This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06912139 4

St. Ulrich
*65

NOTITIA HISTORICO-LITERARIA DE CODICIBVS MANVSCRIPTIS IN BIBLIOTHECA LIBERI AC IMPERIALIS MONASTERII ORDINIS S. BENEDICTI AD SS. VDALRICVM ET AFRAM AVGVSTAE EXTANTIBVS.

CONGESSIT
P. PLACIDVS BRAVN
ARCHIVARIVS ET BIBLIOTHECARIVS
EIVSDEM MONASTERII.

IN FINE HABETVR
ADPENDIX
CONTINENS
ANECDOTA
HISTORICO-DIPLOMATICA
EX IISDEM CODICIBVS EXCERPTA.

VOLVMEN QVINTVM.

AVGVSTAE VINDELICORVM,
SVMTIBVS FRANCISCI ANTONII VEITH, BIBLIOPOLAE
PROPE FORVM VINARIVM, VULGO Weinſtadel, Nro. 29.
MDCCLXXXXIV.

REVERENDISSIMO et CELSISSIMO

S. R. I. PRINCIPI

AC

DOMINO DOMINO

MAVRITIO

PRINCIP. ET IMP. MONASTERII AC CONGREGATIONIS

AD S. BLASIVM

ORD. S. BENEDICTI IN SILVA NIGRA

ABBATI

VIGILANTISSIMO.

SACR. CAES. REG. APOST. MAIESTATIS

IN PROVINCIA ANT. AVSTR.

ARCHICAPELLANO HAEREDITARIO

DOMINO

IMP. DYNASTIAE BONDORF, IN STAUFFEN, KIRCHHOFEN
GUTWEIL, OBERRIED &c.

STATVS ECCLESIAST. ANT. AVSTRIAE

PRAESIDI PERPETVO &c.

DOMINO SVO

CLEMENTISSIMO.

REVERENDISSIME ac CELSISSIME

S. R. I. PRINCEPS!

DOMINE CLEMENTISSIME!

Ab obitu *Martini GERBERTI* Anteceſſoris *TVI* celebratiſſimi, *REVERENDISSIME ac CELSISSIME PRINCEPS*, gratus cum nuntius, S. R. I. *PRINCIPIS* et *ABBATIS* dignitatem vnanimi votorum ſuffragio anno proxime elapſo in *TE* deuolutam eſſe, ad meas peruenit aures; mox, ſuper id valde gauiſus, *TIBI*, nouam dignitatem proſperam, plurimisque meritis refertam, praeſentis Voluminis inſcriptione adgratulandi occaſionem me nanciſci poſſe, magno deſideraui deſiderio. Aſt a tanto auſu ex vna operis mei tenuitas, ex altera parte ſplendida *PRINCIPIS* dignitas me deternuiſſent, niſi *TVA* admiranda erga me Beneuolentia, et Reuerendiſſimi Abbatis noſtri voluntas animo addidiſſent animum.

Gaudeo profecto, *CELSISSIME PRINCEPS*, *TE* inter tot viros tam inſigni pietate, quam magna eruditione clariſſimos, quos Principalis S. *Blaſii* congregatio alit, in locum RR. ac Celſ. Principis D. *Martini GERBERTI*, qui iure Abbas religioſiſſimus, Pater amabiliſſimus, Princeps praeſtantiſſimus, Dominus prouidiſſimus, Vir tam ſacra, quam profana eruditione excellentiſſimus a toto orbe depraedicatur, ſubrogatum, et monaſterio, quod eruditorum ſeminarium, et ſcientiarum armamentarium lite-

rario innoteſcit orbi, fuiſſe praefectum. Ad iſta *TE* pridem diuina prouidentia, cuncta ſuauiter diſponens, & fortiter attingens finem, elegit, et praeparauit. Praedeceſſor *TVVS*. Magnus *GERBERTVS* enim optimam *TVAM* conuerſationem, ingenii aciem, iudicii vivacitatem, in dicendo et agendo prudentiam in *TE* ſuſpiciens, ex *TVORVM* numero *TE* adſumſit, et iam tunc altiori manu ductus, et Abbatem et Principem *TE* excolere coepit.

Itaque praecipuum Monaſterii munus *TIBI* fuit demandatum, et labor, archiuium omnis generis documentis inſtructiſſimum in nouum redigendi ordinem, impoſitus: labor vtique plurium annorum, haud exigua moleſtia, aerumnis, animique taedio ſociatus, ac tam animae, quam corporis viribus, non parum inimicus, vt amicus noſter, et rei diplomaticae in Germania facile Princeps *Philippus Erneſtus SPIES* haud immerito *) adfirmauit. Aſt non timens laborem, non timens ſanitatis periculum, tantae molis operam ingenti animi laetitia in *TE* ſuſcepiſti, chartas diſperſas collegiſti, a puluere purgaſti, in praeſentem ordinem redegiſti, repertorium laboribus adcommodatum concinnaſti, diplomaticisque adnotationibus ditaſti; vnde maximum monaſterio *TVO* emolumentum praeſtitiſti. Inde, quaſi ex fontibus, S. *Blaſii* congregationis iura, quae ſint, didiciſti, tantamque notitiam hauſiſti, vt tanquam armatura inſtructus, tam domi quam in Vrbe *Germaniae* principe tum proprii, tum aliorum monaſteriorum negotia ſumma dexteritate et prudentia dirigere, iura defendere, reique triſtriſſimae feliciſſimum, ac optatiſſimum exitum reddere ſciueris: quo non ſolum magnam nominis gloriam, ſed amicos etiam nobiliſſimos *TIBI* comparaſti. Rei quoque literariae magnum praeſtare voluiſti emolumentum, cum veterum *Würtembergiae Comitum Hiſtoria diplomatica* literarium orbem exhilarare iam incepiſti.

His meritis permotus Praedeceſſor *TVVS*, ſenectutis infirmitate adgrauatus, Abbatis et Principis onus perturbatis hisce temporibus ſolum portare ſe imparem ſentiens, quamdam curarum domeſticarum partem in *TVOS* humeros

*) *Philipp Ernſt Spieſs*, Hochfürſtl - Brandenburgiſcher würklicher Regierungs-Rath vnd vorderſter Geheimer Archiuar zu *Plaſſenburg* von Archiuen. *Halle* 1777.

meros deuoluit, et in procurandis monaſterii negotiis *TE* adiutorem ſibi adhibuit. Iſto vero, ſummo omnium luctu, ad ſuperos euecto, paucis poſt diebus maximo omnium gaudio, et congregationis *San - Blaſianae* ſolatio in eiusdem locum ſuffectus es.

Abbatis et Principis dignitate decoratus, mox, quo duceris ſpiritu, in *Paraenetica* **) ad tuos oſtendiſti: nimirum ſacrarum literarum ſtudiis immerſus, iisque perbene excultus, earumdem amorem *TVIS* inſtillare, eosque ponderoſis verbis, paternisque admonitionibus ad idem ſtudium, monachis proprium, ad curam animarum deſtinatis perneceſſarium, noſtris temporibus, religioni chriſtianae valde infenſis, praecipue amplectendum excitare, animare atque inflammare non ceſſaſti.

Inſtitutum illud longe lateque depraedicatum: videlicet *Hiſtoriam Germaniae ſacrae* a *TVIS* conſcribendi a Praedeceſſore *TVO* coeptum, non ſolum omni anniſu fouere, ſed et magis ac magis promouere ſtudes. Itaque viros rei literariae et diplomaticae expertiſſimos conſilii gratia aduocare ***) vel *TVOS* ad illos mittere non dedignaris: immo ad ſacra cimelia, bibliothecas literarumque ſcrinia perſcrutanda, ad documenta vndequaque colligenda multo aere ſubuenire, conſilio et auxilio eos animare, multisque modis inter laboris moleſtias recreare haud deſiſtis. Faxint Superi, vt belli, literarum ſcientiis inimici, furor breui ſopiatur, ſuauiſſimaque pax, illarum fautrix, redeat, nosque exhilaret: et paucis poſt annis ſub *TVA* protectione opus iſtud excellentiſſimum, ab eruditis tamdiu deſideratum literarium illuſtrabit orbem, *TVVM*que et *TVORVM* nomen poſt ſera ſecula depraedicabit.

In

**) Legitur epiſtola illa paraenetica ad ſuos Operi, cuius titulus: *de Sublimi in Euangelio Chriſti iuxta diuinam verbi incarnati oeconomiam* ab immortali *Martino Gerberto* ante mortem ſuam completo, quod ſuis anno proxime imminente ſacerdotii iubilaeo offerre voluit, a moderno RR. et Celſ. Principe praemiſſa, lectu certe digniſſima.

***) Inter iſtos praecipue numerandus eſt *Phil. Erneſtus Spieſs*, qui iam lethali morbo laborans, facta humaniſſima inuitatione, *S. Blaſium* petiit, longiorique tempore cum doctiſſimis viris ibidem de Opere iam proxime praelo committendo tractauit. Conf. *Lebensumſtände des weil. Herrn Spieſs von ihm eigenhändig verfaſst, nebſt bey deſſen Beerdigung gehaltenen Standrede.*

In hoc inſtitutum labores meos literarios, ad Hiſtoriam Auguſtanae dioeceſeos illuſtrandam, tantum, quantum fieri potuit, conferre tum ſemper conatus ſum, tum adhucdum conabor. Itaque nullus dubito, quin tenue hoc obſeruantiae meae monumentum gratioſe *TVO* obtutu ſis dignaturus. Pro qua Benevolentia Deus O. M. *TE* principali *TVO* Monaſterio, totique reipublicae literariae quam diutiſſime ſaluum ac incolumem conſeruet! Vale. Dabam ex noſtro libero ac Imp. Aſceterio Cal. ſept. anno ſalutis MDCCXCIV.

Reuerendiſſimae Celſitudinis
TVAE

Obſequioſiſſimus
Placidus Braun,
Archiuarius et Bibliothecarius.

CON-

NOTITIA
HISTORICO - LITERARIA
CODICVM MANVSCRIPTORVM
IN
BIBLIOTHECA
LIBERI ET IMPERIALIS MONASTERII
AD SS. VDALRICVM ET AFRAM AVGVSTAE
ADSERVATORVM.

I.

Reginbaldi Moehner Monachi San-Vlricani Annales Auguſtani. Tom. II. in fol.

Annales praeſentes ſequentem externam exhibent faciem. Scripti ſunt perpulchre latinis iisque minuſculis literis: inſignibus imperatorum, Principum, Epiſcoporum, Abbatum, Familiarum &c. debitis coloribus expreſſis, et Autoris calamo delineatis exornati. In ſuperiori margine annus poſt Chriſtum natum, regiminis Papae, Imperatoris, Epiſcopi Auguſtani Abbatis San-Vlricani, et coloniae Auguſtam deductae denotatur; in laterali vero rerum geſtarum ſummaria habentur.

Opus duobus tomis conſtat, et in duodecim libros eſt diuiſum: primus octo, ſecundus vero quatuor eorum comprehendit. Titulus ſequens capitalibus literis expreſſus legitur praefixus: *Annales Auguſtani.* Denotantur Autores ordine alphabetico, quorum teſtimonio annales nituntur: inter iſtos ſequentes domeſtici reperiuntur, *Pirminius Gaſſer*, *Adilbertus Prior*, *Bernardus Herdtfelder*, *Bernhardus Zinck*, *Carolus Stengelius*, *Chronicon Auguſtanum*, *Clemens Sender*, *Conradus Peutinger*. *Marcus Welſer*, *Matthaeus* de *Pappenheim*, *Petrus Wagner*. *S. Vdalrici vita*, *Vdalſcalcus Abbas*, *Vitus Bild*, *Wilhelmus Witwer*. Prologi loco *Achillis Pirminii Gaſſari* et *Clementis Senderi* de vrbe Auguſta obſeruationes praemittuntur.

Liber primus hiſtoriam originis vrbis Auguſtanae vsque ad deductam coloniam, ſiue ad Imperatorem Auguſtum continet: vbi monumenta antiqua tum Auguſtae tum alibi reperta, et in M. *Velſeri* hiſtoria Auguſtana inſerta, ab ipſo *Moehnero* delineata continentur. Secundus liber hiſtoriam ab initio deductae coloniae vsque ad annum Chriſtis 56. narrat. In hisce duobus libris Autor *Velſerum* preſſo pede ſecutus, eiusdem octo libros in compendium, vſis eiusdem verbis, redegit; vt ipſe in fine ſecundi libri his-ver-

ſucceſſit *Hanto.* Catalogi Epiſcoporum nimis diſſonant. 819. *Ludouicus* Aquisgrani Epiſcoporum conuentum conuocat. 820. Inundatio, peſtis, frigus, penuria quasdam prouincias depopulantur. 820. *Lotharius* imperator coronatur. Synodus compendienſis celebratur. Precationes pro auertenda Dei ira inſtituuntur. Puella per triennium non Auguſtae vt *Gaſſarus*, ſed in territorio Tullenſi ieiuna. 825. Aquisgrani *Ludouicus* Epiſcopos collegit. Monachis ſaginatis veſcendi priuilegium conceditur. Conſpirationes in *Ludouicum* deteguntur. *Pipinus* Bauariae rex bellum aduerſus patrem meditatur. Nouiomagi 830 ſeditio fuit pacata. 833. Filii et Epiſcopi in *Ludouicum* ſeditionem mouent. 834. In imperium reſtituitur. 835. Feſtum omnium Sanctorum a *Gregorio* inſtituitur. 837. Comitia Auguſtae fuiſſe celebrata, falſe a *Gaſſaro* refertur. *Ludouicus* Bauariae rex excluſus a haereditate aduerſus patrem arma ſumſit. 840. Imperator moritur.

Lotharius Imperator, vix obtento regno, a fratribus ſuis armis adpetitus eſt. Epiſcopi nouam regni diuiſionem meditantur. *Hantoni* in epiſcopatu *Gualtherus* ſucceſſit; iſti vero *Santo.* 847. *Rhabanus Maurus* Archiepiſcopalem Moguntinam ſedem conſcendit, et ſynodum celebrauit. Eiusdem quaedam excerpta. Thierhauptanum monaſterium ab Hunnis deuaſtatum ab Imperatore reſtauratur. Hiſtoria de *Ioanna* Papiſſa inter fabulas reiicitur. *Lotharius* abdicato regno monachum profeſſus eſt. Iſti in regno ſucceſſit eius filius *Ludouicus II.* 857. Moguntiae ſynodus fuit celebrata. 858. *Ludouicus* Germaniae rex fratrem ſuum *Carolum* armis inuadit, aſt poenitentia ductus delicti veniam ab Epiſcopis petit. 864. S. *Nidgarius* Epiſcopus eligitur. S. *Magni* Eccleſiam conſtruxit. 865. Wormatiae conuentus celebratur. 869. Eidem ſucceſſiſſe *Vdalmannum*, diſſentientibus *Bruſchio* et *Gaſſaro*, Autor adfirmat. 872. *Ludouicus* Imperator capitur. *Gerungus Amberger* Auguſtanus Abbas Campidunenſis moritur. Campidunenſe monaſterium gladii iure gaudet. 875. Caeſar moritur, Mediolani ſepultus. Eius Epitaphium. *Carolus Caluus* regni habenas arripit. 876. *Ludouicus* Germaniae rex obiit. *Carolus* Sueuiae dux in patrem rebellis reſipiſcit. *Widgerus* Abbas Ottenburanus Epiſcopus Auguſtanus renuntiatur. Regina cingulum B. V. M. ei donauit. Imperator veneno periit. 877. Ei ſucceſſit *Ludouicus* Balbus. *Witgero* Epiſcopo defuncto, alii *Lantonem*, alii vero *Adalberonem* ſucceſſiſſe credunt. Illius geſta ex *Stengelio.* 879. *Ludouico* defuncto Romanum imperium *Carolus* Craſſus obtinuit. *Henricus* Altorfenſis comes a Bauariae rege *Ludouico* haud exiguam ſuperioris Bauariae partem aſtu obtinuit. Ex iſto *Guelphi* originem ſumſerunt. Imperator regno priuatus in ſumma egeſtate moritur. Sciſſo imperio, tandem eius habenas anno 888. *Arnulphus* adeptus eſt. Moguntiae Epiſcoporum conuentus agitur. Quaedam de S. *Adalberone* ex chronico Laurisheimenſi. S. *Vdalrici* ortus et pueritia, eiusdemque genealogia, ſeu potius ſtemma comitum Kyburgenſium. 892. *Guido* dux Spoletanus Imperator Romae, *Carolus* vero Simplex Rhemis corronantur. Hungari Bauariam vaſtarunt. 895. Tuburienſis ſynodus celebratur. 896. *Arnulphus* Imperator, Roma, occupata, coronatus eſt. 899. E vita diſceſſit. *Ludouicus* eius filius ſucceſſit. Carolingorum ſtemma. 904. Schiſma in imperio oritur. Hungari Germaniam inundant, depopulantur, hominesque crudeliter vexarunt. Auguſta fuit ſpoliata. S. *Adalberonis* Epiſcopi hiſtoria. S. Vdalrici vitae ſeries continuatur. 909. S. *Adalbero* naturae debitum ſoluit, ei ſubrogatus eſt *Hiltinus.* *Ludouicus* rex viuere deſiit. *Conradus* Franconiae dux, Germaniae rex eligitur. Synodus Althemii cogitur. 913. Hungari a Bauaris et Sueuis deleti ſunt. Pax in imperio ſancitur Sueuiae duces pacem violant. Morte multantur. Bauariae regulus proſcribitur. 915. *Conradus* armis victus, moritur, cui ſucceſſit *Henricus*

Saxo-

Saxoniae dux, *Auceps* dictus. Illius electioni Sueuiae et Bauariae duces ſeſe oppoſuere. Municipiorum in Germania frequens inſtitutio. 923. S. *Vdalricus* Epiſcopus renuntiatus eſt. Eius vitae ſeries continuatur. Hungari Germaniam deuaſtant. S. *W.borada* occiditur. *Berengarius* pacem petit a Caeſare. 933. Hungari iterum Germaniam inuadentes, ad vnum omnes caeſi ſunt. 934 Haſtiludia inſtituuntur. Recenſentur nobiles in ludo iſto praeſentes cum eorum inſignibus. 936. *Henricus* rex moritur, Quedlinburgi in coenobio ſepultus. *Eberſteinius* comes Caeſaris filiam matrimonio ſibi copulauit. *Otho* M. patrem ſuum in imperio ſequebatur. *Wilhelmus* a *Relingen* in *Conradi* Palatini miniſterio fuiſſe legitur. Campidonenſe coenobium reſtauratur. S. *Vdalrici* hiſtoria iuxta vitae eius ſcriptorem vlterius progreditur. 948. Synodus Ingolhemii fuit celebrata. *Arnulphus malus* moritur. *Otho* Imperator Gallos illudit. 952. Auguſtae comitia celebrantur. *Berengarius* Caeſari ſe ſubiecit. *Lintolphus* Sueuiae dux in patrem rebellis, cui Schirenſes adhaerebant. S. *Vdalricus* cum Auguſtanis Caeſaris partes ſecutus. Bauari Auguſtam depraedabantur. S. *Vdalricus Luitolphum* filium patri *Othoni* reconciliat. Hungari Germaniam inuadunt, monaſteria et S. *Afrae* templum deuaſtarunt, Auguſtam obſederunt, aſt tandem victi, fugam capeſſere coacti ſunt: plurimi eorum interiere. Plures ex parte Caeſaris occiſi ſunt, inter quos S. *Vdalrici* Frater *Dietpoldus* erat. Idem diruta reſtaurat, S. *Afrae* templum reficit, S. *Simperti* ſepulchrum tegit. S. *Ioannis* templum extruit, et ad idem proceſſionem inſtituit. Eius hiſtoria iuxta incertum Autorem vlterius enarratur. 961. *Otho* Caeſaris filius Romanorum rex eligitur. Caeſar cum milite Italiam petit, Romae coronatur. Papa ob perfidiam obſidetur. Caeſar milites in Germania conſcribit. 966. S. *Vdalricus* monaſterium S. *Stephani* fundauit. Graeci erga *Othonem* perfidi clade multati ſunt. S. *Wolfgangus* a S. *Vdalrico* ſacris initiatur. Iſtius hiſtoriae continuatio ex incerto Autore. 972. Epiſcoporum conuentum Ingelhemii coegit. 973. *Otho* I. obiit. Eius vxores et proles. *Otho* II. patri ſucceſſit. S. *Vdalrici* geſta, mors et miracula iuxta laudatum Autorem et Bernonem Abbatem enarrantur. S. *Vdalrico* ſucceſſit *Henricus*. Sueuorum duces. Hoc tempore tres Epiſcopi Sanctitate celeberrimi natione Sueui floruere, S. *Conradus*, S. *Wolfgangus*, S. *Vdalricus*. *Henricus* Epiſcopus Caeſari ſe opponit. Bauariae dux *Henricus* imperium ambit. Epiſcopus capitur: dimittitur, reſtituitur. Comitatum Geiſenhauſen anno 980. Eccleſiae Auguſtanae contulit. Traditio iſta prolixius deſcribitur. Caeſari reconciliari ſtudet. Caeſaris crudelitas. Epiſcopus in Saracenorum expeditione in Calabria interiit. Abbas Fuldenſis Epiſcopatum accipere renuit. *Otho* dux Sueuiae moritur. Caeſar in praelio cum Graecis et Saracenis telo ſauciatus e vita deceſſit. Eius filius *Otho* III. imperium obtinuit. 984. Epiſcopalem ſedem aſcendit *Etichus* Comes Altorfenſis. *Conradus* Sueuiae ducatum adeptus eſt. 987. *Hugo* Capetus primus Gallos regere coepit. Aeſtus, fames, peſtis Sueuiam vexarunt. 988. *Eutichus* Epiſcopus obiit, cui anno 989. *Luitolphus* ſucceſſit. 991. Ignis ex Rheno flumine prorupit. Ruſtici ſeditionem excitant. 993. S. *Vdalricus* in Sanctorum album relatus eſt. Bulla Canonizationis. 994. Eccleſia cathedralis concidit, et *Adelhaidis* Imperatricis ope reſtituitur. Auguſtae exercitus Caeſaris colligitur. *Otho* eiusque coniux a Papa coronantur. Electorum imperii origo. Electores primi. Eligendi caeſarem mos antiquus. Electores qui et quare? Officiales imperii ſequentes: Archiepiſcopi electores: Electores laici: Vicarii IV. Abbates IV. Columnae IV. Marchiones IV. Landgrauii IV. Burggrauii IV. Comites IV. Familiae veteres IV. Semper liberi IV. Equites IV. Venatores IV, Ammeiſteri IV. Ciuitates IV. Pagi IV. Ruſtici IV. Villae IV. Burgae IV. Mon-

tes IV. Domini prouinciales IV. Comites Caſtrenſes IV. Comites miniſteriales IV. Serui IV. Ciuitates imperii III. 997. Luitolpho defuncto *Gebhardus* Epiſcopus ſubſtitutus eſt. 999. Cometa apparet. *Adelhaidis* Imperatrix et Papa *Gregorius* V. obiere. Iſtius epitaphium. In iſtius locum ſubrogatus eſt *Silueſter* II. 1000. *Gebhardo* in Epiſcopatu ſucceſſit *Sigeſridus*, qui S. *Aegidii* templum conſtrui curauit. 1000. *Otho* IV. moritur. Eius viſcera in Eccleſia S. *Afrae* Auguſtae, Corpus vero Aquisgrani fuit humatum. S. *Henricus* Bauariae dux imperator eligitur. Hoſtes domat. 1003. *Silueſter* Papa obiit. Eius epitaphium. 1006. Caeſar Epiſcopatum Bambergenſem fundauit. 1007. *Sigeſridus* Epiſcopus naturae debitum ſoluit. Eius Epitaphium. *Bruno* Caeſaris Germanus fuit in epiſcopatu ſubrogatus. Fames et peſtis graſſabantur. 1011. Bambergae Epiſcoporum coetum Caeſar coegit.

Liber quintus ab anno domini MXII. vſque ad annum MCCLXXIII.

Anno 1012. *Bruno* Epiſcopus Canonicos S. *Afrae* eccleſiam cum quibusdam bonis Monachis Benedictinis cedere coegit. Iſtis praefecit Abbatem *Reginbaldum*, qui dein ab Ebersbergenſibus, Laurishaumenſibus poſtulatus, tandem mitram Spirenſem obtinuit. *Hermanno* Sueuiae duci ſucceſſit *Erneſtus* Marchio. *Welſo* vrbis patronus renunciatur. 1014. *Henricus* coronatur. Bauari Auguſtam inuadunt. 1015. *Dego* ſecundus Abbas. *Erneſtus* ſub venatione ſagitta ſubito transfoſſus, publica confeſſione facta moritur. 1018. *Degoni* ſubrogatus eſt *Godesgenus*. 1019. S. *Mauritii* eccleſia a Caeſare fundatur. 1020. *Frideboldus* Abbas eligitur. Fuit Caeſari acceptiſſimus et a confeſſionibus. 1022. *Gebhardus* Epiſcopus Ratisbonenſis Thierhauptanum monaſterium reſtauravit, et *Werdenſe* dotauit. 1023. Seligenſtadii ſynodus celebrata eſt. Caeſar 1024 quibusdam bonis S. *Afrae* monaſterium cum imperatrice S. *Kunegunde* dotauit, priuilegiisque ditauit. Sequitur diploma. Obiit miraculis clarus. 1025. *Conradus Salicus* ſucceſſit. *Kunegundis* Bambergae monialem profitetur. *Bruno* a Bambergenſis Epiſcopatus euerſione ab *Henrico* Caeſare viſione deterretur. Lites inter epiſcopum et Bauariae ducem oriuntur. Imperator Auguſtae principes conuocavit. Italiam petit: Romae coronatur. Tumultus inter Caeſaris milites et Romanos oritur. *Welſo* Epiſcopum armis inuadit, Auguſtam expugnavit et diripuit. 1028. Caeſar Vlmae comitia habuit. S. *Afrae* monaſterium dotatur. 1029. *Bruno* Epiſcopus obiit, in eccleſia S. *Mauritii* ſepultus. *Eberhardus*, qui monaſteria S. *Afrae* et S. *Stephani* ditauit, epiſcopus eligitur. Diploma *Conradi* Imperatoris, quo illud S. *Henrici* confirmauit. 1030. *Hermannus* Sueuiae dux nominatur. *Henricus* Abbas electus monaſterium paterna haereditate ditauit. 1031. *Eberhardus* epiſcopus lici pontem cum veſtigalis iure eidem tradidit. 1033. Caeſar S. *Chunegundis* dotationem eidem monaſterio factam confirmat. 1034. Caeſar Burgundiam occupat. *Hizzo* Palatinus comes in S. *Afrae* eccleſia humatur. 1036, Caeſar principum conuentum Auguſtam conuocauit. 1039. S. *Reginbaldus* et Caeſar obierunt. Huic ſucceſſit *Henricus III.* Huius de ortu fabuloſa narratio. 1040. Auguſtae comitia celebrantur. S. *Chunegundis* moritur miraculis clara. 1041. Fames, et peſtis graſſabantur. *Eberhardus* Canonicus Auguſtanus eccleſiae Aquileienſi praeficitur. 1042. Peſtis Auguſtanos vexabat. Auguſtae miles colligitur. *Otho* Wittelsbacenſis dux Sueuiae nominatur. Imperator in pauperes munificus. 1044. Conſtantiae comitia habebantur, *Henrico* Abbate defuncto, monaſterio noſtro praeficiebatur *Theodo*.

do. Romae tumultus et Schiſma oriebantur. 1046. *Eberhardus* Epiſcopus moritur, in cuius locum *Henricus* ſuffragatus eſt. 1048. Epiſcopi palatium extruitur. Sueuiae dux nominatus eſt *Otho II.* Comes Schweinfurtenſis. Epiſcopus S. *Stephani* templum inſtaurat et conſecrat. 1050. Abbatialem dignitatem mortuo *Theodone*, obtinuit *Adalbero* vir literatiſſimus, qui fratrum conſilio monaſterium vrbis muro cingi permiſit, S. *Agnetis* capellam conſtruxit et organum erexit, aesque campanum maius ſuſpendi fecit. Auguſtani Bambergenſes inuadunt. 1051. Leo IX. Papa S. *Galli* ſacellum conſecrat. Iſti 1054. ſuccedit *Victor II.* Epiſcopus Aiſtadianus, qui morienti imperatori adſtitit. *Henricus IV.* adhuc puer patri ſuccedit. Epiſcopus Auguſtanus cum Imperatrice rempublicam adminiſtrat. 1059. Sueuiae dux *Rudolphus* Rheinfeldius declaratur. Eccleſia cathedralis ambitibus cingitur. S. *Stephani* et *Georgii* templa conflagrant. *Stephanus* X Papa. 1058. Auguſtanos inter et Bauaros bellum oritur. Ob Sueuiae ducatum tumultus excitantur. *Sunigerus* de Balzhauſen vrbis aduocatus nominatur. Peſtis graſſabatur. Suburbium Auguſtae igne deuaſtatur. 1062. Terrae motus et peſtis. *Henricus* Epiſcopus coram Caeſare adparere renuit. *Conradus* Sonnebergius Comes, eiusque vxor bonis S. *Mauritii* eccleſiam ditarunt. *Henricus* Epiſcopus moritur. Varia de eiusdem vita iudicia. 1064. *Embrico* Epiſcopus. S. *Afrae* corpus, de quo quaedam reliquiae Coloniam miſſae ſunt, inuenitur. Item SS. *Wicterpi*, *Thoſſonis* et *Adalberonis* Epiſcoporum; SS. *Dignae*, *Eunomiae*, *Eutropiae* corpora. De iſtius reliquiarum pars S. *Stephani* eccleſiae datur. Abbas *Adalbero* Romam profectus, rediens in itinere moritur, in cuius locum *Theodemarus* vi ſubrogatus eſt. 1066. S. *Petri* eccleſia collegiata a *Swiggero* Comite de Balzhauſen fundatur. 1068. Comitia Auguſtae celebrantur. 1070. Fame plures periere. *S. Martini* monaſterium a Familia Portneriana fundatur. 1071. Auguſtae Imperator principes conuocauit. S. *Afrae* templum conſecratur. Eccleſiae cathedralis valuae ponuntur. 1073. Imperator Auguſtae verſabatur. *Gregorius* Papa VII. Imperator 1076. Simoniae reus excommunicatur. Schiſma in imperio oritur. Imperator abſoluitur. *Rudolphus* Romanorum rex ſalutatur. Iſte Auguſtae comitia celebrauit. Auguſtani Caeſaris partes ſequuntur. Tumultus in Germania excitantur. *Embriconi* ſuccedit *Sigefridus*, cui Papa *Wigoldum* oppoſuit. *Henricus* Canonicus Auguſtenſis fit Patriarcha Aquileienſis. 1078. Auguſtani arcem Sibenaich exurunt. Eccleſia S. *Afrae* bonis ditatur. Sueuiam Caeſar deuaſtat. 1079. S. *Vdalrici* epiſtola fictitia reiicitur. Bellum inter Imperatorem et Regem Romanorum. 1080. Iſte ex vulnere moritur. Dux Sueuiae *Fridericus* de Hohenſtauffen a Caeſare nominatur. Antipapa ab eodem conſtituitur. Excommunicatur Caeſar. Auguſtae haſtiludium inſtituit. Nominantur ludo praeſentes, eorumque inſignia ſunt expreſſa. *Theodemarus* Abbas moritur; ſucceſſit *Sigehardus*, qui Canonicis eccleſiae Cathedralis in peruigilio SS. *Vdalrici* et *Afrae* horum eccleſiam viſitantibus vinum et cibos beneuolentiae ergo offeri iuſſit. Inſtituit S. *Vdalrici* progenitorum memoriam in eius profeſto celebrandam. Bonis coemtis monaſterii ditiones auxit. 1081. *Hermannus* Comes Luzenburgenſis Romanorum Rex eligitur. 1083. Auguſta ab Bauaris inuaditur; *Wigoldus* intruſus Epiſcopus epiſcopalem ſedem occupat. Eccleſiam et imperium ſchiſmata perturbant. *Henricus* Rex, Roma potita, ibidem coronatur. Reuerſus Auguſtam in gratiam recipit, et *Sigefridum* reſtituit. S. *Afrae* templum reſtauratur. Bauari Caeſarem Auguſtae obſederunt. S. *Mauritii* templum igne conſumitur. 1085. Quedlinburgae ſynodus cogitur, in qua *Sigefridus* Epiſcopus cum aliis fuit excommunicatus. Auguſtae peſtis graſſabatur. Abbas San-Vlricanus quemdam ſuorum Gerundam pro reliquiis S. *Narciſſi* Epiſcopi impetrandis mittit, quas

etiam

etiam cum Epiſcopi epiſtola hic inſerta obtinuit. 1086. *Fridericus* a *Riethaim* primus vrbis Praetor legitur. 1287. *Welfo* Bauarus Auguſtam occupat, Epiſcopumque captum abducit. *Welfones* Epiſcopatus aduocatiam adpetunt. 1088. Hermannus Germaniae Rex occiditur. *Wigoldo* mortuo Canonici Auguſtenſes Papae adhaerentes *Wernherum* eligunt. Quo in itinere mortuo *Echardus* Abbas Augienſis fuit poſtulatus, aſt epiſcopatum non accepit. 1089. *Egino* monachus San-Vlricanus ab Epiſcopo Conſtantienſi *Gebhardo* Romam mittitur. Bauari vrbem oppugnantes fugantur. *Sigefridus* ſolus Epiſcopatum occupat. Auguſta Bauaris reconciliatur. Vrbis documenta hoc anno ablata dicuntur. *Wernherus* vrbis aduocatus. 1093. *Hermannus* Comes Wittelsbacenſis per ſimoniam Epiſcopalem adeptus eſt ſedem. *Vdalricus* eccleſiae cathedralis praepoſitus Pataujenſis Epiſcopus fuit conſecratus; ei ſuccedit *Ratpoto*. *Conradus* Italiae Rex. 1094. *Hartmannus* monachus Gottwicenſis Abbatiam San-Vlricanam ab Epiſcopo obtinuit. Tumultus in Sueuia excitantur. 1095. S. *Aegidii* templum conſtruitur. Abbas *Hartmannus* domum reuertens danubio ſubmerſus periit. Ei ſuccedit *Berengarius* monachus Fuldenſis, qui tamen poſt duos annos Fuldam petiit. 1097. Sacra expeditio Ieroſolymam inſtituitur. Auguſtani in eadem militarunt. Peſtis graſſabatur. 1099. *Henricus V.* Romanorum Rex ſalutatur.

1100. Schiſma in eccleſia Romana nutritur. 1102. Peſte et Fame plurimi ciuium Auguſtae ſublati fuere. 1104. Suburbium S. *Iacobi* flamma abſumitur. Canonicis quaedam poſſeſſiones reſtitutae fuere. 1105. *Henrico IV.* in principum conſeſſu exautorato, eius filius *Henricus* imperii habenas impetrat. Ille egeſtate premitur; clericus fieri petit: Leodii moritur. 1106. Guaſtallenſis ſynodus celebratur. Epiſcopus *Hermannus* eccleſiam ſpoliat. Suſpenditur ab officio. Pontificis epiſtola ad Canonicos eccleſiae Auguſtanae in adpendice N. I. relata, quam Epiſcopus intercepit. Aliae Papae epiſtolae ibidem N. II. inſertae. 1107. *Guntherus* Abbas Weſſofontanus S. *Vdalrici* monaſterii gubernationem ſponte ſuſcepit, et iterum relinquere a San-*Vlricanis* coactus eſt. 1109. Abbas electus eſt *Egino* vir virtute percelebris. Quaedam miranda ab illo enarrantur. 1110. Caeſar iura Epiſcopi, aduocati, Praetoris, et vrbis diſerte diplomate deſuper edito diſcernit. Viri et mulieres plegmata geſtant. Auguſtani Epiſcopo quaedam munera offerre debuerunt. 1111. Caeſar Papam capit; ille ſauciatur, inueſtiturae conceduntur: Caeſar coronatur. 1112. Lateranenſe concilium celebratur. Imperator excommunicatur. *Egino* Abbas Epiſcopi ſcelera deteſtatur. Romae illum accuſat. Papae literae ad clerum Auguſtanum, et Archiepiſcopum Moguntinum quae in adpend. N. III. et IV. relatae ſunt, et huius ad *Eginonem* et clerum Auguſtanum *). *Egino* Epiſcopum adhortatur. Literae Papae fictitiae. 1116. Imperator excommunicatur. Herbipolenſis Epiſcopus Franconiae ducatum defendit. Moguntinus ex vinculis liberatur. Huius ad *Eginonem* epiſtola **). *Hermannus* Abbati et monachis valde infeſtus. *Gelaſius* Papa imperatorem 1118 excommunicat. Moguntini literae ad clerum Auguſtanum ***). Auguſtenſis Epiſcopus anathemate percellitur. *Egino* Fritislarienſi ſynodo intereſt. *Calliſtus* Papa. Epiſcopus monachis S. *Vdalrici* moleſtus: priorem occidere nititur: ſacrum interdicit: Abbati inſidiatur: monaſterium inuadit: monachos expellit: tumba S. *Afrae* rumpitur. *Egino* Thierhauptam fugiens reuertitur, eiicitur denuo. Monachos ſuos literis in adpendice N. V. relatis arguit.

Quae-

*) Legi poterunt in Corb. Kham Hierarch. P. II. p 234.

**) Ibid. eadem pag.

***) Ibid. pag. 235.

Quidam Abbatem ſequuntur. Iſtius literae in adpend. N. VI. ad fratres. Refractarios excommunicat. Suos ad ſe vocat. Auguſtanos increpat *). Romam proficiſcitur. Itinerarium ab ipſo conſcriptum. Papae literae *Eginoni* datae **). *Vdalſcalcus* abbatem infirmum Piſis reperit. Moritur in coenobio S. *Michaelis* ibidem ſepultus. SS. *Dionyſii* et *Cyriaci* corporum et S. *Afrae* inuentio. S. *Afrae* reliquiae Caeſari dantur. Schiſma inter eccleſiam et imperium tollitur. Praefectus vrbis *Adalgezo* Comes de Schwabegg conſtituitur. 1122. In *Eginonis* locum *Wollemarus* ſubſtitutus eſt. Imperator ſcripto inueſtiturae renuntiat. Papa regalia conferendi Epiſcopis poteſtatem confert, eumque ab excommunicatione abſoluit, et ita inter vtrumque pax fuit reſtituta. 1125. Fames et peſtis graſſabantur. Caeſar obiit, Spirae ſepultus. Iſti ſucceſſit *Lotharius* II. cui Sueuiae duces ſeſe oppoſuere.

1126. Defuncto *Wollemaro*, Abbas electus eſt *Vdalſcalcus* vir omni ſcientiarum genere apprime inſtructus, qui pluribus ingenii ſui partubus literarium ditauit orbem. Confirmata eius electio fuit a Legato apoſtolico. Confirmationis literae in adpend. N. VII. legi poterunt. Septem ſacra pro quolibet fratre defuncto dicenda inſtituit. S. *Gualfardi* vita et mors, nec non reliquiarum translatio. S. *Dignae* inuentio. Schiſma in eccleſia oritur. Nuptias in lici campo Bauariae dux *Henricus* cum Caeſaris filia celebrauit. Circa haec tempora *Fridericus Ilſung* comes de Moeringen floruit. 1132. Caeſar ab *Innocentio* Papa coronatur. Auguſtae miles colligitur. Magna vrbis pars flamma conſumta fuit. Lites Sueuos inter et Saxones. 1134. Epiſcopus *Herimannus* naturae debitum ſoluit. Succedit *Waltherus* Comes Tubinganus, qui monaſteria Anhuſanum et S. *Georgii* Auguſtae fundauit, et Caeſarienſis fundationem confirmauit. 1135. Vrbi praeficiebatur *Wernherus* a *Schwangau*. 1136. Auguſtae principum conuentus fuit coactus. Pax in Germania fuit reſtaurata. 1137. Imperator Italiam ſubigit, Tridenti morbo correptus in reditu moritur. *Conradus III.* Imperator ſalutatur. *Henricus* Bauariae dux imperium ambiens, proſcribitur, ditionibus priuatur, moritur. *Conradus* donationem monaſterio noſtro factam confirmat. 1140. Bellum Caeſarem inter et Bauaros. *Winsbergium* obſidetur. *Gibellinorum* et *Welforum* origo. 1143. *Hermannus* Canonicus in noſtro monaſterio monachi induit habitum, cum prius plura eidem obtuliſſet. S. *Georgii* monaſterium extruitur. 1144. Romani tumultum excitarunt, et imperatoris Auxilium contra Papam implorarunt. 1145. *Lucio* Papae *Eugenius III.* ſucceſſit. *Iſingrinus* San - Vlricanus vir ſapiens in Abbatem Ottenburanum electus eſt. Fames et peſtis 1146 Germaniam valde deuaſtarunt. Rotwilae Caeſareum dicaſterium Caeſar inſtituit. 1147. Expeditio Hieroſolimitana adornatur. 1148. *Vdalſcalcus* Abbas, cum pluribus bonis monaſterium ditaſſet, e viuis abiit. Eius Epitaphium. In iſtius locum *Hezilo*, qui praediis aſceterium auxit, ſubrogatus eſt. Expeditio S. infauſtum conſecuta eſt exitum. *Henricus Leo* belli flammas excitauit. 1150. Praetor vrbis erat *Wernherus* ab *Andelau*. 1151. S. *Petri* eccleſia igne deuaſtatur. Peſtis graſſabatur. 1152. *Waltherus*, abdicato Epiſcopatu, monachum Selingenſtadii profeſſus eſt. Succeſſor nominatus *Conradus* de *Beel*. Caeſar obiit, Lorchae ſepultus. *Fridericus Oenobarbus* imperii habenas adeptus eſt. *Anaſtaſius* IV. Papa. 1153. *Henricus Leo* paternas obtinuit ditiones Imperator, collecto Auguſtae milite, Italiam petit. *Adrianus* IV. Papa. 1155. Imperator coronatus eſt. 1156. *Adrianus* Papa S. *Vdalrici*

*) Ibid. p. 237.

**) Ibid. p. 233.

rici monaſterium in apoſtolicam ſuſcipit protectionem. *Conradus* Epiſcopus noſtrum ingreditur monaſterium. Imperator Auguſtam venit. Auguſtani accuſantur. 1157. Papam inter et Caeſarem lites exortae ſunt. Auguſtae comitia habita fuere. Expeditio a Caeſare in Italiam inſtruitur. Leges caſtrenſes a Caeſare conditae. Daniae rex ab Imperatore inueſtitur. 1159. *Hezi͏loni* Abbas ſucceſſit *Vdalricus* de *Biberbach*, qui bona monaſterii adauxit, et feſtum annuntiationis B. V. M. celebrari inſtituit. Schiſma in eccleſia defuncto *Adriano* exiſtit. 1160. Caeſar antipapae adhaerens ab *Alexandro III.* excommunicatur. 1162. *Fridericus* ius aduocatiae in vrbem Auguſtam ſibi et ſucceſſoribus attribuit. 1165. *Welſonem* inter et *Hugonem* Palatinum Tubinganum ob comitatum Brigantinum Belli flamma excitata eſt. 1167. *Conradus* Epiſcopus e viuis abiit, in noſtro monaſterio ſepultus. In iſtius locum *Hardwicus* de *Lierhaim* noſtri monaſterii Prior ſufficitur. *Welſones* eccleſiae Auguſtanae aduocatiam ambiunt. 1168. Imperator iterum excommunicatur regnoque priuatur. 1169. Ius patronatus in S. *Vdalrici* parochiam Abbati San-Vlricano adiudicatur. *Gerhohus* Auguſtanus Praepoſitus Reichersbergenſis. 1171. *Henricus* de *Maiſach* vir doctus Abbas eligitur. Canonicis B. V. in feſto S. *Afrae* ſolemnia peragentibus vrnae binae vini offerri inſtituit. De quibusdam praediis diem anniuerſarium fundauit. *Fridericus* donationem Pfaffenhofii confirmat, et in Fraternitatem receptus eſt. Defuncto *Henrico* Abbate, vir prouectae aetatis *Manegoldus* eligitur. Sanciuit vt dies annua pro fratribus defunctis perageretur. Monaſterium priuilegiis augetur. Iſtud 1183. vnacum templo igne abſumtum eſt. S. *Simperti* tumba ab imbre intacta manet. S. *Vdalrici* corpus inuenitur. Epiſcopus monaſterio infenſus punitur. S. *Georgii* praepoſitus ſacrilegii poenas dedit. Inuentus eſt etiam praeter alias reliquias S. Calix. *Manegoldo* ſucceſſit *Henricus III.* Abbas, qui eccleſiae et monaſterii ſtructuram ab illo inchoatam conſummauit. Feſtum immaculatae conceptionis B. V. M. peragi voluit. S. *Simperti* et *Adalberonis* diem ſolemnem celebrari iuſſit. Canonicis S. Virginis in feſto S. *Vdalrici* cibos beneuolentiae ergo porrexit. *Hartwicus* Epiſcopus eccleſiam Caeſarienſem conſecrauit. 1184. *Hartwico* in epiſcopatu ſucceſſit *Vdalſcalcus* Comes de *Tenelohe*. *Wernherus Hoerwart* Auguſtae floruit. 1185. Imperator Italiae ciuitatibus filium ſuum praeficit. 1187. Eccleſia S. *Afrae* praeſentibus Caeſare et imperii principibus ab Archiepiſcopo Moguntino conſecratur. Imperator bona ſua S. *Vdalrico* oblata diplomate confirmat. Saraceni Hieroſolymam occupant. Noua expeditio in terram ſanctam paratur. Auguſtae miles colligitur. Nobiles cruciati nominantur. 1190. Imperatoris geſta. In iſta expeditione moritur. Patrem in imperio ſecutus eſt filius *Henricus IV.* Abbas *Henricus* plura bona emit, plura redemit. Eodem anno in illius locum ſubſtitutus eſt *Erchenboldus* vir ſumma morum ſuauitate praeditus. Is ambitum monaſterii muro, et columnis cinxit, et S. *Theſaurum* adauxit. Anniuerſarium pro benefactoribus et S. *Magdalenae* feſtum inſtituit. *Gebninus* oeconomus pluribus praediis rem familiarem promouit. 1191. Imperator coronatur. 1194. Canonia S. Crucis Hamelbergo Auguſtam transfertur. Caeſar diram aduerſus Nordmannos mouit perſecutionem. 1197. Auguſtae *Philippus* Sueuiae dux nuptias celebrauit. Electio Imperatorum abrogatur. Italiae ditiones imperio vniuntur. Caeſar moritur. Schiſma in imperio oritur. Hiſtoria de miraculoſo Sacramento in eccleſia S. Crucis adſeruato ennarratur. Eadem ius parochiale ab Epiſcopo obtinuit.

1200. Mortuo Erchenboldo, *Vdalricus II.* Abbas electus eſt. Tabulam auro gemmisque inſignem Fratrum conſenſu diuendidit, aliaque bona nimirum Greginhofen et Lomaringen pro huius pretio comparauit. Poſt laudes fratribus ſomnum conceſſit. Anniuerſarii fundantur. 1202. *Hartwicus* de *Hirnhaim* Epiſcopus conſecratur. 1203. *Otho* Saxo Romanorum Rex coronatur, 1204. Abbati *Vdalrico Henricus* de *Welſhaim* ſuccedit. Pluribus praediis monaſterium ditauit. Plebaniae officium cum redditibus a *Siffrido* Epiſcopo obtinuit. 1205. Imperator *Philippus* Auguſtae moritur. Vrbis praetor *Wiboldus* de *Sulzbach* nominatur. Burgouienſem marchionatum comites de *Roggenſtein* obtinuerunt. 1207. Auguſtae comitia habentur. Pax in imperio reſtituitur. *Hartwicus* Epiſcopus confirmatur. 1 08. Moritur. *Sigefridus* de *Rechberg* epiſcopus eligitur. Imperator occiditur ab *Othone* Wittelsbacenſi. Eodem mortis genere poenam luit. *Otho* rex Francofurti imperator renunciatur. 1209. Auguſtae comitia celebrantur. Imperator coronatur, et deinde anathemati ſubiicitur. 1210. *Fridericus II.* imperator creatus, mortuo *Othone*, coronatus eſt. Vrbi *Rudolphus* de *Graba* praeficitur. 1213. Praedium Anhuſen redimitur. *Sifridus* de *Staden* et *Bertholdus* de *Schilzberg* monaſterii benefactores. 1215. Imperii principes Auguſtae conueniunt. 1216. Abbas San-Vlricanus *Theodo* monachus Faucenſis renuntiatus eſt. 1215. *Rudolphus* Habsburgius naſcitur. Circa haec tempora *Henricus* a *Rehlingen* floruit. 1219. F. *Dauid* Ord. S. *Franciſci* vita, doctrina, et vitae ſanctimonia celebris Auguſtae claruit. *Honorius* Papa ius in parochiam S. *Vdalrici* confirmauit. 1220. Peſtis Auguſtae multos peremit. 1222. *Luitſridus* Abbas electus eſt. 1223. *Fridericus* Imperator filium ſuum *Henricum* Sueuiae ducatui praefecit, eique vrbis aduocatiam commiſit. 1226. Imperator excommunicatur. Factio Welforum et Gibellinorum reſuſcitatur. 1227. *Sigefrido* Epiſcopo *Sibotha* de *Gundelfingen* ſucceſſit. 1228. Auguſtani aduerſus Saracenos militant. *Henricus* rex monaſterio noſtro contra extorſores priuilegium conceſſit. 1229. Hieroſolyma recuperatur. Imperator ibidem coronatur. Pueri Syriam petunt. 1230. *Luitſrido Hildebrandus* Abbas eſt ſubſtitutus. Imperator Papae reconciliatur. Victualium penuria noſtram premebat prouinciam. 1232. *Henricus* rex Germaniam turbat: deponitur, cuſtodiaeque traditur. *Conradus* rex ſalutatur. Epiſcopus 1233. priuilegium *Henrici* regis confirmat. 1235. Caeſar Auguſtam principes conuocauit. 1236. S. Sepulchri templum Auguſtae extruitur. 1239. Caeſar excommunicatur. 1240. Iſte patris ſui priuilegium noſtro monaſterio confirmauit. 1241. Papa *Gregorius IX.* iſtud in ſpecialem ſuſcepit protectionem. S. *Leonardi* templum in vrbe aedificatur. 1242. Duumuiratum Auguſtae *Hannibrandus Villenbach*, et *Richardus Onſorg* tenuere. 1243. Noſtro monaſterio praeficitur *Gebwinus* de *Thierhaim*. Franciſcani Auguſtae monaſterium conſtruunt. 1244. Caeſar a Papa exauthoratur. 1246. Auguſtae comitia habita ſunt. Comites *Hohenlohenſes* domus in vrbe conducunt. *Henricus* Haſus rex Romanorum nominatur. Schiſma in imperio excitatur. 1247. Auguſtani Caeſari fidem ſeruant. Vrbs turribus munitur. *Henricus* rex Vlmae occubuit. Iſti ſubſtitutus eſt 1248. *Guilielmus* Hollandiae comes. Auguſtani *Conradi* regi adhaerent. Octaua S. *Vdalrici* ab *Henrico Burner* fundatur. Feſtum S. *Seruatii* celebratur. *Innocentius* IV. Papa priuilegiis noſtrum ditauit monaſterium. 1280. S. *Catharinae* moniales in vrbem receptae ſunt. Caeſar obiit. Eius vxores et liberi. Iſto defuncto, tumultus in Italia et Germania excitati ſunt. Sequebatur fere viginti duorum annorum interregnum, 1282. *Sibotho* abdicato epiſcopatu, in monaſterio Kaiſhaimenſi monachum induit. Iſti ſuccedit *Hartmannus* Comes Dilingenſis, qui ſuum Comitatum eccleſiae B. V. tradidit. Transactio inter Auguſtanos

nos et Canonicos. *Conradus* rex excommunicatur, moritur. *Ludouicus* quaedam oppida occupat. *Manfredus* Siciliae rex. Campana chori in aede B. V. fuſa eſt. 1254. Lites ob iurisdictionem Epiſcopum inter et magiſtratum exortae componuntur. Alexander IV, Papa. 1255. Fames plures ſuſtulit. *Ludouicus* Bauarus, vxore occiſa, Auguſtam fugit. S. *Seuerini* ſacellum conditur. 1256. *Guilielmus* rex occiditur. 1257. Schiſma in Germania oritur. Arx Fridbergae 1258 extruitur. San-Crucianis decimae tam in-quam extra vrbem ab Epiſcopo donantur. 1259. Papa noſtro monaſterio contra infeſtatores, raptores &c. priuilegium conceſſit. 1264. Auguſtani contra inuaſiones auxiliares copias conducunt. *Conradinus* rex noſtri monaſterii familiam a ſeculari iudicio eximit. Epiſcopus etiam priuilegia ab illo impetrauit. Auguſta quoque libertate donata eſt. 1266. Auguſtae Comitia celebrata ſunt. *Theodoricus* a *Roth* monachus Einſidlenſis noſtro monaſterio ab Epiſcopo praeficitur. *Conradinus* Italiam armis inuadit, capitur, capite plectitur. Auguſta libera magiſtratum eligendi poteſtate gaudet. Transactionem cum Epiſcopo ciues inierunt, Bauariae duces 1270 de aduocatia eccleſiae Auguſtanae tranſigunt. Epiſcopus egeſtate premitur. Epiſcopus et Capitulum omnia iura, et bona intra vrbem, vnacum calice S. *Vdalrici* oppignorarunt.

Liber ſextus ab anno Domini MCCLXXIII. vſque ad annum Domini MD.

1273. *Rudolphus* Comes Habsburgicus Francofurti Imperator electus eſt. *Alphonſus* Hiſpanus et *Ottocarus* Bohemus imperii ambiere coronam. 1274. Comitia Auguſtae celebrantur. Auſtria Habsburgicis ſubiicitur. Burggrauiatum Noricum Comites de *Zolleren* acquirunt. 1275. Vrbis Auguſtae praefectus conſtituitur *Bertholdus de Müihauſen*. Imperator Romam proficiſci recuſat. 1276. Conuentus principum Auguſtae cogitur. *Ottocarus* proſcribitur. Auguſtanis priuilegia, et codex legum confirmantur. 1279. Magna vrbis pars flamma deuaſtata eſt. 1280. Annona decreſcit. In comitiis Caeſar feuda contulit. 1282. S. Spiritus hoſpitale dotatur. Rationibus hoſpitalis decanus Eccleſiae Cathedralis praeſens erat. Veſperae ſiculae. Caeſar Auſtriae ducatum filio ſuo tradit. 1284. *Martinus* Papa noſtro monaſterio contra infeſtationes Bullam transmiſit. 1285. Iudaeis Auguſtae iuramenti forma praeſcribitur. 1286, Comitia ibidem celebrata ſunt. *Hartmanno* Epiſcopo ſuccedit *Sigefridus III.* Auguſtani apud Caeſarem accuſantur. Seditio aduerſus Caeſarem ſedata eſt. Auguſtae Synodus celebrata eſt. 1288. *Sibotho Stolzhirſch*, repugnante Epiſcopo, Abbas San-Vlricanus electus eſt. Ciuium nomina albo inſcribuntur. *Wolfardus* a *Roth* ſedem epiſcopalem aſcendit. Iſte monaſterium S. *Margarethae* Auguſtam transtulit. 1290. Curia igne conſumta reaedificatur. Lites Epiſcopum inter et Auguſtanos transactione componuntur. Vectigalis conceſſio. Iudaeorum balneum Chriſtianis interdictum. S. *Radegundis* prope Auguſtam vitae ſanctimonia claruit. Germanica lingua publica inſtrumenta conſcribi Caeſar inſtituit. Germershemii obiit, Spirae ſepultus, quem Argentinenſes ſtatua lapidea honorarunt. Eius liberi *Adolphus Naſſonius* in imperatorem eligitur. Fürſtenfeldenſes monachi domum cum horto Auguſtae poſſident. *Sibothone* abbatiam reſignante, *Henricus* de *Hagenach* eidem praefectus eſt. 1293. Caeſar Auguſtae conuentum coegit, vrbisque priuilegia confirmauit, ab alienisque iudiciis exemit. S. *Margarethae* monaſterium extruitur. S. *Seruatii* xenodochium ab *Hartmanno* Langenmantel dotatur. 1296. Belli flamma inter Bauaros et Auguſtanos excitata, multa deuaſtabat.

1297.

1297. *Adolpho* exauthorato, *Albertus* Imperator eligitur. Annona creſcit. *Adolphus* occumbit. Saxoniae dux a plebis multitudine opprimitur Auguſtani arcem Schwabeck occupant. Caeſar vrbis priuilegia confirmat. S. *Mauritii* templum coruit.

1300. *Bonifacius* Papa Iubilaeum inſtituit. *Rehlingeri* ciuitate donantur. *Degenhardus* S. *Mauritii* Praepoſitus, defuncto *Wolfardo*, Epiſcopus eligitur. S. *Marci* feſtum Auguſtae ieiunio celebratur. S. Crucis monaſterium in cineres redactum eſt. 1301. Auguſtani Schongouiam obſident. Vrbs turribus munitur et moenibus cingitur. Auguſtani vindae vſum ratis acquirunt. 1302. S. *Vdalrici* monaſterio priuilegium *Friderici II.* a Caeſare confirmatum eſt. Patauii *Rudolphus* de Auguſta academiae rector claruit. 1303. Vrbis praetor dicitur *Petrus* a *Rorbach*. Vrbs maenibus munitur, et via regia Goeggingam verſus conficitur. Officiorum ambitio prohibetur. Caeſar Apputiae regis titulo a Papa honoratur. Belli flamma nuptiis ſedatur. 1304. Iudaei Auguſtae in carceres coniiciuntur. Quilibet bona acquirendi modus clericis Caeſaris priuilegio adimitur. *Stolzhirſchii* ob conſpirationem motam exilio multantur. 1307. *Fridericus Speth* Epiſcopus eligitur. S. *Vdalrici* monaſterium Dillingae fundauit. Canonici quatuor viri in eccleſia Cathedrali inſtituuntur. Canonicis teſtamento legare conceditur. *Albertus* Imperator occiditur. Eius vxor et liberi. *Henricus* Luxenburgicus ei in imperio ſucceſſit. Certum panis pondus ſenatus decreto conſtituitur. Caeſar vrbis priuilegia in comitiis confirmat, nouaqne concedit. Vrbis praefectus et praetor nominantur. S. *Stephani* moniales ius ad parochiam ab Epiſcopo obtinent. 1311. *Marquardus* de *Hageln* Ord. S. *Dominici* alumnus ab Epiſcopo noſtro praeficitur monaſterio. Templarii milites exterminantur. Eorum aedes Dominicani impetrarunt. 1313. Imperator e viuis diſceſſit. Auguſtani cum Bauaris ineunt amicitiam. Peſtis, famesque noſtram vexauit prouinciam. Defuncto *Henrico* duo eliguntur Caeſares, *Ludouicus* Bauariae dux, et *Fridericus* Caeſaris *Alberti* filius. Bellum inter vtrumque oritur. Auguſtani *Ludouico* adhaerent. Vrbis praetores. 1321. Vetus chorus in eccleſia cathedrali extruitur. Epiſcopus monaſterium S. *Annae* fundauit. Sueuiae prouinciae vnda, incendiis et latrociniis deuaſtantur. *Fridericus* Caeſar capitur. Auguſtani *Ludouico* auxilium praeſtantes Burgouiam et Laugingam occupant. Capella omnium Sanctorum a *Bertholdo Bitſlin* fundatur. 1324. *Ludouicus* Auguſtanis neceſſaria ex Bauaria exportandi libertatem conceſſit. Officiorum ambitio prohibetur. *Goſſenbrotorum* domus conflagrat. Caeſar monaſterium S. *Vdalrici* in ſpecialem ſuſcipit protectionem. *Portner* in ſummam redactus eſt egeſtatem. *Fridericus* 1326 e cuſtodia dimittitur. 1327. Ciuibus vectigal imponitur. *Ludouicus* Romae coronatur. Excommunicatur. Papam conſtituit. Langenmantelliorum ſacellum ab Epiſcopo confirmatur. San-Vlricanis a Caeſare aduocatia libera conceditur. Epiſcopus noſtro aſceterio paraecias Oberndorf Tagbrechtshofen, Haeder et Inningen incorporauit. Auguſtani a *Ludouico* ob fidelitatem diuerſa impetrarunt priuilegia. 1330. Defuncto *Friderico* Epiſcopali mitra decoratus eſt Vdalricus de Schonegg. *Fridericus* Auſtriacus obiit. Vrbis praefectus nominatus eſt *Otho* Greiff. 1332. *Ludouicus* Auguſtae comitia celebrauit. Monaſterium Ettalenſe ab ipſo fundatur. 1333. Monaſterium d. *Vdalrici* cum illo S. *Margarethae* aliisque aedibus in cinerem redactum eſt, quod *Conradus Winkler*, qui *Marquardo* ſucceſſit, reſtaurare niſus eſt. Paucis poſt annis iterum conflagrare coepit, ſed SS. Tutelarium interceſſione flamma ſopita eſt. In gratiarum actionem adhuc quotannis proceſſio et ieiunium peragitur. Idem abbas Imperatoris confeſſarius et patrinus plura bona redemit, nouaque acquiſiuit. S. *Mauritii* campana funditur. 1334. Caeſar excommunicatur. 1335. Miſſa de S. Cruce in no-

noſtra eccleſia a rege Bohemiae *Henrico* fundata eſt. S. *Vrſulae* collegium oritur. 1336. *Henricus Schoenegg* Epiſcopus electus eſt. 1337. Locuſtarum multitudo terram noſtram inundat. Comitia Auguſtae habentur. 1338. Terra mouetur. Campana claſſica funditur. Prouinciae et vrbis praefectura a Caeſare oppignoratur. 1339. Amiſſae debitorum obligationes ſenatus decreto inualidae declarantur. 1340. Magiſtratus et officiales quotannis creantur, eiusque membra augentur. Eorum iuramentum. Auguſtani arcem Brenz occupant. Foſſis et maenibus vrbs munitur. Iudaeis magiſtratus magnam aeris ſummam debet. 1342. Ad magiſtratum nullus alteri domino obſtrictus ſummitur. Suburbium Wagenhals deſtruitur. Caeſaris filius monaſterium noſtrum in ſpecialem ſuſcepit tutelam. Eccleſia d. V. reſtauratur. *Vdalricus Hagenor* Caeſaris cancellarius. 1344. Auguſtani ab Imperatore ſuos hoſtes perſequendi et puniendi facultatem impetrant. 1345. Arbores ſenatus decreto exſcinduntur. 1346. Licus ſeſe effudit. Vindae vſus Auguſtanis a Caeſare conceditur. *Vdalricus Hagenor* excommunicationis vinculo innodatus obiit, et in eccleſia cathedrali ſepelitur. *Ludouicus* Imperator 1347. moritur. Eius liberi.

Carolus IV. pluribus principibus contradicentibus Caeſar eligitur. Schiſma in imperio. 1348. Terra mouetur. Homines amentia laborant. Wellenburgum Onſongiis venditur. Wertingam Langenmantelii emunt. Peſtis graſſabatur. Iudaei de infectis fontibus infamantur, et rei inuenti concremantur. 1349. Flagellantes comparent. Eorum cantus in lingua vulgari. *Henrico* Epiſcopo exauthorato, *Marquardus* a *Randeck* electus eſt. Monetam cudendi facultatem a Caeſare obtinuit. Caſtrum Mindelberg Auguſtanorum ope deſtruxit. Exteris domus in vrbe poſſidere priuilegio Caeſareo prohibetur. Schiſma in imperio tollitur 1350. S. *Vrſulae* monaſterium dilatatur. Auguſtani 1351. Caſtrum Villenbach deuaſtabant. Seditio Iacobitarum Auguſtae compeſcitur. 1352. Auguſtani aere alieno grauati. 1353. Caementarius cum ſeptem filiis ſuſpenditur. Contra Heluetios miles Auguſtae colligitur. Caeſar 1354. imaginem argenteam auro obductam ad includendum caput S. *Dionyſii* coenobio S. *Vdalrici* dono mittit. 1355. Auguſtanorum priuilegia a Caeſare Norimbergae confirmantur. *Conrado* Abbati ſucceſſit *Ioannes* a *Viſchach*, qui ſcribendi arte excelluit. Monaſterium nonnullis bonis ditauit. *Vdalricus* Ilſung quinque miſſas fundauit. Imperator Romae coronatur. 1356. Nouus eccleſiae Cathedralis chorus extruitur, et coenobium Fratrum Min. ampliatur. Bulla aurea Norimbergae in principum conuentu compoſita fuit. 1356. Epiſcopus Auguſtanus Caeſarem hoſtium manibus eripuit. Ille capitur, et iterum liberatur. Monetas cudendi facultatem domum reuerſus impetrauit. Auguſtani Comiti Wirtenbergenſi auxiliares miſerunt copias. Stipendiarii milites recenſentur, eorumque inſignia delineata habentur; Magiſtratus ob aes alienum ſalis promtuarium oppignorat. Suburbium S. *Iacobi* comburitur. 1358. Caeſar diplomate cauit, ne vrbis praefectura oppignoraretur. Auguſtani arcem Altenburg diruunt. Ad peſtem auertendam proceſſio inſtituitur. *Ioanes Hoerwart* et *Conradus Vetter* ſecundi Xenodochii fundatores. S. *Victoris* beneficium ab Epiſcopo fundatur. Auxiliares copiae Wirtenbergenſi comiti mittuntur. Tributum vini, cereuiſiae et mulſi imponitur. Imperator Auguſtanorum copiis arcem Zwingenſtein occupat et deſtruit. Expeditionis militaris Auguſtanorum mos. 1361. Seditio ob tributum impoſitum et belli ſumtus exiſtit. 1362. Caſtrum Zwingenberg ab Auguſtanis deſtruitur. Militaris ciuium ordo. Dux eorum erat Teccii Dux. Epiſcopus arcem Killenthal redemit, Campana maior ad D. *Mauritii* funditur. 1363. Salis promtuarium redimitur. 1364. Suburbia extra portas rubeam, et Goeggingenſem deſtruuntur. Auguſtani aduerſus Armoricos Caeſari ſubſidia ferunt. Huius expeditionis

lega-

legati et Stipendiarii enumerantur. 1365. Auguſtani Caeſari fidelitatis iuramentum praeſtiterunt. Annona decreuit. 1366. Auguſtani Iglingen, Fridbergam et Schongauium depopulati ſunt. *Fridericus* a *Gumeringen* Abbas eligitur, qui tam diſciplinae, quam oeconomiae ruinam promouit. 1367. Trium regum capella fundatur. 1368. Frumentum vili pretio emitur. *Marquardo* Epiſcopo, impetrato Aquileienſi Patriarchatu, ſuccedit *Waltherus* ab *Hochſchlitz*. Eodem anno Seditio inter ciues oritur: Tribunitium regimen introducitur. Tribus ennarrantur. Patriciorum familiae recenſentur. Quidam eorum ordini Patriciorum renuntiabant, alii vero vrbe exceſſerunt. 1369. Tributum imponitur. *Waltherus* Epiſcopus in obſidione Mindelhemii telo confoſſus occubuit. *Ioannes Schadland* ord. Praedic. alumnus ei ſucceſſit. Clericorum aedes a ciuibus deſtruuntur. Quidam ciuium exilio multantur. Tumultus exiſtit. Omnis conſpiratio interdicitur. Auguſtani cum Caeſare foedus faciunt. Stipendiarii eorum intercipiuntur. *Bitterich Iacobus* vrbis infenſiſſimus hoſtis capitur, et elabitur. Fuggerorum origo. *Otho* de *Schweiningen* vrbis hoſtis capite pleſtitur. Oberhuſium et Lechuſium concremantur. Ciues capiuntur. Monetae falſarii puniuntur. *Ioan. Gopold* proceſſionem ab Abbate San-Vlricano inſtituendam in feſto corporis Chriſti fundauit. *Sebaſtianus Ilſung* ſingulis ſabbatis *Salue regina* decantari inſtituit. Patricii extra vrbem morantes decreto reuocantur. Senatus aenea tormenta 1372. fundi curauit. Auguſtani *Henricum* de *Freyberg* adgrediuntur. Bellum Bauaros inter et Auguſtanos oritur. Vtrinque plura damna fuerunt illata, pluraque oppida deſtructa. 1373. Vectigal imponitur. Annona ingraueſcit. *Ioannes Schadlang* Epiſcopatum reſignat, in eius locum ſufficitur *Burchardus* de *Ellerbach*. Auguſtani Iudaeos a Caeſare poſtulatos dimittere renuunt: ideo multati ſunt. Diſſidia Bauaros inter et Auguſtanos componuntur. 1374. Vectigal ciuibus imponitur. Iudaei in vincula coniiciuntur. Epiſcopus omni ſolemnitate vrbem ingreditur. *Iacobus Bitterich* ſuburbium inuadit, quosdam interemit. Auguſtani Caeſari homagium praeſtant et foedus cum Bohemis renouant. Vrbis praefectus Comes de Oettingen *Conradus* denominatur. *Walleri* vrbis hoſtes. Quidam eorum multantur. 1376. *Wenceslaus* Romanorum Rex declaratur. Auguſtani, promiſſa priuilegiorum confirmatione, eidem fidelitatis iuramentum praeſtiterunt. *Vdalricus Dillinger* cum ſuis fratribus exilio punitur. Ea poena literarum falſatores multati ſunt. Incendio plures deuaſtatae ſunt domus. Auguſtani iuncto cum Bauaris et Epiſcopo foedere, Wellenburgum diripiunt. Foſſae ducuntur. 1377. Synodus Auguſtae celebratur. Auguſtani aduerſus Comitem Wirtenbergiae ſupetias mittunt. Nemini ciuium licet officium recuſare. *Carolus* Imperator moritur; ei ſucceſſit *Wenceslaus*. *Ioannes Schadland* obiit Confluentiae ſepultus. 1379. Imperii ciuitates foedus ineunt. Praefectura Auguſtana oppignoratur. Clerici penſionem ciuicam pendere coguntur. *Henricus* de *Gabelbach* Abbas eligitur. Plures phreneſi laborant. Ad malum hoc auertendum proceſſio inſtituitur. 1380. Peſtis graſſabatur. Belli flamma inter Bauaros et Auguſtanos reſuſcitatur. Foederatae ciuitates longe lateque per Rhetiam et Franconiam depopulatae ſunt. Epiſcopus vrbi aduerſatur. Canonicorum aedes deiiciuntur. Clerus vrbe expellitur. Auguſtani capiuntur. Pacis turbatores multantur. Impoſtores, haeretici et Iudaei puniuntur. *Stephanus* Bauariae dux ob conductum ab Langenmanteliis violatum Auguſta excedit, et eorum bona ſibi vendicare voluit. Idem dux monaſterium S. *Vdalrici* in ſuam ſuſcepit protectionem. S. *Barbarae* ſacellum fundatur. Cometa adparet. *Vdalricus Fugger* Auguſtam ingreditur. 1383. Cum Epiſcopo tranſigitur. Vrbis Praetor *Vdalricus* a *Welden*. Iudaei cuſtodiae traduntur. 1385. Iudaei vſurario lucro priuantur. Curia extruitur.

tur. Fluuii regionem noſtram inundarunt. Poenae in delinquentes decernuntur. Cenſores inſtituuntur. Ciuium bona a poſſeſſoribus aeſtimantur. Xenodochium S. Spiritus conſtruitur. 1386. Vectigal imponitur. Prominentia tecta porticus deiiciuntur. *Leopoldus* Auſtriae dux occiditur. Vrbi praefecit Caeſar *Wilhelmum Fronberger*, eidem aduerſarium. Auguſtani a Bauarorum duce contra induciarum ius capiuntur. Foederatae vrbes illius ditiones inuadunt, vtrinque plura deuaſtantur oppida. Merces Auguſtanorum in faucibus intercipiuntur. Epiſcopi palatium et aliae cleri aedes diripiuntur. Wittenbergiam inuadunt. Cum Bauaris 1389 tranſigunt. Vectigalia remittuntur. Damna epiſcopo illata reſarcire tenentur. Cum eodem tranſigunt. Ciuibus et municipiis intra decennium vrbe excedere interdicitur. Ad peſtem auertendam proceſſio peragitur. Textores domum emunt. 1390. *Sigismundus* Leuchtenbergiae Landgrauius vrbi praeficitur. Macellum nouum extruitur. Area ante curiam amplior redditur. Merces Auguſtanorum Francofortia reduces intercipiuntur. Caeſaris mandato Iudaei nobilibus pignora, recepta pecunia absque vſura reſtituere iubentur. Gladios portare cuncti prohibentur. 1393. Haereſis inquiſitor Auguſtam venit. Haeretici in carceres coniiciuntur. Illorum poenitentia, ſupplicium, et doctrina. S. *Vrſulae* moniales ord. Praedic. habitum adſumunt. Earum monaſterium ditatur, et amplificatur. Auguſtani cum Bois foedus ineunt. Eorum dux urbis praefectus conſtituitur. 1396. Domus ſaltatoria reaedificatur. Abbate *Henrico* defuncto, in Abbatem poſtulatus eſt *Ioannes Lauginger* monachus fauceuſis. Caſtrum Wellenburg inuaditur et deuaſtatur. Auguſta proſcribitur. Foſſae ducuntur. Ruſtici vrbis clauſuram violantes capite plectuntur. Calcearia domus extruitur. Auguſtani proſcriptionem grauiaere auertere tenentur. Peſtis 1393 graſſabatur. Seditio oritur. Vectigal remittitur. Meretrices vrbe expelluntur. Piſtorum tribus impetrat domum. Franciſcanorum templum reſtauratur. Steura 1399 et vectigal ſoluitur. Auguſtani Biberbacum deuaſtant. Caeſar regno priuatur.

1400. Senatus decreto eccleſiaſticorum famulis gladiorum, et laruarum vſus interdicitur. *Fridericus* Brunsuicenſis dux a quibusdam Romanorum Rex creatus occiditur. *Rupertus* Comes Palatinus Imperator coronatur. S. *Vrſulae* monaſterium extruitur et ditatur. 1401. Foſſae ducuntur. Caeſar, Italiam petens, Auguſtam venit, militem colligit, fidelitatis iuramentum poſtulat. Fratres ord. Praed. conuentum Auguſtae celebrarunt. 1402. Horologium in S. *Vdalrici* turri ponitur. *Schwicardus* de *Gundelfingen* prouinciae et Auguſtae praeficitur. Peſtis magnam hominum copiam abſtulit. S. *Leonardi* ſacellum extra vrbem conſtruitur. Alearum interdicitur luſus. 1403. *Ioan Kiſſinger*, ex monacho San-Vlricano Abbas Ottenburanus poſtulatus, defuncto *Ioanne Lauginger* noſtro monaſterio Abbas praeficitur. Tempeſtate vrbs haud parum paſſa eſt. Foſſa a rubra porta vsque ad Goeggingenſen confecta eſt. 1404. Lateritia tecta facta ſunt. Defuncto *Burchardo* Epiſcopo, *Eberhardus* Comes a *Kirchberg* electus eſt. Auguſtani eidem fidelitatem promittunt. 1406. Bauariae Duces Auguſtae paſciſcebantur. Suburbium S. *Iacobi* inundatur. Luſitaniae Rex Auguſtam venit. Campana horaria in curiae turri ſuſpenditur. 1407. Textores balneum extruunt. Marchioni Badenſi ſuppetiae feruntur. Canonici extra vrbem horrea conducunt. 1408. Balneum ciuicum extruitur. *Buchardus* de *Schellenberg* ad matrimonium contrahendum proficiſcens a Landsbergenſibus occiditur. Vrbi Rottenburgo auxiliares copiae mittuntur. 1409. Sacerdotes Sodomiae rei morte puniuntur. Mercatorum merces in faucibus interceptae ſunt. 1409. Fridberga moenibus cingitur. Lites 1410 in imperio componuntur. *Rupertus* Imperator moritur. Subſequebatur

batur *Iodocus Barbatus* Morauiae Marchio. Auguſtani cum Epiſcopo paciſcuntur. Bombardae funduntur. Dies octaua feſti Purificationis B. V. M. a *Guilelmo Rembold* in eccleſia S. *Vdalrici* fundatur. S. *Antonii* Xenodochium a *Laurentio Egen* extruitur. 1411. Schiſma in eccleſia oritur. San-Vlricani Abbates mitrae vſum impetrant. *Eberhardo* Epiſcopo defuncto ſucceſſit *Anſelmus Nenninger*. *Sigismundus* Imperator eligitur. In eccleſia S. *Vrſulae* miſſa fundatur. 1412. Aquaeductus et fontes fiſtulares extruuntur. Campana horaria in colle Perlach fuit fuſa. Patricii domum conducunt. Auguſtani *Anſelmo* electo Epiſcopo infenſi, vt *Fridericus* de *Grauenegg* nominaretur et Schiſma in eccleſia Auguſtana oriretur, anſam praebuere. 1414. Conſtantienſe concilium celebratur. *Anſelmo* adhaerentes excommunicantur. Maior canonicorum pars vrbe excedit. Caeſar Auguſtam veniens ſolemniter *Fridericum* Epiſcopum inſtituit. Duo hi epiſcopi pactionem faciunt. Forum transfertur. Caeſari ſuppetiae feruntur. Benedictini in Moguntina prouincia triennale capitulum celebrare iubentur. Plateae Auguſtae lapidibus ſternuntur. Suburbium S. *Iacobi* muris cingitur. *Anſelmus* Epiſcopus ſolemni pompa vrbem ingreditur. *Ludouicus Hoerlin* aduentum adprecatus exilio multatus eſt. 1416. Triceſimus B. V. M. et octaua omnium Sanctorum in noſtro monaſterio fundatur. Zuſemhuſa *Anſelmo* ſubiecta a *Georg. Rhem* occupatur. Hac ex ratione Bauariae dux ſuis Auguſtam interdixit, et mercatorum merces intercepit. Lis fuit compoſita. Haſtiludium inſtituitur. Luſitaniae Rex Auguſtam venit. Patriciae familiae enarrantur. 1417. Benedictinorum capitulum Peterhuſii celebratur. *Martinus V.* Papa eligitur. *Anſelmus* Epiſcopus interdicti ſententia Auguſtanos percellit. Clerici Anſelmo adhaerentes vrbe expelluntur. Annona ingraueſcit. Caeſar Auguſtam venit. *Fridericus* Epiſcopus diuina tempore interdicti publice operatur. Imperator vrbis priuilegia confirmat, et ius vectigal de plateis petendi concedit. Caeſari pecunia mutuo datur. *Anſelmus* Romam citatur. Auguſta ab interdicto abſoluitur. Clerus Auguſtanus redit. Hoſtis ſuſpenditur. Legati Romam et ad Caeſarem mittuntur. S. *Georgii* Praepoſitus lite pendente, vicarius deſignatur. Diſſenſio inter canonicos excitatur. Bauariae dux commeatum Auguſtanis denegat. *Anſelmus* ſacerdotio initiatur. Vrbi 1420. praeficitur *Conradus* a *Reuſchach*. Fridberga comburitur. Peſtis graſſabatur. Interdictum innouatur. Mortui non ſepeliuntur, Epiſcopus et Auguſtani Romam citantur. Auguſtani auro ſibi epiſcopum acquirunt. *Anſelmus* exautoratus Blauburam ſecedit. *Fridericus* epiſcopali munere priuatur. Canonicus Epiſcopatum recuſat. Duo epiſcopi electi ſpe fruſtrantur. Tandem 1421. Papa *Petrum* de *Schaumberg* Auguſtanae eccleſiae praefecit.

Auguſtani aduerſus Bohemos militem mittunt. 1422. Puer a Iudaeis occiditur: iſti vero lento igne viui exuruntur. A foederatis arces Hohenzollern et Graisbach deſtruuntur. Annona vili emitur pretio. Bellici conſiliarii a ſenatu conſtituuntur. Nuptias celebrandi ratio praeſcribitur et luxus in puerperio prohibetur. Laniones Auguſtani a Bauaro quodam capiuntur. Monaſterium Harbruck conflagrat. 1424. *Petrus* Epiſcopus Auguſtam omni pompa ingreditur, conſecratur, donis honoratur. Inuicem fidelitas promittitur. Inimicitiae inter *Sebaſtianum Ilſung* et *Petrum Rehlinger* ortae ſunt, quibus ille ab iſto occiſus eſt. *Rehlinger* vrbem relinquens, Haltenbergae aſuis hoſtibus impetitus eſt. Senatus ex vtraque parte multa damna fieri videns, inquietos vrbem relinquere coegit. Monetae deprauantur. 1425. Baliſtarum luſus inſtituitur. Auguſtani ex nundinis reuertentes ſpoliantur. Nouus eccleſiae Cathedralis chorus abſoluitur. Auguſtani praefectum ſibi eligendi a Caeſare priuilegium impetrarunt. Homicidium perpetratum multatur. Xeno-

 dochium

dochium pro peregrinantibus fundatur. Steura de omnibus bonis a diſcedentibus ſoluenda remittitur. Sacerdos occiditur. Peſtis graſſabatur. Domus frumentaria altior conſtruitur. Suppetiae Caeſari aduerſus Bohemos mittuntur. Steura militaris tam eccleſiaſticis quam laicis imponitur. Haſtiludia habentur. Turres extruuntur. Auguſtani ſpoliantur. 1428. *Ioanni Kiſſinger* Abbati defuncto *Henricus Heutter* ſucceſſit. Epiſcopo Friſingenſi a Papa bonorum monaſterii noſtri alienatorum reuocatio committitur. 1428. Caeſar Auguſtam venit. 1429. Domus ſaltatoria deſtruitur. Macellum nouum aedificatur, monetae officina transfertur. Moneta deprauata ſignatur. 1430. Plures domus conflagrabantur. Vrbs foſſis et moenibus munitur. Sclopetorum ludus inſtituitur. Peſtis, fameſque magnam hominum copiam abſtulere. Chaldarium aquae benedictae aere funditur. 1431. Concilium Baſileenſe conuocatur. *Margaretha* Auſtriae duciſſa Auguſtam tranſit. Auguſtani contra Bohemos pugnant. Eorum duces. Caeſar Auguſtae donis honoratur, pecuniamque mutuo accipit. Pignoris nomine aduocatiam acquirunt. 1432. Hyems ſaeuiſſima erat. Frumentum Bobingam moliendum ob aquam Auguſtae congelatam defertur. Annona ingraueſcit. Magiſtratus ludum Baliſtarum conſcribit. Imperator *Petri Egen* infantem e S. Fonte leuat. *Fuggeri* domus cupro tegitur. *Egen* nobilitate donatur. Huſſitae caeduntur. *Aeneas Syluius* de Formicarum bello, et coruorum accipitrumque pugna mentionem fecit. In coenobio San-Vlricano capitulum prouinciale fuit celebratum 1433. Durante penuria, a ſenatu ciues ſubleuantur. Auguſtani a Tribunali Weſtphalico eximuntur. Barbara Brandeburgici marchionis filia a ſenatu munera accipit. Octaua omnium defunctorum in noſtro monaſterio fundatur. Tubicines et tibicines vrbi a Caeſare conceduntur. Caeſar in noſtro monaſterio diuertit. Iudaei croceos annulos veſtibus inſuere iubentur. Turris S. *Petri* plumbo tegitur. Iudaeorum tribunal a ſenatu in ſynagoga abrogatur. Synodus Baſileenſis noſtri monaſterii priuilegia confirmat. 1436. *Agnes Bernauerinn* Auguſtana ab *Alberto* Bauariae duce Straubingam deducta, *Erneſti* ducis iuſſu ſubmergitur. Senatus decreto meretricibus veſtium modus praeſcribitur. Turris S. *Petri* picturis ornatur. Frumentum Vienna adfertur. Stuprum violentum punitur. *Sigiſmundus* Caeſar moritur. Auguſtani iudicio Weſtphalico addicti accuſantur. 1438. Haſtiludia fuere celebrata. *Albertus II.* Imperator coronatur. Iſtius mandato Iudaei vrbe expelluntur. Peſte ſaeuiente, ſenatores alternatim conſulatus officium adminiſtrarunt. 1439. Laniones ſeditionem excitant. Carnium venditio omnibus conceditur. *Ioannes* de *Hohenſtein* Abbas electus, diſciplinam monaſticam inſtituere laborauit. Imperator e viuis abiit. 1440. Ars typographica a *Gutenbergio* inuenitur. *Fridericus* Auſtriae dux Imperator ſalutatur. Baliſtarum ludus celebratur. Iudaei Auguſta expelluntur. Qua ex cauſa Auguſtani a Caeſare pecunia multati ſunt. SS. *Vdalrici* et *Afrae* ſodalitium inſtituitur. Cardinales quidam Auguſtam veniunt. Ciuibus ad aliud tribunal adpellare non licet. Moneta 1441. cuditur. Veſtium modus praeſcribitur. Hoſtis occiditur. Congelatis aquis frumentum moliendum Bobingam defertur. Monaſterium S. *Catharinae* non ſine monialium quarumdam renitentia arctius concluditur. Quaedam ex eis illud relinquunt. Molae manuales introducuntur. Piſtores puniuntur. Eorum quidam Fridbergam fugiunt. Haſtiludium fuit habitum. Caeſari fidelitatis iuramentum praeſtatur. S. *Nicolai* moniales Abbati San-Vlricano ſubiectae, ab ipſo reformantur. Sepeliebantur in noſtro aſceterio. Turris portae Goegginganae ſuperſtruitur. S. *Mauritii* chorus aedificatur. *Rehlinger* inſignia mutat. 1444. S. *Iacobi* propugnaculum extruitur. Foederatae vrbes arcem Hirnhaim deſtruxerunt. Auguſtani aduerſus Armoriacos pugnant. Baliſtarum ludus inſtituitur. Mone-

Monetarius ad inopiam redigitur. 1445. Aquaeductus conficitur. Mindelhemium diuerſis paret dominis. Epiſcopus Kilenthalium vendidit. Impoſtor punitur. 1446. Ludi modus in hoſpitiis praeſcribitur. Iudaei baptizantur. Macellum reſtauratur. Dominicani capitulum celebrant. 1447. Senatus publice in reos mortis fert ſententiam. Is mos iterum abrogatur. *Petrus* ab *Argau* Heluetios componit. Epiſcopus et ſenatus pacem inter ſe firmant. Canonici lites mouent. Moenia reparantur. Sarcophagus plumbeus effoditur. Senatoribus ſolum gladii conceditur vſus. *Petrus* ab *Argau* ius ponderandi merces, et monetas cudendi impetrauit. Diuerſi ludi inſtituuntur. 1448. Imperii ciuitates foedus renouant. Ratisbonam ad comitia conſul cum ſyndico mittitur. *Conradus Voegelin* legato haud exiguam egenis et xenodochio S. *Spiritus* adſcripſit pecuniam. 1449. Curia ſenatorum exornatur. Sutores domum emunt. Bellum inter ciuitates foederatas et principes nobileſque ortum ſumſit. Ciuibus tributum imponitur. Legatus Papae noſtri monaſterii priuilegia confirmat.

1450. Vinda foſſa ad vrbem dirigitur. Norimbergenſibus Auguſtani auxiliares miſerunt copias. Peregrini ſacerdotes vrbe expelluntur. *Petrus* Epiſcopus cardinalitia decoratur dignitate. S. *Simpertus* Eccleſiaſtico officio honoratur. *Petrus* ab *Argau*, vrbe relicta, eam in ius vocat. A Caeſare proſcribitur, quae poena graui aere fuit remota. Senatus decretum de iis, qui municipium reſignant. Omnes tributarii ſuas facultates iuramento ſignificare tenentur. Caeſar Romae coronatur. Solemnis eius ingreſſus deſcribitur. Auguſtani apud Papam ob priuilegiorum violationem et diminutionem ab Epiſcopo accuſantur. Lis transactione ſopitur. Iubilaeum Auguſtae celebratur. Abbatia Eluacenſis ab ordine diſpenſatur. Domus ſaltatoria conflagrat. Vrbis moenia firmantur. Vlmenſes commericum inter ſuos et Auguſtanos prohibent. Haec prohibitio mox fuit iterum reuocata. Crux argentea conficitur. *Conradus Voegelin* anniuerſarium fundauit. Foederatae ciuitates duo caſtra deuaſtarunt. *Petrus* Epiſcopus ſynodum celebrabat. 1453. Conſtantinopolis a Turcis occupatur. 1454. Vrbis priuilegia confirmantur. Sub *Ioanne* Abbate molendinum in Haunſtetten extruitur: aedificia in monaſterio reſtaurantur: Lypſanotheca comparatur: altaria conſecrantur: S. *Dignae* et S. *Thoſſonis* Epiſcopi corpora inuenta fuere: bona monaſterii a Bauariae ducibus in protectionem ſuſcipiuntur. *Ioan. Capiſtranus* Auguſtae concionatur. Vrbs munitur. Epiſcopus pro felici Papae electione inſtituit proceſſionem. *Ioannes* Abbas aedificia coepta partim abſoluit, partim noua molitus eſt. Catholicon a *Thoma Gerzen* conſcribitur. Obiit P. *Georgius* Marchio Morauiae Benedictini ordinis alumnus in noſtro monaſterio. Iudaeorum coemeterium purgatum, vrbis pomerio includitur. Merces a nobilibus haud procul ab oppido Fueſſen intercipiuntur. Sutorum tribus a Senatu ob ſeditionem motam per quinquennium excluduntur. Foederati arces demoliuntur. Auguſtani ob Iudaeorum expulſionem ſine Caeſaris praeſcitu multantur. *Ioan.* Abbas cellam vinariam conſtrui, et ſtatuam Chriſti aſino inſidentis ſculpi Vlmae curauit. Lites inter Epiſcopum et Auguſtanos ortae componuntur. Tributum remittitur. Turriculum ſenatoriae curiae imponitur. Auguſtani cruciati aduerſus Turcas arma ſumunt. *Vdalricus Langenmantel*, et *Ioan.* de *Hay* Patritii alieno aere grauati ſunt. *Sigismundus Meiſterlin* Chronicon Auguſtanum ſenatui inſcripſit. Bauariae dux Auguſtae muneribus honoratur. *Ioan.* Abbas domum praedicatoriam extruit. Proceſſiones menſtruae pro felici contra Turcas expeditione inſtituuntur, quotidianoque campanae pulſu populus ad preces fundendas excitatur. Lis de lici in vrbem deriuatione componitur. Auguſtani Comitem de *Helfenſtein* adgrediuntur. *Sigismundus* Auſtriae dux Auguſtam venit. Aedificia reſtaurantur.

rantur. *Georgius Hoz* San - Vlricanus Thierhauptano monaſterio praeficitur. Iſto interemto ſucceſſit *Thomas* de *Gerzen* etiam San - Vlricanus. Principum conuentus Auguſtae celebratur. *Aegidius Alpishofer* vrbis hoſtis capite plectitur. 1458. *Ioanne* Abbatiam reſignante, eidem praefectus eſt *Melchior* de *Stamhaim* Mellici profeſſus, tunc Wiblingae degens, regularis diſciplinae reſtaurator praecipuus. Haſtiludia inſtituuntur. Vrbis hoſtes capiuntur. Alii quoque Ingolſtadii cuſtodiae traditi, haud parum moleſtiae Auguſtanis crearunt, ducisque animum contra iſtos exacerbarunt. Vrbs Werdea a Bauariae duce occupatur. Auguſtani cum Bauaris foedus ineunt. Annona ex Palatinatu denegatur, mercesque Auguſtanis intercipiuntur. Bauariae Dux Auguſtanorum fidem tentat. Burgouia Epiſcopo oppignoratur. Turris in propugnaculo S. *Iacobi* erigitur. Domus praedicatoria picturis exornatur. *Ludouicus* Bauariae dux Auguſtanis fuit infenſus. Iſti ad iudicium Onolzabacicum ob *Petri* de *Argau* litem vocantur, poena pecuniaria multantur, et proſcribuntur. Lis tandem haud exiguo ſoluto aere, ſopita eſt. *Ludouicus* Bauariae dux ſoluta pecunia eisdem reconciliatur. *Albertus* Auſtriae dux Auguſtae muneribus honoratur. Plures tum morte tum exilio multantur. Werdea imperio reſtituitur. Campana maioris eccleſiae baptizatur. *Auguſtani* incinerationis oppidorum Waſſerburg et Horchenau rei apud Bauariae Ducem accuſantur. *Beſſarion* Cardinalis Auguſtam venit. Duciſſa Bauariae fugam capit. 1460. Eluacenſe monaſterium in eccleſiam collegiatam transmutatur. Auguſtani de ſententia mortis in quosdam lata Friſingam in ius vocantur. Aedes Capituli cathedralis et Carmelitarum coenobium conflagrant. Vrbs inundatur. 1461. Mercatores ſub excommunicationis poena Bulſanum ad nundinas proficiſci prohibentur. *Ludouicus* Bauariae Dux imperii hoſtis a Caeſare proſcribitur, et armis inuaditur. Auguſtani belli motibus implicati, nouum tributum ſoluere coguntur. 1462. Contra Bauariae ducem auxiliares copias Caeſari mittunt. Multa vtrinque damna illata ſunt. Clerici vrbem contra hoſtium inuaſiones defendere iuramento ſe obſtringunt. Bauari vrbem obſident, ſed fugabantur. Infeſtationes continuantur. *Fridericus* Palatinus, Bauarorum amicus proſcribitur. Hoſtes ſuos vincit. Bauaros inter et Auguſtanos induciae ad annum durantes ſanciuntur. *Petri* ab *Argau* bona Caeſareo fiſco addicuntur. Anno nondum elapſo, a quibusdam nobilibus Auguſtani infeſtantur. Peſtis ſaeuiebat. 1463. Viennenſes proſcribuntur. Hoſtes vrbi reconciliantur. Auguſtani in principum conuentu accuſati, culpam ſibi impoſitam diluunt. Peſtis graſſabatur. *Vdalricus* Comes de *Helfenſtein* bellicus Auguſtanorum dux conducitur. Aquaeductuum turris reaedificatur. In capitulo prouinciali Herbipoli habito, Abbas *Melchior* praeſidebat. Cruciati milites ſacro viatico muniti, et vino benedicto ex S. *Vdalrici* calice ſumto contra Turcas profecti ſunt. Nobiles quidam vicini ciues hoſtiliter tractant. S. *Dignae* Corpus reperitur. Seditio oritur. 1465. Senatus ab exteris iudiciis Caeſaris priuilegio liberatur. *Ioan. Schiller* noſtri monaſterii benefactor. Carnifex perimitur. *Iacobus Hauſtetter* largas fundat eleemoſinas. Nobiles ex arce Waſſerburg Auguſtanis plura intulerunt damna. Arx iſta ab Epiſcopo occupatur et funditus euertitur. Merces ab illis intercaeptae reſtituuntur. Hoc anno *Ioan. Bemler* Auguſtae biblia latina typis expreſſit. *Melchior* Abbas typographiam introduxit. 1466. *Ioan.* de *Reiſchenau* et *Iacobus* de *Argau*, licet a Caeſare proſcripti, Auguſtanos perſequi non ceſſarunt. Moenia reſtaurantur. Moneta falſa abrogatur. S. *Vdalrici* oeconomus ſubmergitur. Auguſtani Hungariae regi ſubſidia mittunt. *Scanderbegus* Albaniae princeps e viuis abiit. Seditio ob vectigal pannis et frugibus impoſitum oritur. Eo abrogato ſopitur. Campana claſſica ne ſine conſulis conſenſu pulſetur, et vt ordo occaſione in-

incendii et ſeditionis ſeruetur, decernitur. Auguſtani proditionis inſimulati a Bauariae duce *Ludouico* Ingolſtadium in ius vocantur, publicisque teſtimoniis purgantur. Dux comeatus et victus aduectionem prohibet. *Ioan.* de *Werdenberg* primitias celebrauit. Varia decreta et leges conduntur. 1467. Haſtiludium celebratur. S. *Vdalrici* templum, ſenatu opem ferente, reaedificatur. Turris mirabili modo ſubſidet. Sodalitas SS. *Vdalrici* et *Afrae* incrementa coepit. Oboli cuduntur. *Petrus* Epiſcopus legatus Pontificis ad comitia Norimbergenſia declaratur. Indulgentiae contra Turcas opem ferentibus conceduntur. *Melchior* in capitulo Bambergae celebrato praeſedit. *Monachi* Deggingenſes, ſed non ſine vitae periculo ab iſto reformantur. Primarius lapis ad eccleſiae ſtructuram omni ſolemnitate ab epiſcopo ponitur. Plura fiunt miracula. Campana funditur. Auguſtani veneficii apud *Ludouicum* Bauariae ducem inſimulantur, iterumque abſoluuntur. Annonae aduectio ab iſto Auguſtanis interdicitur. Küebacenſe monaſterium ab Abbate noſtro reformatur. Moenia vrbis altius extruuntur. Peſtis graſſabatur. 1468. Annona ingraueſcit. Auguſtani iterum apud Bauariae ducem accuſantur. Thierhauptenſe monaſterium reformatur. Auguſtani fruſtra Bauaris reconciliari petunt. Hoſtiliter ab iisdem tractantur. Abbas *Melchior* plura aedificia, inter quae etiam lici pons erat, reſtaurauit. Vrbis hoſtes a Caeſare proſcribuntur. Comeatus per licum aduehendus intercluditur. Ex quo magna omnium reum penuria exiſtebat. Pacem Auguſtani fruſtra tentant. 1469. Vinda et licus armata manu aperiuntur. Sub Abbate *Melchiore* cella vinaria conditur, oppidum Wengen emitur. Finningae piſcina extruitur: reliquiae Sanctorum inueniuntur. *Petrus* Epiſcopus Dilingae moritur, Auguſtae in eccleſia cathedrali omni pompa ſepultus. Iſti ſuccedit *Ioannes* Comes de *Werdenberg*. Bauaros inter et Auguſtanos lites componuntur, et pax reſtituitur. Pacis articuli, eorum promulgatio. Superſtitio publice punitur. Luxus in celebrandis nuptiis decreto inhibetur. *Iacobus Fugger* obiit apud S. *Mauritium* ſepultus.

1470. *Melchior* Abbas plura bona coemit, aedificia partim ampliauit, partim reſtaurauit. Noua cum Bauaris orta diſſidia componuntur. Epiſcopus ſolemni pompa in vrbem ingreſſus, omni honore tum a ſenatu tum a Clero ſuſceptus, muneribusque honoratus eſt. Viciſſim iura priuilegiaque illibate ſeruanda promittuntur. Choreae et haſtiludia inſtituuntur. Ad diem S. *Vdalrici* ad baliſtarum alios que ludos perplures literis inuitauit. *Melchior* Abbas in capitulo Erfordienſi praeſidet. Meretrices vrbe expelluntur. 1471. *Vdalrici Schwarz* Conſulis iuſſu patibulum purgatur. Corotrophium fundatur. Comitatus Caeſari mittitur. Monaſterium Fultenbacenſe ordini, inſtigante Abbate noſtro reſtituitur, eique *Georgius Helfer* San-Vlricanus praefectus eſt. Eodem Abbate noſtro Ottenburanum monaſterium reformatur. Idem Bibliothecam ampliatam libris tum impreſſis, tum ſcriptis inſtruxit, eique fratrum cellas ſuperſtruxit. *Caſparus Hofreiter* anniuerſarium fundauit. *Bartholomaeus Rhem* ſacris veſtibus ſacram ſuppellectilem ditauit. Sacellum S. *Seruatii*, vnacum coenobio S. *Nicolai Henricus Miller* reſtaurauit. *Sigismundus* ab *Argau* vrbis hoſtis captus, plurium precibus a morte liberatur, vrbique reconciliatur. 1472. *Henricus Erlbach* diſſidiorum cum Bauaris fomes Ratisbonae capite plectitur. S. *Wolfgangi* ſacellum extruitur. Plures ob crimina patrata multantur. Burgouium Epiſcopo oppignoratur. *Ioannes Frank* San-Vlricanus, qui varios libros picturis exornauit, obiit. 1473. *Iacobus* ab *Argau* vrbi reconciliari nequit. Auguſtae comitia celebrantur. Principes aduenientes muneribus honorantur. Tranſitus in eccleſiam cathedralem pro Caeſare conficitur. Regalia conceduntur. Homagium a ciuibus praeſtatur. Priuilegia confirmantur. Choreae inſtituuntur. Caeſar Vlmam ſe confert. Annona vili emitur pretio. S. *Vdalrici*

 templi

templi ſtructura completur. *Fuggeri* inſignia impetrant. 1474. Abbas *Melchior* aeternitatem adiit. Iſti ſuccedit *Henricus Fries*, virgineus dictus, qui cultum B. V. M. promouit, monaſterium inſtaurauit, bibliothecam libris adauxit, refectorium extruxit. Daniae Rex Auguſtam veniens, munera accepit. Caeſar Au.;uſtae comitia celebrauit. Sepulchra Chriſti in die paraſceues ab Imperatore et Epiſcopis viſitantur. In Comitiis principes quidam regalia accipiunt. *Fridericus* Palatinus proſcribitur. Imperator cum principibus in Corporis Chriſti feſto proceſſionem comitabatur. Feſto SS. *Petri* et *Pauli* ingenti turbine tecta deiiciuntur, arbores funditus euelluntur, et S. *Vdalrici* templum deuaſtatur, pluribus ſub ruina ſepultis. Bellum contra Burgundiae ducem paratur. Auguſtani a Caeſare inſolita inſolentia debiti ſolutionem poſtulant. Is filium ſuum Epiſcopo Auguſtano committit. Vino vectigal imponitur. Auguſtani Caeſari auxiliares copias mittunt. Tributum imponitur. *Henricus* Abbas nouam templi ſtructuram molitur. P. *Ioan. Figulus* muſicus et ſcriptor obiit. S. *Gothardi* capella ab *Henrico Miller* reſtauratur. Daniae regina Auguſtam ingreſſa donis honoratur. Tributum iuxta bonorum aeſtimationem pro bellicis ſumtibus deſtinatur. 1475. Auguſtani ex bello redeunt. Filii Auguſtenſium a canonicatu eccleſiae cathedralis excluduntur. Duci Bauariae nuptias celebranti munera Auguſtani mittunt. 1476. Conſul *Schwarzius* conſulatum ſua nequitia ad dies vitae ſibi ſtabiliuit. Heluetiis aduerſus Burgundiae duces ſuppetiae feruntur. *Conradus Agſt* Prior San-Vlricanus obitt. Impoſtor multatur. Bombardarum ludus inſtituitur. Senatus membra augentur. Moniales S. *Nicolai* Abbatis obedientiae ſe ſubtrahunt. *Henricus* Abbas aedificia a ſuo praedeceſſore incepta complet: S *Gregorii* ſacellum conſtruit. *Ioan. Rochus* parochiae noſtrae vicarius, et *Wolſgangus Stamler* noſtrae eccleſiae benefactores obiere. Mos ligna dimetiendi Auguſtae introducitur. *Schwarzius Vitelliis* fratribus maxime infenſus, eos cum ſuis complicibus capite plecti iubet. Funebria pro iisdem in noſtra eccleſia perſoluta ſunt. *Andreas Frickinger Ioan. Vitelli* ſocer in aſylo noſtro moritur. Alii criminum rei ſuſpenduntur. *Maximilianus* Rex muneribus honoratur. Haſtiludia celebrantur. 1478. Frater Vitelliorum apud Caeſarem vindictam in ſenatum Auguſtanum implorabat. *Schwarzius* conſul in ſenatus conſeſſu capitur, et cum ſuis complicibus in vincula coniicitur. Eius confeſſio. In patibulo periit. *Ioan. Onſorg. Schwarzii* aſſecla perfoditur. Iſtius ſocii diuerſimode puniuntur. Quidam Patriciis adiungi recuſant. Caelibes et vidui a ſenatu excluduntur. *Henricus* Abbas atrium monaſterii lapidibus ſterni, libros Chorales conſcribi curauit: decimas in Bobingen acquirit. Indulgentiae ſtipem pro bello contra Turcas dantibus conceduntur. Caeſari ſuppetiae feruntur.

1480. S. *Adalberonis* corpus reperitur. Epiſcopus imperii legatus ad Galliae regem miſſus eſt. *Wilhelmus Hagenoer* et *Hermannus Noerlinger* quatuor praedia S. *Vdalrico* obtulere. Septem fontium origo. *Hauſtetteri* fundationes. 1482. Haſtiludia inſtituuntur. Defuncto *Henrico* Abbate, *Ioannes* de *Giltlingen* electus eſt. Is Wiblingam reformauit. Caeſar 1482. ab imperii ſtatibus auxilia efflagitat. S. Crucis Praepoſitus reipublicae campanam et horologium in ſuae eccleſiae turri pati noluit. *Ioannes* legatus a capitulo prouinciali ad Epiſcopum Euſtadianum deputatur. *Henricus Pittinger*, qui plures libros ſcripſit et venuſte depinxit, obiit. S. Suppellex munificentia *Conradi Sartorii* ditatur. Monaſterii priuilegia a ſummo Pontifice confirmantur. *Iacobus* ab *Argau* Auguſtanis reconciliatur. *Albertus* Saxoniae dux Auguſtam tranſiens muneribus et ludis inſtitutis honoratur. Licus ſuburbium S. *Iacobi* inundauit. Mitra pretioſa, et deaurata catena comparantur. Lites cum Epiſcopo ob ſaluum conductum, et canonicis ob ciuium filiorum exclusionem

cluſionem a canonicatu oriuntur. 1485. Auguſtani Bauariae ducibus auxilium mittunt. In noſtro monaſterio prouinciale fuit celebratum capitulum. *Fuggeri* ad mercatorum album tranſeunt. Vrbis priuilegia confirmantur et augentur. Abbas *Ioannes* a Papa calices conſecrandi poteſtatem impetrauit. 1486. Burgouia Bauariae duci oppignoratur. *Maximilianus* Caeſaris filius Romanorum Rex eligitur. *Ioannes* Epiſcopus Francofordiae obiit, Auguſtae ſepultus. In eius locum *Fridericus* de *Hohenzollern* ſubrogatus eſt. Praepoſitus Auguſtanae eccleſiae *Ioannes* Ieroſolymis moritur. Faternitas corporis Chriſti ad eccleſiam S. *Vdalrici* transfertur. 1487. *Albertus* Bauariae dux munera Auguſtanorum recuſat. Lis inter Epiſcopum et iſtos ob imperialem praefecturam Menchingenſem oritur. Epiſcopus *Ioannem Kaiſerbergerum* Argentina Auguſtam vocat, et concionatorem conſtituit. Ille cum quibusdam nobilibus Norimbergam ad comitia profectus eſt. In iisdem ludi, et comeſſationes habebantur. *Vitelli* Auguſtanis infenſi quosdam eorum intercipiunt. *Petrus Wagner* San - Vlriganus congeſtum illuſtrium monachorum ſcripſit. Haſtiludium vltimum Wormatiae celebratur. Recenſentur nobiles ibidem praeſentes, exhibitis etiam eorum inſignibus. Haſtiludii leges. Haſtiludia omnia numero triginta ſex et nobiles in iis praeſentes, et in ſocietates diſtincti memorantur, eorumque inſignia exhibentur. Lis cum *Georgio* Bauariae duce componitur. 1488. Catenae angulis platearum adpenduntur. Caeſari ſubſidia feruntur. Turri eccleſiae Cathedralis nouum tectum imponitur. Nocturnus exitus Epiſcopo et ſuis a ſenatu denegatur. Fuggerorum inſignia mutantur. Prytanaeum Patriciorum conflagrat. Sueuicum foedus initium ſumit, et in quinque circulos, quorum cuiuis dux attribuebatur diſtribuitur. Mellicenſes monchos *Ioannes* Abbas Auguſtam vocat: monaſterium reſtaurat, organum comparat. Corpora SS. *Wicterpi* et *Nidgarii* inueniuntur. Lites inter Bauariae ducem et Abbatem Vrsbergenſem 1489. componuntur. Epiſcopus vrbi erat infeſtus. *Maximilianus* Rex Auguſtae omni honore excipitur, Suburbium S. *Iacobi* munitur. Epiſcopus diutius vrbem moleſtare prohibetur.

1490. Templum S. *Vdalrici* ornatur, et S. ſuppellectili ditatur. *Leonardus Wagner* ſcriptor eximius choralem librum ſcripſit. Auguſtani in capitulo eccleſiae Cathedralis, de non ſuſcipiendis eorum filiis ad canonicatum conqueſti ſunt. Antemurale erigitur. Rex *Maximilianus* Auguſtam venit. Foedus Sueuicum creſcit. S. *Catharinae* monaſterium extruitur. Epiſcopus vrbis ſubditos infeſtat. Bellum componitur. Ciues armis inſtruuntur. Canonici ab Auguſtanis saluum conductum poſtulant. 1491. Annona ingraueſcit. *Maximilianus* Auguſtam venit. Pro eccleſia S. *Mauritii* hiſtoria paſſionis domini depingitur, turrisque altius ducitur. Senatus pauperes pane ſubleuare ſtuduit. Molendinum iuxta xenodochium *Ioan.* Abbas redimit. Hiſtoria inuentionis S. *Simperti.* Liga Sueuica Auguſtae conuentum habuit. Bauariae dux a foederatis proſcribitur, armisque impugnatur. Adparatus belli enarratur. Ratisbona ab illis imperio reſtituitur. Burgouium Epiſcopo Auguſtano iterum oppignoratur. Translatio S. *Simperti* Rege Rom. imperiique principibus praeſentibus omni ſolemnitate inſtituitur. Epiſcopus *Fridericus* cantum *tenebrae* introduxit. 1493. Diſſidia cum Bauaris Auguſtani pecunia ſoluta compoſuerunt. Lege cauetur, ne quis alterius dominio ſubiectus ad municipium recipiatur. *Ioan.* Abbas crucem S. *Vdalrici* exornari, et bacula paſtoralia elaborari curauit. Foedus ſpirituale cum pluribus monaſteriis iniit. Genealogia SS. *Vdalrici* et *Simperti* a *Matthaeo* Mareſcalco de *Pappenheim* componitur. *Georgius Polſter* monachus Andecenſis poeta noſtrum monaſterium carminibus exornauit. S. *Simperti* cultus augetur. Molendina aliaque aedificia reſtaurantur. *Fridericus* Imperator Auguſtae moritur, Viennae ſepultus. Eius

filius

filius *Maximilianus* eidem ſuccedit. *Buchardus Engelberg* Vlmenſem eccleſiam ruinae proximam firmauit. 1494. Auguſtanis a Bauariae duce Schwabeck oppignoratur: Caeſar Auguſtae nuptias celebrare cupiens, morbo impeditus, Oeniponti celebrauit: ab Auguſtanis muneribus honoratur. Turris S. *Mauritii* ſtructura completur. Nouum coemeterium conditur. Vrbs munitur. Parochia S. *Vdalrici* monaſterio penitus incorporatur. 1495. Coemeterium extructum benedicitur. Lue gallica ingruente, pro illa infectis xenodochium extruitur. Aliud coemeterium conditur. *Ioan.* Abbas terrae ſanctae tabulam depingi curauit, monaſterio plura bona comparauit. Aethiopes monachi Auguſtam veniunt. Wormatiae principum conuentum Caeſar coegit. Wirtenbergiae comes *Eberhardus* Dux creatur. Eidem regalia conferuntur. Puellae inuicem cohaerentes procreabantur. Licus non ſine Haunſtettenſium damno per nouum canalem ad vrbem deducitur. *Georgius Vetter* Vlmenſis Auguſtanis patriciis adſcribitur. Defuncto *Ioanne* Abbate 1496. in eius locum per compromiſſionem ſuffectus *Conradus Moerlin*, qui ſeptem altarium indulgentias impetrauit, et *tenebrae* cantum inſtituit. Patriciorum leges confirmantur. Antemurale extruitur. Comitia Auguſtae celebrantur. *Conradus* Caeſari a Conſiliis, ab ipſo plura impetrauit priuilegia. Sacellum S. *Afrae* in lici campo reſtauratur et conſecratur. Nereshéimenſes per noſtros reformantur. Plura bona ab illo comparantur. Lindauiae comitia habentur. *Conradus Peutinger* et *Ioſephus Grünbeck* necnon *Sigismundus Grimm* Auguſtae floruere. 1497. Altare in capitulo affabre ſculptum conſecratur. Tributum a Caeſare imponitur. Moenia vrbis altius extolluntur. *Fuggeri* fortuna creſcunt. Abbatiſſa S. *Stephani* deponitur. 1498. *Ioannes Langenmantel* ſueuicae ligae dux declaratur. Caeſar aduerſus Heluetios et *Griſones* bellum parat. Auguſtani ſuppetias eidem ferunt. Lupi homines adgrediuntur. Moneta noua cuditur. Nouae orbis partes deteguntur. Auguſtani ad illas partes lucri cauſa ſe conferunt. Preces pro felici foederatorum ſucceſſu inſtituuntur. *Conradus* Abbas templi nauim teſtudine concamerat, totumque abſoluit opus.

Liber ſeptimus ab anno MD. vſque ad annum MDXLVIII.

1500. Foederatorum articuli prelo euulgabantur. *Matthaeus Lang* Auguſtanus, reſiſtentibus licet canonicis, praepoſitura eccleſiae Cathedralis a Papa decoratur. Is ab ipſo canonicis obtinuit facultatem praepoſitum deinceps eligendi. Caeſar imperii principes ad conuentum Auguſtae celebrandum conuocat. Qui aduenerant, recenſentur. Imperatrix Auguſtam veniens, tum a principibus tum a clero ſolemni honore excipitur. Comitis Goerzenſis exequiae Caeſaris iuſſu Auguſtae peraguntur. Senatus pro lanionibus et hoſpitibus tractandis leges condiderat. Comitiorum decreta eccleſiae valuis affigi Caeſar iuſſit. Proceſſionem in feſto corporis Chriſti cum principibus comitatus eſt. Principes vario ludo oblectatur. Ipſo etiam praeſente feſtum S. *Vdalrici* omni ſolemnitate peractum fuit. Deſcribitur templi extructi dedicatio, et primi lapidis poſitio a Caeſare facta. In huius memoriam ſtatuam equeſtrem iuſtae magnitudinis extra chorum S. *Vdalrici* poni mandauit, Aſt eo defuncto, incompleta permanſit. Haſtiludia celebrantur. Regalia Marchioni Brandenburgico conferuntur. Inueſtiturae iſtius ceremoniae recenſentur. Comes *Frangepanis Langiam* ſibi copulauit. *Fuggeri* Caeſaris debita ſoluunt. Legatus Pontificius ob debita contracta detinetur. Comitiorum tempore annona vili emebatur pretio. Iis ſolutis, pretium haud parum creuit. Verborum pronuntiatio immutari coepit. Poeni-

Poenitentium cohors Auguſtam venit. Foederati conuentum ibidem coegerunt. Annona ingraueſcit. Licus noſtram regionem inundauit. Fame laborantibus ſenatus ſuccurrit. Officina pro fundendis aereis machinis cum armamentario extruitur. *Petrus Wagner* San-Vlricanus Thierhauptanus Abbas poſtulatur. Diſſidia inter ſenatum et Canonicos ob iurisdictionis violationem oriuntur. 1502. Templum S. Crucis cupro tegitur. *Sigismundus Goſſenbrot* veneno necatur. Caeſar, camerae imperialis iudicium in priſtinum nitorem reducturus, in Epiſcopi palatio ſeſſionibus intereſſe voluit. In quo iudicio *Conradus Peutinger* Fiſcalis officio functus eſt. Bombardae a *Nicolao Oberacker* funduntur. Carceres ſubtus curiam extruuntur. 1503. Cruces in veſtibus conſpiciuntur. Qua ex cauſa ad iram dei mitigandam proceſſio, praeſentibus Caeſare et Imperatrice ad S. *Vdalricum* inſtituitur, plurimis cumImperatrice nudis pedibus incedentibus. Blaſphemi puniuntur. Piſcatorum ſcabinus vrbe expellitur. *Andreas Hoerwart* in ſacra peregrinatione in Aegypto moritur. Pulueris nitrati promtuarium extruitur. Ciues capillos tondunt, et barbam nutriunt. *Philippus* Hiſpaniarum rex Auguſtam venit. Caeſar diſcordias inter *Rupertum* Palatinum et *Albertum* Bauariae ducem ob haereditatem ortas fruſtra ſopire niſus eſt. *Fridericus* Epiſcopus miſſam de paſſione domini in Capella S. *Gertrudis* ſingulis feriis ſextis cum eleemoſina 42 pauperibus eroganda fundauit. 1504. Caeſar Auguſtam veniens a *Iuliana Peutingeri* filia quadrima latina acclamatione ſalutatur. Comes Palatinus proſcribitur. Bellum aduerſus illum paratur. Palatinatus deuaſtatur. Palatini cum ſuis foederatis Bauariam depopulantur. Monaſterium Thierhauptanum ab iſtis ſpoliatur et comburitur. Rebus omnibus dilapidatis, Palatinus arma depoſuit. Finito bello Caeſar Auguſtam rediens militare trophaeum S. *Simperto* conſecrauit. Auguſtani a Bohemis quinque vexilla obtinuerunt. Ludi ex ſclopetis et arcubus inſtituuntur. *Peutingerus* ſermones conuiuales typis eunlgauit. 1505. *Vdalricus Walther* obiit, relictis 133. liberis nepotibus et pronepotibus. *Fridericus* Epiſcopus e viuis abiit. Huic ſucceſſit *Henricus* de *Lichtenau* vltimus ſuae gentis. Homicidae puniuntur. Textor in quadrageſima carne veſcens publice multatur. *Dietgezius* a *Beclichingen* foederatorum hoſtis ab Auguſtanis capitur. *Fuggeri* Indiano mercatu ingentes collegerunt diuitias. *Dietenheimerus* patriciorum collegio adſcribitur. *Georgius Fugger* obiit. 1506. Caeſar tres ceruos in nemore cis licum arcu confodere concedit. Turris S. *Vdalrici* fundamenta ponuntur. Thierhauptenſe monaſterium reſtituitur. Hiſpaniarum rex *Philippus* moritur. Arculudium Francofurti celebratur. Sueuiae foederati lites inter Brandenburgiae Marchionem et Norimbergenſes compoſuere. Nouus lugendi mos Auguſtae introducitur. *Matthaeus Langius* Wellenburgum emit. *Kirchbergenſem* et Weishornenſem comitatum Caeſar *Fuggeris* oppignorauit. Mercatores Auguſtani capitui in arce Schwarzenburg detenti foederatorum ope libertatem obtinent. 1507. Notariis procedendi ratio praeſcribitur. Conſtantiae comitia habentur. Venetorum legatus Auguſtae expellitur. Caeſari ſubſidium fertur. Legatus apoſtolicus Auguſtam venit. 1508. Clerum inter et ſenatum ratione Anniuerſariorum et ſepulturae pacta fiunt. Caeſar Tridenti coronatur. Fons fiſtularis in foro vinario ex lapide conſtruitur. Epiſcopus in ſuo palatio praealtam erigi curauit Turrim. Arx Wellenburg reſtauratur. *Ioannis Stamler* dialogus de diuerſarum gentium ſectis ab *Erhardo Ratholt* typis expreſſus eſt. *Hoerwartorum* Epitaphium apud S. *Georgium*. Senatus diuerſis ludis ciues ſuos recreare ſtuduit. *Ioan. Trithemius* ſequentiam de S. *Anna* compoſuit. Diuerſi ludi a ſenatu inſtituuntur. Fabrorum ferrariorum officinae conflagrant.

Fons fiſtularis ad S. *Mauritium* erigitur. Indiana negotiatio optime ſucceſſit. Coemeterium apud eccleſiam Cathedralem complanatur.

1510. Fornax praegrandis e ferro fuſus in curia ponitur. *Conradus* Abbas, qui nouum chorum Caeſaris et Fidelium ope erexit, aere alieno relicto, obiit in periſtylio ſepultus. In huius locum ſubſtitutus eſt *Ioannes Schrott.* Floruere in noſtro monaſterio *Leonardus Wagner*, ſcriptor celeberrimus et *Otmarus Luſcinius* Argentina Auguſtam vocatus. *Anna Laminitin* impoſtrix, detectis impoſturis, multatur. Principes imperii Auguſtae coguntur. *Vlricus Fugger* obiit. Eius liberi. Tempore Comitiorum haſtiludium habetur. Horreum iuxta S. Crucem extruitur. 1511. Hyems erat aſperrima. Contra vſuras ſenatus decretum ſtatuit. *Vlricus* Wirtenbergiae Dux Bauariae duciſſam in vxorem duxit: pluribus principibus praeſentibus nuptiae fuere celebratae. Fagabundi morte puniuntur. Homo guloſus Caeſari offertur. Familia Kirchbergenſis *Philippo* Comitis morte fuit extincta. Lites ob iurisdictionem Gerſthofae cum Epiſcopo ortae ſopiuntur. *Petro Wagner* Abbati Thierhauptano, *Leonardus Gregg* etiam San-Vlricanus in eius locum ſubrogatus eſt. 1512. Magna pauperum copia Auguſtae inueniebatur. *Matthaeus Lang* Caeſaris Legatus Romam miſſus eſt. Bellum contra Gallos paratur. Sueuorum in illo egregia facinora. Sueuorum foedus in Comitiis Auguſtanis confirmatur. *Fuggeri* ad d. *Annam* organum erexerunt. Plures aedes flamma deuaſtantur. Auguſtani Caeſaris iuſſu arcem Hohenkre diruunt. 1513. Caeſar Auguſtae cum Anglis foedus fecit. *Ioan.* Abbas hiſtoriam veteris et noui Teſtamenti in oblongo panno *Melchioris Stunz* munificentia depingi curauit. Fratrum Ord. Praedic. templum extruitur. Textores bello bombyce orbati ſunt. *Georgius* a *Freundsberg* Venetos proſtrauit. Epitaphium *Ottonis III.* Imper. in eccleſia Cathedrali fuit poſitum. 1514. Tres ſoles adparent. Ruſtici Wirtenbergenſes ſeditionem excitant. Plures morte multantur. *Matthaeus Langius* Cardinalitia dignitate decoratus Auguſtam venit. Nocturnus introitus miro artificio conſtruitur. Fuggerorum ſumtibus in pluribus academiis plures de vſura et monopoliis inſtituebantur diſputationes. Templo Dominicanorum extructo, ad rei memoriam tabulam marmoream, inſignibus benefactorum ex vtraque parte exornatam poſuit. 1515. Caeſar magnifice ſe ad neptis ſuae nuptias cum Hungariae rege celebrandas praeparat. Diſſidia ob tranſitum ex Epiſcopali palatio ad eccleſiam Cathedralem cum tutoribus eccleſiae et de Oberhuſianis molendis orta componuntur. Patricii et ſenatores inter ſe diſſidentes. Hypocauſtum pro patribus conſcriptis extruitur. Campana pro eccleſia S. Crucis funditur. 1516. Vexillum Bauariae inſignibus depictum, et cis lici pontem poſitum a ſenatu dimouetur. Monſtroſus homo Auguſtam venit. Moniales S. *Catharinae* ob chori nouam ſtructuram Praedicatorum templum accedunt. Ioachimis Thaleri ex argento in Bohemiae alpibus reperto cuduntur. 1517. Multa pecuniaria in iniuriantes ſancita remittitur. *Henricus* Epiſcopus, qui plures arces et templum S. *Vdalrici* Dillingae reaedificauit, obiit Auguſtae tumulatus. In eius locum ſuffectus eſt *Chriſtophorus* de *Stadion.* In Abbatiſſam S. *Stephani* electa eſt *Anna* ab *Ochſenſtein.* Aethiopes monachi Auguſtam ad Caeſarem veniunt. In eccleſia Cathedrali officium decantant. *Fuggeri* a Papa parochum canonicum ad eccleſiam S. *Mauritii* praeſentandi facultatem impetrant. Annona ingraueſcit. Pauperes a *Wilhelmo Rhemio* ſubleuantur. Auguſtani cum Bauariae duce ob lici aedificium contendunt. Caeſar priuilegio in Auguſtanorum fauorem dato litem diremit. *Martinus Lutherus* contra indulgentias theſes publici iuris fecit. 1518. Sudor Anglicus magnam hominum copiam enecauit. Choreae praeſente Caeſare inſtituuntur. Mulieribus ſaltantibus

bus ab eodem pepla interdicuntur. Magnus ad Comitia fit adparatus. Principes, Legati aliique imperii ſtatus cum eorum inſignibus memorantur. Deliberationis caput vniuerſalis imperii pax. *Lutherus* de ſua doctrina rationem redditurus ad illa vocatur. Diſputationem cum *Eckio* recuſat. Moneta ſpuria comburitur. Iudaeorum coemeterium propugnaculo includitur. Noua pileorum ſpecies introducitur. Monſtroſus homo Auguſtae conſpicitur. Archiepiſcopus Moguntinus cardinalitio galero donatur. Forma et modus eum imponendi recenſetur. Breue apoſtolicum legitur inſertum. Huic ſolemnitati praeſentes principes, oratio Legati ad Caeſarem et huius reſponſio referuntur. Brandenburgiae Marchio *Caſimirus* cum *Suſanna* Bauariae duciſſa Auguſtae ſolemniter nuptias celebrauit. Wirtenbergiae dux pacis perturbator et Caeſareae maieſtatis reus proſcribitur. Imperator ante diſceſſum ſuum ſacris ad d. *Vdalricum* interfuit. Fratribus ibidem bouem dono dedit. Vrbem reliquit, nunquam iterum reuerſus. Auguſtae ſynodus fuit habita. *Matthaeus Langius* Archiepiſcopatum Salisburgenſem obtinuit. Senatores illius temporis memorantur. Caeſar Welſii extremum claudit diem. Eius liberi.

Eodem anno *Carolus* Hiſpaniae Rex, *Matthaeo Langio* ſua eloquentia principes ad id mouentes Imperator electus eſt, Papa contra nitente, et Galliarum rege coronam ambiente. *Ioan. Faber* Dominicanorum prior *Maximiliano* Caeſari, eiusque filio Hiſpaniae regi in eccleſia nouiter extructa erexit epitaphia marmorea, auro et coloribus oblita. Duo alia *Ferdinando* et *Carolo V.* erecta ibidem conſpiciuntur. Delineata in hoc opere reperiuntur. Iudaei Ratisbona expelluntur. Eorum ſynagoga in ſacellum B. V. *Mariae*, ad quod ob crebra miracula magna hominum multitudo indies confluebat, mutabatur. S. *Vrſulae* monaſterium extruitur pluribus ad id opem ferentibus. *Fuggeri* in ſuburbio S. *Iacobi* oppidulum quoddam in vſum tenuium ciuium extruxerunt. Foederatores 1520. Wirtenbergiae ducatum Caeſari vendiderunt. *Vdalricus* vero dux arcem Hohenwiel emit. Plures morte et exilio multantur. Pro felici Caeſaris in Germaniam aduentu. Auguſtae Deo in officiis et proceſſionibus ad d. *Vdalricum* grates redditae ſunt. Inſtituta etiam ſunt haſtiludia et choreae. Auguſta quosdam gratulatum ad Caeſarem mittit, qui confirmationem iuris poenalis impetrarunt. *Aegidius Rhem* Epiſcopus Chiemſeenſis denuntiatur. Peſtis ſaeuiebat. Dillingae contra *Lutheri* dogmata, et concubinatum ſynodus fuit celebrata. Lex in lanionum viduarum emolumentum conditur. Comae et barbae nutriuntur. Piſtrina iuxta S. *Mauritii* templum extruitur. Contentio inter *Bartholomaeum Rhemium* et *Ambroſium Hoechſtetter* ob negotiationis lucrum a ſenatu dirimitur. 1521. Caeſar in comitiis Wormatienſibus Auguſtenſibus priuilegia confirmauit, et aliud monetam cudendi conceſſit. *Lutherus* ad dogmatis ſui reuocationem fruſtra ab Epiſcopo et *Peutingero* admonitus eſt. Caeſaris Germanus *Ferdinandus* omni honore Auguſtae fuit exceptus, muneribusque cohoneſtatus. Peſte ſaeuiente noſocomium extructum eſt. Annona vili pretio emitur. Bellum contra Gallos paratur. Auguſtani Caeſari contra illos ſuppetias miſere. Inſula Rhodus a Turcis occupatur. Bauariae Dux ſuam ſponſam in Auguſtano territorio, proteſtante ſenatu, excepit. Eleemoſina communis reſtituitur. Stipem colligere prohibetur. Epiſcopus et vrbs officinas pro cudendis monetis extruunt. *Ioan. Froſchius* Carmelitarum prior *Lutheri* ſectae adhaeret. 1523. *Ferdinandus* Auſtriae Archidux cum ſua coniuge munera Auguſtae accepit. Franconiae nobiles Auguſtenſium hoſtes a liga ſueuica debellantur, eorumque caſtra exuruntur. *Ioan. Speiſer Lutheri* doctrinam publice praedicabat, ſed iterum ad veram reuerſus eſt doctrinam. Sacerdos *Iac. Griesbeitel* in fratrum minorum eccleſia egit nuptias. Teſtes huius functionis mul-

 tantur.

tantur. Auguſtani a Caeſare haereſis arguuntur. *Lutherus* illos ad perſeuerantiam adhortatur. Proceſſio pro felici contra Turcas expeditione inſtituitur. *Matthaeus* de *Pappenheim* hiſtoriam de Epiſcopatus et vrbis Auguſtanae antiquitate ſcribit. Aedem pro concionatore fundauit. *Matthaeus Langius* Salisburgenſes ciues rebelles domauit. *Freundsbergius* Gallorum et Heluetiorum victor in Germaniam redit. 1524. Cardinalis Feltrenſis Auguſtae ob ſeditionis metum haud debito exceptus eſt honore. Senatus veſtium luxum decreto moderatur. *Lutheri* aſſeclae quadrageſimae tempore carne veſcuntur: S. communionem ſub vtraque ſpecie ſumunt, et aquam luſtralem deſpiciunt: imagines S. a petulantibus defoedantur, S. hoſtia ex ſacrario d. *Annae* auffertur. Principes *Lutheri* ſectam propulſuri Ratisbonae conueniunt, ſed ſero medicina paratur. Senatus Lutheranum praedicatorem *Ioan. Schilling* vrbe expellit, quod non ſine ſeditione factum eſt. Canonici tumultuantem plebem metuentes, vrbe exeunt, eosque plures ciues ditiores ſecuti ſunt. Bombardae ad templum S. *Mauritii* diſponuntur. *Schillingii* reditu ſeditioſi animi ſedati ſunt. Seditionis coriphaei capite plectuntur. Alii quoque ſeditioſi multati ſunt. Milites pro vrbis ſecuritate conducuntur. *Schillingius* iterum vrbe expellitur. Ruſticorum belli origo.

1525. Vſura prohibetur. Galliae rex a Caeſareis capitur. Ruſtici in Alſatia, Sueuia, Franconia, Turingia crudelem excitarunt ſeditionem; aſt centenis millibus occiſis, poſt tres menſes armis depoſitis, domum rediere. *Thomas Münzerus* huius ſeditionis anteſignanus cum pluribus ſociis capite truncatus eſt. Ruſtici campidonenſe monaſterium deuaſtant, et Abbatem capiunt. Arces et monaſteria diripiunt. Ruſtici ingenti clade in ſuperiori Sueuia proſtrati ſunt. Sed in Wirtenbergia inaudita crudelitate nobiles trucidarunt. Occiſorum nomina et inſignia. Monaſteria ab illis in Wirtenbergia diruuntur. Omnia Wirtenbergiae oppida in ſuam redegerunt poteſtatem. Omnem vbique crudelitatem, furorem et petulantiam exercent, nec ſacris perſonis, rebus et locis pepercere. Tandem a *Georgio Truchſeſſio* foederatorum duce horribili ſtrage proſtrati ſunt. Eorum anteſignani crudeli morte poenas dedere. Ruſticorum decreta referuntur. Hic erat nouae ſectae fructus. Auguſta munitur. His motibus Auguſtani tanquille ſe habuerunt. *Lutherus* aliique vxores ducunt. Confeſſio et miſſa abrogantur. *Iacobus Fugger* obiit, ad d. *Annam* ſepultus. Eius Epitaphium. 1526. Pulſo ab Abbate San - Vlricano, Lutherano praecone, templi praefecti ab illo domum praedicatoriam et magnam Campanam fruſtra poſtularunt. S. *Iacobi* itaque eccleſiam in ſuburbio contradicente capitulo occupant, ſacrosque ritus abrogant. Solemnis proceſſio his turbulentiis in feſto Corporis Chriſti intermittitur. Ad ſeditiones cohibendas militum numerus augetur. Canonicus Lutheranus a capitulo excluditur, beneficioque priuatur. Canonicorum nomina, et inſignia. Sutor a doemone abreptus eſt. Senatus decreto cauetur, ne ciuium bona clericis peregrinis aut oppignorentur, aut diuendantur. Moenia vrbis reaedificantur. Fuggeris praediuitibus merces ablatae reſtituuntur. 1526. Quaedam vrbis moenia corruunt, pluresque viros proſtrauerunt. Lutherani in quadrageſima clam carnes edunt. In S. Crucis eccleſia ſcelera ab iſtis perpetrantur. Anabaptiſtae in hortis conueniunt. Eorum dogmata. Iſti carceri committuntur, vrbeque expelluntur, alii vero capite plectuntur. Mulieres Lutheranos lapidibus adpetunt. Turris S. *Petri* abſoluitur, horologium in ea cum campanis ponitur. Aere alieno grauati a mercatorum ſocietate excluduntur. Bauariae duces non ſolum a ſuis ſubditis, ſed etiam ab exteris tributum poſtulant. Roma a Caeſareis occupatur et Papa captiuus tenetur. Iudae laqueum ibidem *Sebaſtian Schertlin* abſtulit.

1528. Anabaptiſtis vrbs interdicitur. Alii vero diuerſis modis multantur. *Ioan. Itelius Langenmantel* haereſis reus, eadem prius abiurata capite plexus eſt. Lutherani in Bauaria variis multantur modis, anabaptiſtae vero comburuntur. Caeſar Auguſtanos per legatum a *Lutheri* ſecta ad auitam religionem reducere nititur. Otmarus Luſcinius, eoquod liberius Anabaptiſtas et Lutheranos ſuis ſermonibus adpeteret, concionatoris officio a ſenatu priuatur. Praedicantibus lutheranis vt in doctrina vnanimes ſint, a ſenatu mandatur. Ab eodem feſta ſanctorum abolentur. Haereticorum conuentus Bernae agebatur. Reſignante *Ioanne Schrott*, *Ioannes Koenlin* Abbas electus eſt, a ſenatu muneribus honoratus. *Comitatus Schwabeck* Auguſtanis oppignoratus a Bauariae duce redimitur. *Freundsbergius* moritur. Eius Epitaphium. Vitae eius quaedam circumſtantiae. *Welſeri* in America quandam ditionem, Valentiolam dictam, poſſidebant; quae tamen, aliquot elapſis annis ab Hiſpanis illis fuit erepta. *Georgius* de *Argau* ob haereditatem ſuam cum ſenatu litem mouet. Illa durante Fridbergae obiit. Lutherani ſcholas aperiunt. Vrbis moenia ante annum incepta abſoluuntur, et iterum corruunt. Sueuiae foederati Auguſtam Haſſiae Landgrauium citant. Ob ſeditioſas motiones factas, damnaque illata multatur. Sueuiae Ligae confoederati recenſentur. Mulier homicidii rea viua ſepelitur.

1529. Imagines e ligno ſculptae in Franciſcanorum eccleſia a *Michaele Cellario* praecone, aliisque deiiciuntur, proculcantur, in fruſta diminuuntur, facto blaſphemiis excuſato. *Sigismundus Welſer* ob id fuit punitus, *Cellarius* vero cum aliis inpunitus remanſit. Iconum demolitio, abraſio ſenatus mandato prohibetur. Eccleſia S. *Vdalrici* et domus praedicatoria omni petulantia nefandisque ſceleribus a *Lutheri* aſſeclis inhonorantur. *Cellarius*, effuſis in S. Euchariſtiam et miſſae ſacrificium blaſphemiis, omnem miſſarum. et veſtium ſacrarum adparatum coram copioſa hominum multitudine ſepeliuit. Templum arae ſpurcitiis, libidinibusque prophanatur, domus praedicatoria vi occupatur. *Wilhelmus* Bauariae dux, et *Otho Henricus* Comes Palatinus ea de cauſa ſenatum rogarunt, monaſterii priuilegia et immunitatem illaeſa conſeruent. Aſt magiſtratus, id conſulto factum fuiſſe, reſpondit. Abbas S. *Vdalrici* ad Caeſarem atque imperium adpellat. Senatus ſe inſolentem erga monaſterium exhibuit, domusque praedicatoriae proprietatem eidem abiudicat. Blaſphemiae prohibentur. Chartarum ludus et compotationes interdicuntur. In Comitiis Proteſtantium nomen originem ſumſit. Proteſtantes principes et imperii Status nominantur. Ab iſtis prouocarunt ad Caeſarem, et ab hoc ad generale concilium. Plures ciuitates altaria deſtruxerunt, imaginesque combuſſerunt. Marpurgi fit diſputatio inter *Lutherum* et *Zwinglium*. Regis legati Auguſtam veniunt, ſuppetias contra Turcas petituri; aſt nihil impetrare potuerunt. *Matthaeus Ehem* Lectores B. V. M. plurium criminum apud Papam falſe inſimulans, eorum curtes in Langeneiſnach ſibi vendicare ſtuduit. Idem *Raymundi Fuggeri* ſubditum in eodem loco cuſtodiae tradidit, quem ille cum precibus non potuit, armata manu extraxit. *Fuggeri Iacobi* laudes, et *Sulzeri* ingratitudo enarratur. *Ehem* iniuriam ſibi illatam vindicaturus, armis *Fuggerum* perſequi, eumque cuſtodiae tradere conatus eſt, ſed fruſtra. *Fuggerus* liberius coram ſenatu locutus, ipſius iuſſu cuſtodiae committitur, ex qua tamen Bauariae ducis interuentu dimiſſus eſt. Feſta quaedam abrogata ſenatus decreto iterum reinducta ſunt. Item ſancitur, vt contractus literis conficiantur. Vienna a Turcis obſidetur. Imperatori Auguſtani ſuppetias ferunt. Annona valde ingraueſcit. Pauperes panibus a ſenatu ſubleuati ſunt. *Ambroſius Hoechſtetter* iniquus negotiator, reipublicae haud exigua intulit damna.

na. Sudor anglicus magnam hominum copiam abſtulit. Anapabtiſtae in Wirtenbergiæ capti diuerſo mortis genere peremti ſunt.

1530. Comitia ab Imperatore Auguſtae indicuntur. Auguſtani Legatos ad Caeſarem ſibi reconciliandum Aenipontum mittunt. Milites praeſidiarii conducuntur; ſed Caeſaris mandato dimittuntur. Omnia ad excipiendos principes praeparantur. Primus cum ſuo comitatu, qui recenſetur, Saxoniae Elector comparuit. Huius praedicatores Catholicorum in templa ſeſe intrudunt, *Lutherus* in Saxonia remanens, quosdam ſuae doctrinae articulos ad comitia miſit. Sequentes principes et imperii ſtatus cum ſuo comitatu memorantur, eorumque inſignia exhibentur: ſcilicet *Ioachimus* Marchio Brandeburgicus: *Philippus* Landgrauius Haſſiae: *Erneſtus* Dux Brunnicenſis, Elector Colonienſis; Elector Moguntinus, Epiſcopus Herbipolenſis, *Georgius* Marchio Brandeburgicus, *Georgius* Dux Saxoniae: *Albertus* Dux Mechleburgicus, Epiſcopus Bambergenſis, Archiepiſcopus Bremenſis, *Gualterus* de *Cronburg* Teuton. Equitum ſupremus magiſter, Epiſcopus Euſtadianus, Epiſcopus Auguſtanus, Epiſcopus Wormatienſis, *Erneſtus* Marchio Badenſis, Epiſcopus Leodienſis. Praeter hos venerunt et alii quam plurimi, quorum nomina non innotuerunt. Caeſar et Rex Hungariae ac Bohemiae cum aulica Familia, quae ordine ſuo recenſetur. Iſtos comitabantur *Otto Henricus* et Philippus Fratres Comites Palatini. *Wilhelmus* et *Ludouicus* Duces Bauariae, *Erneſtus* Dux Bauariae, Epiſcopus Tridentinus, omnes cum comitatu, *Matthaeus Langius* Cardinalis et Archiepiſcopus Salisburgenſis, Regina Hungariae. Denique Legati Regum, principum, imperialium ciuitatum et catholicorum Heluetiorum. His ennarratis fuſius deſcribitur ordo, et ſingularis pompa, qua Caeſar in vrbem introductus fuerit. Muneribus a ſenatu honoratur choreaeque inſtituuntur. Caeſar feſto Corporis Chriſti cum principibus exceptis Sectae *Lutheri* addictis, proceſſionem comitatus eſt. Totus iſtius ordo recenſetur. Caeſar Principes Lutheranos ad auitam fidem reducere fruſtra conatus eſt. Praedicantes Caeſaris edicto ſermonem ad populum dicere prohibentur; aſt Principes proteſtantes eosdem intruſerunt. Comitia Moguntinus Cardinalis a re diuina auſpicatur. Principum ordo cum eorundem inſignibus delineatus habetur. Euangelio decantato *Vincentius Pimpinellus* orationem, quae integra eſt inſerta, de comitiis auſpicandis habuit. Officio miſſae finito Caeſar cum *Ferdinando*, vniuerſisque imperii ſtatibus ad Senatoriam curiam ſe contulit, ac animi ſui ſententiam per *Fridericum* Rheni Palatinum breui oratione explicauit. Sermonem dein totius conuentus nomine ad Caeſarem *Ioachimus* Elector Brandenburgicus direxit, ad quem *Fridericus* Palatinus reſpondit. Iuſſu Caeſaris in area Epiſcopalii grandis lignorum ſtrues in formam pyrae igne ſuccendendae — *Johannes Feur* — extruitur. Haſſiae Landgrauius Sacroſanctum Euchariſtiae ſacramentum ſubſannat. Pontificis legatus in comitiis perorat. Auſtriae Legati ſubſidium contra Turcas poſtulant. Proteſtantes confeſſionem ſuam Caeſari offerunt. Iſta plurimis erroribus infecta reperitur. Ciuitas Vberlinga ob fidem catholicam ſeruatam laudatur. Ab Auguſtanis homagium Caeſari praeſtatur. Iudicii camerae imperialis aſſeſſores aduenerant. In S. *Vdalrici* feſto Caeſar cum principibus officio ab Abbate decantato interfuit. Ordo ibi ſeruatus. Caeſaris mandatum de obſeruandis in comitiis curiae valuis affigitur. Werdenbergiae comes vltimus Auguſtae obiit. Ciuibus leges promulgantur. S. *Iacobi* feſtum ab iſtius ordinis equitibus celebratur. Daniae Rex Auguſtam venit. Regalia conferendi, et Caeſaris inter electores ſedendi mos deſcribitur. Pomeraniae ducibus regalia conferuntur. Pomeraniae dominia enumerantur. Illorum habitus et iuramentum. Marchio Branden-

bur-

burgicus cum Pomeranis vexilla tangit. Regalia conferendi mos deſcribitur. Teutonicorum equitum magiſter *Albertus* Brandenburgicus, *Lutheri* aſſecla, matrimonio inito, omnibus bonis et dignitate priuatus eſt. In eius locum *Woltherus* de *Cronberg* ſubſtitutus, regalibusque donatus eſt. Iſtius ordinis vexilla et habitus delineatus conſpicitur. Equites aurati creantur. Auguſtana Confeſſio refutatur, et damnatur. Confutationem Caeſar nonniſi certa lege proteſtantibus conceſſit. Haſſiae Landgrauius Caeſarem explodere haud timuit. Caeſar principes et ſtatus imperii adhortatus eſt, vt SS. Sacramentum adorarent, et Miſſae ſacrificium non contemnant. Feſto S. *Afrae* omnes Sacris intereſſe iuſſit. Haſſiae Landgrauius inſalutato hoſpite vrbem reliquit. Praeco Saxoniae Electoris filium ad diſceſſum admonuit, eoquod Caeſar tam ipſum quam patrem cuſtodiae tradere ſtatuit. Iſte Proteſtantes, vt a falſa et damnata opinione deſiſtant, admonuit. *Ioan. Schmid* praeco capitur. Reliqui praecones male ſibi conſcii fuga ſibi conſulurre. Octo ex principibus, qui de inſtituenda politia et reipublicae Chriſtianae tranquillitate mutuis conſiliis tractent, deliguntur. Iſtorum et conſiliariorum nomina recenſentur. Iſtis doctores et iurisconſulti adſociati ſunt. Caeſar vlterius principes proteſtantes ad auitam religionem reducere adniſus eſt. *Lutheri* doctrina, et praedicantium mores deſcribuntur. Diſputatio inter Catholicos et proteſtantes inſtituitur. *Welſerorum* ſata. Catenae Caeſaris iuſſu in plateis amouentur. Regalia Auſtriae Archiduci conferuntur. Conferendi modus, vexilla, archiducalis habitus, ludi, epulae, et choreae hac occaſione inſtitutae, deſcribuntur. Proteſtantes in colloquio inſtituto nimium erant inconſtantes. Iisdem leges praeſcribuntur. Iterum quaedam diſputatio peragitur; aſt ſine ſperato fructu. Caeſaris decretum contra Auguſtanam confeſſionem emanauit, cui tamen proteſtantes ſeſe oppoſuerunt. *Ioachimi* electoris Brandenburgici ad iſtos ſermo contra Auguſtanam confeſſionem. Reſpondent iſti, quibus iterum repoſuit. Elector Saxoniae et Marchio Brandenburgenſis vrbem reliquerunt. In Minoritarum eccleſia iterum ſacra peraguntur. Caeſar Auguſtanos de religione arguit. Lutherani Sacris ad d. *Petrum* interfuerunt. Ciues apud ſuos capitaneos, pulſata claſſica campana, conuenire ſenatus decreto iubentur. Zwingliana haereſis reiicitur. Auguſtani Caeſari deliberatione prius habita, reſpondent, ſe eius edictum de religione ſalua conſcientia accipere non poſſe. Comitiorum receſſus promulgatur. Sequuntur eorum nomina, qui iſti ſubſcripſerunt, ſigillisque munierunt. *Fuggeri* Barones a Caeſare declarantur, et cudendi monetas obtinent facultatem. Caeſar cum Vngariae rege diſcedit. Vlmae diuerti recuſauit. Proteſtantes Schmalcaldiae conueniunt. Comitiorum tempore annonae pretium ſignificatur.

1531. Catholici ſenatu excluduntur. Plures hominum ſubito mortui ſunt. Bombardae funduntur. *Ferdinandus* Rex Romanorum, reclamantibus principibus proteſtantibus, Coloniae eligitur. Anabaptiſtae exulantur. Alii vero aduenientes praedicant. Praedicantes in doctrina diſſident. Nouus communionem recipiendi modus et baptiſmi forma introducitur. Suppetiae contra Turcas feruntur. Lutheri aſſeclae a *Ioachimo* Brandenburgico multantur. Vlmenſes in ſuis ditionibus Catholicam exulant religionem, iſtiusque miniſtros. Annona ingraueſcit. Fruges ex Auſtria petuntur. Patibulum renouatur. Senatus ex legato *Vdalrici Langenmantel* Canonici S. *Mauritii* S. *Annae* gymnaſium erexit. Comitatus Schwabeck oppignoratus a Bauariae duce redimitur. 1532. Fratrum ord. Praedic. monaſterii pars in cineres redigitur. Senatui reddituum libros tradere iſti recuſant. Sodomitae puniuntur. Liber Zwingliana haereſi infectus, Auguſtae impreſſus, Caeſaris et ſenatus mandato prohibetur. Munera deſponſatis dari ſolita decreto abrogantur. Co-

nias

piae militares, quarum dux *Schertlinus* erat, contra Turcas mittuntur. Auguſtani aliis militare ſenatus decreto prohibentur. Fruges ad forum publicum vendendas exponi ſenatus voluit. In die paraſceues campanae pulſantur. Panni fraus detegitur. *Georgius* ab *Argau* vltimus huius Familiae ſurculus moritur. Eius bona diſtrahuntur. Quadam eorum parte S. *Antonii* xenodochium fuit ditatum. Reipublicae cancellaria extruitur. *Ambroſii Hoechſtetteri* mercatoris infortunia. Minoritarum S. ſuppellex diuenditur. 1533. *Marcus Ehem* cum ſociis ſuis Catholicorum ritum in eccleſia S. *Mauritii* abrogare ſumma inſolentia iuſſus eſt; praecipue vero in feſto aſcenſionis domini haud ſine magno tumultu illam celebrare ſtuduit impedire. Ex quo inter *Antonium* et iſtum virum inſolentem controuerſiae ortae ſunt. *Antonius Fugger*, tumultus reus accuſatus, ſenatus iuſſu cuſtodiae traditus eſt. Inſolentiae etiam in eccleſia S. *Vdalrici* et Cathedrali patratae ſunt. Proceſſio in feſto corporis Chriſti ſenatus decreto interdicta fuit. Eccleſiae S. *Vdalrici* caldarium benedictae aquae confringitur. Coemeterium S. *Mauritii* profanatur. Senatus quosdam ad Epiſcopum ablegauit, vt officium miſſae abrogetur, campanarum pulſus inhibeatur, et Magiſtratui poteſtas in parochias et parochos concedatur. Petitiones iſtas Epiſcopus reiecit. Sacrilegia in eccleſiis perpetrantur. Canonici B. V. et S. *Mauritii* proceſſionaliter S. *Vdalrici* templum in ipſius profeſto adire timuerunt. Literae ad ſeditionem excitantes reperiuntur. In iſtarum autorem fruſtra inquiritur. Moniales monaſterii *Harbruck* ſenatui iſtud tradiderunt. Annona ingraueſcit. Coemeterium extra rubram portam pro Lutheranis extruitur. Sueuica liga diſſoluitur. Auguſtani cum Vlmenſibus et Norimbergenſibus contra Lutheranae doctrinae hoſtes foedus ineunt. *Antonius* Fugger pagum Oberndorf emit. *Ioan. Rumpfart* monachus San-Vlricanus in Abbatem Thierhauptanum poſtulatur. Horologium in S. *Vdalrici* eccleſiae turri a Lutheranis non ſine Abbatis et conuentus proteſtatione ponitur. Conciones catholicorum interdicuntur. Scholae San-Annanaeae adperiuntur. Annonae pretium creſcit. Lici et Vindae inundatio haud exigua intulit damna. *Vdalricus* Wirtenbergiae Dux in ducatum reſtituitur. *Fuggeri* cum ſenatu de annuo cenſu tractant.

1535. *Lutherus* concionatorem *Ioan. Forſter* Auguſtam mittit. Concordiae domini eliguntur. Clerici, obſiſtentibus transactionibus, cuſtodiae traduntur. *Raymundus Fugger* obiit. Eius Epitaphium. Peſtis saeuiebat. 1536. Tribus luſtrantur, tribuliumque nomina in tabulas referuntur. Conſilium eccleſiaſticum et militare conſtituitur. Schmalcaldico foederi addicti recenſentur. Auguſtani Caeſari auxilia mittunt. *Antonius Fugger* praefecturam Werdenſem redemit, et pagum Glett coemit. *Hieronymus Meiting* Canonicus Patauienſis Chiemenſis renuntiatus eſt Epiſcopus. Praedicantes haud parum in ſuis opinionibus diſcordes erant. Catholici ritus iterum a ſenatu interdicuntur. 1537. Aſt Clericis huic decreto parere renuentibus, altaria deiiciuntur. Clerus vrbe expellitur, altaria profanantur: moniales S. *Nicolai* coactae ſunt ſuum relinquere monaſterium, dein penitus deſtructum. Auguſtani hoc factum apud Caeſarem alioſque principes defendere conati ſunt, clero et Catholicis falſo accuſatis. Epiſcopus Auguſtanorum iniurioſam violentiam accuſat. Facto iſto illi in Caeſaris offenſionem incurrerunt. Praedicantes Catholicorum cathedras occupant. Ritus noui. Dies feſtiui abrogantur. Liber caeremonialis imprimitur. Conſiſtorium inſtituitur. Ex omnibus monaſteriis libri collecti ſunt. Scholae catholicae abrogantur. Catholicis miſſae interdicuntur. Contra Turcas auxilia feruntur. Quidam ad Proteſtantium conuentum mittuntur. Conſtituuntur morum cenſores. et 1538. Patritiorum numerus nouis familiis, reclamantibus quibusdam tribulibus, augetur. Illo-

rum familiae cum earum inſignibus recenſentur. Confoederati Proteſtantes in conuentu Brunsuicenſi foedus ſuum prolongarunt. Fit ſenatus decreto ponderum luſtratio. Turres quaedam et S. *Martini* ſacellum deſtruuntur: SS. omnium Capella profanatur. Templum S. Spiritus extra vrbem euertitur. Monaſterium Harbruck in corotrophium, et illud minoritarum in Xenodochium mutantur. Senatus decreto cauet, ne durantibus concionibus portae minores aperiantur, et nemo in plateis circumuagetur, et ne vllus ſine denuntiationibus nuptias celebret. *Ioachimo Gawold* San - Vlricano monacho apoſtatae Haunſtettam occupatam Bauariae dux eripuit. *Antonius Fugger* Babenhuſam emit. *Hieronymus Fugger* obiit. Eius Epitaphium. Hoſpitale in Waltenhuſen fundauit. *Ioan. Koenlin* Abbas Wittelsbaci obiit Thierhauptae ſepultus. Nuptiae celebratae. 1539. Praedicantes ſeditioſas monerunt querelas. Mulier catholica ob infantem a ſacerdote catholico baptizatum punitur. Praedicans vrbe expulſus eſt. Pro pauperibus ſtudioſis ſtipendia fundantur. Sub concionibus in plateis diuagari, et extra vrbem miſſas audire prohibetur. Scholas Lutheranas frequentare omnes tenentur. Theſſerarum et alearum ludi prohibentur, aliaeque leges conditae ſunt. *Dauid Tettikofer* patritiorum ſocietati, reclamantibus patritiis, adiungi voluit. Diſſidia iſta per liberum eius diſceſſum ſopita ſunt. Tres patritii, eoquod ſenatui oblocuti fuerunt, cuſtodiae traduntur. Vrbs munitur. *Simon Gollius* Wittelsbaci Abbas S. *Vdalrici* electus eſt.

1540. Templum S. Spiritus vnacum hoſpitalis villa deſtruitur, pecora autem et tota Familia in monaſterium S. *Margarethae* transferuntur. Rationum libri ſumma cura conſeruari ſenatus voluit. S. *Leonardi* turris deiicitur. Praedicantibus conuiuia interdicuntur. Leges Iudaeos reſpicientes factae ſunt. Plures a conſiſtorio Lutherano adulterii rei multati ſunt. Hagenoae conuentus ob reſtitutionem ducatus Wirtenbergiae et bonorum eccleſiaſticorum coactus eſt. Catholici puniuntur. Comitia 1541. Ratisbonae a Caeſare celebrata ſunt. In iſtis Auguſtani ſtipendia octo ſtudioſorum ab Abbate S. *Vdalrici* extorquere meditati ſunt. Impetrarunt quoque priuilegium a ſenatu ad camerae iudicium non adpellandi. *Ioan. Schoener* relegatur. Stipendia ſtudioſorum augentur. Contra Turcas auxilia mittuntur. Ludi in publicum moeroris indicium interdicuntur. *Matthaeus* de *Pappenheim* canonicus eccleſiae cathedralis obiit. 1542. Conciiium Tridentinum indicitur. Adulteri multantur. S. *Leonardi* templum extra vrbem deſtruitur. Subſidia contra Turcas *Ferdinando* Regi feruntur. Nuptiae hoc anno celebratae. 1543. Caeſaris Legatus ad comitia Norimbergam proficiſcens Auguſtam pertranſiens muneribus honoratur. Epiſcopus Auguſtanus Caeſaris legatus in iſtis mortuus eſt. In eius locum *Otto* Baro *Truchſes* de *Waldburg* ſubfectus eſt. SS. Trinitatis confraternitas, quae ſingulis annis ad S. montem peregrinari ſolet, inſtituitur. Burgouium Epiſcopo oppignoratur. Auguſtanos inter et Burgouienſes ob iurisdictionem lites ortae ſunt. Scholae San - Annanaeae praefecti leges condunt. S. *Wolfgangi* et S. *Seruatii* templa deſtructa fuere. *Wolfgangus Rehlinger*, conſulatu reſignato, Argentinam ſe contulit. Monetae deprauator cum ſuis complicibus multatur. Nuptiae hoc anno celebratae. 1544. Capucinus apoſtata Auguſtae praedicat. Ob nimias licentias leges matrimoniales conduntur. Spirae comitia celebrata ſunt, *Otto* Epiſcopus cardinalitia decoratur dignitate. Germanorum exercitus in Italia clade proſtratus eſt. Vrbis Auguſtae inſignia augentur. Senatus decreto mercatores affines et generos ſuos in album ſuum inſcribere iuſſi ſunt. Vrbs aduerſus Goeggingam munitur. *Hoechſtetteri* Caeſaris iuſſu e carcere dimittuntur.

1545. Ex xenodochii S. *Antonii* redditibus ſex ſtudioſi alebantur. Foſſa piſcatoria ducta eſt. Aediles creantur. Codices manu exarati 800 ducatis Venetiis emuntur. Scholarchae *Chriſtophorus Seld*, et *Simpertus Hofer* denominantur. Pueri a puellis in ſcholis ſeiunguntur. Iudaeorum commercia interdicuntur. Wormatiae comitia habebantur. Proteſtantes aduerſus Caeſarem et Catholicos bellum parant. Auguſtani ciues luſtrant et in centurias diuidunt. 1546. Proteſtantes Francofurti conuentum coegerunt. Caeſar Ratisbonae principes conuocauit, arma contra quosdam principes ſumſit. Saxoniae Electorem et Haſſiae Landgrauium proſcripſit. Colloquium inter Catholicos et Proteſtantes inſtituit. *Lutherus* Iſlebiae obiit. Saxo et Haſſus Caeſari bellum indicunt. Auguſtani perduelles illis ſe adiunxere, Epiſcopus Auguſtanus a Caeſare annonae praeficitur. Auguſtani Tyrolim duce *Schertlinio* inuadunt, monaſteria et templa ſpoliant: Dillingam occupant. Saxoniae Electore et Haſſiae Landgrauio Werdeam aduentantibus, ſe illis coniunxerunt. Vrbem muniunt. Proteſtantes Ingolſtadii Caeſarem obſidentes, a iſtius copiis obſidionem ſoluere coacti, profligati, et ex oppidis Neuburgo et Lauginga pulſi ſunt. Auguſtani Caeſaris aduentum timentes, pontes deiiciunt, ciues luſtrant, atque ad defenſionem ſe parant. 1547. Videntibus illis, vrbes imperii in Caeſaris poteſtate eſſe, ſuos quoque legatos veniam deprecaturos ad Caeſarem miſerunt, quam iſte ſub quibusdam conditionibus promiſit, iſtisque acceptatis eam impetrarunt. Milite ex vrbe dimiſſo, Caeſar praeſidium in eam introduxit. Homagium a ciuibus praeſtatur. Confirmantur iterum priuilegia. Aerario belli ſumtibus exhauſto vectigal ciuibus imponitur. Clerus vniuerſus ex exilio in vrbem rediit. Caeſar cum Saxoniae Electore captiuo Auguſtam venit. Caeſaris aulici vrbem intrant. Recenſentur omnes principes cum ſuis aulicis, delineatis eorum inſignibus, qui Auguſtam venere. Auguſtani damna *Ferdinando* Regi, Bauariae duci et Epiſcopo multa pecunia reſarcire coacti ſunt. Milites non ſine tumultu ſtipendia ſua petunt. Seditioſi multantur. Caeſar in eccleſia Cathedrali, prius expiata, ſacra peragi iubet. Praedicantes vrbe ſe clam proripiunt.

Tomus ſecundus reliquos Annalium libros complectitur.

Liber octauus ab anno Domini MDXLVIII. vſque ad an. MDLXXXII.

1548. Comitia principibus et ſtatibus aduentantibus, fuere celebrata. Noui conſules eliguntur. Tunetarum Rex Auguſtae a Caeſare humaniter exceptus eſt. Legati et principes adueniunt. Tres laeſae maieſtatis rei capite plectuntur. Caeſar Saxoniae Electori *Mauritio* regalia tribuit. Iſtius et electorum habitus, et conſerendi mos deſcribuntur. Caeſar ſenatui a ciuibus iuramentum praeſtandum differri iubet. Vrbis praetor ab iſto nominatur. In die Paraſceues Domini ſepulchra eriguntur, et flagellantium, crucemque ferentium proceſſio fuit inſtituta. Colonienſis Archiepiſcopus in paſchatis ſolemnitate praeſentibus Caeſare et imperii principibus fuit conſecratus. Aedificium pro pilarum luſu extruitur. Cardinalis Tridentinus Auguſtanorum merces detinuit, et ſolutis decem millibus florenis remiſit. Exequiae pro *Sigismundo* Poloniae rege Caeſaris iuſſu peractae ſunt. In feſto Corporis Chriſti Caeſar cum Rege et principibus proceſſionem comitabatur. Vini vectigal imponitur. Annona vili emitur pretio. Epiſcopus Conſtantienſis comi-

comitiorum tempore obiit. Libellus *Interim* dictus, concipitur, omnibusque obſeruari proponitur. Saxoniae Elector exautoratus illud recipere noluit. Eius famuli armis priuantur. Auguſtani *Interim* acceptarunt. *Iacobus Koeplin* Abbas San-Vlricanus, defuncto *Simone* fuit Wittelsbaci electus. Caeſar magiſtratum officiales et quosdam patricios ad ſe vocauit. Regimen tribunitium abrogatur, et Ariſtocraticum reſtituitur, ſenatores denominantur, officia diſtribuuntur iudicium vrbicum inſtituitur. Senatus clero claues reſtituit. Omnes qui contra Caeſarem militarunt, proſcripti ſunt. Saxoniae dux captiuus Vlmam deducitur. Senatus praedicantibus *Interim* obſeruare praecipit. *Ferdinandus* Auſtriae dux *Philippinam Welſerin* matrimonio ſibi iunxit. Caeſar Vlmae nouum inſtituit magiſtratum. Auguſtae tribus abrogantur. Bona mobilia, quae recenſentur, ad curiam deferre iubentur. Confeſſio ante communionem Lutheranis iniungitur. Dioeceſis viſitatur, et Synodus celebratur. Senatus decreto Lutherani miſſam in vulgari idiomate dicere iuſſi ſunt. Domus ſagittariorum aedificatur. *Ioanne Rumpfart* Abbate Thierhauptano defuncto, iterum San-Vlricanus *Ioachimus Fend* poſtulatus eſt. 1549. Caeſaris mandato regimen ariſtocraticum confirmatur. Praeſidium Caeſareum dimittitur. Tercenti ſenatores, qui maiorem ſenatum conficiunt, eliguntur. Eorum nomina et inſignia adnotantur. Electionis ordo. Caeſaris filius *Philippus* Auguſtae omni pompa ſuſcipitur, honoratur tum a magiſtratu tum ab Epiſcopo muneribus. Conſtituuntur per vrbis partes centuriones, et pro ſingulis plateis decuriones. Penſio diuitibus ſoluenda determinatur. Opificibus directores praeficiuntur. Tertio Auguſti electio magiſtratus fuit peracta. Carnium eſus die veneris et Sabbato, aliisque ieiuniorum diebus interdicitur. Societatis Ieſu patres Auguſtam veniunt. Academia Dillingae inſtituitur. Monetae ſpuriae comminuuntur.

1550. Cum ſacramentum ad infirmos portatur, omnis petulantia ſenatus decreto prohibetur. Auguſtae Caeſar principum conuentum coegit. *Mauritius* Saxoniae Elector nec Caeſari nec Concilio ſe ſubiicere voluit. Hiſpani proteſtantes ſubſannantes tumultum excitarunt. *Granuellanus* obiit. Electio magiſtratus peragitur. Brunſuicenſis dux vrbis hoſtem ſe declarat; parata tamen pecunia reconciliatur. Haſtiludium inſtituitur. Foemina Lutherana ob blaſphemias exulatur. Vſurarii puniuntur. *Georgius Ilſung* Sueuiae prouinciae a Rege Rom. praeficitur. Cauſae cur *Interim* non obſeruetur, declarantur. Impoſtores Ehlingae puniuntur. 1551. Ad comitiorum finem Caeſar ſingulos ordines, vt concilio ſe ſubiiciant, obteſtatus eſt. Filium ſuum regalibus donauit. Auguſtanos ab omni vectigali liberos reddidit. Monetarum examen inſtituitur. Magiſtratus electio celebratur. Praedicantes Interim aduerſi vrbe Caeſaris iuſſu expulſi ſunt. Quod ſatum etiam ludismagiſtros attigit. Cum his *Lutheri* doctrina quoque proſcripta eſt. Interimiſtae Auguſtam vocati ſunt. Caeſar cum Saxoniae Electore captiuo Oenipontum profectus eſt. 1552. Auguſtani audito belli contra Caeſarem nuntio, contra obſidionem ſe parant. Proteſtantes principes cum Gallis Auguſtam occupant. Iſti vrbem ingrediuntur. Hac de re magiſtratus Caeſarem certiorem fecit. Regiminis forma a Caeſare reuocata abrogatur, et tribunitium inſtituitur. Eccleſiae Catholicorum clauduntur. Magiſtratus perſonae nominantur. Homagium principibus praeſtatur. Dein Vlma irrito conatu fuit ab ipſis obſeſſa. Praedicantes et Ludimagiſtri exules redeunt. Nouus magiſtratus ſua infidelitate Caeſaris animum exacerbauit. Saxoniae Elector Oenipontum, omnibus direptis occupat. Induciae a Caeſare poſtulatae, conceſſae ſunt. Paſſauienſi pacificatione pax in imperio reſtituta eſt. *Interim* abrogatur. Praedicantes reſtituuntur. *Otto Henricus* Comes Palatinus Epiſcopale palatium diripuit. Auguſtani ſupplices a Caeſare veniam efflagitant. Catholi-

 corum

eorum templa reſerantur. Caeſar, poſt ſuum Auguſtae aduentum, regimen ariſtocraticum reuocauit, tribus abrogauit; quidam praedicantium exulantur, caeteris vero leges praeſcribuntur. Homagium Caeſari fuit praeſtitum. Saxoniae dux libertate donatur. Caeſar Auguſtae praeſidium reliquit. Vrbs munitur. Noui praedicatores ex Wirtenbergia vocantur. 1553. Cuilibet opificio quidam praeficiuntur. *Eberhardus* prouinciae et vrbis praefectus renuntiatus eſt. *Otto* Cardinalis Eluacenſis praepoſitus declaratur. Status Sueuiae foedus contra pacis perturbatores cum Caeſare inire recuſant. Magiſtratus electio. Super domum praedicatoriam iuxta S. *Vdalrici* templum campanile ponitur. *Schertlin* Caeſari reconciliatur. *Ioachimus Fend* Abbas Thierhauptanus obiit. Eius Epitaphium. Miles praeſidiarius dimittitur. Nuptiae celebratae. 1554. Frigus, tempeſtas, pruina, grando haud parum nocuerunt. S. *Martini* ſchola pro Catholica iuuentute inſtituta fuit. Xenodochium S. *Antonii* reſtituitur. Dillingae academia fuit erecta. Illius doctores. Romanorum Rex Auguſtam principes conuocat. *Xyſtus Betuleius* ſcholae rector obiit. 1555. Recenſentur principes qui ad comitia Auguſtam venere. Haſtiludia inſtituuntur. Cardinalis Auguſtani proteſtatio contra quosdam articulos facta. Romam proficiſcitur. Paſſauienſis transactio confirmatur. Exequiae pro Regis matre in eccleſia Cathedrali peraguntur. Proteſtantes articulos fidei ſuae Tridentum mittunt. Illos *Petrus* a *Soto* refutauit. Magiſtratus forma Caeſaris conſenſu mutatur. Iſtius membra. *Albertus* a *Roſenberg* a proſcriptione abſoluitur. Diſſenſiones inter praedicantes ortae ſunt. Rex in Auſtriam reuertitur. Nuptiae hoc anno celebratae.

1556. Auguſtae pro defenſione miles conſcribitur, et extra vrbem caſtra poſita ſunt. Clerus ligni plauſtra contribuit. Milites luſtrantur. Iſti magiſtratui et *Schertliniis* iuramentum praeſtitere. Cardinalis contra falſas incuſationes ex Italia rediens ſe defendit. *Carolus* abdicato imperio, in ſolitudine reliquam vitae ſeriem transegit. Landsbergae foedus icitur. Iſti et Auguſtani ſe adiunxere. Milites dimittuntur. *Ioan. Günzburger* centurio inceſti et adulterii reus capite plectitur. Magiſtratus electio. In coemeterio S. *Georgii* veteri domo praedicatoria deſtructa, noua extruitur, non ſine praepoſiti proteſtatione. *Hier. Wolfius* Scholae Annanaeae praeficitur. Granarium magnum in S. *Stephani* ſuburbio extruitur. *Fuggeri* Caeſari auxiliares mittunt copias. 1557. Ratisbonae comitia habita ſunt. Patriciorum prytanaeum reaedificatur. Aedificia plura conſtruuntur. Statuta pro academia Dillingana publicantur. 1558. *Carolus V.* aeternitatem adiit. Aqua fontana cuiuis ciuium pro annua penſione conceditur. *Leonardus* im *Hof* haud exiguam pecuniae partem in dotem pauperum virginum et ſtudioſorum alimentum legauit. Auguſtae comitia indicuntur. Ad huius anni finem Caeſar Auguſtam venit, omni pompa exceptus. In *Antonii Fuggeri* aedibus diuertit. 1559. Principes per legatos in comitiis adparent. Caeſar a magiſtratu muneribus honoratur. Pro 12 viris egenis xenodochium conſtruitur. Caeſar in venatione aprum perſequens periclitatur. *Caroli V.* exequiae Auguſtae celebrantur. Earumdem ſolemnitas deſcribitur. Eaedem pro regina Hungariae, et Angliae peraguntur. Priuilegia Caeſar confirmat. Hiſpani praedicantem adoriuntur. Legati principum a Caeſare ad coenam inuitantur. Ob egenorum frequentiam, pauperioribus municipium denegatur. Virgines ſponſam ad eccleſiam comitantur. Horologium horam et quadrantes ſonans curiae imponitur. Varia magiſtratus iuſſu aedificia fuerunt conſtructa. Vſuris modus ponitur. Lex hoſpitii conditur. Poſt Caeſaris diſceſſum ludus equorum decurſorius fuit inſtitutus. Ieſuitae Auguſtam introducti. Lutheranis valde exoſi extitere

1560. Lignum menſuratim diuenditur. Auguſtani a Galliae Rege nec ſummam mutuo datam nec vſuram impetrant. Annonae penuria ciues magiſtratus ſubleuare ſtuduit. *Antonius Fugger* obiit, Babenhuſae ſepultus. Magnam pecuniae copiam pauperibus, et in xenodochiis diſtribui iuſſit. Pro tribus ſubditorum filiabus dotem, Babenhuſae ſcholas et in academiis pro aliquot ſtudioſis ſtipendia fundauit. Multa bona coemit. Eius liberi. Tempus ante fores canendi pueris praeſcribitur. Medicus a *Schertlinio* pugnis excipitur. Mercatores defraudarunt creditores. *Antonius Rudolph* teſtamento ſuo praedicantibus certam pecuniam dari legat. In periſtylio S. *Annae* deletis S. Scripturae figuris, ciuium epitaphia eriguntur. Pro aqua fontana penſio determinatur. Porcorum forum extra vrbem transfertur. Vigiliae 400 viris augentur. Nuptiae hoc anno celebratae. 1561. *Ioan.* a *Rechberg* vrbi et prouinciae, amoto *Eberhardo* a *Freyberg* praeficitur. In turre Perlach figurae aſtronomicae horologii ſciaterici finguntur. *Albertus* dux Bauariae cum ſuis Auguſtam venit. Ludi diuerſi inſtituuntur. Senatus electio. *Ioan Stoeklin* pro vlceroſis noſocomium fundauit. Lycus nouo canali ad vrbem deriuatur. Statua limitaris Ducis conſenſu euellitur. Sacellum S. *Othmari* A. C. addicti occupant. Nuptiae 1562. Hoſpitalis magiſter violenta manu ex noſtri monaſterii aſylo ereptus, ad carcerem deductus eſt. Foedus Landsbergenſe renouatur. Epiſcopus ad conuentum circuli ſueuici ſuos deſtinat legatos, cum mandato, vt nulli rei contra religionem aut rem eccleſiaſticam conſentiant. Bibliotheca ciuica ad d. *Annam* extruitur. Moniales Laugingenſes expulſae Dillingam ſe conferunt. Mendici vegetiores inuenti ad laborem impellebantur. Anabaptiſtae in vincula coniiciuntur. Coemeterium B. V. aequatur. Magiſtratus electio. *Maximilianus* Caeſaris filius Romanorum Rex ſalutatur. Auguſtae omni pompa exceptus, muneribusque honoratus eſt. Nuptiae celebratae. 1563. Concilium Tridentinum finitur. Ad matrimonium ſenatus decreto pauperes, et qui viceſimum quintum aetatis annum non attigit, non admittuntur. Cauponum numerus minuitur. Puella a doemonio liberatur. Militum praeſidiariorum numerus augetur. Nouum coemeterium extra piſcatoriam portam extruitur. Pro auertenda peſte proceſſiones inſtituuntur. Magiſtratus electio. Ieſuitas Epiſcopus Dillingae introduxit, eorumque collegium fundauit. Peſtilentia durante choreae et luſus interdicuntur. Coemeterium iuxta noſocomium extruitur. Capitulum Cathedrale vrbem relinquit. Precationes et proceſſiones ad Dei iram placandam ordinantur. Foederati Landsbergenſes Epiſcopo Herbipolenſi auxilium ferunt. Mulieres monetariae exilio multantur. Sueuiae ſtatus imperii Vlmae conuentum agunt, in quo ſancitum, ſolum Catholicos et A. C. addictos in imperio tollerandos eſſe. Sequuntur pacificationis puncta. Ad executionem huius pacificationis tria decernuntur I. De perſonis neceſſariis. II. De rebus. III. De modo. Nominantur Sueuiae circuli ſtatus, qui his tractatibus ſigilla ſua ſubdebant. Hoc anno 2680. Auguſtae mortui ſunt. 1564. Carnis eſus ſenatus decreto ciuibus die veneris, ſabbato et per quadrageſimam interdictus eſt. Ob patibulum inter Burgouienſes et Auguſtanos lis mouetur. Plures diuerſis ex cauſis hoc anno morte multati ſunt. *Iacobus Hoerbrot* Neoburgi ad Danubium defunctus, haereſi infectus in maleficorum loco ſepelitur. Plures conturbarunt ſuas rationes, creditoresque deceperunt. Imperator Viennae obiit. Eius liberi. Eius filius *Maximilianus* Imperator ſalutatur. Peſte durante media ſenatorum pars ſeſſiones habuit. Mortui ſunt 2542. Academia Dillingana Patribus S. I. traditur. Auguſtanorum priuilegia a Caeſare confirmantur. Hyems horrida ſaeuiebat. 1565. *Otto* Epiſcopus Tridentinum concilium acceptauit. Ad Papae electionem Romam tendit. Eius aulici recenſentur. Wirtenbergiae dux Au-

Auguſtanorum merces intercepit; ſed iterum remiſit. Menſe Maio hyberno frigore fluuii conglaciati fuere. *Sigismundus Seldius* Caeſaris cancellarius ex caſu obiit. *Hieron. Welſer* aere alieno grauatus, et ſolutionis impotens, pauperrime ſimul et miſerrime mortuus eſt. Nuptiae hoc anno celebratae.

1566. Auguſtae comitia celebrantur. Caeſar omni pompa exceptus, debitis condecoratus eſt muneribus. Epiſcopus ad Cleri reformationem Dillingae ſynodum habuit. In hiſce Comitiis regalia pluribus conferuntur. *Auguſtus* vero Saxoniae Elector omni, qua potuit, pompa eadem accepit. Tota illa ſolemnitas prolixe admodum ab Autore noſtro deſcribitur, illa quoque, qua Theutonicorum equitum magiſtro feuda collata ſunt. Ludi equeſtres fuerunt inſtituti. Auguſtani Caeſari homagium praeſtiterunt. Caeſar Danubio Viennam translatus eſt. Subſidium nummarium contra Turcas Auguſtani ferunt. Supplicationes publicae ordinantur. Magiſtratus electio. Epiſcopum inter et magiſtratum ob auxilium contra Turcas praeſtandum lis oritur. *Carolus Welſer Philippinae* frater Baronis titulo donatus Burgouiae praefecturam adeptus eſt. Mendicorum numerus. Nuptiae ſolemniter hoc anno celebratae. 1567. Ad conuentum circuli Sueuici Auguſtani ſuos mittunt legatos. Sueuiae foederati Noerdlingae conuentum habuerunt. Frumenti penuria magiſtratus panes viliori vendit pretio. Caeſar Ratisbonae principum et ſtatuum conuentum coegit. *Wilhelmus* a *Grumbach* proſcribitur. Gotha occupatur, et Caeſareae maieſtatis rei capti, omnes, praeter Saxoniae ducem, capite plexi ſunt. Inter illos *Wilhelmus* de *Grumbach* erat. Feras ſylueſtres capientes, et captas ementes multantur. Frumentum ex Auſtria danubio aduehitur. Magiſtratus Bauariae duci opiparum parauit epulum. Impoſturae rea relegatur. Horologium domui praedicatoriae ad S. *Vdalricum* imponitur. Pulſus contra Turcas abrogatur. Baliſtarum ludus inſtituitur. Senatus a Bauariae Duce Fridbergae ſplendido epulo honoratur. Abuſus quidam apud opifices et artifices interdicuntur. *Ioan. Ilſung* et *Timotheus Iung* inter Caeſaris Conſilarios ſublimati ſunt. Nuptiae hoc anno celebratae. 1568. *Wilhelmo* Bauariae Duci nuptias agenti munera per legatos mittuntur. *Otto* Cardinalis muneribus honoratur. Romam petit. Stipendia pro S. Scripturae ſtudioſis fundantur. Magiſtratus electio. Sclopetorum ludus inſtituitur. Lis inter Epiſcopum et Auguſtanos ob venationem exorta componitur. 1569. Duciſſa Lotharingiae patriciorum filios ad conuiuium et choreas Fridbergam inuitauit. Vlmae conuentus a Sueuiae circulo agitur. Landsbergenſes foederati Monachii conuentum celebrant. *Ferdinandus* Archidux Auſtriae Iudaeis Pferſae habitare conceſſit. Horreum conſtruitur. In terrae effoſſione monetae antiquiſſimae repertae ſunt. Baliſtarum ludus celebratur. Conſiſtorii Epiſcopalis contemptor punitur. Annonae penuria pauperes panibus ſubleuantur. Foederi Landsbergenſi Moguntinus et Treuirenſis Electores ſe adiunxerunt. *Hieronymus Fuggerus* doctrina clarus moritur. Eius Liberi. *Raymundus Fugger* animam egit.

1570. Vrbis Praetor *Antonius Preis* Labacenſis denominatus eſt. Ruſticos armata manu ad homagium praeſtandum coegit. *Vdalricus* Comes a *Helfenſtein* cum ſuis ſubditis catholicam amplexus eſt fidem. Hunc *Gablerus* medicinae doctor ſequebatur. *Paulus Hainzel* aſtronomicum quadrantem Goeggingae erigi curat. Annona ingraueſcit. Hac in neceſſitate magiſtratus ciuibus omni annonae genere ſuccurebat. *Daniel Keller* arte Chymica nihil producere potuit. Magiſtratus electio. Fruges ex Bauaria aduehi prohibetur, ſed precibus Auguſtanorum motus dux ſuam reuocauit prohibitionem. Vindae inundatio. Nobiles de *Welden* monaſterium pro monialibus S. *Franciſci* Weldae fundarunt. Doe-

mone

mone obſeſſa liberatur. Nuptiae hoc anno celebratae. 1571. Annonae caritas durat: Magiſtratus Ducis Liguicenſis patrinus fit. Ex Rheni prouinciis fruges Auguſtam vehuntur. Peſtis ſaeuibat. Decreto cauetur, ne vagabundi in diuerſoriis ſuſcipiantur. Diſſidia inter Epiſcopum et vrbem Ratisbonenſem per Auguſtanos componuntur. Bauariae dux mandatum de non adſportandis Auguſtam frugibus reuocat. Ille cum ſuis ſaepius Auguſtam animum recreandi gratia venit. *Fuggeri* ad nuptias Bauariae duciſſae fuerunt inuitati. Negotiatorum ciſtae propter ſpurias monetas Caeſaris iuſſu viſitantur. Nouus monetas cudendi modus introducitur. *Fuggeri* domum pro ſyphilide laboribus extruunt. Turca in mari corinthiaco vincitur. 1572. Monachii Foederati Landsbergenſes conuenerunt. Bauariae dux Auguſtanis epula et ludos inſtituit. Peſtis et fames ſaeuiebant. Fruges in Turciae ditionibus emuntur. Inter praedicantes vehemens oritur diſputatio. Lotharingiae duciſſa *Raymundi Imhofii* nuptiis interfuit. Mercatores Auguſtani bello Belgico durante ingens patiebantur damnum. Annona vili emitur pretio. Orphanotrophaeum fundatur. 1573. Fluuii prouinciam noſtram inundarunt. Lotharingiae duciſſa apud *Fuggeros* diuertit. *Otto* Cardinalis et Epiſcopus Romae obiit. In eius locum ſubrogatus eſt *Ioan. Egolphus* de *Knoeringen*, ſcientia clarus, qui Ingolſtadienſem Bibliothecam fundauit. Fores ad aquaeductum corruerunt. Eſus carnium feriis ſextis et Sabbatinis diebus, per quadrageſimam interdicitur. Circulus Sueuiae Vlmae monetis perſcrutatis Auguſtenſem optimam reperiit. Mandatum fruges ex Bauaria Auguſtam non vehendi reuocatur. Saccarum *Conradus Roth* coquere coepit. Idem aromata Auguſtam ex India reduxit. Nuptiae celebratae. 1574. Bauariae dux ad conuiuium Fridbergam inuitauit Auguſtanos. *Philippo* Comiti Palatino nuptias celebranti munera per oratorem mittuntur. Epiſcopus viſitatione clericorum mores emendare ſtudet, proceſſionem hebdomatariam cum ven. Sacramento Dillingae fundauit. Iudaeos ex ſuis ditionibus proſcripſit. 1575. Auguſtanorum quidam Iubilaei tempore Romam petunt. P. *Gregorius Roſephius* eccleſiae Cathedralis concionator nimium in vſurarios inuehens a ſenatu apud capitulum accuſatur. Norimbergae conuentus ob rem nummariam habebatur. Annona iterum ingraueſcit. Auguſtana confeſſio a Patriarcha Conſtantinopolitano reprobatur. Magiſtratus electio. *Ioannes* Epiſcopus obiit. Epius Epitaphium, *Marquardus* de *Berg* mitra decoratus eſt. Fomes ceſpitius prope Stezlingam foditur. Bauariae dux Auguſtanos Fridbergam inuitauit. *Rudolphus* Auſtriae Archidux in Romanorum regem Ratisbonae eligitur. *Ioan. Iacobus Fugger* obiit. Eius liberi.

1576. Epiſcopus praeſente Bauariae duce primitias celebrat. Dillingae in Epiſcopum conſecratur. Magiſtratus electio. *Maximilianus* Caeſar moritur. Eius liberi. Concionatoribus tam Catholicis quam A. C. conuitia, diffamationes ex cathedra proferre prohibetur. Praedicanti a ſenatu bonae famae teſtimonium praebetur. 1577. Patricii iuuenes choreas inſtituunt. *Achilles Pirmin. Gaſſerus* obiit. *Sebaſtianus Schertlin* moritur. Eius epitaphium. 1578. Ludi per tormenta inſtituuntur. *Martinus Zobel* xenodochium — *Pilgerhaus* — fundauit. S. *Seuerini* ſacellum in Welſerorum aedibus extruitur. Nuptiae. S. *Simperti* oſſa transferebantur. Ex *Chriſtophori Fuggeri* bonis S. I. collegium fundabatur. Nuptiae celebratae. 1580. Senatus conſenſu ſub quibusdam conditionibus collegium Patrum S. I. extruitur. *Fuggeri* beneficio collegium S. *Annae* erigitur. *Philippina Welſerinn* Archiduciſſa Auſtriae obiit. Eius laudis encomia. 1581. Concordiae formula a *Iacobo Andrea Schmidlino* fabricata, et a pluribus principibus et ciuitatibus adprobata. Auguſtae fuit promulgata. Praedicans Ieſuitas conuitiis offendit, et deprecari cogitur. *Mar-*

cus

cus Fugger S. *Marci* ſacellum conſtrui curauit. *Marcus Beſch* San - Vlricanus Monachus ab Abbatiam Metenſem poſtulatur.

Liber nonus ab anno MDLXXXII. vſque ad an. MDC.

1582. *Rudolphus* Imperator principes, ſtatusque imperii propter Turcarum hoſtiles incurſus, belli motus in Belgio, et reipublicae bonum promouendum ad comitia Auguſtae celebranda vocauit. Recenſentur nomina principum ac ſtatuum eorumque aulici conſiliarii &c. omniumque inſignia delineata conſpiciuntur. Primus eorum erat, qui aduenerat, Auguſtanus Epiſcopus cum ſuo comitatu, dein *Vdalricus* Dux Mechlenburgenſis; Saxoniae Elector, duces Wimarienſes: *Ludouicus Madrucius* Papae legatus: *Wolfgangus* de *Dalberg* Elector Moguntinus: *Ioachimus Fridericus* Marchio Brandenburgenſis Electoris loco: *Martinus* a *Schaumburg* Epiſcopus Euſtettenſis: *Iulius Echter* Epiſcopus Herbipolenſis: *Philippus Ludouicus* Comes Palatinus Rheni Neoburgenſis cum fratribus: *Ioannis Baſilidis* Ducis Moſcouiae Legatus: *Iacobus* Marchio Badenſis: *Franciſcus* dux Saxoniae: *Ioan.* Comes e *Manderſcheid* Epiſcopus Argentoratenſis: *Erneſtus* dux Bauariae Epiſcopus Leodienſis: *Balthaſar* a *Dernbach* Abbas Fuldenſis: Legati principum et ſtatuum abſentium: Abbates et Comites: horum legati: Legati ciuitatum imperialium Legati regum, principumque extra Romanum imperium: *Rudolphus* Imperator cum Fratre *Carolo* Archiduce Auſtriae et ducibus Bauariae, ac horum ampliſſimo comitatu. Caeſar ab imperii principibus et ſtatibus apud lici pontem exceptus eſt. Vrbem ingreditur. Ingreſſus et quomodo ſuſceptus fuerit, deſcribitur. Poſt Caeſarem aduenerat *Ludouicus* dux Wirtenbergiae. Caeſar cum principibus et ſtatibus ad eccleſiam cathedralem ſe contulit. Ordo in eccleſia, conſeſſus in Comitiis et in conuiuiis a principibus paratis, deſcribuntur et delineantur. *Marcus Fugger* prandium in ſuo horto principibus inſtruxit. Vltimus vrbem ingreſſus eſt. *Ioan.* a *Schoenenburg* Treuirenſis Elector. Auguſtani Caeſari homagium praeſtant. Priuilegia confirmantur. *Mathias* et *Maximilianus* Caeſaris Fratres Auguſtam cum comitatu iſtum viſitaturi veniunt. Archiepiſcopus Treuirenſis a Cardinale *Madrucio* conſecratur. Iſti a Caeſare regalia collata ſunt. Conferendi modus deſcribitur. Calendarium emendatum, eoquod inconſultis Caeſare et imperii principibus eiusmodi emendationem Papa inſtituiſſet, proteſtantes accipere noluerunt. Caeſar id negotium diſtulit. Doctores nationis Germanicae in comitiis praeſentes et ſtipendiarii belli peritiſſimi hoc anno vrbem defendentes memorantur. *Gebhardus* Elector Colonienſis *Lutheri* doctrinam profeſſus, vxorem duxit, nec Papae, nec Caeſaris monitis ad auitam reduci potuit fidem. Collegium S. *Annae* nouiter extructum omni ſolemnitate initiatum eſt. 1583. Calendarii iuſſu *Gregori XIII.* emendati et a Catholicis recepti hiſtoria. Auguſtae praedicantium quorumdam inſtinctu A. C. addicti illud acceptare in ſenatus decretum rebelles renuerunt. Templum patrum S. I. conſecratur. *Gebhardus* Archiepiſcopus et Elector Colonienſis a Papa anathemate, et a Caeſare proſcriptione perculſus, poſt cruentas dimicationes, miſer et pauper diem ſuum clauſit extremum. 1584. Diſſidia inter magiſtratum et A. C. addictos ob noui calendarii introductionem orta, eorumque compoſitio prolixe enarrantur. D. *Millerus* ſeditionis caput exilio multatur. Ob id noua excitata eſt ſeditio. *Burchardus Furtenbach* San - Vlricanus monachus in Abbatem Fultenbacenſem poſtulatur. 1585. Mandato Caeſaris nouo Calendario repugnantes, et praedicantibus

tibus liberum miniſterium praetendentibus adſiſtentes vrbe ad quoddam tempus pulſi ſunt. *Millerus* nec in ſuo exilio tumultus Auguſtae nutrire ceſſauit. Magiſtratus electio. *Ioan. Georgius Fugger* in Hiſpania mortuus Auguſtae tumulatus eſt.

1586. Ius eligendi praecones ſenatus accedente Caeſaris confirmatione, ſibi vendicauit. Praedicantes contradicentes vrbe expelluntur. Nouos electos *Millero* inſtigante populus reſpuebat. 1587. Senatus libello apologetico typis expreſſo *Milleri* mendacia et calumnias refellere ſtuduit. Nuptiae hoc anno celebratae. 1588. Latrocinia multantur. Nobiliores hoc anno defuncti. 1589. Boues hoc anno a lanionibus mactati 15155 numerantur. S. *Galli* ſacellum ab Abbatiſſa S. *Stephani* reſtauratur. Inſcriptio ibidem insculpta. S. *Antonii* ſacellum a ſenatu reparatur. Inſcriptio ibidem exſculpta.

1590. Iuris et medicinae doctores Auguſtae commorantes recenſentur. Granarium in S. *Georgii* ſuburbio extruitur. *Ioan. Otto* de *Gemmingen* Canonicus Auguſtenſis Epiſcopatum Euſtettenſem adire recuſauit. Nuptiae celebratae. 1591. *Wilhelmus* Bauariae Dux cum ſplendido comitatu in aedibus *Octauiani Fuggeri* diuertit, muneribus a ſenatu honoratus. *Leonardus Rauhwolf* medicinae doctor hac aetate floruit. *Marquardus* Epiſcopus meritis clarus obiit. Eius Epitaphium. *Ioan. Otto* de *Gemmingen* eidem ſucceſſit. Bachanaliorum diebus varia ludicra exhibentur. Alchimiſta capite plectitur. 1592. Turcae Hungariam depopulantur. Contentio de Argentinenſi Epiſcopatu armis ſopitur. Auguſtani et *Fuggeri* auxiliares contra Turcas miſerunt copias. Peſtis ſaeuiebat. Ea durante Bauaris vrbem adire a duce interdictum eſt. 1593. Peſte ceſſante Bauaris vrbem adire conceſſum eſt. Turcae ſtrage proſtrati ſunt. *Alexii Fuggeri* liberi. Fons fiſtularis ante curiam figuris ex aere fuſis decoratus erigitur. 1594. Horologium ante Eccleſiae cathedralis valuas fuit poſitum. Turris S. *Vdalrici* anno 1506 inchoata hoc anno abſoluitur. Eius ſtructura deſcribitur. Caeſar comitia indicit. Bellum cum Turcis varia fortuna geritur. S. *Margarethae* ſacellum conſecratur. 1594. Pragae et Poſonii ob Bellum Turcicum comitia fuerunt habita. *Carolus* Mansfeldiae Comes Turcarum victor, in medio fortunae curſu, diſſenteria proſtratus obiit. Fons fiſtularis cum *Mercurii* imagine cum inſcriptione iuxta S. *Mauritii* templum erigitur. *Ioan. Fridericus* Saxoniae dux moritur. 1596. Turcarum Imperator belli haud parum ſecundi pertaeſus Conſtantioopolim reuertitur. Fons fiſtularis *Herculis* in foro vinario extruitur. *Ioan Sebaſtianus Schertlin* obiit. Eius epitaphium. 1597. Peſtis per omnem Germaniam ſaeuiebat. *Marcus Fugger* obiit, ad d. *Vdalricum* ſepultus. Eius epitaphium. Eius liberi. Iubilaeum in Auguſtana dioeceſi promulgatur. *Fuggerorum* nuptiae. 1508. Iaurinum a Caeſareis occupatur. Auguſtae in gratiarum actionem proceſſiones publicae iterum inſtituuntur. *Iacobus* et *Ioannes Fuggeri* moriuntur. Eorum liberi. *Ioan. Otto* Epiſcopus aeternitatem adiit. Eidem ſucceſſit *Henricus* de *Knoeringen*, cleri reformator, et *Lutheri* doctrinae infenſiſſimus hoſtis. 1599. Bellum cum Turcis aliquamdiu intermiſſum inſtauratur.

Liber decimus ab anno Domini MDC. vſque ad an. MDCXXXII.

1600. Turcae Caniſiam Stirae oppidum occupant. *Marcus Welſer* doctrina et rerum experientia praeclarus duumuiratus dignitate potitus eſt. *Iacobus Koeplin* Abbas, qui 52 annis noſtro monaſterio praefuit et profuit, iuraque ſeruauit, viuere deſiit. In eius locum ſubrogatus eſt *Ioannes Merk*, qui magnis ſumtibus exornauit eccleſiam. Coemeterium Catholicorum extra portam Goeggingenſem ſtipe collata extructum, conſecratur.

cratur. Nobiliorum perſonarum obitus et nuptiae. 1601. Alba regia a Caeſareis Turcis eripitur, Sacriſtia eccleſiae S. *Vdalrici* et ſacellum ſuper id B. V. dicatum conſtruitur. Kirchheimenſe monaſterium pro duodecim patribus ord. Praedic. a *Marco Fuggero* fundatur. Nobiliorum obitus et nuptiae. 1602. *Philippus Emanuel* dux *Mercurii* obiit. Alba regia a Turcis iterum occupatur. Monaſterium capucinorum a Fuggeris fundatur: eccleſia conſecratur, et B. *Gualfardi* reliquae ſolemni proceſſione ab Epiſcopo in eam transferuntur. Patrum Capucinorum concionibus pietate, et arduae vitae exemplo Catholica religio reſtaurata fuit. Sacellum B. V. M. Lauretanum a *Carolo Langenmantel* extruitur. Inſcriptio inſculpta. B. V. M. ſacellum in campo Licio a *Regina im Hoff* extructum conſecratur. Nobiliorum obitus, et nuptiae recenſentur. 1603. Bellum contra Turcas longius prouehitur. Chorus eccleſiae S. *Vdalrici* ſuperior cum vtroque inferiori abſoluitur. Templi ſtructura deſcribitur. Nobilium obitus et nuptiae. 1604. Turcarum bellum continuat. In templo S. *Vdalrici* altare ſummum a *Ioan. Degler* Weilheimenſi e ligno ſculptum et plurimo auro per *Eliam Greuter* oblinitum et coloribus exornatum ponitur. Extra Fridbergam ſacellum Saluatoris renouatur, et ampliatur. Nobilium nuptiae. 1605. Germania ſeditiouibus et Turcarum bello miſere deuaſtatur. *Henricus* Epiſcopus feſtum SS. Ang. cuſtodum celebrari iuſſit, et pulſum Angelicae ſalutationis inſtituit. *Ioannes* Abbas altare S. Crucis aeneum opera *Ioannis Reichlin* ſtatuarii et *Wolfgangi Neidhard* elaborari curauit. Nobilium obitus, et nuptiae.

1606. Pax cum Turcis firmatur. Altaria SS. *Vdalrici* et *Afrae* eriguntur. Lampas argentea lampadibus tredecim inſtructa in eccleſia Cathedrali ante ſummum altare appenditur. Inſcriptio cum inſignibus. S. *Aegidii* ſacellum a *Raymundo Minderer* medico reſtauratur. Nobilium nuptiae et obitus. 1607. Hungari ad Caeſaris obſequium redeunt. Armamentarium prope S. *Mauritii* templum renouatur. Altaria in eccleſia S. *Vdalrici* conſecrantur. Ruſtici in Algouia rebelles ad officium rediguntur. Werdenſes rebelles, et catholicis valde infenſi a Bauariae duce, vrbe capta, ad officium coguntur. Nobilium obitus et nuptiae. 1608. Noui in Hungaria exorti tumultus pacificatione reſtinguuntur. *Henricus* Epiſcopus fundationem ab Ottone pro Patribus S. I. Dillingae factam confirmat et auget. Eius iuſſu in eccleſia cathedrali SS. reliquiae in dedicationis feſto populo oſtenſae ſunt. Angelica ſalutatio in noſtrae eccleſiae choro a *Ioan. Rotenhamer* picta eſt. Suggeſtum quoque hoc anno poſitum eſt. Nobilium obitus et nuptiae. 1609. Turris eccleſiae cathedralis cupro tegitur. Horologium amouetur. Macellum hodiernum extruitur. S. *Sebaſtiani* ſacellum aedificatur. *Mathias Kager* trium regum Ieſum cum muneribus adorantium hiſtoriam in choro noſtro exhibitam pinxit. Iuliae et Cliuiae ducis mors Germanici belli flammam excitauit. *Fuggeri* PP. Franciſcanorum monaſterium extruxerunt. Nobilium obitus et nuptiae.

1610. *Henricus* Epiſcopus Auguſtae ſynodum celebrauit, in qua Romanarum ceremoniarum introductio, et Seminarii Dillingani erectio fuit decreta. Recenſentur Canonici Auguſtani et dioeceſin Praelati cum eorum inſignibus in eadem praeſentes. Sequuntur ciuitates, et monaſteria ad dioeceſin pertinentia, beneficia et praecipue vrbis eccleſiae. Proteſtantes Hallae Sueuorum et Catholici Herbipoli foedus iecere. Hac occaſione bellum inteſtinum enatum eſt. *Henricus IV.* Galliarum Rex occiditur. Foederatorum Catholicorum vexilla delineata exhibentur. *Friderici* de *Moerberg* et *Beſort* legionis, quae prope Auguſtam locata fuit, vexilla. S. *Vdalrici* ſodalitas reſtituitur. 1611. Paſſavienſis exercitus vrbem minorem occupat. Nobilium obitus et nuptiae. 1612. *Rudolphus*

Im-

ımperatore mortuo, eius Frater *Mathias* Francofurti Imperator coronatus eſt. Auguſtanorum vexillum. Epiſcopi et capituli ſubditi armis inſtruuntur. Cuiusque vexillum. Nobilium nuptiae. S. *Vdalrici* eccleſiae ſtructura abſoluitur. Inſcriptio 1613. S. *Sebaſtiani* ſacellum conſecratur. Communicantium in dioeceſi Auguſtana numerus. Nobilium nuptiae et obitus. 16 4. Seminarii S. *Vdalrici* Dillingae origo et inſtructio. *Marcus Welſer* vir doctrina et experientia percelebris obiit. Eius fratres aere alieno grauati cuſtodiae committuntur. Nobilium nuptiae et obitus. 1615. Pax cum Turcis confirmatur. Proteſtantes Caeſari aduerſarios ſe exhibent. Nobilium nuptiae et obitus. Epiſcopus ſuos ſubditos armis inſtruit. Eorum vexilla. 1616. PP. S. I. eccleſia Dillingae ab Epiſcopo conſecratur. Huic ſolemnitati praeſentes. Ludi eadem occaſione inſtituti. Nobilium obitus et nuptiae. 1617. Caeſar *Ferdinandum* Archiducem Auſtriae procerum conſenſu Bohemiae Regem coronari curat. Vercellis ab Hiſpanis occupatur. Turcarum legatus Viennae torque aurea in collum iniecta ſibi interitum praeſagiebat. *Lutheri* aſſeclae iubilaeum celebrant. Hailbrunnae vnionis ſuae conuentum agunt. Nobilium nuptiae. *Ioan.* Abbas veſtes pontificales fieri curauit. 16 8. Belli flamma in Bohemia excitatur *Sebaſtianus Breuning* Suffraganeus obiit. Eius Epitaphium. Nobilium nuptiae et obitus. 1619. *Mathias* Imperator aeternitatem adiit. Moraui, Sileſii et Auſtriaci Bohemos rebelles ſequuntur. Auguſtae pro Imperatrice, Imperatore, et *Maximiliano* Archiduce exequiae peraguntur. Inſcriptiones exhibitae. *Ferdinandus* Imperator Francofurti eligitur. Auguſtam veniens omni pompa excipitur. Homagium a ciuibus praeſtatur. Noua curia extruitur. Inſcriptiones inciſae. *Fridericus* Comes Palatinus a Bohemis rebellibus rex ſalutatur. Auguſtani militem conſcribunt. Epiſcopus militem dimittit. SS. corpora ex inferiori ad ſuperiorem ſacriſtiam noſtrae eccleſiae transferuntur. Haec ſolemnitas, cui Capitulum cathedrale, et religioſi ex omnibus monaſterius, et vrbis primores praeſentes erant, deſcribitur, Nobilium nuptiae. Magiſtratus membra.

1620. *Maximilianus* Bauariae Dux haud procul ab vrbe Vlma Catholicae ligae exercitum colligit. Auguſtae milites conſcribuntur. *Maximilianus* haud procul a Praga Bohemos vincit, et neo electum regem in fugam egit. Hanc ob victoriam Auguſtae in eccleſia Cathedrali et S. *Vdalrici Te Deum Laudamus* decantabatur. Templum S *Stephani* abſoluitur. *Iacobus Reiching* S. I. Sacerdos, qui Comitem Palatinum Neoburgenſem ad auitam reduxit fidem, et plures contra Lutheranos edidit libros, *Lutheri* profitetur doctrinam. Nobilium obitus et nuptiae. 1621. A Caeſareis in Palatinatu multa occupantur loca. *Ioan.* Abbas crucem ex argento fieri curauit. Nobilium nuptiae. Imperator Oeniponti nuptias celebrauit. *Tillius Fridericum* Marchionem Badenſem et Epiſcopum Halberſtadienſem vicit. Turcarum Imperator enecatur. SS. *Ignatii* et *Xauerii* canonizatio celebratur. *Iacobi Koeplini* Epitaphium. Altare S. *Benedicto* et S. *Scholaſticae* ſacrum a *Mathia Kager* fuit pictum. Maria Comitiſſa de *Schwarzenberg* vxor *Chriſtophori Fugger* caput S. *Simperti* et aliae illuſtres perſonae SS. *Wicterpi*, *Thoſſonis*, *Nidgarii* et *Adalberonis* capita ſplendide exornari curarunt. Nobilium nuptiae. 1623. Indulgentiae a Papa *Vrbano III.* conceduntur. Halberſtadienſis Epiſcopus deuicitur. *Maximilianus* Bauariae Dux, Electoris dignitate decoratur. Moguntinus Elector regalia accepit. *Ioan. Georgius* Comes de *Zolern* principibus adnumeratus eſt. *Wilhelmus* Bauariae Dux obiit. Nobilium nuptiae. 1624. Vlmae circulus Sueuiae conuentum agit. Iſtius proceres recenſentur *Ludouicus* Galliae Rex cum Proteſtantibus contra Hiſpanos et Auſtriacam domum foedus init. Catholicorum liga a *Maximiliano* Bauariae Electore expenſarum ra-

 tiones

tiones poſtulat. Proteſtantes noſtris tranſitum per prædicatoriam domum intercludere voluerunt. Feſtum S. *Simperti* ſub ritu duplici per totam dioeceſin celebrari coepit. In noſtra vero eccleſia omni ſolemnitate, proceſſione inſtituta, per integram octauam peractum eſt. Huius anni nuptiae celebratae. 1625. Tota Europa claſſicum ſonat. *Ferdinandus* Caeſaris filius Vngariae rex coronatur. Imagines S. *Vdalrici* et S. *Simperti* ex argento Abbas fieri curauit. Nobilium nuptiae. 1626. *Bethlen* Caeſari reconciliatur. *Mansfeldius* Comes et Halberſtadienſis Epiſcopus obiere. Ruſtici Luheri doctrinae adhaerentes in Auſtria ſeditionem mouent, quae tamen ſopita eſt. *Ferdinandus* Hungariae rex nuptias celebrat. Nobilium obitus. 1627. Hoſtibus profligatis, Caeſar publica lege ſancit, vt bona eccleſiaſtica poſt transactionem Paſſauienſem ablata catholicis reſtituantur. Epiſcopus Auguſtanus iſti transactioni aſſentiens, integram reſtitutionem et praedicantium expulſionem poſtulat. Nobilium obitus et nuptiae. 1628. Auguſtam Caeſaris Commiſſarii de reſtitutione tractaturi veniunt. Domum a Capellano tempore peſtis inhabitandam iuxta S. *Iacobi* ſacellum *Ioan.* Abbas extrui curat. Iſtam Carmelitae diſcalceati primum inhabitarunt; donec monaſterium extra portam rubeam aedificaſſent. Peſtis ſaeuiebat. S. *Simperti* feſto ſolemnis inſtituebatur ad templum S. *Magdalenae* cum SS. reliquiis proceſſio. *Caſſianus* Monachus San-Vlricanus Schwarzachium Abbas poſtulatur. *Fridericus Endorfer* patricius defraudationis reus in vincula coniicitur. 1629. Proteſtantes confoederati arma contra Caeſarem parant. Caeſaris decretum, quo magiſtratui ſignificatur, quae religio in vrbe tenenda, quae ſacra quaeue ceremoniae tolerandae quis magiſtratus eligendus, quid de bonis eccleſiaſticis ſtatuendum, commiſſarius Auguſtam detulit. Praeconibus ſilentium imponitur, et qui ciuitate non gaudebant, vrbe excedere iubentur. Ruſticorum centuriae in Epiſcopali palatio cuſtodias agebant. Ex ſolis patriciis ſenatus eligitur. Templa catholicis reſtituuntur. Aedes praedicatoriae deiiciuntur. Patrini etiam Lutherani in baptiſmo ab Epiſcopo admittuntur &c. Nobilium nuptiae.

1630. *Guſtaphus Adolphus* Sueuiae Rex Romanum inuadit imperium. Proteſtantes Auguſtae in priuatis domibus canunt, et ſermones dicunt, erga Caeſarem et magiſtratum inobedientes ſe exhibent, mandataque ſpernunt: Suecorum regem adeunt. Magiſtratus decreto ab omni officio excluduntur, praebendis priuantur &c. Monaſteria in ducatu Wirtenbergenſi reſtituuntur. *Carolus Stengelius* Abbas Anhuſanus denominatur. Saxoniae Elector cum ceteris proteſtantibus principibus foedus cum Suecorum Rege ineunt, et arma contra Caeſarem et Catholicos parant. Iſtis ſe adiunxerunt Galli. Nobilium nuptiae. 1631. Magdeburgum a Caeſareis expugnatur. Magiſtratus ex catholicis eligitur Electi omnes recenſentur. Sueciae Rex Caeſareis Lipſiae profligatis, Herbipolim occupat. *Ioannes* Abbas quaeque pretioſa in ſecurum transferri locum curauit. Nuptiae hoc anno celebratae. 1632, Sueciae Rex Werdeam occupat, Rhainam obſidet. Bauariae Elector Ingolſtadium reducit copias. Proteſtantes Auguſtae armis priuantur. Clerus, et nobiles faeminae vrbe excedunt, alii in Tyrolim, alii Salisburgum fugientes. Auguſtanis auxiliares copiae e Bauaria ſubueniunt. Eorum vexilla. Lici pons flammis exuritur. Sueci Lechhuſi adueniunt. Inferior Lici pons deſtruitur. Auguſta obſidetur, et Lutheranorum ope occupatur. Exercitus pars vrbem, a praeſidiariis dimiſſam intrat. Suecorum vexilla delineata exhibentur, et legiones recenſentur. Suecorum praedicantes concionabant. Regi ab Auguſtanis homagium praeſtatur. Rex Ingolſtadium mouet. Magiſtratus contra pactionem Catholicorum e ſolis Lutheranis eligitur. Recenſentur tam

mino-

inoris quam maioris ſenatus membra. Catholici armis priuantur. A Suecis Gubernares vrbis conſtituti ſunt *Georg. Frid.* Comes de *Hohenlohe* et *Benedictus Ochſenſtirn.* ero iuramentum obtruditur. Monachi San-Vlricani fidelitatis iuramentum nec conentiae, nec religionis exercitio, nec priuilegiis nec canonibus noxium promiſſis et inis coacti, Suecis praeſtiterunt. Penſionibus grauibus onerantur, et magiſtratui tritum ſoluere coguntur. Sequuntur Auguſtanorum vexilla et ſigna. Eccleſiae S. *Crucis* S. *Georgii* a Lutheranis occupantur. Tranſitum ad Baptiſmalem eccleſiam intercludre Proteſtantes noſtris conati ſunt. Rex Memmingam verſus ſe confert, ſed mox dux Monachium contendit. Obſides Auguſtam Monachio deduxit. Eorum nomina cenſentur. Omnes incolae deſcribuntur. Mandata San-Vlricanis imponuntur. Falſi ud Gubernatorem inſimulantur. Clerus fidelitatis iuramentum praeſtare renuit. Manta promulgantur. Fridberga a Croatis expugnatur. Sueci ac Lutherani, hoc rumore rterrefacti, ad defenſionem ſe parant. Senatoribus Catholicis et Eccleſiaſticis domo ire ſub captitis poena prohibetur, campanarum pulſus interdicitur. Clerici et ſenatos in curia cuſtodiuntur. Captiui memorantur. Fridberga a Suecis et Auguſtanis flama deuaſtatur, et ciues trucidantur. Captiui iudicialiter examinantur. Iſti libellum ſupcem ad Gubernatorem mittunt, ſed non audiebantur. Tandem e cuſtodia dimiſſi doum rediere. *Ioannes* Abbas in exilio ſuo obiit, *Schwazii* in Tiroli ſepultus. *Bernardus rdtfelder* adminiſtrator eligitur. Nuptiae hoc anno celebratae.

His Autor noſter annalibus ſuis, et hiſtoriae politicae finem imponit, et quidem motiue, ab ipſo adducto: ait enim. „*Quae alia interea, et poſtea geſta ſunt, omitto tribus deſcribere, cum ea quae hoc adhuc anno contigerunt, et poſtero biennio patrata, ſius Reuerendiſſimus Dominus Abbas S. Vdalrici* — Bernardus Herdtfelder — *digeſta, blico in rerum Auguſtanarum Exegeſi diuulgarit* *), *et ego in Ephemeride triennali Sueco uguſtana Germanice conſcripta collegerim* **) *ad quae beneuolum lectorem remitto.*

Liber vndecimus.

guſta ſancta pia, Sanctorum Auguſtanam Dioeceſin Incolentium geſta, templorum, Collegiorum, Monaſteriorum, Xenodochiorum, Aliarumque piarum fundationum origenes breuiter complectens.

Autor diuerſas diuerſorum circa fidei Chriſtianae in vrbe Auguſta originem opiones refert. S. *Lucius* Britanniae Rex Auguſtanus fuit apoſtolus. Sacellum S. *Galli* mitus fuit extructum. S. *Narciſſus* ſub *Diocletiano* Imperatore S. *Afram* cum tota milia ad fidem Chriſtianam conuertit. S. *Dionyſius* primus Auguſtanae vrbis Epiſcopus ſſe creditur. S. *Hilariae* domus in eccleſiam SS. *Philippi* et *Iacobi* mutata eſt. S. *Vdali* eccleſia Martyrii locus habetur. S. *Afrae* templum Epiſcopi in vita ſedem, et poſt rtem ſepulchrum elegerunt. S. *Afrae* bona *Conſtantinus* Imp. eccleſiae eidem ſacrae con-

*) Abbas ille doctiſſimus, ocularis iſtorum geſtorum teſtis tecto nomine iſta anno 1653 Auguſtae hac inſcriptione prelo diuulgauit: *Exegeſis rerum Sueco-Auguſtanarum, a quodam praeſente teſte fideliter olim deſcripta, nunc publici iuris facta:* in fol. Codex manu exaratus de laudato opere numero ſequenti recenſetur.

**) De iſta numero ſequenti fuſior texetur ſermo.

contulit. *Fortunatus* Epiſcopus Auguſtam venit. *Sozimus* primus Auguſtanorum epiſcopus cenſetur. Floruit ad ſeculi VI. finem. Epiſcopi cum clero communem profeſſi ſunt vitam. *Euſtaſius* Abbas Auguſtanos S. doctrina imbuiſſe perhibetur. Monaſterium Fauceníe a S. *Magno* erigitur, et a *Pipino* Rege dotatum fuit. S. *Wicterpus* Epiſcopus ſynodum celebrauit. fundauit monaſterium Fultenbacenſe. Ei ſucceſſit *Thoſſo*. Fundata ſunt monaſteria Benedictoburanum, Weſſofontanum, Pollingenſe, Eluacenſe, Ottenburanum, Thierhauptenſe, Neresheimenſe, Werdenſe, et Rothenſe. S. *Simpertus* ad finem ſeculi VIII. Epiſcopus S. *Afrae* templum et monaſterium S. *Magni* reſtaurauit, ſcholam B. V. M. inſtituit. 850. *Rathardus* Comes andecenſis Monaſterium Dieſſenſe fundauit. *Nidgarius* ex Abbate Ottenburaro fit Epiſcopus Auguſtanus. *Adalbero* ex Abbate Eluacenſi Epiſcopus creatur. S. *Vdalricus* anno 923. Epiſcopalem obtinuit ſedem. Monachi Weſſofontani ab Hungaris occiduntur. Ipſe S. *Ioannis* et S. *Afrae* templum reſtaurauit, S. *Stephani* monaſterium fundauit. S. *Wolfgangum* ſacris initiauit. S. *Ratlia* 954 obiit. Wettenhuſana canonia fundatur. Eccleſia cathedralis collapſa S. *Adelhaidis* Imperatricis auxilio reſtauratur. *Ottonis III.* inteſtina in eadem tumulantur. Epitaphia. S. *Aegidii* ſacellum extruitur. Monaſterium Monialium O. S. B. Neoburgi a S. *Henrico* dotatur. Xenodochium Memmingae fundatur. S. *Vdalrici* monaſterium originem 1012 ſumſit. Collegiata eccleſia S. *Mauritii* 1020 conſtruitur. 1031. S. *Vdalrici* monaſterio pons Lici cum virgultis donatur. B. *Leodegarius* Comes de *Lechsgmünd* floruit. *Leo IX.* Papa Auguſtam venit. 1066. S. *Petri* collegium *Schwiggerus* Comes de Balzhauſen fundauit. *Embrico* Epiſcopus S. *Martini* monaſterium et templum conſtruxit, S. *Vdalrici* templum conſecrauit, S. *Gertrudis* collegium fundauit. S. *Georgii* canonia a tribus Canonicis fuit erecta. Hebacenſe collegium fundatur. Nereshaimenſe monaſterium 1095. reſtauratur. 1132. S. *Norbertus* Auguſtam venit. Floruere B. *Egino* S. *Vdalrici* Abbas, *Vdalricus* Dillinganus monachus Cluniacenſis, *Gerhohus* praepoſitus Reichersbergenſis, *Diemuta* Monialis *Gualfardus* Auguſtanus, *Waltho* Abbas Weſſofontanus, *Richildis* monialis in Hohenwartenſi pathenone, *Wolfholdus*, *Herluca* virgo, *Druda*, *Iuditha*, *Mechtildis* Andecenſis. Seculo duodecimo fundata aut reſtaurata ſunt monaſteria: Werdenſe, Lorchenſe, Echerbrunnenſe, Anhuſanum, Vrsbergenſe, Roggenburgenſe, Edelſtettenſe, Elchinganum, Degginganum, Fultenbacenſe, Caeſareenſe, Herbrechtinganum, Staingadenſe, Weinbergenſe S. *Nicolai* prope Memmingam S. Crucis Auguſtae, Liezhaimenſe, Holzenſe, Vrſinum. *Conradus* Epiſcopus fit S. *Vdalrici* monachus. *Hildegundis*, ſub nomine *Ioſephus* claruit. Miraculoſum Sacramentum in S. Crucis eccleſiam 1194 transfertur.

Seculo XIII. Floruere ord. S. *Franciſci* alumni *Caeſarius*, *Dauid*, *Bertholdus* et *Tertericus*. S. *Sepulchri* ſacellum fundatur. Monaſterium Schoenfeldenſe inferius transfertur. S. *Leonardi* ſacellum extruitur. S. *Catharinae* parthenon in vrbem transfertur. *Sibotho* Epiſcopus Caeſareae monachum induit. *Hartmannus* Epiſcopus fundauit xenodochia Auguſtae et Dillingae monaſterium Medingenſe et S. *Margarethae* Auguſtae. Donauit eccleſiae S. Crucis decimas tam in-quam extra vrbem. Fundatur monaſterium Mindelhemii. B. *Albertus* Dominicanus claruit. *Hartmannus Langenmantel* xenodochium S. Spiritus dotauit. Sacellum omnium SS. extruitur.

Sec. XIV. *Wolfardi* Epiſcopi Epitaphium. Hoenigsbrunnenſe monaſterium fundatur. *Georgius* Marchio Morauiae monachus San-Vlricanus. *Fridericus* Epiſcopus d. *Annae* monaſterium Auguſtae, et minoris congregationis Dillingae fundauit. S. *Chriſtophori* ſacellum extruitur. Fratres ord. Praedic. Templariorum domum impetrant. S. *Vrſulae* partheno-

ſthenonis origo. Teſtudines eccleſiae Cathedralis fuerunt conſtructae. S. *Iacobi* eccleſia, S. *Victoris* ara, Trium regum ſacellum, S. *Barbarae* capella fundantur. *Vdalricus Ilſung* eleemoſinam fundauit. S. *Marci* die ieiunium fuit inſtitutum. Salue regina in d. *Petri* templo Sabbatho decantatur.

Sec. XV. S. *Leonardi* ſacellum extra vrbem et S. *Antonii* hoſpitale fundantur. Eccleſiae Cathedralis nouus chorus conſecratur. *Petri* Epiſcopi Auguſtani epitaphium. Peregrinantium xenodochium fundatur. *Conradus Voegelin* haud parum pecuniae in pauperum beneficium legauit. S. *Radegundis* colitur. B. *Ioan. Capiſtranus* Auguſtae concionauit. Supplicationes S. belli tempore inſtituuntur. Sancti Eluacenſes. *Ioannis* de *Werdenberg* Epiſcopi Epitaphium. *Iacobi Hauſtetter* fundationes.

Sec. XVI. *Fridericus* Epiſcopus Eleemoſinam, praedicaturam et reſponſorium *Tenebrae* fundauit. Xenodochium in Neſſelwang dotauit, et monaſterium S. *Vdalrici* Dillingae conſtrui curauit. *Maximilianus* Caeſar chori S. *Vdalrici* primum poſuit lapidem. *Matthaeus Lang* Praepoſitus Auguſtanus, Cardinalis, Archiepiſcopus Salisburgenſis, Caeſaris legatus. Supplicatio praeſente Caeſare ad d. *Vdalricum* inſtituitur. Cleri Auguſtani numerus. Vexillum bellicum Caeſar S. *Simperto* conſecrat. Praepoſiti electio capitulo cathedrali a Papa conceditur. Fuggeri ius patrionatus ad S. *Mauritii* parochiam impetrarunt. Iudiani monachi ſuo ritu officium miſſae Auguſtae celebrant. S. *Marci* ſacellum conſecratur. Noſocomium pro Gallico morbo laborantibus extruitur. Templum S. *Vrſulae* fuit aedificatum. Hoſpitale in Waltenhauſen ab *Hier. Fugger* fundatur. *Otto* Card. et Epiſ. Auguſt. ſeminarium Dillingae erexit, et Academiam inſtituit. Patres S. I. Auguſtam veniunt, qui deinde academiam Dillingae obtinuerunt. Fraternitas SS. Trinitatis peregrinatiouem ad S. montem Andechs inſtituit. *Ioan. Hofmeiſter* Auguſtinianus eruditionis et eloquentiae laude clarus floruit. Exequiae pro *Carolo V.* Imperatore peraguntur. *Antonius* multum aeris pro pauperibus legauit. Weldae monaſterium aedificatur. *Martinus Zobel* in pauperum vſum xenodochium fundauit. S. *Seuerini* ſacellum in *Welſerorum* aedibus fuit erectum. S. *Antonii* et S. *Margarethae* templa fuerunt reſtaurata. Miſſale Romanum fuit introductum. Proceſſiones publicae iterum fuerunt inſtitutae.

Sec. XVII. Coemeterium Catholicorum fuit extructum. Kirchhemii monaſterium Dominicanorum a *Marco Fuggero* fuit aedificatum. *Fuggeri* Capucinorum monaſterium Auguſtae conſtruxerunt. Sacellum Lauretanum in Kobel fuit aedificatum. B. V. M. Sacellum in campo Licio fuit extructum. Sacellum S. Saluatoris Fridbergae originem ſumſit. *Henricus* Epiſcopus feſtum SS. Angelorum celebrari iuſſit. Aue Maria pulſum inſtituit. S. *Aegidii* ſacellum reſtauratur. Reliquiae in eccleſia cathedrali exhibentur. Franciſcanorum monaſterium Fuggerorum ſumtibus fuit extructum S. *Sebaſtiani* ſacellum aedificatur. Neoburgi Ieſuitarum collegium originem ſumſit.

Liber duodecimus.

Moguntinorum Archiepiſcoporum dioeceſis Auguſtanae Metropolitanorum, Epiſcoporum, Abbatum, Praepoſitorum, Superiorum, Abbatiſſarum, Prioriſſarum, Magiſtrarum Auguſtanae dioeceſis catalogi.

I. Moguntinenſes Epiſcopi, Archiepiſcopi Electores, Auguſtanae eccleſiae Metropolitani.

II. Auguſtanorum Epiſcoporum nomina.

III. Cam-

III. Campidonenſis monaſterii Principum Abbatum catalogus, hiſtoricis adnotat illuſtratus.

IV. Abbatum monaſterii SS. *Vdalrici* et *Afrae* Auguſtae Vindelicorum, nomina.

V. Prioriſſae monaſterii ord. S. *Dominici* ad S. *Catharinam* Auguſtae.

VI. Abbates Eihenbrunnenſis monaſterii ord. S. *Benedicti.*

VII. Abbates monaſterii Andecenſis ord. S. *Benedicti.*

VIII. Abbates monaſterii Anhuſani ord. S. *Benedicti.*

IX. Abbates monaſterii Benedictoburani ord. S. *Benedicti.*

X. Praepoſiti Canoniae Bernriedenſis ord. S. *Auguſtini.*

XI. Abbates monaſterii Caeſareenſis ord. Ciſtercienſis.

XII. Abbates monaſterii S. Crucis Werdeae ord. S. *Benedicti.*

XIII. Praepoſiti Canoniae S. Crucis Auguſtae ord. S. *Auguſtini.*

XIV. Praepoſiti Canoniae Dieſſenſis ord. S. *Auguſtini.*

XV. Abbatiſſae Canoniſſarum Edelſtettenſium.

XVI. Abbates monaſterii Elchingani ord. S. *Benedicti.*

XVII. Abbates et Praepoſiti Eluacenſes.

XVIII. Abbates monaſterii Füſſenſis ord. S. *Benedicti.*

XIX. Abbates monaſterii Fultenbacenſis ord. S. *Benedicti.*

XX. Praepoſiti Canoniae Herbrechtinganae ord. S. *Auguſtini.*

XXI. Magiſtrae et Abbatiſſae Holzenſes ord. S. *Benedicti.*

XXII. Abbatiſſae Hohenwartenſes ord. S. *Benedicti.*

XXIII. Abbatiſſae Kirchhaimenſes ord. Ciſtercienſis.

XXIV. Abbatiſſae Kuebacenſes ord. S. *Benedicti.*

XXV. Abbates Lorchenſes ord. S. *Benedicti.*

XXVI. Abbates Neresheimenſes ord. S. *Benedicti.*

XXVII. Abbatiſſae Neuburgenſes ord. S. *Benedicti.*

XXVIII. Abbates Ottenburani ord. S. *Benedicti.*

XXIX. Praepoſiti Canoniae Pollinganae ord. S. *Auguſtini.*

XXX. Abbates Roggenburgenſes ord. Praemonſtratenſis.

XXXI. Abbatiſſae S. *Stephani* Auguſtae.

XXXII. Abbatiſſae Oberſchoenfeldenſes ord. Ciſtercienſis.

XXXIII. Abbatiſſae Niderſchoenfeldenſes ord. Ciſtercienſis.

XXXIV. Abbates Thierhauptani ord. S. *Benedicti.*

XXXV. Abbates Deggingenſes ord. S. *Benedicti.*

XXXVI. Abbates Vrſinenſes ord. S. *Benedicti.*

XXXVII. Abbates Vrsbergenſes ord. Praemonſtratenſis.

XXXVIII. Abbates Weſſofontani ord. S. *Benedicti.*

XXXIX. Praepoſiti Wettenhuſani ord. S. *Auguſtini.*
XL. Praepoſiti S. *Georgii* Auguſtae ord. S. *Auguſtini.*
XLI. Abbates Steingadenſes ord. Praemonſtratenſis.
XLII. Magiſtrae et Prioriſſae S. *Vrſulae* Auguſtae ord. S. *Dominici.*
XLIII. Priores ord. Praedicatorum Auguſtae.

Catalogis memoratis ſubnectitur Alphabeticus rerum index. Indicem ſequitur catalogus conſulum Auguſtanorum ab anno 1241 vſque ad annum 1664. In fine vrbis praefecti et praetores memorantur.

Horum annalium, qui ſana criſi haud carent, meminere *Paulus* a *Stetten* a) qui tameu illos nunquam vidiſſe teſtatur: *Iac. Brucherus* b) qui *Moehnerum Gaſſari* chronicon preſſim ſecutum fuiſſe gratis dicit, melius vero dixiſſet, *Gaſſarum* a *Moehnero* ſaepius falſitatis fuiſſe inſimulatum, *Franc. Ant. Veithius* hiſtoriae literariae Auguſtanae cultor eximius c).

II.

Triennium Sueco - Auguſtanum. II. Formula iuramenti a San-Vlricanis Suecorum Regi praeſtitum vnacum Theologorum reſponſis. III. Diarium Suecico - Auguſtanum in fol.

Praeſens volumen a *Reginbaldo Moehner* conſcriptum eſt. Primum eſt *Triennium Sueco - Auguſtanum*, ſeu res Auguſtae ab anno 1632 quo Sueci illam occupabant, vſque ad annum 1635, quo eam relinquere a Caeſaris copiis coacti ſunt, geſtae. Huic operi ſequens praefixus eſt Titulus: *Triennium Sueco - Auguſtanum.* Prologi loco praecipua rerum ab anno 1618 vſque ad annum 1632 in Germania geſtarum capita breui ſtilo enarrantur. Eius initium ita ſonat: *Res Romani Imperii faede turbata per annos iam fere quindecim continuos in magno bellorum diſcrimine fuit, et adhuc eſt. Initium et origo harum turbarum ſeditionumque in Bohemia et a Bohemis fuit, qui ſpe libertatis vtriusque et religionis et ſtatus adipiſcendae primi aperte a ſuo rege, addo et Imperatore defecerunt.* Seditionum iſtarum flamma Auſtriam quoque ac Hungariam inuaſit, ſed anno elapſo feliciter ſopita. Pergit dein Autor: *Videbatur ſane de tota huius belli ſumma iam deciſum, niſi noua repente tempeſtas interueniſſet et turbo, qui quidquid tot annis magno labore et ſumtu partum, pene totum euertiſſet. Ita ſcilicet alternat fortuna, et ſi vſpiam alibi certe in bellorum exitu incerta eſt. Incerta? imo vitrea, vt ait quidam, tunc cum ſplendet, frangitur, et tam ſaepe ex ſecundis aduerſa, quam ſecunda ex aduerſis naſcuntur.*

Prin-

a) Geſchichte der heil. roem. Reichs freyen Stadt Augsburg. I. Th. Vorbericht.
b) In Miſcellaneis Hiſtoriae &c. p. 48.
c) Bibliothecae Auguſt. Alphabet. VII. p. 108.

Principio igitur, vt cauſa ordiamur, ea non vna praeferebatur a quibusdam Religio, ab aliis Regio. Quis autem neſciat a parte Caeſaris initio nullam aliam cauſam armorum fuiſſe, aut praetexi potuiſſe, quam regionem? eamque non prius ab hoſte quam a propriis ſubditis inuaſam ac perditam? Defenſione igitur opus erat, nec alia quam armorum.

Equidem cum Bohemi non acerbitate ſed diuturnitate Auſtriaci imperii iam diu feſſos gererent animos, ac Ferdinandi Regis pietatem et religionem pridem notam metuerunt, ipſius imperium euertere, ac mature praeuenire volentes, primi mouent ſeditionem, ac velut aeoli quidam omnem qui in hunc vſque diem durat, furorem facillime excitant. quibus etiam inſolens ipſa felicitas alimenta liberaliter miniſtrauit. . . . . Putabant turbones iſti et quodquod ſe illis poſtea adiunxerant hasce quaſi de coelo ad ſinum delapſam occaſionem eſſe non tantum Auſtriacae domus regna occupandi, eiusque potentiam, vt quae tamdiu ad clauum imperii Romani ſediſſet, minuendi, verum etiam, et praecipue quidem diu meditatam religionis libertatem toto imperio ſtabiliendi et imperii Gubernacula ad ſectarios ſuos transferendi. Itaque religio potiſſimum ea eſt, quae tot faces diſſidiorum in patria noſtra accendit, quas neque Paſſauienſis transactio anno 1552. neque Auguſtana pactio anno 1555. neque alia comitia imperialia extinguere potuerunt, donec incendium hoc immane, quod hodie ſaeuit, erumperet.

Hoſte profligato Caeſar publica lege ſanxit, vt bona eccleſiarum ab haereticis poſt Paſſauienſem transactionem ablata et poſſeſſa ad legitimos ſuos dominos redirent. Epiſcopus Auguſtanus *Henricus* eccleſiaſticorum bonorum reſtitutionem vrget. Caeſarei commiſſarii ea ex cauſa Auguſtam mittuntur. Praedicantes ab iisdem examinantur. 1629. Magiſtratus electio inhibetur, ac differtur. Senatui declaratur, quae Caeſaris iuſſu religio tenenda, quae ſacra et ceremoniae tolerandae, quis magiſtratus eligendus, et quid de bonis eccleſiaſticis ſtatuendum. Praeconibus A. C. verba ad populum facere interdicitur, paucisque poſt diebus vrbem relinquere coacti ſunt. Magiſtratus ex ſolis Catholicis electus, patritiorumque numerus auctus eſt. A. C. addicti ab omnibus officiis, xenodochiis &c. excluſi ſunt. Aſt eo petulantiores facti ſenatus immo, et Caeſaris mandata ſpernebant, legationes ad principes mittebant, et quidem impune. 1630. Ratisbonae principum conuentum Caeſar coegit. Eccleſiaſtici de bonis eccleſiarum reſtitutis litigabant. Epiſcopi Benedictinorum Germanorum congregationem impedire moliti ſunt. Saxoniae elector Sueciae regis partes fuit ſecutus. Proteſtantes Lipſiae conuentum habuerunt. Caeſarei Lipſiae clade proſtrati ſunt. Tillius fuga ſibi conſulit. Sueciae Rex Franconiam inuadit, Herbipolim, Mergenthallium, Bambergam, et Moguntiam occupat.

1632. Werdea ad Danubium, et Rainium Bauariae vrbem, ab Electore poſt leuem conflictum relictam, Sueciae Rex occupat. Iſte exercitum ſuum Ingolſtadium reduxit. Auguſtae A. C. addicti diſſarmantur. Senatus decreto fugere prohibentur; Caeteri vero, praecipue matronae, plerique ex clero fuga ſibi conſuluere. Vrbis praeſidium ad Bauari caſtra reuocatur. Superior Lici pons flammis exuritur. Sueciae copiis vrbi imminentibus inferior etiam in cineres redigitur. Suecus vrbem cingit, et Fridberga potitur. Catholici ſoli Regem adeunt, de pace transacturi, ſed Rex nonniſi cum A. C. addictis coniunctos audire voluit. Illis aduentantibus, paciſcebatur quidem ſed Lutherani pacis conditiones reſpuerunt. Interim Suecis vrbem ingredientibus, miles praeſidiarius eam haud ſine illorum irriſione egreſſus eſt. S. *Vdalrici* coenobium a rei frumentariae praefecto in Annonae promtuarium eligitur. Rex omnia in priſtinum ſtatum reduci iuſſit, *Fridericus* et *Auguſtus* Comites Palatini Auguſtam veniunt. Regi a ciuibus homagium prae-

praeſtatur. Ingolſtadium, expilata prius Fridberga mouit. Senatus ex ſolis Proteſtantibus, e quibus aliquot Familiae in patritiorum ordinem prius aſcitae fuere, lectus eſt. Totius vrbis equi in coenobio S. *Vdalrici* luſtrati ſunt. Ciues nouo magiſtratui iuramento ſe obſtrinxere. Catholici armis priuati ſunt. A Clero fidelitatis iuramentum petitur. Ille deliberaturus apud d. *Mauritium* ſe collegit. San-Vlricanis nec deliberandi tempus fuit conceſſum, ſed minis et promiſſis victi, interpoſita prius proteſtatione et data fide, nil poſtulari contra conſcientiam, contra religionem, contra obedientiam ſuperioribus debitam, contra priuilegia et immunitates, et contra ſacros canones, ſed ſolum ſecuritatem a prauis conſpirationibus iuramento deſiderari, illud ſtandem praeſtiterunt. Reliquus Clerus renuit. Rex pede ſauciatus obſidionem Ingolſtadii ſoluere coactus, Landishutum, Friſingam, et Monachium occupauit, obſides cepit, et tributum impoſuit. Monachii vero ducalem arcem et armamentarium ſpoliauit. Bauaria ſuperior deuaſtatur, monaſteria depraedata, oppida occupata ſunt. Tyrolis fruſtra attentatur.

Vrbis gubernatores redemtionis pretium a Clero poſtularunt, et quidem a capitulo cathedrali 9000 f. S. *Mauritii* 925 f. S. *Petri* 200 f. a monaſteriis S. Crucis 2320 f. S. *Georgii* 300 f. S. *Stephani* 450 f. S. *Catharinae* 500 f. Stellae 200 f. Collegio Societatis I. 3000 f. San-Vlricanis 4500 f. ſed tantum 3000 f. ſoluti ſunt, eoquod fidelitatis iuramentum regi praeſtiterint. Inſuper contributio ſingulis menſibus ſoluenda imponitur. Eccleſias S. *Georgii* et S. *Crucis* Lutherani occuparunt. San-Vlricanis tranſitus per domum praedicatoriam ad d. *Iacobi* capellam a Lutheranis occluditur. D. *Fabricius* ſub epulis cum Priore San-Vlricano de Summo Pontifice diſputat. Rex ludricos agit ludos. Memmingam verſus arma mouet, ſed mox Monachium abit, obſideſque Auguſtam reduxit, et in Epiſcopi palatio incluſit. Dux *Banerius* cum exercitu ſin ſuperiorem tendit Sueuiam. Omnes vrbis inquilini et exteri deſcribuntur. Monachi de non fideli armorum traditione incuſantur. Obſides Monacenſes male habebantur. *Gebelius* praeco omni ſolemnitate in vrbem deducitur. Clerus haud ſine Gubernatoris indignatione iuramentum praeſtare renuit. Regis edicto ſtudioſi et qui ciuitatis iure non gaudebant, vrbe excedere iuſſi ſunt, et ex qualibet domo quiſpiam ad foſſionem mitti debuit. Fridberga a Croatis occupatur, vnde tumultus Auguſtae ortus erat. Clerus et Catholici ſenatores domibus incluſi ſunt. Campanarum et horologiorum ſonitus interdicitur. Senatores catholici et cleri ſuperiores in curia cuſtodiae traduntur. Turris et templum S. *Vdalrici* pro excubiis occupatur. Captiui libellum ſupplicem ad Gubernatorem mittunt. Eorum nomina. Eorum quaeſtiones, et vanae conſulis reſponſiones. Fridberga a Suecis iterum recipitur, diripitur et in fauillas redigitur. Captiui ſacrum die dominica peragere aut eidem intereſſe fruſtra petierunt. Spolia Fridberga Auguſtam auehuntur. Inquiſitio in captiuos inſtituitur. Puncta inquiſitionis. Denuo ſupplicem ad Gubernatorem mittunt libellum. 23. Iulii denique dimiſſi, ad ſuas aedes reuerſi ſunt, ex quibus tamen exire prohibebantur. *Ioannes* Abbas S. *Vdalrici* exul Schwazii obiit. Hic in exilio mortuus, eius vero praedeceſſor in exilio Abbas electus eſt. Audito mortis nuntio, San-Vlricani *Bernardum Herdtfelder* adminiſtratorem elegerunt. Sueci Tyrolim aggredi moliti ſunt. Landsberga a Caeſarianis occupatur, pecus ante rubeam portam auferunt, et praeſidiarios in pabulatione trucidarunt. Rex Sueciae Norimbergae a Bauaro conflictibus inquietabatur. *Iacobus Fugger* in conflictu periit. Rainium oppidum a *Miſchouallio* Caeſarianis deditur; ſed mox iterum a rege recipitur. Dux iſte capite plexus eſt. Regina Sueciae Biberbacum duabus leucis Auguſta diſtantem arcem vſque peruenit. Centum

tum pedites praeter annonae praefectos in monaſterio S. *Vdalrici* collocati ſunt. Sueci Landsbergam denuo occupant. S. *Afrae* ſacellum diripiunt. Haunſtettenſes crudeliter tractant. Clerici domibus exire iterum prohibentur. Rex Sueciae occubuit. Auguſtae ob victoriam a iſto partam tormenta bellica bis ſoluuntur. Contributio menſtrua a San-Vlricanis armata manu exigitur. 24 Decembris edicto catholicis omnis in plateas egreſſus ante ſeptimam matutinam, et poſt quintam veſpertinam prohibetur. Miniſtri Lutherani in ſuae religionis ritu diuerſas in partes rapiebantur. Praedicans aulicus calicem profanatum a San-Vlricanis mutuatur, non autem reſtituit. Patres S. I. ob non ſolutam contributionem cuſtodiae traditi ſunt. Berkhemium igne periit.

M. DC. XXXIII.

Catholicorum templorum turres obſerantur. Exequiae pro Suecorum Rege fuerunt peractae. Caeſariani Landsbergam, Mindelhemium, Kaufburam, Memmingam, Biberacum et Campidunum occupant. Milites in monaſterio S. *Vdalrici* collocantur. *Banerius* cum opima praeda in Franconiam ſe contulit. Aedes *Ochſenſtirnii* conflagrant, Piſtor catholicus huius conflagrationis Author accuſatus in vincula coniectus eſt; ſed inſons repertus, libertatem obtinuit. In curia conſiſtorium reſtituitur. Croatae frequenter vrbis praeſidiarios laceſſerunt, et Auguſtanos ciues prope Daſingam praeda onuſtos cruente excepere. 80. Equites in monaſterio S. *Vdalrici* collati ſunt. Gubernator agricolis tributum imponit. Rainium a Bauaris iterum occupatur. Catholicis ex domibus exeundi terminus ponitur. *Homius* in Bauariam mouet, *Aldringerum* Dachouii obſidet. Sueci Aichachium, Landsbergam occupant, ſpoliant, et deuaſtant. Iſti A. C. addictis plus quam Catholicis fuerunt exitioſi. Virgo e *Seiziorum* familia ab iſtis fuit occiſa. Eorum tribunus, vir libidinoſus puerperam vi oppreſſit. *Ochenſtirnius* ante abitum ſuum clero Auguſtano denuo iuramenti formam, quae inſerta habetur, praeſcripſit, ſed eam iſte non acceptauit; itaque ex vrbe pulſus eſt, remanentibus ſolis San-Vlricanis. Hoc facto, Gubernator diſceſſit. Adminiſtrator S. *Vdalrici* cui vicarius Generalis plenam reliquerat poteſtatem, ſingulis parochiis et monialium coenobiis curiones ex ſuis fratribus conſtituit. San-Vlricani ob iuramentum praeſtitum de excommunicationis vinculo ab exulibus ſciolis quibusdam ſuſpecti Catholicae plebi redduntur immo et Romae et in principum aulis factum iſtud incuſant. Aſt a Praepoſito literis ſat defenſi, et a diuerſis academiis omni culpa expertes declarati erant. *Ioan. Georg Winkelius* Gubernator eccleſiaſticorum famulos ad iuſiurandum adegit. Obſides Monacenſes Auguſta Weiſſenburgum vincti abducti, et iterum reducti ſunt. San-Vlricanis vnius campanae ſonus conceditur, et breui denuo interdicitur. In Epiſcopi palatio tumultus fuit excitatus. Clerici in vicinia aut in vrbe comprehenſi male tractabantur, Ob partam a Suecis victoriam tormenta ſoluuntur, et conuinia exhibentur. In templo B. V. M. noctu clara lux per feneſtras radians rumorem excitat. Catholicis lex in publicum prodeundi praeſcribitur. Anniuerſaria dies obitus Sueciae Regis feſtiue peragitur. *Chriſtianus Schmid* centurio coenobio S. *Vdalrici* plurimas intulit moleſtias. Praeſidiarii Auguſtani coenobium Fürſtenfeldenſe ſpoliant, et monachos capituos abducunt, atque Schiringae templa cum hominibus illuc fugientibus exurunt.

M.

M. DC. XXXIV.

Clerici tributum ex omnibus victui neceſſariis ſoluere tenentur. San - Vlricanis, do-
ıc tributi reſiduum ſoluerent, vinum in foro emere fuit prohibitum. Itaque pro vino
ſacrificium neceſſario collectam in eccleſiis inſtituerunt. Conſpiratio a *Wallenſteinio*
Bohemia contra Caeſarem excitata ab Auguſtanis A. C. addictis longe prius, quam
tecta, fuit iam cognita. Laniorum aedes in bachanalibus conflagrant. Paries rubeis gut-
lis ſudat. Hoc ſpectaculum videre Catholici prohibentur. Auguſtani Mindelhemii con-
a datam fidem Croatas trucidarunt. Caeſariani Auguſtam ſtratagemate inuadere cogi-
nt. Hac re proditione cognita, Auguſtani ad defenſionem ſe praepararunt. San - Vl-
cani ſuſpecti habiti ad Patrum S. I. collegium relegati ſunt. Eius portam ciues armati
ıſtodiebant, monachos ad aegrotos exeuntes comitabantur. His ad magiſtratum per-
tis incommoda haec ſublata ſunt. Ibidem monachi diuina officia ſolito more peragunt,
ınfraternitatum ſupplicationes, et in feſto corporis Chriſti proceſſionem inſtituunt. Mo-
ıſterium *S. Vdalrici* interea luſtrarunt aediles. Catholici in maximo mortis periculo
erſabantur. Duo religioſi ex obſidibus Auguſtanam Confeſſionem profitentur. *Hornius* in
auariam, ſed mox iterum, ſimulata fuga redit. Aichachium flamma deuaſtauit, et ci-
es crudeliſſime tricidauit. Denuo cum Weinmario duce Bauariam petit. Confoederati
rancofurti conuentum habuerunt de ſtabiliendo acquiſito ſtatu, et de bonorum eccle-
aſticorum diuiſione agentes. Auguſtani Lutherani Marchionatum Burgouienſem et epiſ-
opatum ambiunt; ceſſit eis tamen totum id, quod clerus Auguſtanus ſiue intra ſiue
xtra vrbem poſſederat, omnique ſolemnitate in illorum bona immiſſi ſunt. Sueci in
auariam mouent Ratisbonenſibus auxiliaturi. Landishuta deuaſtatur ciuibus aut occiſis
ut captis. Sueci ſcorbuti morbo infecti rediere. *Hornium* inter et *Winmarium* lites ex-
riuntur. Werdea a Caeſarianis vi capitur. Catholicis e domibus exeundi tempus deter-
ninatur. Praedicans populum ad conſtantiam cohortabatur. Hungariae Rex et Cardina-
s Hiſpaniae Infans Noerdlingae iunctis viribus *Hornium* et *Winmarium* magna ſtrage
dita, vicerunt, illo capto, iſto vero vulnerato. Finita pugna Rex Theutonici ordinis ma-
iſtro vſus ad pacem petendam fruſtra Auguſtanos fuit adhortatus. Rex Stuttgardiae hy-
ıernia habuit. Auguſta obſidione fame, et contagione premi coepit. Omnia itinera ad vr-
em intercluduntur, Croatae armenta abigunt, et aqueductus obſtringunt. Viri Catholi-
i domibus exire prohibentur. Molis manualibus Auguſtani vtebantur. Epiſcopi palatium
eſte laborantium fit valetudinarium. P. *Ferdinandus Freg* Prior peſte periiit. San - Vl-
icani ſuum fruſtra repetunt monaſterium. Ruſtici frumentum in vrbem aduehentes,
aribus, auribus et vita priuantur. Auguſtani ad Rhenum magnam frumenti copiam
mant. Miles Bauarus arctiorem ſoluit obſidionem. Auguſtani aquam reducunt. Croatae
ines ligna colligentes fugant, capiunt, equos et armenta auferunt. Schedae ad dedi-
ionem admonentes in plateis reperiuntur. Auguſtani iniquis condicionibus a Rege
Hungariae fuſtra petierunt pacem. San - Vlricani ſabbatho ante quartam aduentus Domi-
icam in ſuum rediere monaſterium. Auguſtani auxilium ſperantes ad famem ſedandam
ſininam, felium, canum, murium immo et humanam comedunt carnem.

M. DC. XXXV.

Annona ad ſummum excreuit pretium. Frumentum omne in publicum horreum col-ligitur. Frumentum Vlma aduehendum a Bauaro intercipitur. Lutherani de pace impetranda friuola capiunt conſilia. Senatus voluntate Catholicorum primores ad D. Adminiſtratorem San-Vlricanum conueniunt. Lutherani hinc inde de pace conſilia agitant. Senatus mentem ſuam adminiſtratori adperit. Spe de auxilio obtinendo abiecta, vno ore ſe ſubmittere decreuerunt. D. Adminiſtrator a ſenatu rogatur, vt Catholicos ad colloquium ineundum induceret. *Stenglinus* a *Gallaſio* fruſtra ad *Ochſenſtirnium* commeatum petiit. Lutherani ad numinis iram ſedandum ſupplicationes inſtituere. Colloquium Catholicos inter et A. C. addictos inſtituitur. Ab his duodecim puncta catholicis ad deliberandum ſcripto traduntur. Catholicorum ad iſta reſponſa ſcripto tradita, quae iſtis valde diſplicuere. Catholici ſua reſponſa purgant. Communi A. C. addictorum conſilio legatio pacem petitura ad *Galaſſum* omittenda decernitur. Iſti a Catholicis, vt literas a Caeſarianorum Ducem dirigerent, poſtulant. Sequuntur literae, contra quas A. C. addicti haud exiguas adput D. Adminiſtratorem mouerunt querelas, easque ad *Galaſſum* transmittere renuerunt. Legati proteſtantes ad iſtum pacem petituri abeunt. Gubernator, ne perfidiae reus apud ſuos incuſaretur, per omnia loca de frumento perſcrutatur. Auguſtani pacis conditiones praeſcribunt, aſt iſtis reiectis, alia deciſa fuere. Sequitur pacis compoſitio 13, Martii 1635. facta. A. C. addicti pro religionis exercitio templum fratrum Minorum, et duos miniſtros impetrant. Bauariae Electori 80000 fl. ſoluere legati ſe obſtrinxerunt. Pacis puncta Auguſtae promulgantur. Sueci iuxta pacis compoſitionem vrbem reliquunt, et Caeſariani occupant. Plures ex clero rediere. *Te Deum Laudamus* ſonantibus interim campanis, et ſub tormentorum exploſione in S. *Vdalrici* eccleſia cantatur. Adueniente vrbis Gubernatore *Ottone Henrico Fuggero* Lutherani dearmati, milites in illorum aedibus collocati, catholicis templa omni ſolemnitate reſtituta ſunt. Senatus Catholicus ſolum in curia conſeſſum habuit. Lutherani ad poenam pecuniariam ſoluendam vrgebantur. Miraculoſum Sacramentum in Chiemſeenſi canonia adſeruatum, et S. *Vdalrici* crux omni pompa, ſolemnique proceſſione in vrbem reducuntur.

Huic hiſtoriae ſequentibus Autor verbis finem dedit.

„Triennio huic finem impono cum Electione Abbatis S. *Vdalrici* habita XXI. „Maii. Iam ad alias curas, alia negotia vocor — ſcilicet Abbas electus — Infelix certe „triennium, quod ſolum plus perdidit, quam multa ſecula peperere, aut parere poſſunt. „Si lis et diſſenſio animorum tantum valuit ad nocendum, faxit Deus, qui eſt Autor „pacis, vt concordia et vnio, quas iam penitus feſſi omnibus votis amplectimur, lap-„ſa quaeque erigant, perdita reſtaurent, et pro caducis ac tranſitoriis, ſtabilia et aeter-„na reſtituant.“

Adduntur quaedam de pontis lici reſtauratione anno 1640 facta, Senatu ſumtus ad id opus moliendum miniſtrante.

Haec hiſtoria, aut triennium Sueco-Auguſtanum, ſi ea, quae prologi loco praemiſſa ſunt, excipias, ab anno nimirum 1632 vſque ad 10 Maii anni 1635. quoad ſingula verba, paucis admodum in codice noſtro additis, ſub ſequenti Titulo: *Exegeſis rerum Sueco-Auguſtanarum a quodam praeſente teſte fideliter olim deſcripta, nunc publici iuris facta*, Auguſtae typis *Andreae Apergeri* anno 1651. euulgata, et tandem Germanice

nice reddita, ab eodem *Apergero*, hac inſcriptione: *Summariſcher Verlauffs Begriff oder kurtze warhaffte Hiſtoria, Schwed: Augſpurg: denkwürdigen Sachen* anno 1653 in 4to impreſſa prodiit.

In fine impreſſi exemplaris quaedam de anno 1636 et 1646 adiecta habentur.

Priusquam de iſtius operis Autore diſſerimus, ſecundum in praeſenti codice contentum recenſemus, videlicet.

Iuramenti a San-Vlricanis Suecorum Regi praeſtiti formulam, vnacum variis variorum Theologorum, etiam Italorum, et academiae Salisburgenſis reſponſis &c. Primum itaque eſt.

Inſtrumentum Notarii ſuper iuramento Sueciae Regi a San-Vlricanis praeſtito in adpendice. V. VIII. relatum.

II. Quaeſtio: Vtrum Patres Benedictini apud D. *Vdalricum* Auguſtae licite potuerint Regi Sueciae Auguſtam iure Belli obtinenti iuramentum de fidelitate praeſtare? Quaeſtionis Autor ſufficientibus argumentis, licite potuiſſe illud praeſtari, probat; praecipue cum iuxta ipſius Gubernatoris declarationem Sueciae Rex nec *conſcientiis, aut religioni quid contrarium exigere, neque priuilegia, aut immunitates infringere, canonum ſtatuta imminuere, ſed ſolummodo ſecuritatem a prauis conſpirationibus, ſeu machinationibus quas alibi iam eſſet expertus, deſiderare voluit.*

III. Notae ad quaeſtionem Adminiſtratoris Vdalricani, quibus ſuum ſuorumque iuramentum defendit. His Autor anonymus inuidiae, et amaritudinis Spiritu reſpondere conatur.

IV. Cuiusdam Anonimi *dilutio notarum* efficacibus argumentis ſuffulta. Tria ab Autore praemittuntur: 1mo. *San-Vlricanos neque ex malitia, neque ſtudio ſingularitatis, quo ſe a reliquo Clero ſeparare vellent, hoc iuramentum praeſtitiſſe, verum ſi occaſio fuiſſet cum reliquis hac de re conferendi, nunquam a communi ſententia receſſuros fuiſſe.* 2do. *Pleroſque in conuentu apud S. Mauritium praeſentes in ea fuiſſe opinione, cum certo moderamine iuramentum praeſtari potuiſſe.* 3tio. *Quaeſtionem Adminiſtratorem non propterea mouiſſe, vt defenderet iuramentum hoc ſub quacunque verborum forma vel intellectu licite fieri poſſe, ſed vt particulare factum Vlricanorum cum ſuis circumſtantiis ac declarationibus a maleuolorum quorumdam impugnationibus vindicaret. Cum enim ſcioli nonnulli confeſſarii ex vrbe migraturi eſſent, pro valedictione multos confeſſionum filios et filias male inſtruxerunt, non licere ab Vlricanis ſacramenta petere vel ſuſcipere, neque eorum ſacris intereſſe, tanquam excommunicatorum, quo facto iſtis non parua fuit irrogata iniuria. Dein notae quaeſtioni oppoſitae refelluntur. Ait inter alia: D. Vicarium Auguſtanum in vltimo conuentu et conſeſſu DD. Praelatorum ac Theologorum 17. Maii in loco capituli Cathedralis paulo ante diſceſſum Cleri habito ingenue faſſum eſſe, ſe credere Vlricanos ſine peccato iuramentum praeſtitiſſe.* In fine haec additit, *Itaque haec pro iuramento Vlricanorum ſatis ſint, in quo plurimi Religioſiſſimi, Doctiſſimi, conſultiſſimique viri diuinam agnoſcunt prouidentiam, Ciues Auguſtani Catholici gaudent, ſe non penitus deſtitutos animarum cura ſpiritualique ſolatio. Ipſi Lutherani primores et prudentiores gratulantur, quod Catholicorum exercitium hoc modo non omnino fuerit in vrbe ſublatum.*

V. *Adpendix continens diſparitatem huius Iuramenti cum quibusdam antiquioribus alibi exactis iuramentis.*

VI. Formula primi iuramenti clero praeſcripti: Forma promiſſionis, iuramenti loco, Gubernatoribus a Clero tradita, et ab illis reiecta: Forma vltimi iuramenti a Clero poſtulati. Leguntur in addendice N. IX.

VII. *Conſilia quorumdam Theologorum ſuper quaeſtione, an Clerici et Religioſi, Suecorum Regi Victori iuramentum fidelitatis praeſtare poſſint, aut etiam potuerint.* Primum eſt academiae Salisburgenſis: Secundum et tertium duorum Patrum ord. Praedic. iudicia, quartum iudicium Patrum S. I. qui omnes, iuramentum fidelitatis a Clero Suecorum Regi praeſtari potuiſſe adfirmant.

VIII. Adminiſtratoris San-Vlricani ad eccleſiae Cathedralis Decanum literae, et ad illum reſponſio relatae in adpendice N. X.

IX. *Dubium propoſitum ad ſoluendum admodum Reu. in Chriſto Patri Magiſtro Syluestro Bartolicio aſſiſiati Min. Conuent, SS. Theol. Doctori et cuſtodi conuentus D. Franciſci Aſſiſii quieſcentis.* Solutio San-Vlricanis fauet. Eamdem quoque adprobarunt: *Ioan. Paulus Nazarius* ord. Praed. SS. Theol. Doctor: *Hieronymus Onuphrius* ord. S. *Hieron.* Lector Bononiae: *Vincentius Maria* de *Tabia* ord. Praedic. Mutinae Lector: *Hieronymus Alix* Cardinalis *Magalotti* S. Scripturae interpres: *Hieronymus* Abbas Carandinus in congr. Later. S. Theol. Magiſter, Prior, ac Legatus.

X. *Fundamentum informationis circa factum iuramentum Suecis haereticis a quibusdam religioſis, a PP. Capucinis quibusdam Theologis exhibitum. Informatio cuiusdam Capucini ſuper adprobationes praedictorum Theologorum ad R. D. Abbatem S. Vdalrici* ſcripta, vnacum duabus epiſtolis. Haec in adpendice N. XI. relata habentur.

XI. Iudicia PP. S. I. PP. Franciſcanorum: Scriptum, vt videtur, Patris cuiusdam S. I. contra iuramentum praeſtitum.

XII. Iudicium P. *Matthei Weiſs* Andecenſis Vniuerſitatis Salisburgenſis Rectoris ſuper iuramento a San-Vlricanis praeſtito. Ablatis contra illud fundamentis, fuſius, doctiſſimeque, licite fuiſſe illud a San-Vlricanis praeſtitum, demonſtrat.

XIII. Literae PP. Carmelitarum ad RR. et Ill. Principem ac D. *Antonium* Epiſcopum Viennnenſem Abbatem Cremiſanenſem pro San-Vlricanis ob praeſtitum iuramentum varie a maleuolis hinc inde traductis. In adpend. N. XII.

XIV. Literae *Nicol. Ridolfi* ord. Prad. Generalis ad D. Abbatem San-Vlricanum. In adpend. N. XIII.

Haec recenſita *Bernardus Herdtfelder* Abbas, vir literarum humaniorum, ſeueriorumque peritia clarus, ore facundus, prudentia, ſapientia, rerum gerendarum dexteritate percelebris pietate, virtuteque clarus, animarum Zelo ardentiſſimus catholicae religionis Auguſtae conſeruator ſolertiſſimus, aeterna memoria digniſſimus congeſſit, poſteritatique reliquit. Inſuper Baſilicam SS. *Vdalrici* et *Afrae*, cui breue templi et Abbatum San-Vlricanorum chronicon, et exegeſin ſupra memoratam adiecit, et meditationes de vita, doctrina, paſſione et reſurrectione, *Scala coeli* intitulatas typis euulgauit.

De meritis illius plura *Corb. Khammius* in P. III. Reg. Hiſtoria literaria ord. S. *Bened.* Cl. *Veithius* in Alphab. VII. Bibl. Auguſt. ſcripſerunt.

III. Diarium Sueco-Auguſtanum, in quo res Auguſtae a 26. Martii anni 1632 vſque ad 6. Aprilis anni 1635 de die in diem geſtae vulgari idiomate a *Reginbaldo Moehner* conſcriptae habentur.

Autor operi ſuo praemiſit prologum, in quo breuiter enarrantur, quae ante Suecorum aduentum Auguſtae contigerunt, quo gaudio iidem excepti a Lutheranis fuerint &c. Initium ſequentibus ſumit.

Arma virumque cano

Fanget an der Poet Virgilius in dem erſten Buech, welches er von den Ritterlichen dahten deſs vortrefflichen Hölden Aeneae beſchrieben. als wolte er ſagen:

Ich ſchreib von Krieg vnd vielem Streit
Vnd prauer Hölden dapferkeit.

Alſo vnd gleicher geſtalt hab ich Vrſach in diſem Diario oder Notatis meinen Anfang oder Eingang zu machen. doch mit anderen vnd erheblicheren Worten alſ

Haereſis ecce dolos, arma, famemque cano.
Ich ſchreib von Falſcheit der Kezerey
Vnd der verübten Tyranei,
Von Kriegen, Iammer, Angſt vnd Noth
Vom Hunger vnd dem bitteren Doht.

Diarium, quod 401 foliis conſtat, ſequenti inſcriptione incipit: *Notata: welliche in der betrüebtem Schwediſchen Occupation deſs heiligen Römiſchen Reichs Statt Augſpurg ſich zugetragen.*

Anno 1632. 26 Martii.

Praeſidium Caeſareum in vrbem introducitur. A. C. addicti armis priuantur, domibusque exire prohibentur. Abbas Deggingenſis cum ſuo conuentu 6. April. Auguſtam venit, altero vero die eam reliquit. Abbas quoque noſter cum tredecim religioſis, vndecim cum P. Priore remanentibus, ſibi fuga conſuluit. Vrbis praeſidium augetur. Portae, vna excepta, clauduntur. 11. Apr. Superior Lici pons deſtructus fuit. 12. Iuſſu *Tillii* aedificia extra vrbem diruta fuere. 14 Equites, vrbe relicta, cum Bauarorum exercitu ſe coniunxerunt. 17. Sueciae Rex Lechhuſii caſtra poſuit, et Fridbergam occupauit. 18 et 19. Sueci vſque ad vrbem excurrerunt. 20. Senatus delegatos ad Regem pactum ieundi gratia miſit. Rex eos abſentibus ſuae religionis aſſeclis audire noluit. Iis aduentantibus, Catholici pacti puncta tradidere. Sequuntur iſta, quae Suecis haud diſplicuere. Sed auditis legatis A. C. nullius pacti memoria fuit, et Sueci vrbem occuparunt. Milites praeſidiarii vrbe exiere, et plures contra promiſſum in via aut trucidati aut capti fuere. Annonae praefectus S *Vdalrici* monaſterium in iſtius promtuarium elegit. 22. Sequentia puncta promulgabantur.

1. *Das alleſs ſolle in alten Standt gerichtet werden.*
2. *Das die Catholiſche vnd Luthriſche religion vnperturbierlich beyſamen hinfüro ſolle paſſiert werden.*
3. *Das die Lutheraner widerumb in vorige digniteten vnd Rathſtellen ſollen aufgenommen vnd geſezt werden.*
4. *Das der clerus vnd geiſtliche ſollen bey ihren immuniteten vnd Rechten vnmoleſtiert gelaſſen werden* a).

Ob

a) De hiſce punctius apud Cl. de *Stetten* altum ſilentium.

Ob Suecorum Commiſſariorum et hoſpitum praeſentiam noſtri vini, et ciborum menſuram imminuere coacti ſunt. Sequitur tributi incendiarii deſignatio. Auguſtam venerunt duo Comites Palatini Rheni. 23. Apr. Ciues ad homaguim Regi praeſtandum iuſſi ſunt. 24. D. *Fabricius* in S. *Annae* templo concionatus eſt. Regi homagium a ciuibus praeſtatur. Armentarium ob clauium defectum perluſtrare nequiuit, curiam vero videre renuit. Caſtra ſub tormentorum exploſione repetiit. Sueci vicina oppida ſpoliarunt. 26. Rex Ingolſtadium ſe contulit. Friſingam, Landishutum et Monachium occupauit, obſidesque vbique poſtulauit. 29. Nouus magiſtratus, creatis prius quibusdam patriciis, e ſolis A. C. addictis electus eſt. Eius membra recenſentur.

1ma Maii annona Ingolſtadium deduci curatur. Nouo magiſtratui fidelitatis iuramentum praeſtatur. 2. Catholici exarmati ſunt. 3. Miles ob ſtupra commiſſa ſuſpenditur. 6ta a Clero fidelitatis iuramentum poſtulatur, quod tamen habita apud d. *Mauritium* deliberatione, facere renuerunt. San-Vlricani iurare coacti ſunt. 10ma. Corpora Ingolſtadii occiſorum principum noctu Auguſtam aduecta ſunt. 14. Domus in S. *Vdalrici* parochia conflagrauit. Sueci ſuperiori Bauaria occupata, tributoque incendiario extorto, Tyrolim adpetunt, aſt repulſi ſunt. A Clero Auguſtae tributum poſtulatur. Subditi noſtri oneribus onuſti, et tandem ſua derelinquere coacti ſunt. A Senatu tributum a Clero poſtulatur, immunitateque priuatur. 18. Ciues armis inſtruuntur, et in 24 vexilla, quorum ſymbola depicta habentur, diſtributi ſunt. Duae centuriae equites, reliquae vero pedites erant. Earum duces nominantur. 20. Rex cum ſuo exercitu Lechuſii aduenit. Regis Angliae legatus ad Regem Sueciae fuit miſſus. Feſtum Pentecoſtes Auguſtae celebrauit. 29. In vigilia Pentecoſtes San-Vlricanis tranſitus per praedicatoriam domum ad Baptiſterium a Lutheranis fuit occluſus. 30. S. *Georgii* et S. Crucis eccleſias iſti occuparunt. *Fabricius* ſub epulis cum Priore San-Vlricano de ſummo Pontifice diſputat, aſt ſolidis argumentis ab iſto conuictus, confuſione repletus, iraque accenſus clam effugit. Rex 31 ludis diuerſis animum relaxare voluit.

1ma. Iunii Rex fulliculo luſit. Verſus Memmingam ſe contulit; mox iterum rediit. Monachium 6ta petiit, obſidesque, quorum nomina hic habentur, 8va. ſecum reduxit, cachinnis affecti, in Epiſcopi palatio cuſtodiae traditi ſunt. Trecenti currus ſale onuſti Monachio Auguſtam aduecti ſunt. Dux *Banerius* Werdea rediit. 15. Sueci saluum conductum adgredientes, ſuſpenſi ſunt. Praedicantes exules reuocantur. 16. Omnes Catholici deſcribuntur. San-Vlricani arma extradere, perſonas in monaſterio preſentes deſignare, neminem excipere iuſſi ſunt. Occultationis armorum falſe incuſantur. In S. Crucis monaſterio ob eamdem accuſationem ſepulchra adperta ſunt. 20. Monacenſes obſides non ſine ludibrio ad ſaltatoriam transferuntur domum, altero vero die iterum reducti ſunt.

1ma. Iulii. Clerus fidelitatis iuramentum praeſtare renuit. 3tia Canonici S. *Mariae* et S. *Mauritii*, proceſſione intermiſſa, veſperas in S. *Vdalrici* eccleſia decantarunt, et 4ta officium, proceſſione intra monaſterii ſepta inſtituta, peregerunt. 7. Memminga aliisque oppidis in ſuperiori Sueuia occupatis, Sueci Werdeam petierunt. Peregrini et ſtudioſi vrbe cedere edicto iuſſi ſunt, 12. Croati Fridbergam occuparunt. 13. Hoc nuntio accepto Auguſtani ad defenſionem ſe praepararunt. 14. Campanae ſonus inhibetur. Catholici, et Cleri ſuperiores ad curiam vocati, cuſtodiae traditi ſunt. Eorum nomina. Aedificia extra vrbem diruta ſunt. Turrim S. *Vdalrici* ciues occuparunt. Generalis commiſſarii rhedarius in noſtro aſceterio omnes armis inſecutus, cuſtodiae fuit traditus.

15.

15. Capti fruſtra ſuam demonſtrant innocentiam. 16. Fridberga a Suecis ſpoliatur, igneque deuaſtatur: Ciues trucidantur. Capti fruſtra ſuam poſtulant libertatem, immo cum aliis eorum numerus augebatur. 17. Dux Weinmariae et *Bannerus*, cum copiis Auguſtam veniunt. Captis miſſam die dominica audire non conceditur. 18. In S. *Vdalrici* eccleſia pſalmi recitabantur et in capitulo miſſae celebrantur. Norimbergae et in Suecorum caſtris magna annonae inopia erat. In noſtro aſceterio Suecorum Commiſſarius habitabat. 19. Suecus in vincula coniicitur. 20. Capti ob conſpirationis ſuſpicionem examinantur. 21. Telonium Bauaricum concrematur. 22. Capti ſupplices literas ad Gubernatorem miſerunt. 23. Ad quas vero ſolatio deſtitutum obtinuerunt reſponſum. 24. Tandem libertate quibusdam ſub conditionibus donati ſunt. 25. *Bannerus* Landsbergam, Winmarus vero Füſſam occupauit. Tyrolim petens regis mandato reuocatur. 27. Nouellarum impreſſor exilio, et cenſores pecuniaria multa puniti ſunt.

6ta Auguſti triſtis de morte *Ioannis* Abbatis nuntius aduenit. Soli San-Vlricani in feſtro S. *Afrae* diuinum peragebant officium. 9. *Bernardus Herdtfelder* a praeſentibus adminiſtrator electus eſt, et 10. poſſeſſionem in capitulo ſumſit. Catholicis a ſeptima, vſque ad horam quintam veſpertinam domibus exire licitum erat. 11. Exequiae pro Abbate *Ioanne* peractae ſunt. Vrbs munitur. 12. Clero domibus exeundi libertas conceditur. 13. Commiſſarius Adminiſtratori dignitatem obtentam gratulatus, conuiuio honoratus eſt. Croati vſque Haunſtettam excurrerunt, et 14 pecora prope vrbem abegerunt. 15. Iidem in via regia pecora et equites abſtulerunt. 16. Caeſarei Landsbergam obſederunt, et 18. occuparunt, Suecis libere dimiſſis, et in via ſpoliatis. 19. Miles ancillam traiecit, ideo diſploſio ſclopeti in vrbe interdicta eſt. In monaſterio S. *Vdalrici* equites collocari Gubernator voluit. 20. Speculatores Fridbergam miſſi a Croatis trucidati ſunt. 24. Rainium a Bauaris obſidetur. Sueci Werdeam verſus copias auxiliares miſerunt. 25. Pabulatum euntes a Croatis caeſi ſunt. 28. Aliquot currus vulneratis repleti Auguſtam venerunt. 31. Aliquot pagi in Bauaria ab hoſtibus exuſti ſunt.

3tia Septembris Croati Haunſtettam vſque exploraturi venerunt. 5. Militibus vltra milliarium ab vrbe diſcedere fuit interdictum. 6. Collocationem militum San-Vlricani impedire moliti ſunt. *Iacobus Fugger* in praelio prope Norimbergam periit. 8. Vrbs munitur. 9. Pabulatio Suecis male ſucceſſit. 10. Norimbergae Caeſarei et Sueci praelio contenderunt. In decania durante conuiuio ob calumniam Canonico a Sueco inflictam rixae verberationibus mixtae ortae ſunt. 11. Sueci in Bauariam pabulatum ibant. 13. Milites in monaſterio S. *Vdalrici* collocati ſunt. Gubernator ruſtici admonitu Croatorum manus effugit. 14. Epiſcopi, et Capituli officiales ludibrioſe puniti ſunt. 15. A. C. addicti vſque ad vltimam ſanguinis guttam vrbem defendere promittunt. Capitaneus ſuos conuiuas leproſorum cantu et crepitatione oblectare contendit. 17. Quidam ex vrbis praeſidio Werdeam et Noerdlingam miſſi ſunt. S. Ordines in Franciſcanorum eccleſia fuerunt collati. 18. Merces pro *Ochſenſtirnio* deportatae, et milites Bauari capti Auguſtam ducti ſunt. 19. Rainium 1300 pedites abierunt. 20. *Caſpar Bauhoff* et duo Croati libertatem obtinuerunt. 21. Gubernator ab itinere abſtitit. 23. D. Adminiſtrator pluribus capitaneis parauit conuiuium. P. *Franc. Klepſer* monachus Caeſareenſis, quia redemtionis tributum ſoluere nequiuit, male tractatus eſt. 24. Sarcerdos aſino inſidere coactus eſt. Gubernator abiit. Militum mulieres in S. *Vdalrici* area inter ſe dimicarunt. 26. Sueci ad Regis exercitum abeunt. 27. De vrbis praeſidio aliquot militum ad iſtum miſſi ſunt. Ciues vigilias agere coacti fuere. Obſides in domum ſaltatoriam translati ſunt. 28. Lutheraͤ

thera-

theranorum animus deficere coepit. 29. In eorum eccleſiis campanae ſonare coeperunt. Monachi San-Vlricani matutinum in capitulo iterum pſallebant. 30. Nuntius de Regis Norimberga receſſu Auguſtam venit.

1ma Octobris Croati Suecos in fugam egerunt, octo ciues captiuos abduxerunt. 2. Vſque ad vrbem excurrentes, pecora abegere, et Suecos munimina relinquere coegerunt. Oberndorfii ab iſtis non ſine iactura fugati ſunt. 4. Nuntio de Regis aduentu facto, omnia parabantur. Auguſtani equites exploratores, Croatis a longe animaduerſis, redierunt, et qui munimina cuſtodierunt, prae timore, ea reliquere. 6. Rainium Caeſarei iterum occuparunt. Regis aduentus denuo nuntiatur. Croati vſque ad moenia excurrerunt. *Franc. Klepſer* monachus Caeſareenſis male habitus eſt. 7. *Nicomedes Reitter* Commiſſarius in S. *Vdalrici* monaſterio hoſpitium ſumſit. Milites et ciues armati, Regem excepturi, vrbe exeunt. Officiales Capituli aſino inſident. Eandem poenam Praepoſito Gubernator minatus eſt. 8. D. *Larſon Nicomedem Reiter* Commiſſarium conuitiis appetiit. Erat is fidei et ordinis Capucinorum apoſtata. 9. Rex fruſtra expectatur. Regina Biberbacum vſque peruenit. Clero peſſima prophetabantur fata. 12. Schlamerdorſica et Schneödewindica legiones Auguſtam reliquere. Rainium a Suecis occupatur. Annona a vicinis oppidis poſtulatur. 13. Rex Tartarorum auxilium recuſauit. 14. Landsberga obſidetur. 15. Aichachium et Schrobenhuſam, pagis pluribus prius exuſtis, Sueci occuparunt. Croati fuga ſibi conſuluere. 16. Tormenta Neoburgum transferuntur. Sueci in Bauaria pecora abegerunt, et Auguſtam transportarunt. Ciues in militaribus exercitiis inſtruuntur. *Larſonis* famuli in S. *Vdalrici* monaſterio ſe male et inquiete geſſere, et Commiſſario mortem minati ſunt. 20. Regis exercitus Franconiam petit. Auguſtani conducti patriam deſerere trepidant. Petulantia punitur. 21. Dux *Miſcheuallius* Neoburgi capite plexus eſt. Copiae verſus Landsbergam, Kaufburam et Aichachium iter capiunt. Plurima pecora Auguſtam transportarunt. 22. Caeſarei Weiſſenburgum occuparunt. 23. Sueci Aichachium expugnarunt. 26. S. *Afrae* ſacellum in campo licio concrematur. A Capitulo Cathedrali tributum poſtulatur. In Landsbergae obſidione plures capitanei vulnerati ſunt. 27. Fuit occupata, 28. *Larſonis* rhedarii petulantia. 30. Vicinis omnes equi ablati ſunt, et tributum frumentarium Auguſtam transferre coacti ſunt. 31. Plures copiae Bauariam petunt. Inninga flamma deuaſtatur.

1ma Nouembris Subditi Finningenſes, fugato parocho, Lutheranum paſtorem conduxerunt. Ciues Lutherani catholicos armare volunt. 2. Vulnerati a Bauaria reducti ſunt. Eccleſiae S. *Vdalrici* cuſtodes terrore concutiuntur. 3. Fallaces nuntii de copiis auxiliaribus, numeroſoque Regis exercitu Auguſtae aduenere. Catholici, vt *Lutheri* partes ſequantur, animantur. 4. In Bauaria pagi et ſpoliantur, et comburuntur. *Ludouicus Veil* ob falſam monaſterii S. *Vdalrici* accuſationem in vincula coniicitur. Caeſarei Auguſtanis pecora in Heluetia emta abſtulerunt, pecorariis tracidatis. 5. Duae legiones equitum redierunt. 7. Totus exercitus Brugga rediit, et in vicinia collocatus eſt. 8. Hauſtettae petulanter Sueci ſegeſſere. Lutherani vt catholici armentur, poſtulant. Vicini pagi ſpoliati ſunt. 9. Decanus Menchingenſis redemtionis tributum ſoluere tenetur. 10. Omnes Capitanei et milites apud ſuas legiones comparere tenentur. Iuuenis *Ochſenſtirnius* Comitem de *Hohenloh* conuitiis adpetiit. 11. Gubernator militibus pagos in Bauaria diripiendos dedit, frumentum vero Auguſtam aduehi iuſſit. Pedites contra Bauarorum excurſionem ſe parant. 12. Milites ad quatuor dies comeatum accipiunt. 13. Cis licum caſtra poſuerunt. 14. Dachouiam verſus excurrerunt. 15. Hanſtettam ſpo-

lia-

liarunt. Ciues dato ſigno, ad ſua vexilla properare iuſſi ſunt. Praeſidium vrbis male erat contentum. 17. Villico S. *Vdalrici* omnes equites ablati, et iterum reſtituti ſunt. 18. Gubernatoris edicto Catholicis domibus exire, campanas pulſare interdicitur. 20. Iſtius mandati violatores domos ſuas repetere minis coacti ſunt. PP. S. I. eccleſia fuit clauſa. Capitanei Sueci a menſa fratrum excluduntur, Milites aegroti Hauſtettam translati ſunt. Bauarorum exercitus deſignatio. 22. Excubiae augentur. *Simon Simonſon* Commiſſarius in S. *Vdalrici* monaſterio hoſpitium ſumſit. 23. Croati cis licum excurrerunt. Obſides Monacenſes in domum Endorferianam translati ſunt. Catholicis eccleſias adire conceditur. Abbatiſſa Holzenſis a Gubernatore contra Suecorum moleſtationes praeſidium obtinet. S. *Afrae* Sacellum fuit ſpoliatum. 24. Nuntius de Regis morte celatur. 25. Plures multati ſunt. 26. Bauariae Elector Raiſium reliquit. Equitum turmae Auguſtam redeunt. 27. Regis mors publicatur. 28. In eccleſiis A. C. eiusdem obitus fuit promulgatus. Signum ad eleuationem iterum dari permittitur. 30. Kirchenfeldiae ducis exercitus recedit. Pabulantes tum trucidati, tum vulnerati ſunt. Clerus S. *Mariae* et S. *Mauritii* male in via habitus eſt.

1ma Decembris. Diuerſi rumores ſpargebantur. 2. Vulnerati in vrbem ducti ſunt. 3. Vexillifero hoſpitium a San-Vlricanis recuſatur. 4. P. *Chryſoſtomus Hueber* obiit. 5. San-Vlricani ab *Abrahamo* ſolemnitatis ob Regis mortem habitae inſimulantur. Quam ob rem eidem monaſterium interdictum fuit. Tributum ab iisdem poſtulatur. 7. Croati exploratores plures tum trucidarunt, tum vulneratos relinquunt. Exercitus magnam patiebatur moleſtiam. *Wurmbandius* Abbatiſſam Holzenſem cum ſuis ad conuiuium inuitauit, ſed illa comparere recuſauit. 8. Bauari Landsbergam verſus ſe conferunt. Mercatores Lutherani mobilibus ſuis in via a militibus priuantur. Tributum a San-Vlricanis extorquetur. 12. Catholici ſenatores domibus exeundi facultatem obtinent. Wittenbergici diſcedunt. 13. Lutherani Catholicos occidere decreuerunt, ſi Bauari vrbem obſiderent. Relatio de Regis victoria. 15. *Ochenſtirnius* in Franconiam abiit. Bauari Suecos caederunt. 16. Caeſarei vſque Lechhuſium venerunt. 18. Sueci ob Regis mortem contra Lutheranos querelas mouent. Croati Lechhuſii omnes equites abegerunt. 19. Excubiae ciuium terrefactae in vrbem redeunt. 20. Sueci Bauarorum caſtra ſequi parati erant. 21. Regem Suecorum adhuc viuere euulgabatur. Auguſtani animo deficiunt. 23. Bauariae Elector a San-Vlricanis quatuor poſtulat equos. 24. Dillingani obſides quatuor Ieſuitae Auguſtam ducuntur. Catholicis ante octauam horam eccleſias adire interdicitur. 25. In ſancta nocte diuinum officium celebrare fuit prohibitum. Croati Hauſtettae aegrorum mulieres captas abduxere. 27. *Abraham Trinkher* obiit. P. Rector S. I. cum tribus aliis in curia cuſtoditur. Plures frigore periere. 28. *Ericanſonis* exequiae. 29. in vicinia noſtra Sueci omnia depraedarunt, et deuaſtarunt. 31. Landsberga a Bauaris occupatur. Capitanei capti Monachium ducti ſunt.

MDC. XXXIII.

1ma Ian. Bauari ad maenia vſque excurrerunt. 3. Peregrini edicto aut munitiones facere, aut vrbe exire iuſſi ſunt. 4. In Bauariam Sueci pabulatum ibant. 5. In S. *Mauritii* Canonicorum domibus Sueci collocati ſunt. Capitanei valde moleſtos ſe in ciuium Catholicorum domibus geſſerunt. Weldam ſpoliarunt. 6. Bauari vinum interceperunt. Sueci equites ad iſtorum caſtra tranſierunt. Peregrini munitiones facere nolentes vrbe

 diſce-

diſcedere tenentur. 7. Catholicorum turres clauduntur. Militare tributum tam capitulo cathedrali, quam a San-Vlricanis non ſine violentia ac iniuriis extorquetur. Capitaneus cum equitum turma Bauarorum partes ſequebatur. 8. Clero ſpoliationis periculum imminet. 9. Milites ad quamdam expeditionem parati eſſe tenentur. Patres S. I. ob tributum ſpoliationis periculum ſubeunt. Duo Dillingani a Curia ad vincula ducuntur. San-Vlricani Lutherano miniſtro calicem tradere coacti ſunt. 10. Exercitus diſcedit. 11. Peregrini vrbem relinquere et ciues annona ſibi prouidere tenentur. Pecora plurima periere. In PP. S. I. Collegio, et eccleſia omnia fuerunt deſcripta. 12. In omnibus A. C. eccleſiis concio funebris habita eſt. Catholicos Lutherani perſequebantur. 13. Ruſtici Bauari oculis priuantur. 14. Schneidewindica legio deſertionis inſimulatur. A Clero retentionis tributum Gubernator poſtulat. 15. Bauari obſides bini ac bini ad eumdem ducti ſunt. 16. Sueci Wengam deuaſtarunt. PP. I. S. diſcedendi facultatem poſtularunt. *Nicomedes Reitter* San-Vlricanorum famulos enſe perſequebatur. Inter ciues et Schneidewendicos rixae ortae ſunt. 17. Croati vſque ad munimina excurrerunt. 19. Piſtores et plures inſtitores ſpoliati ſunt. Eccleſiarum A. C. praefecti San-Vlricanos accuſarunt. Sueci Mühlhuſae a Bauaris trucidati ſunt. Suecorum Rex a Lutheranis ſanctis fuit adnumeratus. 24. Sueci Hauſtettae parochum Meitingenſem occiderunt, Bauaris frumenta abſtulerunt. Auguſtani Dinkelſcherbam ſpoliarunt. 25. Epiſcopi literae ad capitulum interceptae ſunt. 26. Sueci viam regiam verſus pabulatum ibant. In Collegio S. I. milites collocati ſunt.

1ma Februarii 150 viri in noſtro aſceterio collocati ſunt. Duces iſtorum cibos et vinum exquiſitum poſtularunt. *Nicomedes Reiter* oecononum diffamare ſtuduit. 3. Cuniculi diruti ſunt. Milites praeſidiarii conducuntur. 4. In bachanalibus perſonatorum circuitus interdicebatur. Quidam pagi in Bauaria ſpoliati et concremati ſunt. Pretioſa a ciuibus, vt militibus ſatis dare poſſent venduntur. Milites praeda onuſti redeunt. Ciues ab iisdem occiſi ſunt. Ottenbura fuit ſpoliata. Lutherani catholicis valde erant infenſi, eorumque necem poſtularunt. 10. San-Vlricanis a militibus haud exiguae exhibitae fuere moleſtiae. Militare tributum ab iisdem Gubernator exegit. 11. Portae fuerunt clauſae. Duces conſilium iniere. 12. Multa fabuloſa de Suecorum Rege narrabantur. 13. *Banerius* a ciuitate ante diſceſſum donis honoratur. Eius equites male ſe geſſere, et canonicorum domos ſpoliarunt. Plures de famulis San-Vlricanorum febri calida laborabant. 14. Sueci pabulatum et praedatum euntes ab Hungaris repulſi ſunt. 16. Erga San-Vlricanos Sueci ſe importunos exhibuere. 17. *Ochſenſtirnius* a Ieſuitis tributum minis exegit. Portae erant clauſae: excubiae augebantur. Peregrini vrbe exire tenentur. 18. Ieſuitae vrbem relinquendi facultatem fruſtra petunt. 19. Apud Clerum Cathedralem Schneidewindicae legionis milites collocati ſunt. Plures Suecorum ad vrbem venientes, ingreſſum non obtinent. 21. Senatores, exceptis duumuiris, conſilariis intimis, et conſulibus, ſtationes cum plebeis peragunt. Lutherani *Ochſenſtirnio* fiebant alieni. 22. Croati monaſteria Rottenbuchenſe, Steingadenſe, et Ethalenſe ſpoliarunt. 23. *Maximiliani Fuggeri* domus in qua *Ochſenſtirnius* habitabat, flamma deuorata eſt. Ad illam extinguendam clerici, Decanus etiam S. *Mauritii* a Lutheranis coacti ſunt. Huius incendii catholici inſimulabantur. 26. Audita *Hornii* clade, Lutherani catholicis mortem minitabantur. 27. Conſiſtorium in curia inſtituitur.

1ma

1ma Martii duae ciuium legiones extra muros contra Croatos pugnare recuſant. Iſti quindecim Suecos in munitionibus Lechhuſii captos abduxerunt. Monacenſes commiſſarii obſides redemturi Auguſtam veniunt. Laugingani Suecis ſe ſubdunt. 2. *Forbum* inter et *Ruth* rixae ſub conuiuio in San-Vdalrici monaſterio exortae ſunt. 3. San-Vlricanis equi a Croatis ablati reſtituti ſunt. Iſti vſque ad vrbem excurrerunt. 5. De *Hornii* clade falſus extitit rumor. Preces publicae in Lutheranorum eccleſiis perfunduntur. Cleri domus ſpoliantur. 6. Vexillifer regem viuere nuntiat. Commiſſarii Monachium redeunt. 7. Sueci cum Auguſtanis in Bauariam excurrentes tum a Croatis occiſi, tum vulnerati, ac capti ſunt. Auguſtani hoſtem animaduertentes terrefacti, ad vrbem volabant. 10. Sueci a ciuibus perfidiae inſimulantur. 11. Praeda onuſti e Bauaria rediere. 12. Eccleſiae Cathedralis praepoſito non ſine intolerabilibus conditionibus ad capitulum Fueſſenſe ſe conferre conceditur. 14. Senatores A. C. ad excubias peragendas ſe primum contulerunt. 15. Sueci in villa San-Vlricana foenum abſtulerunt. Duumuir *Stenglin* feſtum annuntiationis B. V. cum Catholicis celebrare deſiderat. 17. Lutherani, variante belli fortuna, varii quoque in ſuis exiſtunt opinionibus. 18. Meringa fuit ab Auguſtanis ſpoliata. 19. Cleri Auguſtani ſubditis tributum imponitur. Equites in villa San-Vlricana foenum abſtulerunt. 20. Lechhuſani tributo ſuas domos ab incendio liberarunt. 21. Mulieres Auguſtanae viros ſuos occiſos credentes, deſolatae lamentabantur. Hailbrunnae conuentus celebrabatur. In eodem praeſentes, et puncta deliberanda recenſentur. Galli in eodem cum foederatis foedus renouarunt. Aliquot ſtatus tributum Romani imperii ſoluere, copiasque auxiliares mittere promittunt. 22. Aquites deſultorii cum praeda rediere. 24. Edicto Gubernator Catholicis ante ſeptimam matutinam et poſt quintam veſpertinam domibus exire prohibet. Transgreſſores iſtius puniuntur. 26. Auguſtani excurrentes Caeſareorum copia perterriti vrbem cito quaerebant. Croati equos vbique abegerunt. A San-Vlricanis auena poſtulatur. Lechhuſanorum domus a Suecis dirutae ſunt. 28. Croati vſque ad munitiones venerunt. Equites deſultorii praedatum ibant. Lechhuſium penitus fuit deſtructum. 30. *Hornii* copiae Hauſtettam depraedati ſunt. Ingreſſus in vrbem iſtis denegatur. Eius exercitus in vrbi vicinis pagis collocatus eſt.

1ma Aprilis Annona ingraueſcit. Equi vili venduntur pretio. 2. Senatus a Clero tributum poſtulat. 3. Ablata pecora vili pretio emuntur. Sacerdotes a Suecis male tractantur. 5. *Hornius* cum ſuo exercitu ab vrbe diſcedit, et a Bauaris vltra licum obſeruatur. Merces Francofordium transportantur, et ab *Hornii* equitibus ſpoliantur. 8. Portae vrbis Croatis diuagantibus clauſae ſunt. *Hornius* et Dux Weinmariae Auguſtam redeunt. Tum in Bauaria tum in Sueuia plures pagi flammis fuerunt deuaſtati. Praeda onuſti milites e Bauaria rediere. 11. Aichachium a Suecis fuit occupatum. In Bauaria Sueci vbique depraedati ſunt, et pagos igne deuaſtarunt. Landsbergam obſederunt, et 20 plurimis occiſis, occuparunt. Praeda Auguſtam fuit transportata. San-Vlricanis frumentum Aichachio Auguſtam tranſuehendi facultas denegatur. 23. Landsbergenſes capti, cum praeda ablata, in vrbem veniunt. Lutherani ciues ſenatui ſubiectionem recuſant. Auguſtani San-Vlricanorum frumentum Aichachio ablatum vendunt.

1ma Maii duae legiones ciuicae, quibus Catholici ſe adſociare inuitantur, inſtruuntur. 5. Equites deſultorii monaſterium San-Vlricanum depraedatione minitatum, relinquere et *Ochſenſtirnii* mobilia comitari tenentur. 8. Ciues Regiae coronae et ſenatui homagium dicunt. Catholici arma arripere renuunt. 9. Capitulum Cathedrale muſicos, et ſenatus catholicos famulos dimittunt. 14. Gubernator *Ioſ. Georg* de' *Winkel* Auguſtam venit

venit. 17. Clero aut iuramentum praeſtare, aut ex vrbe diſcedere mandatur. 18. Vicarius Generalis Adminiſtratori San - Vlricano epiſcopalem demandat poteſtatem, monialiumque monaſteria committit. 19. Clerus, praeter San - Vlricanos, vrbe exiit. Clerici et moniales, qui in vrbe manſerunt, nominantur. Lutherani impreſſo ſcripto, clerum non fuiſſe fugatum, ſed libere diſceſiſſe manifeſtarunt. 20. Adminiſtrator e ſuis parochos, et monialium confeſſarios inſtituit. Relatio de Comitis de *Farnsbach*, qui Ingolſtadium prodidit, capitali poena Ratisbonae illata. 21. *Ochſenſtirnius* diſceſſit. Duumuir *Stenglius* et Conſul *Boecklin* San - Vlricanis auxilium ac defenſionem promittunt. Iſti calumniis petuntur. 22. Puellarum ſchola abrogatur. 23. Adminiſtrator monialibus omne promittit ſubſidium. 26. In feſto corporis Chriſti proceſſio in S. *Vdalrici* eccleſia fuit inſtituta. Summus Praepoſitus Adminiſtratori Catholicam plebem commendauit. 28. *Hornii* milites in Sueuia ſe peſſime geſſere. 29. Preces decem horarum inſtituuntur. Venerabile Sacramentum per aliquot horas ad adorandum quotidie exponitur. 31. Ciues et milites ſe male contentos exhibent.

1ma. Contra militum fugam edictum promulgatur. Peregrini vrbe excedere, et Catholici arma extradere iubentur. Adminiſtratori San - Vlricano a Vicario generali catholici et praecipue moniales commendantur. Sueci in Sueuia vbique vim adhibuere, peſſimeque homines tractarunt. 5. Bauari Landsbergam iterum occuparunt. 7. Clericorum famuli iuramentum fidelitatis Gubernatori praeſtare tenentur. 8. Croati merces in Tirolim transuehendas abſtulerunt, aut perdiderunt. 10. Munitiones tormentis inſtruuntur. 16. Monacenſes obſides trini et trini conſtricti Werdeam ducti ſunt. 21. Peregrini, et frumentum vbique deſcribuntur. 26. Aichachii ſigna viſa ſunt.

4ta Iulii. Clericorum bona et poſſeſſiones diuiduntur. 5. Pacis conditiones leguntur. 6. Bauari a San - Vlricanis tributum poſtulant. 7. *Hornii* milites in Sueuia depraedati ſunt, in homines ſe crudeles exhibuere. Tributum perſonale Catholicis imponitur. 10. Campanae in S. *Vdalrici* eccleſia ſolum iterum ſonant. 16. Plures militum fugam capeſſerunt. Clerus, qui adhuc in vrbe remanſit, ea exire coactus eſt. 18. Mercatorum merces Bauari interceperunt. In Franciſcanorum eccleſia ſaltus inſtituuntur. 20. *Liebenſteinii* et *Schlammerſtorfii* legiones diſcedunt. 24. Victoria de *Merode* reportata in Lutheranorum eccleſiis *Te Deum* fuit decantatum. 29. Croati annonam interceperunt.

1ma *Hornii* mandato militibus in piſcina Schoenenbaci piſcari fuit prohibitum. 3. Conſul *Boecklin* Comitatum Schwabegg et Auenberg obtinuit. 8. Duumuir *Ludouicus Rehm* obiit. 9. *Hornius* Werdeam petit. 22. *Wurmbrandio* Vrsberga, *Wedelio* Seifridsberga et Mihhuſium, Viduae Ducis *Auguſti* Caeſarea, Norendorfium, praefectura Werdenſis, et ditio Welden a *Brandenſteinio* tradebantur. *Stenglinio* Leitterhofenſes homagium dicunt. Obſides Noerdlinga Auguſtam reducuntur.

2da Septembris extra vrbem domus diruuntur. Croati vſque ad muros excurrerunt. 10. Luminaria in eccleſia cathedrali abrogantur. Annona ingraueſcit. 11. Edicto ciuibus, vt lignum in hiemem prouideant, indicitur. 12. Septem mulieres fame periere. 13. Frumenti pretium ſtatuitur. 14 et 16 Sueci milites Auguſtam venerunt, et Catholicorum et Lutheranorum domus ſpoliarunt. 17. Sonitus campanarum interdicitur. Frumentum deſcribitur. 18. Croati ante munimina viſi ſunt. 20. In S. *Vdalrici* monaſterio 50 milites collocati ſunt. Moniales Holzenſes diſcedunt. 24. Catholicis ante 8vam horam matutinam et poſt quintam veſpertinam domibus exire prohibetur. Caeſarei appropinquant.

1ma

1ma Octobris praeda Landsberga Auguſtam vecta eſt. 2. Bauari Suecos inuadunt. Vicini pagi concremantur. 6. Vrbs magis munitur. 7. Croati San-Vlricanorum equos abduxerunt. Biberacum a Caeſareis occupatur. Croati prope vrbem ſaepius adparuerunt. 17. Adipis pretium minuitur. 19. Peregrinis intra paucos dies vrbem relinquere mandatur. 22. *Axelius Ochſenſtirnius* mercatoribus saluum conductum promittit. 24. Peregrini ex vrbe diſcedunt. Aichachii San-Vlricanorum frumentum retinetur.

2da Nouembris a San-Vlricanis tributum, et vectigal requiritur. 8. Magiſtratus illius remiſſionem a Gubernatore rogat. 16. Regis Sueciae diem obitus omnes ſub graui poena celebrare tenentur. 30. Capitaneus vim Adminiſtratori quoque intulit.

1ma Decembris idem ſe furioſum iterum exhibuit. 2. Omnes qui ad nundinas venerunt, hora duodecima vrbe exire iuſſi ſunt. 3. Frumentum, vinum, aliaeque merces Lauginga aduehebantur. 7. Schneidewindici excurrerunt et Zemetshuſam et Breitenbrunam ſpoliarunt. Monachio merces a Croatis interceptae aduenerunt. 10. Praeda onuſti Brugga rediere. 12. Schiringae eccleſiae hominibus repletae flammis perierunt. 15. *Hornii* milites ruſticos crudeliter tractarunt. San-Vlricani incommodis affecti ſunt. 31. Vectigal ſenatus decreto ab iſtis poſtulatur.

M. DC. XXXIV.

2da Ianuarii Adminiſtrator cum ſuis et 3tia cum duumuiris Catholicis de vini emtione conſultauit. 8. Oblationes vinum pro ſacrificio emendum fiebant. 9. Panis pondus minuitur. 17. Duces ſtipendia ſua a ſenatu poſtulant. 18. Piae fundationes ob aeris penuriam reducuntur. 20. Officium de S. *Sebaſtiano* fuit celebratum. Fraternitatis membra.

4ta Februarii Capitaneo, qui San-Vlricanis nimis moleſtus erat, ſenatus decreto aliud hoſpitium deſignatum eſt. 5. In S. *Vdalrici* eccleſia fiebant oblationes. 6. Eleemoſinae collectio in iſta prohibetur. 7. Iſta prohibitio reuocatur. Variae fiebant excurſiones. Merces et boues Auguſtam venere. Fridlandiae Dux, qui a Caeſare defeciebat, morte multatur. 26. In quadrageſima carnis eſus conceditur

2da Martii Lutherani in religionis catholicae ludibrium proceſſionem, et ſaltus religioſis veſtibus indutis in lanionum domo inſtituerunt. 3. Iſta domus concrematur. 5. Sanguineus ſudor in pariete cuiusdam domus per plures dies obſeruatur. 7. Ciuium excubiae ad S. *Vdalrici* monaſterium deſignantur. 10. Ruſtici poſt horam quartam veſpertinam ſub mortis poena vrbem relinquere tenentur. 15. Caeſar ob *Fridlandii* mortem Calumniis afficitur. Iſtius proceſſus et geſta typis euulgantur. 22. Ciues ſine conſulis facultate vrbe exire prohibentur. 27. Mercatores Francofordium ſe conferunt.

1ma Aprilis Catholicis a hora ſexta vſque ad ſeptimam veſpertinam exeundi facultas conceditur. 7. Qui clam ex vrbe diſceſſere, ſub multa reuocantur. 9. Vrbis portae clauduntur. 11. Catholici domos ſuas repetere tenentur. San-Vlricani a ſuo monaſterio ad Collegium S. I. ſe conferere iuſſi ſunt. 12. Officium diuinum in eccleſia S. I. celebratur. 16. Obſides valde cuſtodiebantur. 19. San-Vlricani reditum ad ſuum monaſterium poſtulant. 20. Croati merces et frumentum interceperunt. 25. San-Vlricanis ſine duumuirorum praeſcitu frumentum e horreo vendere aut ad proprium vſum dare prohibetur. Peregrinis ſacerdotibus in S. *Catharinae* eccleſia miſſas dicere interdicitur.

citur. 27. Tranſitus ad villam muro intercluditur. 30. In monialium eccleſiis miſſam audire Catholicis conceditur.

4to Maii *Blaſius Roerbacher* Franciſcanus ex obſidum Monacenſium numero A. C. profeſſus eſt doctrinam. 7. Duumuir *Stenglinius* adminiſtratori San - Vlricano commeatum dare renuit. 8. Cancellario propriam domum inhabitare a ſenatu praecipitur. 9. Milites vexilla ſua deſerunt. 11. Feſtum mirabilis ſacramenti ſolemniter celebrabatur. 17. Miniſtri A. C, in Epiſcopali palatio conſeſſum habuerunt. 20. Bibliotheca monaſterii Vrſinenſis Gubernator Kaufburanus Gubernatori Auguſtenſi transmiſit. *Spereiteri* milites, poſthabita ſenatus et Gubernatoris prohibitione piſces Schoenenbaci abſtulerunt ſubditosque crudeliter tractarunt. 28. In eccleſiis A. C. Te Deum decantabatur.

2da Iunii P. *Fridericus Plank* *) San - Vlricanus Landishuti obiit. 8. Pro religionis Catholicae exercitio eccleſia cathedralis exigitur. 13. *Kunegundis Imhoff* Caeſareum Capitaneum captiuum ſibi nupſit. 15. Proceſſio in feſto corporis Chriſti in collegio S. I. fuit inſtituta. 20. *Hornii* exercitus iter in Bauariam parauit. Aichachium occupauit et flamma deuaſtauit. 30. Verſus Auguſtam rediit.

1ma Iulii Suecorum exercitus fame opprimitur. 3. *Hornius* Bauariam petit. Peregrini ſub poena mortis vrbem relinquere coacti ſunt. 4. *Hornius* occupato Aichachio plurimis interfectis, rediit. 9. Idem S. *Vdalrici* eccleſiam et monaſterium perluſtrauit; dein diſcedit. 10. Aichachiani captiui dimittuntur. 11. *Hornius* et Wimariae Dux in Bauariam ſe conferunt. 16. In eccleſiis A. C. preces pro felici Wimarii expeditione inſtituuntur. 17. Pagani homines ex vrbe eiiciuntur. 18. Senatus clericorum bonorum poſſeſſionem occupauit. 20, Aedituis eccleſiae Cathedralis Senatus claues ad eamdem reſtituit. 23. Senatus a Catholicis mutuum poſtulat. 29. Protectionis tributum a San-Vlricanis poſtulatur.

1ma Auguſti ab iisdem militare exigitur tributum. 2. Tributa iſta viginti thaleris redimuntur. 6. Suecorum exercitus a Bauaria rediit. 9. Ortis inter *Wimarium* et *Hornium* diſſidiis, vterque exercitus diſiunctus eſt. 14. Vrbis praefecti mandato molae extra vrbem deuaſtatae ſunt. 15. Ad munitiones faciendas ciues vocantur. 16. Arbores ſucciduntur. Catholici ſenatus decreto a ſeptima matutina, vſque ad horam quintam veſpertinam domibus exire ſolum permittitur. 22. Agreſtes homines vrbem relinquere iuſſi ſunt. 23. Peſtis graſſari coepit. 28. Pabulantium equos Croati abſtulerunt.

5ta Septembris apud Noerdlingam praelio decertatum fuit. 6. Annona adportata eſt. 7. De Suecorum clade nuntius aduenit. Ad vrbis defenſionem praeparatur. Relatio de Noerdlingana pugna. 10. Agreſtibus hominibus annonam ad vrbem transportandam ſub mortis poena interdicitur. 11. Croati vſque ad muros excurrerunt. 13. Auguſtani ad deditionem animantur. Pecora in vrbem ad emendum adportantur. 23. San - Vlricani in monaſterium redire petunt. 29. P. Prior peſte periit, in periſtylio ſepultus.

3tia Octobris Caeſarei aquam deduxerunt. Aquaeductus iterum aperitur. 5. Inter praeſidiarios et Croates fuit decertatum. S. Seruatii xenodochium cum eccleſia aliisque domibus flamma conſumtum eſt. 8. Croati munitiones inuadunt. 9. Omnes fluuii a Caeſareis deducti ſunt. 14. Bauari verſus Günzburgum iter faciunt. Catholicis domibus exire non conceditur. 16. Aqua iterum in vrbem deriuatur. 18. Catholicis exeundi facultas datur. San - Vlricanis in monaſterium redire ſenatus renuit. 21. Croati pecora abegerunt. Annona ingraueſcit.

1ma

*) De hoc viro eiusque ſcriptis Vol. I. actum eſt.

1ma Nouembris San - Vlricani Monachii annonam impetrarunt. Auguſtani praeda onuſti e Bauaria redeunt.

1ma. Canum et equorum carnes venduntur. 4. Duo commiſſarii Caeſarei cum Auguſtanis tractaturi Oberhuſii aduenere. 5. *Martinus Saxberger* Subprior frebre obiit. Auguſtani praeſidiarii depraedaturi in Bauariam abeunt. 9. P. *Michael Langefelder* Subprior denominatur. 16. Sub quibusdam conditionibus San - Vlricani ad ſuum ſe conferunt monaſterium. Dux *Wallius* vndecim ciues cepit. 17. In cauponariis vinum et cereuiſia ſenatus decreto interdicitur. S. *Vdalrici* eccleſia a hora octaua matutina vſque quintam veſpertinam aperta eſt. 28. Victualia Monachio pro San - Vlricanis adportata ſenatus intercepit, et dimidiam partem tantum reſtituit. Vicinos pagos Auguſtani depraedati ſunt.

M. DC. XXXV.

2da Ianuarii in *Buroneri* domo ſenatus conſulturus conuenit. 3. In praefecti domo conſilium de rebus bellicis capiebatur. 4. Quilibet ciuium dimidiam frumenti partem communitati transferre tenetur. Fames maximam incolarum partem valde premit. Hominum mortuorum caro comeditur. 10. Senatus de deditionis conditionibus deliberaturus conuenit. 11. Horrea explorantur. A San - Vlricanis omne frumentum, 150 modiis tantum illis relictis, exigitur, et abducitur. 15. Duumuir de *Stetten* adminiſtratorem S. *Vdalrici*, vt transactionem cum Lutheranis ineundam Catholicis perſuaderet, rogat. 16. Frumentum Vlma Auguſtam aduehendum a Caeſareis intercipitur. Mortuorum carnes comeduntur. 18. Catholici de deditionis conditionibus conſulturi in noſtro monaſterio conuenerunt. Vrbis praefectus praedicantes ad ſe vocauit. 19. Idem ſenatum congregauit. 20. Caeſaris gratiam requirere eidemque ſe ſubiicere fuit decretum. 21. M. *Goebelius* Lutheranis deditionem perſuaſit. 24. D. *Steglinius* ad *Galaſſum* mittitur. 25. Catholici ad conſultationem inuitantur. Saxonici et Brandenburgici pacis articuli, ad Caeſarem et Catholicos Electores miſſi. 26. Transactionis conditiones tum a Catholicis tum ab A. C. addictis conceptae, et cuilibet parti ad deliberandum traditae. 31. Equorum caro venditur. Panis e ſtramine, et molae puluere coctus comeditur.

1ma Februarii. Reſponſio ad Catholicorum puncta. *Stenglinius* rediit. Plures incolarum fame pereunt. 4. Vicini pagani ad tria milliaria ab vrbe diſcedere iuſſi ſunt. Catholici ad ſenatus reſponſum reſcribunt. 5. Illis tria a ſenatu proponuntur. 6. Tota dies conſultatione fuit transacta. 7. Obſides Monachio victualia obtinent. 8. Vrbis praefectus deditionem recuſat. Horrea illius iuſſu explorantur. 9. Decretum fuit, Legatos ad *Galaſſum* tum ex ſenatu tum e capitaneis mitti. 10. Caeſarei extra vrbem quaedam aedificia flamma denaſtarunt. Per vnam hebdomadam 397 perſonae obierunt. 11. Praefecto homines inuicem ſe deuorare, fuit nuntiatum. Catholici literas ad *Galaſſum* dare promittunt. Literae iſtorum Duumuiro de *Stetten* ad legendum traduntur. 13. In S. *Vdalrici* monaſterio fruſtra frumentum exploratur. 14. Milites vbique depraedati ſunt. Commeatus Caeſareus obtinetur. 15. San - Vlricani victualia Monachii impetrarunt. 16. Obſidibus victualia adportantur. 17. Commiſſarii ad *Galaſſum* cum deditionis conditionibus ſe conferunt. 20. Homines in plateis fame oppreſſi exidunt, et moriuntur. 21. Praeſidiarii procumbunt.

11ma Martii. *Gallaſii* reſponſio ad Auguſtanorum deditionis articulos data Auguſtae legitur. Praeſidiarii ad caeſareorum caſtra fugiunt. 18. Victualia obſidibus et San-Vlricanis Monachis adportata a ſenatu intercepta, et 20 reſtituta ſunt. Ciuibus de iſtis plura vendita ſunt. 22. Commiſſarii rediere. 24. Deditionis articuli, qui Lutheranis parum placuerunt, promulgati ſunt. 26. E Bauaria annona Auguſtam vehitur. 27. Praeſidiarii ſtipendia obtinent. Caeſarei adpropinquant. 28. Sueci cum foederatis ex vrbe diſcedunt, et Caeſarei eam occupant. 29. Te Deum in eccleſia S. *Vdalrici* praeſentibus Capitaneis decantatur, campanae in Catholicorum eccleſiis pulſantur, tormenta exploduntur. 30. Obſides Monachium redeunt. Plures e Clero reuerſi ſunt. Edicto ciuibus mandatur, militibus aut victum, aut ſtipendium praebere. 31. Obſides Landishutani vrbe exeunt. Vicarius Generalis rediit. Praeſidium Caeſareum in vrbem introducitur. *Wallius* Laugingam reuerſus eſt.

1ma Aprilis *Otto Henricus Fuggerus* vrbis Gubernator a Caeſare nominatus aduenit. 2da. Iſtius mandato Lutherani arma deponere coguntur. Praeſidium augetur. Plures e Clero reuerſi ſunt. 3. Hiſpani vrbem tranſiere. 5. In Lutheranorum domibus milites collocantur. 6. Templa catholicis ſolemniter reſtituuntur. Perſonae adhuc in S. *Vdalrici* monaſterio praeſentes. In fine legitur: *Scribendo abſolutum hoc opus in feſto* S. *Michaelis Archangeli Anno* 1641.

Addidit Autor deſignationem pretii, quo alimenta a menſe Nouembri 1634 vſque ad finem Martii 1635. emta ſunt: Sueci exercitus Praefectorum et Ducum nomina: vexilla tum peditum, tum equitum delineata.

III.

Reginbaldi Moehner Genealogia Familiarum Auguſtanarum in Fol.

Sequentium Familiarum Genealogiam contexebat, earumque inſignia delineauit Autor: *Fuggerorum*: *Ilſungorum*: *Auiorum*: *Adlerorum*: *Arztiorum*: *Bachorum*: *Baumgartnerorum*: *Bechlerorum*: *Bimeliorum*: *Boeckliniorum*: *Behemorum*: *Buroneorum*: *Camermeiſterorum*: *Conzelmannorum*: *Chraſterorum*: *Chriſtelliorum*: *Dachſiorum*: *Donningerorum*: *Denderichorum*: *Doerrerorum*: *Detikhoſerorum*: *Dietenhaimerorum*: *Egen* ab *Argau*: *Ehemorum*: *Endorferorum*: *Flekhaimerorum*: *Freherorum*: *Frickingerorum*: *Funkiorum*: *Gaſnerorum*: *Geizenkoſlerorum*: *Goſſenbrotorum*: *Granderorum*: *Greſliniorum*: *Guerlichiorum*: *Greinerorum*: *Hainhoferorum*: *Hainzeliorum*: *Hammaniorum*: *Haugiorum*: *Herliorum*: *Hemerleiorum*: *Hoermanniorum*: *Hoechſtetterorum*: *Hoerwartiorum*: *Hoerliniorum*: *Hoſmairiorum*: *Honoldiorum*: *Hopferorum*: *Hoſerorum*: *Imhoffiorum*: *Ieniſchiorum*: *Iungiorum*: *Koezerorum*: *Kroelliorum*: *Langiorum*: *Langenmanteliorum*: *Langenauerorum*: *Laugingerorum*: *Liberorum*: *Linkiorum*: *Mayorum*: *Maierorum*: *Manlichiorum*: *Meitingerorum*: *Menhartorum*: *Merziorum*: *Mielichiorum*: *Millerorum*: *Noerlingerorum*: *Neidhartorum*: *Oeſtreicherorum*: *Pachlerorum*: *Peutingerorum*: *Pfiſterorum*: *Portnerorum*: *Preuſchuchorum*: *Rehlingerorum*: *Rehmiorum*: *Remboldorum*: *Raiſerorum*: *Rauenſpurgerorum*: *Rebhuniorum*: *Rege-*

Regeliorum : *Reihingiorum* : *Renziorum* : *Ridlerorum* : *Roſenbergerorum* : *Rothiorum* : *Rudolphorum* : *Roſenbuſchiorum* : *Schaelerorum* : *Schmukerorum* : *Schoenerorum* : *Schorerorum* : *Senfteliorum* : *Seteliniorum* : *Schellenbergerorum* : *Scherichiorum* : *Seiziorum* : *Sighartorum* : *Steudliniorum* : *Sizingerorum* : *Steirnageliorum* : *Stunziorum* : *Radiorum* : *Rummeliorum* : *Starkiorum* : *Sulzeriorum* : *Steteniorum* : *Stamlerorum* : *Stegliniorum* : *Thenniorum* : *Topleriorum* : *Voehliniorum* : *Veſtetiorum* : *Vetterorum* : *Vogeliorum* : *Velſerorum* : *Waltherorum* : *Weiſſerum* : *Wirſungiorum* : *Weſtermairorum* : *Waiblingerorum* : *Wagnerorum* : *Wolfiorum*.

IV.

Reginbaldi Moehneri Ariſtocratia Auguſtana in 4to.

Praeſenti operi Autor hanc praefixit inſcriptionem: *Ariſtocratia Auguſtana, quam anno MCXLVIII. Auguſti die III. ſublata Democratia et abrogatis tribunis, Carolus V. Imperator Pius Felix Maximus pro Maieſtatis ſuae clementia de integro reſtituit, inſtitutam autoritate Imperiali confirmauit, et in perpetuum fieri et obſeruati mandauit.* In iſto itaque Autor viros nominat, qui ab anno 1548 vſque ad annum 1670 *Duumuiri Septemuiri, Conſules, Aerarii, Aediles, et ſenatores* fuere. Anno 1629. Iudicii vrbici aſſeſſores memorantur. 1631. Magiſtratus ex Caeſaris mandato fuit reformatus et ex Catholicis ſolummodo conſtitutus. Ita etiam iidem officiis praerant, iudicio aſſidebant. Maior quoque ſenatus excluſis A. C. addictis, Catholicis conſtabat. Anno 1632. Mandato *Guſtaphi Adolphi* Suecorum Regis Auguſtam occupantis, excluſis Catholicis, tum minor, tum maior ſenatus Lutheranis conſtitutus eſt. Anno 1635 28 die Martii ciuitate Auguſtana Caeſari reſtituta, per *Othonem Henricum Fuggerum* vrbis Gubernatorem, et *Valentinum Lang* Caeſaris Conſiliarium et Supremum Commiſſarium Lutherani ſenatores depoſiti, et reſidui ſenatores Catholici vſque ad electionem in Auguſto fieri ſolitam in curiam introducti et priſtinis officiis praefecti ſunt. Recenſentur, qui fundationibus, tribubus, aliisque officiis praefuerunt. Anno 1649 Religionis paritas tum in ſenatu, tum in officiis iuxta pacem Weſtphalicam fuit introducta; itaque Catholicorum pars A. C. addictis locum cedere coacta eſt. In fine Autor oſtendit, quomodo ſenatus maior ab anno 1631 vſque ad annum 1670 ſingulis annis creuerit, aut decreuerit.

V.

Reginbaldi Moehner Duumuiri, Conſules &c. in 8vo oblongo.

Pluribus hoc opus conſtat partibus. I. Conſules ſeu Duumuiri, Praefecti vrbis Auguſtae primi, quantum ex antiquis monumentis erui potuit vſque ad annum 1548.

II. Forma magiſtratus Auguſtani, maioris et minoris ſenatus, a *Carolo V.* Imperatore anno 1548 conſtituta.

III. Patricii Auguſtani, quibus temporibus eorum mentio et introductio facta fuit.

IV. Magiſtratus ab anno 1548 vſque ad annum 1679 conſtitutus.
V. Patricii quo anno electi, quoue mortui fuere.
VI. Quo anno ii qui patriciis proximi erant, et mercatores, et plebei in Senatorum albo inſcripti, quoue mortui fuerunt.
VII. Qui iudicio ab anno 1628 — 1670 praefecti ſunt.
VIII. Qui ab anno 1628 — 1670 publicis officiis praeerant.
IX. Qui patricii ab anno 1631 — 1670 in magnum vt vocant, ſenatum vocati et electi ſunt.
X. Mercatores, et patricii ab anno 1632 — 1670 creati.
XI. Maioris ſenatus membra ex plebeis ab anno 1631 — 1670 electa.
XII. Nuptiae nobilium — von der Stuben — ab anno 1484 — 1670.

Quod hoc opus maxime commendat, ſunt inſignia cuilibet, ſi plebeos excipias, nomini adpoſita et debitis coloribus diſtincta.

VI.

Reginbaldi Moehner Stemmata Landgrauiorum Haſſiae, et Principum Anhaldiae &c. in 4to.

Autor Haſſiae Landgrauiorum originem a *Saluio Brahone*, et *Sumiana Caeſaris* nepte, qui 51 annis ante Chriſtum natum vixerunt, duxit, et vſque ad *Wilhelmum V.* qui anno 1655 adhuc florebat, deduxit. Huic adiunxit Darmſtadienſium ſtemma, quod a *Georgio Philippi* filio originem ſumſit.

Anhaldiae principum Autor *Albertus Vrſus*, qui ſeculi duodecimi medio florebat, laudatur. Iſtis ſubnexi ſunt Brandenburgiae Electores priſci, Saxoniae Electores veteres, et Saxoniae inferioris Duces, dicti Lauenburgenſes, qui Anhaldiae principibus ſuam debent originem.

Stemmata memorata excipiunt *Fuggerorum*, *Rehlingerorum*, *Welſerorum*, *Schellenbergerorum*, *Langenmanteliorum*, *Rhemiorum*, *Peutingerorum*, et *Remboldiorum* connubia, tam virorum quam vxorum inſignibus exornata.

VII.

Reginbaldi Moehner Notitia Epiſcopatus Auguſtani in 8vo oblong.

Huic operi ſequens praemiſſa eſt inſcriptio: *Notitia Epiſcopatus Auguſtani, ſeu deſcriptio Omnium et ſingulorum, Eccleſiarum Cathedralis et Collegiatarum, Monaſteriorum, Decanatuum ruralium, Parochiarum, Capellaniarum, et beneficiorum eccleſiaſticorum totius Dioeceſis Auguſtanae.*

Iam in volumine primo p. 62 talis epiſcopatus notitia, ſeu Catalogus eccleſiarum collegiatarum, Monaſteriorum &c. a *Car. Stengelio* conſcriptus fuit recenſitus; cum prae-

praeſentis *Moehneri* notitiae inſtructio vix non eadem eſt, breuitatis gratia a fuſiori recenſione ſuperſedere poſſum.

VIII.

Reginbáldi Moehner Series SS. Pontificum, Imperatorum, Genealogia principum ín 4to.

Series ſummorum Pontificum vſque ad *Clementem IX.* deducitur. Quot annis quilibet eccleſiae praefuerit, quoue obierit, indicatur.

II. Catalogus Romanorum Imperatorum, tam orientis, quam occidentis Imperatores continens et Genealogice conceptus, a *Iulio Caeſare* ad *Leopoldum I.* vſque progreditur. Orientialibus Turcici mox ſubnexi habentur.

III. Genealogia S. R. I. Principum ordine alphabetico concepta. Sunt autem ſequentes.

Anhaldiae Principes: *Aldenburgiae* Comites: *Auſtriae* Marchiones et Duces priores. *Auſtriae* Archiduces a Comitibus de *Habsburg* deſcendentes: *Habsburgii* Comites vltimi. *Badenſes* Marchiones, *Bauariae* Duces: *Palatini* Rheni Comites: *Palatini Bipontini*: *Bohemiae* Duces et Reges: *Brabantiae* et *Tongrorum* Duces: *Brandenburgiae* Marchiones ex Anhaldiae principibus orti. *Brandenburgiae* Electores, Marchiones hodie vigentes: *Brunsuiciae* et *Luneburgiae* Duces ex *Guelfis* exorti: *Brunsuiciae* Duces Grubenhagenſes: *Burgundiae* duces: *Burgundiae* Comites: *Burgundiae* Reges.

Cliuiae Comites veteres: Comites et Duces. *Franconiae* Duces: *Flandriae* Comites. *Geldriae* Duces: *Goritiae* Comites: *Hanoniae* Comites: *Haſſiae* Landgrauii ex Louanenſibus deſcendentes: *Hochbergii* Marchiones: *Suſenburgenſes* Comites: *Holandiae* Comites: *Holſatiae* Duces ex Daniae Regbus: *Iuliae* Comites et Duces: *Bergenſes* Comites ex illis deſcendentes. *Leuchtenbergii* Landgrauii: *Lotharingiae* Duces: *Moſellani* Comites ex illis orti: *Lucenburgiae* Comites et Duces ex Lotharingis deſcendentes: *Meklenburgiae* Duces: Vandaliae et Stuttgardiae Duces ex illis orti: *Meraniae* Duces: *Münſterbergiae* Duces: *Pomeraniae* Duces: *Sabaudiae* Duces ex Saxoniae Ducibus orti: *Saxoniae* Duces veteres: *Saxoniae* inferioris Duces: *Saxoniae Lauenburgiae*: *Miſniae* et *W.mariae* Duces: *Sueuiae* Duces: *Tirolenſes* Comites: *Turingiae* Landgrauii: *Wirtenbergiae* Comites et Duces: *Zaringiae* Comites et Duces.

IV. Genealogia Regum, Ducum ac Principum, Principibus S. R. I. ſanguine aut Affinitate iunctorum, et ſunt ſequentes.

Alenſonii Duces: *Andegauenſes* Comites et Duces: *Antiſiodorenſes* Duces: *Angliae* Reges. *Apuliae* Duces Nordmanni: *Aquitaniae* Duces: *Aragoniae* Reges veteres: poſteriores: *Atrebatenſes* Comites: *Aurelianenſes* Duces: *Belloicenſes* Comites: *Bituricenſes*: *Bleſſenſes* Comites: *Burbonii* Duces: *Brabantiae* Duces: *Britanniae* ſeu *Armoricae* Duces. *Campaniae* Comites: *Caſtiliae*, *Aſturiae* et *Legionis* Reges: *Cypri* Reges: *Daniae* Reges: *Druidum* Comites: *Eboracenſes* Duces: *Eſtiae* Marchiones: *Ferariae* Duces: *Fluſſates* Comites de Foix: *Franciae* ſeu *Galliae* Reges: *Merouingi*: *Carolingi*: *Capetani*: *Burbonii*: *Guiennae* Comites: *Guiſſiae* Duces et *Mainiae*: *Hieroſolymorum* Reges: *He-*

truriae

truriae Duces: *Hungariae* Reges: *Ionuille* Barones, Guiſſiae Duces: *Longobardiae* Reges: *Mantuae* Marchiones et Duces: *Maſſouiae* Duces ex Poloniae Regibus orti. *Mediolanenſes* Comites et Duces: *Montisferati* Marchiones: *Montiſpenſerii* Comites.

Nauarrae Reges, et *Neapolis*: *Niuerſii* Duces: *Norduegiae* Reges: *Nordmanniae* Duces: *Paleologi Byzantini*: *Poloniae* Duces et Reges: *Portugalliae* ſeu *Luſitaniae* Reges: *Scotiae* Reges: *Siciliae* Reges: *Sileſiae* Duces, *Suecorum* et *Gothorum* Reges: *Teſchae* et *Oppoliae* Duces: *Toloſae* Comites, *Venetorum* Ducum Catalogus, *Viennenſes* et *Vindocinates* Duces: *Vrbini* Duces: *Turcarum* Imperatores.

IX.

Salani Annalium nucleus ſeu ſynopſis a Reginbaldo Moehner collectus in 4to.

Praeſentem Synopſin Autor ex ſex *Saliani* voluminibus magna induſtria collegit, genealogicas adiecit tabulas, atque vſque ad annum Chriſti 134 ſuam deduxit hiſtoriam. In laterali margine annos accurate indicauit.

X.

Reginbaldi Moehneri collectio inſignium. in 8vo oblong.

In hoc codice delineata, ac diuerſis coloribus diſtincta habentur inſignia: Epiſcoporum Auguſtenſium: Praepoſitorum, Decanorum, et Canonicorum eccleſiae Cathedralis: Praepoſitorum Eluacenſium: Abbatum SS. *Vdalrici* et *Afrae*: aliquot centena diuerſarum familiarum ordine alphabetico diſtributa.

XI.

Reginbaldi Moehneri collectio inſignium. in 4to.

Inſignia in hoc volumine contenta ſunt: Epiſcopatuum, Abbatiarum, Praepoſiturarum, Ordinum equeſtrium: Academiarum, ciuitatum imperialium, vrbium, oppidorum: Patriciorum et ciuium Auguſtanorum, Norimbergenſium, Argentoratenſium, Vlmenſium, denique plurium millium familiarum ordine alphabetico ordinata.

XII.

Reginbaldi Moehneri colleſtio inſignium. in 4to.

Praeſens codex 2002 paginis conſtans, octodecim millia circiter omnium pene regnorum, prouinciarum, Regum, Ducum, Principum, nobilium &c. arma gentilitia comprehendit.

XIII.

Reginbaldi Moehner Epitome Annalium Sueuicorum Martini Cruſii.

I. Epitome rerum Sueuicarum ex libris de gentium migrationibus Wolfgangi Lazii. II. Catalogus Epiſcoporum, Abbatum, Praepoſitorum &c. III. Catalogus SS. Pontificum, Imperatorum, Genealogia Principum &c. IV. Inſignia regnorum, Epiſcopatuum, Vrbium &c. in Fol.

Pagina titulum praeferens, figuris pulchre delineatis decorata eſt. Supra dii, in medio *Sueuus* Rex, a dextris *Fridericus I.* Imperator, a ſiniſtris *Hermericus* infra ex vna parte viri armati, ex altera homines agreſtes conſpiciuntur. Paginae ſequentes viginti diuerſas repraeſentant figuras, praecipuas operis hiſtorias, militaremque diuerſorum populorum cultum exhibentes.

In fronte operis legitur: *Epitome Sueuicorum annalium a Martino Cruſio ſcriptorum. Moehnerus* in ſua epitoma *Cruſii* ordinem penitus ſequitur. Integrum opus enim in tres partes, iſtas in libros, hos in capita diſpertit. Plura tamen eorum omiſit. Quod autem opus hoc praecipuae commendat, eſt Cchronologia in margine omnium oculis expoſita, et Familiarum in operis decurſu comparentium inſignia debitis coloribus diſtincta. Partem tertiam excipit familiarum Sueuicarum Catalogus alphabetico ordine conceptus, inſignibusque exornatus. Sequitur denique *Cruſii paralipomenos rerum Sueuicarum liber*, de quo tamen vltima octo capita omiſit. Plura quoque de S. *Vdalrici* monaſterio addidit.

II. *Epitome rerum Sueuicarum ex libris de gentium migrationibus Wolfgango Lazio Viennenſi Auſtriaco Medico et Hiſtorico Autore.* In iſta tantum Duces, Comites, Barones, aliosque nobiles Sueuiae, aut ex Sueuis ortos Autor memorat, eorumque inſignia delineata exhibet V. G. *Carnorum Principes regio titulo decorati, qui ex Sueuorum gente a temporibus Valentiniani Caeſaris tractui inter Sauum et Drauum iura dederunt.*

III. Catalogus Archiepiſcoporum *Moguntinenſium*, Epiſcoporum *Auguſtanorum*, *Wormatienſium*, *Sedunenſium*, *Lauſanenſium*, *Curienſium*, *Conſtantienſium*, *Spirenſium*, *Argentinenſium*, *Baſileenſium*, *Eiſtettenſium*, *Herbipolenſium*, *Bambergenſium*.

Catalogus magiſtrorum ordinis teutonici equitum et S. *Ioannis* Hieroſolymitanorum apud Germanos.

Catalogus Abbatum, Praepoſitorum, Abbatiſſarum in Sueuia exiſtentium, qui ex *Cruſii* annalibus exſcriptus eſt.

Diuerſa haſtiludiorum genera pulchre delineata, vnacum familiarum, quae in triginta ſex praeſentes erant, indice ex *Cruſii* annalibus excerpta.

IV. Catalogi Romanorum Pontificum, et Imperatorum, necnon Genealogia Regum, Principum, Ducum, ac Comitum plane cum iis conueniunt, qui ſupra numero VIII recenſiti habentur; ſolummodo in praeſenti volumine in accuratiorem redacti ſunt ordinem.

V. Triginta et octo folia inſignibus Regnorum, Regum, Epiſcopatuum, Vrbium, et Oppidorum, Ducatuum, Marchiouatuum, Palatinatuum, Landgrauiatuum, Principatuum, Comitum, Baronum, aliorumque nobilium in ordine alphabetico, Patriciorum, Vlmenſium, Argentinenſium, et Auguſtanorum, necnon vniuerſitatum, debitis coloribus diſtictis referta. Denique de Academia Tubingenſi, quinam Rectores ab anno fundationis a Chriſto nato 1476 vſque ad annum 1592 fuerint, et qui nobiles ſub ipſis in album inſcripti fuerint. Haec ex *Cruſiii* annalibus excerpta obſeruantur. In fine triplex conſpicitur index, primus materiarum; ſecundus res Auguſtanas reſpicit: tertius familiarum in hoc volumine memoratarum nomina comprehendit.

Haec itaque in hoc volumine ſpiſſo admodum, ac ſplendiſſimo, ab indefeſſo Autore, non ſine praemiſſa plurium operum diuturna lectione, herculeoque labore collecta continentur.

XIV.

Reginbaldi Moehneri Hodoporicum in lingua vulgari. cum Figg. in 4to.

Notitiae, quas Autor in hoc ſuo itinerario conſignatas nobis reliquit, maxima ex parte exigui ſunt momenti; narrat enim plerumque tantummodo, quas regiones, quaeque loca peragrauerit, quomodo vbique fuerit exceptus, quam bene vel quam male habitus, quos labores in ſe ſuſceperit. Itaque in huius voluminis recenſione, vt tempori et lectorum patientiae parcam, breuis ero, et ſolum quae maioris mihi videntur momenti, commemorabo. Opus ab itineris ratione initium ſumit, quod ipſius Autoris adducam verbis.

Nach Chriſti unſers Erloeſers geburt in dem Iahr 1635 Als nach treiiäriger Schwediſcher preſſur die Statt Augſpurg durch Ubergab in die Kayſerliche deuotion widerumb gelangt, daß Reichßgottshauß aber zue St. Ulrich underthonen zum theil vertriben, unnd umbkomen die Landtgütter vil verbrent und verödet, die Velder bei ſo langem Kriegſweſen ungebawet verbliben, alſo die einkommen recht genzlich gehämmet, daß Ihre Hochwürd und gnaden Herr Bernard Abt diſes Cloſters nothwendiger weiß etliche ſeineß Conuents an anderen Orthen die hoſpitaliteten zuſuechen zuentlaſſen genöthiget worden, alſo hatt er mir P. Reginbaldo vnnd F. Caſparo Oeſelin literas dimiſſoriales gnedig ertheilet, unnd unſer glükh ferner zueſuechen entlaßen vnnd abgefertigt.

De-

Decima quarta Iulii itineri ſe cum ſuo ſocio commiſit, et per Bauariam in Auſtriam profectus eſt. Lambaci adueniens, ab iſtius monaſterii Abbate *Philippo Nagel*, moroſioris indolis viro, eiusdem monaſterii Prior poſtulatus eſt; aſt hoc munere recuſato, per diuerſa loca Viennam vſque contendit. Ibidem apud fratres miſericordiae capellani munere vſque ad Auguſtanorum deputatorum aduentum functus eſt. Interea *Antonius Schrenk* Prior monaſterii S. *Vdalrici* frumentum exportandi facultatem ſupplicaturus aduenit. Menſe Nouembri Auguſtani deputati de intollerabilibus contributionibus apud Caeſarem conqueſturi Viennam attigerunt. Redeuntibus illis *Moehnerus* ſe adiunxit, et Auguſtam vſque profectus eſt. Graſſante adhuc in noſtro monaſterio peſte, extra illud apud ſuum amicum *Bichlerum* habitare iuſſus eſt. Quinta Ianuarii 1630, Auguſta relicta, Rainium vbi pater eius praefectura fungebatur, parentes ſuos ſalutaturus petiit. Menſe vno apud ſuos transacto in Auſtriam iterum contendit, et in monaſterio Cremiſanenſi, cuius Abbas *Antonius* mitra Viennenſi decoratus erat, diuturniore tempore commoratus eſt. Ex iſto ſaepius parochum Kemmetenſem in paſtorali munere adiuuit. Abbas Fultenbacenſis *Syluanus Herzog* Cremiſanium a ſuis conuentualibus in Auſtriae monaſteriis commorantibus Fultenbacenſe monaſterium cum prioratu Rothenſi, in Rhetia ſito, permutandi conſenſum extorſurus venit. Aſt rei iniquitate a ſuis cognita iſtum denegarunt. Reſignata anno 1637 menſe Martio Abbatia, *Maurus Ferber* Cremiſanii hoſpes in eiusdem locum ſubſtitutus eſt. Eodem anno *Moehnerus* a ſuo Abbate et Rectore Magnifico *Matthaeo Weis* culinae in Collegio Salzburgenſi praeficitur. 18 Iulii 1638. Patre ſuo mortuo, a ſuis domum vocatus, Rainii tertia ſeptembris aduenit. Re Familiae in ordinem redacta, Saliſburgum rediit. 1639. A ſuo Abbate in monaſterium ſuum reuertendi facultate obtenta, 10ma Iulii Saliſburgum reliquit, et quatuor annis in exilio transactis, profeſſionis locum repetiit.

Irruentibus 1646 viciniam noſtram Gallis, Suecis et Haſſis, Abbas *Bernardus* timens, ne, imminente regionis noſtrae deuaſtatione, ſuos ſuſtentare poſſit, quibusdam in alia monaſteria ſe conferendi poteſtatem conceſſit. *Moehnerus* noſter 13 Septembris relicto monaſterio Saliſburgum verſus iter parauit. Oppida Bauariae vſque Monachium vix non omnia relicta vias a fugientibus repletas inuenit. Monachii etiam plures, immo et verſus alpes quidam fuga ſibi conſuluere. In itinere Abbatem Thierhauptanum libere reſignatum, neceſſariis quoque orbatum ſecum vſque Saliſburgum, vbi *Gregorius Ioſ. Bernardi* in abbatia ſucceſſor tunc conuictus praefectus erat, duxit, et in S. *Petri* monaſterio reliquit. Saliſburgo in Auſtriam ſe contulit, vbi parocho Kemetenſi vſque ad 12 Nouemb. 1648 in paſtorali officio ſuccurrebat. Autumno tempore anni 1647. Talheimium delatus inundatione domum reuerti impeditus eſt. Interea falſo rumore aqua ſubmerſus denuntiatur, et tum parochus Kemetenſis quam Cremiſanenſes pro eius anima iuſta perſoluerunt. 1648. Linzii *Ferdinandus III.* Caeſar ſolemnes celebrauit nuptias, inter quas de Pragae occupatione a confoederatis facta, et Suecorum Auſtriae fines verſus appropinguatione triſtis deferebatur nuntius. Belli motibus compoſitis, Caeſarei milites redierunt. 12 Nouembris *Moehnerus* parocho ac amico ſuo valedixit et Viennam ſe contulit. 7ma Auguſti 1649. Imperatrix *Leopoldina* in primo puerperio omnium luctu vitam amiſit. Marchio Badenſis *Leopoldus Wilhelmum Moehnerum* in capellanum ſuum, ac legionis ſibi ſubditae ſuſcepit. Proceſſio in feſto Corporis Chriſti Viennae inſtituta deſcribitur. 1651. Caeſar *Eleonoram Gonzagam* in matrimonium duxit. Eccleſiae et monaſteria, quae Viennae reperiuntur enarrantur. Caeſar Hiſpanis in Belgium auxiliares copias ſub

Marchionis Badenſis imperio miſit. *Moehnerus* cum principis Comitatu per Bohemiam, Saxoniam, Franconiam, Rhenique prouincias in Belgium profectus eſt. Enarrat loca, per quae tranſierunt. Recenſet copiarum duces, Marchionis comitatum cum omnium inſignibus. Apud montes Hanoniae ſeſe Hiſpanis adiunxerunt. Valentiniana vrbs deſcribitur. Quercetum occupatur, et Franciae Gubernator capitur. Exercitus Condatum ducitur, vbi inter Hiſpaniae duces et Marchionem diſcordiae oriri coeperunt. Illi hoſte adpropinquante, Montes rediere, et Germani in Piccardiam hoſtem inuadere iuſſi ſunt, nullo vero reperto Quercetum verſus exercitus rediit. Quidam Germanorum Hiſpaniae ducibus ſubiiciuntur. Contradicente Marchione, is Montes ad Auſtriae ducem ſe conferre iuſſus eſt. Ibi adueniens, cuſtodiae traditus, ſuoque munere Hiſpanorum iuſſu priuatus eſt. Marchio hac de contumelia ab Hiſpanis iniuſte illata apud Archiducem conqueſtus, iſtos ad ſingulare certamen prouocauit. Ducis munere depoſito, exercitus, qui fame, gladio, itinerisque moleſtiis intra paucos menſes a 5000 plus quam quatuor millia periere, imperium aliis commendauit, ſuosque aulicos cum capellano ad ſe Bruxellam vocauit. Id aegre ferentibus militibus, plures ad Marchionem venientes dimiſſionem poſtularunt, atque obtinuerunt, ita vt vix quingenti remanſerint. Ipra itaque Bruxellam ad principem aulici venientes, aliquot diebus ibidem commorati ſunt. Vrbs iſta deſcribitur. Tandem 17ma Nouembris reditus Viennam paratus eſt. Confluentiae Marchio ſuum comitatum reliquit, *Moehnerum* Viennam ad ſe venire iubens. Norimbergam vſque iſte cum principis comitatu delatus, memorabilibus ibidem obſeruatis, ſuis Comitibus valedixit, et per Franconiam petiit Sueuiam. Priusquam autem Auguſtam tenderet, Boksbergium affinem ſuum *Ioan. Conradum Aiblinger* viſitaturus ſe contulit, Violauiae ad B. V. *Mariam* votum in maximo vitae periculo factum ſoluit, ibique huius anni reſiduam partem transegit, et tandem 8va Ianuarii in monaſterio ſuo Auguſtae aduenit.

Itinerario ſubnexit Autor Principum, Comitum, Baronum, aliorumque, qui apud Caeſarem vel aulico vel militari munere fungebantur, nomina cum inſignibus diuerſis coloribus diſtinctis.

In hoc itinerario *Moehnerus* diuerſarum nationum, et religioſorum, quos tum Viennae tum Salisburgi, vel in Belgio conſpexerat, habitum pulchre delineauit, et depinxit.

XV.

Libellus praecatorius in 8vo.

In praeſente libello *Moehnerus* preces deuotiſſimas ad culum SS. Trinitatis et Sacroſanctae Euchariſtiae, praecipue B. V. *Mariae* ſanctorumque Angelorum, Martyrum, Pontificum, Confeſſorum, Virginum et Viduarum, quos patronos elegit, promouendum collegit, inconibusque aeri inſculptis decorauit.

De ſcriptis a me recenſitis, quae *Moehnerus* indefeſſa certe diligentia, multoque labore comportare ſtuduit, nullum typis vnquam in lucem prodiit. Optandum quidem eſſet, vt tantus theſaurus literario orbi communicari poſſet multum enim commodi,

ac eruditionis. ſedulus rerum Auguſtanarum collector, familiarum aeternis tenebris ſepultarum indagator, et heraldicae ſcientiae amator hauriret, ac imbiberet.

Vir tantus de orbe literario optime meritus, vt eidem clarius innoteſcat, eiusque merita magis perſpecta habeantur, aequitas omnino poſtulat.

Auguſtae Vindelicorum primam huius mundi adſpexiſſe lucem *Moehnerum*, eius profeſſionis Scheda, in Archiuio noſtro adſeruata, nullum patitur dubium. Male itaque cl. *Veithius* a) Rainam Bauariae vrbem natiuitatis locum adſtruit ex eo, quod pater eius, bello Suecico extincto ibidem praefectura functus, diemque ſuum clauſerat. Anno M. DC. XXII. in feſto SS. Trinitatis, quod hoc anno in XI. Calend. Iunii inciderat, S. *Benedicti* Ordini in noſtro monaſterio ſolemnibus ſeſe obſtrinxit votis. Sueco Auguſtam anno 1632 occupante, graue tum temporis culinae praefecti onus ſuſtinere debuit. Hoſtilibus autem copiis anno 1635 vrbem, et viciniam deſerentibus, cum oeconomiae monaſterii ſtatus, ſubditorum bonis direptis, aut deuaſtatis, domibus exuſtis, triſtiſſimus, ac deſolatiſſimus exiſteret, nec adeſſet, vnde tot monachi ali potuiſſent, abs Abbate ſuo cum aliis pluribus dimiſſus victum vitaeque neceſſaria alibi quaerere coactus eſt. XIV. Iulii eiusdem anni Auguſta profectus in Auſtriam ſe contulit. Lambacenſis Abbas Prioris munus obtulit, aſt iſtud in ſe ſuſcipere recuſauit. Nobilioribus Auſtriae vrbibus peragratis, Vienna Auguſtam cum vrbis iſtius deputatis tendit. Peſte eo tempore ibidem ſaeuiente, in ſuo monaſterio commorari non licuit. ſed parentibus Rainae ſalutatis, in Cremiſanenſi aſceterio exilii ſui dies conſumere ſtatuit. Eo ibidem conſiſtente, in vinea domini maximam temporis partem transegit. Anno 1637 culinae praefectum in collegio PP. Profeſſorum Salisburgi agere ab Abbate ſuo iuſſus eſt. Quo officio vſque ad annum 1639 perfunctus 20 Iulii cum bona Abbatis ſui venia domum reuerſus eſt.

Anno 1646. Marte Gallo-Suecico Germaniam feſtante, rurſus abs Abbate ſuo dimiſſus parochum Kemetenſem in Auſtria vſque ad finem anni 1648 in paſtorali cura adiuuit. Vienna dein commoratus a *Leopoldo Wilhelmo* Marchione Badenſi in Capellanum adſumtus fuit: quocum vtpote belli artibus dedito, belli flamma inter Gallos et Hiſpanos excitata, auxiliares copias iſtis adducente, in Belgium abiit, pluresque prouincias peragrauit. Marchione, ab Hiſpanis valde offenſo, ducis munus deponente, ac in patriam reuertente, *Moehnerus* quoque patriam ſuam repetiit, et die 8va Ianuarii anno 1652 in coenobium ſuum reuerſus, longis, et incommodis peregrinationibus ſuis finem poſuit. Domi redux quibusdam an officiis, et qualibus praefectus fuerit, haud perſpectum habetur, forſan liber ab omnibus tempus a religioſis exercitiis vacuum totum libros praecipue hiſtoricos volutando, perlegendo, materias ad ſuum propoſitum commodas excerpendo, facta et res geſtas illius temporis colligendo in familias inquirendo, libros recenſitos ſcribendo, inſigniaque plane innumera pingendo inſumſit, vſque die 27. Septembris anno 1672 eum ſcribere, pingere, ac uiuere deſiiſſet. Praeter libros ſupra memoratos nobis reliquit in quinque voluminibus magnam iconum viros infula, toga, ſago, doctrinaque celebres repraeſentantium, in aere inciſarum copiam, quarum compluribus breuem eorum vitae ſynopſin ſubſcripſit; nonnullis etiam arma gentilitia adpinxit.

a) In Biblioth. Auguſt. Alphab. VII. pag. 107.

Huius viri celeberrimi meminerunt *Bernardus Pezius* b) qui eum *virum rerum heraldicarum* et *genealogicarum longe ſcientiſſimum* adpellat: Hiſtoria liter. Ord. S. Ben. c) quae eum in *perſcrutandis genealogicis et heraldicis rebus induſtrioſiſſimum* nominat: *Corbinianus Khamm* d) qui eum honorifico *Chronographi* titulo decorat. Cl. *Veithius* e) qui primus Autoris noſtri vitae circumſtantias collegit, et cum fuſiori operum iſtius recenſione literario orbi notum facere non intermiſit.

XVI.

Fuggerorum Familiae origo et progreſſus. in 4to. Sec. XVI.

Praeſens volumen in Germanico idiomate ſcriptum 201 foliis conſtat. Sequens inſcriptio legitur praefixa: *Chronico des gantzen Fuggeriſchen geſchlechts darinnen nach lengs geſeen wirdt wie die Herren Fuggern In die Stat augſpurg eingethretten, waß für Handierung vnd gewerb ſie getriben wan wie vnd wo ſie ire ligende Guettnr In vnd auſſerhalb der Stat, Item Iren adell vnd andere Kaiſſerlichen Freyhaitt an ſich gebraucht vnd in Soma biß auff diſe Zeit darinnen mit allen Ehern auffgenomen habeu.* Dein Autor anonymus de *Fuggerorum* Familiae longe celeberrimae de vtraque republica optime meritae origine ita incipit: *Viel lenger dan Imandt gedacht oder vermaindt hette hat das Fuggeriſche geſchlecht In der Stat augſpurg mit allen ehern angefangen zue wonnen wolchem eines erbern Raths altte ſteur vnd leibgeding Buecher guette Zeukhnus geben dan nach laudt derſelben hat der erſte Fugger vor 200 Iaren das Burgerecht In der Stat augſpurg erhairet vnd nit erkaufft.* Hac ex narratione Autorem ex optimis hiſtoriae fontibus hauſiſſe cernitur.

Huius generis Autor celebratur *Ioannes Fugger* in pago *Graba* milliare ab vrbe diſtante progenitus, qui ciuis cuiusdam filiam *Claram Wintolſinn* in vxorem duxit, ac per eam ciuitatem obtinuit. Ex hoc matrimonio duas genuit filias, quarum vna *Conradum Meittinger* ſibi nupſit, altera vero coelebs obiit. Defuncta vxore, *Eliſabetham Gunattermänninn* ſibi copulauit, quae ei ſex proles peperit. Primus eorum filius *Andreas* Autor *Fuggerorum* de *Rech Barbaram Stamlerinn* matrimonio ſibi adiunxit. *Iacobus* vero Autor *Fuggerorum von der Gulgen* ſeu Lilgen *Barbaram Baeſſingerinn*. *Ioannes Fugger*, prope S. *Crucis* portam habitabat, dein ſuae vxoris in domum prope Goegginganam portam immigrauit. Iſta Familiae noſtra aetate adhuc ſubiecta eſt. Emit quoque domum infra Iudaeorum montem. Textura et negotiatione tria florenorum millia comparauit. Obiit 1409 apud S. *Mauritium* ſepultus.

Ioan-

b) in diſſertat. iſagog. ad T. I. Theſauri Anecdot. nouiſſ. p. XXXIV.
c) Tom. IV p. 328.
d) in Hierarchiae Auguſt. P. III. regul. p. 165.
e) Biblioth. Auguſt. Alphab. VII. p. 106.

Ioannis Frater *Vdalricus* idem opificium profeſſus, ſua vxore ciuitatem Auguſtae petrauit. Tres domos poſſedit, quae eo adhuc viuente flammae praeda factae fuere, m iſto ſtirps quoque ſua extincta eſt.

Andreas Fuggerus felici negotiatione multum, aeris collegit. Genuit quatuor filios quinque filias, quarum prima in monaſterio Holzenſi monialem profeſſa, reliquae dirſis nupſerunt. Filiorum primus *Iacobus Vrſulam Remin* in vxorem duxit, et a Cae e inſigne aureae capreae pro ſe et fratribus ſuis impetrauit. Secundus *Matthaeus* cui is vxor *Helena Muelichinn* ſex proles peperit. Tertius *Ioannes* Norimbergae commoatur. Eius proles. *Lucas Iuſtinam Riedlerinn* ſibi matrimonio adiunxit. Eius proles.

Iacobus Fugger cum vxore ſua *Boeſſingerinn* ſeptem filios, et quatuor filias genuit, arum prima *Barbara* nomine *Conradum Meitinger*, *Anna Rectorem Muelich*, *Walbur- Wilhelmum Rhem* ſibi nupſerunt, quarta mortua eſt.

Primus illorum filius *Vlricus Fugger Veronicam Lauingerinn* in vxorem duxit. Haabat in foeni foro. Ante eius aedem platea primum ſilicibus ſtrata eſt. Primus cum eſarea aula negotia fecit. Inſignia cum liliis a Caeſare obtinuit. Cum fratribus ſuis :ietatem iniit, et mercatum ſuum in remotas extendit regiones. Anno 1510 obiit, S. *Mauritii* coemeterio ſepultus. Genuit tres filios et ſex filias. Prima earum nobin de *Turzo* ſeu *Dorſi*, *Vrſula Philippum* de *Stein*: *Veronica Waltherum Ehinger* Patium Vlmenſem: *Sibilla* nobilem de *Bubenhofen* ſibi nupſerunt. Huius ſponſo aduenati duo millia virorum armatorum obuiam proceſſerunt, et omni ſolemnitate vſque Sponſae domum comitati ſunt. Iſtos vero *Vlricus Fugger* ſex vini rhenani doliis horauit. *Suſanna* cum *Georgio* de *Stetten* matrimonium iniit. *Felicitas* S. *Catharinae* moſterium ingreſſa eſt. Primus filius *Ioan Vdalricus Veronicae Gaſſnerinn* nuptus Schwai obiit. Alter *Ioannes* in primo aetatis flore defunctus eſt. Tertius *Hieronymus* coes vitam clauſit. Vir erat hilaris, hoſpitalis, erga egenos beneficus, ad xenodochium truendum viginti florenorum millia vltima voluntate legauit.

Alter *Iacobi* filius erat *Andreas*, tertius *Ioannes*. Vterque in iuuentute Venetiis ierunt. Quartus *Marcus* clericalem ſtatum profeſſus, a Papa eccleſiae Cathedralis Auſtanae canonicatum obtinuit, aſt ab Epiſcopo et Capitulo, eoquod Auguſtani filii a pitulo excluſi erant, non fuit receptus. Durante lite e vita diſceſſit. Quintus *Petrus*, i Norimbergae an. 1470 obiit. Sextus *Iacobus*, *Sibillae Arztin* nuptus, fratrum ſuom mercatui valedixit, et cambio et metalla in Hungaria, Tirolli et Carniola foden- ſeſe addixit. Qua arte incredibilem aeris copiam collegit, ditiones emit, domos aeficauit, inter quas illa in foro vinario erat. In templo S. *Annae* capellam ac ſepulrum extruit, et organum erexit. Poſt fratrum ſuorum *Vdalrici* et *Georgii* obitum, ſuburbio San - Iacobaeo domos et hortos emit, et pro pauperibus ciuibus 110 hatacula — *Fuggerey* — fieri curauit. Fundauit quoque xenodochium, quod in vulgari iomate *Holz* — vel *Blaterhaus* adpellatur. Comitatum *Kirchberg*, ditiones *Schmiechen*, ergen, *Hemershofen*, *Biberbach* cum aliis pagis: *Weiſenhorn*, *Marſtetten*, *Pfaffenhofen* c. emit. Auguſtae ſenatoria dignitate decoratus, reipublicae prodeſſe ſtatuit. Absque ole de Fuggeriana gente optime meritus anno 1525 obiit, in ſepulchro a ſe in S. *nnae* eccleſia erecto ſepultus.

Septimus *Iacobi* filius *Georgius* anno 1453 natus, cum *Regina Imhoff* quatuor filios vnam filiam genuit, *Fuggerorum* que Familiam conſeruauit. Goeggingae arcem, horm, et praedium emit. anno 1506 obiit, apud S. *Mauritium* ſepultus.

Iſtius

Iſtius filia *Regina* nominata *Ioan. Baumgartner* ſibi nupſit.

Primus filius *Ioannes* in pueritia defunctus eſt. Secundus *Marcus* ordinem clericalem ingreſſus S. *Petri* praepoſitus renuntiatus eſt. Ob ſuam eruditionem ac agendi dexteritatem Papae *Iulio* peracceptus erat. Romae 1511 aeternitatem adiit.

Tertius erat *Raymundus*, Caeſaris, Regisque Romanorum Conſiliarius a *Carolo V.* cum tota familia Comitis dignitate decoratus, priuilegiisque dotatus eſt. Vir hilaris, eruditus, erga pauperes valde liberalis. Sequentes pagos emit: *Gloet*, *Winterbach*, *Gablingen*, *Oberndorf*, *Mickhauſen*, arces plures extruxit, Auguſtae Fuggeranum balneum aedificauit. Mickhuſii anno 1535 obiit, Auguſtae apud S. *Annam* ſepultus. Cum ſua vxore *Catharina Durſo* ſex filios, et ſeptem filias genuit. Primus filius, et prima filia in pueritia obierunt.

Secundus filius *Ioan Iacobus* an. 1516 natus in Italia, Gallia, Hiſpania et Belgio ſtudiis vacabat. *Vrſulam* de *Harrach* vxorem duxit, cuius nuptiae celeberrimae fuere. In bonorum diuiſione magnam eorum partem, quae memoratur, obtinuit, multaque alia emit, inter quae oppidum *Tauffkirchen* in Bauaria, *Langeneiſnach* et *Münſter* in Sueuia. Bonarum artium et literarum amator Bibliothecam erexit, copioſis ac eruditis libris multo aere inſtruxit, viroſque doctos eidem praefecit. Effigiebus quoque tum delineatis, tum aere ductis, quam eleganter pictis, inſignibus mille familiarum, necnon aſtrolabiis decorauit. 1542 vigente tribunitio regimine in ſenatum adlectus, quin etiam inter publici aerarii praefectos adnumeratus eſt. 1546. Paſſauiam, Smalcaldico foedere exorto, ſe contulit. 1548. Abrogato tribunitio regimine a Caeſare Conſul renuntiatus, demum in ſeptemuirorum collegium adſumtus eſt. 1554 eius vxor obiit, in Praedicatorum templo ſepulta. Iſta tres filias et octo filios peperit. Priores duae filiae matrimonium iniere, tertia in puerili aetate defuncta eſt. Primus filius *Sigismundus Fridericus* a *Paulo* Papa IV. Praepoſitus Bambergenſis, tunc Wirceburgenſis, Salisburgenſis eccleſiae et Paſſauienſis Decanus nominatus, denique Epiſcopus Ratisbonenſis electus eſt. Secundus *Carolus* nomine Hiſpaniarum Regis tum in aula, tum in bello ſeruitia praeſtitit. *Alexius Auguſtus* in pueritia obiit. *Alexius ſecundus* Praepoſitus Moguntinenſis et Canonicus Friſingenſis nominatus eſt. *Victor Auguſtus* Canonicus Paſſauienſis, et Praepoſitus Ratisbonenſis erat. *Maximilianus* Teutonicorum equitum ordini ſeſe addixit. *Seuerinus* in Bauariae Ducis *Alberti* aula commorabatur. Comitiſſae a *Helffenſtein* nuptus, Schwabmünchingae obiit, Auguſtae in FF. Praedicatorum eccleſia ſepultus. *Ferdinandus* rubeae Crucis eques coelebs obiit.

Ioan. Iacobus cum *Sidonia* de *Collans* ad ſecundas tranſiit nuptias, quae praeſentibus Bauariae Ducibus et Duciſſis ſplendiſſime fuerunt celebratae. Bauariae Dux *Albertus* primam filiam *Adelbertam* e S. fonte ſuſcepit. Cum pecunias Hiſpaniae Regi ſubminiſtratas recuperare nequiret; ſuasque facultates tum in numeroſae ſobolis educationem, tum in literarum et literatorum ſubſidium inſumſiſſet, ditionibus ſuis aeris alieni facilius ſoluendi cauſa relictis, *Tanffkircham* quam ſibi reſeruauit, ſe contulit, vtque numeroſae familiae alendae magis pro deſſet, Ducis Bauariae *Alberti* ſeruitis ſe addixit, cui primum a Conſiliis erat, denique ab eodem Camerae aulicae praefectus fuit. Idem Dux Monachii domum dono dedit. Eius vxor 1573 ibidem defuncta, Auguſtae in PP. Praedicatorum templo ſepulta eſt. Ipſe vero curis, negotiisque confectus 1575 obiit, ibidem ſepultus, Duce Bauariae expenſas ſuppeditante, ex ſecundo coniugio nouem poſt ſe relinquens proles, ex quibus tres filiae, quae matrimonium inierunt. Filii erant

Alexius, *Ioachimus*, qui *Magdalenam* Comitiſſam de *Helfenſtein* in vxorem duxit, erat *Wilhelmo* Bauariae Duci a Conſiliis, *Mathias*, *Albertus*, *Conſtantinus* et *Traianus*.

Tertius *Raymundi* filius erat *Georgius*, qui in bonorum diuiſione praeter domos Auguſtae, Comitatum et ditionem Weiſenhornienſem impetrauit. Eius vxor *Vrſula* de *Lichtenſtein* ſex filias et octo filios peperit. *Iulius Octauianus*, *Iulius Maximilianus*, *Albertus*, *Ioan. Georgius*, *Maria*, *Maria* ſecunda aut in puerili aut inuenili annis e vita diſceſſerunt. *Sidonia Iſabella Ioan. Villingerum* ſibi nupſit. *Philippus Eduardus* an. 1546 natus, patris ſui poſſeſſiones haereditauit. Vxorem habuit *Mariam Magdalenam* de *Koenigseck*. In eccleſia S *Vdalrici* ſepulchrum ſibi extruit. *Octauianus* Secundus 1549 natus. peragratis Italia, Gallia, Hiſpania, Auguſtae in vini foro domos emit, easque reaedificauit. In ditionum diuiſione comitatum *Kirchberg* obtinuit. An. 1579 cum M. *Iacobina Fuggerinn* ſplendidiſſimas celebrauit nuptias. In ſenatorum numerum fuit adlectus, aedilibus adſociatus, demum duumuir renuntiatus eſt. Obiit 1600, in eccleſia S. *Vdalrici* in ſepulchro a ſe extructo, tumulatus. *Anna Iacobina Georgii* filia, monaſterio S. *Catharinae*, quod ingredi a matre coacta eſt, relicto, Comitem de *Ortenburg* ſibi nupſit. *Antonius* ſenior anno 1552 natus, 1578. *Barbaram* Comitiſſam de *Helfenſtein* in matrimonium ſibi adiunxit. Diſſidiis inter iſtum et conſanguineos ſuos ortis, renuntiata ciuitate, Einhofium a ſe emtum ſe contulit. Iſtis autem ſopitis, Auguſtam rediit, pluresque domos prope S. Crucis portam emit. Multo aere *Ferdinando* Archiduci Auſtriae, et Hiſpanis mutuo dato, alieno ita adgrauabatur, vt vrbem relinquere, et Einhofium petere cogeretur. Fultenbaci ab Auguſtanis captus, vrbis cuſtodiae traditus eſt. *Raymundus Georgii* filius Oeniponti *Iulianam* de *Heudorf* in vxorem duxit. Huius ſoror *Vrſula* an. 1562 nata *Caſparum* de *Meggau* ſibi nupſit.

Quartus *Raymundi* filius erat *Chriſtophorus*. In bonorum diuiſione annui cenſus ex Neapoli ei obueniebant. Coelebs obiit magnam pecuniarum copiam haeredibus relinquens. Huius ſoror Regina an. 1519 nata cum *Ioan. Iacobo* de *Morſperg* matrimonium iniit. *Sibilla* vero primum *Wilhelmum* de *Knoeringen*, eo defuncto, *Wilhelmum* de *Buchaim* ſibi nupſit. *Veronica* 1525. nata cum *Daniele Felice* de *Spaur* nuptias celebrauit.

Quintus *Vlricus* a ſtudiis Auguſtam reuerſus, quinque domos prope S. *Vdalricum* emit. Haereditate pagum et arcem *Mickhauſen*, *Münſter* et *Langeneiſnach* obtinuit. Heidelbergae in electoris Palatini aula maximam vitae partem transegit. Celebs obiit. *Barbara Raymundi* filia comitiorum tempore Auguſtae an. 1548 in Cardinalis Tridentini habitatione nuptias cum *Ferdinando* de *Fels* celebrauit.

Sextus erat *Raymundus*, cui Comitatus *Kirchberg* obuenit. Coelebs vixit, et an. 1569 obiit.

Vrſula vltima *Raymundi*, *Ioachimum* Comitem de *Ortenburg* ſibi nupſit.

Antonius

Quartus *Georgii* et *Reginae Im Hoff* filius anno 1493 natus eſt. Venetiis mercaturae incubuit. *Iacobo* mortuo, Auguſtam rediit, et iſtius domum in vinario foro habitare coepit. Anno 1527. *Annam Rehlingerinn* matrimonio ſibi adiunxit. Vir humanus et pauperum pater, a tribunitio regimine multa cum fratribus perpeſſus eſt. Cleri expulſionem fruſtra impedire ſtuduit. Tribunitio regimine abrogato, Septemuiris an. 1548 adſociatus eſt. Smalcaldico bello exorto, vrbem reliquit. Victis a Caeſare hoſtibus, ſenatus

natus nomine Vlmam ad Caeſarem profectus, tum autoritate, tum fauore, tum profuſis lacrymis illius animum in Auguſtanos inflammatum leniuit, et de impoſita multa 50000 florenorum remiſſionem impetrauit. Ad alteram vero multae partem ſoluendam, reipublicae opum penuria laboranti 50000 flor. absque foenore ſubminiſtrauit. In gratitudinis memoriam ſenatus *Antonii* nomen libro conſulari — Rathsbubh — inſcripſit, aquam ciſterniam conceſſit. *Carolus V.* Imperator in eius domibus habitare, eique liberum ad ſe aditum concedere haud dedignatus eſt. Plures Auguſtae emit aedes, *Babenhauſen* oppidum, et *Brandenburg* aliaque quam plurima comparauit. Waltenhuſae xenodochium cum Fratre *Raymundo* fundauit. In Hungariae finibus ditiones celeberrimas coemit, ac praefecturam imperialem pro ſe, ſuisque haeredibus obtinuit, aliisque bonis auxit. Werdeae aedes et hortos comparauit. 1560 vir in pauperes valde liberalis, virtute, et mertis clarus naturae debitum ſoluit, Babenhuſae in ſepulchro a ſe parato tumulatus. Cum ſua vxore *Anna Rehlingerinn* quinque filios, et ſex filias genuit.

Primus *Antonii* filius erat *Marcus* anno 1529 natus. Adoleſcens Galliam, Hiſpaniam, Italiam, Belgium peragrauit. 1557 *Sybillam* Comitiſſam de *Eberſtein* in vxorem duxit. In ſenatum adlectus, anno 1576 duumuiratus dignitate decoratus eſt, multa aduerſa ob exortas de Calendario Gregoriano lites cum ſuo Collega *Antonio Rehlingero* perpeſſus. In bonorum diuiſione ei domus in vinario foro obtigit. Plures aedes emit, et in ſuburbio domum et hortum extruxit. In *Fuggereia* capellam fundauit. Plures pagos, nimirum *Hirblingen*, *Deffertingen*, *Norendorff*, *Plankenberg*, *Meittingen* &c. comparauit. Vir pius, et grauis, abdicato prius duumuiratu, anno 1597 obiit, in ſepulchro in eccleſia S. *Vdalrici* ſibi parato ſepultus. Eius vxor quatuor filios et tot filias ei peperit. *Iohanna*, quae *Io. Carolum* Baronem de *Wolkenſtein* ſibi nupſit. *Georgius Helenam* Comitiſſam de *Madruz* ſibi matrimonio adiunxit. *Maria* cum *Nicolao Palſi* matrimonium iniit. *Antonius*, qui militiae addictus contra Turcas pugnauit. Celebres cum *Barbara* Comitiſſa de *Montfort* nuptias Auguſtae an. 1591 celebrauit. Iſta an. 1599 defuncta eſt. *Sibilla* an. 1563 nata, *Conrado* Comiti de *Schwarzenberg* nuptiali foedere iuncta eſt. *Philippus* tertius *Marci* filius, mercaturae ſeſe addixit. Vxorem duxit *Barbaram Eduardi Fuggeri* filiam. Obiit an. 1601. Quartus filius *Albertus Iacobi Fuggeri* filiam vxorem habuit. Plures aedes emit, et ſplendide reaedificauit. Quatuor hi fratres ditionem *Weldam* 140000 fl. emerunt. *Eliſabetha* vltima *Marci* filia Comitem Oettingenſem ſibi nupſit.

Prima *Antonii* filia *Anna Ioanni* de *Rechherg* deſponſata obiit. Secunda *Catharina* a Comite de *Montfort* matrimonium init. Tertia *Regina Wolfgangum Dietricum* de *Hardeck* ſibi nupſit.

Secundus *Antonii* filius erat *Ioannes Eliſabethae Nothaſtinn* nuptus, qui ſua induſtria, ac prudentia *Fuggerorum* opes plurimum auxit. Cum ſuis fratribus ditionem Mindelheimenſem oppignoratam habuit. Diuiſione Comitatum Kirchheimenſem impetrauit. Arcem ibidem aedificauit, ſplendideque exornauit. Pagum Reinhartshauſen cum aliis emit. Obiit 1598 Kirchhemii ſepultus. Filiae eius erant *Maria Iacobina Octauiano Fuggero* matrimonio iuncta: altera *Anna Maria Wilhelmo* de *Rechberg*, eo mortuo, *Conrado* de *Bembelberg* matrimonio adſociata. Filii eius ſequentes erant. *Marcus* primum *Annam Mariam* Comitiſſam, dein *Mariam Salome* vxorem duxit. Secundus *Chriſtophorus*, cuius vxor erat *Maria* Comitiſſa de *Schwatzenburg*. In bonorum diuiſione aedes apud S. *Annam* obtinuit, aliasque emit, et reaedificauit. Tertius *Iacobus* clericali

ſtatui

ſtatui ſe conſecrauit, et a Papa praepoſitus Conſtantienſis nominatus, denique Epiſcopus electus eſt.

Antonii filiae *Suſanna Balthaſarum* Baronem de *Schrofenſtein*, *Maria Michaelem* Baronem de *Eyzing* et *Veronica Ioannem* de *Spaur* ſibi nupſerunt.

Tertius *Antonii* filius erat *Hieronymus*, qui Oberdorffii ſubitanea morte an. 1573 abreptus eſt.

Quartus erat *Iacobus* an. 1542 natus, *Annam Ilſungiam* matrimonio ſibi adiunxit. Aedem pone S. *Mauritium* impetrauit, plures vero cum hortis comparauit. Haereditate quoque Comitatum Babenhuſanum acquiſiuit. Coemit *Hamerdingen*, *Wald*, *Gotennan*, *Leder*, *Wellenburg*, aliaque bona. An. 1598. Auguſtae obiit, Babenhuſae ſepultus. Genuit quinque filios et tot filias, et ſunt ſequentes: *Sybilla* quae *Ioan.* Comiti de *Montfort*: *Catharina* quae Baroni de *Toering*, *Veronica*, *Alberto Fugger*, matrimonio iunctae ſunt. *Regina* et *Anna*. Primus filius *Georgius* Sueuiae praefectus a Caeſare nominatus eſt. Secundus *Ioannes*: tertius *Hieronymus*, quem Canonicum S. *Petri* fuiſſe falſe narrat Autor. Quartus *Maximilianus*: quintus *Iacobus*. Praeter memoratas *Iacobi* proles, alias quoque, quae in primo aetatis flore obiere, natas fuiſſe, Autor narrat, iisque finem ſuo operi imponit.

Huius chronici *Clementem Iaeger* eſſe parentem, ex alio codice, quem eruditus amicus meus D. *Conr. Hoeberle* Parochus Leitershofenſis mihi communicauit, ſat clare cognoſcitur.

XVII.

Ioan. Naſs Genealogia Fuggerorum cum Figg. in Folio.

Praeſens Codex 329 paginis conſtat. Decoratus eſt aut figuris aeri inciſis aut Inſignibus calamo delineatis, non Fuggerorum ſolum, ſed eorum etiam, qui iſtis matrimonio adiuncti ſunt. Characteres theodiſci maiuſculi ſunt, et valde elegantes. Inſcriptio ſequens legitur praefixa.

Genealogia Fuggarica, oder Stammen der Hochberhuembten gantzen Fuggeriſchen Familia von der Gilgen. Wan derſelbig in Augſpurg angefangen zu floriren vnnd zu waß hohen digniteten er gelangt. Auch waß vnnd wan in demſelben Geboren, Geſtorben Caiſtlich vnnd verheurath worden. Alles mit ſonderem Vleiß auß bewehrten Authoribus vnd aigner erfahrung, in diſe Form mit aigner hand verfaſt Durch Weillund deß Hochwolgebornen Herren Herren Octauiani Secundi Fuggers Freyherrens zu Kirchberg vnnd Weiſſenhorn Röm. Kay. M. Raths vnnd Stattpflegers in Augſpurg geweſten dieners Guardaroba vnd Burgers in Augſpurg Iohann Naſſen. A. C. 1628.

Folio Secundo *Epigramma in Genealogiam Fuggaricam.*

Der guette Saamen in der erdt
Zuem wachſen er ſich bald verkhert
Vnnd richt ſich daß erß nit lang ſaum
Damit auß ime werd ain Baum,
Der ſich bey Zeit öber ſich ſchwing
Damit er vil der Früchten bring,

 Der

Die nachmals Khindten reichlich khomben
Dem menſchen zue ſeim gutten frommen.
Auch Vrſach gebe beuorab
Daß man dem Schöpfer zdanken hab,
Vnb ſeine gaaben manigfalt;
Eben hats hie ain ſolliche gſtalt.
Mit diſem Saamen lobens werth
Der allenthalb wird hoch geehrt,
Auß dem gewachſen iſt ain Stam
Der Herren Fugger lobeſam
Der tregt ſolche Früchten (wie bewiſt)
Dem khaum ainr zueuergleichen iſt
Von Gold vnd Silber auch zumal
Von allerley ſchönen metal
So wachſen thuet nit allein do
Sonder an ortten anderſtwo
In Aſia vnnd Africa
Europa vnnd America.
Von diſen Früchten hin vnnd her
Vil tauſent menſchen gnieſſen der,
Von Gaiſtlich vnnd von Welttlichen
Von Kraukhen vnd von dörfftigen.
In Stifftungen vnnd Lazareth
Auch mit Allmueſen vil aufgeth.
So hat der Stammen noch wol mehr
Der Früchten tragen biß hieher,
Von Biſchoff vnnd Canonicos
Von Freyherren vnd Graffen gnoß,
Die ghaltten werden in groß eheren
Bey Kayſer König, Fürſtn vnnd Herren.
So wöll dan Gott den gantzen Stam
Auch die löblich Familiam
Erhalten in ſeim Göttlichen ſchutz
Den armen zu wolfart nutz.
Auch benedeyen ſeinen Nam
Allß wie deß frommen Abraham,
Hie zeittlich geben frid vnnd rueh
Vnnd dort die ewig Frewd dartzue
Amen damit geſchehe daß
Winſchet der Author Iohan Naß.

Epigramma iſtud excipiunt *Fuggerorum* nomina, quorum memoria in hoc fit. Genealogia a *Ioanne*, qui anno 1370 Auguſtam veniebat, incipit, et *Ioanne* nominis quartus, *Marci* filius eidem finem imponit. *Ioannis* primi familiam *Iacobi* iſtius filii his verſibus:

Biſcher (wieuil) man genueg verſteht
Der erſte Fugger Khinder het
Nun folgt hierauf her Iacobs gſchlecht
Deß elttiſten verſteh mich recht.

amilia *Vdalrici*, *Georgii I. Raymundi I. Antonii I. Ioan, Iacobi*: *Georgii II. Mar-*
annis II. Iacobi II. Seuerini: *Troiani*: *Philippi Eduardi*: *Octauiani Secundi*: *An-*
. Raymundi II. Georgii III. Antoni III. Philippi: *Alberti*: *Marci II. Chriſtophori I.*
III. Hieronymi: *Hugonis*: *Chriſtophori II. Ioannis IV.* quorum cuilibet quidam
praemittuntur. Autor in hoc ſuo opere de *Fuggerorum* incremento, fatis, vitae
tantiis, bonorum acquiſitionibus, honoribus, dignitatibus penitus ſilet.
iggerorum Genealogiam cum eorum iconibus ſplendide aeri inciſis tum *Dominicus*
an. 1593. tum fratres Kiliani an. 1619 ediderunt.

XVIII.

rnitas SS. Vdalrici et Afrae. in Fol.

ım, quod in praeſente codice occurrit, eſt inſtitutionis fraternitatis SS. *Vdalrici* *Afrae* inſtrumentum, in adpendice N. XV. integrum relatum. Secundo *Petri* S. R. dinalis et Epiſcopi Auguſtini literae, quibus indulgentias iis, qui vigiliis, et miſ- fratribus et ſororibus ſingulis annis celebrandis interſint, conceſſit. Reperiuntur :nd, N. XVI. Documento indulgentiarum. Fratrum et ſororum albo inſcriptorum : nota eſt praemiſſa.

ie nach werdent mit namen beſchriben vnd eingezaychnet alle die ſo in der erbern ſchafft Abbtz vnd Conuentz des wirdigen Gotzhauſ Sant Vlrichs vnd Sant Afren ɡſpurg ſind. Vnd iſt die ſelbig Bruderſchafft nach der Zeit alſß der Hochwirdigiſt in tter Fürſt vnd herre herr Peter der hayligen Römiſchen Kyrchen Cardinal vnd Bi- zu Augſpurg das obgemelt Cloſter zu reformiren angefangen hatt erneüwert worden Iare da man zehlt tauſent vierhungert vnd vierzig Iare bey Regierung des Erwir- Gayſtlichen Hern| Hern Iohannſen Höchenſteiners weylent Abbte des ſelben Gotzhauß. ɪrnach in dem Iare da man zelt nach der gepurd Chriſti vnnſers lieben herren vier- undert ſechtzig vnd acht iare ſind die Erwirdipen gayſtlichen herren herr Melchior herr Cunrat Prior vnd der Conuente gemainlich des mer gemelten Gotzhauß in irem beleuten Capittel nach gewanlicher ordnung ains worden auff mainung das die alle ſt auff den achtenden des hayligen Pfingſtags der bemelten Bruderſchafft ainen lob- artag vnabgengklich halten vnd began wöllen des Aubentz mit ainer geſungen vigily rgens an dem mäntag mit ainem geſungen ſelampt auffs Sant Vlrichs Altar vnd it geſprochen ſelmeſſen von allen Prieſtern Irs Conuents. Das iſt beſchechen vnd durch ɡenanten gnädigiſten Herren Cardinal Byſchoue vnd Legaten confirmiret vnd beſtä- rch ſeiner fürſtlichen gnaden briefe vnd Inſigel auff mäntag nach dem Suntag dar ſingt Exaudi des obgeſchriben Iars.

:quuntur nomina *Friderici III.* Imperatoris, *Petri* Card. et Epiſcopi, *Ludouici* et Banariae Ducum, *Sigismundi* Auſtriae Archiducis, et *Maximiliani* Imperatoris

 albo

albo inſcripta. Dein monaſteria nobiſcum ſpirituali foedere iuncta: Viri eccleſiaſtici,
nique laici vtriusque ſexus, qui ſpeciale foedus cum noſtris iniere, vti ex ſeque
praemonitione patet:

Zu wiſſen das diß geſchriben gayſtlich auch die hernach weltlich perſon auffgeno ſind in ain beſunder Bruderſchafft des Abbtz vnd Conuents zu Sant Vlrich vnd Sant ren in ſollicher maſſ geordnet, wann diſer perſon aine oder mer tod oder abgang verk wirt ſo iſt man irer oder irem ſel oder ſelen haben durch den obgemälten Conuent Plac vigily vnd ſelampt mit liechtern vnd anderm nach gewonhayt vnd innhalt des ordens vnd ſelben bruderſchafft. Auch ſo gibt man dene diſer Bruderſchafft ob ſy des begeren bri vnder der abbtey Inſigel vnd ir namen nach irem Tod werden eingeſchriben in das ma rologium oder tottenbuch alle iar im Cappittel zu verkunden. Die eegenant Bruderſchafft angefangen worden bey abbt Iohanns Hochenſteiner da man zelt hat nach Chriſti gep MCCCCXXXX Iare.

Album iſtum ſpecialis foederis, albus communis excipit, qui non Auguſtae ſol ſed etiam Dillingae, Laugingae, Gundelfingae, et Hoechſtadii eidem ab anno 14 1521 ſua nomina dederunt.

In fine de Sanctorum reliquiis in noſtra eccleſia repertis agitur.

XIX.

Auguſtani Sancti. II. Car. Stengelii Monaſteriologia. III. Matt Raderi Bauaria Sancta. in fol. Codex Sec. XVIII.

Codex praeſens aequali plane et elegante charactere ſcriptus eſt. Quae in eo c tenta reperiuntur, e latino in vulgare translata ſunt idioma, et etiam aedem icor aeri inciſae, quae in impreſſis reperiuntur exemplaribus, in eodem conſpiciuntur. P mum opuſculum textum quoque Auguſtae ad inſigne pignus anno 1601 impreſſum fertum habet, qui de verbo ad verbum Germanice redditus et manu exaratus Operis titulus ita legitur: *Die Augſpurgiſchen Hailligen.* In auerſa pagina habetur q dam locus ex Lib. Sapientiae cap. V. Dein explicatur titulus aeri inciſus. Sequitur S mo pedeſtris ad B. V. *Mariam* Auguſtanae vrbis patronam. Denique Sanctorum bre deſcriptio a S. *Lucio Britannorum* Rege, qui primus vrbis apoſtolus laudatur, incip et cum S. *Ioan*, de *Capiſtrano* finitur. Sequuntur quaedam de S. Cruce, et locus *Iudae* Epiſtola operi finem imponit.

Icones *Dominicus Cuſtos* Calcographus Auguſtanus ſculpſit, et opuſculum ſplendi impreſſum *Antonio Welſero* et *Chriſtophoro Rehlingero* Canonicis eccleſiae Cathedr Friſi genſis dedicauit.

II. Monaſteriologia iisdem iconibus et monaſteriorum delineationibus, quae in tino impreſſo exemplari inueniuntur, eſt exornata, quae textus theodiſcus ſubſequit Inſcriptio ſequens eſt operi praefixa: *Kurtze Beſchreibung vnnd Abriß Ettlicher für merer Clöſtern St. Benedicts Ordenß im Teuſchlandt: Erſtlich Lateiniſch Ietzund Teutſch beſchriben; durch R. P. F. Carolum Stengelium Benedictiner Ordenß zue S. rich*

rich in Augſpurg Anno 1619. De hoc opuſculo, cum iam Vol. I. p. 73 recenſitum habetur, plura dicere ſuperſedere merito poſſum.

III. *Bauaria ſancta* a *Mattheo Radero* S. I. Sacerdote latino ſermone ſcripta, et a quodam anonymo Germanice reddita ſolummodo primam operis partem complectitur, iisque iconibus, quae in latino reperiuntur exemplari, decorata eſt. Titulus ſequens legitur praefixus. *Bauaria ſancta. Das Hailige Landt Bayern oder die Lieben Hailigen deß Landts Bayrn auß befelch des Durchleuchtigſten Fürſten Maximiliani Hertzogen in Bayren angefangen, zuſamen getragen, beſchriben, vnnd ſeiner F. D. verehrt durch Matthaeum Raderum der Soc. Ieſu Prieſtern nach Chriſti geb. Anno M. D. C. XV.* Sequitur *Raderi* operis nuncupatio, duplex ſanctorum in opere contentorum index: Prouincialis adprobatio: Praefatio duplex. In hac verſione non Sanctorum hiſtoriae Germanice redditae, ſed carmina quoque iconibus ſubiecta reperiuntur. E. G. de S. *Lucio*

Primus ab extremis Luci rex diue Britannis
Dona Deo faſces, et diadema litas
Gemmataſque togas, ebur, atque inſignia regum,
Vrbes, ac populos, caſtra, phalangas opes.
Scilicet eſt maior regnis et regibus ipſis,
Spernere qui titulos, totaque regna poteſt.
Et tamen hoc nihil eſt; qui ſpretis omnibus addit
Se quoque, coeleſti dignus honore venit.

Germanice ita ſonant:

Der Erſt von Königklichen ſtandt
Auß weitentlegnem Engellandt;
Ward Lucius der Gott zue Ehr,
Aufopferet Cron vnndt Scepter:
Verließ Königs zier, ſchmukh vnd Pracht;
Stätt; Land, vnd Leuth, ſamb aller Macht.
Der iſt gwißlich ein teurer Mann,
So gantze Reich verachten khan;
Diſer aber gilt noch viel mehr,
Der alles vernicht; vnnd auch drüber
Sich ſelbſt veracht; Iſt güntzlich wehrdt
Das Er im Himmel werd geehrt.

Plureo Sancti qui in latina editione inueniuntur, in praeſente omiſſi ſunt verſione. B. *Ioannes Capiſtranus* operi finem imponit. Verſio hec breui temporis interuallo latinam ſequebatur editionem, et a *Raßleriana*, quae Auguſtae anno 1714 typis prodiit, longe aberrat.

XX.

XX.

Ioannis Abbaris Tractatus de eſu carnium. II. Bernardi Mon. eadem materia tractatus. III. Ioan. de Palomar de eadem tr tatus. IV. Tractatus contra vitium proprietatis. V. Ioan. A bat. Tractatus de profeſſione monachorum. VI. Decreti Capituli Prouinc. ord. S. Ben. VII. Dauidis ord. S. Franc. op culum de reformatione exterioris hominis. VIII. Henrici I Epiſtola ad Melch. Abbat. S. Vdal. pro Gymnaſii erectio in 4to. Codex Chart. Sec. XV.

Varia haec in praeſente codice contenta variis ſcripta ſunt characteribus. Primu quod occurit, eſt *Ioannis* Abbatis S. *Bauonis* ord. S. *Benedicti* tractatus de *ca eſu* et abſtinentia pro Monachis Benedictinis compoſitus, et quidem, vt Autor in logo loquitur, ad *inſtantiam quorumdam Abbatum monaſteriorum ordinis ſancti Bene Patauienſis dioeceſis petentium a Reu. Patre Domino Epiſcopo Patauienſi ſibi et ſub ſuis monachis ſanis et fortibus ſecundum conſtitutionem Benedicti P. XII eſum carnium dulgeri.* In hoc tractatu Autor erudite admodum demonſtrat, nec ſanis nec fort Monachis S. *Benedicti* regulam profeſſis carnis eſum eſſe licitum, et *Benedictum* Papam nec minimum quoad hoc praeceptum regulae voluiſſe derogare.

Ioannes fuit Abbas monaſterii S. *Bauonis* ord. S. Ben. apud Gandauenſes, nati Germanus, tam religioſa conuerſatione, quam literarum ſcientia inſignis, ſcripſit p ter praeſentem tractatum, *declarationes in S. regulam, et quaeſtiones ſententiarum.* Flc Seculo XV.

II. *Bernardi* Monachi et Prioris Tegernſeenſis contra carnis eſum tractatus, ſanis et fortibus carnis comeſtionem iuxta regulae praeſcriptum eſſe prohibitam, per *Benedicti XII.* Papae conſtitutionem fuiſſe conceſſam fuſius probare ſtudet. Scr iſtum ad *Martinum* Monachum Wiblingenſem, quocum in S. *Vdalrici* monaſterio de dem materia colloquium habuit, vti ex ſequente operis prologo patet: *Ieſu Chriſti tori religionis amatori veritatis exquiſitiori fratri Martino ordinis Sancti Benedicti mon in Wiblingen profeſſo frater Bernardus eiusdem ordinis monachus in Tegernſee vtinam nus in eodem Iheſu chriſto cum puro fraterno affectu eternam ſalutem. Sed et que recta recte ſapere necnon intellecta opere efficaciter adimplere. Religioſe pater ac percolende Fr Tua pridem caritatiua mecum in monaſterio S. Vdalrici Auguſte habita collacio ſuper cito monachorum carnium eſu meo actenus herens animo compulit vt ſaltem ſcripto q cunque tuis quandoque reſpondendo obuiarem queſtiunculis quibus tunc aliis ſollicite inte verbo non noui nec potui ſufficienter reſpondere. Itaque nunc ad me rediens que tunc mi hi reddebant alienum deſerens ex tuis verbulis occaſionem ſumens libros conſului de ea eſt in me fide et religione rationem redditurus tuo quoque voto pro poſſe ſatiſfactuurus ymo monachis ipſis de quibus tunc tua queritabat induſtria ſuper eſu huiusmodi varie putantibus occurſurus atque prout valeo competenter reſponſurus eos ad pacem pro meo*

di

dulo componere. Sequuntur duodecim concluſiones, quas lamentatio ſuper religioſae diſciplinae lapſum excipit. In fine legitur: *Hoc autem ſcriptum finiui in die ſanctorum Gordiani et Epimachi anno &c. 57. Expliciunt ſcripta cuiuſdam moderni non doctoris ſed dictoris contra eſum carnium monachis nigris prohibitum quiſi bene et verum ſcripſit ac dixit laus tibi domine rex eterne glorie ſin autem tu ipſe pyſſime benignus indulge Amen.*

Bernardus Wagingae in Salisburgenſi agro natus Monachus Tegernſeenſis, vir pius et doctus, Monachorum mores reformare tum conſiliis, tum ſcriptis haud parum adiuuit. Obiit in Parthenone Pergenſi anno 1472 plura poſt ſe relinquens pietatis opera, quae *Bern. Bezius* in Bibl. Aſcet. T. VII. praefat. recenſet.

III. *Ioannis* de *Polemar* de carnium obſtinentia tractatus ad *Ioannem* Abbatem ad Scotos Viennae, in quo absque graui culpa monachos ſanos et fortes carnibus veſci haud poſſe probat. Fuit is Barcinonenſis eccleſiae Archidiaconus decretorum doctor inſignis. Claruit in Gymnaſio Viennenſi multaque ſub *Sigismundo* Imperatore ingenii monumenta reliquit.

IV. Tractatus contra proprietatis vitium ita incipit: *Siuis perfectus eſſe, vade et vende omnia que habes et da pauperibus veni et ſequere me et poſſidebis theſaurum indeficientem in celo &c.* In fine haec habetur notitia: *Explicit tractatus contra vicium proprietatis a quodam monacho ordinis ſancti Bernhardi editus Wiene anno 1422 in die ſancti bonifacii et ſociorum eius &c. Finitus eſt predictus tractatus in monaſterio Mellicenſi per manus fratris pauli monachi a carnatione domini M. quadringenteſimo viceſimo ſeptimo anno in die ſancti Antonii Confeſſoris et monachi.*

V. *Ioannis* Abbatis tractatus de *profeſſione* monachorum ita incipit: *Tractatus iſte qui eſt de profeſſione monachorum tres habet partes in prima forma profeſſionis declaratur, in ſecunda proficientium temeritas reprimitur: in tertia autem profeſſorum negligencia excitatur.* Iſti alius tractatus de virtutum incremento, et cuiusdam doctoris Pariſienſis de *proprietatis vitio* ad quemdam canonicum regularem ſubiungitur.

Capituli Prouincialis Monachorum ord. S. Ben. Herbipoli anno 1424 in monaſterio S. *Stephani* praeſidentibus Abbatibus: *Balduino* in Luneburg, *Theodorico* in Northeim, *Appellone* in Sucoheim, *Helfferico* S. *Ioan.* in Rinckauia, celebrati decreta, quibus imprimis vetera ſtatuta fuerunt adprobata: 2do viſitationis ordo deſtinatus: 3tio Viſitandi bona et equos viſitatorum diligenter cuſtodire tenentur: 4to. Si contigerit viſitatores in via ſui officii ſpoliari. 5to. De ſaluo conductu viſitatorum. 6to. Ne quisquam plurium quam trium procurator fiat. 7mo. Si conuentus aliquis voluerit ad capitulum mittere literas. 8vo. De archa et archae cuſtodibus. 9no. De breui mortuorum.

VI. Fr. *Dauids* ord. S. *Franciſci* opuſculum ad iuuenem de reformatione exterioris hominis ita incipit: *Deſideraſti a me kariſſime vt aliquid ſcriberem tibi ad edificacionem.* Saepius iam typis excuſum prodiit.

VII. *Henrici* Lür Plebani Dilingae epiſtola ad *Melchiorem* Abbatem S. *Vdalrici*, qua Benedictinis ſtudiorum neglectum acerbis exprobrat verbis, et vt gymnaſium erigant, Abbates animare conatur. Legi poterit in adpendice N. XVII.

XXII.

Proceſſus et receſſus capitulorum prouincialium ord. S. Bened. Congregat. Burſfeldenſis. in 4to. Codex Sec. XV.

Praeſens diuerſis temporibus; diuerſisque manibus ſcriptus. Eius contenta cum monaſteriorum Germanorum ord. S. *Benedicti* reformationis a Conciliis Conſtantienſi et Baſileenſi decretae, abbatibusque demandatae hiſtoriam plurimum illuſtrent, ideo ea breuiter recenſere volo. Deſcribitur imprimis ordo in capitulo prouinciali obſeruandus. Iuramentum viſitatorum. Modus ſuſcipiendi viſitatores. Interrogatoria. De Monialibus. De caſtitate, ieiunio, obedientia. Forma renuntiationis. Abſolutionis Abbatis forma. De eiusdem electione. Ordo agendorum in praefectione Abbatis vel praepoſiti. Forma Abbatem deponendi. De receſſus viſitatorum. De reformationis Charta. Decretum Baſileenſis Concilii in praelatorum electione obſeruandum. Viſitationis charta. Sententia definitiua contra Abbatem. Inſtrumentum concordiae inter Abbatem et conuentum. Concilii Conſtantienſis decretum, quo Benedictini Capitulum prouinciale Peterhuſii celebrare iuſſi ſunt. Proceſſus executorialis ſuper praecedente decreto. Bulla concili Conſtantienſis pro capituli praeſidentium electione anno 1417 data. Bullae contra rebelles Abbates et Monachos ad Capitulum venire renuentes. Citationes. Bulla concilii Baſileenſis pro reformatione ord. S. *Benedicti* anno 1493 data. Saluus conductus a *Sigismundo* et *Alberto* Rom. Regibus viſitatoribus conceſſus.

Receſſus primi Capituli Petershuſii prope Conſtantiam anno 1417 celebrati, praeſidentibus Abbatibus *Ludouico* Trenorchienſis, *Thoma* Eboracenſis, Sifrido Eluacenſis et *Ioanne* Peterhuſani coenobiis.

Secundum Capitulum Moguntiae in monaſterio S. *Albani* coeptum et dein ad monaſterium Fratrnm Eremitarum S. *Auguſtini* translatum, et anno 1418 praeſidentibus Abbatibus *Ioanne* Fuldenſi *Friderico* Campidunenſi, *Ioanne* San-Vlricano et *Ewaldo* Reinzartsbornenſi Abbatibus celebratum.

Capitulum tertium Fuldae anno 1420, praeſidentibus *Friderico* Hiersaugienſi, *Henrico* S. *Gothardi*, Hildesheimenſi abbatibus habitum.

Quartum Selgenſtadii anno 1422 praeſidentibus *Alberto* Hirsfeldenſi, *Georgio* Caſtellenſi, *Theodorico* Amersbacenſi Abbatibus celebratum.

Quintum anno 1424 Herbipoli praeſidentibus *Balnino* Lunenburgenſi, *Theodorico* Northeimenſi, *Appellone* Sunsheimenſi et *Helfrido* Rinkauienſi Abbatibus.

Sextum Erfordiae anno 1426 praeſidentibus *Ioanne* Vrauienſi, *Henrico* Brunsuicenſi, *Georgio* S. *Aegidii* Norimbergenſi, *Nicolao* Anhuſano abbatibus.

Septimum 1429 in monte Monachorum prope Bambergam praeſidentibus Abbbatibus *Georgio* Erfordenſi, *Henrico* Norimbergenſi, et *Hugone* Alperbacenſi.

Octauum in monaſterio SS. *Vdalrici* et *Afrae* Auguſtae anno 1432 praeſidentibus *Ortwino* Erfordienſi, *Ioanne* S. *Georgii* in Stein, et *Henrico Amerbacenſi* Abbatibus.

Nonum Baſileae, durante concilio ibidem celebrato, 1435 praeſidentibus *Ortwino* Erfordienſi, *Friderico* Augienſi, *Ioanne* S. *Georgii* in Stein, et *Henrico* Faucenſi abbatibus.

Deci-

Decimum Norimbergae anno 1439 praeſidentibus *Hartungo* Erfordienſi, *Nicolao* S. *Blaſii*, et *Henrico* Amerbacenſi abbatibus. In hoc concilii Baſileenſis bulla ſupra memorata fuit acceptata.

Vndecimum ibidem an. 1441 praeſidentibus *Georgio* S. *Aegidii*, *Hartungo* Erfordienſi, *Nicolao* S. *Blaſii* et *Henrico* Amerbacenſi Abbatibus.

Duodecimum Erfordiae in monaſterio S. *Petri* praeſidentibus Abbatibus *Caſparo* S. *Galli*, *Hartungo* Erfordienſi, *Georgio* Norimbergenſi, et *Bertholdo* S. *Stephani* Herbipolenſis anno 1444.

Decimum tertium anno 1447. Peterhuſii prope Conſtantiam praeſidentibus abbatibus *Ioanne* Peterhuſano, *Georgio* Norimbergenſi, *Bertholdo* S. *Stephani* Herbipoli et *Hermoldo* Hildesheimenſi.

Decimum quartum Herbipoli in monaſterio S. *Stephani* anno 1451 praeſidentibus Abbatibus *Georgio* Norimbergenſi, *Ioanne* S. *Burchardi* Herbipoli, *Chriſtiano* Erfordienſi, et *Helmoldo* Hildesheimenſi.

Nicolai de *Cuſa* Cardinalis literae pro *reformatione* Abbatum et Fratrum; 2do de *iuramento* Abbatum et procuratorum: 3tio Contra monialium monaſteria ſine licentia intrantes: 4to de modo viſitandi.

Decimum quintum Seligenſtadii anno 1454 praeſidentibus Abbatibus *Wolframo* Hirsaugienſi, *Chriſtiano* Erfordenſi, *Vdalrico* Wiblingenſi, et *Bertholdo* S. *Stephani* Herbipoli. In iſto *Nicolai* Cardinalis ſtatuta ſupra relata fuerunt adprobata.

Petri Cardinalis et Epiſcopi Auguſtenſis ſtatutorum confirmatio, et exhortatio ad ſuſcipiendas viſitationes.

Ioannis Epiſcopi Euſtettenſis ſtatutorum confirmatio.

Decimum ſextum Erfordiae anno 1456. praeſidentibus Abbatibus *Bertholdo* S. *Stephani* Herbipoli, *Ioanne* Hildesheimenſi, *Ruperto* S. *Iacobi* Moguntiae, et *Vdalrico* Blauburano.

Decimum ſeptimum Norimbergae in monaſterio S. *Aegidii* anno 1459 praeſidentibus Abbatibus *Georgio* Norimbergenſi, *Bertholdo* Brunsuicenſi, *Eberhardo* S. *Iacobi* prope Moguntiam, et *Henrico* in Ettenheimmünſter.

Decimum octauum Herbipoli in monaſterio S. *Stephani* praeſidentibus Abbatibus *Bertholdo* eiusdem monaſterii, *Ioannne* Hildesheimenſi, *Eberhardo* montis S. *Michaelis*, *Melchiore* S. *Vdalrici* Auguſtae.

Decimum nonum in monte S. *Michaelis* prope Bambergam anno 1467 praeſidentibus Abbatibus *Ioanne* Bursfeldenſi, *Melchiore* S. *Vdalrici* Auguſtae, *Henrico* Hildesheimenſi, et *Ioanne* Werdenſi.

Viceſimum Erfordiae anno 1470 praeſidentibus Abbatibus *Gunthero* eiusdem monaſterii, *Melchiore* S. *Vdalrici* Auguſt. *Seboldo* Norimbergenſi, et *Paulo* Elchingenſi.

Viceſimum primum Norimbergae anno 1473 praeſidentibus Theoderico Bursfeldenſi, *Gunthero* Erfordienſi, *Ioanne* Norimbergenſi, et *Ioanne* Werdenſi.

Viceſimum ſecundum anno 1476 in monte S. *Michaelis* Bambergae praeſidentibus *Martino* Schwarzachenſi, *Hermanno* Moguntinenſi, Henrico Blauburano, et *Ioanne* Norimbergenſi.

Viceſimum tertium anno 1479. Norimbergae praeſidentibus Abbatibus *Martino* Schwarzachenſi, *Leonardo* Caſtellenſi, *Bernardo* Hirsaugienſi, et *Hermanno* S. *Iacobi*

Viceſimum quartum Blauburae anno 1482 praeſidentibus Abbatibus *Georgio* S. *St phani* Herbipoli, *Ioanne* Wiblingenſi, *Vdalrico* montis monachorum, et *Ioanne* Norim bergenſi.

Viceſimum quintum Auguſtae in monaſterio SS. *Vdalrici* et *Afrae* anno 1485 pra ſidentibus Abbatibus *Ioanne* Norimbergenſi, *Ioanne* Spanheimenſi, *Henrico* Weiſenbu genſi, et *Paulo* Elchingenſi.

Capitulorum memoratorum receſſuum in praeſente codice relatorum ſummaria *Ioa nes Trithemius* Abbas Spanheimenſis, ſuppreſſo nomine, ſub titulo: *Abbreuiatura rec ſuum Capitularium*, Norimbergae anno 1493 prelo ſubmiſit, publicique iuris fecit. M rerentur vtique, vt omnes eorum cum ſequentibus typis euulgarentur, ex quo mon ſticae diſciplinae ruina, quantumque patres noſtri ad eam reſtaurandam, conſerua damque aſſiſſent, haud parum eluceret.

XXII.

Receſſus capitulorum prouincialium. II. Benedicti Papa XII. con ſtitutiones. III. Diuerſa de viſitatione et reformatione ſcript &c. in 4to Codex Sec. XV.

Quae in praeſente codice occurrunt, diuerſa ſunt, et a diuerſis ad monaſticam di ciplinam reſtaurandam comportata.

Praemittuntur quaedam de reformationis neceſſitate, et in quibusnam diſciplina capitibus ea inſtituenda ſit. Dein ſequuntur articuli, ſeu puncta ſtatutorum collecti e primis tredecim capitulis ſupra recenſitis.

II. *Benedicti XII. v. XIII.* Conſtitutiones pro Monachis ord. S. *Benedicti* factae triginta et nouem conſtant capitulis. Datae ſunt Auenione XII. Cal. Iulii, pontificatu eiusdem anno ſecundo. Agitur in iisdem de capitulis, viſitationibus, capitulis generalibus, ſubuentionibus et collectis, de capitulis quotidianis, ſtudiis, ſtudentibus ad ſtudia generalia mittendis, penſionibus ſtudentium, mutuis et venditionibus, fictis et doloſis contractibus, forma iuramenti a praelatis praeſtandi, ſpoliis, inuentariis per nouos antiſtites Abbates faciendis, de locis non tradendis ad firmam niſi cum certa ſolemnitate, priuilegiis et rebus aliis non tenendis extra loca monachis et conuerſis proprieatariis et negotiatoribus. Victualia in pecunia miniſtrentur nec ſeculares deputentur ad victum monachis miniſtrandum: ne mulieres habitent in locis monachorum, ne monachi teneant, vel nutriant animalia ſeu perſonas ſeculares in monaſterio. De ſoluendis cenſibus, creatione monachorum: forma et honeſtate veſtimentorum, licentia exeundi extra monaſterium, monachis ad beneficia mittendis, Eſu et abſtinentia carnium, miſſarum celebratione, confeſſione et Communione, cuſtodia et reuerentia ornamentorum eccleſiae, decanis, praepoſitis inſtituendo priore clauſtrali, monachis obtinentibus beneficia in monaſteriis alienis: ex collatione apoſtolica. Quod antiquus monachorum numerus teneatur in beneficiis eorumdem: de collapſis monaſteriis in religione in facultatibus: de medicantibus ad ipſum ordinem aſſerentibus ſe translatos: de latoribus, conſpiratoribus de publicatione ſtatutorum et ordinatione praemiſſorum.

III.

III. Quaedam de viſitatione monaſteriorum: orationes in eadem dicendae, conſtitutiones reformationes ord. nigrorum monachorum *Innocentii III. Honorii III. Benedicti XII. Clementis V. Quae transſcripta ſunt procurante et iubente Reuerendo in Chriſto patre et Domino Hainrico dicto Haſenberg dei gratia Abbate monaſterii noſtri Blauburenſis ... ſub anno a natiuitate domini Milleſimo quadringenteſimo viceſimo octauo &c.* Duae chartae reformationis vna ad San-Vlricanos, quae in adpendice N. XVIII. habetur, et altera ad omnes dioeceſis monachos a *Petro* Epiſcopo Auguſtano datae. Subiiciuntur plura de reformatione: tractatus *Nicolai* de Dinkelſpiel de carnium eſu: de viſitatione et cibis eſſentialibus monachorum: Conſtantienſis concilii breue ad *Nicolaum* Mellicenſium Priorem et reformationis fautorem: reformationis charta in Germano idiomate.

XXIII.

Benedicti XII. Papae Conſtitutiones in fol. Cod. Sec. XV.

Conſtitutiones ſunt plane eaedem, quarum ſumma praecedente numero relata eſt. Earum initium ita ſonat: *Benedictus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam Summi magiſtri dignacio nos quamquam immeritos miſeranter in Apoſtolici magiſterii Cathedra collocauit vt nedum preſimus quam proſimus pariter operibus et exemplis &c.*

XXIV.

Sermo de viſitatione monaſteriorum ord. S. Ben. et S. Auguſtini in ducatu Auſtriae. II. Georgii Abbatis Faucenſis liber reformationis. III. Nic. de Lyra reſponſio ad quemdam Iudaeum ex verbis Euangelii S. Matthaei in 4to.

Sermo iſte in Auſtriae monaſteriorum tam S. *Benedicti*, quam Canonicorum regularium S. *Auguſtini* viſitatione dictus eſt. Incipit ab Apoſtoli verbis: *Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere.* Sermonem charta viſitationis pro Monachis Cellae S. Mariae anno 1419 illis promulgata.

II. Reformationis libro capitulorum, quae viginti et octo numerantur, ſummaria ſunt praemiſſa: dein legitur: *Incipit liber reformationis ac ordinationis, conſuetudinum regularium venerabilis in Chriſto patris domini Georgii Abbatis monaſterii Faucenſis Sancti Magni ordinis beati Benedicti Abbatis Auguſtenſis dyoceſis.* Eius initium ita ſonat: *Expedito et reformato prout largiente domino potuimus diuinorum officiorum breuiario adhuc nos grandis ingensque cura ingensque animi ſollicitudo perurget quatenus et obſeruancias regulares ac conſuetudines laudabiles ceremoniasque monachales a ſanctis patribus nobis traditas in noſtro monaſterio proh dolor per negligenciam collapſas in debitum ſtatum reformare re-*

 cuperare

cuperare et emendare debeamus &c. Floruit Abbas iſte regularis diſciplinae ſtudioſiſſimus *Georgius Sandauer* Seculi decimi quinti initio.

III. *Nicolai* de *Lyra* tractatus de myſterio Chriſti ita incipit: *Queritur vtrum per ſcripturas a iudeis receptas poſſit probari miſterium chriſti in lege et prophetis promiſſi eſſe iam completum &c.*

XXXV.

Ioan. Trithemii Abbat. liber de ſtatu et ruina ord. S. Bened. II. Abbreuiatura receſſuum Capitularium Patrum ord. S. Ben. III. Ioan. Trithemii Collatio de republica eccleſiae et monachorum ord. S. Ben. IV. Eiusdem liber de proprietate. in 4to. Codex Sec. XV.

Vna eademque manu in hoc volumine contenta eleganti ſunt ſcripta charactere. Primo opuſculo ſequens titulus legitur praefixus: *Ioannis de Trittenhem Abbatis Spanhemenſis ordinis ſancti benedicti de obſeruantia burſſeldenſi liber lugubris, de ſtatu et ruina monaſtici ordinis omnibus religioſis ac deuotis viris non minus vtilis quam iocundus.* Opus iſtud anno 1493 in Capitulo prouinciali Hirsaugiae celebrato lectum, ad finem ſeculi XV. typis iam euulgatum eſt. Reperitur etiam in eiusdem operibus ſpiritualibus anno 1604 impreſſis.

II. *Abbreuiatura receſſuum capitularium patrum ordinis diui Benedicti per prouinciam moguntinam et dyoceſim Bambergenſem a tempore concilii Conſtancienſis vſque ad annum dominice incarnacionis milleſimum quadringenteſimum nonageſimum tertium celebratorum. Nec non modus viſitandi monaſteria vtriuſque ſexus. Vnacum ſummario priuilegiorum prouincie et dyoceſis ac ordinis.* Sequitur deinde materia vixnon eodem ordine, quo anno 1493 a *Georgio Stöchs* typographo Norimbergenſi typis expreſſa prodiit. Operis clauſula ab impreſſa quoad vltima verba deflectit, legitur enim: *Volumini preſenti in forma viſitandi tam monialium quam monachorum monaſteria ordinis S. Benedicti per prouinciam moguntinam et dioſceſim bambergenſem &c. in epilogum precedencium ſub breuitate ordinata expreſſiuum partito et diuiſo ad inſtantiam reuerendi in chriſto patris domini Abbatis monaſterii apud ſanctum egidium Nurenberge memorati ordinis Prelati (cui morem gerere admodum cupit) preſencium ſcriba Fr. Symon Weinhardi de faucibus alpium profeſſus monaſterii ſanctorum Affre et Vdalrici in Auguſta. Fortuna comite preconceptum et intentum finem dedit anno incarnacionis verbi intelligibilis diuini de ſpiritu ſancto ex Maria ſemper virgine* 1493 *ſexto Kalendas decembris die uero ſacratiſſimi preſulis conſtantiencium Conradi. Ad cuius limpidam viſionem intellectiuam et beatiſſimam volitionem ſeu fruicionem charitatiuam preces et merita beatiſſimi Benedicti nobis proſint nanciſcendam. Amen.*

III. *Ioan. Trithemii* collatio de republica eccleſiae et monachorum ordinis diui Patris *Benedicti* habita Coloniae in capitulo annuali per Reu. P. D. *Ioan.* Abbatem Spanheimenſem prima Sept. anno 1493. Quae inter opera *Trithemii* anno 1604 impreſſa reperitur

IV. Eiusdem tractatus de *proprietatee Monachorum*, qui 1495 in lucem prodiit. Hoc volumen *Symon Weinhart* Monachus San-Vlricanus, qui plurima opera elete charactere ſcripta reliquit, anno 1495 abſoluit.

XXVI.

Dauidis tractatus de reformatione exterioris, et interioris hominis. II. Tractatus de puritate cordis. III. Libri duo de imitatione Chriſti. IV. Modus viſitandi monaſteria in metropoli Salisburgenſi. V. Quaedam de reformatione monaſteriorum. in 4to. Codex Sec. XV.

ratris *Dauidis* ord. S. *Franciſci* alumni duo tractatus tam de exterioris, quam interioris hominis reformatione, ſeculo decimo quarto ſcripti, et ad finem Sec. XVI. reſſi, ita literatis noti ſunt, vt prolixior de iis notitia ſuperflua eſſet. In fronte prilegitur: *Incipit opuſculum Fratris Dauid ad Iuuenem de reformatione hominis exterio- Deſideraſti a me Kariſſime &c.* In ſecundi vero: *Incipit tractatus Dauid de interioris minis compoſitione. Collaciones meas quas per exhortacionem &c.*

II. Tractatus de puritate cordis abſque titulo ita incipit: *Multa ſunt ſciencie homin ſed nulla melior ea. qua cognoſcit homo deum et ſeipſum.*

III. Libri duo priores de imitatione diuerſa manu ſunt ſcripti. In fine primi ſequens itur notitia. *Et eſt finis huius tractatus ſcripti in concilio Baſilienſi anno domini Mcccc. XXVII. Et ſic cum dei adiutorio finitus eſt iſte tractatus per me Georgium de Göttingen c temporis Capellanus in Wiblingen.*

IV. Modus viſitandi monaſteria in dioeceſi Salisburgenſi, ceremonias in viſitatione eruari ſolitas exhibet. Iſti ſubiungitur oratio in eadem habita, occurunt quoque Baenſis concilii Bulla, et *Nicolai* de *Cuſa* literae ſoepius memoratae.

V. Tractatus de interna et externa religioſi reformatione, ac conuerſatione] ita ſque titulo incipit: *Videte quomodo caute ambuletis non tanquam inſipientes, ſed ſapienredimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.* Iſtum ſequitur tractatus de *proprietatis vi-*, cuius initium ita ſonat: *Si vis perfectus eſſe vade et vende omnia que habes et da pauibus &c.*

XXVII.

irectorium et conſuetudines Monaſterii Mellicenſis. in 4to. Codex Sec. XV.

raeſens codex elegante minuſculo charactere ſcriptus eſt, Continet ſequentia: I. Martyrologium per anni circulum in choro legi ſolitum. II. Agenda pro defunctis frabus, III. Ceremoniae externae a monachis obſeruandae. IV. Calendarium. V. Regula

S.

S. *Benedicti* in lectiones quotidianas diuiſa. VI. Regulae ſeu rubrica tum pro breuiario, tum pro miſſa, quam etiam pro officio diuino per anni circulum occurente. In fine legitur: *Salutis autore fauente finit feliciter opus fratris Leonardi Weinlin de Auguſta in Mellico ſub anno domini M496. ſcriptum inibi et accuratiſſime correctum emendatumque ſecundum exemplar preporrectum. Eodem tempore ſub forma hoſpitis detentus in eodem venerabili loco. Cooperator eiuſdem laboris frater Symon de Ampach profeſſus eiuſdem monaſterii.*

Fr. *Leonardus Weinlin* Monachus San-Vlricanus ab Abbate ſuo anno 1495 Mellicum, ceremonias, ac ritus ibidem obſeruari ſolitos conſcripturus, miſſus, ibidem plus anno haeſit. Iidem deinde in noſtro aſceterio introducti ſunt.

XXVIII.

Ceremoniae et conſuetudines monaſterii Mellicenſis, in 8vo Codex Sec. XV.

Monaſterium SS. *Vdalrici* et *Afrae* ſub Abbate *Ioanne* de *Hohenſtein* a Mellico ſuam accepit reformationem, tum patribus inde euocatis, tum aliis ad idem monaſterium miſſis. Vnde ceremoniae et conſuetudines ibidem introductae, ad nos etiam translatae ſunt. In hoc codice reperiuntur Ceremoniae et ritus in diuino officio obſeruandi. Ritus ſuſcipiendi hoſpites: Quaedam ex decretalibus de ſtatu monachorum: Charta viſitationis pro Monachis Weihenſtephanenſibus: Ceremoniae in choro obſeruandae: Quaedam, quae diſciplinam reſpiciunt. Scripta haec a diuerſis ſeculi decimi quinti medio.

XXIX.

Ceremoniae monaſterii Mellicenſis, in 8vo, Codex Sec. XV.

Primo loco occurrit in codice maiuſculis literis ſcripto, *ordo agendorum et dicendorum a ſacerdote in miſſa iuxta conſuetudinem Romanae eccleſiae:* dein profeſſio Fratrum conuerſorum in Germano et clericorum in latino idiomate: modus conſidendi, ritus pſallendi. Reperiuntur etiam S. *Bernardi* formula honeſtae vitae: orationes de paſſione domini, et S. *Bonauenturae* tractatus de confeſſione.

XXX.

Ceremoniae et conſuetudines monaſticae in 8vo.

Volumen praeſens 429 foliis conſtat. Praemittitur omnium materiarum in iſto contentarum index, quem Calendarium eccleſiaſticum mox excipit. Tandem ipſum opus ab ordine Breuiarii et ceremoniis in choro, capitulo, et menſa regulari in noſtro monaſterio

ſterio obſeruandis incipit. II. Quomodo miſſa tam priuata quam ſolemnis ſit tam a ſacerdote, quam ab aliis celebranda. III. De Abbate, Priore, Cellerario, Portario, Sacriſta, Sigillis Abbatis et conuentus, infirmario, veſtiario, nouitiis, conuerſis, monialibus, donatis, morituris, exequiis electione Abbatis; Caſibus Abbati reſeruatis &c. IV. De officialibus. V. Ceremoniae diſciplinam reſpicentes. VI. De literis fraternitatis et commendatitiis, necnon teſtimoniis &c. VII. Diuerſa, inter quae de ſcriptoris vitae circumſtantiis quaedam reperiuntur. Is erat *Wilhelmus Wittwer* Monachus San-Vlricanus; de quo, eiusque operibus Vol. III. mentionem fecimus. VIII. Diſpoſitorium moriendi.

XXXI.

Ceremoniae Mellicenſes. in 8vo. Codex Sec. XV.

Titulus praeſenti codici ſequens eſt praefixus: *Hic infra deſcriptum eſt officium ſeu miniſterium accollitorum iuxta practicam et conſuetudinem monaſterii melicenſis ordinis ſancti Benedicti.* Hoc tractatu finito, agitur de Hoſpitibus et nouitiis; quid confratre mortuo ſit obſeruandum: rubricae pro quorumdam ſanctorum feſtis: denique quaedam ceremoniae ſecundum conſuetudinem S. ſpecus. Haec omnia eodem charactere et quidem elegante ſcripta ſunt.

XXXII.

Ceremoniale in 8vo. Cod. Sec. XV.

Diuerſae iterum ceremoniae a Monachis tum in choro, capitulo, tum ad menſam, in nouitiorum profeſſione obſeruandae in hoc codice habentur. Iſtas S. *Bernardi* formula honeſtae vitae excipit. hanc ordo et proceſſus miſſae ſecundum romanam rubricam. Sequuntur exercitium noui athletae Chriſti, et meditationes per ſingulas horas praecipue de vita et paſſione Domini noſtri *Ieſu Chriſti*. Liber vitae. Denique vita S. *Catharinae* Virg. et Mart. metrice ſcripta, cuius initium ita ſonat:

Palma triumphalis Katharine virginis alme
A ſcriptore nouo ſit noua lege metri
Sepe vetuſtus ager vnico reuocatur aratro
Fertilis efficitur multiplicatque ſata.

In fine legitur: *Explicit vita Sanctiſſime virginis Katharine per Fratrem S. Geſſler Aug.*

XXXIII.

Ceremoniae. Codex Sec. XVI.

Praecedunt quaedam praecepta moralia a noſtro *Vito Bildio* collecta. Ceremoniae maxime acolythum ſpectant. Iſtis ſubiicitur *Artificioſa memoria ex Marco Tulio, Quintiliano, Petro Rauennatenſi, et aliis illuſtribus Autoribus ab aratore Chriſtiano Vmhauſer breuiter et exactiſſima diligentia excerpta et compoſita.*

XXXIV.

Directorium pro diuino officio in fol. Codex Sec. XVI.

Praemittitur huic operi prologus, ſeu potius ſtatutum tam ab Abbate quam ceteris capitularibus monaſterii SS. *Vdalrici* et *Afrae* ad diuinum officium pie ac deuote celebrandum factum, quod ſic legitur:

Cum inter religioſorum obſeruaciones haud minimus diuinarum debita horarum perſolucio profectus cenſeatur: vbi humana iam mens conditoris ſui non parum ſupernaturalis pregustat dulcedinis: ſi denique peſſumdatis temporalium rebus conſciencie ſue ſerenitate nil mortiferi comperiens virus infinita dei premunitur miſericordia. Sed quia preſumptionis arrogancia errorumque diſturbia piorum mentes nedum diſtractiones ledunt, verum eciam deuocionis pene queque obiecta abſorbent atque ſubmergunt: cum ſcilicet quidam propriis innitentes ſenſibus non ſolum que a quibusdam obſeruanda: ymo que ſecundum proprii ſenſus preſumptionem aſſumenda finxerint proponant: propoſita clamoribus defendant, defenſaque (tum plus verbis quam rerum experimentis contendant) approbanda offerant: et in mentis tumore perſeuerantes: nonniſi vi ac obediencie baculo ab erroribus reuocentur. Vt igitur predictorum errorum ſentina radicitus amputaretur: atque pys in contemplacionibus mentibus occupatis optata praeſtaretur quies: ſtatuimus nos infra ſcripti tam Abbas quam communis conuentus predictarum obiecta preſumptionum (que hactenus haud paucis nobis obuiauere incommodis) religionis reformatoribus preſentare diffinitiueque eorum ſentencie pie auſcultare ne deinceps quiſquam ſua temere preſumptione diſturbii quid audeat piis noſtris adducere auribus. Reſciſſis igitur denuo a predictis obſeruancie reformatoribus ſingulis erroribus, veritatiſque ſecundum ſanctas reformacionis conſtituciones, oſtenſis determinacionibus. Volentes ſacram fideliſſime manutenere obſeruanciam ordinamus: atque perfecte obediencie vinculo omnibus noſtro in loco regulariter viuentibus ſtricte precipimus ſubſcripta preſentis libelli. (puta breuiarii) tam in minimis quam maximis punctis practicare eorundemque continencia in omnibus obſeruare: preſumentes per hoc predictorum queque viciorum nutrimenta reſcindere, futuriſque temporibus vniſonam ceremoniarum obſeruacionem alligare. Acta et roborata ſub reuerendo in xpo pre et dno Dno Conrado Mörlin huius loci Abbate Dominice incarnacionis anno Milleſimo quingenteſimo ſexto.

Tituli loco ſequentia leguntur: *Indiuidue ſancte Trinitatis Nomine Incipit ordinarium ſeu breuiarium ſecundum Mellicenſium reformacionem obſeruandum.* Diuiditur in duas partes;

tes; prima rubricas diuini officii de tempore. ſecunda vero de ſanctis continet. In fine legitur: *Explicit agenda per anni circulum de ſanctis ſecundum rubricam breuiarii monaſterii ſanctorum Vdalrici et Affre et monaſterii Mellicenſis.* Dein ſupplementum habetur ſubiectum.

XXXV.

Directorium pro diuino officio in 4to. Codex Sec. XVII.

Praeſens volumen pereleganter eſt ſcriptum. Titulus ſequens eſt praefixus: *Rubrica ſecundum Curiam Romanam et conſuetudinem Monaſterii SS. Vdalrici et Afrae emendata, ad Reuerendum in Chriſto Patrem ac dominum D. Ioannem eiusdem monaſterii Abbatem anno Domini M. DCII. Auguſtae Vindelicorum.* Sequitur dein Calendarium. Operi prologus ſupra memoratus eſt praemiſſus. Iſtud tribus conſtat partibus, prima rubricas de tempore, ſecunda de ſanctis, tertia commune ſanctorum comprehendit. In ſecundae partis fine legitur: *Hanc rubricam de tempore et de Sanctis ſcripſit et plurimis in locis emendauit Ioannes Gualterus Bytterle Coenobii SS. Vdalrici et Afrae Auguſtenſis profeſſus.*

Ex codicum praecedentium recenſione facile colligitur, quam locupletem materiam tam liturgiae antiquae amator, quam conſuetudinum monaſticarum indagator in iisdem haurire poterit.

XXXVI.

Ioan. de Deo Margarita Decretalium, et Summa iudicum. II. Andreae Hiſpani regula Decimarum. III. De Clemente Papa VII. IV. Statuta capitulorum prouincialium. V. Expoſitio terminorum in legalium librorum titulis poſitorum. VI. Bulla aurea in fol.

Ioannis de *Deo* Iuriſconſulti Bononienſis, patria Vliſſiponenſis *Margarita Decretalium* et *Summa iudicum* ad ſeculi XIV. finem ſcripta eſt.

II. Io. *Andreae* Hiſpani tractatus initio ita legitur: *Incipitur tractatus qui vocatur regula Decimarum pro preſbiteris curatis omnium eccleſiarum chriſti fidelium et beneficiatorum compilatus in Inſula maris Corſice per me theologie magiſtrum Andream Hyſpanum ordinis ſancti Benedicti pauperem epiſcopnm Aiacenſem olim ciuitatenſem predicandus populis diebus feſtiuis.*

III. *Clemens VII.* Papa a *Leopoldo* Auſtriae Duce agnoſcitur, idemque, vt ab omnibus ſuis ſubditis tam eccleſiaſticis quam laicis agnoſcatur, literis publicis praecepit.

Quaeſtio reſoluta an *Clemens VII.* legitime electus Pontifex agnoſci poſſit. Haec ad finem ſeculi XIV. ſcripta ſunt.

IV. Statuta capitulorum prouincialium ord. S. *Ben.* vndecim priorum, haec tituli loco habent praemiſſa: *Secuntur articuli ſiue puncta ſtatutorum ſeu ordinacionum collecti ex proceſſibus datis in prouincialibus capitulis nigrorum monachorum ordinis ſancti Benedicti celebratis a tempore concilii conſtantienſis vſque ad capitulum prouinciale quod celebratum fuit in Concilio Baſilienſi.*

V. Expoſitio terminorum in legalium librorum titulis poſitorum absque titulo incipit. In fine legitur *in die ſancte bere anno MCCC. LXVI.*

VI. Bulla aurea, quae 23 capitula comprehendit. Incipit a metro iſto notiſſimo. *Omnipotens eterne deus ſpes vnica mundi.* Leges in curia Metenſi a *Carolo VI.* Imperatore promulgatae in praeſente codice deſunt. Scripta eſt iſta ſeculo decimo quinto.

XXXVII.

Landrecht. in Fol. Cod. Sec. XV.

Hoc opus tribus conſtat partibus; in prima imperii leges in Sueuia praecipue obſeruandae collectae exiſtunt. Iſtis ius feudale ſubiicitur. Tertiam partem bulla aurea conſtituit. Praemittitur materiarum index. Prima pars hunc titulum ſibi habet praefixum: *Daz Landrechtbuch.* Praefatio ita incipit: *Herre got hymliſcher Vatter durch dein Güti geſchufeſt du den menſchen mit dryerlay wirdikait &c.* Liber de feudis ſic inchoat: *Wer lehen recht kinnen will der volg diß buchz lere Allererſt ſullen wir merken daz die Küng hand geſetzet ſyben Herſchilt &c.* Tertiae partis initium ita ſonat: *Daz ſind die recht Kayſer Karlos dez vierden zu Böhem. In dem namen der hailgen einmütigen triualtikeit ſeliclichen Amen. Karolus der vierd von Gottez gnaden Römiſcher Kayſer zu allen Zeyten merer dez reichz &c.* In fine haec habentur. *Explicit feria quarta ante Fabiani et Sebaſtiani martiris anno domini* 1452.

Praeſens codex in duabus columnis lucido charactere ſcriptus eſt. Folia arabicis numeris notata ſunt. Capitulis tituli praefixi habentur.

Laudatum opus ſaepius non diu poſt inuentam artem typographicam ſub titulo: *Kaiſerlich Landrechtbuch: Spiegel Kaiſerlicher vnd gemainer lantrecht*, et communi vocabulo, *Schwabenſpiegel* nominatum, typis euulgatum eſt. Conf. *Panzer* Annales antiquioris germanicae literaturae.

XXXVIII.

Hiſtoria Lombardica. in Fol. Codex. Sec. XV.

In prima pagina haec leguntur ſcripta: *Legende ſanctorum per circulum anni extracte ac abreuiate per fratrem Iacobum de Voragine ordinis predicatorum, et citramontani vocant hunc librum voraginem; vltramontani vero hyſtoriam Lombardicam, nam et idem vt tradunt lombardus fuit de oppido Voraginenſi.* Praemittitur ſanctorum index. Incipit dein operis prologus, quem ſanctorum hiſtoriae in ſuo ordine ſequuntur.

Hoc

Hoc opus ita acceptum erat, vt plures editiones iam ſeculo decimo quarto exornatae fuerint, de quibus in noſtra bibliotheca tres reperiuntur.

XXXIX.

Sanctorum vitae. in lingua vulgari. in fol. Tom. II. Codex Sec. XV.

Praeſens opus in duobus comprehenditur voluminibus, quorum quodlibet aliis characteribus fuit ſcriptum; vtrumque vero initialibus literis, figurisque deauratis eſt exornatum. In fronte primi legitur: *Hie hebt ſich an der Hayligen leben vnd das Sumertayl.* Dein legitur ſanctorum index. Primus eorum eſt S. *Ambroſius*; vltimus S. *Furſeus.* In ſecundo volumine, regiſtro abſoluto, legitur: *Nach dem regiſter höbt ſich an das Wintertail des Paſſionals des erſten von Sant Michel.* Sanctorum hiſtoriis Epiſtolae, et euangelia pro dominicis et feſtis ſunt ſubnexa, ad quorum finem legitur: *Anno domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo octauo poſt feſtum Michahelis in die Franciſci finitur. Deo gracias.*

XL.

Sanctorum vitae in lingua vulgari. in fol. Codex Sec. XV.

Hic codex eleganter ſcriptus, 494 foliis conſtat. Figuris, ſanctos repreſentantibus exornatus eſt. Illorum index praecedit. Opus abſque inſcriptione a S. *Ambroſii* hiſtoria initium ſumit, et S. *Meinradi* finem eidem imponit.

XLI.

Hiſtoria Lombardica in lingua vulgari. in fol. Codex Sec. XV.

Opus praeſens in duobus conſtat voluminibus. Praemittitur capitulorum index. In operis fronte legitur: *Dis buch iſt der heiligen leben. Daz man nennet zu Latine lampartica hyſtoria. vnd vohet an an den aduenten vnd wert vnze zu ſant Iohannes tag des baptiſten zu Sungicchten, vnd iſt das ſumer teil.* Opus lepidis ſimul ac ſimplicitatem redolentibus figuris inſtructum eſt. Volumen ſecundum, terminato regiſtro, his verbis incipit: *Hie vohet an daz buch daz do heiſſet lumpartica hyſtoria vnd daz iſt in Tütſchem der heiligen vnde an zu ſant Iohannes tage zu Sungihten, vnd wert vntze an den Aduenten vnd iſt daz winterteil.* Et hoc eodem charactere ſcriptum: nullis vero figuris exornatum eſt.

XLII.

Ioan. de Mandeuilla iter ſanctum in lingua vulgari. in fol. Codex Sec. XV.

Praemittitur operi praeſenti capitulorum, quorum centum et duodecim numerantur, index rubro colore expreſſus. Prologus abſque titulo his verbis inchoat: *Do ich da haym anz für in dem mut daz ich wolt ſaren vber mer zu dem heyligen grabe vnd zu dem geſegentem ertreich daz man in latein haiſſet Terram promiſſionis.* Iſto abſoluto, Autor ita pergit: *Ich hans von Mandauilla Ritter wie wol ich ſein nicht wirdig ſey geporn vnd erzogen in engellant In ainem dorff daz haiſſet ſand alan für vber mer do man zalt nach chriſti gepurd Tawſent drewhundert Iar darnach zwai vnd zwainzig Iar an ſand michels morgen vnd darnach pin ich geweſen vber mer manig iar vnd zeit vnd pin vmbgevaren manig iar vnd han geſehen manig wunderlich land manig wunderlich Inſel, manig wunderlich chunigreich &c.* Operis concluſio ita ſonat: *Ich hans von Mandauilla Ritter fur vber mere von meinem lande do man zalt von chriſti gepurd Tawſent drewhundert darnach in dem zwai vnd zwaintzigſten iar vnd hab verſucht manig gut geſellſchafft manig wunderleich land vnd Inſel wie wol daz ich ſein nicht wirdig ſey geweſen vnd wenig gutes mein tag hab getan vnd ich was enhalb merers hüntz man zalt von chriſſt gepurde Tawſent drewhundert vnd zway vnd fümphzig Iare vnd do chom ich kaim vnd muſt rwen vnder meinem Land. Wann mich chom ain ſiechtag an der mir all mein frewde benam wann ich noch manig ding gern geſehen hiet vnd da pracht mich ain ſiechtum vmb den man in latein haiſſet Podagra Darvmb pit ich all gut chriſten daz ſi got wellen für mich piten mit ainem pater noſter De warten daz ich den parmhertzigen got in iner welt gern wil für ewch piten daz vns got allen verleich durch ſeiner grundloſen parmhertzichait willen nach diſem leben daz ewig leben. Amen. Deo gracias.* His rubro colore ſubſcriptum habetur: *Daz buch iſt volbracht worden in der iar zal nach chriſti gepurde Tawſent vierhundert iar darnach in dem newnten iar.*

Opus praeſens Autor ipſe latine, gallice et anglice deſcripſit: fuit deinde etiam Germanice redditum, et ſeculo decimo ſexto typis excuſum.

XLIII.

S. Catharinae de Senis Legenda. II. Epiſtolae Euſebii, S. Auguſtini ad Cyrillum, et huius ad iſtum de S. Hieronymo. III. Epiſtola B. Dionyſii ad Tymotheum de morte SS. Petri et Pauli. IV. Vita S. Conradi Epiſc. V. Vita B. Bernardini Senenſis. VI. Legenda trium Regum. in fol. Codex Sec. XV.

In fronte primi operis tituli loco legitur: *Incipit legenda ſancte ac admirabilis necnon et venerabilis virginis Katherine de ſenis ſororis de penitencia beati Dominici fundatoris ordinis predicatorum,* Iſtius inſtructio cum eiusdem Sanctae virginis vita volumine quarto N. XXXIV. recenſita plane conuenit.

II.

II. *Euſebii* Epiſtolae haec premittuntur: *Incipit Epiſtola beati Euſebii ad Damaſum Portuenſem epiſcopum et ad ſenatorem Romanum de morte glorioſi Ieronimi doctoris eximii*: S. *Auguſtini* iſta: *Incipit Epiſtola ſancti Auguſtini doctoris eximii ad beatum Cyrillum ſecundum Ieroſolimitanum Epiſcopum de magnificentia eximii doctoris beati Ieronimi preſbiteri*: *Cyrilli* vero ſequentia: *Incipit Epiſtola ſancti Cyrilli Iheroſolimitani Epiſcopi cd beatum Auguſtinum doctorem de miraculis beati Ieronimi.*

Epiſtolae memoratae, *Euſebio*, *Auguſtino* et *Cyrillo* falſo adſcriptae, ſaepius typis euulgatae ſunt, et inter S. *Hieronymi* opera reperiuntur. Iſtarum compilatorem *Damaſum* Portuenſem Epiſcopum eſſe putat *Oudinus*.

III. B. *Dionyſii* Epiſtola ad *Timotheum* de morte ſanctorum *Petri* et *Pauli* ita incipit. *Saluto diuinum diſcipulum et filium ſpiritalis veri patris et boni amatoris qui confirmaſti voluntatem magiſtri tui &c.* Et haec Epiſtola inter apocrypha reiicitur.

Epiſtolae recenſitae perelegante charactere ſcriptae ſunt. Initiales literae diuerſis coloribus exornatae conſpiciuntur.

IV. S. *Conradi* Epiſcopi Conſtantienſis vita et translatio incipit ab Autoris prologo his verbis: *Cum in amore creatoris aliquid in creatura eius dignis laudibus predicatur aut colitur, ad eius procul dubio laudem refertur &c.* In fine eiusdem patet, Autorem huius Sancto non fuiſſe cooeuum, ſed cooeuos ſecutum, quaedam quoque ab ipſo fuiſſe adiecta, legitur enim: *Quapropter de vita et actibus precelſi confeſſoris chriſti Cuonradi aliqua quam paucis ſtilo cupimus exarare dicta vel ſcripta precedencium non vituperando ſed magis procul dubio pro modulo noſtro ſequendo atque laudando quedam enim neceſſario hys ſimpliciter adiciendo Ceterum fides dictorum penes auctorem erit, Ad nos enim pertinet queque competenter ordinare ad illos vero veritatem dictis obſeruare.* Quis autem Autor huius hiſtoriae fuerit, infra oſtendam. Vitae initium ita ſonat: *Illuſtris itaque Cuonradus preclariſſimis ortus natalibus velut eximium ſydus alamannorum rutilat in partibus.* Translationis hiſtoria ſic inchoat: *Redemptor humani generis dominus noſter iheſus chriſtus per merita egregii confeſſoris ſui atque pontificis Cuonradi mortalibus multis beneficiorum ſignis mirabiliter conſulens &c.* Autor iſtius vitae merito *Vdalſcalcus* Abbas SS. *Vdal.* et *Afrae* Auguſtae praedicatur. Colligitur id ex ſequentibus translationis hiſtoriae verbis: *Quapropter reuerende memorie Vdalricus huius nominis primus Conſtancienſis eccleſie epiſcopus vir vtique efficax atque ſtrenuus cum pro hoc romanum antiſtitem crebris literis interpellaſſet hoc immutabilis ſentencie reſponſum accepit vitam ipſius ſancti in Generali ſynodo coram apoſtolico recitandam et comprobandam fore teſtes inſuper idoneos ſignorum que per eum fiunt ſeu facta ſunt adhibendos. Antiſtes igitur hoc vt cognouit monachum quemdam virum eruditiſſimum ex Auguſta ciuitate apud ſe exulantem conuocauit eumque vitam ſepe dicti patris tam ex antiquis ſcedulis quam ex veteribus relationibus inueſtigatam conſcribere poſtulauit at ille preceptum quidem obedienter ſuſcepit efficaciter autem vt iuſſum fuerat adimpleuit Preſul itaque poſt hec eundem monachum qui poſtea monaſterio beate Afre penes vindelicam ſtrenue preſuit atque vice domnum ſuum Henricum qui et ipſe quoque celle ſancti vdalrici ſecus Conſtantiam ſit prepoſitus fuit viros inquam tante legationi valde ydoneos cum literis pontificalibus ad ſedem apoſtolicam direxit cui tunc preerat Kalixtus ſecundus vir tanto nomine meritis et ſapientia aptus atque digniſſimus qui tum prefati pontificis legati cauſam pro qua miſſi fuerant intimaſſent illi cognitis beati Counradi Epiſcopi geſtorum preconiis ex decreto generalis concilii reſcripſit . . . Literis itaque . . . legati quinta kal. Aprilis Lateranis a Kalixto papa ditati et apoſtolica benedictione muniti patriam redire decreuerunt in iti-*

nere

nere autem a quodam in captiuitatem ſunt redacti atque ab eo aliquanto tempore queſtus gratia cuſtodie mancipati impoſito ergo ergaſtulo in·rti non indulſerunt ocio ſed iam dictus monachus rogatu concaptiuorum ſuorum hyſtoriam ſepe dicti confeſſoris chriſti Caunradi ſuauiter modulatus eſt quam non multo poſt dimiſſus pontifici cum apoſtolicis literis detulit cui etiam de aduentu ſuo maximum gaudium contulit. Perlectis vero literis coram clero et populo Pontifex venerandus Vdalricus inito conſilio celebri edicto longe lateque iuſſit promulgari vt die ſexto Kalendas decembris hoc eſt die depoſitionis beati Cuonradi omnis dignitas omnisque ſexus conſtancie conueniant quatenus ipſe ſanctus a numero mortuorum eo die in ecclesia inter ſanctos deferretur quo olim Chriſto iubente a mortalibus anima eius inter ipſos translata cognoſcitur . . . Facta eſt autem hec translacio egregii chriſti confeſſoris Cuonradi anno dominice incarnationis milleſimo centeſimo vigeſimo tertio Indictione ſecunda Romanam eccleſiam regente Kalixto Papa ſecundo ordinacionis quoque Vdalrici Conſtancienſis epiſcopi equidem nominis primi anno quinto Imperante Hainrico imperatore Auguſto Die ſexto Kalendarum decembrium dominante ſuper omnia in celo et in terra iheſu Chriſto domino noſtro qui cum patre et ſpiritu ſancto viuit et regnat in omnia ſecula ſeculorum Amen.

Verba nunc relata clare demonſtrant, *Vdalſcalcum* S. *Conradi* vitam ſcripſiſſe, ad Romanum Pontificem detuliſſe, legatique munere functum fuiſſe; is enim qua monachus exul cum B. *Eginone* Abbate San-Vlricano Conſtantiae moratus, poſtea Abbatiali dignitate in monaſterio S. *Vdalrici* decoratus eſt. Is muſicae artis tunc temporis peritiſſimus ſolus vitam S *Conradi* modulari potuit.

Vita memorata a *Godeſr. Guil. Leibnitio* Tom. II. Script. Brunsuic. publici iuris facta reperitur. *Piſtorius* etiam S. *Conradi* vitam T. III. Script. Rer. German. edidit, aſt a praeſente longe differe cognoſcitur.

V. Vita S. *Bernardini* Senenſis eadem eſt, quae in actis Sanctorum Part. V. Maii a Bollandiſtis edita reperitur. Autor eiusdem *Matthaeus Vergius* Laudenſis laudatur. Incipit: *Magnum nobis diebus iſtis nouiſſimis diuine pietatis munus allatum eſt cum ſidus illud prefulgidum Bernardinus mundo apparuit &c.*

VI. Legenda trium SS. Regum ſic incipit: *Cum venerandiſſimorum trium magorum ymno verius trium regum glorioſiſſimorum vniuerſus mundus ab ortu ſolis vſque ad occaſum laudibus et meritis iam ſit plenus &c.*

Haec ſunt huius voluminis contenta, quae diuerſa, diuerſis quoque characteribus ſcripta.

XLIV.

Legenda Sanctorum. in fol. Codex Sec. XVI.

Praeſens codex maiuſculo et elegante charactere ſcriptus, foliis 179 conſtat. Praemittitur Sanctorum, de quorum vita et paſſione agitur, index. Iſtum Sermo in feſtiuitate S. *Mathiae* Apoſtoli habitus ſequitur. Deinde incipit paſſio S. *Barnabae* Apoſtoli a *Ioanne* eius miniſtro narrata. In fine quaedam de Romanorum, Germanorum et Francorum regnis leguntur. Iſtis ſubiectum habetur: *Expliciunt legende aliquorum ſanctorum per fratrem Iohannem Grieſheren Conuentualem et preſbiterum Monaſterii Sanctorum Vdalrici*

rici

rici et Affre in Auguſta Vindelicorum feria ſexta id eſt in feſto ſancti Mauri Abbatis anno domini Milleſimo quingenteſimo octauo.

XLV.

Paſſio Sanctorum. II. Vita S. Columbani et Attalae Abbatum. III. Vita et Paſſio S. Albani. IV. Paſſio et translatio S. Marci Euangeliſtae. V. Forma profitendi in monaſterio Augiae diuitis. VI. Vita S. Symeonis. VII. Vita S. Pirminii Epiſc. VIII. S. Caeſarii Arelatenſis ſermones. in fol. Cod. Séc. XVI.

Quae in praeſente codice contenta reperiuntur, certe omnem literatorum attentionem omnemque aeſtimationem merentur; cum ea *Sigismundus Lang* Monachus SanVlricanus in Augia diuite reformationis gratia degens, ex codicibus antiquiſſimis manu exaratis ibidem exiſtentibus ingente ſtudio collegit et conſcripſit.

Paſſio Sanctorum a ſequente prologo incipit: *Magnum ſummopere ſtudium in perquirendis ſanctorum martirum paſſionibus nobis eſt adhibendum, quia precioſa eſt in conſpectu domini mors eorum. Non enim abeſt ſi a nobis neſciatur, ſed pro maximo nobis damno reputabitur ſi fideliter et vtiliter a nobis minime perquirantur. Scimus quidem illos temporalia pro deo tormenta pertuliſſe, ſicque expleto agonis certamine diuina ſuffragante clementia ad celeſtem gloriam transmigraſſe quia ſecundum ſacre ſcripturae teſtimonium fulgebunt iuſti ſicut ſol inregno patris eorum Auditores quippe diuini eloquii in quo dicitur nolite timere eos qui occidunt corpus animam non poſſunt occidere deo ſe ad hoc animante nulla temporalis vite ſupplitia timuere ſubire. Sancti ergo martires ſic a nobis ſunt venerandi vt interuentionibus eorum glorie quam perceperunt mereamur fortes inueniri. Certamina quidem eorum dum a fidelibus leguntur incitamentum fidei preſtant et ne a via dei decidamus exemplis ſuis animos noſtros tangunt, ne pro deo laborare pigreſcant.*

Sancti Martyres quorum paſſiones enarrantur, ſequentes ſunt: *Gorgonius*, *Dorotheus*, *Cornelius* Epiſc. *Cyprianus* Epiſc. *Nicomedes*, *Euphemia* virgo, *Lucia* et *Gemi- nianus*, *Lampertus* Epiſ. *Leodegarius* Epiſc. *Fides* virgo, *Gereo* et ſocii, *Calixtus* Papa, *Ianuarius* et ſocii, *Criſpinus* et *Criſpinianus*, *Euſtachius* et ſocii, IV. *Coronati*, *Theodorus*, *Caecilia* virgo, *Saturninus*, *Barbara* virgo, *Lucia* virgo, In fine legitur: *Laus deo finis eodem die S. Lucie* 1516.

II. Prologus in vitam S. *Columbani* ita inchoat: *Dominis eximiis et ſacri ordinis regimine decoratis, religioniſque copia fultis Waldeberto et Boboleno patribus. Ionas peccator* *) Vita S. *Attalae* ſic incipit: *Cum ergo venerabilis Columbanus de hac vita migraſſet eius in loco Attala ſuffectus eſt.* Horum vitae a *Iona* ſcriptae reperiuntur in actis SS. Benedictinorum a *Mabillonio* editis T. II.

III.

*) *Ionas* S. *Columbani* diſcipulus, peregrinationis Comes, natione Scotus.

III. Prologi in S. *Albani* paſſionem initium ita ſonat: *Poſtquam eterni patris vnigenitus et verbum dei, ad reparationem noſtram inclinauit celos et deſcendit et ſeipſum noſtre redemptionis ſacrificium offerens in ligno pependit &c.* Vitae vero ſequens eſt initium: *Inter hos Conſtantiſſimus chriſti athleta et martir albanus fidei fortitudine armatus martirii palma triumphaliter eſt glorificatus &c.* Reperitur illa in *Caniſii* Lectionibus antiquis T. IV. edit. Bamagianae p. 158. Fictitiam fabellisque refertam tam *Basnagius*, quam Autores actorum Sanctorum erudite demonſtrant.

IV. S. *Marci* Euangeliſtae paſſio duplici modo ſcripta inuenitur. Prima ita incipit: *Cum ergo venerabilis Marcus ewangeliſta ingreſſus eſſet terram egipti infirmas vbique ſanabat &c.* Secunda vero ſequente modo: *Marcus ewangeliſta diſcipulus et interpres petri Apoſtoli et eiusdem in baptiſmate filius leuiticus genere et ſacerdos legalis diſcipulus apoſtolorum poſt paſſionem domini effectus cum beato Petro Romam profectus eſt eidem fideliter adherens* Sequitur dein translationis reliquiarum S. *Marci* ad vrbem Venetam hiſtoria, cuius initium: *Translatio corporis ſancti Marci de vrbe Alexandria ad ciuitatem Venetiarum facta eſt tempore Leonis imperatoris et Iuſtiniani Venetorum ducis.* Iſti ſubiicitur translatio Venetiis ad monaſterium Augiae diuitis, in cuius fronte haec legitur notitia: *De translatione ſancti Marci ewangeliſte de venetia ad augiam maiorem per Reuerendiſſimum patrem et dominum dominum Ratoldum Veronenſis eccleſie antiſtitem anno incarnationis domini octingenteſimo triceſimo facta et de eiusdem ſancti Marci miraculis in augia peractis.* In fine horum collector haec notatu digna adpoſuit: *In die ſancti Marci Sarcophagus cum reliquiis ſancti Marci locatur ante pulpitum ewangelii in eminentiori aliquantulum loco. Vnde Diaconus legens ewangelium Marci dicit Sequentia ſancti ewangelii ſecundum illum demonſtrando cum tribus digitis dextere manus ad reliquias ſancti ewangeliſte ante ſe in ſacophago poſitas prout egoipſe etiam eodem die cantaui et legi anno domini* 1514.

De memoratis translationibus reliquiarum S. *Marci* Euangeliſtae inter eruditos res indeciſa permanſit.

V. Tres profitendi formae monachorum ordinis S. *Benedicti* in Augia diuite referuntur.

VI. Vita *Simeonis*, ſeu *Bardonis* Monachi, et hiſtoria vnius de ſex hidriis, quomodo ad monaſterium Augienſem peruenerit. Iſtius prologus ſic incipit: *Cum ab adoleſcentia vſque in preſens venerabilis Abba et domine firma atque immobilis huius augienſis caterue columna ſis in laribus apprime inutritus philoſophia ... Tibi enim ingrediens pauca ex multis de vita beatiſſimi Symeonis Achaici explanare qualiter ſeculum derelinquendo huius mundi caducas ſpernebat ac celeſtes regni diuitias acquirebat ... et quomodo iuxta ſue mentis deſiderium multa loca multasque oberrando Augiam perueniens loco in eodem ... finetenus diligebat in domino viuere atque dormire.* Hidrian vnam de ſex ſub Abbate *Hattone* et *Theoderico* Rege anno 908 Augiam veniſſe narratur.

VII. S. *Pirminii* Epiſcopi et Augienſis monaſterii fundatoris vitae prologus praemittitur cuius initium: *Multi quidem conati ſunt ſcribendo vitam actusque ſanctorum patrum narrare.* Vitae initium ita ſonat: *Sanctiſſimi ac venerabilis viri Pirminii geſta actusque narrandi me cauſa delectat qui in preſenti vita diebus Theoderici regis Francorum Metis Caſtello paſtoralis cure epiſcopatum tenebat.* Quis iſtius Autor ſit, haud exploratum habeo: haud dubium eſt, eſſe monachum Augienſem. *Mabillonius* in ſuis actis a praeſente diuerſam a monacho quoque Augienſi ſcriptam refert.

VIII. Vltimum locum tenent S. *Caeſarii* Epiſcopi Arelatenſis ſermones XXV. ad rem qui in bibliotheca Patrum inſerti reperiuntur.

XLVI.

ta Sanctorum, in fol. Codex Sec. XVII.

)uae in praeſente continentur codice a diuerſis collecta et conſcripta ſunt. Continet - vero iſte vitas ſanctorum ex ordine S. *Benedicti* quorum feſta in primis ſex menſ occurrunt. Exhibetur ſaepius Autor, qui geſta alicuius collegit. In laterali margine 'um ſynopſis reperitur; ad finem alicuius hiſtoriae adnotationes eruditae a collectore ›nymo adiectae leguntur. Primus ſanctorum comparet S. *Odilo* Abbas, cuius vita a 'o *Damiano* S. R. E. Diacono conſcripta eſt. Videtur mihi, hoc opus Monachorum ri aſceterii opera, ſub *Caroli Stengelii* Abbatis Anhuſani, cuius manu plures correces, notaeque ſubiectae conſpiciuntur, fuiſſe collectum, et typis euulgandum pam. An ſecunda quoque pars, quae ſex poſteriores menſes comprehenderet, fuecongeſta, nullum adeſt veſtigium. Forſitan belli Suecici rabies, diuturnaeque tribulaes induſtriorum Monachorum laudabile annihilauit intentum.

XLVII.

ae Patrum. II. Ven. Bedae Martirologium in fol. Codex Sec. XV.

c codex luculento charactere in duabus columnis ſcriptus eſt. Praemittitur index, in cuius fronte ſequens inſcriptio habetur: *In hoc codice continentur vitae ſanctorum Pa- et paſſiones necnon diuerſe ſentencie ſeniorum.* In fine legitur: *Explicit liber Vitas ɔrum patrum finitus per manus iohannis Detheymar.* Hoc opus ſaepius in lucem iam iit.

II. Martirologium Ven. *Bedae* plane idem eſt, quod in eiusdem operibus T. III. Colonienſis reperitur. Praemittitur prologus, qui in illa deſideratur. Eius initium onat: *Feſtiuitatem ſanctorum apoſtolorum ſeu martirum antiqui patres in venerationis lerium celebrare ſanxerunt vel ad excitandam imitacionem vel vt meritis eorum conſocie- atque oracionibus adiuuemur &c.*

XLVIII.

Auguſtini Homiliae et Sermones. in 4to. Codex Sec. XV.

miliae et ſermones in hoc codice ii collecti reperiuntur, qui per annum in diuino officio maxime leguntur. Eiusdem initio plura deſiderantur folia.

XLIX.

S. Auguſtini regula. II. Bernardi Caſſinenſis expoſitio in regulam S. Benecti. III. Eiusdem regula in lingua vulgari &c. in 4to. Codex Sec. XV.

Regula S. *Auguſtini* quinque ſolum foliis conſtat, et ita incipit: *Hec ſunt que vt obſeruetis precipimus in monaſteriis conſtitutis.*

II. *Bernardi* Caſſinenſis expoſitioni legitur praemiſſum: *Incipit prologus R. M. Bernardi Abbatis Caſſinenſis Cenobii doctoris egregii in regulam S. Benedicti expoſitio: Legitur in prouerb iis doctrina prudentum facilis.*

III. Regula S. *Benedicti* in lingua vulgari ſcripta absque titulo ita incipit: *Merckh myn ſun dice gebot dines meiſters vnd naig die oren dines Herren vnd empfach lieblichen dines milten Vatters mänung vnd erfül ſie ganczlich &c.*

IV. *Nicolai* de *Dinkelſpiel* tractatus de eſu carnis pro Benedictinis nigris, cuius titulus: *Queſtio R. M. Nicolai de Dinkelſpiel doctoris in ſacra pagina eximii de Eſu et abſtinentia carnium nigrorum monachorum ordinis S. Benedicti contra quendam doctorem in vtroque iure. M. Kaſp. in Wienna ordinarium.*

V. Quomodo Abbas erga Deum et Fratres in oratorio et locis diſciplinae ſe gerere debeat. Iſtius initium: *Quoniam ab alto procedit omnis ſapientia omneque donum optimum vt ait Iacobus in can. ſua deſurſum eſt &c.*

VI. Charta viſitationis pro Benedictinis dioeſeſis Friſingenſis anno 1436 data.

VII. *Nicolai* de *Cuſa* Cardinalis et Epiſcopi Brixinenſis ſtatuta pro Eremiticam vitam in ſolitudine profitentibus anno 1452 praeſcripta.

L.

S. Auguſtini Manuale cum aliis diuerſis. in 8vo. Codex Sec. XV.

Sequentia in hoc codice a diuerſis ſcripta comprehenduntur. I. S. *Auguſtini* Manuale. II. S. *Hieronymi* regula in monaſteris viuendi. III. *Senecae* libellus de remediis fortuitorum, et de virtutibus cardinalibus. Eiusdem Epiſtolae ad *Paulum* Apoſtolum, et iſtius ad *Senecam.* IV. Excerpta ex *Laertio* de Philoſophorum vita. V. Summula materialis pſalterii et Catalogus librorum canonicorum. VI. *Nicolai* de *Cuſa* tractatus de viſione Dei ad Priorem Tegernſeenſem. VII. Formula confeſſionis generalis. VIII. S. *Bernardi* contemplatio de paſſione domini. IX. Forma abſolutionis in anno Iubilaei. X. Hiſtoria Roſarii, et varia exempla.

LI.

S. Auguſtini Manuale, aliaque diuerſa. in 8vo. Codex Sec. XV.

Codicis huius contenta in primo reperiuntur folio, et ſunt ſequentia:

S. *Auguſtini* liber de imagine, ſeu manuale. Eiusdem ſuſpiria. II. *Iſidori* ſoliloquium. III. Excerpta ex libro, qui vocatur *conſolatio* Ioan. S. Theol. magiſtri in Alſatia. IV. Tractatus de cautela praedicandi, qui vocatur *vallis ſalinarum* a *Ioanne* monacho ord. S. *Bened.* ad Epiſcopum Auguſtanum. V. Expoſitio omnium pſalmorum ſecundum ſenſum literalem. VI. *Ioan. Gerſonis* tractatus de indulgentiis, et Simonia. VII. S. *Bernardi* contemplatio. VIII. *Ioan. Gerſonis* tractatus reſponſiuus ad quatuor quaeſtiones. IX. Tractatus de vita eremitica. X. S. *Thomae* Compendium de virtute bonorum religioſorum. XI. Cartha generalis pro monialibus reformandis. XII. Modus procedendi in viſitatione monaſteriorum. XIII. De agendis pro defunctis fratribus in communi et priuato. XIV. De conuerſis, quomodo ſuſcipiantur et regantur. XV. Forma abſolutionis a poena et a culpa. XVI. Decretum pro electione pontificum et praelatorum. XVII. De miſſis votiuis, pro defunctis dubia et ſolutiones. XVIII. *Iacobi* Carthuſiani igniculus deuotionis, et tractatus de comparatione religionum. In fine legitur: *Deo gracias anno LXIIII. in die ſancti Apollinaris martiris.*

LII.

Tractatus de Amore. II. Pſalmi poenitentiales in lingua vulgari. in 4to. Codex Sec. XV.

Praeſens codex theodiſco ac luculento charactere eſt ſcriptus. In fronte operis legitur: *Die hernach geſchriben Matery iſt gemacht von ainem Kartauſer vnd ſagt von dem lob vnd von der Groſſen nuczperkait diß hernach geſchribens püchlins.* Sequitur praefatio, quam Capitulorum ſummaria excipiunt. Opus, quod 22 Capitulis conſtat, ſic incipit: *In ainem waren Chriſtlichen gelauben in ſtetter hoffnung vnd in ainer volkomen lieb behalt vnß der barmhertzig Got amen.* In fine habetur. 1457.

II. Pſalmi poenitentiales cum litaniis in Germanico idiomate leguntur. Primus ita incipit: *Herr ſtraff mich nit in deinem Zoren vnd zuchtig mich nit in deinem Vnmut.*

LIII.

Tractatus de amore Dei. II. Lucidarius. III. Regulae morum. in 4to. Codex Sec. XV.

Tractatus de amore Dei eſt plane idem, quem numero praecedente recenſuimus. Praefatio et capitulorum ſummaria deſiderantur. In fine legitur: *Die gegenwirtig materi von der liebhabung Gotz iſt alſo zu Tütſch gemacht vnd pracht alz nach Chriſtus gepurd gezelt ward tuſant vierhundert Iar vnd darnach in dem ain vnd dritzigoſten Iar.*

II. Secundus tractatus, *Lucidarius* dictus, per modum dialogi iuuenem inſtruit. Incipit absque titulo his verbis a prologo: *Ditz puch haiſſet lucidaris Das ſpricht ain lucerne, an diſem puche vindet man manige* Tougende *Dinge die an andern puochen verpairgen ſeint.*

III. Regulae morum latine et theodiſce pedeſtri ſermone ſcriptae ſunt. Earum initium ſic ſonat:

Sed deus eſt animus nobis vt carmina dicunt
Hic tibi precipue ſit pura mente colendus.
Wan ein got ymer iſt geweſen
Als mir es in der geſchrift leſen
Den ſolt du eren luterm gemut
Vor allen dingen durch ſey gut.

LIV.

Antonii Parmenſis ſermones quadrageſimales. II. Tractatus de Corpore Chriſti. in 4to. Codex Sec. XV.

Praeſens codex aequali charactere eſt ſcriptus. In fronte Antonii Parmenſis ſermonum legitur: *Incipiunt ſermones Anthonii Parmenſis per quadrageſimam. Cum ieiunatis nolite fieri ſicut ypocrite triſtes.*

II. Tractatus de Corpore Chriſti ita inchoat: *De ſacroſancto ſacramento corporis locuturi proponimus donante deo procedere.* In fine legitur: *Expliciunt ſermones beati Buchardi de corpore chriſti.*

LV.

Tractate de paupertate &c. in lingua vulgari. in 4to. Codex Sec. XV.

In fronte tractatus de paupertate legitur: *Von Armut zu dem erſten was armut iſt vnd wie ſich ein gaiſtlich menſch halten ſol vſſerlichen vnd innerlichen.* Tractatus ita incipit: *Armut iſt ain glichait gottes. was iſt got Got iſt ain abgeſchaiden Weſenn von allen creaturen &c.* In fine legitur: 1477 *in quadrageſima feria quinta ante feſtum Palmarum finitum fuit. Rubricatum per Conradum Durren ob peticionem ſororis elizabeth Schmidin anno* 1484 *4ta angaria poſt luciam.*

Iſti alii aſcetici tractatus ſunt adnexi: *der Guldin mantel*, ſeu deuotio ad B. V. M. *Bericht von den 7 Hauptkirchen in Rom: Unterricht in der Andacht: von den 9 Khoeren der Engeln: von dem h. Geiſt Abendbetrachtung auf verſchiedene Feſttäge: Abhandlung von dem Euangelium Iohannis.*

LVI.

Tractatus aſceticus in lingua vulgari. in 8vo. Codex Sec. XV.

In iſto per modum dialogi inſtruit pater ſuum filium ad interiorem vitam. Incipit abſque titulo his verbis: *Ich püg mein Knie zu dem Vatter vnſers hern Iheſu chriſti von dem benennt iſt alle vätterlichait im Himel vnd auf erd.*

LVII.

Expoſitio Miſſae. II. Vitae Patrum in lingua vulgari. in 4to Codex Sec. XV.

Expoſitioni miſſae praemittitur tractatus de SS. Euchariſtiae Sacramento. Iſta vero ita incipit: *Wen der Prieſter wil gan zu dem Altar zewcht er auß ſein guand vnd waſahet ſein hend.*

Vitae Patrum in lingua vulgari ſcriptae tam initio, in medio, quam in fine foliis orbatae ſunt.

LVIII.

S. Auguſtini libri retractationum. II. Hugonis a S. Victore tractatus de animae clauſtro. III. Regula ord. Saluatoris cum ſtatutis in 4to. Codex Sec. XV.

Libris retractationum praemittitur prologus, cuius initium: *Iam diu eſt quod facere cogito atque diſpono.*

II. Secundo tractatui haec inſcriptio legitur praefixa: *Incipit tractatus domini hugonis de ſancto Victore de cordis et anime clauſtro. Rogaſti nos frater amantiſſime quatenus aliqua remedia temptacionum videlicet ſpiritualis delectacionis fercula fratribus nobiſcum commorantibus quererem ac propinarem.*

III. Regulam Saluatoris haec praecedunt: *Hic incipit regula Saluatoris dicta diuinitus ab ore chriſti deuotiſſime ſponſe ſue Birgitte. Cuius religio debet eſſe monialium ad reuerentiamglorioſe virginis marie Que quidem regula dicte domine data fuit miro modo... in caſtro Watzſtena Lincopenſis dioceſis in regno Suecie.* Narratur reuelationis modus. Sequitur prologus in regulam, denique ipſa regula in triginta capitula diſtincta. Viginti et ſeptem eorum in codice regularum a *Holſtenio* procurato reperiuntur impreſſa.

Regulae memoratae adiectae ſunt additiones *Petri* de *Aluaſtra* Prioris cum duabus epiſtolis *Nicolai* Epiſcopi Lincopenſis, et *Henrici* iſtius Succeſſoris. In fine regulae legitur: *Explicit regula ſaluatoris XVI. Kl. Iunii anno domini* 1480. tandem habetur. *Regiſtrum ſuper addiciones regule ſaluatoris*, quae quinquaginta et tria conſtituunt.

LIX.

Berengarii Epiſc. Liber exemplorum. II. Ioan. de Villa quadrageſimale. III. Tractatus de Paſſione domini. in fol. Codex Sec. XV.

In fronte operis primi legitur: *Incipit liber exemplorum.* Prologus: *Summi mihi pontificis fauente gratia eius pariter ad inſtinctum hunc animatus librum adii compilandum.* In medio ait Autor: *Triginta itaque annis huic compilando inſiſtens opuſculo de cunctis libris tractatibus ſummulis opuſculis voluminibus et commentis quod dulcius et pulchrius et vtilius reperi hoc preſenti interſerendum libro volui.* In fine ſe Autor prodit: *Tandem ego frater Berengarius quondam magiſter ordinis fratrum predicatorum nunc autem quamuis indignus Compoſtellis Archiepiſcopus hunc ſic fundatus librum edidi ad vtilitatem mei ordinis ac ad edificacionem hominibus vniuerſis.* In fine legitur: *Explicit liber exemplorum quod ſub alio titulo lumen anime nuncupatur anno domini M. CCCC. Septuageſimo tercio in die Sancti Andree Apoſtoli finitus eſt iſte liber per me Anthonium Grüber tunc temporis caplanum Altaris S. Michaelis in eccleſia beate Marie virginis.* His rerum index eſt ſubnexus.

II.

II. *Ioan.* de *Villa* quadrageſimale abſque titulo ſic inchoat: *Omnis dolor irruit in eum. Iob. XX. Sciendum quod in omni opere diuino inueniuntur miſericordia et iuſticia.* In fine: *Finis Quadrageſimalis Reuerendi doctoris Ioannis Abbatis de Villa.*

III. In fronte tractatus de paſſione domini habetur titulus: *Preambulum ſeu prohemium paſſionis. Quo abiit dilectus tuus o pulcherrima mulierum quo abiit et queremus eum.* Can. V. *Conſuetudo apud homines huius mundi eſt.*

LX.

Expoſitio in Cantica canticorum. II. De regimine Sanitatis &c. in 4to. Codex Sec. XV.

Expoſitio in cantica canticorum Germanico idiomate eſt ſcripta, et abſque titulo ſic incipit: *Cantica canticorum wiſſen ſollen alle ſeligen die diz buch leſen oder hören das vil lere vnd geſchafft ſind geſatz vnd geſcriben zu bequemlicheit.* Iſti quaedam de virtutibus &c. quatuor nouiſſimis &c. ſunt ſubiecta.

Secundo tractatui haec leguntur praemiſſa: *Incipit tractatus de regimine ſanitatis virorum ſpiritualium ac deuotorum vt deo in ſanitate mentis et corporis ſeruire valeant in nomine domini noſtri Iheſu chriſti per quemdam Kartuſienſem apud Erfordiam collectus.* Iſtius initium: *Altiſſimus de terra creauit medicinam et prudens vir non abhorrebit eam.*

Iſtum ſequitur tractatus de *confeſſione*: Actus *praedicandi*, modus *docendi*, *pronuntiandi et praedicandi.*

LXI.

Magni Aurelii Caſſiodori expoſitio Pſalmorum. in Fol. Codex. Sec. XV.

Operi huic quaedam adnimaduerſiones et praefatio praemittuntur. In eius fine habetur rubro colore ſcriptum: *Magni Aurelii Caſſiodori ſenatoris iam domino preſtante conuerſi explicit preſacio Incipit eiuſdem expoſitio pſalmorum.* In operis fine ſequentia maiuſculis literis exarata leguntur: *Explicit expoſicio Caſſiodori in pſalmum centeſimum quinquageſimum et vltimum tercie quinquagene Diſſertiſſimi atque digniſſimi ſancte eccleſie doctoris Caſſiodori romane vrbis quondam Clariſſimi ſenatoris famatiſſima pſalmorum expoſicio poſt aliorum ſanctorum patrum ſcripta exactiſſime digeſta dulciſſimoque fonte puriſſime latinitatis irrigata, cum peruigilanti emendationis ſtudio auctore omnium cooperante arte impreſſoria perfecta eſt per magiſtrum Iohannem de amerbach preclare Baſilienſis vrbis ciuem anno domini M. CCCC. 94. Frater Leonardus Beyſenberger de Weſeſprunen. Ex caritate pro memoria in vigilia ſancti Benedicti. A. M. CCCC. 94.*

Errauit deſcriptor in impreſſionis adnotatione: *Amerbachius* enim iam anno 1491 opus memoratum in lucem emiſit.

LXII.

Catonis Ethica cum commentariis, in Fol. Codex Sec. XV.

Catonis textus eleganti charactere ſcriptus praecedit. Deinde ſequitur commentarius, qui absque titulo a praefatione ad *Ioan. Galeazium* Comitem Mediolanenſem directa his verbis incipit: *Ad gloriam et laudem domini et ſaluatoris noſtri iheſu chriſti totiusque celeſtis glorie iuxta illud apoſtoli omne quodcunque facitis &c.* In fine operis legitur: *Explicit Catho ſeu regimen Cathonis finitum per Iohannem Brethaim preſbiterum plebanum in Schretzhaim anno domini M. CCCC. XLIIII. proxima die transfiguracionis domini noſtri iheſu chriſti.* Subiectus eſt alphabeticus materiarum index. Vltima pagina *Nicolai V.* Papae Bulla, qua *Petro* Epiſcopo Auguſtano facultatem perſonas idoneas praepoſituris *S. Gertrudis*, *S. Petri*, Habacenſi et Wiſenſteigenſi, necnon quibusdam Parochiis praeficiendi concedit. Legi poterit in adpend. N. XIX.

Catonis Etica cum commentariis, quorum Autor *Philippus* Bergomenſis Cluniacenſis Monachus celebratur, iam 1475 Auguſtae typis prodiit.

LXIII.

Collatiónes in lingua vulgari. in Fol. Sec. XV.

Collationes iſtae absque titulo ita incipiunt: *Sanctus Iohannes der ewangeliſt ſchreibt in dem puche der haimlichen offenwarung von dem Geſchichte &c.* Appellantur iſtae collationes in vulgari lingua *goldene Harpfen*, et iteratis typis in lucem prodiere.

Reperitur etiam in praeſenti codice *Ioannis Bondi* de Aquileia *ars dictandi litteras.*

LXIV.

Tractatus de Confeſſione. in 8vo. Codex Sec. XV.

In fronte legitur: *Incipit formula generalis confeſſionis collecta ex diuerſis dictis ſiue libris doctorum ad peticionem quorundam religioſorum et eciam ſecularium pro informacione eorum ex qua quilibet poteſt recipere ſecundum quod conuenit ſtatui ſuo vt ſcilicet dicat que ad ipſum pertinent et talia omittat ac addat vbi deficit.* In fine habetur Formula quotidianae confeſſionis.

LXV.

Tractatus de Confeſſione in lingua vulgari. in 4to. Codex Sec. XV.

In huius fronte legitur: *Hie hebt ſich an das buch der Kantnus der ſünde. Vnſer Herr iheſus christus der alle diſe welt geſchaffen hätt vnd mit ſeiner barmhertzigkeit vmbuangen &c.* In fine haec habetur notitia: *Et ſic eſt finis per me oſwaldum Holch de vlma tunc temporis ſubſtitutum venerabilis prouidi ac circumſpecti viri Mathei Schlycher Cancellarii ciuitatis Auguſte in ſecunda feria ante circumciſionem domini anno eiuſdem Milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quinto.*

LXVI.

Forma confeſſionis. II. Bernardi de Parentinis expoſitio miſſae. in Fol. Codex Sec. XV.

Opus iſtud ab Autoris inſcriptione ſic incipit: *Eminentis deuocionis et excellentis diſcrecionis ſanctitatis et pietatis Reuerendo patri ac domino Berengario diuina prouidencia Epiſcopo Tuſculano ac curam gerenti penitenciarie ſummi pontificis veſter humilis et indignus ſeruus Fr. Iohannes ordinis fratrum minorum . . . eiusdem ſummi pontificis penitenciarius. Fabricius* iſtum appellat *Ioan. Rigandum*, in praeſente vero codice *Richardus* dicitur.

II. *Bernardi* de *Parentinis* ord. Praedic. Expoſitio miſſae inſcripta eſt Epiſcopo Albanenſi. Poſt inſcriptionem legitur: *Incipit tractatus vtilis ſuper totum officium miſſe editus et compilatus per Fratrem B. de Parentinis ordinis predicatorum &c.* Eius initium: *Quoniam clamitat ſapiens quod perſcrutator maieſtatis opprimatur a gloria.* In fine materiarum index reperitur.

LXVII.

Petri de Creſcentiis commodorum ruralium LL. XII. &c. in fol. Codex Sec. XV.

Opus praeſens eleganter ſcriptum incipit absque titulo ab Autoris epiſtola ad *Haimericum* de Placentia ord. Praedic. Generalem. Iſtam ſequntur Capitulorum ſummaria, haec dedicatio ad *Carolum II*, Hieroſolymae et Siciliae regem. Tunc legitur titulus: *Incipit liber Ruralium comodorum a petro de creſcenciis ciue Bononienſi compilatus.*

Hoc opus Auguſtae anno 1471 a Schueſſlero typis excuſum, in Notit. libr. impreſſ. Vol. I. fuſius recenſui.

II. *Iſaac liber vrinarum* a *Conſtantino* Africano, Caſſinenſi Monacho ex arabico latinum in idioma translatum a translatoris prologo incipit: *In latinis quidem libris nullum auctorem inuenire potuimus qui de vrina certam et autenticam cognicionem dederit &c.* Iſtum excipit liber de *conſideratione ſanitatis*, cuius initium ita ſonat: *Prima conſideracio ſanitatis conſeruande pertinet &c.*

LXVIII.

Expoſitio Pſalmorum. in 4to. Codex Sec. XV.

Huius operis initium ſic ſonat: *Propheta magnus ſurrexit in nobis Luc. 7. Liber pſalmorum apud hebreos inter anagropha computatur tamen ad legitimos inter libros propheticos reputatur.*

LXIX.

Expoſitio Antiphonae Salue Regina, aliaque diuerſa in lingua vulgari. in 8vo. Codex Sec. XV.

Praeter expoſitionem antiphonae *Salue regina*, diuerſa adhuc ad deuotionem excitandam germanico idiomate ſcripta reperiuntur. In fine de Norimberga pedeſtri ſermone ſcripta habentur, quorum initium:

Nurnberg ain werde Stat
Wie weyſlich dier empfollhen hat
Der Edl Kunig von Vnngerlandt
Der dir den hochſten Schatz hat geſant.

LXX.

Vocabularius. II. Expoſitio quorumdam vocabulorum S. Scripturae. in 4to. Codex Sec. XV.

Vocabularii prologus ſic incipit: *Cum iuxta ſapientis aſſertionem bonorum laborum glorioſus ſit fructus conſtat . . . Sane inter fratres ordinis heremitarum ego minimus cum in diuerſſis voluminibus diuerſas ad intelligendum difficiles dictiones inuenirem &c.*

II. Expoſitio vocabulorum S. Scripturae ita inchoat: *Beatus vir peſtilentia eſt morbus corrumpens totum corpus.*

LXXI.

LXXI.

Gebethbüchlein. in 12. Sec. XVI.

Diuerſae ad excitandam deuotionem reperiuntur preces anno 1575 ſcriptae.

LXXII.

Officium defunctorum, de paſſione Domini &c. in 8vo. Codex Sec. XV.

Officium defunctorum, de paſſione Domini aliaeque preces in lingua vulgari ſcriptae ſunt.

LXXIII.

Diuerſa aſcetia. in 8vo. Codex Sec. XV.

Omnia, quae in praeſente codice occurrunt, Germanico idiomate ſcripta ſunt. Primum ſunt preces ad Deum Euchariſticum. II. Tractatus de *paſſione domini.* III. Inſtructio pro *Alberto* Bauariae Duce anno 1438 conſcripta. IV. Conſiderationes de *paſſione Domini.*

LXXIV.

Libellus ſpiritualis. in 8vo.

In hoc libello tum inſtructio ad vitam ſpiritualem tum diuerſae piae exercitationes in lingua germanica continentur.

LXXV.

Liber de ſortilegiis in lingua vulgari c. Figg. in fol. Codex Sec. XV.

Codex praeſens ob antiquum ſortilegiorum in Germania vſum, diuerſasque inſtructiones tum etiam pedeſtri ſermone ſcriptus, necnon figuras iſtius ſeculi ſimplicitatem redolentes certe meretur literatorum aeſtimationem. In fine legitur: *Explicit Sortile-*

tilegium per me Conradum *mulitorem de Oettingen tempore iſto erat in Cantzellaria Vdalrici Comitis de oetingen in vigilia Symonis et Iude Apoſtolorum anno domini Milleſimo CCCC. L. in caſtro Baldern.*

LXXVI.

Repetitiones aliquot capitulorum iuris canonici. II. Deciſiones Rotae. in fol. Codex Sec. XIV.

Repetitiones quorumdam capitulorum iuris canonici ſcriptae anno 1384.

II. Deciſiones rotae *Wilhelmus Horbork* Alemannus collegit.

LXXVII.

Horologium diuinae Sapientiae in lingua theodiſca. in 4tô. Codex Sec. XV.

Horologium iſtud *Henricus Suſo* ordinis Praedicatorum alumnus, cum libello de nouem rupibus, qui iſtis ſubnexus eſt, ſcripſit. Incipit absque titulo his verbis: *Es ſtund ain Prediger ze ainer zeit nach ainer mettin vor ainem Crucifixus &c.* Libello de nouem rupibus ſequens titulus eſt praefixus: *Das iſt daz puch von den nuin Velſen.*

Opus iſtud Auguſtae *Antonius Sorg* primum typis euulgauit.

LXXVIII.

Lactantii Firmiani diuinarum inſtitutionum LL. VII. in fol. Codex Sec. XV.

Praeſens codex chartae magnae in duabus columnis pereleganti charactere inſcriptus eſt. Incipit absque titulo his verbis: *Magno et excellenti ingenio viri cum ſe doctrinae penitus dediſſent &c.* In fine legitur: *Laus et graciarum actio ſit primo principio quod cuncta dat moueri omnino immobile per ſe manens et nullius indiget, ſed omnia ſui. Finitum per me Iohannem layder tunc temporis Kathedralem in Auguſta Anno domini Milleſimo Quadringenteſimo Sexageſimo anno ſexto ydus February Deo Laudes.*

Hoc opus primum in monaſterio ſublacenſi typis excuſum eſt. Noſtra bibliotheca editionem anni 1471 poſſidet.

LXXIX.

LXXIX.

Ludolfi Carthuſiani vita Ieſu Chriſti. T. II. in Fol. Codex. Sec. XV.

Hoc opus perpulchre ſcriptum duobus conſtat tomis, primus primam, ſecundus ſecundam complectitur partem. Primum folium vtpote pergamenum exciſum eſt.

Iſtud iam in primis typographiae annis typis expreſſum eſt. Solum Norimbergae ſeculo XV. quatuor editiones in lucem prodiere.

LXXX.

Iac. de Theramo Conſolatio peccatorum. II. Arbor. Conſanguinitatis et Affinitatis. III. Ars bene moriendi. IV. de cultura hortorum. in Fol. Codex Sec. XV.

Primum opus ſic incipit: *Vniuerſis chriſti fidelibus atque orthodoxe ſancte matris eccleſie fidei cultoribus hoc breue compendium inſpecturis Preſbiter Iacobus de Theramo &c.* In fine legitur: *Explicit tractatus qui intitulatur Belial anno domini M. CCCC. XXXVII. conſcriptus per me fratrem Thomam Gertzner conuentualem Sanctorum Vdalrici et Afre in Auguſta.*

II. Arboris initium ſic ſonat: *Circa Lecturam arboris diuerſis olim diuerſum modum tenentibus Iohannes de deo hyſpanus. &c.*

III. Tractatus de arte moriendi ita inchoat: *Cum de preſentis exilii miſeria mortis tranſitus &c.*

IV. Tractatus de hortorum cultura in lingua venacula ſcriptus ſequentia tituli loco habet praemiſſa: *Hie iſt zemerken Manigerlay Hübſchhait vnd Klughait von Pömgarten wie man der pflegen ſol vnd vſwarten vnd von pelzen vnd von wein machen vnd auch manige hübſche ding.*

LXXXI.

Petri Lombardi gloſſa in D. Pauli Epiſtolas. T. II. in fol. Codex Sec. XIV.

Textus Epiſtolarum maiuſculo, gloſſa minuſculo charactere ſcriptus eſt. Primus tomus absque titulo ſic incipit: *Principia rerum requirenda ſunt prius vt earum noticia plenior poſſit haberi.* In fine eius haec habentur: *Explicit gloſſa ordinaria ſuper epiſtolas pauli ad romanos et ad Corinthios primo et ſecundo finita a hainrico bauaro Wienne eodem*

tem-

tempore tradita ad pennas per petrum vczber . . ſub anno domini 1378 *in vigilia ſancti Iacobi finita.* Tomus ſecundus reliquas S. *Pauli* epiſtolas complectitur. In eius fronte legitur: *Incipit gloſſa ordinaria Petri Lambardi ſuper epiſtolas Pauli primo ad galathas.* In fine haec habentur: *Explicit gloſſa ordinaria Petri Lombardi ſuper epiſtolas Pauli ſub anno domini* 1378 *feria 6ta poſt feſtum Symonis et inde hora quaſi* 23 *&c.*

Opus iſtud ſaltem 1473 typis iam excuſum prodiit.

LXXXII.

Orationes diuerſae in 8vo. Cod. Sec. XV.

In hoc codice diuerſae deuotionis exercitationes, ſpecialiter pro ſacerdotibus continentur.

LXXXIII.

Opuſcula diuerſa. in 8vo. Codex Sec. XV.

Quae in hoc volumine occurrunt, ad deuotionem excitandam deſeruiunt. Primum eorum eſt B. *Hieronymi* Pſalterium, dein diſpoſitio ad mortem: tria pſalteriola Cardinalis *Quiſucii* Deuotio ad B. V. *Ioan.* de *Turre cremata* contemplationes. Quaeſtiones de operibus ſex dierum &c.

LXXXIV.

Breuiarium Ceremoniarum monaſterii Mellicenſis in 12. Sec. XV.

Praemittitur Calendarium. Dein legitur tituli loco: *Incipit libellus ceremoniarum Monaſterii Mellicenſis qui oſtenſus et perlectus in congregatione patrum ordinis ſimul congregatorum in Salzburga de omnibus dyoceſibus ac monaſteriis et hec ſub anno domini* 1470 *in die ſancti Auguſtini Epiſcopi et doctoris.* Prologus ita inchoat: *Quamuis beatiſſimi patris noſtri Benedicti regula ſufficientiſſime ac clare regularum vite exprimat modum ac formam &c.* In fine habetur: *Explicit* 1494.

LXXXV.

Meditationes de vita et paſſione Domini in 8vo. Sec. XVI.

Initio operis legitur: *Prohemium in meditationem vite domini noſtri iheſu chriſti. Apoſtolus Paulus ad Galathas ſecundo inter cetera ſcribens dicit Chriſto confixus cruci. viuo autem &c.*

Medi-

Meditationibus ſubiungitur S. *Bonauenturae* epiſtola de *modo proficiendi*, et modus in paſſione domini die noctuque ſe exercitandi.

LXXXVI.

Opuſcula diuerſa. in 8vo. Sec. XV.

Primum locum occupant excerpta quaedam ex dictis *Ioannis* in *ſumma confeſſorum*: ſecundum *Petri* Bleſenſis epiſtola de *clericorum continentia*: tertium literae confoederationis ſpiritualis a quibusdam monaſteriis cum San-Vlricanis initae, quartum denique quaedam capitula ex lib. IV. de imitatione Chriſti.

LXXXVII.

Opuſcula varia. in 8vo. Sec. XV.

Sequentia in praeſente codice reperiuntur. I. Tractatus de *negligentiis in miſſa*. *II.* Paſſio domini I. C. ex quatuor euangeliis collecta. III. De tribus votis tractatus a *Henrico* Monacho San-Vlricano 1472 ſcriptus. IV. Bonum dictamen de religioſis virtutibus, et ſtatuta pro Monachis. V. Formula vitae chriſtianae. VI. Obſequiale.

LXXXVIII.

Meditationes. in 8vo. Sec. XV.

Meditationes priores horis canonicis ſunt adcommodatae: ſecundae vero de beneficiis dei per ferias ſuas diſtinctae, et a *Simone Weinhart* San-Vlricano Monacho ſcriptae.

LXXXIX.

Quae in praeſenti opuſculo occurrunt, ſunt ad inſtructionem hominis Chriſtiani ordinata.

XC.

Martyrologium. in 4to. Codex Sec. XVI.

Huic operi pereleganter ſcripto, diuerſa praemittuntur: ſcilicet de decem perſecutionibus per gentiles Romanorum Imperatores, per Imperatores apoſtatas ſeu haereticos et ab externis illatis: quomodo geſta Martyrum ſint collecta: de cauſis huius operis:

operis: quomodo Martyres ſint colendi: de pronuntiatione lunationum. Martyrolog ita incipit: *Circumciſio Domini ſecundum carnem et octaua dies dominice natiuitatis. I natale ſancti Almachii martiris.*

XCI.

Tundali viſio. II. Hildegardis dictá ſuper regulam S. Benedi III. Ioan. de Palomar tractatus de eſu et abſtinentia car &c. in 4to. Cod. Sec. XV.

T*undali* viſio incipit a *Marci* cuiusdam Monachi, qui eam latine reddidit, prol qui his verbis inchoat: *Venerabili necnon deuote domine S. dei dono Abbatiſſe ter marcus ſibi deuotus famulus vtinam tam validum &c.*

II. Secundo operi ſequens titulus legitur praefixus: *Incipiunt dicta ſancte Hilde dis ſuper regulam beati Benedicti.*

III. *Ioannis* de *Palomar* tractatus de eſu et abſtinentia carnis pro Benedictinis nachis eſt plane idem, qui ſupra iam fuit recenſitus.

Sequuntur adhuc Tractatus qui *lumen animae* adpellatur: ſermones de *Nativ domini*: *Speculum peccatorum*, quod anno 1431. fuit finitum.

ADPENDIX,

QUA

ANECDOTA

EX PRAEFATIS CODICIBVS

EXCERPTA

COMPREHENDVNTVR.

I. — IV. Paſchalis Papae II. literae ad clerum Auguſtanum et Archiepiſcopum Moguntinum.

V et VI. Eginonis Abbatis ad Monachos ſuos literae.

VII. Gebhardi Card. et Legati confirmatio electionis Abbatis Vdalſcalci.

VIII. Inſtrumentum iuramenti a San - Vlricanis Regi Sueciae praeſitum.

IX. Forma primi iuramenti, Cleri Auguſtani literae ad Gubernatorem: Forma promiſſionis: ſecundi iuramenti forma.

X. Bernardi Herdtfelder literae ad Summum Decanum et reſponſio.

XI. Informatio ſuper iuramenti adprobationes quorumdam Theologorum: literae cuiusdam Itali: et Stephani Capucini.

XII. Literae PP. Carmelitarum ad Epiſcopum Viennenſem pro San - Vlricanis.

XIII. Nic. Rudolfi ad Bernardum Abbatem literae.

XIV. Caſpari Zeiler Vicarii Gener. Literae ad eumdem.

XV. Inſtrumentum Fraternitatis SS. Vdal. et Afrae.

XVI. Petri Epiſcopi Auguſt. conceſſio indulgentiarum.

XVII. Henrici Liir Epiſtola ad Melchiorem Stamham pro Gymnaſii erectione.

XVIII. Charta viſitationis pro monaſterio SS. Vdalrici et Afrae.

XIX. Nicolai P. V. Bulla ad Petrum Epiſ. Aug.

I.

I.

Paſchalis II. Papae literae ad Canonicos &c.

*r Epiſcopus Seruus Seruorum Dei Auguſtenſis eccleſiae Canonicis et coeteris paro-
nis ſalutem et Apoſtolicam benedictionem.*

: ad nos non vocatus frater noſter *Herimannus* veſtrae ciuitatis Epiſcopus, cau-
n ſuam poſtulans certiore fine concludi. Nos autem querelarum veſtrarum me-
quod fratres, qui aduerſus eum in concilio coram nobis capitula contulerant,
in praeſentiarum coram nobis minime affuerunt: ne qua aduerſum nos poſſit
cium conqueri, cauſae ipſius protractionem in proximas Kalendas Nouembres
noſtrorum deliberatione diſtulimus, ad quem videlicet terminum, omnes qui ad-
ɛum cauſam agunt, literis praeſentibus ad noſtram audientiam, inuitauimus. In-
idem fratri noſtro poteſtatem concedimus, vt eos, qui eccleſiae bona rapiunt,
lunt, iuxta ſanctiones canonicas excommunicare praeualeat. Volumus enim,
ipſe, quam eccleſia, quae ſub eo eſt, vſque ad praefinitum tempus pacem et
itatem, domino largiente, obtineat. Data X. Calend. Decembris.

II.

Eiusdem literae ad Clerum.

*'s Epiſcopus Seruus Seruorum Dei Dilectis filiis Auguſtenſis eccleſiae Clericis ſalu-
m et Apoſtolicam Benedictionem.*

ſt impeditionem, quam ſuper Epiſcopo veſtro feciſtis, dilectionis veſtrae litteras
nus. In quibus, quia pacem et concordiam cum eodem epiſcopo vos habere
gnificaſtis, laetati ſumus, ſi eandem concordiam gratis factam fuiſſe conſtiterit.
nen conſtitutum terminum expectamus, vt quidquid aequitas dictauerit, auxili-
omino exequamur. Dat. VIII. Februarii.

III.

Eiusdem literae ad Clerum.

*is Epiſcopus Seruus Seruorum Dei Dilectis filiis Auguſtenſis eccleſiae Clericis ſalu-
m et Apoſtolicam benedictionem.*

'o querelis quibusdem, quae ſuper Epiſcopo veſtro ad audientiam noſtram ante
ennium preuenerunt, nos ei tunc temporis officium Epiſcopale interdixiſſe me-
ıs, qui et a noſtro id temporis legato bonae memoriae Richardo Albano Epiſ-
ſicut veſtris ſignificatur litteris, inuitatus, et noſtra praeceptione praemonitus,

VII.

Gebhardi S. R. E. Cardinalis, et A. S. Legati Confirmatio electionis Abbatis Vdalſcalci.

Gebhardus S. R. Eccleſiae Preſbyter Cardinalis et Apoſtolicae ſedis Legatus in Chriſto plurimum dilecto fratri Vdalſcalco Eccleſiae S. Vdalrici et S. Afrae Venerabili Abbati et cunctis fratribus in domino ſub eo militantibus, Salutem et omne bonum.

Relatione Catholicorum et fidelium Virorum manifeſte comperimus, quod poſt obitum, bonae memoriae Eginonis *) Abbatis fratres tui communiter et concorditer te in Abbatem elegerint. Cui electioni Apoſtolicae ſedis legatus Praeneſtinus et Aquenſis Epiſcopus, ac Moguntinus Archiepiſcopus, ad quem eccleſia tua iure metropolis pertinet, Fraternitatem tuam renitentem aſſenſum praebere fecerunt. Et vt de more eccleſiae tuae ab Hermanno Auguſtenſi Epiſcopo, qui tunc Apoſtolicae ſedis gratiam et eccleſiae communionem habebat, inueſtituram et benedictionem reciperes, praeceperunt. Sed quia eadem perſona plerisque Catholicis viris eſt ſuſpecta, ſcandalum vobis oriri poſſit, quadam pia ſollicitudine dubitatis. Ne igitur perſonae veſtrae impoſterum pro eadem benedictione aliquot ſcandalum aut calumnia oriatur, vos Apoſtolicae ſedis Auctoritate, quod in perſona veſtra a praedicto fratre factum eſt, ratum haberi cenſemus, et nulli de caetero pro eadem cauſa contra vos calumniam aut querimoniam mouere liceat, omnimodis prohibemus. Praeterea cantum, quem de patrono veſtro S. Vdalrico et aliis ſanctis precibus venerandae memoriae Vdalrici Conſtantienſis Epiſcopi et Fratrum tuorum compoſuiſti in eccleſia veſtra ad eorundem ſanctorum honorem frequentari et ſolenniter decantari volumus.

VIII.

Inſtrumentum Notarii ſuper iuramento a San-Vlricanis Regi Sueciae praeſtito.

In dem Namen der Allerheiligſten Treifaltigkeit Gott deß Vatters, Sohns vnd heiligen Geiſts. Amen.

Kundt vnnd zuwiſſen ſeie Meniglichen mit dieſem offnen Inſtrument, daſs in dem Iahr, alſs man zalt von der geburt Chriſti vnſers erlöſers vnd Seligmachers Ain tauſent, Sechshundert zwei vnd treiſſig, in der fünffzehenten Römerzinsſzal zue latein Indictio genant, bei Regierung vnd herſchung deſs allerdurchleichtigſten Groſsmechtigſten vnd vnüberwündtlichſten Fürſten vnd herren herren Ferdinandi deſs Anderen Erwölten Römiſchen Kaiſers zue allen Zeiten Mehreren des Reichs, durch Germanien Croatien vnd Sclavonien Königs &c. Erzhörtzogen zue Oeſtereich, herzogen zue Burgund, Steyr, Kärnten, Crain, Würtenberg, in ober vnd nider Schleſien, Marggrafens zue Mehren, in ober vnd nider Lauſnitz. Gefürſteten Graffen zue Habſpurg vnd Tyrol &c.

*) Eginone anno 1122. pie defuncto, *Wollemarus* in eius locum ſuffectus eſt, et iſtum an. 1126 *Vdalſcalcus* ſequebatur.

, Vnſers allergnedigſten Herrens, ihrer Mayſt. Reiche des Römiſchen im Treizehen-
deſs Hungariſchen in dem fünffzehenten, vnd deſs Böhaimiſchen in dem Sechze-
ten Iar, auff Afftermontag der da war der Eylffte tag deſs Monats May Neueren
enderſs. Zwiſchen zway vnd 3 Vhren Nachmitag zue Augſpurg in deſs heyl. Rö-
chen Reichs Statt, vnd in dem lobwürdigen SS. Vlrichs vnd Afrae Gottshauſs, in
o gewonlichen Canzley, in mein Notarii vnd hierundergeſchribner gezeügen ge-
wart perſonlich erſchinen ſein, die Ehrwürdige geiſtliche, auch Edel vnd Ehren-
e Herren P, Bernardus Hertfelder Prior, vnd P. Ioan. Georg Zech Groſskeller, dan
: Georg Wolffhart obbemelten Gotshauſs Canzler, derſelbe hielt in ſeiner handt
Schrifft, deſſen Inhalt hernach geſchriben ſtehet, vnd von wort zue wort alſo
et.

Donnerſtags den 6. May anno 1632 erſchienen trei königliche Schwediſche Com-
ſarii mit Anzaig vnd begeren, weil ihnen bey einem Conuent ein Commiſſion ab-
gen vffgetragen worden, daſs man daſſelbe zueſammen berueffen vnd anhören ſol-
In deme man aber berait zue tiſch geſeſſen vnd verſtanden, daſs auch Sie her-
Commiſſarii die Mitagmalzeit noch nit eingenommen, ſeindt dieſelben zur Tafel
ten vnd nach Eſſens Zeit in dem Colloquio angehört worden. Deren Fürbringen
Namen höchſtgedachter königlichen Mayeſtet vnd herren Statthalters von Hohenloe
fflicher Excellenz ſubſtantialiter dahingangen.

1.

Daſs ein Ehrwürdiger Conuent (Inhalt einer darmit vbergebener Forma) das Iu-
entum laiſten ſolle.

2.

Anzeig zuegeben, waſs für geflenete Güetter im gotshauſs vorhanden? weme
elbe zuegehörig? vnd wo ſie ſeien?

3.

Waſs man von munition in handen habe? bei leib vnd lebensſtraff zueeröffnen,
l anderer orten der Klöſtern beraits Vngrunt gefunden ſeie worden: mit lautte-
anhaug, daſs man ſich hierüber ehe vnd zueuor ſie die herren Commiſſarii auſſer
Kloſter gehen, mit nain oder ia, catagorice erkleren vnd in widrigen nit Vrſach
n ſolle &c. Nach gebettnem vnd verwilligtem Abtritt, auch gehaltener delibera-
, iſt den herren abgeordneten Commiſſarien, durch P, Priorem hinwieder repliciert
den: Sovil den erſten Puncten betreffe, daſs nemblich ein Ehrwürdigs Conuent
r königlichen Mayſtet in Schweden das formaliſierte Iuramentum praeſtieren, der-
gen in vnd in allweg Schuldigen gehorſam laiſten, getreu vnd hold ſein, vnd
ts wider dieſelbe practicieren ſolle: Seie man (wie ohne das bis dato beſchehen)
alen geſint geweſen, dergleichen zue attentireren. Dieweilen aber das Wörtlein
orſamb ein ſer weites auſſehen vnd merers bedenken ob ſich habe: Sonderlich
ein Conuent mit allen Pflichten ihrem Herren Praelaten als immediato Superiori
auch ihren Fürſtlichen gnaden herren Biſchoffen zue Augſpurg als ordinario zue-
an: alſo künde man ohne dero conſens vnd guethaiſſen ſoliches iezt nit eingehen
verſprechen, mit bitt vnd hoffnung, man ſoll vnd werde ihrer mit dergleichen
ment noch ferner verſchonen. Damit man aber ein Categoricam reſolutionem ver-
e, ſeie ein Conuent genaigt, weil noch ein merer vnd anſehenlicher Clerus, ſowol

in Stifften als Clöſteren alhie ſich befinden wohin ſich derſelb ins gemain reſoluſeren werde, demſelben ſich vnuerwaigerlich zue conformieren.

Darauff einer aus den Commiſſariis geantwortet, ihr Commiſſion gehe nit dahin, daſs man ſo lang Verzug leiden wolle, biſs die Superiores als herr Prälat oder Ordinarius erſuecht werden, ſeien auch nit geacht ein dergleichen geſambte deliberation dem Clero zuegeſtatten. Deſswegen dan gegenwertige Müewaltung ſie aus königlichem vnd herren Statthalters beuelch vff ſich genommen, vnd diſen Tag mit herumbreitten zuegebracht haben. Müeſſe derohalben vor ihrem abſchaiden vſs dem Cloſter ein Categoriſche Reſolution mit Ia oder Nain gegeben werden, neben gethoner Commination, wofern ſolches nit geſchehe. Auff diſe widerholte ernſtliche Erinerung dorüber zuegelaſenem anderen Abtritt, vnd gepflogener deliberation, iſt endtlich durch ermelten P. Priorem in beyſein aller ieztmalen anweſenten Conuentualium den Commiſſariis angezeigt worden: Dieweilen einmal das Wörtlein Gehorſamb ſowol in geiſt- als weltlich politiſchen ſachen verſtehen, vnd eingeſchloſſen haben wolte, daſs daher ein Conuent ſolches gewiſſens halber beim wenigſten nicht thuen künde. Alldieweil aber iederzeit dafür gehalten, vnd ſo vil wiſſent, beim Accord verſprochen worden, daſs man beede Religiones, wie vor altem bey ihren Exercitiis hergebrachten Priuilegiis vnd Freyheiten verbleiben laſſen wölle: als gelebe man der genzlichen hoffnung, man werde ein Conuent von ihren althergebrachten Religions Freyheiten vnd geiſtlichen Immuniteten nicht treiben. Seyen derohalben dahero einhellig entſchloſſen, daſs begerte Iuramentum Ihrer königl. Mayſtet zu vnterthenigſten Ehren, dergſtalt vnd mit ſollichem Vorbehalt zuelaiſten: ſovil die SS. Canones gegen einer weltlichen Obrigkeit zuethun zuelaſſen, auch ſo vil ihrer Religion vnd Immunitatibus Eccleſiaſticis nit zuwider ſein. Da dan ein Conuent im widerigen ſich zum Gehorſamb abſolute verpflichten vnd demſelben nachmals iechtwas ſo ihrer Religion, Gewiſſen oder ſacris Canonibus nicht praeſcribiren köndten, angemuttet; man ſie tanquam periuros gar leichtlich ergreiffen wolte: welches dan weder bey Gott noch bey Ihrer gaiſtlichen Obrikheit, verantwortlich wäre.

Hierauff haben die Commiſſarii ſambtlich proteſtiert, daſs Ihre königliche Mayſtet vnd gräffliche Excellenz herren Statthalteren niemalen geſinnet geweſen, wider die Catholiſche Religion oder gaiſtliche Freyheiten etwas vorzunemmen, ſondern diſs ſey alles dahin angeſehen, damit man der königl. Mayſtet in Politiſchen Sachen getreue ſeye, nichts wider dieſelbe practicieren, wie ſie dan in dergleichen Fallen anderwerts ſeien gewiziget worden, dürffen derowegen diſes Puncten halber ſich ganz keiner gefahr beſorgen. Iedoch vermelt herr Secretarius weiter, weill etwan auch Canones Ihrer königl. Mayſtet zuewider ſein möchten, wolle er ſich alsbalden wegen diſer reſolution, oder gethoner Exception zum Herren Statthalter verfügen, vnd ſich endtlichen beſchaidts erhollen. Wie er dan relictis duobus adiunctis in monaſterio zum Herren Statthalter geritten, vnd vngeferlich nach einer halben ſtundt ſoliche Reſolution gebracht, daſs, wie obuermeldet Ihr königl. Mayſtet beim wenigſten nit bedacht den Catholiſchen Religions Exercitiis, Canonibus, gaiſtlichen Priuilegiis vnd Immunitatibus ichtwaſs zue praeiudicieren, ſondern allein vff obangedeute Maſs vnd weiſs ſich vor Vntreue, Verrätherey vng dergleichen dykhen vnd Practiquen gegen anderen Orthen oder fürſtlichen höfen zueuerſichern. Hierauff vnd mit widererhollung aller obuerſtanden Reſeruationem indeme zuemalen auch kain Mittel zuerſinnen geweſen mit jemant hieruon

zue

nferieren, hat man in das Iuramentum ſich eingelaſſen vnd daſſelbe mit auffge- Fingern würklich praeſtiert. Actum vt ſupra, den 6. tag May im Iahr 1632.

F. Bernardus Hertfelder Prior.
F. Ferdinandus Frey Subprior.
F. Ioan. Iacobus Müelich.
F. Ioan. Chryſoſtomus Hüeber.
F. Ioan. Georgius Zech Groſskeller.
F. Petrus Pfeiffer.
F. Martinus Saxperger.
F. Vdalricus Baumbgartner.
F. Narciſſus Fritz.
F. Reginbaldus Möhner.
F. Wolfgangus Walbach.
F. Placidus Scherer.
F. Ioan. Conradus Weinhart.

ach derſelben Ableſung requiert vnd erſuchte mich wolermelter herr Canzler in ı der Anweſenten P. Prioris vnd P. Groſſkellers, auch deren vorgeſezten herren Conuentualen meines tragenden Ambtshalber, daſs ich hochgedachtem lobwür- Gottshauſs vber diſen Actum vmb die Gebür, ein oder mer Iuſtrumentum oder nenta vffrichten vnd fertigen ſolle, welliches ich ex officio zuthuen mich erbot- nd zue diſem Endt die Ehrenthaffte vnd fürnemme herren Ioannes Luz vnd Io- Stain, beede des Gotshauſs Caſtner vnd diener als erbetne Inſtruments gezeu- leſſen in omnem euentum ingedenkh zuſein ermanet, hierzu ſonderlich beruffen betten. Geſcheden ſeindt diſe ding im Iar, Indiction kayſerlichen Regierung, , Tag, Stundt vnd Orth inmaſſen vorſtehet.

Ioannes Baptiſta Mayr
Notarius Publicus.

IX.

Primi iuramenti Forma.

'ür Dombprobſt, Prälaten, Priores vnd Superiores, Canonici Ordensperſonen, , vnd alle dem gaiſtlichem Standt anuerwante, ſchwören, geloben, vnd verſpre- iemit, daſs wür insgeſambt vnd inſonderhait Ihr königl. Mayſtet auſs Schweden allerſeits gnädigſten herren vnd könig, iederzeit vnd in alwegen wöllen holdt :threu ſein, deroſelben allen vnderthenigſten gehorſamb vnd auffrichtigkeit erwei- 'ider Ihr königl. Mayſtet Perſon noch dero landt vnd leyth, vnd angehörige mit chen practicen, Verrätbereien, Hinderlüſt vnd anderen falſchen Stükhen, wie Namen haben möchten, nimmer mer weder für vnſs noch durch andere icht- :uetentieren, gedenken, reden, beratſchlagen, vorzuenemmen, ſonder derſelben königl. Mayſtet vnd dero landt vnd leüth, auch hochlöblichen Armeen, vnd an-

 dere

dere anuerwanten Nuz vnd frommen iederzeit vnd in allweg nach euſſeriſtem Vermögen zuebeförderen, vnd dero ſchaden vnd Nachtheil böſtens vnd höchſten Fleiſs ohne alle exception vnd auſsnamb zueuerhinderen vnd zueuerhieten, So war vns Gott helffe, vnd ſo lieb vnſs daſs himmelreich vnd vnſer allerſeits Seelen Seeligkeit.

Cleri Auguſtani literae Supplices ad Benedictum Oxenſtirn vrbis Gubernatorem,

Hochwolgeborner Gnädig vnd gebütender herr demſelben ſeindt vnſer freundlich Vnderthänige dienſt beraith zueuor. Waſs Euhr Excellenz an daſs Domb vnd andere Stifft, Clöſter vnd zuegetone gaiſtlichen vnd Ordensperſonen wegen laiſtung eines vor die königl. Mayſtet in Schweden begerten Iuraments angeſteren gnädig gelangen laſſen, daſs haben wür von dem aus vnſerem Mitel zue dero abgeordneten zu benüegen vnd ſo vil vernommen, daſs ob wiir auff die in Namen höchſt gedachter königlicher Mayſtet vberraichte Formb vns Categorice erkleren ſollen? Wan dan nun aber wür vnſs erinneren daſs in negſt verwichnen Monat Maio eben diſs auch zue Verſicherung Ihrer königlichen Mayſtet Perſon vnd dero angehörigen an vnns begert, hierauff aber vnſerer Seits, daſs diſs vns damals, waſs gſtalt wür ſchwören ſollen, vberraichte formb vnſerer Catholiſchen Religion (bei welcher ſowol Ihr königliche Mayſtet als Euer Excellenz vns zue manutenieren verſprochen) vnſerm Gewiſſen ſtand vnd profeſſion in vil weg zuewider lauffe, ausfürlich angedeidet auch beynebens vnſers erachtens Ihr königliche Mayſtet vnd alle dero angehörige genuegſamb verſicherende Formulam, die wir ſalua Religione et conſcientia vnd kein andere thun künden, vberraichet, vnd darüber der königlichen Mayſtet fernere Reſolution bishero erwartet, als getröſten wür vns nochmalen Euhr Excellenzen werden vns wider vnſere Catholiſche Religion, welche vns von Ihro königl. Mayſtet einmal freygelaſſen, vnſer Gewiſſen, Standt vnd beruff nichts zuemueten, ſondern darbey in allen Schutz manutenieren vnd handthaben

Euhr Excellenz

Vnderthenige demütige
Die anweſente Domcapitulares vnd andere
Stüffter auch Clöſter vnd zuegethone
geiſtliche vnd Ordensperſonen.

Forma promiſſionis a Clero Suecorum Regi 3 Iunii 1632 oblata.

Dem Durchleuchtigſten, Groſsmechtigſten Fürſten vnd Herrn Herrn Gaſtauo Adolpho König in Schweden, der Wenden vnd Gothen &c. Alſs triumphierenden Sighafften Herren, vnſerem gnedigſten Herren, verſprechen wür Dombprobſt N. N. bey vnſerem Geiſtlichen vnd Prieſterlichen Threu vnd Glauben an Aydſtatt, daſs wür Ihr königllchen Mayſtet ehren, reſpectieren, auch nit haimblich noch offentlich wider Ihr königliche Mayſtet Perſon, noch dero landt vnd leuth, vnd angeherige mit gefärlichen practicen, Verräthereien, vnd ander falſche dikhen wie ſolche Namen haben möchten, nimmer mer weder für vns noch durch andere Ichtwaſs tentieren vnd practicieren wöllen, ſeindt auch erbietig nach Möglichkeit mit vnſer Armuthey vnd Einkommen Ihr königl. Mayſtet vndertkenigſt beyzuſpringen, benebens aber in vnſeren wandel vnd gaiſtlichen beruff, alſo vnd dergſtalt Redlich vnd auffrichtig verhalten, daſs weder

Ihr

königl. Mayſtet noch Iemanter vber vns Gaiſtliche billich klagen köndte mit der
ertenigſten Bitt Ihr königl. Mayſtet werden dero gnedigſter königlicher angeborner
ie nach vns arme geiſtliche bey vnſeren alten wolhergebrachten Priuilegiis, immu-
ten „ Gerecht vnd Gerechtigkeiten gnedigſt handthaben, wie auch vnſere arme vn-
:honen in Ihren gnedigſten Schuz auffnemmen alſo verſprechen wür wie oben bey
ren prieſterlichen Threu vnd Glauben &c.

Forma ſecundi Iuramenti.

Wir Prälaten, Dombprobſt, Canonici, Priores, Ieſuiten, Ordensperſonen, Clerici,
alle dem gaiſtlichen Standt angehörige verſprechen, geloben, vnd Schwören hie-
, daſs wür geſambt vnd inſonderheit der Cron Schweden, dero Confoederirten vnd
idtsuerwanten, iederzeit vnd in alle weg wollen getreun vnd holdt ſein, deroſel-
allen vnderthanigſten Gehorſamb vnd auffrichtige Threw erweiſen wider höchſt er-
dte Cron Schweden, dero landt vnd leuth, wie auch dero confoederirte vnd bunds-
wante mit gefärlichen Practicen, Verräthereien, Hinderliſten vnd anderen falſchen
khen, was Namens die ſein mögen, nimmer mer weder für vns, noch durch
ere waſs zuetentieren, gedenkhen, reden, berathſchlagen, oder vorzuenemmen,
lern deroſelben, wie auch dero landt vnd leuth hochlöblichen Armeen vnd An-
wanten Nuzen, vnd Fromben, iederzeit vnd in allewegen nach äüſſerſtem Vermö-
zuebeförderen, dero ſchaden, vnd Nachtheil böſt-vnd höchſtes fleiſs ohne alle
:eption vnd auſsnamb zueuerhinderen, vnd zueuerhieten, ſo war vns Gott helffe,
ſo lieb vns daſs himelreich vnd vnſerer allerſeits Seelen Seligkeit.

X.

:nardi Herdtfelders Adminiſtratoris San - Vlricani literae ad Summum Decanum die 22. Iunii 1633 datae.

Hocherwürdiger vnd Edler. Eurer Hochwürden ſein meine gebet zue Gott vnd
in Zeit ganz bereitwillige Dienſt zueuor. Sonders gnädiger vnd hochgeerter Herr.
Ich ſtelle gleich eben in kainem Zweifel, nachdem die löbliche Cleriſey, den 19
ſtuerwichnen May, bewiſter Vrſachen halb, die ſtatt Augſpurg verlaſſen, es werde
oſelben, neben anderen zue Füeſſen reſidierenten herrn Concapitularen ſonderlich
lieben Vnpaſſionierten, berait merfältig referiert worden ſein, waſsmaſſen alhieſig
es vnſer Catholiſches Exercitium (Gott lob) bis vff gegenwertigen tag vnd ſtundt,
ol allermenigklichs vngehindert, alles zue troſt vnd angenemmer ſatiſſaction, gan-
hinterlaſsner eyferigen Catholiſchen Scharen, vnd zwar ſolchergſtalt verbliben ſeien,
für man der göttlichen Prouidenz zuedankhen, vnd biſs zue ſeiner Zeit, vmb deſ-
gnadenreiche Continuation billich, vnunderläſſig innigklich zuebitten haben ſoll.
Wie nun hiebey ich vnd meine liebe Conuentuales mit herzen, willen vnd allem
derio beſtändig vnd extreme nochmalen inclinieren zu diſen lieben in warheit be-
bten Eyferigen Volkh, noch furohin vnſere mögliche in alleuſſerſte Kräfften, wie
gebüret, vnd mit einem wort ſolcher gſtalt aller willigſt auffzuſezen, wie wür bei

 dem

dem Allmechtigen zueuerantworten, vnd vngezweifflet zuegenieſſen hofen wellen.

Alſo heten wür beneben vns annoch bei bekanten dingen, vnd laidigen iezigen Extremiteten diſe gänzliche, ia aller Vernunfft vnd gewiſſenhafften ſchuldigkeit ähnliche troſtreiche gedanken freylich gany billich machen ſollen, gleichwie vns von alhieſigem Regiment und aller Burgerſchafft, die allergeringſte Spörr vnd hinderung in vnſerem Gottsdienſt vff dato durchaus nit geſchehen iſt, oder zu geſchehen gedacht würdet, daſs auch wür afflicti noch weit weniger von unſeren aignen Catholiſchen glaubengenoſſen hierunder ſelbs affligiert, inquietiert, vnd betrübt, ſonderen vilmer lieber geſehen, ia mit allen Kräfften, Rath vnd that geholffen werden ſollen, wie man bis zue anderwertiger Göttlicher Vermitlung in Ruehe beiſamen beſtehen, bleiben, vnd ſich erhalten möge, wie dan eben vmb der darbey ſonſt periclitierter viler tauſent lieben Seelen Hayl willen vns vngezweiffelter Göttlicher Fürſehung wür vaſt miraculoſe verbliben vnd erhalten worden ſeindt.

Demnach aber wür alle beſſeren zuuerſicht zugegen ein anders vnd layder von mer orten vnd malen vaſt glaubhafft, vaſt ſchmerz- vnd hobhbekümerlich vernemmen mieſſen, waſsmaſſen vnſer widerwertige vnd æmuli. deſs alles beyſeits vnd hindangeſezet, nit feyren, ſondern bearbeiten ſollen, praedextu et ratione praeſtiti Iuramenti, vnd daſs dannenhero bona fide bey vnſerem Gottshauſs nit verbliben weren, wider vns nit allein eine nie verdiente excommunication, ſondern ſogar auch bonorum monaſterii Confiſcation in Gedanken zuefieren, worauſs dan vor Gott nimmermer verantwortlich eo ipſo eben diſs folgen mieſte, neben deme wür zue einem neuem bezwungen, oder in gleickes exilium geſtoſſen wurden. Daſs es zuemalen mit dem Catholiſchen exercitio alhie gleich eben geſchehen haiſſen, vnd darmit vil tauſent Seelen in vnd auſſer der Statt in die euſſerſte gfar geſtelt wurden. Alſs hab ich bey vernommenen vnd reyflich erwognen diſen dingen, auſs ſowol tringenter Noth, alſs tragenter lieb vnd Eyfer zue vnſerem heiligen Orden, dieſem lieben Gottshauſs vnd aller hierunder periclitierender Catholiſcher herzen nit vmbgehen künden, noch ſollen, ehe vnd zuuor man etwan vngeherding praecipitiert werden, dörfft diſe groſſe Werkh in gebürente hoch notwendige Conſideration zuziehen, vnd diſs vmb ſo vil deſto mer, weil alle iezt verſtandene Vmbſtändt von keiner gemeinen ſag herflieſſen, ſondern ſo weit vnd warhafft beſtärkht werden künden vnd wellen, daſs nit allein von München aus alhero lauter vnd teutſch geſchriben würdet, als wan die Catholiſche alhie des Sacerdotii carieren dethen, ſondern das auch vor obuerſtandenen Ab- vnd Auszug der Cleriſei die excommunication albereith vmbgetragen, vnd noch darzue vil der Catholiſchen Herzen perſuadiert worden ſeindt, daſs wir die Vlricaner die hochheilige Sacramenta zue adminiſtrieren &c. nit mer habiles weren, vnd was für dergleichen weitſehente Seel- Leib-Ehr vnd Guet concernierente vnuerhoffte ding mer concurrieren, wan nun aber beuorderiſt dem allwiſſenten Gott auch nunmer nach Ihren fürſtlichen Gnaden vnſerem gnädigen Fürſten vnd herren Ordinario, vnd dero herren Vicario, auch einem hochehrwürden Thumbcapitel vnd ganzer augſpurgiſcher Cleriſei aus vnſerer niemal verhaltener Procedur genuegſamb bekant, qua facta declaratione et ſemper ſalua reſeruata conditione &c. der verſtorbenen königl. Mayſtet in Schweden wür ſchon den 6. May, verſchines 1632 Iahr obangezognes Iuramentum gelaiſtet haben? darben bis vff den heutigen tag ohne einige weitere anmuetung allerdings ruhig gelaſſen? darauſs in facto erfolgt, daſs bei ſo kündtlich weiſſenden Dingen vns ſowol ermelten Herren Vicario

cario

rio als hochermelten Thumbcapitel die cura animarum alhie ſchrüfft vnd mündtlich intimiert vnd recommandiert worden, welches vnd was de Caſibus quibusdam reſeruatis, meiner aignen gleichwol vnwürdigen Perſon noch weiter hernach gefolgt vnd committiert worden iſt, nimmer mer beſchehen were, oder licite hett beſchehen künden, wan wür zue Praeiudiz der Catholiſchen Religion, vnd waſs deren ex-oder implicite anhängig vnuerantwortlich inique oder gefärlicher weiſs verhandlet hetten.

So gelangt ſolichem allem nach hierauff an Euhr Hochwürden mein vnd meines Conuents hoechſt vnuermeidenliches, ia vmb aller darbei intereſſierter ſollicher gſtalten aber ie lenger ie mer periclitierender lieben Catholiſchen herzen vmb gottes willen bitten, Sie woellen diſes hochwichtige weitſehende vnd vnuerantwortliche Werkh, ihrer beiwohneten dexteritet vnd diſcretion nach, vernünfftig vnd vätterlich wol beherzigen, vnd alles bemütlen, wie daſs daraus vnausbleiblich volgente ſchwere Vnhail durch hochgedachte Ihre fürſtlichen Gnaden ſowol bey Bäbſtlicher heiligkeit, als Roemiſchen kaiſerlichen Mayſtet oder wo man bey Chur- vnd Fürſten weiter vnguetlich verunglimpfft werden därfft &c. Vff alle euentus bei zeiten abgewendt vnd gänzlich praecauiert werden moecht, worzue Euhr Hochwürden beyſchlieſſlich auch zue einem Vberfluſſ den ganzen warhafftigen Verlauff vnd begriff zueerſehen, vnd ſich zueuerſicheren haben, wan mit vns vorher auch etwas tractiert oder von denen koeniglichen Commiſſariis ein vnuerantwortlichs behert worden were, wir vns wie letzmal vor ganzer Cleriſey beſchehen, eben ſowol eines anderen reſoluiert haben wurden, dargegen wellen wür vns der lieben Seelen hayl trewlich angelegen ſein laſſen vnd thue darmit Euhr hochwürden dem Almechtigen, Ihnen aber mich vnd mein geliebtes Conuent ſambt allen nit wenig beängſtigten lieben Catholiſchen Augſpurgeren alles angelegenen fleiſs beuelchen. Datum Augſpurg in meinem St. Vlrichs vnd Affren Gotshauſs den 22 Iuny 1633.

Reſponſio Eccleſiae Cathedralis Praepoſiti et Decani.

Erwürdiger vnd Gaiſtlicher. EE. ſeindt vnſer hinwiderumb freundtliche dienſt, auch waſs wür ſonſten liebs vnd guts Vermoegen zueuor beſonders lieber herr vnd Freundt.

Wür haben EE. von 22ten diſs an vns gethanes ſchreiben den 25ten eiusdem hernach zuerecht gelifert empfangen, vnd darauſs mit ſonderbaren hochbethaurlichen Mitleiden vernommen waſsmaſſen deroſelben vnd ihres anuerthrauten Couents etliche aemuli-ſpargieren vnd fürgeben ſollen, als wan die Catholiſche zue Augſpurg der Cleriſey des ſacerdotii carieren dethen, auch Sie vnd ihre Conuentuales die hochhaylige Sacramenta zue adminiſtrieren inhabiles weren, vnd ſogar wider dieſelbe in Excommunication vnd des Gottshauſs gueter Confiſcation in gedanken fieren.

Vnnd koennen wür EE. bona fide wol verſicheren, daſs dergleichen Procedur, weder von dem hochwürdigen vnſerem allerſeits gnedigen fürſten vnd herren Ordinario, noch ihrer fürſtlichen Gnaden Räthen vnd officieren, oder auch iemants anderen das geringſte niemalen gehert, ia wür ſeindt der vnzweiffentlichen beſtendigen Meinung es ſeie auch ſolches hochernanten Ihren fürſtlichen Gnaden oder den Ihrigen niemalen zue Gedankhen kommon, dannenhero haben EE. vnd ihre liebe Conuentuales ſich vnſers ermeſſens, dergleichen nit allein im wenigſten nichts zuebefaren, noch

bey diſen ohne das ellanden betrübten Zeiten, mit vnnoetiger bekümmernuſs zuebeladen, ſonder wiir halten auch gänzlich darfür, daſs Sie ex ſingulari prouidentia ac diſpoſitione diuina in der Statt gebliben ſeien.

Woellen demnach in ihrem angefangnen loeblichen Eyfer, bis der Allmechtige Gott andere vnd beſſere Zeiten ſchikhen moechte, alſo beſtändig vnd ruhmlich fortfaren, ſich daran nichts irren noch hinderen laſſen, vnd der vngezweifenlichen belohnung ihrer Miehe vnd Arbeit von ſeiner Almacht vnzweifenlich getroeſt ſein. Da aber wider EE. vnd ihre Conuentuales etwas von dergleichen obangedeuten Proceſſen wider alle zueuerſichtliche hoffnung ſolte wellen fürgenommen werden, wiirde man dieſelbe ſonders zweiuels zuuor darüber anheren, auch etwan die ſachen mit einem Ehrwürdigen Thumbcapitul oder vns in deliberation ziehen. Auff welchem vnuerhoffteu fall wür dan das vnſerige geren thuen wellen, damit ſolche Vngelegenheit ab- vnd eingeſtelt, auch alle beſorgente Verunglimpfung (dauon wiir doch vnſers thails die geringſte Anzaig niemais verſtanden) ſowol bei der Bäbſtlichen heiligkeit, als der kaiſerlichen Mayſtet vnderlaſſen werde, wolteu wiir EE. alſo zue Nachrichtung vnangefiegt nit laſſen. Dabei dieſelbe vnd ihr liebes Conuent in dem Schuz des allerhoechſten threuwlich empfolhent. Fieſſen deu 26. Iuny anno 1633.

EE.

Freundt dienſtwillige
Chriſtophorus von Auw Thumbprobſt.
Zacharias Furtenbach Thumbdechant.

XI.

Informatio cuiusdam Capucini ſuper adprobationem quorumdam Theologorum ad Abbatem S. Vdalrici ſcripta.

Reuerendiſſime in Chriſto Praeſul multum obſeruandiſſime!

Conueniens et neceſſarium mihi viſum eſt, vt aliquam informationem clariorem circa deciſum ſuum iuramentum, ab illo doctiſſimo Theologo patre Conuentuali factum, cum nonnullis allis neceſſariis notis et reſolutionibus obiectionum, quae ab aliquibus ſat grauibus Theologis, hoc in negotio oppoſita fuerunt bono ſenſu et ſincero animo communicarem, prout hic in ſequentibus §§. videndum.

Primo praenotandum et ſciendum, ac bene ponderanda et intelligenda ſunt illa verba Reuerendiſſimi Regentis Seruorum B. Virginis ſcilicet Reuerendiſſimi P. Nicolai Coe de Cremona in conuentu Bononienſi, qui in ſua appobatione reſoluti dubii teſtatur his verbis. Romae ſuae beatitudini fuiſſe relatum de praedicto iuramento facto (conſideratis Conſiderandis) quod ſcilicet haec ita ſint intelligenda, doctos illos Theologos Romanos ſat profunde perpendiſſe cauſam belli in Germania, an illa pro fide Catholica, an vero pro Repub. politica geſta fuerit, hinc inde bene perpenſis rationibus aduerterunt hanc belli cauſam in Imperio, non pro fide Catholica abſolute, ſed pro Repub. Politica geſtam fuiſſe. Hinc ex hoc colligi poteſt RR. DD. Benedictinos cum ſuo

o Iuramento facto Suecis, cum clauſulis alligatis et exceptionibus; nihil commiſiſſe ntra eccleſiam Catholicam ſicque immunes eſſe ab omni maleuolorum calumnia.

Secundo: in quodam Conſiſtorio Eminentiſſimorum Cardinalium pro hoc Iuramen-, collecto inter ipſos nullam aliam difficultatem, ob praedictam formulam iuramenlem ortam fuiſſe, quam quod illos terminos iuramenti, ab ipſis non fuiſſe bene inllectos videlicet (ſed ſecundum noſtram poſſibilitatem ſuum bonum promouere, et alum impedire) dum magis et ex toto, nullum alium reſpiciunt, niſi Principem ſaeılarem ſeu naturalem dominum, non vero aliquid aliud ſpirituale. Quare dum ſic ninentiſſimi Cardinales, nihil aliud in hoc Iuramento difficultarunt quam obligationem bitam naturali principi, ſatis manifeſtarunt, quod praedicti Domini Benedictini denuo hil contra eccleſiam commiſſerunt, alias ſiquid aduertiſſent contra eccleſiam ipſos fe-ſe, dubium nullum eſt, hoc iuramento facto, quin Cardinales contra praedictos DD. enedictinos contrarios ſeſe demonſtraſſent. Dum ergo nihil horum demonſtrarunt, ſeitur, quod praedicti Benedictini nihil commiſſerunt contra eccleſiam. Hoc ſupra ctum mihi in italico idiomate quidam mihi ſingularis et excellens Concionator Emiıntiſſimi Cardinalis Maceratae amice ſignificauit, qui ad inſtantiam meam ſtudio de c re cum Eminentiſſimo Cardinale locutus eſt *).

Tertio obiectum fuit in ſcriptis mihi circa datam reſolutionem dubii iuramentalis cti, circa defenſionem deciſiuam et maxime circa primam reſolutionem P. Reſponntis, quod videlicet principio naſcentis eccleſiae Clerici ſubditi erant Principibus lai-s. Ad quod obiectum fuit, hanc ſolutionem ſolum ad legitimum Principem infidelem, n vero ad tyrannum militare. Ad quam obiectionem reſpondetur iuxta Layman . 2. tract. 3. cap. 13. N. 5. etiam praedictam Reſpondentis deciſionem pro DD. Bedictinis et omnibus aliis Catholicis, etiam quoad Tyrannum optime inſeruire, prout rbis excellenter probat Layman in ſupradictis citationibus: „Incolas Prouinciae quam Tyrannus, expulſo legitimo principe iniuſte occupauit, poſſe inter iniquos poſſeſſores manere, eosque cogente imperio, foſſione, excubiis, et contributione aliqua iuuare, non quidem intentione bellandi contra legitimum magiſtratum, ſed quatenus opera illa ſecundum ſe indifferentia ſunt, quae ſi ab incolis recuſentur maiora pericula et incommoda imminent, vt videlicet bonis ſuis omnibus ſpoliati, prouincia eiiciantur, et alii ad nocendum promptiores ſubſtituantur. Quamobrem exiſtimandum etiam eſt, legitimum principem conſentire, vt eiusmodi obſequia a ſubditis interim exhibeantur, quatenus opus eſt, et ipſi etiam vtile, ad grauiora mala cauenda.“ Ex quo convinur, quod nihil valet obiectio facta contra defendentem Patrem.

Quarto obiectum fuit contra illud: in iuramento (ſecundum noſtram poſſibilitatem um bonum promouere et malum impedire) quod incolae ſe obligantes Tyranni bom promouere, et malum impedire eo ipſo damnum legitimo inferre ſe obligant. d quod reſpondetur: Tales incolae a Tyranno occupati, et ipſi ſe talibus obligantes, illatenus Tyrannum iuuare intendunt contra legitimum principem, quia non formalir tantum Tyranno ſuo coacto auxilio, contra ipſorum voluntatem aduerſus legitimum incipem ſeruire coguntur, quod probat Layman in ſupra dictis locis. Reſolues prio: quod Chriſtianis captiuis conceſſum eſſe videtur, in Turcarum et Haereticorum triremi-

*) Literae memoratae numero ſequente referuntur.

remibus (intellige etiam de ciuitatibus captis) contra Catholicos remigare et alia praeſtare poſſunt, quia neceſſitate metus et mortis coacti, ex altera parte licet peccatum ſit, materialiter non formaliter cooperantur, quia et cooperatio propinqua adeo non eſt, et ſine illa alias nihilominus ab aliis infertur (quod idem dici poteſt de victis Religioſis) ſe obſtringentibus iuuare Tyranni bonum et malum impedire, eos materialiter et non formaliter cooperari, ſicque ab ipſo doctiſſimo Layman optime defenduntur.

Quinto obiectum fuit: Vbi maius cognoſcitur damnum Principis, illud ſubditi a Tyranno adacti praeſtare non poſſunt. Cui reſpondetur: Tales ſubditos et maxime religioſos ſua renitentia non poſſe potentis Tyranni potentiam impedire, quominus Tyrannus legitimo principi damnum non inferat, ſicut et caeteri clerici, qui in ciuitate non remanſerunt, ſed ex ea expulſi ſunt, nihil impedierunt ſuo diſceſſu et negatione iuramenti, quo minus Suecus Imperium et Imperatorem non damnificaret, et ſicut impotentes ad reſiſtendum potentiae materialiter tantum et non formaliter ſuo facto inſeruierunt: ſicque innocentiſſimi ſuo facto iuramento coacto ſunt.

Sexto: Obiectum fuit denuo circa illud iuramentum (ſecundum noſtram poſſibilitatem ſuum bonum promouere et malum impedire) quod ad omne auxilium tyranno ſe obligarunt in damnum proprii Principis cum magno praeiudicio propriae conſcientiae. Ad quod reſpondetur, praedictos iurantes per hoc iuramentum et hanc clauſulam ad nihil aliud nouum ſe obligaſſe, quam ad illud, quod ante iuramentum praeſtitum, coactione et lege victori erant obligati, cum omnibus aliis tum Laicis et Clericis, ſcilicet dare tributa, equos, currus, victualia &c. quae niſi feciſſent omnia vi accepta et occupata, et ipſi ſuis bonis ſpoliati fuiſſent: quod nullus Principum quamuis ſint legitimi, cum tanto damno ſuorum ſubditorum, a ſubditis iure belli captis requiſiuit. Quare cum per hoc, ad iuramentum factum, ad nihil aliud ſe obligarunt, quam quod ante iuramentum obligati erant praeſtare, nihil hac in re cum hoc iuramento peccarunt, prout quiuis bonae conſcientiae et iudicii vir iudicare poteſt.

Haec veſtrae Reuerendiſſimae Dominationi humillime pro maiori informatione communicare volui, vt melius et maturius hoc in negotio pro ſua tutela ſe gerere poſſit, ex bono et ſincero affectu erga Reuerendiſſimam Dominationem ſuam et ſacrum ſuum ordinem ac conuentum. Huic adiicio Italicam chartam, in qua fundamentalis vera et realis informatio facta fuit, et aliis multis grauibus perſonis in fauorem et defenſionem Reuerendiſſimarum Dominationum ſuarum communicatam circa factum iuramentum Suecis haereticis, a RR. Dominationibus ſuis, quam libens pro Deo et veritate compoſui, ſi libuerit, poterit (abſque nomine meo et religionis) pro maiore ſua tutela aliis communicare, nil aliud quam quod ad Rmae Dominationis ſuae iuſtam petitionem lubens hic tranſmitto ipſum deſideratum Originale cum manuſcriptis propriis ſinceris et illibatis, prout videre poterit in adiacente charta. Cur originale ſit lacerum, non alia eſt cauſa, quam quod multis et variis perſonis doctis, in diuerſis Italiae vrbibus monſtrare debui. Boni conſulat cum hoc meo exiguo et vili ſeruitio, vtinam plura et maiora ac meliora pro Rma Dominatione ſua et toto ſacro ſuo conuentu praeſtare poſſem. Deus ter optimus maximus ſaluam et incolumem ad multorum propriamque ſalutem et gloriam ſui ſacri ordinis et conuentus in exaltata dignitate ſeruet, et conſeruet, meque vt minimum in numero ſuorum fidelium ſeruorum annumerare dignetur.

netur. Hiſce ſacratas ueſtes humillime deoſculans reuereor meque ſacris ſuis deuotionibus commendo. Datum ſacro die Pentecoſtes 1635.

Rmae Dominationis ſuae

Affectioſiſſimus F. P. E.

Signore Oſſeruandiſſimo!

Ho parlato a Reggio con vno de principali dottori di quella citta della coſa di quei Padri, e gli ho fatto vedere la Scrittura, egli m'accerta che non v'e pericolo alcuno, perche quanto allo ſperar mali, et allo Stato eccleſiaſtico non hanno Fatto errore alcuno, perche hanno giurato con le debiti cautioni, e pure poſſono adminiſtrare i Santiſſimi Sacramenti, anziche per queſto meritano lode: ne quanto allo Stato temporale, e giurisdittione del Imperatore non ſono altrimente incorſo nel caſo della ribellione, per che la ribellione cadète ne Sudditi delli principi, ma eſſi non ſono Sudditi dèl Imperatore, per che i Religioſi ſono eſſenti dalla ſoggettione di principi temporali, e datto anchora, che Foſſero incorſi nel caſo della ribellione, ne manco v'e pericolo, eſſendo quello il coſtume della citta preſa da Nemici di ſequitare il vincitore infino, ch'egli domina per il timore, e per non eſſer rouinato affatto, et avenga per la citta ſia ripreſa dal proprio Padrone, e i cittadini ritornano all' obedienza del novo Padrone ſono ameſſi ſempre da lui nella ſua gratia, altrimente biſogniarebbe ſempre diſtringere i cittadini, il che non ſi fa mai, mentre vogliono tornare all' obedienza, e pero afferma, che i padri poſſono vivere ſicuri, di piu non ſarebbano mai ſcatiati di fatto, ma prima chiamati, et aſſegnati loro le difeſſi, il che non piu fare l' Imperator, non hauendo loro giurisdittione ſopra, ne meno lo ſarebbe il Papa, contra il quale non hanno errato punto, e quando uno d' eſſi lo faceſſe, ſempre ſara dato loro tempo di diffenderſi. Auertiſce queſto dottore, che non biſogna mandare lettere in alcuno modo a quei Padri, purche ſe per ſorte una di quelle lettere andaſſe nelle mani di quelli eretici, ſarebbe la loro ultima rouina, ſi & biſogna tacere et aſpettare il ſucceſſo della guerra, e che venga il caſo, all' hora, ſe biſogniera, ſe potrono aviſare, e ſenza pericolo: non occorre dunque, che V. P. per hora ſi pigliy altro penſiero di quella coſa, ma aviſi i noſtri padri di tutto quanto, ma che tacciono in ſino all tempo debito, e per fine la riveriſco pregandoli ogni bene et alli ſui ſanti orationi mi racommando. di Corcy li 23 Apl. 1634.

Stephani Ord. Capuc. ad Bernardum Abbatem literae.

Reuerendiſſime in Chriſto Domine Praeſul!

Cum omni debita reuerentia omnia eidem a Domino feliciſſima precor. Spero quod V. Rma. Dominatio a ſuo fideli ſeruo praeterita die ad me miſſo pro originali illius rei, fideliter acceperit, cum aliquibus aliis ſcriptis; ſolum mihi in illis ſuperioribus literis hoc non occurrebat, quod V. Rmae Dominationi neceſſarium ſignificandum erat. Vt V. Rma Dominatio originale illius rei ab aliis approbatum et ſubſcriptum, typis non mandet, quia illi Theologi abſolute hoc recuſarunt propter iuſtas cauſas, ſi au-

autem copias deſcribere, et aliis communicare placet; ſic illi DD. Theologi contenti ſunt. Sciat V. Rma D. quodſi aliqua dubietas orietur circa hoc originale, quod propriis ſigillis illorum Theologorum non ſit munitum (cum in Italia hoc moris non ſit) ego me offero hoc cum iuramento ſinceriſſimo approbare; et in ſcriptis teſtari, cum meo ſocio P. Brunone Monacenſi ſacerdote, qui iam Auguſtae moratur, qui ſccius itineris fuit, et omnia vidit, quae in hoc negotio cum illo R. P. Theologo defendente egi, et qualiter mihi hanc deciſionem inuiolatam dederit. Hiſce me V. Rmae D. vnice in Domino commendo. Datum Monachii 31. Maii.

V. Rmae. D.

Deuotiſſimus
F. Stephanus Lubacenſis
Capucinus indignus.

XII.

Literae PP. Carmelitarum ad Rmum et Illuſtmum Principem ac D. Antonium Epiſcopum Viennenſem et Abbatem Cremiſanenſem pro San-Vlricanis ob Sueco Regi iuramentum praeſtitum, varie a maleuolis hinc inde traductis.

Jeſus Maria.
Reuerendiſſime et Illuſtriſſime Domine!

Cum Patres monaſterii S. Vdalrici ord. S. Benedicti Auguſtae degentes timeant offenſionem S. C. Maieſtatis, ratione cuiusdam praeſtiti ab eis iuramenti incurriſſe: Reuerendiſſimam et Illuſtriſſimam Dominationem veſtram ſuper hac re informatam eſſe cupiunt, ne forte propter quorumdam oblocutiones eis in hac cauſa plus aequo attribuatur, et ita religio ſancta non nihil detrimenti ſuſtinere cogatur. Dato enim quod iuramentum ſecundum eam formam et tenorem, quo eis exhibitum fuit, praeſtitiſſent, quis eos propterea vellet arguere, cum tam graui cum metu ab eis extortum fuerit? Intrarunt enim armati milites eorum monaſterium ex inſperato et accerſitos Patres (quibus iam exitum etiam intercluſerant) verbis aſperis allocuti ſunt, dicentes ſe ſtatim et absque vlla dilatione Cathegoricum reſponſum habere velle, nimirum iurare parati eſſent an non, cumque diuerſimode eis minitarentur, aliosque religioſos, id iam praeſtitiſſe, falſo et doloſe affeuerarent, timentes boni Patres, ne toti fortaſſe Communitati et Monaſterio ipſi irreparabile damnum accederet, fundati etiam in eo, quod religioſis in aliquo caſu iurare licitum eſſet (vt refert Silueſter) et nullum viderent ſubterfugium reſponderunt, ſe iuramentum ita acceptum praeſtare aliter non poſſe, niſi inquantum inſtituto et priuilegiis ipſorum in nullo derogaret, ad quod illi reſponderunt, ſe quam lubentiſſime hoc admittere, et aliud non intendere, quam fidelitatis iuramentum, et ita priuilegiis omnibus eccleſiaſticis ſaluis, ad iuramentum praeſtandum, metu compulſi ſunt. Quae omnia ſic ſe habere teſtari poſſunt RR. PP. Capucini, PP. Carmelitae Diſcalceati, et quotquot domi fuerunt eo tempore. Quare ad Rmam et Illuſtmam Dominationem veſtram, praedicti Patres confugiunt, humiliter rogantes, vt eos tum apud S. C. M.

tum apud quoſcunque alios tueri et patrocinari dignetur, ne aliqua male affecta
ua eos carpere et maculare praeſumat. Quo facto Reuerendiſſima et Illuſtriſſima
ninatio veſtra eos perpetuo ſibi aſtringet beneficio: quam Deus Opt. Max. diu ſal-
a et incolumem conſeruet innixe precantur.

XIII.

Nic. Ridolfi Generalis Ord. Praedic. ad Bernardum Abbatem literae.

Ampliſſime Pater, ac Domine!

Cum ea fuerit durante obſidione munificentia ampliſſimae Dominationis tuae erga
gioſas ſorores noſtras monaſterii S. Catharinae, vt idonea ipſis verba defuerint ad
m mihi ſufficienter per literas enarrandam, vtique diffiderim et ego nunc calamo
, ne qua et ipſi deſit ad gratias digne exprimendas nomenclatura ſufficiens. No-
am iam quidem olim me meumque ordinem debere multum perpetuae liberalitati,
ampliſſimae Dominationis tuae, tum Praedeceſſorum ſuorum, qua meos ſibi con-
io deuinxerunt, at in nupera illa calamitate prorſus effecit Amplitudo tua, vt iam
ſolidum ac totum debeamus oportuno ſuccurſui eximiae charitatis veſtrae, redundan-
iimirum in vniuerſum ordinem mihi commiſſum tam praeclaro beneficio, quo filias
tras in ſpiritualibus ac temporalibus deſolatas et vndique periclitantes paterna affi-
itia, iteratiſque ſubſidiis tam dignanter, tam ſollicite fouere non deſtitit. Reſerua-
quippe Pater miſericordiarum totiusque conſolationis Deus has nobiles benefacien-
occaſiones vnicae famoſae pietati tuae, vna ſpectante deſurſum e caelis ac Benedicen-
ſummo Patriarcha Benedicto, cum res tam ſuo, tuoque ſtemmate dignas gereres,
minus mirante, ac numerante religioſiſſimum heroici pectoris tui Zelum S. Patre
tro Dominico, cuius (ſecure promiſerim) ea cura erit, vt filiorum ſuorum in gra-
reddendis imbecillitatem potenti ſua apud omnipotentem interceſſione ſuppleat cu-
late. Interea et ego illo ipſo candore, quo me gratias habere immortales Amplitu-
i tuae profiteor, pariter efficiam inter meos ne vnquam deſint, qui ad tantorum
eficiorum iugem memoriam, largamque e coelis compenſationem moliendam perpe-
meum excubent, Dominum vniuerſorum aſſidue rogantes, vt Amplitudinem tuam
gno eccleſiae ornamento, ſuique inſignis monaſterii felicitati ac demum ſolatio ordi-
mei quam diutiſſime ſoſpitem conſeruet et incolumem. Ita vale Ampliſſime Domi-
tuorum gloria, meorum vita. Vale. Roma e Conuentu meo S. Mariae ſuper Miner-
i die 22. Aprilis. M. DC. XXXV.

Amplmae Patern. tuae

Aeternus Debitor
Fr. Nicolaus Ridolfi Generalis
ord. Praedicatorum.

XIV.

Caſparis Zeiler Vicarii Generalis Epiſtolae ad Bernardum Hertfelder.

I.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Litteras admodum Reuerendae Dominationis veſtrae. 20. Iulii datas in feſto S. Afrae, tribus fere Septimanis poſtquam ſcriptae erant, accepi. Vbi tamdiu in via vagatae fuerint, non ſcio. Facile in hac itinerum infeſtatione contingit, vt ſimilia aut intercipiantur, aut in via omnino depereant. Conſulet ſuo, ſuorumque honori, ſi quod ſe facturum ſcripſit, de iuramento nullum amplius verbum ſcribet, aut loquetur.

Si nihil eſt, quod inde monaſterio officiat, quid multum ea de re vane altercabimur? Patres Societatis iterum mihi Monachio ſcribunt, et quod ſibi grauiſſima fiat iniuria lamentantur: nulli ipſorum in congregatione et minimum de hoc iuramento in mentem veniſſe, multo minus ob eam cauſam eo quemquam perueniſſe. Quod plures ibi Rectores conuenerint, cauſam fuiſſe, quod certis ſoleant annis ob negotia Prouinciae deliberanda, in congregationem ſe redigere: prout hactenus aliis etiam locis vti Landsbergae, Ingolſtadii, Auguſtae et aliis in collegiis conuenerint. Scribunt ſe de monaſterio S. Vdalrici ſemper honorifice locutos fuiſſe, ac ſenſiſſe, prout etiamnum non aliter ſentiant ac loquantur. Iuramenti iudicium, ac cognitionem ad ſe nihil pertinere, nec ei ſe negotio immiſcere. Iudicauerim pro conſeruanda ordinum coniunctione et amore multum profuturum, ſi D. V. ſe ipſa P. Rectori Auguſtano excuſaret. Si occaſionem non habet literas Monachium mittendi, poterit eas mihi eo mittendas tradere.

Prodiit non ita pridem quaedam Anatomia Societatis, liber catholico authore indignus et infamis. Idem Author toti orbi notus anno Superiori ſcripſit actionem perduellionis contra eandem Societatem in Vernacula, opus vtrumque haereſim, quam Author forſan non omnino decoxit, eructat. Sed quae nunc tempora omnia impune fiunt. Id ſolum acerbe fero, quod non nulli catholicorum non ſint contenti, quod ab hoſtibus diriſſimas patiamur iniurias, ſed etiam in ſe ipſos non ſine grauiſſima orbis offenſa ruant, nihil penſi habentes, quidquid inde eueniat, modo vindicandi libidinem poſſint exſatiare. Nos in exillo adhuc bene valemus, alio tamen et alio diſtracti. Noſter Barbaroſſa Sanct Mauritianus non ita procul Salisburgo factus eſt Decanus, qualem etiam agit noſter D. officialis. Ego hic, quamdiu Deus volet perſiſto, naeniis dioeceſis lugubribus auſcultans. Quam foede omnia vbique ſe habent, quam horrenda facies patriae noſtrae! Sed Deus eſt, qui peccata noſtra vlciſcitur. Intelligo, quod noſtri reditus inter varios diuidantur. At fiat voluntas Dei ſicut in coelo et in terra! Admodum Reuerendae Dominationi veſtrae me officioſe commendo. Schongauii. 9. Auguſti anno 1633.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler Vicarius Generalis.

2.

Admodum Reuerende in Chriſto et Ampliſſime Domine!

Cur ad vltimas Dominationis veſtrae litteras tardius reſpondeam fecerunt litterae ectoris noſtri, adquas prius reſponſum obtinere, quam reſcribere volui. Quia vero oratus P. Rector mihi ſignificauit, ſe Dominationi veſtrae per P. Brunnerum, obſi- Monacenſem reſpondiſſe, ne ſcribendi conſuetudinem intermittere videar, eandem certiorem facio, vtrasque et ad me et ad P. Rectorem datas mihi fuiſſe reddi- Placet vt amor Societatem inter et ordinem S. Benedicti conſeruetur. Molitur olus vnde vnde inuidiam inflammare, et amoris vinculum dirumpere. Quam Scan- e calumniatur author anatomiae innocentes! Vereor vt ob hanc cauſam mundo oenas daturus. Conſtat profecto quis ille rabula ſit, qui inter grauiſſimas eccleſiae licae aerumnas non dubitat bellum ordinibus indicere. Sorex iſte grammaticulus ri ſuo magis conſuleret, ſi inuidioſo dente domeſticos fidei non morderet. Eſt non , imo plures, qui ipſum in haec conuitia dicant a nonnullis eſſe conductum, a is hoc flagitii genus abhorrere debet. Boni viri iſti non perpendunt, dum in in- os furunt, ſe ſibi Dei iram arceſſere. Romae Anatomia iam eſt prohibita, ac in em relata. Si author, iam notus, infami ſententia damnetur, aut etiam ii, qui eum adlegerunt procuratorem, puniantur, diſcent deinceps alios, tanta cum libi- non calumniari. Nos in exilio vtcumque viuimus ſpe quotidiana calamitatem no- i ſolantes. Non dubito, quin etiam D. V. Fortunam cum ſuis aequo ac con- i perferat animo. Erit cum haec meminiſſe iuuabit. Solet Deus felicitatem ſuo- aduerſis moderari, ne ipſum, omnium bonorum principium obliciſcantur. Vbi enim uxta animi vota fluunt, beneficia quae de coelo veniunt, nobis adſcribimus, nec n, liberaliſſimum Largitorem laudamus. Nunc ab omnibus deſtituti oculos ad Pa- luminum, ac omnis bonitatis eleuamus. Dominationi veſtrae me officioſe com- do. Schongauii. 15. Sept. anno. 1633.

Admodum Reuerendae veſtrae Dominationis.

Seruus in Chriſto
Caſp. Zeiller.

3.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Nihil mihi gratius accideret, quam vt vel praeſens Admodum Reuerendae V. Pa- tati colloqui, aut ſaltem pro noſtra neceſſitudine ſaepius ſcribere poſſem. Quia ve- llud exilii neceſſitas prohibet, hoc infeſtationes itinerum impediunt, imo nimis pro- quorundam ſuſpiciones vetant, dum benignior Fortuna voluntati obſequatur, aequo l fieri non poteſt, animo feramus. Cum autem auide ſcire deſiderem, quomodo V. cuius curae omnes catholicos commiſimus, cum ſuis viuat, ipſa quoque Admo- Reuerenda V. D. viciſſim, quem admodum in exilio valeamus, certior fieri ve- hiſce perbreuibus indico, nos communem patriae fortunam ita tolerare, vt et pro tudine integra et aliis vitae neceſſariis benigniſſimo Deo maximas debeamus gra- Si admodum Reuerendae veſtrae Paternitati in hac temporum iniuria e voto res ſimi-

ſimiliter ſuccedat, erit, quo maiorem in modum oblecter. Non ita pridem D. Decanus Sanct Mauritianus mihi ſignificauit, ſibi a D. Doctore Maier perſcriptum eſſe, quod in Tyroli quidpiam contra S. Vdalrici monaſterium fuerit publicatum, quo admodum Reuerenda Dominatio veſtra grauiter fuerit perturbata. Ego quidquid meminiſſe poteram in mentem reuocaui, et num ſimile quid in manus meas venerit, exploraui. Nihil penitus etiam diu cogitanti incidit, quod vel in Tyroli hoc tempore editum vel ſcriptum fuerit, praeter quendam Antimetandrum, quem P. Laurentius Forerus cuidam Metandro ſub titulo actionis Perduellionis in Ieſuitas anno Superiori edito oppoſuit, tractatui vltra decorem infami. Dico tamen in tractatu P. Foreri, nullam S. Vdalrici, vbique honeſtam ordinis S. Benedicti mentionem aduerti. Idem Perduellionis author hoc ipſo anno cum aeterna ſui ignominia pudendum mendacium ſeu potius calumniam ſub titulo Anatomiae Societatis iam Romae, vel damnatam, vel in dies damnandam euulgauit, cui dictus P. Laurentius aliam Anatomiam opponit, et iam abſoluit: nondum tamen preto eſt edita. Praeter haec in Tyroli nihil ſcriptum ſcio; quae et ipſa ab authore fuiſſent non ſcripta, niſi infami mendacio pro tueuda Societate fuiſſet coactus. Mordax iſte ſorex agere vult patronum ordinum antiquorum, quos tamen callide ita proſcindit, vt nullo indigeant alio conuiciatore. Blanditur quamdiu in eorum culina ſaginatur. Eiiciatur canis, mox benefactorem, vt nunc Ieſuitas, allatrabit. Ingenium ſatis notum eſt. Quam ob rem D. V. rogatam velim, vt mihi ſcriptum, forte mihi ignotum vel nominet, vel communicet: Si a noſtro dioeceſano, vel alio, cui veritatem opponere poſſim, quicquam S. Vdalrici monaſterio, vel toti ordini iniurium fuit publicatum, illi ſane Principem noſtrum, et meipſum pro officii ratione vindicem opponam. Id ſolum D. V. monuerim vt non facile blandula mentientibus, vel ignota iactantibus credat, iisque ſe ab animi quiete commoueri ſinat. In hac mentientium impunitate plurimi ita comparati ſunt vt cuilibet, quod vel amare velit, vel gratum eſſe poſſit, velut ſtipendio conducti comminiſcantur. Admodum Reuerendae veſtrae Dominationi Catholicos omnes et meipſum commendo, et ab immortali Deo, vt breui nos coniungat exopto. Schongauii 1. Nouemb. an. 1633.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſp. Zeiler.

4.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater Ampliſſime Domine!

Litterae admodum Reuerendae Dominationis veſtrae magnam mihi attulerunt voluptatem; cum ex iis valetudinem ipſius, et reliquorum Patrum intellexi: dolore tamen non modico ſimul me affecerunt, quod audiuerim tum monaſterium S. Vdalrici, tum alia ciuitatis de nouo grauibus moleſtari exactionibus, Optimus Deus benigniſſime concedat, vt tandem aliquando in ſancta pace reſpiremus. De ſcripto, quod incluſum erat literis, iam in Iunio vel Iulio Superiori aliquod mihi innotuerat; quod credo autem illud in aula noſtri Principis formatum, vt Romae clerus reliquus contra tam peruulgatam defenſionem pro facto iuramento Monaſterii S. Vdalrici excuſaretur, qua excuſatione Princeps noſter, vt iam ante perſcripſi, grauiſſime fuerat offenſus, vtpote qui

al iudicauerit, clerum reliquum ea manifeſte accuſari: Si enim iuramentum iure fieri otuit ſine iniuria illud clerus recuſare non potuit. Quod vero rationes admodum Reerendae V. Dominationis, quas pro ea defendenda et excuſanda Principi miſeram, reitatae fuerint, id ideo erat factum: quia cum Roma Princeps intellexiſſet aliquam ſibi pologiam adornari, credebat eam cum iisdem rationibus inſtitui, quas mihi communcauerat admodum Reuerenda V. Paternitas. Poſtquam autem ex ore Reuerendae V. aternitatis ſepae memoratus Princeps de intentione et facto melius a me fuit informas, refutationem, vt mihi fuerat ſcriptum, repreſſit, ac ſilentium monaſterio imponerem, andauit, id quod feci, et ſaepe iterum admodum Reuerendam V. Dominationem exſaui, nec id etiam deinceps omittam. Et ſpero Principem nihil hac de re amplius oturum, ſi modo monaſterium ipſum taceat, aut ſe iure non defendat. Factum pulerrime fuit a me excuſatum, ita vt Princeps mihi praeſenti dixerit: Deus hoc forn ideo permiſit, vt ciuitati ac catholicis de remediis ſalutis prouideretur: Sit Deus nedictus! Haec erant tum formalia Principis verba. Sed vt verum fatear, grauiter ſtea fuit offenſus, vbi factum non meis, ſed iuris rationibus coeperat defendi. Cande ac ſincere ſuadeo, vt non multum res amplius, meo labore iterum ſopita mouear. Iſte bonus Dominus hoc ſcriptum communicauit, melius feciſſet, ſi non commucaſſet: ſi enim conſtitiſſet, nullam Romae adornatam fuiſſe defenſionem, nemo vnam de hoc ſcripto ſomniaſſet. Quod etiam mihi ab aliquo, dum controuerſia feruet, miſſum erat. Audio quidem noſtrum iuramentum poſt noſtram expulſionem et Montinorum Romae examinari, et breui ſententiam latum iri, ſed admodum Reuereni V. Dominatio nihil inde ſibi timendum habet; modo non iure ſe defendat. Si qua defenſione opus ſit, ipſemet ex officio eas producam, quas admodum Reuenda veſtra Dominatio ſtatim facto iuramento mihi adduxit, et hactenus omnes cum plauſu acceperunt, imo Princeps noſter cum magna gratulatione approbauit. Itaque hil omnino moueatur, ſed bono ſit animo: nec Princeps patietur quicquam mali moſterio irrogari, nec ego pro amore ſingulari committam, vt vnquam officii mei rames diſiderentur. Valde cum magno animi dolore intellexi, tam multos catholicom aegrotare. Certe in tota dioeceſi plurimi morbo ac omnium rerum egeſtate abſuntur. Deus nobis benigne prouideat!

Domina monaſterii Holzenſis bene ſuas dimiſit: bene ipſa manſit. Spero futurum, quae adhuc Monachii ſubſiſtunt, etiam Salisburgi ſint locum reperturae, Capellas Dominae abbatiſſe nunc fueſſae conſiſtit ad beneficium aliquod ſecurum promouens. Admodum Reuerendae veſtrae Paternitati noſtros Auguſtanos officioſe et me comendo, quos omnes miſericors Pater cum magna laetitia coniunget. Schongauii 8. uemb. anno 1633.

Admodum Reuerendae veſtrae Paternitatis.

Seruus in Chriſto
Caſp. Zeiler.

5.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Quas admodum Reuerenda veſtra Dominatio 17. dedit, eae 26. ſequenti per quenm S. Catharinae famulum redditae ſunt. Alias tamen, quibus P. Mauri fuerant

 inclu-

incluſae non vidi. Proinde in via interiiſſe oportet, vti et reliquas, quas ab Auguſto ſcribit ad me crebras dediſſe. P. Mauro hiſce ſcribo, quae in hac temporum iniuria ſcribi poſſunt. Ea nunc eſt miſeria, quae nec conſilium, nec auxilium admittit. Quia vero bono Patri Parochia Weldenſis adhuc curae eſt, nihil tamen in ea ad tuendam vitam ſuppetit, cenſuerim, D. Doctorem Holſcher commoda conſulturum, aut apud parentem, qui loco praefectus eſt, vt ſubditos ad praebendum victum compellat, effecturum. Quodſi etiam hic nihil obtinebitur, quid amplius auxilii ſuperſit, aut qua ratione parochiae prouideri queat, non reperio. At omnino mihi perſuadeo ſubditos ſuis partibus hac in re non defuturos. Quod de offenſa, quam apud noſtrum Principem ob iuramenti ſui defenſionem ſe incurriſſe credit, conqueritur, non eſt quod amplius doleat, aut etiam aliunde ſcribentibus fidem habeat. Res iterum in bono loco eſt, modo eam in eo conſiſtere ipſi ſinant. Princeps non abſolute ſcripto illo, quod mihi D. V. miſerat, offenſus fuerat, ſed quod iuramentum e iure iam Romae defendi audierat, ſuccenſere cœperat. Cum enim intellexiſſet, Patres iisdem verbis iuraſſe, in quae nos cogebamur, fieri non poterat, quin ſibi perſuaderet, e defenſione iuramenti a patribus praeſtiti iniuriam grauem clero naſcituram: ſi enim iuramentum hoc iure fieri potuit; inique illud clerus recuſauit. Quod affertur, iuramentum S. Vdalrici aliud fuiſſe, quam nobis propoſitum, vtpote cum ſuis exceptionibus admiſſum; id erat quod ipſe pro defenſione monaſterii apud Principem attuleram: id tamen plurimum differt ab eo, quod credebat Princeps Romae agi, ac defendi, ſcilicet iuramentum hoc abſolute illaeſo canone fieri potuiſſe. Nam in illo eſt apud omnes defenſio facti: in hoc nulla iuris. Patres iurabant, quia ſuas exceptiones admiſſas fuiſſe credebant. Et quis in hoc male egiſſe dicat? Hoc vbique defenditur, a nemine reprehenditur. Licet ex poſt facto fuerit compertum exceptiones non fuiſſe admiſſas. Siquis autem dicat Iuramenti formulam abſolute fieri potuiſſe nec iuri pontificio aduerſari, is, quid dicat, ignorat, et clerum temeritatis accuſat. Cum itaque huiusmodi rationes Princeps in D. V. ſcripto deprehenderit, poterat facile cogitare, Patres iuramentum eo modo praeſtitiſſe, quo illud defendunt. Quam ob rem ſaepe admodum Reuerendae Dominationi veſtrae pro meo candore ſcripſi, ut huiusmodi defenſio non ſuſcipiatur. Dicit quidem ſuis in litteris diuerſis a locis ſcriptum, quod monaſterium ob praeſtitum iuramentum fuerit traductum. At traductio illa non debebat iis rationibus obtundi, quibus non poterat, imo quibus clero nocebatur. Itaque conſulto faciet, imo a grauiſſimo ſe incomodo liberabit, ſi omnem omnino defenſionem apud alios intermittat et contradicentes ad ordinarium, qui ſuum monaſterium ab hac calumnia vindicare paratus eſt, remittet. Ego ipſe omnem meam operam, imo publica teſtimonia ſuo tempore polliceor. Modo iam taceatur et nihil amplius moueatur. Siquid occurret, quod vel a ſuſurronibus oggeratur, vel alias ad inuidiam incendendam faciat, id mature et antequam aliis communicetur, mihi mittatur; efficiam vt ſine ambagibus res ſopiatur.

De feſtorum ſolennitate recens publicata Auguſtae gratulor: Sanctus certe, in cuius honorem haec decernitur ſupplicatio, ab Elia Ehinger iam canonizatus eſt, ac Calendario ipſius pro anno 1634 poſtridie S. Georgii rubrica inſertus. Cum maxima animi Laetitia intellexi de mitigatione contributionis agi, vtinam omnino, quod ſane miſeria temporis, et rerum omnium penuria deſiderat, tollatur. D. Decanus Cathedralis in ſua patria grauiter decumbit apoplexia laeſus. Caeterum in exilio vtcunque valemus, et de die in diem meliora ſperamus, quae vtique ſuo tempore euenient.

Cum

Cum iterum infeſtationes non permittant, vt cauſae omnes ad me perferantur, ¿auerim admodum Reuerendam Dominationem veſtram, vt per tres proximos menſes uſas Conſiſtorii planas, vt hactenus, dignetur iudicare. Qua de re D. Doctori Maier ꝥioſe ſcripſi, Caeterum cum Deus Catholicis benigne prouiderit, vt a magno dioece- Patrono S. Vdalrico ſalutis remedia habeant, omnes admodum Reuerendae veſtrae ternitati et reliquis Patribus officioſiſſime commendo 28. Nouemb. anno 1633.

Admodum Reuerendae veſtrae Paternitati.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

6.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Quas 2. huius D. V. ad me dedit, hodie accepi. Moleſtias quas nouus incola imidenter parit, cum graui animi dolore intelligo. Vehementer miror, cur infeſti Surior, qui in aedibus Domini Praepoſiti moratur, ac nobis praeſentibus a diſciplinae ıore ſemper fuit commendatus, hanc ferociam non compeſcat, aut alio non transferat. : Deus Dominationem veſtram ab iſthac tentatione etiam liberabit. Nunc annus eſt, m et ego ſub quotidiano periculo, et ſtricto gladio ſub inde ingemui. Sors ſic ita t, vt nemo beatus viuat: illum cenſura, hunc mors exercet. Paucos ante dies ldkurchii D. Decanum Eccleſiae cathedralis noſtrae apoplexia cum graui ſuorum luctu tulit, virum et aetate et dignitate ampliſſimum: quem tamen morientem ſolari pot, quod nepos e ſorore D. Pappus canonicatum in Cathedrali noſtra obtinuerit. Transtionem Pacis, quae tamdiu iam omni ea parte abſoluta fuiſſe dicebatur, audio eſſe llam. Fiat quod placitum eſt in oculis Domini. D. Doctor Maier miſit mihi relationes imeſſas, e quibus intellexi, qua ratione et conditione Ratisbona in poteſtatem Ducis eimarii deuenerit. Deus omnia bene vertat, cuius ſanctiſſimae Prouidentiae nos oms commendo. 6. Decemb. an. 1633.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

7.

Admodum Reuerende Pater, Ampliſſime Domine!

Acerbe fero, quod literae meae nimis tarde ad Dominationem veſtram perferan-r, aut reddantur. Quia tamen, vt remedium afferamus, fortuna prohibet, cum pantia meliora exſpectabimus. Vt a malo domeſtico liberentur, precibus ipſe apud B. rginem cui noſtra parochia eſt conſecrata, urgebo. Princeps noſter in Dioeceſin ret ac Reittae ſubſiſtit, rerum mutationem ſuauias apud ſuos, quam aliena in dioeceſi exſpectaturus; Deus det, vt per breui, quo aſpirat, ſecurus peruenire queat! Iam n plura: quia quorum libenter mentionem facerem, non licet.

 Domi-

Dominationi veſtrae me officioſe commendo. 16. Decemb. anno 1633.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

8.

Admodum Reuerendae in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Tametſi literas, quas anno priori ſcripſeram, nondum potuerim mittere: tum quia ob tranſeuntes exercitus caeſareos; hinc indeque vagantes milites nunciorum copiam habere non potui: tum quia ob frigoris ſaeuitiam Lycus rates non admittit: nihilominus tamen Dominationi veſtrae ſimul hunc quem in exilio ordimur, annum ex animo precor feliciſſimum; optoque vt in pace ac loco, quo optamus, nobis liceat inuicem complecti. Ante biduum noſtro cum Principali, admodum valente, et de ſumma rerum optime ſperante, fui, atque ex illo intellexi, quod quasdam a D. V. datas acceperit litteras, quibus monaſterii calamitas, religioſorum omnium diligens in animarum cura ſollicitudo exprimatur, ſimulque vt memoratus Principalis, ſi alia rerum mutatio tam cito forſan interceſſura non ſit, ex officio, qua potiſſimum ratione monaſterium pro tam neceſſaria queat opera conſeruari diutius, deliberare velit, rogetur. Quia vero ſine monaſterii, cui literae ipſius incommodare poſſent, periculo ſcribere non poteſt, mihi vt Dominationi veſtrae ſcriberem, in mandatis dedit, ac ſignificauit ſibi, quam in curandis Catholicis tam ſollicite impendunt, operam eſſe pergratam, atque acerbe ſe ferre, quod tanta monaſterio inferantur onera, quibus diu ferendis pares eſſe non poſſint: coeterum quae ex officio ſibi incumbunt, et rogantur curae eſſe non poſtremae: imo ſe non commiſſurum, vt vel animula, quam interitui eripere queat, vel minimum in diſcrimen coniiciatur. Ea tamen nunc eſſe tempora, quibus a praecipitio vndique iminenti vix quisquam tueri ſe poſſit. Vtut tamen ſit, deinceps quae ad ipſum referantur grauamina, pro viribus ſe ſublaturum. Caeterum adhuc Deo dante valemus: ſi etiam D. V. cum ſuis integra vtatur valetudine, eſt quod inde ampliſſimas Deo gratias agamus, cuius Prouidentiae nos omnes commendo. Schongauii 2. Ianuarii anno 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

9.

Admodum Reuerende in chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Tametſi cum maximo deſiderio literas Dominationis veſtrae legam: quia tamen eae vel Monaſterio vel aliis periculum hoc tam perturbato tempore creare poſſunt, non cupio vt vlla ratione cuipiam officiatur. Quid circa futurum ſtatuatur ieiunium, id mature indicabo: iam enim noſtro cum Principali hac de re ſatis multum locutus ſum, quem iterum monebo. Vtique aliam praeſens annus deſiderat declarationem,

em; cum alia eaque noua appareat neceſſitas. Dominus ſuffraganeus de 14 huius haec a verba ſcribit. Fr. Ioſephus Biterlin Monachus ordinis S. Benedicti coenobii SS. Vdalrici et Afrae profeſſus hic commoratur, et pro ſuo confratre Luca Maier rogatus cuit litteras teſtimoniales ſuper natiuitate dicti confratris: nec non diſpenſationem circa iterſtitia, et vti plenius apparet ea adiectis litteris ipſius F. Lucae. Hucusque D. Suffraganeus. Cum itaque mihi non conſtet, an D. V. memorati fratris ordinationem praeceperit nec ne: poterit mihi vel petitas litteras mittere, vel quid Fratrem facere vet, perſcribere: ego per D. Suffraganeum vel P. Ioſephum curabo Fratrem Lucam volntatis D. V. certiorem fieri. P. Martino, et reliquis Patribus ſalutem, et integram aletudinem, Dominationi veſtrae ſanctis precibus et ſacrificiis me officioſe commendo. chongauii 19. Ianuarii anno 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

10.

Admodum Reuerende in chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Reuerendiſſimo Domino ſuffraganeo, qui cauſam Fratris Lucae Maier ſuſcepit, Dominationi veſtrae indicabo, et quae ratione interſtitiorum petuntur, ex officio expeam, ſiue Dioeceſis Brixienſis inter cis — ſiue transalpinos numeretur. In horas relutionem noſtri Principalis in puncto Quadrageſimalis ieiunii exſpecto: quam primum m obtinuero, Dominationem veſtram illius faciam certiorem. Cum forſan opus haat Calendariis noſtrae dioeceſis, hic tria adiungo, et me Dominationi veſtrae commen). 31. Ian. anno 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

atri Martino et reliquis Conuentualibus annum precor felicem.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

11.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Hodie noſtro a Principali mandatum accepi, vt carnis eſum pro futura Quadragena in ea forma concedam, in qua ante annum per dioeceſin fuerat conceſſus. Cum itur non dubitem in Monaſterio SS. Vdalrici et Afrae copiam denunciatae remiſſionis, u carnis permiſſionis adhuc eſſe reliquam, poterit eam Dominatio veſtra pro Auguanis in concionibus promulgare, et ſi qui forte clericorum e dioeceſi interrogarent, dicare, omnia hoc anno in Quadrageſima obſeruatum iri, prout ante annum fuerant ſeruata. Coeterum adhuc valemus in exilio, vt poſſumus: periculoſe tamen aegrouit Weilhemii P. Anaſtius S. Crucis, ſed aliquantulum conualuit vir inſignis, quem ique Deus ad maiora reſeruabit. Cum in dioeceſi et fames, et rerum omnium ad tam neceſſariorum penuria in diem ingraueſcat, vereor vt plures a clero et populo mors ſublatura. Caſpar Scioppius, qui hactenus contra quosdam ordines laruatus calum-

nias

nias Perduellionis, et Anatomiae euulgaret, nunc depoſita larua apertus et manifeſtus Ieſuitis bellum indixit, forſan vltionem ſibi in caput non paruam promoturus. Grammaticulus iſte dicax reperiet, qui ipſius mordacem obtundant dentem. Dominationis veſtræ Sanctis precibus me commendo. Schongauii 8. Febr. anno 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

12.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Cum ante octiduum litteras meas, quibus pro quadrageſima Principis noſtri voluntatem, carnium eſum permittentem expoſueram, ordinarius veredarius neglexerit, eas hic mitto, ſimulque me, quas D. V. T. huius dederat, accepiſſe ſignifico. Cum itaque facultas pro Fr. Luca iam ſit transmiſſa, nihil deſiderio ipſius deeſſe amplius puto. Quae enim circa interſtitia Brixienſes dubitabant, ea per alias litteras meas iam ſublata ſunt. Non vane ſuſpicatur noſtrum D. Suffraganeum non multum habere negotii; valde enim eſt quietus: attamen id otium ipſi et moleſtum eſt, et permagno conſtat. Nuptiis, quibus ſanctior factus eſt, applaudo; vbique vxorio huic nihil eſt nouum, nouis ſe illigare connubiis. Quod prae nimio frigore prope concreſant, vehementer doleo, et ex animo precor, vt tandem per temporum viciſſitudinem antiquo liceat calore nobis foueri. Miror, quod veneti exules Religioſos tanta complectantur charitate: cum non ita pridem ex Italia litteras viderim, quibus ſignificabatur, Germanorum nomen tanta iis in partibus inuidia flagare, vt Germanus nemo ſine vitae periculo auſit ſe publico committere. Quod odium aiunt e bello Mantuano concitatum. Coeterum adhuc valemus eo quisque loco, quem fortuna exilio dedit. Dominationi veſtrae me, omnesque catholicos officioſe commendo. Schongauii 14. Febr. anno 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

13.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Cum ante quatriduum Dominationi veſtrae, quid circa Quadrageſimae ieiunium fuerit decretum copioſe perſcripſerim, hac vice, cum aliud ſcribendi argumentum non occurrat, ſcriberem, niſi, quod litterae meae non fuerint redditae, intellexiſſem. Vt igitur et Auguſtae, et aliis omnibus, quid ſactu opus ſit innoteſcat, hiſce iterum repeto, eſum carnis per dioeceſin eo modo pro futura Quadrageſima permiſſum, quo anno Superiori fuerat conceſſus: videlicet per totam Quadrageſimam exceptis feriis ſextis, Sabathis et quatuor temporum triduo, Monendus tamen populus fidelis, vt hanc facultatem in alia opera pia conuertant, eoque ardentius pro reipublicae neceſſitate orent, et a peccatis deſiſtant.

Admo-

Admodum Reuerendae veſtrae Paternitati me officioſe commendo. 20. Febr. anno 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

14.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Quas 23. Febr. dedit, vltimo huius accepi plenas antiqua Dominationis veſtrae erga me ſingulari humanitate. Quae ſane facit, vt deinceps, quamdiu in exilio fuero, ſcribendi officium nunquam ſit deſideratura. Diuinaueram ipſe pluribus in locis noſtrae dioeceſis eam inualuiſſe rerum omnium penuriam, vt merito cum facultate comedendi iam quoque carnem concederimus. At Dei benignitas ea eſt, quae in tempore neceſſitatis nouit panem dare famelicis. Tempus Paſchale nunc in dioeceſi in Dominica Paſſionis initium ſumit. Si etiam illud pro tempore paſchali non ſuffecerit, ipſa neceſſitas illud eo extendit, quod audiendis confeſſionibus, et communioni ſatis ſit. Itaque nouerit D. V. vel conſueto tempore, vel citius confeſſionem paſchalem ordiri: illud noſtra decreta ſynodalia, hoc neceſſitas indulget, nec opus eſt alia, quam deſiderat, licentia. Schoppius, vir mordax, et parum verax videtur exitium maledicentia ſua ſibi arceſſere. Satius foret, ſi linguam in eos qui mali ſunt, armaret, nec veritatem ſibi infeſtam redderet. Certe iis, quibus patrocinatur, parum defenſionis, multum tamen apud bonos offenſionis adferet: cum enim in eorum culina ſe nunc ſaginet, ne inde expellatur cynicus latratum in hoſpitem ita cohibet, vt tamen eos irriſione infamet, vbi poteſt, foediſſime laceſſat. Cum adeo delectetur D. V. iis ſchedulis, quarum unam nuper vidit, libenter plurium videndarum copiam facerem: quia tamen in iis continentur caſus reſeruati, non licet, quod libet. Huiusmodi caſus reſeruati iam plures, maxime pro tempore paſchali, et nunc in Quadrageſima euenient. Deus det, vt omnes peccatores conuertantur. Dominationi veſtrae Sanctis precibus omnes catholicos, et me peccatorem commendo. Schongauii. 2. Martii anno 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

15.

Admodum Reuerendae in Chriſto Pater, Obſeruandiſſime Domine!

Litteras admodum Reuerendae Dominationis veſtrae 9. huius datas cum magna animi mei voluptate legi, ex iisque et ſingularem eius erga me voluntatem perſpexi, et populi tam ſedulo preces frequentantis deuotionem miratus ſui. Interea curaui Dominationi veſtrae memoriale quoddam in cauſa matrimoniali tradi: id quod factum eſſe intelligo. Hac in cauſa cum plura quotidie et teſtimonia afferantur, et neceſſaria ad proceſſum comparentur; tum ſane ex omnibus non obſcure coniicio, huic negotio finem optatum impoſitum iri. Certior factus ſum, quod D. V. de afferendis ſacris oleis ſit ſolli-

ſollicita. Ego niſi interim Fortuna ſe moueat, cenſeo per ordinarium Poſtilionem in vaſculis adhoc faciendis ſine difficultate Fueſſa apportari poſſe. Vaſculorum formam artifices Auguſtani, quos D. Doctor Maier nouerit, fabricare poſſunt. Schoppius cuius mentionem in ſuis fecerat, videtur ſibi vltro malum acceſſere. Totus in eo eſt, vt Ieſuitas, ſi liceret, oceano demergat. Vir minime bonus ſuae melius conſuleret exiſtimationi, ſi ſanctiſſimos ordines in amore, et pace coniungeret. Nemo ſane prudens probauerit, eum aliorum cauſam conuitiis et calumniis defendere. Ego certe malim eſſe indefenſus, quam eiusmodi patrocinio tegi. Parum in ſchola Chriſti eum profeciſſe neceſſe eſt, qui adeo neſciat, vel penſi non habeat, tam grande eſſe piaculum alteri facere iniuriam. Deus ipſi et nobis ſit propitius. Admodum Reuerendae Dominationi veſtrae me officioſe commendo. Schongauii 15. Martii anno 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

16.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Sacri olei magnam copiam per nuncium, quem proprium mittet D. Doctor Maier, Auguſtam transmittam. Nobili Domino Imhoff conceſſum eſt, vt in domo ſacrum fieri poſſit, toties quoties volet. Id quod D. Doctor Maier illi indicabit. Etiam apud me cauſae matrimoniales ingraueſcunt, plusque mihi laboris quam mei officii negotia faceſſunt. Dominus Abbas Scheurenſis eſt mortuus, et plures alii praelati moriuntur, et aegrotant. Nos in exilio valemus, motumque aquae ſolliciti exſpectamus. Commendo me admodum Reuerendae Dominationis veſtrae precibus. Schongauii 5. April anno 1634.

Admodum Reuerendae et Ampliſſimae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

17.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Etiam ego contra voluntatem ſilui; ne vox mea vlli officeret: ſignificatum enim mihi fuerat, eam Auguſtae ſuſpicionem inualuiſſe, quae etiam ſolem tam procul lucentem proditionis argueret. Id quod mihi tam mirum accidit, quam illud non nemini, qui coelo inſidias feciſſe arguebatur. Quaſi vero Catholici omnes animi ſui cogitationes a coeteris negotiis ad ſolas, quibus acatholicis noceant, proditiones traducant. Attamen vti complures alias, quas iuſtus Deus, cuius iudicia recta ſunt, peccatis irrogat noſtris calamitates magno et conſtanti feramus animo, certiſſimum inde nobis praemium pollicentes, quod vel in altera vita has, quas nunc perferimus aerumnas, ſolabitur.

Quam primum nuncius migrationis imperatae ad me venit, mecum cogitare coepi hanc tempeſtatem admodum Reuerendae veſtrae Paternitati excitatam, quod maleuolis in ſuſpicionem proditionis locus paulo ſublimior venerit. Quod equidem ego tanti non

fece-

ſecerim, dumodo translatio ad eam fuiſſet inſtituta eccleſiam, quae Catholicos ſatis multos caperet. Nimis profecto anguſtum eſt ſaluatoris templum, huic vſui non aedificatum. At quos illud excludit, domi quiuis ſuae eo impenſius oret: templum eiusmodi in calamitate eſt, vbi Deus eſt, ad cuius aures preces noſtrae omni e loco perueniunt. Communicantium quos tempore paſchali numerarunt, multitudo mirifice me recreauit, nec minus noſtrum Principalem, de qua ad ipſum referam, delectabit. Eos igitur omnes, vti ſuis paſtoribus deſtitutas ac palantes ouiculas admodum Reuerendae veſtrae Dominationi vehementer commendo, rogoque, vt moniales moeſtas et afflictas, quoquo poterit, ſolatio ſpirituali confirmet; et ad tempora, in quae incidimus fortiter perferenda, cohortetur. Nos exilii moleſtias vti hactenus ſemper cogitatione altiori, diuinaeque prouidentiae, quae omnia ſuauiter et mirabiliter diſponit, admiratione vtcunque leuamus, prorſus nobis perſuadentes eos duntaxat exulare, qui omnia, quae hominibus aduerſa accidunt, ignorant a Deo proficiſci. Dominam Abbatiſſam Monaſterii Holzenſis accepi ſub initium huius menſis cum coeteris, quas Auguſtae diutius alere non potuerit, Monachium abiiſſe, vnde hactenus ſuae me profectionis certiorem non fecit ignara forſan, cui litteras committat. Fabulam, quae de Memmingano Ieſuita, et aliis Auguſtae clam latentibus tam impudenter conficta eſt, magnopere riſi. Quis enim riſum cohibeat? Schoppii volumen, quod contra Ieſuitas cum exiguo ſui honore conſcripſit, paucos ante dies ad me allatum eſt. Potuiſſet vir bonus laborem, quem hic perdidit, meliorem in vſum impendere. Quaeſo me certiorem facere dignetur, an in hoſpicio, quod nunc incolunt, aliquid ſacrae ſupellectilis fuerit in ſacriſtia reliquum quomodo item Bibliotheca ſe habeat, et tota domus. Iam non plura. Admodum Reuerendae Dominationi veſtrae me officioſe commendo. 14. Maii anno 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

18.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Tametſi iam pridem ſtatuerim, me ad Dominationem veſtram ob cauſas, quas vtique D. Doctor Maier expoſuit, prius non ſcripturum, quam maior ſcribendi libertas conſequeretur: quia tamen humaniſſimae Dominationis veſtrae litterae, quas magna cum voluptate legi, voluntatem me mutare iubent, ad ſcribendi vſum me conuerto, Dominationi veſtrae quod in exilio et viuam melioremque Fortunam, quam non deſpero, aequo animo exſpectem, ſignifico. Moderatur ſcilicet Deus, quas nobis mittit, calamitates: vt quamuis multa nobis grauia videantur, ſuo tamen commodo perſaepe non careant. Exilium profecto. quod ab initio et aliis et nobis acerbum fuerat, dulcius nunc proſcriptis accidit, quam ſi fuiſſemus domi relicti: non quod patriae deſiderio et exilii ſatietate non teneamur, ſed quod penuriam, ac famem, quae Auguſtae inualeſcit, vehementer formidemus. Haec etenim portenta nos certo e medio ſuſtuliſſent, quibus ſaltem pleriſque horridi montes, et inſueta terra pariunt. Gratulor Dominationi veſtrae, et ſuis, ſi, vt intelligo, alieno in loco conſtitutis ſaltem a militum furore et iniuriis licet quietius viuere. Vehementer placet, quod proceſſiones etiam his in angu-

ſtiis non omittant: quo enim ſunt breuiores, eo erunt Deo gratiores; qui pietatem non loco ſed animo metitur. Etiam apud nos Aichenſis excidii fama increbuit; quod vti et alia, quae hiſce annis dolenter ſpectauimus, detrimenta, cum Deo placuerit, ſuum conſequentur finem. Peccata enim, quae olim fecimus, et nunc patramus, ſimiles deſiderant poenas: haec ſi ab vltore Deo fuerint ſatis punita, vltro quae iam nos affligunt, nec depelli poſſunt, recedent. Apertum eſt, quod noſtrorum perfida, pleraque eueniant: reliqui enim ſunt non pauci, quibus aliena commoda magis, quam noſtra curae ſunt. Spero tamen futurum vt tempus etiam huic medeatur malitiae. Dominationis veſtrae ſanctis precibus et ſacrificiis me commendo. Patri Martino a me et nepte noſtra ſalutem. Schongauii 9. Iulii anno 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

19.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Quas 4. huius ad me D. V. dedit, primum heri, accepi: nauta, cui eas commiſit, per militem, qui non procul Auguſta caſtra poſuerat, tranſire non potuit. Dimiſſorium quod D. V. pro ſuo quodam Fr. Lambaci commoranti petit, iam expediri curaui. Illud quamprimum D. Sigillifer per poſtam mittet. Nos interca exilii moleſtias vtcunque toleramus; Deus, vt bene ſperamus, eas in tempore finiet, nosque gaudio ſingulari recreabit. Monachii, vti forſan aliunde intellexit, nobis mors P. Rectorem Auguſtanum Conradum Rheiing ſuſtulit, virum profecto morum ſuauitate, et magna virtute praeditum. Sanctis Dominationis veſtrae praecibes et ſacrificiis me commendo. Schongauii 11. Auguſti an. 1634.

Admodum Reuerendae veſtrae Paternitatis et Dominationis.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

20.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Domino Sigillifero, qui in arce Hohenſchwangaw exulat, de mittendo dimiſſorio pro Fr. Caſpare Oefelin quamprimum negotium dedi: is vero nudius tertius me certiorem fecit, memoratum Dimiſſorium ab ſe iam ante tres hebdomades expeditum, et D. Abbati Lambacenſi miſſum eſſe. Voluntati igitur Dominationis veſtrae credo ſatis factum eſſe, cuius ſpes, quam noſtris de rebus nouam cepit, me magnopere delectauit, nihil prorſus ambigentem, eam ſuo non carituram euentu. Interea exilii moleſtias ſolito ferimus animo, ac plerique vtcunque valemus. Coeperat quidem Fueſſae noſter D. Decanus non nihil aegrotare, ſed Deo fauente iterum conualeſcit. Principalis noſter, quem diu montes texerant, vt fama eſt, propediem Fueſſam redibit, motum aquae ibi ex-

exſpectaturus. Sanctis admodum Reuerendae Dominationis veſtrae precibus me commendo. Schongauii 24. Auguſti an. 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

21.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Mallem praeſens, quam literis, quas pro dimiſſorio D. V. egit, gratias recipere: eſſent enim alia magis neceſſaria, quae cum ea communicarem. Quia vero id per temporum iniuriam nondum licet, dum illud diuinae placeat prouidentiae, vt hactenus aequo exſpectabimus animo. Erit tandem, qui etiam hoc, vti omnia alia, bellum finiat: Deus enim belli et pacis moderator nec aetate nec hominum iniuria conſumptus eſt: cum ipſius voluntati placuerit, quae nos nunc exercent ſupplicia, etiam inuitis mortalibus, et quidem ſubito cum orbis totius ſtupore, tollet. Luimus quia peccauimus, et adhuc grauiſſime peccamus. Plura cum magis licet, et libet. Admodum Reuerendae Dominationi veſtrae me officioſe commendo, ſimulque noſtrum Patrem Martinum cum nepte noſtra perhumane ſaluto. Schongauii. 2. Septemb. an. 1634.

Admodum Reuerendae et ampliſſimae
Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto.
Caſpar Zeiler.

22.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine.

Quas admodum Reuerenda Dominatio veſtra ante triduum dedit, hodie accepi, atque ex iis cum grauiſſimo animi dolore fortunam omnium eorum, quos domi reliquimus, intellexi. Vtinam magnus Deus, cui omnia ſunt facilia, tot afflictis in tempore ſubueniat: id quod non deſpero. Res enim noſtrae eum in locum deuenerunt, vt prorſus mihi perſuadeam futurum, vt calamitas praeſens breui tollatur, atque nobis, quod tanto ſuſpiramus deſiderio, conuenire liceat. Proinde ſint magno animo ac conſtanti, miſeriasque in fine maximas fortiſſime perferant. De morte P. Ferdinandi iam aliunde certior factus ſum; Deus zeloſae ipſius animae ſit propitius, nec permittat, vt et Auguſtae et S. Vdalrici Monaſterio contagio amplius noceat, quae et extra vrbem omnibus in locis latiſſime graſſari incipit, adeo vt periculum hoc minus, quam belli iniurias declinare quis poſſit? Vt vinum pro ſacrificio et communione ſubmittatur, Landsbergam ſcribo, vbi pro ſaluo conductu rem D. Decanus transigere poterit. Quod ſi is ei non ſit ſufficiens, in auxilium vocabo Principalem noſtrum quem iam de hac ipſa re certiorem feci. Salutat D. V. et omnes, quos ſecum habet, iubetque animo eſſe bono. Mihi defectus vini ad ſacrificium aliquid boni praeſagit: memini enim ſimili in loco paucos ante annos poſtquam religioſis non niſi vnica hoſtia fuiſſet reliqua, liberationem praeter omnem ſpem euexiſſe. Manus Domini non eſt abbreuiata: certe ſi liceret,

ceret, ſpei, quam habeo, argumenta ita depingerem, vt et mecum quam optime quisque ſperare deberet. Patri Martino, quem cum nepte humaniſſime ſaluto, nouam dignitatem ex animo gratulor: faxit Deus vt pro felici exordio ſuauem vini pateram propinare liceat. Haec raptim, quibus me Dominationis veſtrae et omnium ſuorum precibus ac ſacrificiis commendo. Schongauii 26. Octobris an. 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

23.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Malim, vt tandem nobis liceret coram dicere, quod tanta cum exſpectatione debemus ſcribere. Equidem paulo tardius ſalus noſtra, de qua ſpem habeo maximam, adrepit, curſum tum incitatura, cum vel minime putabimus. Quem enim fugere poteſt iſtas, in quas incidimus calamitates a Deo eſſe immiſſas? Vnde ergo huius mali, quod peccata noſtra effecerunt, principium inde nobis perſuademus, euenturum quoque finem: poenas namque Deus, aequiſſimus iudex, non noſtra, quae peruerſa eſt, voluntate ſed ſua moderatur iuſtitia. Deſinent ergo aduerſa, cum ſatis a nobis poenarum fuerit datum. Si vlla prouidentiae diuinae argumenta orbis ſenſit, aut ſtupidus ſentire potuit, ea nunc, et quod Deus omnia ſuauiter diſponat, aduertit. Quam ſtupenda rerum, quas nobis vel maxime aduerſari putamus, connexio! Mihi itaque dubium non eſt, cum ſupplicia, quae hactenus cumulate ſenſimus, ad finem ruant, ſalutem noſtram principium capturam. Dolenter tamen fero diriſſimas, quas Auguſtani perferunt, miſerias, omni certe exilio maiores. Sed et illae omni forſan opinione citius tollentur. Magno igitur animo, quod reliquum eſt, perferat. De vino pro ſacrificio adportando iam egi cum iis, qui ſororibus S. Vrſulae aliquid auxilii ſubuehent. Pericula ipſe complura video, ſed ſpero Landsbergae eos, qui aliquid allatum venient, ſemper ſaluum obtenturos conductum. Iubilaei exemplar ideo miſi, vt pro opportunitate illud D. V. publicaret. Id quod per nos vtique licet. Verum cum literarum contenta non nullorum forte aures offendere poſſint, D. V. promulgationem cum grano ſalis inſtituet. Opera quae iſto in tempore ad praeſcriptum expleri non poſſunt, in alia commutentur, iuxta tenorem dictarum literarum. Coeterum eccleſiae, et aliarum conditionum aſſignationem admodum Reuerendae Dominationi veſtrae liberam relinquo. Diſponat omnia, prout in Domino videbitur. Contagio multis in locis diriſſime faeuit: nudius tertius mihi D. Praepoſitus Raitenbuochenſis ſcripſit, Landishutae vltra centum matrimonia, Straubingae vltra centum ciues non eſſe reliquos. Vicinia etiam plurimis in locis eſt infamis. Ita Deus poenas poenis accumulat. Princeps noſter, Deo ſint laudes adhuc ſaluus et incolumis eſt, et pro miſeris noctes diesque laborat. Spero ipſius ſollicitudinem et Auguſtae profuturam. Sanctis me D. V. precibus commendo, P. Martinum perhumane ſaluto. Schongauii 16. Nouemb. an. 1634.

Admodum Reuerendae Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

24.

Admodum Reuerende in Chriſto Pater, Ampliſſime Domine!

Annum quem ordimur, ea felicitate cumulatiſſimum precor, quam omnes auiliſſime expectamus. Decuiſſet quidem, vt et principium praeſenti careret calamitate: quia tamen aliter diuinae videtur prouidentiae, quae omnia ſuauiter diſponit, ſanctiſſimo ipſius decreto acquieſcamus neceſſe eſt. Salus enim noſtra tum nobis maturuerit, cum vt liberemur, Deo viſum fuerit. At inſontes interea patiuntur, et fame pereunt. Doleo ſane ex animo, remque adeo deplorandam, quae et lapidem emolliat, perpetuis ſuſpiriis deploro: nec minus alii, qui in exilio miſeriſcunt, lugent, orant, ac optant. Quia vero nec lachrimae, nec ſingultus aerumnas finire, nec felicitati viam facere poſſunt, dum e coelo auxilium deſcendat, aequo ac conſtanti animo expectandum erit. Laboramus omnes, vt pro ſanctimonialibus S. Vrſulae, ac Stellae, item et S. Catharinae aliquid importetur, quo ſe a morte, dum pax adueniat, tueri queant: Verum ſaluum conductum nec Landsbergae nec Ginzburgi obtinere potuimus: adeo vt Princeps noſter ad ſereniſſimum Electorem interea ſcribere debuerit: vnde factum eſt, vt interea temporis multum periret, et Lycus congelaretur. Attamen cum audiam ab Electore, quod optimae ſorores auidiſſime expectant, conceſſum eſſe auraque mitior ab aliquot diebus ingruat, vt auxilium maturetur, omnibus viribus contendam. Vtinam vel hoc ipſo momento omnes poſſim famelicos abundanter ſatiare. P. Martini obitus nepti meae luctuoſus accidit: quia tamen diuinae non licet aduerſari voluntati animae ipſius benedicemus. Spero eum, cum ſemper vitam duxerit bonam, optimo loco eſſe, nec, vt hac in aerumna diutius vexetur, optare. Requieſcat in ſancta pace. Directoria Breuiarii hoc anno contra conſuetudinem iſta in forma ſunt impreſſa: cum ob contagionem ſolito in loco expediri non poterant. Sanctis admodum Reuerendae Dominationis veſtrae ſacrificiis me officioſe commendo. Deus det, vt breui conueniamus. Schongauii 8. Ian. an. 1635.

Admodum Reuerendae et Ampliſſimae
Dominationis veſtrae.

Seruus in Chriſto
Caſpar Zeiler.

25.

Reuerendiſſime in Chriſto Pater, Obſeruandiſſime Domine!

Mitto hic alteram partem actorum Auguſtanorum, et ſignifico mihi Rm. Dnm. Adminiſtratorem hoc ipſo quadrante, quocum ipſo fui, ſignificaſſe: quod cras cum indyto magiſtratu in puncto petitae Reſtitutionis et poſtea cum Reuerendiſſima Dominatione veſtra, et aliis Praelatis huius ciuitatis tractare, tempusque tractationis indicare velit. Proinde ſi Reuerendiſſima Dominatio veſtra propter hanc cauſam ipſum conuenire cogitet: (dixit enim quod ſui aduentus ad ipſam indicium fecerit) putat fore conſultum, vt tempus ſupra ſignificatum praeſtaretur, et in communi deliberetur. Sin alia habeat cum ipſo agenda Reuerendiſſima Dominatio veſtra, relinquit eius arbritrio, vt eum conuenire velit. Id quod ex ipſius commiſſione ſignifico, vnaque Reuerendiſſimae Dominationi veſtrae me officioſiſſime commendo, ſi quid per me cras ad Electionem

 Dieſ-

Dieſſenſem abituro comittere velit, officia mea offero. Domi. 13. Nouembris anno 1648.

Reuerendiſſimae et Ampliſſime Dominationis veſtrae.

Scribit mihi Reuerendiſſimus Dominus Suffraganeus Friſingenſis: quod omnibus ſuis Fortunis hac in tempeſtate fuerit ſpoliatus,

Additiſſimus Seruus
Caſp. Suffraganeus.

26,

Reuerendiſſime in Chriſto Pater, Obſeruandiſſime Domine!

Summas ago gratias pro communicatis litteris Eminentiſſimi Cardinalis Ginneti, ſimulque Reuerendiſſimae Paternitati veſtrae gratiam Apoſtolicam largiſſime collatam ex animo gratulor: Vtinam tam mature aduenïſſet, vt omnes, qui tam rarae interfuimus ſolennitati, gaudere potuiſſemus Ego, vt prudentiſſimo Reuerendiſſimae Amplitudinis veſtrae iudicio conſilium praeſcribam, non decet. Tanta enim eloquentia valet, vt nullius indigeat conſilio. Vtut tamen ſit: mihi videntur Eminentiſſimo Cardinali gratiae in ampliſſima forma agendae pro gratia, qua complectitur ampliſſimam et Reuerendiſſimam Dominationem veſtram cui tam locupletem a ſua ſanctitate impetrauit Indulgentiarum theſaurum, quo et ipſe et omnes Chriſti fideles, qui feſtiuitati intererant ditarentur. Non tamen iudico ſignificandum: literas ſuae Eminentiae primum poſt feſtum aduenïſſe: ne forſan ſe ſugillari putet. Puto autem ſolennitatem ipſam, et populi frequentiam eleganter deſcribendam fore: qui S. D. N. ipſe felicem deſiderat euentum huius Iubilaei. Quae omnia longe copioſius et prudentius Reuerendiſſima Amplitudo abſque meae Infantiae dictamine nouit adornare. Cui me vero officioſiſſime commendo. Auguſtae 19 Nouemb. anno 1662.

Reuerendiſſimae Amplitudinis veſtrae.

Seruus addictiſſimus
Suffraganeus.

XV.

Inſtrumentum Fraternitatis SS. Vdalrici et Afrae.

Wir Melchior von Gottes verhengnuſs Abbte, Hainrich Prior vnd der Conuent gemainlich des wirdigen Gotshauſs ſant Vlrich vnt ſant Afrae in der Statt Augſpurg gelegen. Tuen kund allen criſten menſchen, ſo diſen briefe ymer anſechen, hören oder ſelbs leſen. Nachdem vnd des loblich Pawe vnſers obgemälten Gotshauſs mit merklicher Hilffe fromer leuten, die ir ſtewr Hilff und Hantraichung darzu getan hand auff vnſer lieben frawen tag Kreuterweihen der mindern zahl chriſti vnſers lieben Herren in dem ſiben und ſechtzigſten Jare nächſt vergangen koſtlich angeſangen vnd mit groſſer erwirdikaxt des ſelben tags der erſt grundſtain gelegt worden iſt durch den hochwirdigſten fürſten vnſern gnädigſten herren hern Peter der hayligen Römiſchen Kyrchen Cardinal vnd biſchoffe zu Augſpurg &c. Das wir da in diſer öſterlichen zeite auſs beſunder andacht zu voderſt gott dem allmächtigen, Marien

rien ſeiner lieben muter vnd den lieben hayligen in diſem vnſerm Gotzhauſs raſtende zu er vnd wirden vuns vnd den ſo zu ſollichem Pawe ir ſtewr Hilffe vnd Hantraichung vor ürter weiſe getan hand vnd noch füro tuon werden vmb erfolgung ewige ſälikayt ain ıderſchafft genant ſant Vlrichs Bruderſchafft zu machen fürgenomen haben in mainung en yeden, ſo der vm gottes vnd ſeiner ſelhayls willen begert Vnd in das Regiſter ſant ichs bruderſchafft gezaichnet wirdet. In Krafft ditz briefs zugeben volkomne mittai- ʒ aller der gutthät, ſo gott der herr durch ſein gnadenreiche miltikayt durch vns vnd vnſer nachkomen allhie in diſem obgenantten Gotzhauſs würcken iſt In hayligen ſen, vaſten, wahen andächtigen gebetten, keſtigung vnd ander gayſtlicher vbung. alſo werden die teylhafftigen ſolicher Bruderſchafft offt vnd gewonlich in vnſerm ıittel ſo wir nach gewonlicher ordnung zuſamen komen lebent vnd todt den Brüdern ſunderm gepette befolhen wirdet dero mit namen ſunderlich gedacht die des zu ten iu ſunderkayt begeren desgleich ſo offt vns etwar tottes der Bruderſchafft ver- ıdt wirdet des oder der ſelben ſelen werdent aber den Brüdern in vnſerm Capittel in ir ette befolchen vnd alle iar aineſt nemlich yedes Jars auff den achtenden tage des hayli- Pfingſttags ſo wirdet der Bruderſchafft ain loblicher Jartag gehalten des aubentz mit ır geſungen vigily vnd an dem mäntag mit ainem geſungen ſelampt vnd ſunſt geſprochen ſelmeſſen von allen Prieſtern vnnſers Gotshauſs. Jtem wir machen vnd ı auch kainerlay Gedinge oder verpentnuſs mit den ſo wir in die berürtten ſant Vlrichs ıderſchafft nemen denn all alz gottlich und ſittlich iſt das ſy auch für vns vnd vnſer pnung der Bruderſchafft lebend and todt bitten vnnſs vnd dem obgenantten vnſerm zhaus füderung vnd fraintſchafft beweyſen vnd beſunder an dem obgenantten Pawe Jr ſe erzaigent nach iren gutten willen vnd vermügen vnd des alles zu warem Vrkunde. ſt diſer briefe beſigelt vnd geſeſtnet mit vnſers obgenanten abbt Melchior angehenktem et Inſigel der wir der Conuente ditzmals mit geprauchen- Geben auff den hayligen ſerabent nach Criſti vnnſers lieben herrn gepurt. Da man zalt tauſent vierhundert ıtzig vnd acht Jare.

XVI.

Petri Epiſcopi Auguſtani conceſſio indulgentiarum.

Petrus Miſeracione diuina Tit. Sancti Vitalis ſacro-ſancte Romane eccleſie Preſ- r Cardinalis et ſancte ſedis Apoſtolice permiſſione Epiſcopus Auguſtenſis ac per vni- ſam Germaniam dicte ſedis apoſtolice de latere Legatus vniuerſis et ſingulis chri- ſidelibus preſentes noſtras literas inſpecturis ſalutem in domino ſempiternam. Licet de cuius munere venit vt ſibi a ſuis fidelibus digne et laudabiliter ſeruiatur de undancia ſue pietatis que merita ſupplicum excedit et vota bene ſeruientibus ſibi lta maiora retribuat quam valeant promereri Nichilominus tamen deſiderantes do- ıo populum reddere acceptabilem et bonorum operum ſectatorem fideles ipſos ad com- :endum ei quaſi quibuſdam allectiuis muneribus indulgenciis ſcilicet et remiſſionibus itamus vt exinde reddantur diuine gracie aptiores. Sane nuper nobis fuit expoſitum d dilecti nobis in Chriſto Melchior Abbas et Conuentus fratres monaſterii ſanctorum ılrici et Afre Auguſtenſis ordinis ſancti Benedicti fraternitatem per ipſorum ante- ceſſores

ceſſores dudum inſtitutam de cetero perpetuis futuris temporibus ſingulis annis in octaua Penthecoſtes cum vigiliarum decantacione necnon ſequente feria ſecunda cum miſſarum celebracione pro viuorum et defunctorum confratrum memoria habenda peragendcm et continuandam erexerunt inſtituerunt. Nos igitur recolentes et premeditantes ſanctum et religioſum exorare pro defunctis et ſaluberrimum fore veniam peccatorum in ſacratiſſimi corporis dominici oblacione et oracionibus ad inuicem impetrare. Idcirco deſiderantes domino populum reddere acceptabilem et eos quorum diuini amoris feruor ac ſpiritus ſancti gracia ad bonum inſpirat allectiuis de thezauro eccleſie muneribus de bono ad melius incitare. Et vt omnes ipſius fraternitatis actus ea caritate qua incepti ſunt continuentur et tam fratres quam alii chriſti fideles vtriuſque ſexus homines eo libencius in exaltacionem tante fraternitatis aſſurgant et ad eam auidius confluant et deuocius aſſiſtant quo ex dono celeſtis gracie vberius conſpexerint ſe refectos de omnipotentis dei miſericordia et beatorum Petri et Pauli apoſtolorum eius auctoritate ac glorioſiſſime dei genitricis Marie meritis confiſi omnibus et ſingulis vtriuſque ſexus chriſti fidelibus penitentibus et confeſſis qui de ſero vigiliis dicte fraternitatis centum et qui de mane miſſarum officiis interfuerint ſimiliter centum dies de iniunctis eis penitenciis miſericorditer in domino relaxamus et indulgentiam damus perpetue duraturam. In quorum omnium et ſingulorum fidem et teſtimonium premiſſorum preſentes noſtras literas exinde fieri noſtrique ſigilli iuſſimus et fecimus appenſione communiri. Datum Auguſte anno domini Milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo octauo die Iouis nona menſis Iunii Indicione prima pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris et domini noſtri domini Pauli diuina prouidencia pape ſecundi anno quarto.

XVII.

Henrici Lur ad Melchiorem Stamham epiſtola pro Gymnaſii erectione.

Reverendo patri et religioſiſſimo domino Melchiori Abbati monaſterii ſancti Vdalrici Auguſte domino ſibi ſingulariſſimo Heinricus Lur in decretis licentiatus et in Dillingen plebanus ſeruitutem et in regulari vita bonis operibus habundare. Moyſes cum eſſet Princeps in populo dei Jetro gratanter conſilium admiſit exod. XVIII. et Balaam vocibus aſine acquievit. Numer. 23. ſane reverende pater et ſingulariſſime domine cum quadam triſtitia cogor amore ſancti Benedicti per anſeris calamum vobiscum inire multiplex certamen. Ideo tale premiſi enordium ne hiis auditis rugetis frontem, non latet vos ſcire quomodo qualiterve bene eſſe habui a venerabili monaſterio in Wiblingen ordinis dicti ſancti Benedicti, et ne incurrerem ingratitudinis vicium quod deteſtabile eſt apud deum debitum mutuatum pro ſtudio debite ſolui et in condito perme teſtamento legando eidem monaſterio decretum decretales libros ſententiarum et alia plura volumina ipſum non preteriui. Denique quociescunque ſteti inter ſecreciores lacrimas pro felici ſtatu et incremento regularis vite ipſius jmo tocius ordinis ſancti Benedicti ea qua potui devocione miſericordem deum orare non ceſſaui et exinde inter multos ordinis eiuſdem profeſſos et me orta eſt felix germanitas ſic quod gaudeo cum gaudentibus et dolentibus condoleo et preſertim ſuper multiplici ruina in ordine facta plus ceteris ventrem meum doleo vt prophetico vtar eloquio Jere. 4to. Perdidit enim ordo non longis retroactis temporibus perſonas res &c. vt optime ſ[illegible] [illegible] re[illegible]tus eſt

ad multam ſimplicitatem. Stant enim perſonae eius plures apud primos gradus ſcale Jacob de qua Gen. 28. De animabus eorum, qui ordinem exiuerunt et ſic illum ſanctum patrem Benedictum nutricium eorum contempſerunt ponam ori meo ſilencium. Neſcio tamen cuius ordinis erunt tales in die illa magna, quando dicetur: Ite venite et qualiter reſpondebunt equiſſimo iudici ad queſtiones querenti amice quomodo intraſti, qualiter vixiſti, quomodo rexiſti, quare et quo exiuiſti vere vndique erunt anguſtiae nam clauſtralem redire ad ſeculum non eſt aliud quam celi habitatorem in infernum clauſtrum enim comparatur paradiſo vnde Petrus bleſenſis epiſtola 13. dicit: nam iuxta mentem cordis mei ſi paradiſus in preſenti vita eſt vel in clauſtro vel in ſcolis quidquid enim extra hec duo eſt plenum eſt anxietate inquietudine, amaritudine, formidine, ſolicitudine et dolore, ſi igitur in die tremenda cedri paradiſi tremebunt; quid facient hii, qui declinauerunt a domini ſeruitute, cui hec pauca non ſufficiunt, nec multa proficiunt, et qui ad ſonum horum verborum non expergiſcitur, non dormit ſed mortuus eſt, et illud auxit dolorem cordis mei quod quaſi omnes prelati eciam reformati biberunt aquas de puteo ſamariæ, que plus potate plus accendunt concupiſcencie ſitim et quod contraxerunt amiciciam cum auara et impiiſſima Jeſabel, quae non contenta in regno iſrael vineam pauperis Naboth concupiuit, et vt obtineret ipſum per falſos teſtet occidit Terc. reg. 21. De quibus loquitur Jeremias 4. cap. dicens: a maiore vſque ad minorem omnes ſtudent auaricie non advertentes quod olim religio peperit diuicias et filia ſuffocavit matrem propter quam multi perierunt prima ethicorum multi propter diuicias perierunt non perpendentes quod ſi filiae illius poſſeſſor vult calida fraude tyrannidem ſuam muneribus exercere atria ſeu aulas magnatum penetrabit, in quibus eſt venalis iuſticia et nullus Zelus religionis ordinem vulnerabit valde quia ſeuiſſima eſt iniuſticia habens arma. Haec et plura alia didici in experiencie libro, unde non longis retroactis temporibus iuſſu ſuperioris, ut ſcitis cum ceteris viſitaui certa eciam reformata monaſteria et reuera conſideraui totam induſtriam ceterorum praelatorum verſari circa magnas diuicias acquitendas et ſtructuras altas erigendas prumper de eternis vox audita eſt affer, affer nulla intonuit, ſufficiunt nobis noſtra. Et ſic uſque hodie manſit verum dictum Tulii in paradoxis Staycorum dicentis nullus auarorum adhuc inuaentus eſt, cui quod haberet ſatis eſſet non perpendens, quod finis omnium temporalium eſt ordinacio ſpiritualium, ut in capitulo cum ſecundum apoſtolum de prebendis et 21. diſt. cap. Cleros. Et ideo talis fucata religio non placet deo, quod enim fit pretextu fucate religionis . . . ſimulate iuſticie non fructificat ad vitam non edificat ad ſalutem. Pepercit Saul optimis Amalech quaſi ea ſacrificaturus deo et divinam occurrit offenſam, quia regnum perdidit primi Reg. XV.

Deſcendi eciam alias ad diuerſa monaſteria et ad fratrum predulcia colloquia querens honeſta ſolacia in mutua tamen edificacione non reperi inter eos qualificatum in ſacra Theologia, quae ſtudenda eſt, vt ſtudentes inimicos veritatis deſtruant, et minus eruditos erudiant ipſi perfectius viam veritatis agnoſcant, alcius ſecreta dei intelligant arctius ament, quorum nimirum devocio eſt laudanda et imitacione digna. Nec comparuit ſcolaris iuris canonici, cuius ſubiectum eſt homo catholicus dirigibilis ad vitam aeternam per eccleſiae ſtatuta. Nec aliquis de palacio Juſtiniani, et cum ducerer in quandam admiracionem, dum talium nullus affuit tacitum reſponſum habui, quia auaricia nil permittit exponi pro acquirendis ſcienciis, quia chriſtus iheſus petrum et andream et alios per quos operatus eſt ſalutem in medio terræ non de foro Juſtiniani, ſed de ſimplicitate piſcatoria legitur aſſumpſiſſe. Inflat enim ſapiencia huius mundi et legum ventoſa loquacitas, nec plus ſapere quam oportet ſapere ſed ſapere ad ſobrietatem ad Rom. 12. ſuper quo reſponſo turbata fuit

anima mea et cito in ea ſcaturiebat tacitum murmur, quia nodum ſoluere, nequiui et tacere prorſus erubui, dura fuit, vtraque conditio, ſed de duobus elegi, quod melius videbatur. Deliberacione habita volui et revolui volumina, et tandem inueni in prologo tocius biblie vt ſequitur. Paulinus presbyter per quendam Ambroſium monachum ſcripſit beato Jeronimo ſignificans ei deſiderium, quod habebat intelligendi ſacras ſcripturas eta ſeculi implicacionibus exeundi, et queſivit vtrum ſine doctore habere poſſet ſacram intellgenciam ſcripturarum. Addixit eciam, quod ut eas poſſit diſcere multum deſiderabat, cum beato Jeronimo conuerſari et conferre, cui reſcripſit beatus Jeronimus per epiſtolam, dicens: Frater Ambroſius &c. que quidem epiſtola preponitur toti ſacre ſcripture tanquam prologus ſeu prohemium generale ad ipſam introductorium, ex qua epiſtola et dictis Hainrici de Haſſia ſcribentis ſuper eadem habetur ſolucio ſuper obiecto, et multa alia ſamoſa dicta, et capitulo 4to dicitur ſancta quippe ruſticitas et modica vel illiterata ſanctitas maxime epiſcopi vel prelatorum. Illa ſolum ſibi prodeſt per ſanctitatem et non aliis per doctrinam et predicacionem et quantum edificat ex vite merito eccleſiam chriſti tantum nocet, ſcilicet occaſionaliter quando iufirmos in fide et moribus exhortacionibus non roborat, nec fama doctrine hereticos terret, ſi deſtruentibus ſcilicet hereticis ypocritis tyrannis et publice uicioſis chriſtianis non reſiſtit. Et infra Daniel in fine ſanctiſſime viſionis ait, iuſtos fulgere quaſi ſtellas et intelligentes, doctos quaſi frumentum vides quantum inter ſe diſtant iuſta ruſticitas et docta iuſticia alii ſtellis alii celo comparantur, quamquam iuxta ebraycam veritatem, vtrumque de eruditis intelligi poſſet. Ita enim apud eos legimus, qui docti fuerint, fulgebunt iuſti quaſi ſplendor firmamenti et qui ad iuſticiam erudiunt multos quaſi ſtelle in perpetuas eternitates. Cur Paulus apoſtolus fertur vas electionis nempe quia vas legis et ſcripturarum ſanctarum armarium erat. Sed quare elegit deus primo Petrum et alios piſcatores et indoctos. Reſpondit dictus Hainricus, quod deus ideo fecerit, ne introductio fidei et religionis putaretur humana inuencio, aut attribueretur humane induſtrie ſed fidei primordia aſcriberentur ex toto ſupernali divine gracie. Voluit tamen deus poſtea et paulum et alios doctores in lege et ſcripturis, in quibus chriſtus fuit reuelatus vocare ut Judei videntes eciam doctos in eorum lege ad chriſtum conuerſos non poſſent dicere ſimplices propter ſcripturarum ignoranciam a principio deceptos fuiſſe eciam vt eſſent qui humano modo inducendi et diſputandi Judeos ex lege propria conuincerent. Tunc ibi inflat ſapiencia huius mundi. De ſapiencia huius mundi, que eſt ſtulticia apud deum, non loquimur, ſed de illa, de qua Jacobi primo ibi ſiquis autem indiget ſapiencia poſtulet a deo, qui dat omnibus affluenter, et de illa, de qua dicetur iufra. Etſi ſciencia et ſapiencia quandoque inflat, hoc eſt per accidens. Sunt enim de per ſe de numero bonorum honorabilium primo de anima, qui liber ſic incipit Bonorum honorabilium noticiam habentes, tunc ibi legum loquacitas finis legis et ſecularis poteſtatis eſt, vt mali a malo coerceantur et boni quiete viuant, et finis regentis eſt pax et vnitas et non loquacitas ut in prohemio decretalium Rex pacificus.

Cui inuido et indocto prelato hec pauca ſuper obiecto non ſufficiunt, nec multa proficiunt. Cum itaque reuerende pater hec dicta vera ſint et profeſſi ordinis dei ſerui ſint, et ſeruus alicuius domini tria precipue habet inquirire primo et ante omnia voluntatem ſui domini, vt ei obediat ſecundo dignitatem et bonitatem eius vt ipſum diligat et iuxta magnitudinem ſue nobilitatis et veritatis laudet et extollat. Tercio qui et quales ſint aduerſarii eius vt illis viriliter reſiſtat, et ſe ad illos ſubiectos domino ſuo ab illis liberet et defendat. Cum erga deus ſit vniverſalis dominus omnis creature et homo ſeruus eius ſubiectiſſimus ante omnia predicta tria perſcrutari habet de domino deo ſuo. Sciet autem hec vel ipſius domini

ſui

ſui reuelacione vel operum eius conſideracione. Sciet dei voluntatem de agendis vel omittendis duplici ſtudio videlicet theologico et iuridico theologico in vniuerſali iuridico in particulari. Sciet dei bonitatem, potenciam, ſapienciam et dignitatem duplici ſtudio, vtpute theologico ex ſcripturis et ſtudio philoſophico ex omnibus creaturis et ex naturalibus eius operibus. Talia autem ſtudia de facili non habentur in cella vbi eciam ſunt bella, ſed in conuentibus generalibus ſcolarium et magiſtrorum tum propter maiorem auſtoritatem et approbacionem literatorum, tum propter celeriorem inſtructionem, tum tercio propter exercitationem maiorem addiſcencium et ad maiorem digeſtionem et dubiorum diſcuſſionem. Tum quarto propter liberiorem vacacionem. Vnde quidam ſapiens pro diſpoſicione ſtudii ad propoſitum dixit: Mens humilis ſtudium querendi vita quieta ſcrutinium tacitum paupertas terra aliena. Hec reſerare ſolent multis obſcura legendi verbi gracia mille apes per eſtatem ſimul laborantes ſeu mellificantes comportant plus de melle quam ſi quelibet diuiſim et ſequeſtratim mellificaſſet ymo diuiſim multa periſſent et nullam prouiſionem facere potuiſſent. Hec Hainricus de Haſſia loco predicto, qui de hoc ponit plura exempla. Hic breuiter queritur, quare apud populum Iſrael non fuit ſtudium ſcienciarum liberalium ſiue humanarum, ſed apud gentiles reſpondetur quia futurum erat, quod ex duobus populis ſcilicet Iſraelitico et gentili fieret tandem per chriſtum vna perfecta eccleſia vel congregacio fidelium. Ideo diſpoſuit deus, quod vnus illorum populorum vacaret pure et impermixte vni ſapiencie alter alteri videlicet populus fidelis Iſrahel ſciencie et cognicioni ſupernaturaliter date. Alter populus ſcilicet gentilis vacaret invencioni ſcienciarum naturaliter inuentarum, quarum quia nulla ſine altera humano ſtudio vſquequaque perfici poteſt. Proinde voluit deus, vt in chriſtiano populo, qui perfectiſſimus eſſe debuit, in omni cognicione et virtute quicquid naturaliter inuentum eſt agentibus, et quicquid reuelatum fuerit ſupernaturaliter Iſraheliticis concurretur, vt ſic fieret vna perfecta fidelium eccleſia chriſtiana.

Reuerende pater! ſi et quia hec vera ſunt, cur cum diuiciis Creſi permiſiſtis ordinem veſtrum ad tam infimum ignorancie ſtatum pervenite, quod quaſi ſuper quolibet conſiliabili oportet extra querere, quod intus habere deberetis, quod non fecerunt Franciſcus et Dominicus, qui ſapiencia et prudencia et glorioſo titulo paupertatis comparauerunt ſibi viros gnaros et ſapientes, qui reſiſtenciam facere poſſent potentibus et abiles eſſent ad regendum mundum. Ideo rogo, moneo et hortor vos tanquam humilis ſeruus ſancti Benedicti, vt mora poſtergata diligenter operam impendatis, vt in ordine erigatur gymnaſium, aut pro quibusdam monaſteriis gimnaſiolum. vt ordo in toto aut in parte ſcienciis illuſtretur, et virtutibus decoretur, vt eius ſuppoſita poſſint et valeant aſcendere gradus ſcale, de qua ſupra et dicetur infra et reſiſtere ordinem exire aut diminuere volentibus quodſi feceritis in loco propinquo mora rupta dabo omnes libros meos in artibus monaſterio Wiblingen pro vſu ordinis et ſtudere violentium et niſi reſolucio corporis mei impediuerit deſcendam tanquam veteranus ad locum talem et ponam fundamentum tale quale apparet in epiſtola nouiter conſcripta de tribus proceſſibus videlicet ſenſus intellectus et voluntatis mercedem a Deo recepturus.

Inſuper reuerende pater apparet, quod vos et ceteri prelati non ambulatis in linea recti itineris primo in hoc, quod non ſeruatis debitum diligendi ordinem ſecundo, quod anteponitis temporalia ſpiritualibus tercio quod non exercetis officia propterque principaliter eſt vobis prelatura collata. Primum declaratur per londorium ſup. prim. phiſ. queſt. vltim. art. vlt. ubi queritur: vtrum indiuiduum plus diligat ſuam ſpeciem quam ſeipſum, et reſpondetur quod ſic ſed contrarium practicatur per omnes prelatos. Vnde credendum eſt,

 quod

quod alcius vociferat prelatus, ſi a lupo de ſuo monaſterio raperetur vnicus porcellus quam ſi ab ordine caderet totus principatus. De ſecundo dictum eſt et dicit beatus Bernardus, quem prelatum dabis hodie, qui non pocius intendat burſis inplendis quam viciis extirpandis. De tercio audiamus aluarum de planctu eccleſie part. prima art. 4to poſt principium dicentem finis ſummi Pontificis eſt eſſentialiter et per ſe populum chriſtianum deducere ad vitam virtuoſam, ad graciam et caritatem in via, vt tandem poſſit peruenire ad gloriam in patria, cum ſit paſtor principalis dominici gregis, quia dicitur ei Joh. vltimo paſce oves meas, ſed finis prelatorum eſt, vbi ipſi omnes errores ſuffocent et erronia eorum doctrina comprimant, ne populum ſimplicem pſeudoprophete per ſimulatam ſanctitatem ſeducant. Concordat de Epiſcopis racionale diuinorum parte ſecunda ante finem. Debent igitur prelati erudire ſubiectos, et deo reddere populum acceptabilem apperiendo miſteria ſcripturarum. Petro enim et ſucceſſoribus eius precipitur ducere in altum rete et in profundum ſacre ſcripture intelligenciam in capturam hominnm. Et hii ſunt veri prelati, qui ad hoc tantum laborant, vt plures ſecum ad deum trahant, quos delectat onus et non honor caritatis, non poteſtas exemplo apoſtoli dicentis: Cum eſſem liber, in omnibus omnium me ſeruum feci, vt plures lucriſacerem. Reverende pater, ſi hec perpenditis, et in vosmetipſos deſcendetis et fodetis conſciencie parietem inuenietis vos multum declinaſſe a linea recti itineris et negligenciam commiſiſſe. Attuliſtis enim ad ordinem competentem ſcienciam et in eodem ſtuduiſtis hyſtoriarum intelligenciam, et poſtquam fuiſtis vocati tanquam Aaron ad prelaturam effudiſtis publice eandem predicando imprimis paſſionem noſtri iheſu chriſti, ſed poſt ſpacium temporis reſpexiſtis retro et eandem ſcienciam et hyſtoriarum intelligenciam clamore effudiſtis in tabulis et privatis colloquiis, ita quod hodie vociferant emuli, quod in vobis ſit quedam verboſitas et repentinum incendium et quod reliquiſtis maximum bonum et optimum donum, ſcilicet officium predicacionis cum ceteris prelatis, qui ſimplices et inexpertos deputant ad ambonem, qui clamant de alto, ſicut rane in egypto. Quomodo autem ſeminare verbum dei ſit maximum bonum; audiamus Richardum in libro de zelo animarum dicentem: Neſcio, ſi poteſt homo a deo aliquid in hac vita maius accipere: Ignoro, an poſſit hac gracia maiorem aliquam deus homini conferre, quam vt eius miniſterio peruerſi homines in melius reformentur, vt de filiis diaboli filii efficiantur dei an forte cuiquam maius videbitur eſſe mortuos ſuſcitare. et infra. O qualis dos quanta dignitas talem a domino graciam promereri, vt per paſtorum miniſteria oues cum paſtoribus ad eternam poſſint gloriam peruenire. Vnde ad propoſitum beatus Auguſtinus exponens illud Joh. 14. Maiora horum faciet, dicit, quod maius opus eſt, vt ex impio fiat iuſtus, quam creare celum et terram, que verba exponit S. Thomas in ſcripto 4ti diſt. 17. et doctores. Q. maius et melius eſt quantum ad illud, quod ſit ſcilicet bonum gracie, quod eſt maius quam bonum nature. Juſtificatio enim impii terminatur ad bonum eternum, ſcilicet diuine participacionis et hereditatem eternam, ſed creacio celi et terre terminatur ad bonum nature. Et ad propoſitum dicit beatus Euſebius in epiſtola de morte b. Jeron. qui ſcit et non predicat tenere domino reddere racionem. Cum enim iuxta beati Johannis ſentenciam, qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, et qui habuerit ſubſtanciam mundi, et videbit fratrem ſuum neceſſitatem pacientem et clauſerit viſcera ab eo, quomodo manet in eo caritas dei. Quanto magis, qui viderit fratrem ſuum erranten et mortalibus oppreſſum criminibus et miniſtrauerit verbum doctrine, ille, qui doctus, eſt homicida et ſine caritate eſt. Qui igitur in ſeminando verbum dei negligens repertus fuerit, habet timere in die ire dicat cum Yſaia c. 6. ve mihi, quia tacui. Hec de dote et dignitate predicancium.

Sed

Sed quid dicitur de vtilitate et bonitate verbum dei audiencium. Certe dimiſſis hiis, que
ıntur in queſt. prim. Interrogo vos fratres, et alibi dico id, quod dominus dicit Luc. VIII.
er mea et fratres mei, hii ſunt, qui audiunt verbum dei et cuſtodiunt illud. Cauſe autem
iacionis prelatorum a recti itineris linea, vt prius aliquantiſper vociferatum eſt, ſunt
ırancia, auaricia et accedia. Ignorancia in prelatis eſt vicioſa, quia dicit civilis lex turpe
patricio et cauſas tractanti ignorare ius, in quo verſatur dig. de orig. iur. leg. 2da. Aua-
ı propinquos et vicinos abicit et numiſma nimium propter ſe diligit. Vnde quinto Ethic.
ıiſſima et nummus eſt fideiuſſor in omnibus et pro eo habemus, quidquam volumus.
idia, que eſt negligencia boni et vigilia mali, ſermones, qui requirunt ſtudium et labo-
fugit. Corpus enim aſſuetum tunica lorice onus non ſuffert, et caput opertum lintheo
am recuſat. Conſequitur reverende pater dirigam anſeris calamum ad principale propo-
n, quod eſt ſtudium, et venio ad gradus ſcale, de qua promiſi. Vnde Gen. 28. dicitur:
ıtque Jacob ſcalam ſtantem ſuper terram et cacumen illius tangebat celos angelos quoque
leſcendentes et aſcendentes per eam et dominum innixum ſcale dicentem ſibi. Ad literam
gradus huius ſcale intelligi poſſunt creature deſcendendo a ſummo creato per media ad
num. Et econtra aſcendendo ab infimo gradu per quem intelligitur materia prima per
lia ſcilicet quatuor elementa et orbes celorum &c. ad ſummum gradum, per quem intel-
ur ſummus angelus, vel perfectiſſima intelligencia. Per deſcendentes vel aſcendentes
onales creature intelligi poſſunt, vt angeli et homines. Vnde veri philoſophi naturales et
aphiſici aſcendentes via inquiſicionis et cognicionis veritatis in dicta ſcala inuenerunt,
ıinum innixum ſcale atque ipſum quamvis a longe et obſcure in ſummitate encium con-
ıerunt. De quo Ariſtoteles 12. metaph. dixit: Deus eſt delectatio et vita et infra in fine.
ia nolunt male diſponi, pluralitas principum mala ſit ergo vnus princeps, a quo com-
ıicatum eſt aliis eſſe et vivere, hiis quidem clarius aliis vero obſcurius. primo celi. Hanc
ım, que alio nomine dicitur vniuerſitas creaturarum multo deſiderio ordinis profeſſos in
ıa vniverſitate primo per ſciencias naturales, deinde per ſapienciam et ſacram ſcripturam
ognicionem ſui creatoris, vt ſic per ſciolos ordo illuſtretur, et ipſi profeſſi ſic ſapiencia et
ıciis illuſtrati tandem exuti toga mortalitatis et putredinis huius carnis miſerrime immor-
atis brauio decorati per ſuum creatorem ad celeſtem Jeruſalem euocentur, ut quod hic in
ımate cognouerunt, ibi facie ad faciem cernant et contemplentur. Sic pater noſter Abra-
ı hanc ſcalam aſcendit et deum per effectus et ex libro digito dei, qui eſt vniuerſitas crea-
rum, ut dixi cognouit de quo Joſephus l. 1. antiquit. cap. 15. inter cetera dixit Abraham
ıus preſumpſit pronunciare deum creatorem vnum eſſe cunctorum propterea Caldei, qui
ım pro deo adorauerunt ipſum cum germano ſuo Aram in ignem proiecerunt, qui illeſus
ıit, quia ignem tanquam deum adorare recuſauit, et Aram aduſtus fuit, quia dubitauit
ıoc. 35. q. 1. Sic ego quoniam verbum dei ſeminando aſcendo a terra, in cuius medio
rnus per quatuor elementa, per ſeptem ſpheras planetarum, deinde per firmamentum,
uo ſunt ſtelle fixe in mulritudine per celum criſtallinum ſeu primum mobile vſque ad ce-
empiteum, vbi Chriſtus et Matia reſident in loco altiſſimo, vbi ex vtraque parte ſunt
em chori angelorum, vbi vita ſine morte et iuuenrus ſine ſenectute huius tamen ſcale ſunt
tor gradus principales, qui ſunt quatuor ſenſus famoſi ſacre ſcripture ſcilicet hyſtoricus
ologicus allegoricus et anagogicus, et ſicut currus voluitur quatuor rotis ſic ſacra ſcrip-
exponitur, quaturor modis ſeu ſenſibus ſapientia, de qua ſtatim dicetur infra ſenſum
oricum commiſit beato Jeronimo moralem ſeu tropologicum beato Gregorio allegoricum,
o Ambroſio ſenſum anagogicum beato Auguſtino, de quorum ſenſuum vno gradatim itur

 in

in alium, vt docet diuina ſcriptura, que a monte ſynai exordium habuit, quam diuina benignitas mortalibus contulit, et ipſam de celo ad terram dimiſit, vt homines per eam tanquam celeſtem ſcalam a terra ad celum aſcenderent. Ob hoc enim deſcendit ſapiencia, que theologia dicitur de celo in terram, vt omnia que in terris ſunt, aut aguntur ſpiritualibus et celeſtibus coaptarentur. Hanc ſapienciam diuinam et magiſtram omnium ſcienciarum cum ſuis pediſſequis ab ordine excluſiſtis, et iam longo tempore nullum ad eius ſcolas miſiſtis Jeſabel matre parcitatis prohibente et inuidia dyaboli cooperante, quam ſapienciam Salomon rex pacificus ſe ſuper ſalutem et omnem pulchritudinem dilexiſſe fatetur, et cum ea bona ſibi pariter omnia veniſſe congratulatur, quam eciam et literarum ſcienciam apecierunt auide plures famoſi et religioſi. Vnde dicit iuriſconſultus, ſi ſcirem me cras moriturum et vnum pedem in ſepulchro tenerem adhuc ſtudere vellem. Et ſanctus ille eunuchus, de quo in actibus apoſtolorum c. 8. qui aulam regiam relinquens ab ethiopia et de finibus mundi ad templum Jeroſolimis venit, et tantus amator ſapiencie et diuine legis extitit, vt eciam in vehiculo literas legeret ſacras. Notanda ſunt interrogacio Philippi Apoſtoli et reſponſio eunuchi dicentis, quomodo poſſum ſemper intelligere, ſi non aliquis oſtendet mihi.

Ex hoc ſequitur, quod Sapiencia et ſacra ſcriptura requirit doctores, quos prelati et ſibi pares odio habent, quia timent, quod archa declinante oza apponat manus ad erigendum et corrigendum. Cum autem, vt premiſi ſpecies plus ſit diligenda quam indiuiduum, et plus bonum commune quam priuatum. primo Ethic. Iterum et iterum uos vt reuoluto n antello de cetero non vociferetis in ſcholaſtico aut alio certamine cum latrantibus contra ſtudium ac erectionem gimnaſioli, quia talis erectio erit ſancta et ordini perutilis atque glorioſa. Trepidant tales clamantes timore, vbi non eſt timor et dum timent pruinam veniet ſuper eos nix. Veruntamen fateor, quod prelati poſſint perſonas ad vniverſitatem mittere, et ibi eas perdere. Sed quid eſt hoc dicere prelati multos in monaſteriis perdiderunt, quia inibi perdide vixerunt et furtiuis greſſibus ab eis receſſerunt. Oportet tamen talia deo committere prudenter agere et vtilem rem non omittere. Nunquam enim nauigabit per equora, qui ſemper expectat ne mare concitetur in procellam. Alii ordines, vt Ciſtercienſes habent collegia et domus, quibus preeſt prior ac vir prouidus, in quibus non eſt talis timor, et excuſacio calua ac minus iuſta. Facite igitur, reuerende pater! iuxta ſcripta in quibus ſi vos leſi, non moleſte feratis, quia vos diligo et carior eſtis mihi, me in hac preſcripta re attento eciam quod meliora ſunt vulnera diligentis quam fraudulenta oſcula odientis reducentes ad memoriam verba exordii preſentis epiſtole. Et quod Dauid rex et propheta Natan minoris prophete increpacionem humiliter ſupportauit, er perpendens dictum beati Gregorii in moralibus dicentis, qui ea, que dei ſunt, neſciunt a domino neſciuntur. Paulo atteſtante, ſiquis ignorat, ignorabitur. Erit hec erectio imprimis deo accepta erit ordini ſancti Benedicti glorioſa erit prelatis et profeſſis vtilis et ſalutaris. Bene valeat dominus meus et altiſſimus, prout ego ſupplex oro faciat ipſum feruencius in remocione ignorancie ab ordine laborare, et in vita regulari proſperis ſucceſſibus habundare. Ex Dillingen ipſo die lune ante feſtum ſancti viti anno domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo tercio.

XVIII.

XVIII.

Charta viſitationis San. Vlricanis a Petro Epiſcopo data.

Petrus dei et apoſtolice ſedis gracia epiſcopus auguſtenſis &c. religioſis nobis in iſto ſincere dilectis abbati et conuentui monaſterii S. Vdalrici et Afre Auguſte nobis no iure ſubiectis ſalutem in domino. Paſtoralis nobis iniuncti officii cura requirit, circa ſubiectos nobis precipue religioſos ac deo dicatos eorumque loca vigili ſtudio orantes in agro dominico boni agricole nomine nunc vepres et frutices euellamus, ſic querentes ſalutem animarum ſalutaria iuxta ſanctorum patrum ſtatuta diſponamus, vnusquisque in domo domini prout poteſt conuerſetur. Hinc et quod vos preſertim a ſancti Benedicti obſeruanciam regularem, cui deo auctore voſipſos ſponte veſtra ncipaſtis relinquentes propriam alterius ſubiſtis voluntatem in altiſſima humilitate ac ıpertate ſpiritus creatori veſtro ſeruire cupientes, quam plurimam ſolicitudinem ha- ıtes de veſtris conuerſacionibus diligenter inquiſiuimus illas in domino plurimum com- ndamus. Vt autem huiusmodi veſtra conuerſacio plus in dies vigeat ac regularis obſeruancia apud vos incepta et aliquandiu continuata feruencior ac ſtabilior per- at infra ſcripta vobis pro vlteriori incremento, atque profectu tocius Mandantes tricte. vt ea omnia et ſingula ſtudeatis efficaciter quantum in vobis fuerit adimplere n contrafactores indubie ſeueritati eccleſiaſtice dante domino ſubiciemus.

Imprimis volumus et ſtatuimus, vt abbas prefatus de expoſitis et receptis genera- n declaracionem faciat, et ſtatum monaſterii exponat his, quos ad hoc deputauimus, conuentui prefato ac deinceps ſimul futuris annis quolibet anno calculum et racio- m conuentui vel maiori parti eiuſdem faciat. Item quod cellarium nunc de conuentu putatum, ſeu in poſterum deputandum in ſingulis monaſterii negociis tractandis bbas ſibi aſſumat, et de his eum facere permittat, vt in futurum monaſterii ſtatus elius ſciatur, et vſque ad viſitacionem futuram dei auxilio per nos perſonaliter faciendam, i eciam cellario per abbatem pro conuentu ſingula ſufficienter diſponantur et ordinentur.

Vt

Vt eciam regularis obſeruancia validius firmetur et diuinus cultus augeatur, ac fratres monaſterii in abbate et patre ſuo tanquam ſpeculo videant, qualiter eos opporteat conuerſari volumus, vt deinceps dominus Abbas frequencior in choro et refectorio, ac circa alia regularia vigilet et inſiſtat. Item quod in arduis negociis monaſterii abbas de cetero ſui conuentus conſilio vtatur, in minoribus autem fratrum aliquorum de conuentu. Item ſtatuimus, quod cum familia ſua abbas ordinet et ſemper diſponat, vt fratres de conuentu honeſte tractet, ac eis tanquam membris ſui corporis debitos honores et reuerenciam exhibeat. Item ordinamus, ut infirmitorium, veſtiarium et bibliothecam omnino fieri permittat, diſponat et aptet iuxta ſtatuta regule ſancti Benedicti et ordinacionem ac obſeruanciam debitam et regularem. Et quia non nunquam fratres iuxta regulam prefatam pro ſuis exceſſibus ſunt puniendi, volumus vt carceres monaſterii fiant, qui pocius pro cuſtodia, quam tam dira maceracione corporum inſtituti videantur, vt pro leuioribus culpis acrior reddatur vindicta. Item volumus, vt hoſpites aduenientes iuxta regulam beati Benedicti ſuſcipiantur et tractentur. Statuimus, vt omnino plures perſone eccleſiaſtice pro regulari obſeruancia ſuſcipiantur et incorporentur, vt ipſa etiam obſeruancia clericalis firmius roboretur. Volumus demum, vt fratres ſuo abbati in ſingulis obediant, eum reuerenter petractent et voluntati ſue in regularibus iuxta ſancti Benedicti regulam omnino ſe ſubiciant. Hec igitur omnia predicta volumus et mandamus inuiolabiliter obſeruari, prout et de hiis et ſuper his omnibus et ſingulis propriam noſtram viſitacionem in breui dei auxilio inſtituendam inquiremus ac contrafacientes auctore domino iuxta ſanctorum patrum dicta vlcione debita percellemus. In cuius rei teſtimonium &c. XVIII. Aug. 1445. *).

*) Viſitatio iſta Joanne de Hohenſtein Abbate monaſterii claues tenente, ſub quo tam provincialium ord. S. *Benedicti* capitulorum decreto, quam Petri Epiſcopi Auguſtani iuſſu tum in regulari diſciplina, quam oeconomico ſtatu monaſterium reformatum eſt, inſtituta eſt.

XIX.

Nicolai Papae V. Bulla, qua Petro Epiſcopo Auguſtano ius praeſentandi ad quasdam praepoſituras et paraecias concedit.

Nicolaus ſeruus ſeruorum dei dilecto filio Petro Tit. S. Vitalis preſbytero Cardinali ſalutem et apoſtolicam benedictionem. Ad perſonam tuam quam magnis graciarum muneribus illarum largitor dominus inſignium noſtre dirigentes conſideracionis intuitu, et attente proſpicientes quod tu romanam eccleſiam cuius honorabile membrum exiſtis tuorum plenius honeras magnitudine meritorum dignum, quin pocius debitum arbitramur, vt illa tibi fauorabiliter concedamus, per que eiusdem perſone tue honor perueniat, et ex illius exhibicione eccleſiaſticis beneficiis preſertim ordinario iure et alias tue commiſſis necnon perſonis ydoneis tibi ſeruientibus ſeu alias gratis et acceptis vtiliter et ſalubriter valeat prouideri. Cupientes igitur, quod ſancte Gertrudis in maiori et ſancti Petri auguſtenſis, necnon ſancti Vdalrici in Haebach ac ſancti Ciriaci in Wiſenſteig eccleſiarum prepoſiture que omnes curate et quarum videtur ſancte Gertrudis in maiori non tamen poſt Pontificalem maior ac relique ex eis in aliis eccleſiis prefatis principales dignitates exiſtunt, nec non parochiales in Güntzburg ac in Neſſelwang, nec non St. Stephani in Rottenberg et in Mittelberg, in valle ſancti Petri in Allſteten, atque in Pfaffenhauſen eccleſie Auguſtenſis et Conſtancienſis dioceſis que omnes ad Epiſcopi Auguſtenſis pro tempore exiſtentis collacionem et prouiſionem pertinere noſcuntur, et de quibus idem Epiſcopus ceſſantibus apoſtolicis reſeruacionibus libere diſponere poteſt, quarumque nonnulle in locis eiusdem Epiſcopi temporali dominio ſubiectis ſite ſunt per miniſterium tue prouiſionis commode perſonis ydoneis conferantur ac ſperantes quod ſuffragantibus grandium virtutum tuarum meritis effectus noſtri deſiderii huiusmodi ad laudem altiſſimi ac eccleſiarum ſalubrem ſtatum, nec non decorem tuum et perſonarum earundem comodum et vtilitatem ſuccedere debeant motu proprio non ad tuam vel alterius pro te nobis ſuper hoc oblate peticionis inſtanciam tibi, qui etiam eidem maiori eccleſie ex conceſſione apoſtolica preeſſe dinoſceris prepoſituras et parochiales eccleſias predictas omnes et ſingulas tam in Romana curia, quam extra eam, vbicunque et quomodocunque eciam in menſibus apoſtolicis expectantibus cedentibus exiſtunt in antea interim quod dicte maiori eccleſie prefueris vacare contigerit eciam ſi exquibusuis cauſis atque perſonis vel alias quolibet diſponi apoſtolice generaliter reſeruata fuerunt perſonis ydoneis, de quibus tibi videbitur, eciam quecunque quotacunque et qualiacunque alia eccleſiaſtica beneficia cum cura ſive ſine cura pro tempore obtinentibus et expectantibus, ac ipſis ſeu ad ea ius habentibus auctoritate tua ordinaria libere conferendi, et de illis eciam prouidendi ceteraque deſuper neceſſaria, et oportuna faciendi, gerendi et exequendi, perinde in omnibus et per omnia acſi alique tam generales quam ſpeciales reſeruaciones necnon expectatiue aut alie queuis gracie et littere, necnon prerogatiue antelaciones excepciones declaraciones nominandi facultates ſtatuta et indulta eciam in fauorem quarumvis aliarum perſonarum, cuiuscunque gradus ſtatus ordinis preeminencie vel condicionis fuerint, ſub quibusuis formis et verborum expreſſionibus, et cum quibuscunque derogatoriis et prohibitoriis clericis eciam quod illis ac dictis aliis

perſonis per queuis alia eciam ipſis ſpecialiter ſpecifice et expreſſe forſan derogi noſtra et dicte ſedis literas et priuilegia niſi ſub certis modis formis ſpecificacionibu denominacionibus plene et debite expreſſis vel non expreſſis derogari nequeat nec rogatum eſſe cenſeatur, vim et effectum forſan habentibus per nos aut dictam ſe eciam motu ſimili et ex certa ſciencia hactenus facta ſeu conceſſa, et de cetero fo facienda et concedenda nullatenus emanaſſet, ſeu de cetero emanaret, quorum omn tenores acſi de verbo ad verbum inſerti forent preſentibus haberi volumus pro expı et que ex nunc prout ex tunc effectui preſencium preiudicant ſeu preiudicare poſſ vel in futurum poſſent pro nullis et inſertis haberi volumus illis alias nec in ſuo rol permanſuris plenam et liberam auctoritate apoſtolica et certa ſciencia tenore preſenc concedimus facultatem non obſtantibus permiſſis omnibus ac conſtitucionibus et ord cionibus apoſtolicis ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Fabriani Cameri dioec. anno incarnacionis dominice Milleſimo CCCC. L. II. Idus Augusti Pontific noſtri anno quarto.

V. I. O. G. D.

CONSPECTVS

QVINTI VOLVMINIS.

- XV. Reginbaldi Moehneri opera hiſtorica, genealogica, heraldica &c. p. 1 — 76.

I. Fuggerorum Familiae origo et progreſſus. p. 78.

II. Joan. Naſi Genealogia Fuggerorum. p. 83.

III. Fraternitas Ss. Vdalrici et Afrae. p. 85.

. Auguſtani ſancti Car. Stengelii Monaſteriologia, Bauaria S. p. 86.

. Ioan. Trithemii: Bernardi Monachi: Ioan. de Palomar Tractatus de eſu Carnium: Henrici Lür Epiſtola ad Melch. Stamham de Gymnaſii erectione &c. p. 88.

[et XXII. Receſſus Capitulorum prouincialium Ord. S. Ben. p. 90 — 92.

II. Benedicti XII. P. Conſtitutiones. p. 93.

V. Georg. Abbatis Faucenſis liber de Reformatione &c. ibid.

/. Ioan. Trithemii quidam Tractatus. p. 94.

/I. Dauidis Franciſcani Tractatus de reformatione ex - et interioris hominis: Modus viſitandi monaſteria: de Reformatione monaſteriorum. p. 95.

/II — XXXV. Ceremoniae et Conſuetudines monaſticae. p. 95 — 99.

VI. Ioan de Deo Margarita Decretalium, de Clemente Papa VIII. Bulla aurea &c. p. 99.

VII. Landrecht. p. 100.

VIII — XLI. Hiſtoria Lombardica et Sanctorum vitae. ibid.

. Ioan. de Mandeuilla Iter S. p. 102.

XLIII.

XLIII. S. Catharinae de Senis, S. Conradi Epiſcopi, Bernardini Senenſis Vitae &c. ibid.

XLIV. Legenda Sanctorum. p. 104.

XLV. Paſſio ſanctorum, Columbani, & Attalae Abbatum Vitae. Vita & Paſſio S. Albani. Paſſio & Translatio S. Marci Euangeliſtae. S. Priminii Epiſc. Vita. Forma profitendi in monaſterio Augienſi &c. p. 105.

XLVI. Acta Sanctorum. p. 107.

XLVII. Vitae Patrum, & Bedae Martyrologium. ibid.

XLVIII — LI. Quaedam S. Auguſtini Opuſcula. p. 107 — 109.

LII — XCI. Diuerſa Opuſcula aſcetica. theologica, iuridica, philoſophica &c. p. 109—122.

Adpendix hiſtorico - diplomatica. p. 123.

NOTITIA

NOTITIA
HISTORICO-LITERARIA
DE
CODICIBVS MANVSCRIPTIS
IN BIBLIOTHECA
LIBERI AC IMPERIALIS MONASTERII
ORDINIS S. BENEDICTI
AD SS. VDALRICVM ET AFRAM AVGVSTAE
EXTANTIBVS.

CONGESSIT
P. PLACIDVS BRAVN
ARCHIVARIVS ET BIBLIOTHECARIVS
EIVSDEM MONASTERII.

IN FINE HABENTVR
ADPENDIX
CONTINENS
ANECDOTA
HISTORICO-DIPLOMATICA
EX IISDEM CODICIBVS EXCERPTA,
ET
INDEX GENERALIS.

VOLVMEN SEXTVM.

AVGVSTAE VINDELICORVM.
SVMTIBVS FRANC. ANTONII VEITH BIBLIOPOLAE
PROPE FORVM VINARIVM *Lit.* A. *Nro.* 29.
MDCCLXXXXVI.

REVERENDISSIMO
PERILLVSTRI AC AMPLISSIMO
SACRI ROMANI IMPERII
P R A E L A T O
DOMINO, DOMINO
G R E G O R I O
IN
LIBERO AC IMPERIALI
ORDINIS S. BENEDICTI
MONASTERIO,
AD
SS. VDALRICVM ET AFRAM
AVGVSTAE VINDELICORVM
A B B A T I
VIGILANTISSIMO

SACRAE CAESAREAE MAIESTATIS

CONSILIARIO

AC

SACELLANO

PERPETVO

PATRI SVO OBSERVANDISSIMO

DOMINO, DOMINO

PERQVAM GRATIOSO.

REVERENDISSIME, ET AMPLISSIME
SACRI ROMANI IMPERII

PRAELATE!

PATER OBSERVANDISSIME!

DOMINE, DOMINE
GRATIOSE!

hoaui: proſecutus ſum, et tandem, ſuperuenientibus, licet multis, gra- iſſimisque obſtaculis, meum literarium, eruditorum et adhortatione, et gatione ante octo annos in me ſuſceptum, laborem ad exoptatum dedu- inem.

Volumen ſextum et vltimum Notitiae hiſtorico-literariae de codicibus 1u exaratis in noſtra Bibliotheca plusquam ſeptingentis, de quibus plu- aſcetica, theologica et philoſophica recenſere ſine offenſa poſſum ſu- ſedere, exiſtentibus, nunc prelum reliquit. Iſtud, *Reuerendiſſime eſul*, quem diuina prouidentia, *Reuerendiſſimo. D. Wicterpo*, Patre intiſſimo, Literarum, literatorumque Fautore gratioſiſſimo triſtiſſima morte lato, ante octo menſes, mihi Patrem et Dominum dedit, in debitae, gularisque erga Te obſeruantiae ac deuotionis monumentum, quouis aere ennius, Nomini Tuo inſcribere ſtatui, ſpe fretus, iſtud non ſolum Te 1 faſtiditurum, deſpecturumque, ſed eo benignius accepturum, quo ar- itius Te ſemper amaſſe, et adhucdum amare ſcientiarum literas noui.

A primaeua enim iam aetate literarum ſtudia vnice cordi habebas, co- as, et diem et noctem in illis exquirendis inſumebas, tantumque breui 1poris ſpatio hauſiſti profectum, vt ſolus inter plures dignus fueris inuen- , qui in publico virorum doctiſſimorum conſeſſu rigidiſſimum in theo- icis ſcientiis ſubires tentamen. In iſto, Magiſtro ſupra Te tacente, argu- nta difficillima Tibi propoſita tanta diſſoluiſti ſoliditate, vt omnes Tuam ditionem, et reſpondendi et explicandi facilitatem in Te admirarentur,

 et

et in Te non iam diſcipulum, ſed magiſtrum verſatiſſimum, profundiſſimumque ſuſpicerent, et depraedicarent, omniumque votum ad Theologiae dogmata publice explanandi gradum Te a ſuperioribus promoueri expeteret.

Aſt non eſt hominis ſenſus contra ſenſum Domini. Quippe iſte Te non Doctorem, ſed animarum Paſtorem inſcrutabili ſuo iudicio eſſe voluit. Ideo in parochiae noſtrae adiutorium, mox ſtudiis abſolutis, es vocatus: tunc Diemantſteinii animarum cura Tibi fuit demandata, et tandem domum reuocatus, Parochi munere Auguſtae fungi iuſſus es. Vbique te Paſtorem vigilantiſſimum, ſolertiſſimum, zeloſiſſimum, diſcretiſſimum, omnique numero abſolutiſſimum exhibuiſti. Iuuentuti prima chriſtianae religionis dogmata, morumque regulas omni manſuetudine enucleare, et inſtillare, aegrotos die noctuque, quin Tuae quieti et ſanitati parceres, viſitare, moribundis adſiſtere, errantes corrigere, et ad ſaniorem reducere mentem, diſſentientes componere, maeſtitia, tribulationibusque oppreſſos conſolari, ſumma prudentia ſtuduiſti; idque per tot annorum decurſum tam admiranda animi patientia ſuſtinuiſti, vt nullus alia de re Te querentem audierit, quam quod occaſio oues Tibi commiſſas diuino verbo e cathreda paſcendi, et confortandi Tibi fuiſſet ſublata. Tandem Tuus ardentiſſimus animarum zelus Dedeceſſoris Tui aures apertas, fauenteſque inuenit, et primus e noſtris cathedram aſcendens, magna populi multitudine accurrente, inſigni fructu diuinum verbum in audientium diſſeminaſti corda. Patre, ac Paſtore noſtro aeternitatem adeunte, Paſtor perfectiſſimus, fratrum Tuorum Paſtor renuntiatus es, omneſque animas ſuas Tuae curae, Tuaeque paſtorali ſollicitudini demandarunt.

Paſce itaque *Reuerendiſſime Praeſul*, paſce Tuos ſcientiarum diſciplina, quae, vt ait *Euagrius* Monachus, *vnicum totius monaſticae diſciplinae propugnaculum eſt, quo ſemel ſublato, extemplo in hoſtium ſuorum manus miſere traditur, qui ceu latrones eam ſubinde depopulantur: conuerſationem monaſticam cuſtodit ſcientia, qui autem ab ea diſcedit, incidit in latrones.* Idem adfirmat magnus *Mabillonius* dicens: *Niſi enim primigenius religionis feruor literarum*

ſtudiis

ſtudiis foueatur, ſenſim degenerat in ſupinam, craſſamque ſocordiam, qua virtus marceſcit, hebetatur animorum vigor, mores etiam, inaduertentibus nobis, defluunt, diſciplina relaxatur, religio corruit, inualeſcunt euagationes: hinc inquietitudines, et omnis inde malorum lerna profluit. Perge librorum armarium conſeruare, in Tuis ſcientiarum amorem inflammare, ſtudia alere, et promouere. Ita noſtris praecipue temporibus S. *Benedicti* regulam profitentibus adclamant tum ſtatus eccleſiaſticus, tum policitus, qui iam non poſtulant, vt paludes exſiccent, loca inculta et aſpera ſubigant, propriisque manibus ſibi victum quaerant, ſed potius, ſua liberalitate, piaque munificentia redditibus ad ſuſtentationem ſat ſufficienter paratis, ab eis requirunt, vt tum domi, tum foris iuuentutem in omni ſcientiarum genere erudiant: eccleſiae religionis chriſtianae ſatores, ac defenſores reddant: reipublicae viros, qui eiusdem emolumentum curare, iuraque defendere ſciunt, procreent; paſtorali fungantur munere: diuinum verbum diſſeminent, ſolidasque ſcientias, quae noſtro praecipue aeuo volantibus futilibusque illis pagellis ſenſim deficere, ac in denſiſſimas abire tenebras coeperunt, in monaſteriis ſaluas tectasque conſeruent, illisque nouam accendere lucem, omnem impendant operam. Vale, et Tuum filium paterno fauore, et perenni beneuolentia fouere digneris. Dabam ex noſtro Libero ac Imperiali Aſceterio XIII. Octobris anno reparatae ſalutis M.D.CC.XCV.

REVERENDISSIMAE AC GRATIOSAE
AMPLITVDINIS TVAE

FILIVS OBEDIENTISSIMVS
PLACIDVS BRAVN
ARCHIVARIVS ET BIBLIOTHECARIVS.

CONSPECTVS
SEXTI VOLVMINIS.

I. Bernardi Guidonis Catalogus Rom. Pontiff. Impp. Genealogia Regum Francorum, Comitum Toleſanorum &c.
II. Hiſtoria Caeſarum. p. 2.
III. IV. S. Maximiliani Ep. et Mart. vita. p. 41. 42.
V. Petri Wagner Congeſtum Monachorum illuſtrium. p. 42.
VI. Leonardi Wagner liber centum diuerſarum ſcripturarum. p. 45.
VII. Necrologium et Regula S. Benedicti. p. 47.
VIII. Leonardi Wagner Aduerſaria. p. 57.
IX. Concilium Baſileenſe. p. 58.
X. Collectio documentorum ad Concilium Baſileenſe. p. 60.
XI. Ioan. de Raguſio: Aegidii Carlerii: Henr. Kalteiſen et Ioan. Polemar orationes contra Huſſitas in Conc. Baſil. p. 63.
XII. Orationes et collationes in Concil. Conſtantienſi habitae. p. 64.
XIII. Epiſtolae Card. Viſconti ad Carol. Borromaeum ex Conc. Tridentino. p. 65.
XIV. Sebaſt. Donner ſermones et epiſtolae. p. 67.
XV. Io. Frid. Ducis Wirttenberg. diarium. p. 68.
XVI. Caſp. Bruſchii monaſter. Germaniae Centuria 2da. p. 69.
XVII. Elucidarium: S. Onuphrii vita: Hiſtoria de Comitibus de Kyburg: Forma Anniuerſarii Caroli Craſſi: deciſi pro monaſterio Augienſi &c. p. 70.
XVIII. Epiſtolae ad Corb. Khamminm. p. 71.
XIX. Carmen de Mahomet: Petri Alphonſi tractatus de diſciplina clericali. p. 80.
XX. Macer de virtutibus herbarum. p. 83.
XXI. Officium B. V. et Pſalmi poenitentiales. p. 85.
XXII. Sermones quadrageſimales &c. p. 86.
XXIII. Aeneae Siluii lib. de miſeria Curialium et Geſtenſis Palpaniſta. p. 87.
XXIV. S. Benedicti regula &c. ibid. 88.
XXVI. Steph. Pariſ. expoſitio regulae S. Bened. ibid.
XXVII. Bernardi Caſſin. expoſitio S. Reg. p. 89.
XXXVIII. Poggij epiſtolae. p. 90.
XXIX. Heur. Lür tractatus de paſſione D. oratio et epiſtolae. p. 92.
XXX. Hiſtoria Troiana et Auguſtana.
XXXI. C. Saluſtii hiſtoria, et Ciceronis epiſtolae. p. 95.
XXXII. Naturbuch. ibid. et 96.
XXXIII. Pii II. Epiſtola ad Turcarum Principem &c. ibid.
XXXIV. Aluicii Mocenigo itinerarium. ibid.
XXXV - XCV. Scripta aſcetica, theologica, iuridica, ſcripturiſtica &c. p. 97 - 112.
XCVI. Formularia pro Notariis et Conſiſtorialibus, inter quae diuerſa documenta reperiuntur. p. 112.
XCVII. V. Bedae liber de digitorum loquela et Formularia pro Conſiſtorialibus. ibid.
XCVIII. Sisgorei carmina. ibid.
XCIX. Inſignia omnium regnorum &c. p. 113.
C - CVI. Scripta philoſophica, aſcetica, theologica.
CVII. Schwabenſpiegl. p. 115.
CVIII. Sigsmunds Kaiſer Reformation &c. ibid.
CIX. Io. de Giltlingen ſermones capitulares. ibid.
CX. Viſitandi monaſteria ordo. p. 116.
CXI. Proceſſio Monachii inſtituta. ibid.
CXII. Proclamatio SS. Reliquiarum Auguſtae facta. ibid.
CXIII. Deſcriptio Reliquiarum ibid.
CXIV. Renouatio Fraternitatis SS. Roſarii &c. p. 117.
CXV. Regula, vita et tranſlatio S. Bened. &c. ibid.
CXVI. Speculum humanae ſaluationis &c. ibid.
CXVII. Io. Trithemii Polygraphia. p. 118.
Adpendix. p. 119.

NOTITIA
HISTORICO-LITERARIA
CODICVM MANVSCRIPTORVM
IN
BIBLIOTHECA
LIBERI ET IMPERIALIS MONASTERII
AD SS. VDALRICVM ET AFRAM AVGVSTAE
ADSERVATORVM.

I.

Bernardi Guidonis Ord. Praedic. Catalogus Romanorum Pontificum. II. Eorumdem breuis catalogus. III. Catalogus Imperatorum. IV. Genealogia Regum Franciae, eiusdemque regni origo. V. Genealogia Comitum Toloſanorum. VI. Tractatus breuis de tempore celebrationis generalium et particularium conciliorum. VII. Tractatus de ordinatione miſſae et caſus, qui in eiusdem celebratione accidere poſſunt. in Fol. Codex membranaceus Sec. XIV.

Externa praeſentis codicis facies tam characteris, qui paulo craſſior eſt, venuſtate, quam pergameni excellentia commendatur. Initiales literae tam rubro quam caeruleo colore ſunt expreſſae. In ſuperiore paginarum margine operis inſcriptio legitur, in margine vero laterali quandoque adnotationes occurrunt. In cuiuslibet faſciculi fine cuſtodes adparent.

Operibus iſtis praemittitur epiſtola dedicatoria ad *Joannem* Papam XXII. quae ſequentis eſt tenoris:

„Sanctiſſimo Patri ac domino ſuo domino Johanni munere diuine gracie ſancte ro„mane ac uniuerſalis eccleſie ſummo port.fici et paſtori vicario domini iheſu chriſti ſue „ſeruulus ſanctitatis frater Bernardus Guidonis ordinis predicatorum Inquiſitor heretice „prauitatis in regno francie per ſedem apoſtolicam deputatus: ſeipſum ad deuota pedum „oſcula ex voto debite ſeruitutis. Pridem ex pluribus antiquis cronicis atque geſtis pon„tificum romanorum ac imperatorum excerpens collegi floſculos in vno compingens uop„ſculo duabus partibus diſpertito quam conuenienter in eodem poſſunt coniungi uolumine „vel haberi quelibet ſeparatim uſque ad obitum fe. Re. domini Clementis pape V. „Nunc vero praeſens opuſculum de romanis pontificibus qui uos in ſede apoſtolica pre-

„ceſſerunt. ac de imperatoribus romanis regibusque francorum a domino ihesu chriſto „uſque ad apoſtulatum veſtrum collectum pariter et excerptum ex ſilua plurium croni„corum tractatuumque atque geſtorum tam priorum temporum que fuerunt ante nos „quam et modernorum de hiis que in diebus noſtris in noſtro climate euenerunt. San„ctitati veſtre offero. In quo ſi quid gratum uobis fuerit gracias ago deo a quo fluunt „omnia munera graciarum. Si vero quod uere vereor minus conueniens minusque con„gruum minus aptum aut alias defectiuum repertum fuerit in eodem mee inſufficiencie „imputo et aſcribo et ſuppliciter veniam peto et obſecro corrigi et ſuppleri. Det deus „omnipotens uobis in cunctis bene agere longamque ac felicem vitam ad ſui gloriam „et exaltacionem fidei ac eliminacionem labis heretice ſecundum ſancta deſideria cordis „ueſtri. Datum Auenione VII. ydus Auguſti completis annis IIII. a creacione pontifica„tus ueſtri. nec minus nec amplius vna die anno domini M. CCC. XX."

Poſt haec leguntur ſequentia: *Incipit prologus in ſequentem librum qui intitulatur flores cronicorum ſeu Catalogus pontificum romanorum.* Meretur profecto, vt ob lectorum eruditorum oculos ſiſtatur.

„Romanorum Pontificum nomina et tempora quibus chriſti eccleſie preſuerunt. nec„non inſignia geſta et notabilia facta que ſub eorum temporibus euenerunt ſcire ge tiens „tractatorum hyſtoriographorum et cronicorum; ſepe perlegi libros et opera ac geſta paſ„ſionesque ſanctorum a quibus ipſorum pontificum, nomina et tempora ſepius commemo„rantur deſiderans in cunctis et ſingulis veritatis certitudinem plenius inuenire. preci„pue propter multam ac nimiam diſſonanciam uarietatemque temporum quam reperi „in diuerſis cronicis annorum menſium et dierum. necnon et rerum geſtarum que ut „reor plerumque contingit propter vicium ſcriptorum. Interdumquoque propter diuerſi„tatem poſicionum et opinionum eorundem ſcribencium tractatorum. Inter que fluctans „animo ſepe et multum mecum cogitans et pertractans quid amplius tenendum ſequen„dumque foret tanquam verius. uiam elegi quam ſciui et potui tuciorem et in huiusmo„di varietate quin ymmo et contrarietate incerta nimie aſſererem. nec non ſcripta ab „antiquis temerarie iudicans diffinirem. Vbi uero omnis aut plures fide digni vnum „idemque conſcriberent et ſentirent. Ego quoque conſentirem in idem conſona ratio„ne ſequendum fore. Illud pocius arbitratus quod exemplariorum multitudo in fidem „traxit. Vbi autem aliud tanquam contraria concreparent utrumque ſub diſiunctione po„nerem lectoris electioni et iudicio relinquendo ut in ſequentibus apparebit. Sicque ille „qui per agri pleni ſeu prati floridi latam gratamque planiciem ſpaciando florum uenu„ſtate gratiſſima delectatus nunc iſtos nunc illos eligendo colligit flores in vnum copu„lans manipulum manus ſue. Ego quoque conformiter perlegendo flores colligerem mul„tis ex libris et cronicis faciam unum gratum faſciculum ex eisdem. Nunc flores ro„ſarum martirum. Nunc lilia conuallium virginum. Nunc doctorum violas. aliorumque „iuſtorum necnon regum et principum et virorum illuſtrium flores uarios memorias ſci„licet cum laudibus redolentes in locis ſibi competentibus in preſenti opere conſcribendo. „Spinas quoque ac tribulos et vrentes urticas quorundam principum huius ſeculi tyran„norum. Inter hos flores medios qui inter ipſis odorem ſuum diffuderunt. Aut paſſi „ſunt ab eisdem conſcribere calamo fuit conueniens. manumque ad eos apponere non „horrui in hoc libro ut ex hoc cercius rerum geſtarum tempora notarentur. et amplius „redolerent et clareſcerent merita iuxta ſe poſita ſingulorum. Cum hinc bonorum odor

„uite

„nite in vitam dulcius diffunditur et ſentitur. Illinc vero malorum pro ſuaui odore ſe-
„tor mortis in mortem dignam dei in ipſis predicat ulcionem. et utriſque timor et amor
„dei in legentibus et intelligentibus gignitur et unitur. Hoc autem ſcire conuenit in
„preſenti quid refert inter hyſtoriographum et cronographum quia illius eſt maxime re-
„rum geſtarum hyſtoriam et ordinem ad plenum per ſingula conſcribere. Iſtius vero
„temporum principaliter connotare et ſuccincte tranſcurrere memoriam ac hyſtoriam rei
„geſte Cronographiam igitur non hyſtoriographiam in ſequentibus proſequendo. Ego
„Fr. Bernardus Guidonis de ordine predicatorum auctoritate ſedis apoſtolice inquiſitor
„labis heretice in partibus tholoſanis meum aſſumpſi exordium ab illo qui eſt principium
„et finis omnium dominus iheſus chriſtus uſque ad apoſtolatum domini iohannis pape
„XXII. excerpens ex libris maxime originalibus quandocunque eos potui reperire. plu-
„rium cronicorum geſtorum quoque ſanctorum aliorumque tractatuum diuerſorum. In
„quo quidem opere lectorem habere deſidero tam beniuolum interpretem quam liberum
„correctorem.

Prologum iſtum alter ſequitur, quo finito, legitur: *Incipiunt flores cronicorum ſeu ca-thalogus pontificum romanorum.* Agitur primo de Cardinalium origine, eccleſiarumque tituli enarrantur: deinde de *Jeſu Chriſti* Saluatoris noſtri vita, paſſione et morte tractatur. Denique incipit catalogus a primo eccleſiae capite S. *Petro.* Fit praecipue eccleſiarum in Gallia a quibusdam diſcipulis fundatarum memoria. S. *Linum* vti et *Cletum*, viuente adhuc S. *Petro*, eccleſiam rexiſſe dicitur. Sub iſto Ieroſolyma deuaſtata eſt. Martyrio coronam adeptus, *Tito* imperante, vel anno domini 81. vel 82. aut 83. *Cletus* rexit eccleſiam annis XI. iuxta *Vſuardum* vero XII. *Domitiano* imperante anno XLII. vel XLIII. martyr occubuit. Peregrinationem ad limina apoſtolorum commendaſſe aſſeritur. *Clementi* a S. *Petro* eccleſiae regimen fuiſſe commendatum, aſt primum, mortuo *Cleto*, id adſumſiſſe traditur Agitur de *Joanne* Euangeliſta. Anno tertio imperii *Traiani* in mare ſubmerſus obiit. In eius locum ſuffectus eſt *Anacletus* Athenienſis, qui diuerſus eſt a S. *Cleto*. Hic ſub *Traiano* circa annum dom. 110 vel 111. martyrio coronatus eſt.

Euariſtus natione Graecus ſedit annis X. aut XI. martyrio coronatus anno 121.

Alexander I. natione Romanus ſedit annis X. Conſtituit aquam cum ſale benedici: item Canoni miſſae addidit: qui pridie quam pateretur, et vt aqua vino miſceretur, ordinauit. Paſſus eſt anno dom. 129.

Sixtus I. Annis X. eccleſiam rexit. Conſtituit, vt Sanctus ter in miſſa diceretur: vt ſacra myſteria nonniſi a miniſtro tangerentur: vt corporale ex lino fieret &c. S. *Peregrinum* Epiſcopum in Galliam miſit.

Teleſphorus Graecus claues accepit an. 129. Sedit an. XI. m. III. d. XXII. iuxta *Damaſum* an. X. menſ. III. D. XXII. Conſtituit, vt miſſa ante tertiam non cantetur, in Natali domini tres miſſae dicantur, et ſeptem hebdomatibus ante Paſcha ieiunium ſeruetur.

Higinus Graecus natione *Teleſphorum* ſequebatur. Vt baptiſmo vnus patrinus vel vna patrina interſit, praecepit Conſtituit quoque, vt nullus Metropolitanus, excepto ſummo Pontifice, Epiſcopi cauſam audiat Sedit. an. IV. menſ. III. d. VI.

Pius natione Italus an. 1 4 tiara decoratus, ſedit annis XI. menſ. IV. d. XXI. Sub iſto floruit *Hermes Paſtor* dictus. S. *Polycarpus* Romam venit.

Anicetus natione Syrus an. 165 eccleſiae gubernacula obtinuit, eaque XI. an. menſ. III. D. IV. tenuit. Clericis barbam et comam nutrire prohibuit. Conſtituit, vt Epiſco-

pus nonniſi a tribus epiſcopis conſecretur, archiepiſcopus vero omnibus comprouincialibus praeſentibus. Claruit S. *Irenaeus* Lugdunenſis Epiſcopus. Quarta perſecutio in chriſtianos efferbuit.

Sother natione Campanus, qui conſtituit, vt nulla monacha pallas ſacratas tangat et vt velum portet: vt legitima non habeatur vxor, niſi per ſacerdotem benedicatur, et a parentibus ſolemniter tradatur. Sedit an. IX. m. VII. d. XXI. Haereſis Cataphrygarum orta eſt. Floruit *Hegeſippus* hiſtoricus.

Anno 184. iuxta alios 183. *Eleutherius*, natione Graecus Papa renunciatus, ſedit an. XV. m. VI. d. V. Rex Britonum *Lucius* baptiſmatis fonte ablutus eſt. Ordinauit, vt nullus a ſuo gradu deiiceretur, niſi prius ſit accuſatus.

Victor, qui natione Graecus, iuxta alios Afer, ſedit annis X. menſ. II. d. X. Conſtituit, vt Paſcha die dominica poſt decimam quartam lunam celebretur. Item vt in caſu neceſſitatis in quauis aqua quis baptizari debeat. Sub iſto *Clemens* Alexandrinus florebat. Quinta perſecutio fuit a *Seuero* Imperatore excitata, in qua etiam *Victor* martyrii coronam obtinuit anno dom. 209. V. cal. Auguſti.

Victori ſucceſſit *Zephyrinus* natione Romanus, qui an. IX. men. VI. d. X. ſedit. Ordinauit, vt omnes chriſtiani annorum duodecim in die Paſchae Euchariſtiam ſumerent. Item vt omnia vaſa altaris vel eſſent vitrea vel ſtagnea. Floruere hoc tempore *Symachus* et *Origenes*.

Calixtus natione Romanus anno 218. ſedem apoſtolicam aſcendit, ſeditque an. V. men. II. d. X. Aedificauit in regione Transtiberina baſilicam B. V. M. et cemeterium in via Appia. Conſtituit ieiunia quatuor temporum.

Ei ſucceſſit *Vrbanus* I. natione Romanus. Sedit an. VIII. men. XI. d. XII. iuxta *Damaſum*. *Origenes* eruditione inſigni claruit.

Pontianus patria Romanus ſedit an. V. m. II. d. II. iuxta *Damaſum* vero an. IX. men. V. d. IX. Floruit *Iulianus* Africanus hiſtoriographus. Iſti *Cyriacus* ſucceſſiſſe dicitur; aſt in *Damaſi* catalogo haud inſertus.

Anterus natione Graecus ſedit an. III. men. I. d. XV. iuxta *Damaſum* et *Vſuardi* martyrologium an. XII. men. I. d. XII. Conſtituit, vt epiſcopi ſedes mutare poſſent: item vt martyrum geſta adnotarentur.

Fabianus natione Romanus praefuit eccleſiae an. XIII. m. XI. d. XI. iuxta alios an. XIV. Septem diaconis regiones diuiſit, qui a notariis martyrum geſta colligerent. Conſtituit, vt ſingulis annis in coena domini chryſma renouaretur, et vetus combureretur. *Decius* Imperator chriſtianorum perſecutionem excitauit.

Fabiano in iſta perſecutione martyrio coronato, ſucceſſit *Cornelius* Romanus, qui III. an. m. II. d. X. eccleſiae praefuit. *Nouatiani* haereſis originem ſumſit. *Cornelius* primum Centumcellas pulſus, denique decollatus martyr effectus eſt.

Lucius natione Tuſcus, iuxta alios Romanus ſedit an. III. m. III. d. III. Hic ſtatuit, vt duo presbyteri et tres diaconi propter teſtimonium eccleſiaſticum epiſcopum non deſerant. *Origenes* obiit. *Lucius* ſub *Valeriano* Imperatore capite truncatus eſt.

Anno 258. in iſtius locum ſuffectus eſt *Stephanus* natione Romanus, qui ſacerdotibus et Leuitis ſacras veſtes in quotidiano vſu geſtare prohibuit. Sedit an. IV. m. II. d. XV. iuxta *Damaſum* an. VII.

Sixtus

Sixtus II. natione Graecus patria Athenienſis an. II. m. XI. d. VI. iuxta alios an. VII. aut VIII. eccleſiam gubernauit. Conſtituit, vt miſſa ſuper altare celebraretur. *S. Peregrinus* in Galliam praedicandi cauſa mittitur.

Dionyſius ex monacho Pontifex creatus, in vrbe diuiſit parochias, et presbyteros conſtituit in titulis. Sedit an. II. m. III.

Felix I. natione Romanus, ſuper memorias martyrum miſſas celebrari conſtituit, in via Aurelia baſilicam conſtruxit. Sedit an. II. m. X. d. XXV. iuxta alios an. V. Iſti in Siccardi chronico *Marcum* Confeſsorem ſucceſſiſſe ſcribitur.

Eutichianus natione Tuſcus eccleſiae praefuit an. VIII. d. X. m. IV. fruges in altare benedici ordinauit, & martyres ſine dalmatica aut colobio purpureo ſepeliri prohibuit.

Caius natione Dalmata, ordines in eccleſia diſtinxit, regiones diuiſit diaconis, Geſta martyrum vbique conſcribi curauit, paganos & haereticos chriſtianos accuſare haud poſſe decreuit. Sub iſto *Diocletianus* & *Maximinianus* chriſtianos perſequi coeperunt. *Caius* eccleſiae praefuit an. XI. men. IV. d. XII. iuxta alios an. XV.

Marcellinus natione Romanus eccleſiam gubernauit an. VII. m. II. d. XXV. iuxta alios an. IX. m. IV. Hic a *Diocletiano* compulſus thus idolis adoleuit; aſt publicam agens poenitentiam, imperatorem adiit, eumque ad tantum nefas incitaſſe increpauit: Ductus eſt itaque illius iuſsu ad martyrium. Plura Chriſtianorum millia martyrii coronam adepta ſunt.

Marcellinum ſequebatur *Marcellus* Romanus, qui v an. d. XXII. eccleſiam rexit. Sub *Diocletiano* ſtabulo incluſus, animalia cuſtodire coactus, ibidem etiam vitam ſancte finiuit. *Maximinus* crudeliſſime chriſtianos vexabat.

Euſebius natione Graecus anno 310. Pontifex creatus, duobus tantum annis, m. II. d. XXV. iuxta *Damaſum* vero an. VI. m. I. d. III. eccleſiae praefuit. Sub hoc Ieroſolimis Crux Chriſti ſaluatoris noſtri inuenta dicitur.

Melchiades natione Afer, qui vt die dominico vel die Iouis nulla ratione ieiunium obſeruaretur, conſtituit, an. III. m. VI. d. VIII. iuxta alios an. IV. ſedit.

Siluester I. Romanus anno 315. vel 316 Pontifex renuntiatus, ſedit an. XXIII. m. X. d. XI. iuxta alios an. XXII. Sub iſto, Gentilitate ſuppreſſa, Chriſtiana religio dilatata eſt. *Conſtantinus*, victo *Maxentio*, imperii habenas ſolus tenuit, chriſtianam religionem profeſſus, plures eccleſias conſtrui iuſit. Arianorum et Donatiſtarum haereſis exoritur. Nicaeae Synodus celebratur. *Helena* Chriſti Crucem Jeroſolymis inuenit. *Silueſter* conſtituit, vt nullus laicus crimen audeat clerico inferre, diaconi dalmaticis vterentur, et vt ſacrificium in lineo panno celebraretur.

Marcus natione Romanus duobus annis, m. VIII. & d. XX. gubernauit eccleſiam. Conſtituit, vt Epiſcopus Oſtienſis, qui Papam conſecrat, pallio vteretur, et vt ſymbolum in miſsa alta voce decantaretur.

Julius natione Romanus vndecim annis menſ. II. d. VIII. iuxta alios ſedecim annis eccleſiae praefuit. Sub iſto plura concilia contra Arianorum haereſin ſunt celebrata. Floruere hoc tempore *Hilarius* Epiſcopus Pictauienſis, *Athanaſius* Epiſcopus Alexandrinus, S. *Ioan. Chryſoſtomus*, *Epiphanius* multique alii vitae ſanctitate et doctrina viri celeberimi. *Julius* in exilio vitam ſancte finiuit.

Liberius Romanus an. X. m. VII. d. III. ſedit. Pro fide a *Conſtantio* in exilium pulſus eſt. Reuocatus haereſin Arianam ſubſcripſiſse dicitur. Ariani perſequebantur Catholicos. Plures ſynodi fuerant celebratae. *Julianus* Imperator, abdicato Chriſtiani nomine, falſorum deorum cultui ſeſe addixit, chriſtianos multis cruciatibus ſubiecit, diuerſisque mortis generibus de terra ſuſtulit.

Felix II. Romanus in *Liberii* locum ſubrogatus eſt. Erat infenſiſſimus Arianorum hoſtis. Sedit anno vno, menſ. IV. d. II.

Damaſus natione Hiſpanus eccleſiae praefuit an. XVIII. m. II. d. X. Multa ſermone pedeſtri ſcripſit. Conſtituit, vt in eccleſia die noctuque pſalmi cantarentur. Contra Macedonianos Conſtantinopoli concilium fuit celebratum. Surrexerunt etiam Priſcillianiſtae. Floruere viri vitae ſanctitate & doctrina celeberrimi, inter quos praecipue S. *Ambroſius, S. Hieronymus*, *Baſilius*, *Gregorius* Nazianzenus, *Didimus* Alexandrinus, *Martinus*, a quo Burdigali ſynodus fuit coacta.

Siricius Romanus eccleſiam rexit an. XI. m. XI. d. XV. Manichaeos cum fidelibus communicare prohibuit: redeuntes ad eccleſiae gremium recipiendos cenſuit, ſi monaſterium ingreſſi poenitentiam agerent, et ex toto corde conuerſis viaticum praeberi iuſsit. *S. Ambroſius* antiphonas et hymnos in eccleſia decantari fecit. *Theodoſium* Imperatorem ob multorum necem ab ingreſſu eccleſiae prohibuit.

Anaſtaſius Romanus anno 404 iuxta alios 405 Papa creatus, duobus tantum annis et viginti ſex diebus eccleſiae praeerat. Conſtituit, vt Clerici, dum euangelium legeretur, ſtarent, et ne vllus transmarinorum ad clericatum officium admitteretur, niſi quinque epiſcoporum praeſeferret chirographa ſigillo munita.

Innocentius I. patria Albanenſis an. XV. m. II. d. XX. ſedit. Sabbato ieiunium obſeruari voluit. De Iudaeis et paganis, deque monachis regulas tulit. Cathaphrygas ab vrbe expulit. Pelagianos damnauit. Floruerunt *Ioan. Chryſoſtomus*, *Seuerinus* Colon. *Seruatius* Tungrenſis Epiſcopi, *Hieronymus*, *Pachomius*, *Auguſtinus*, *Seuerus Sulpitius etc.*

Zoſimus natione Graecus, qui conſtituit, vt ſeruus nullo modo clericus fieret: vt in ſabbato S. cereus benedicatur, & vt nullus clericus potum in publico venderet. Sedit anno vno, menſibus octo, iuxta alios annis duobus diebus quindecim.

Bonifacius I. Romanus, qui eccleſiae praefuit annis tribus, menſibus octo, diebus tredecim. Conſtituit, vt nulla mulier, aut monacha, aut vidua, pallam ſacratam altaris contingeret, aut lauaret, et vt nullus ſeruus fiat clericus.

Coeleſtinus I. natione Romanus, iuxta alios Campanus, annis octo, menſe vno, diebus nouem eccleſiam gubernauit. Pſalmum *Iudica me Deus*, ante miſſae introitum dici. et pſalmos ante ſacrificium antiphonatim cani, introitus, gradualia, & offertorium legi voluit. Floruere *Germanus* Epiſcopus Antiſiodorenſis, *Paulinus* Nolanus, *Ioan. Caſſianus* & *Patricius* Hibernorum Apoſtolus. Epheſi tertia ſynodus vniuerſalis fuit habita, in qua *Neſtorius* fuit damnatus.

Sixtus III. natione Romanus anno cccc. XXXVI. ſedem apoſtolicam aſcendit, octoque annis, diebus nouem elapſis, aeternitatem adiit. Ordinauit, vt nullus clericus in alterius parochia ordinari praeſumat. Congregata ſynodo a crimine ſe purgauit. Eccleſiam S. *Mariae* maioris aedificauit, alias vero auro argentoque decorauit. Vandali Africam occuparunt, Chriſtianosque perſecuti ſunt. *S. Auguſtinus* obiit.

Leo

Leo I. natione Tuſcus ob vitae ſanctitatem, doctrinam, meritaque quam plurima, Magnus dictus, ſedit an. 25. menſ. 1. d. 25. Addidit in canone miſſae: *ſanctum ſacrificium.* Reliquiae ſeptem fratrum dormientium inuentae ſunt. *Germanus* Epiſcopus miraculis clarus obiit. Contra *Eutychetem* Chalcedone vniuerſalis ſynodus fuit congregata. *Attila* multarum regionum depopulator Romae obſidionem diſſoluere a *Leone* coactus eſt.

Hilarius natione Sardus, qui ſex annis tribus menſibus, et decem diebus ſedit, conſtituit, vt nullus Pontifex ſucceſſorem denominaret. Conſtruxit balneum S. *Laurentii.*

Simplicius natione Tiburtinus anno 472 Pontifex renuntiatus quindecim annis, menſe vno & ſeptem diebus eccleſiam rexit. *S. Stephani* & *S. Bibianae* baſilicas conſecrauit. Conſtituit, vt ſeptem presbyteri per hebdomadam ad SS. *Petrum & Paulum* propter poenitentes & baptizandos manerent. Ne clerici a laicis inueſtituram recipiant, ordinauit. *Hunnericus* Vandalorum Rex Catholicos in Africa immaniſſime perſecutus eſt.

Felix III. Romanus octo annis, m. VI. eccleſiam gubernauit. Sanciuit, vt eccleſiae ab epiſcopis conſecrarentur. *Petrum & Achatium*, conuocato concilio, damnauit. Duos epiſcopos anathemate percellit. Accuſato inducias eſſe dandas, ordinauit.

Gelaſius natione Afer ſedit an. IV. m. VIII. d. XXVIII. Orationes, hymnos, tractus & praefationes pro miſſa compoſuit. *S. Barnabae* Apoſtoli reliquiae fuerunt inuentae cum *S. Mathaei* euangelio. Floruit *Auitus* Vienaenſis Epiſcopus. Adparitio *S. Michaelis* celebrari coepta eſt. In Africa a *Hunerici* filio nona in Chriſtianos perſecutio facta eſt.

Anaſtaſius II. Romanus ſedit an. fere duobus, iuxta alios anno vno, m. XI. d. XXIV. Conſtituit, vt nullus clericus praetermitteret officium ira vel rancore praeter miſſam. Imperatorem *Anaſtaſium* excommunicauit. Clerus a Papa ſe alienauit, eoquod *Photino* Theſſalonicenſi communicauit.

Symmachus natione Sardus eccleſiae praefuit an. 15. men. 7. d. 24. Sibi oppoſitum habebat *Laurentium. Gloria in Excelſis* die dominico & in natali ſanctorum cani voluit. *Clodoueus* Francorum Rex Chriſtianam profitetur religionem.

Hormiſda natione Campanus. Hic clerum compoſuit, & erudiuit. Graecos ab excommunicatione abſoluit. Sedit an. 9. d. 17.

Ioannes I. natione Tuſcus, iuxta alios Romanus anno 525 iuxta alios 526 Papa electus, duobus tantum annis, octo menſibus, & octodecim diebus eccleſiam gubernauit. Floruit *Boethius* vir doctrina inſignis. A Theodorico Gothorum Rege *Ioannes* Rauennae in carcerem coniectus, martyrum morte mortuus eſt. *S. Benedictus* hoc tempore claruit. *S. Maurus* in Galliam mittitur.

Felix IV. natione Sabinus *Joanni* ſucceſſit, qui conſtituit, vt infirmi ante tranſitum ſuum S. oleo inungantur. Patriarcham Conſtantinopolitanum excommunicauit. In Africa Catholici dira vexabantur perſecutione. *Felix* annis quatuor, tribus menſibus et tredecim diebus in Pontificatu tranſactis, obiit. In eius locum ſubrogatus eſt

Bonifacius II. natione Romanus, qui vt clerici in celebratione miſſae a laicis ſint diuiſi, conſtituit. Poſt annos duos & dies viginti et ſex aeternitatem adiit.

Ioannes II. Romanus annis duobus, m. 4. & d. 7. ſedit. Conſtantinopoli Templum *S. Sophiae* fuit extructum.

Agapitus I. Romanus menſibus vndecim & octodecim diebus eccleſiae praefuit. Conſtantinopolim profectus, *Anthemium* Patriarcham Conſtantinopolitanum excommunicauit, eique *Mennam* ſubſtituit. S. *Benedictus* Monachorum Legislator ad aeternam vitam transmigrauit.

Siluerius Campanus patria vno anno quinque menſibus, & vndecim diebus apoſtolicam tenuit ſedem. Exul in inſula Pontiana moritur.

Vigilius Romanus an. 17. m. 6. d. 26. ſedit. In orientali eccleſiae parte miſſam celebrari voluit. Quinta generalis ſynodus Conſtantinopoli contra haereticos, qui B. V. *Mariam* Deiparam eſſe negabant, celebrata eſt. *Vigilius* captus Conſtantinopolim ductus, *Anthemium* reſtituere denegans crudeliter habitus, in exilium a *Theodora* Imperatrice miſſus eſt. Syracuſis ab exilio rediens obiit. *S. Remigius* et *Medardus* moriuntur. Feſtum purificationis B. V. M, fuit inſtitutum.

Pelagius I. Romanus conſtituit, vt haeretici & ſchismatici per ſeculares poteſtates punirentur. Iudaeus Chriſti imaginem telo transfixit. *S. Gregorius* naſcitur. *Pelagius* in papatu quatuor annos, decem menſes & octodecim dies transegit.

Ioannes III. Romanus anno 563 aut 62 Pontifex renunciatus, ſedit an. 13. m. 11. d. 27. Hic ſanctorum Martyrum coemeteria reparauit. Armeni Chriſti caſtra ſequuntur. *S. Vrſini* Apoſtolorum diſcipuli reliquiae Bituricae reperiuntur. Circa hoc tempus floruere *Germanus* Pariſienſis Epiſcopus, *S. Columbanus* Abbas, *Fortunatus* Poeta. Ante Longobardorum aduentum igneae acies viſae ſunt. *Tiberius* Caeſar vir iuſtus & in pauperes liberaliſſimus.

Benedictus I. Romanus annis tribus, menſe vno, diebus octo eccleſiam rexit.

Pelagius II. Romanus eccleſiae claues an. 10. m. 3. d. 10. tenuit. Illo tempore Longobardi Romam obſedere. *Gregorius* Conſtantinopolim Apocriſarius directus eſt. Libros Moralium S. *Leandri* hortatu ſcripſit. *Hermenegildus* Viſigothorum regis filius patris iuſſu ob fidem occiditur. Monaſterium Caſinenſe a Longobardis diripitur. Tanta inundatio vbique facta eſt, vt diluuio terra inundari videretur. Peſtilentia quoque graſſabatur. Belli furore magna hominum copia periit. *S. Radegundis* obiit. *Sulpicius* archiepiſcopus Bituricenſis floruit.

Gregorius Magnus, patria Romanus, vitae ſanctitate, & eruditione celeberrimus, 13. an. m. 6. d. 10. eccleſiae praefuit. Hic antiphonarium compilauit, Kyrie eleyſōn ad miſſam, et Alleluia extra ſeptuageſimam cantari praecepit. In canone miſſae addidit: *dieſque noſtros in tua pace diſponas.* Plures regiones ab haereticis purgauit. In Anglia miſſis apoſtolis, fidei lumen accendit. Domum ſuam in monaſterium vertebat. Ad Dei iram placandam litanias, et in quadrageſima ſtationes inſtituit. Primus in literis *ſeruum ſeruorum Dei* ſe adpellauit. Tunica domini inconſutilis inuenta eſt. Simoniam reprimere ſtuduit *Gregorius.* Imperator *Mauritius* Papam perſequitur. Pontifex plura ac praeclara doctrinae ſuae monumenta, eaque piiſſima ac doctiſſima reliquit.

Sabinianus natione Tuſcus vno anno menſibus quinque, & nouem diebus ſedit. Conſtituit, vt diei horae per eccleſias pulſarentur. Roma fame premitur. Romani immo & ipſe Pontifex, ſed non impune, *S. Gregorium* eccleſiae Theſauros diſſipaſſe, accuſabant.

Bonifacius III. Romanus, duobus annis, octo menſibus, & viginti ſex diebus eccleſiam rexit. Conſtituit, vt nitidus pannus ſuper altare poneretur. *Deſiderius* Epiſcopus Viennenſis occiditur.

Deus-

Deuſdedit natione Romanus annis tribus et viginti diebus ſedit. Perſae terram ſancm occupant.

Bonifacius V. natione Campanus in pontificatu quinque annos & tredecim dies transit. Conſtituit, vt fures eccleſiarum anathemate percellantur: vt teſtamentum valeret incipis iuſſione, et acolytus reliquias martyrum ne audeat leuare. Perſis ab *Heraclio* nperatore victis, terraque ſancta ab hoſtibus purgata, omni ſolemnitate Ieroſolymam Crux reducta eſt. *Mahometis* origo.

Honorius I. Campanus an. 12. m. 11. d. 28. in pontificatu vixit. Apud S. Petrum nni ſabbato litanias decantari voluit. Erga pauperes et eccleſias valde liberalis fuit. *naſtaſius* Monachus Perſa a ſaracenis occiditur. Iſti terram S. expugnant. Iudaei in Hinia baptizantur.

Seuerinus I. Romanus ſanctitate, & liberalitate clarus an. 2. m. 4. d. 28. ſedit.

Ioannes IV. natione Dalmata, qui multos a captiuitate redemit, vno anno, menſis octo et tredecim diebus eccleſiae praefuit.

Theodorus I. natione Graecus ſedit an. 6. m. 5. d. 8. Hic benedictionem cerei in ſabto S. inſtituit: poenitentialem librum compoſuit. *Paulus* Patriarcha Conſtantinopolitas damnatur.

Martinus I. patria Tudertinus an. 6. m. 1. d. 26. eccleſiam rexit. Monothelitarum ereſis Autores damnauit. Captus Conſtantinopolim ducitur, exilio dein relegatus marr obiit. Corporis S. *Vedaſti* Attrebati transfertur. Corbeienſe & Kalenſe monaſteria ıdantur.

Eugenius I. Romanus, vir benignus, amabilis & ſanctus *Martino* anno 653. iuxta os 656 ſucceſſit, & an. 2. m. 8. d. 22. ſedit.

Vitalianus patria Signinus an. 14. m. 6. eccleſiam rexit. Cantum Romanum comuiſſe & organo concordaſſe dicitur: nuntios Conſtantinopolim direxit, qui euangelia auro ipta, et pretioſis gemmis decorata, ab Imperatore S. *Petro* oblata reportarunt.

Adeodatus Romanus, omnes ad ſe venientes ſuſcepit, & conſolatus eſt. *S. Beneli & S. Scholaſticae* reliquiae in Galliam translatae aſſeruntur. Sedit. an. 4. m. 2. d. 1.

Donus patria Romanus, qui paradiſum decorauit, vno anno, menſibus quinque & em diebus ſedit.

Agatho, natione Siculus, qui *Dono* anno 678. iuxta alios 679. ſucceſſit, ſeptem menis, & quindecim diebus ſupra annum regnauit. Oſculo leproſum Conſtantinopoli ſanit. Sexta Synodus ibidem celebrata eſt. Eccleſia Rauennatenſis Romanae ſe ſubiicit. *Leodegarius ab Ebroino* occiditur.

Leo II. natione Siculus, vir eloquentia, S. Scripturae ſtudiis clarus, graeca, latinae lingua eruditus, pietateque celebris tantum menſibus decem, & ſeptemdecim dies ſedit. Pro vſu pallii aut diuerſis officiis nihil ſolui praecepit.

Benedictus II. Romanus an. 2. m. 10. d. 12. ſedit.

Ioannes V. natione Syrus vno anno, & decem diebus ſedit.

Conon Thracia Oriundus vno anno, vndecim menſibus & nouem diebus omnium de regnauit.

Sergius natione Syrus, patria Antiochenus, tredecim annis, octo menſibus, & viti tribus diebus, iuxta alios nouem annis eccleſiae praefuit. Hic in ſacrario *S. Petri*

S. Crucis particulam lapidibus ornatam inuenit. *Leonis I.* corpus tranſtulit. *S. Kilianus* cum ſociis ſuis Herbipoli Martyrii coronam promeruit. Conſtituit, vt in miſſa ter *agnus dei* caneretur.

Sergio ſubſtituitur *Leo* patria Romanus, qui tamen in Pontificum ſerie haud inſertus inuenitur. Floruit Ven. *Beda* vitae ſanctitate, & eruditione praeclarus. In fine huius legitur: *Hucuſque Cronica Bede protenditur. ex tunc autem ex cronica odonis Epiſcopi Viennenſis & plurium aliorum.*

Ioannes VI. natione Graecus anno 701 electus eſt, & anno pontificatus tertio martyr occubuit.

Ioannes VII. Romanus, ſcientia eruditus, et facundus, qui oratorium B. V. extruxit; an. 2. m. 7. d. 17. eccleſiam gubernauit.

Siſinnius Romanus, cuius tempore ſchiſma fuit, viginti poſt diebus obiit.

Conſtantinus I. natione Syrus an. 7. d. 15. ſedit. Ab Imperatore *Iuſtiniano* Conſtantinopolim vocatus, in Templo S. *Sophiae* ſub ſolemni officio iſti communionem dedit. Iſte Romanae eccleſiae priuilegia confirmauit. S. *Michael* adparuit. *Philippici* Imperatoris haeretici nomen nec diptychis fuit inſertum, nec in miſſa eius memoria facta.

Gregorius II. Romanus anno 715. aut 716. Pontifex creatus 16. an. 7. m. d. 27. eccleſiam rexit. *Petronax* Caſſinenſe monaſterium a Longobardis deſtructum, reſtituit. Germanos, miſſis ad illos viris apoſtolicis, inter quos S. *Bonifacius* caput erat, ad fidem Chriſtianam conuertit. *Leonem* Imperatorem Iconoclaſtam anathemate percellit. Saraceni Chriſtianos perſequuntur. Hiſpaniam occupant. *Luitprandus* Longobardorum Rex S. *Auguſtini* corpus e Sardinia Papiam tranſtulit. Ibidem miraculis claruit.

Gregorius III. natione Syrus, annos decem m. 8. & d. 24. in Pontificatu transegit. Hic addidit in ſecreta: *quorum hodie ſolemnitas in Conſpectu maieſtatis tuae celebratur domine deus noſter in toto orbe terrarum.* Italiam et Heſperiam Imperatoris poteſtati ſubtraxit, & vectigalia introduxit. Romae ſynodum contra Iconoclaſtas coegit, eosque damnauit. Viennae archiepiſcopatum inſtituit. V. *Beda* obiit.

Zacharias natione Graecus an. 10. m. 3. d. 15. ſedit. Cum Longobardis pacem reſtituit. Dialogorum libros S. *Gregorii* graece reddidit. S. *Bonifacius* monaſterium Fuldenſe fundauit. *Carolomannus* monachum induit. S. M. *Magdalenae* corpus fuit translatum. *Pipinus* rex ſalutatur. Longobardorum rex fit Monachus. S. *Aegidius* hoc tempore claruit.

Stephanus II. Romanus annis quinque, diebusque viginti et octo gubernauit eccleſiam. Is, *Aiſtulpho* Longobardorum Rege Romanos tributis premente, inuitatus a *Pipino* in Galliam ſe confert, eiusque auxilium petit. *Pipinus* Longobardos adgreditur, pacemque facere, omniaque reſtituere coegit. *Pipinus* in Regem a Papa vngitur. S. *Ioan.* Baptiſtae caput in Aquitaniam allatum dicitur. Diuerſae opiniones de regni Romani translatione in *Carolum* M. proferuntur.

Paulus I. Romanus annis decem & vno menſe ſedit. Conſtituit diuina officia celebrari te horam ſextam in quadrageſima. Corpus S. *Petronillae* tranſtulit. Fuit pauperum & miſerorum amator. Corpora SS. *Gorgonii Naboris* & *Nazarii* in Galliam translata ſunt. *Carolus* M. *Pipino* ſucceſſit.

Conſtantinus II. Romanus vno anno & vno menſe ſedit. Ab aliis hiſtoricis Pontificum Catalogo non fuit inſertus.

Ste-

Stephanus III. natione Siculus an. 3. m. 5. & d. 28. ſedit. Hic omnia a *Conſtantino* ordinata annihilauit. Conſtituit, vt *Gloria in excelſis* die dominico in miſſa cantaretur. *Conſtantinus* Imperator veros fideles perſequitur.

Adrianus I. Romanus anno 771 iuxta alios 772. Pontifex renuntiatus, an. 23. m. 10. & d. 28. eccleſiae praefuit. Hic plura vrbis & eccleſiarum aedificia ab hoſtibus diruta reſtaurauit. Niceae ſynodus generalis celebrata eſt. *Carolus* M. a Papa rogatus, Longobardos Romanorum hoſtes adgreditur et vincit. . S. *Petro* plures regiones obtulit, Longobardos vero ſibi ſubiecit. Ius Papam eligendi, et epiſcopos nominandi in epiſcoporum conſeſſu eidem conceſſum eſt. *Carolus* cantum in Gallia reformauit. Alia eiusdem geſta enarrantur. Iudaei Ieſum Crucifixum male tractarunt, qua occaſione ſanguis copioſus miraculoſe manauit. Sub *Carolo* floruit *Alcuinus* vir doctrina clarus. Illius pietas et religionis amor laudatur.

Leo III. Romanus anno 797 electus, annos viginti, menſes quinque et dies ſexdecim in pontificatu vixit. *Carolo* M. clauem cum vexillo transmiſit. Porticum S. *Petri* extruit. Propter Saracenorum inuaſiones litanias inſtituit. Papa lingua et oculis priuatur, vtriusque tamen officium diuinitus obtinuit. Ad *Carolum* Regem confugit. Is cum exercitu Romam petit, Papam reſtituit, eosque punit. Ille Imperator ſalutatur, et a Papa coronatur. Iſtius Geſta, virtutes, merita, et mors enarrantur. Metropolitanae eccleſiae in Romano imperio memorantur.

Stephanus IV. Romanus anno 816 aut 817 ad Romanam ſedem euectus, ſeptem tantum menſibus, iuxta alios vno anno eam tenuit. Multos captiuos redemit. *Ludouicum* Imperatorem coronauit.

Paſchaſius I. Romanus an. VI. d. 17. eccleſiam rexit. Corpus S. *Caeciliae*, *Valeriani*, *Tiburtii*, *Maximi*, ac *Vrbani* Papae in eccleſia B. *Caeciliae* collocauit. *Sixti I.* etiam corpus in altari nouiter conſtructo, recondidit. Graecorum monachorum aſceterium inſtituit, in eorumque eccleſia innumeras SS. MM. reliquias repoſuit.

Eugenius II. Romanus tribus annis, & duobus menſibus ſedit. *Ludouico* Imperatori *Michael* Imperator Conſtantinopolitanus S. *Dionyſii* Areopagitae libros transmiſit. Floruit B. *Rhabanus Maurus*. *Danorum* Rex cum ſuis Moguntiae baptizatus eſt. *Eugenius* Martyr occubuit.

Valentinus Romanus quadraginta tantum diebus ſedit.

Gregorius IV. Romanus an. 827 aut 828 Pontifex conſecratus, ſedecim annos in pontificatu vixit, S. *Martini* eccleſiam extruxit, feſtum omnium ſanctorum in Gallia et Germania cal. Nou. celebrari voluit. Saraceni Italiam inundarunt, et deuaſtarunt. SS. *Sebaſtiani*, *Gorgonii et Tiburtii* corpora in eccleſia S. *Petri* transtulit. S. *Bartholomaei* reliquiae Beneuentum transferuntur. Diſcordiae inter *Ludouicum* eiusque filios oriuntur.

Sergius II. Romanus, ſedit tribus annis & duobus menſibus. Hic primus nomen mutaſſe dicitur.

Leo IV. Romanus an. 8. m. 3. d. 6. eccleſiae praefuit. Fuit prius Monachus in S. *Martini* monaſterio. Baſilicas SS *Petri* et *Pauli* a Saracenis deſtructas reſtaurauit. Pro pugnantibus contra iſtos collectam fecit. S. *Helena* Roma in Franciam transfertur. Anglorum Rex S. *Petro* tributum ſoluit. Normanni vbique omnia depopulantur. Pontifex muros ciuitatis Leoninae perfecit.

S. Crucis particulam lapidibus ornatam inuenit. *Leonis I.* corpus tranſtulit. *S. Kilianus* cum ſociis ſuis Herbipoli Martyrii coronam promeruit. Conſtituit, vt in miſſa ter *agnus dei* caneretur.

Sergio ſubſtituitur *Leo* patria Romanus, qui tamen in Pontificum ſerie haud inſertus inuenitur. Floruit Ven. *Beda* vitae ſanctitate, & eruditione praeclarus. In fine huius legitur: *Hucuſque Cronica Bede protenditur. ex tunc autem ex cronica odonis Epiſcopi Viennenſis & plurium aliorum.*

Ioannes VI. natione Graecus anno 701 electus eſt, & anno pontificatus tertio martyr occubuit.

Ioannes VII. Romanus, ſcientia eruditus, et facundus, qui oratorium B. V. extruxit; an. 2. m. 7. d. 17. eccleſiam gubernauit.

Siſinnius Romanus, cuius tempore ſchiſma fuit, viginti poſt diebus obiit.

Conſtantinus I. natione Syrus an. 7. d. 15. ſedit. Ab Imperatore *Iuſtiniano* Conſtantinopolim vocatus, in Templo S. *Sophiae* ſub ſolemni officio iſti communionem dedit. Iſte Romanae eccleſiae priuilegia confirmauit. S. *Michael* adparuit. *Philippici* Imperatoris haeretici nomen nec diptychis fuit inſertum, nec in miſſa eius memoria facta.

Gregorius II. Romanus anno 715. aut 716. Pontifex creatus 16. an. 7. m. d. 27. eccleſiam rexit. *Petronax* Caſſinenſe monaſterium a Longobardis deſtructum, reſtituit. Germanos, miſſis ad illos viris apoſtolicis, inter quos S. *Bonifacius* caput erat, ad fidem Chriſtianam conuertit. *Leonem* Imperatorem Iconoclaſtam anathemate percellit. Saraceni Chriſtianos perſequuntur. Hiſpaniam occupant. *Luitprandus* Longobardorum Rex S. *Auguſtini* corpus e Sardinia Papiam tranſtulit. Ibidem miraculis claruit.

Gregorius III. natione Syrus, annos decem m. 8. & d. 24. in Pontificatu transegit. Hic addidit in ſecreta: *quorum hodie ſolemnitas in Conſpectu maieſtatis tuae celebratur domine deus noſter in toto orbe terrarum.* Italiam et Heſperiam Imperatoris poteſtati ſubtraxit, & vectigalia introduxit. Romae ſynodum contra Iconoclaſtas coegit, eosque damnauit. Viennae archiepiſcopatum inſtituit. V. *Beda* obiit.

Zacharias natione Graecus an. 10. m. 3. d. 15. ſedit. Cum Longobardis pacem reſtituit. Dialogorum libros S. *Gregorii* graece reddidit. S. *Bonifacius* monaſterium Fuldenſe fundauit. *Carolomannus* monachum induit. S. M. *Magdalenae* corpus fuit translatum. *Pipinus* rex ſalutatur. Longobardorum rex fit Monachus. S. *Aegidius* hoc tempore claruit.

Stephanus II. Romanus annis quinque, diebusque viginti et octo gubernauit eccleſiam. Is, *Aiſtulpho* Longobardorum Rege Romanos tributis premente, inuitatus a *Pipino* in Galliam ſe confert, eiusque auxilium petit. *Pipinus* Longobardos adgreditur, pacemque facere, omniaque reſtituere coegit. *Pipinus* in Regem a Papa vngitur. S. *Ioan.* Baptiſtae caput in Aquitaniam allatum dicitur. Diuerſae opiniones de regni Romani translatione in *Carolum* M. proferuntur.

Paulus I. Romanus annis decem & vno menſe ſedit. Conſtituit diuina officia celebrari te horam ſextam in quadrageſima. Corpus S. *Petronillae* tranſtulit. Fuit pauperum & miſerorum amator. Corpora SS. *Gorgonii Naboris* & *Nazarii* in Galliam translata ſunt. *Carolus* M. *Pipino* ſucceſſit.

Conſtantinus II. Romanus vno anno & vno menſe ſedit. Ab aliis hiſtoricis Pontificum Catalogo non fuit inſertus.

Ste-

Stephanus III. natione Siculus an. 3. m. 5. & d. 28. ſedit. Hic omnia a *Conſtantino* ordinata annihilauit. Conſtituit, vt *Gloria in excelſis* die dominico in miſſa cantaretur. *Conſtantinus* Imperator veros fideles perſequitur.

Adrianus I. Romanus anno 771 iuxta alios 772. Pontifex renuntiatus, an. 23. m. 10. & d. 28. eccleſiae praefuit. Hic plura vrbis & eccleſiarum aedificia ab hoſtibus diruta reſtaurauit. Niceae ſynodus generalis celebrata eſt. *Carolus* M. a Papa rogatus, Longobardos Romanorum hoſtes adgreditur et vincit. S. *Petro* plures regiones obtulit, Longobardos vero ſibi ſubiecit. Ius Papam eligendi, et epiſcopos nominandi in epiſcoporum conſeſſu eidem conceſſum eſt. *Carolus* cantum in Gallia reformauit. Alia eiusdem geſta enarrantur. Iudaei Ieſum Crucifixum male tractarunt, qua occaſione ſanguis copioſus miraculoſe manauit. Sub *Carolo* floruit *Alcuinus* vir doctrina clarus. Illius pietas et religionis amor laudatur.

Leo III. Romanus anno 797 electus, annos viginti, menſes quinque et dies ſexdecim in pontificatu vixit. *Carolo* M. clauem cum vexillo transmiſit. Porticum S. *Petri* extruit. Propter Saracenorum inuaſiones litanias inſtituit. Papa lingua et oculis priuatur, vtriusque tamen officium diuinitus obtinuit. Ad *Carolum* Regem confugit. Is cum exercitu Romam petit, Papam reſtituit, eosque punit. Ille Imperator ſalutatur, et a Papa coronatur. Iſtius Geſta, virtutes, merita, et mors enarrantur. Metropolitanae eccleſiae in Romano imperio memorantur.

Stephanus IV. Romanus anno 816 aut 817 ad Romanam ſedem euectus, ſeptem tantum menſibus, iuxta alios vno anno eam tenuit. Multos captiuos redemit. *Ludouicum* Imperatorem coronauit.

Paſchaſius I. Romanus an. VI. d. 17. eccleſiam rexit. Corpus S. *Caeciliae*, *Valeriani*, *Tiburtii*, *Maximi*, ac *Vrbani* Papae in eccleſia B. *Caeciliae* collocauit. *Sixti I.* etiam corpus in altari nouiter conſtructo, recondidit. Graecorum monachorum aſceterium inſtituit, in eorumque eccleſia innumeras SS. MM. reliquias repoſuit.

Eugenius II. Romanus tribus annis, & duobus menſibus ſedit. *Ludouico* Imperatori *Michael* Imperator Conſtantinopolitanus S. *Dionyſii* Areopagitae libros transmiſit. Floruit B. *Rhabanus Maurus*. *Danorum* Rex cum ſuis Moguntiae baptizatus eſt. *Eugenius* Martyr occubuit.

Valentinus Romanus quadraginta tantum diebus ſedit.

Gregorius IV. Romanus an. 827 aut 828 Pontifex conſecratus, ſedecim annos in pontificatu vixit, S. *Martini* eccleſiam extruxit, feſtum omnium ſanctorum in Gallia et Germania cal. Nou. celebrari voluit. Saraceni Italiam inundarunt, et deuaſtarunt. SS. *Sebaſtiani*, *Gorgonii et Tiburtii* corpora in eccleſia S. *Petri* transtulit. S. *Bartholomaei* reliquiae Beneuentum transferuntur. Diſcordiae inter *Ludouicum* eiusque filios oriuntur.

Sergius II. Romanus, ſedit tribus annis & duobus menſibus. Hic primus nomen mutaſſe dicitur.

Leo IV. Romanus an. 8. m. 3. d. 6. eccleſiae praefuit. Fuit prius Monachus in S. *Martini* monaſterio. Baſilicas SS *Petri* et *Pauli* a Saracenis deſtructas reſtaurauit. Pro pugnantibus contra iſtos collectam fecit. S. *Helena* Roma in Franciam transfertur. Anglorum Rex S. *Petro* tributum ſoluit. Normanni vbique omnia depopulantur. Pontifex muros ciuitatis Leoninae perfecit.

Ioannes VII. Anglicus, patria Moguntinus an. 2. m. 5. d. 4. ſedit. Foeminam fuiſſe, male a quibusdam adſeritur.

Benedictus III. Romanus an. 2. m. v. regnauit. Conſtituit, vt Clerici ordinate et honeſte procederent. Porticus extruxit. *Lotharius*, abdicato regno, monachi habitum induit.

Nicolaus I Romanus an. 858. ad apoſtolicam euectus eſt ſedem, eamque an. 9. m. 2. et d. 20. tenuit. Huius ſanctiſſimi pontificis electionem *Ludouicus* Imperator ſua praeſentia roborauit. S. *Clemens* Papa Romam transfertur.

Adrianus II. Romanus ſedit quinque annis. Angliae Rex *Aimundus* martyr occubuit.

Ioannes VIII, annis decem, diebus duobus eccleſiam gubernauit. Saraceni monaſterii Caſſinenſis eccleſiam deſtruxerunt. *Ioannes* Diaconus S. *Gregorii* vitam ſcripſit. Papa cuſtodiae traditur. Caput S. *Gorgonii* Senonas transfertur. Conſtantinopoli praeſidentibus Papae Legatis generalis celebrabatur ſynodus. *Carolus* Imperator plures eccleſias aut reſtaurauit, aut aedificauit, ſacrisque reliquiis decorauit.

Martinus II. ſedit anno vno, et menſibus quinque.

Adrianus III. Romanus vno anno et tribus menſibus ſedit. Conſtituit, vt Imperator in Papae electionem non ſe intromitteret.

Stephanus V. Romanus ſex annos et octo dies vixit in pontificatu.

Formoſus I. an. 5. m. 5. iuxta alios vero quatuor annis ſedit. Epiſcopatum relinquens a *Ioanne* Papa vsque ad laicalem ſtatum detruſus: a *Martino* reuocatus, Romam reuerſus, tandem pontifex electus eſt.

Bonifacius VI. natione Tuſcus quindecim annos regnauit.

Stephanus VI. Romanus, vno anno & tribus menſibus ſedit. Omnes *Formoſi* Papae ordinationes irritas declarauit, eius corpus veſte laicali indutum, abſciſſis duobus digitis, in Tiberim proiici iuſſit.

Romanus patria Romanus annis quatuor ſedit.

Theodorus II. Romanus, qui omnes a Formoſo ordinatos confirmauit, viginti tantum dies transegit.

Ioannes IX. qui ſynodum, in qua illa, a *Stephano* contra Formoſum habita, reprobata fuit, coegit. Monaſterium Cluniacenſe fuit fundatum. *Remigius* Antiſiodorenſis tam ſacra, quam profana ſcientia clarus floruit.

Ioanni, duobus annis elapſis, *Benedictus IV.* Romanus ſucceſſit, qui an. 3. m. 1. ſedit.

Leo V. cui poſt triginta, iuxta alios quadraginta dies ſucceſſit

Chriſtophorus, qui ſeptem menſibus elapſis, a *Sergio* fuit depoſitus.

Sergius III. Romanus anno 906 iuxta alios 907. electus, an. 7. m. 3. d. 16. eccleſiam gubernauit. Hic *Formoſum* exhumari, decollari, et in Tiberim proiici iuſſit: ab iſto ordinatos deordinauit, et iniuſtius reordinauit. A piſcatoribus corpus repertum, in B. *Petri* Baſilicam delatum, ſanctorum imagines fuiſſe veneratae dicuntur. Floruit *Odo* Abbas Cluniacenſis reformationis Autor.

Anaſtaſius *III.* Romanus annis duobus et tot menſibus ſedit. Ei ſucceſſit

Lando Romanus, qui poſt ſex menſes aeternitatem adiit.

Ioannes X. an. 13. m. 2. d. 4. apoſtolicam tenuit ſedem. Is *Sergii* Papae Filius fuit.

Is

Is contra Saracenos pugnauit. Hungari terram Romanorum deuaſtarunt. Dolenſe monaſterium fundatur. *Joannes* Papa a militibus *Guidonis* Comitis captus, et occiſus eſt. In eius locum ſubrogatus eſt alter *Joannes* qui tamen Pontificum catalogo inſeri non meruit.

Leo VI. Romanus ſedit m. VIII. iuxta alios an. 3. m. 6. d. 15.

Stephanus VII. Romanus duobus annis, vno menſe, et duodecim diebus regnauit.

Joannes XI. Romanus quatuor annos, decem menſes, et quindecim dies vixit. In Ianuenſi vrbe fons ſanguinis fluxit, protendens vrbis ruinam, a Saracenis eodem anno factam.

Leo VII. Romanus an. 3. m. 4. d. 12. eccleſiam rexit. Prodigia adparuere. *Otto* poſt *Henricum* imperium obtinuit.

Stephanus VIII. natione Germanus an. 3. m. 4. d. XV. eccleſiae praefuit. A quibusdam Romanorum fuit mutilatus.

Martinus III. Romanus an. 3. m. 6. d. 14. ſedit.

Agapitus II. Romanus an. 8. m. 6. d. 10. ſedit. S. *Odo* obit. Papa ad *Ottonem* legatos de *Berengarii* tyrannide conquerentes mittit. Iſte a Germanis vincitur. *Otto* a *Joanne* XII. Papa coronatur.

Joannes XII. Romanus an. 7. m. 10. d. 6. ſedit. Ob ſua ſcelera fuit depoſitus et poſtmodum iterum receptus. *Leonis*, qui ei ſubſtitutus erat, geſta annihilauit. In adulterio miſere periit.

Benedictus V. duobus tantum menſibus ſedit. Iſti iterum *Leo* oppoſitus. Ille in Saxonia exul obiiſſe dicitur.

Leo VIII. vno anno et quatuor menſibus ſedit. Statuit, vt nullus Papa ſine Imperatoris adſenſu fieret. Donationes eccleſiae Romanae factas Imperatori, ſuisque ſucceſſoribus de conſenſu cardinalium totiusque cleri et populi conceſſit, vt Italiam ab inuaſoribus liberarent, et tuerentur.

Joannes XIII. Narnienſis patria an. 7. m. 11. et d. XV. pontificatum tenuit. Ab vrbis praefecto cuſtodiae traditus, et in exilium miſſus eſt. Romam poſtea reuerſo, *Otto* Imperator vindictam de tanti criminis reis ſumſit.

Benedictus VI. Romanus, vno anno et ſex menſibus elapſis, cuſtodiae traditus, occiſus eſt.

Donus vno anno et ſex menſibus ſedit.

Bonifacius VII. poſt vnum annum, menſem vnum, et duodecim dies ſubito extinctus eſt.

Benedictus VII. Romanus nouem annos, et ſex menſes in pontificatu vixit. *Eduardus* Anglorum Rex martyrio coronatur.

Joannes XIV. poſt nouem annorum regimen fame conſumtus in carcere moritur.

Joannes XV. Romanus quatuor menſibus eccleſiam rexit.

Joannes XVI. Romanus anno 985. Pontifex creatus, an. 10. m. 7. et d. 10. ſedit. Is multos compoſuit libros. Ob perſecutionem vrbem relinquere cogitur.

Cum hucusque Autor francorum hiſtoriam ſedulo perſequeretur, hic de Francorum origine breuem epilogationem ſubiungit.

Gregorius V. natione Saxo anno 996. electus, duobus annis, et quinque menſibus eccleſiae praefuit. Ei ab vrbis praefecto *Placentinus* Epiſcopus oppoſitus erat.

 Joan-

Eugenius III. patria Piſanus, S. *Bernardi* diſcipulus, Papa eligitur. Ei *Jordanis* Senator et Patricius Romanus oppoſitus eſt. *Eugenius* ſibi conſulens, in Galliam pergit, aſt rediens omnium gaudio exceptus eſt. *Ludouicus* Galliae Rex et *Conradus* Imperator ſacram contra Turcas expeditionem parant. Eccleſia Tornacenſis ad Epiſcopatum euehitur. *Gratianus* decretorum collector floruit. S. *Bernardus* obiit.

Anaſtaſius IV. Romanus vno anno, quatuor menſibus et viginti quatuor diebus ſedit. Nouum palatium conſtruxit. Floruere *Petrus Lombardus*, *Odo* Sueſſionenſis, et *Iuo* Carnotenſis.

Adrianus IV. natione Anglus an. 4. m. 9. d. 8. ſedit. Fuit prius Abbas S. *Ruffi* prope Valentiam, dein Cardinalis, et Albanenſis Epiſcopus. Noruegis euangelium praedicauit. Multas poſſeſſiones comparauit. *Fridericum* I. coronauit. *Eliſabetha* Schonaugienſis monialis claret. Eius viſiones.

Adriano mortuo, Schiſma in eccleſia ortum eſt. Alii *Alexandrum*, alii vero *Victorem* elegerunt. Primo Galli et Angli, alteri vero Imperator fauebat. *Alexander* III. Tuſcus an. 21. m. 11. d. XIX. iuxta alios an. 22. eccleſiae praefuit. Sub eius regimine quatuor Antipapae ſibi inuicem ſucceſſere. Cum iſti, Imperatore opitulante, S. *Petri* patrimonium inuaſiſſent, Papa in Galliam ſe contulit. SS. trium Regum reliquiae Coloniam translatae ſunt. Papa Turonis concilium celebrauit. S. *Thomas* Cantuarienſis Epiſcopus in Galliam fugere coactus eſt. Imperator Galliarum Regem, eoquod *Alexandro* fauebat, armis inuaſit, ſed confuſus receſſit. Papa anno 1165. Romam reuertitur. Siciliae Rex *Guilielmus* regnum ab ipſo recognoſcit. *Alexandria* in Imperatoris odium ab Italis extruitur, a Papa iſto nomine honorata, Epiſcopum obtinuit. Archiepiſcopus Papienſis pallio priuatur. *Anſelmus* Epiſcopus Beluacenſis, *Petrus Comeſtor*, *Mauritius* Epiſcopus Pariſienſis floruere. Waldenſium haereſis origo. *Fridericus* Imperator cum Papa pacem iniit, et Antipapae renuntiauit; et ſic eccleſiae vnitas firmata eſt. Iſte coronatus eſt. Anno 1179. concilium celebratum eſt. *Ludouicus* Franciae Rex aeternitatem adiit.

Lucius III. patria Tuſcus anno 1182. *Alexandro* ſucceſſit; anno 1186. obiit, Veronae cum hoc elogio ſepultus:

Luca dedit lucem tibi Luci pontificatum Oſtia papatum Roma. Verona mori.
Immo Verona dedit verum tibi viuere. Roma exilium, curas oſtia. Luca mori.

Vrbanus III. patria Mediolanenſis, vno tantum anno ſedit. Sub iſto Abbas *Joachim* vir doctrina celebris claruit. *Saladinus* Chriſtianos vicit, regionesque ab iſtis poſſeſſas occupauit. Ieroſolyma etiam in hoſtium manus deuenerat. Papa, hac re experta, prae nimio dolore langueſcere coepit, et poſt modicum temporis ſpatium obiit, Ferrariae ſepultus.

Gregorius VIII. patria Beneuentanus, principes chriſtianos ad terram S. e hoſtium manibus eripiendam excitat; ad reconciliandos Piſanos et Ianuenſes Piſas petens, duobus menſibus a ſua electione elapſis, anno 1187. obiit.

Clemens III. Romanus tribus annis et ſexdecim diebus ſedit. S. Expeditio a chriſtianis principibus, Papae hortatu, contra Turcas paratur.

Coeleſtinus III. Romanus anno 1191. Papa conſecratus, an. 6. m. 8. et 11. eccleſiae praefuit. *Friderici* I. filium coronauit. Palatium apud S. *Petrum* extruxit.

Inno-

Innocentius III. Campanus an. 18. m. 4. & d. 24. eccleſiam gubernauit. Hic hoſpitale S. Spiritus aedificauit; S. *Sixti* eccleſiam renouauit: Decretales compoſuit, aliaque ſcripſit. *Ottonem* IV. Imperatorem coronauit. Aſt fidelitatis promiſſae oblitus, anathemate ab eodem notatus erat. Conſtantinopolis a Francis capitur. Papa *Joachimi* Abbatis et *Amalarici* errores damnauit. Albigenſium haereticorum origo. Ordines Praedicatorum, et fratrum Minorum oriuntur. Primi erat S. *Dominicus*, ſecundi vero S. *Franciſcus* Pater. Exercitus cruce ſignatorum contra Albigenſes et Toloſanos arma vertunt, eorum plurimos occiderunt, pluraque loca depopulati ſunt. Aduerſus iſtos apud Montem-Peſſulanum concilium fuit congregatum. Anno 1215. Papa generale concilium in eccleſia Lateranenſi celebrauit, in quo multa pro recuperatione terrae S. ac pro reformatione ſtatus eccleſiae fuerunt inſtituta. *Symoni* Comiti Montis-fortis et haeredibus ſuis comitatus Toloſanus, omnisque terra ab ipſo et cruce ſignatis acquiſita a Papa adiudicatus.

Honorius III. Romanus anno 1216. Papa renuntiatus, an. 10. m. 8. et d. 23. eccleſiam rexit. Renouauit S. *Laurentii* eccleſiam. Decretales compoſuit. *Petrum* Comitem Antiſiodorenſem in Imperatorem Conſtantinopolitanum coronauit. Ordines Fratrum Praedicatorum et Minorum, ordines de valle ſcholarium, et Carmelitarum confirmauit. Cruce ſignatorum belli tam in oriente, quam in Toloſano comitatu continuatio enarratur. *Fridericus* II. Imperator a Papa coronatur. Ab eodem deinde fuit etiam excommunicatus. Mittit legatum ad partes Albigenſes, et Toloſanas. S. *Dominicus* obiit. *Ludouicus* Galliae Rex Albigenſes adgreditur. Narbone concilium celebratur.

Gregorius IX. Campanus anno 1226, ſecundum illos, qui annos incipiunt ab annunciatione domini computare, quos et Autor ſequi adſerit, electus fuit. Plusquam quatuordecim annos in papatu transegit. Decretales per Fr. *Raymundum* de *Pennafort* colligi curauit. *Fridericus* II. Imperator Romam obſidet. Haeretici in partibus Toloſanis armis inquietantur. Bellum cum Toloſano Comite finitur. Pace reſtituta, anno 1228. Toloſae concilium eſt celebratum. Diſſidiis inter ſtudentes Pariſiis ortis, ad varias prouinciarum partes ſtudii cauſa ſe contulere. Inquiſitionis officium contra haereticos Toloſae inſtituitur. Anno 1234. *Dominicus* Sanctorum albo inſeritur. Papa multis tribulationibus concuſſus Romae anno 1241. ad Chriſtum migrauit. Eodem anno in eius locum ſuffragatus eſt.

Coeleſtinus III. patria Mediolanenſis, qui ſedecim diebus tantum vixit. Diſſidiae in Galliae partibus ortae, compoſitae ſunt. Inquiſitores fratres Praedicatorum, et ordinis Minorum apud Auinionetum in dioeceſi Toloſana ab haereticis occiſi ſunt.

Innocentius IV. patria Ianuenſis, poſtquam ſedes vltra viginti duos menſes vacauerat, in craſtino S. *Joannis* Baptiſtae an. 1243. Pontifex ſalutatus eſt. Sedit an. 11. m. 6. Cardinalium ſedes multo tempore vacuas dignis viris reſtaurauit. In Galliam, Imperatoris iram timens, fugit, vltra ſex annos ibidem commoratus eſt. Caſtrum Montis ſecuri obſidetur Lugduni Papa concilium conuocauit, in quo Imperator anathemate notatus eſt, atque imperio priuatus. S. *Edmundus* Sanctis accenſitur. Regula ordinis Carmelitarum modificata a Papa confirmatur. S. Expeditio paratur. Imperator *Fridericus* obiit. Contra religioſos in vniuerſitate Pariſienſi ſtudentes diſcordiae excitatae ſunt. Ordo de poenitentia Papae iuſſu inſtitutus eſt. *Petrus* de Verona Ord. Praedic. Inquiſitor interfectus eſt. S. *Staniſlaus* Epiſcopus Cracouienſis a Poloniae Rege occiſus eſt. Papa Neapoli obiit.

 Alexan-

Alexander IV. Campanus anno 1254. Papa renuntiatus, ſex annis et dimidio regnauit. Duos libellos haereſin redolentes damnauit. Toloſae S. *Saturnini* Martyris et Toloſanae eccleſiae praeſulis, corpus inuentum eſt. Bellum inter Florentinos, Lucanos et Senenſes, inter Hungaros et Bohemos ortum fuit.

Vrbanus IV. in Trecenſi vrbe natus anno 1261. Papa coronatus eſt. Erat Patriarcha Ieroſolimitanus. Duas Cardinalium ordinationes fecit. Saracenos ex eccleſiae ditionibus ope cruce ſignatorum effugauit. Siciliae regnum *Carolo* Comiti Prouinciae et Andegauiae tradidit. Cometa adparuit, mortuoque Papa, iterum diſparuit. Diſcordiae in Anglia oriuntur.

Clemens IV. natione Narbonenſis Cardinalis Epiſcopus Sabienſis anno 1264. electus eſt. Sedit an. 3. m. 9. d. 21. Vir ſanctitate et doctrina praeclarus. *Carolum* Andegauiae Comitem in Siciliae Regem coronauit. *Manfredus* in Bello occiditur. In victoriam *Caroli* a *Manfredo* reportatam ſequentes verſus ſunt compoſiti:

Karolus athleta Chriſti prout ante Cometa.
Hoc preſignauit. Matfredum ſubpeditauit.
Plus decies centum quater. iuxta Beneuentum
Victor proſtrauit. hinc eccleſia releuauit.
Sunt anni chriſti. victoria cum datur iſti.
Mille ducentenus. ſexagenus quoque ſenus.
Belli finis fit. Febris lux tercia finit.

Saraceni in Hiſpania a cruce ſignatis victi ſunt. *Conradinus* Siciliae regnum ſibi vendicare conatus, prelio victus, occubuit. Papa anno 1268. ad coeleſtem patriam migrauit, in eccleſia FF. Praedicatorum Viterbii ſepultus. Sedes annis duobus, nouem menſibus vacauit. S. Expeditio in Turcas paratur. *Ludouicus* Galliae Rex in ea vitam amiſit, Sanctorum albo inſertus.

Gregorius X. natione Lombardus, patria Placentinus anno 1271. electus, an. 4. ſedit. Erat Archidiaconus Leodienſis, deuotionis cauſa vltra mare veniens, Viterbii in palatio a Cardinalibus electus eſt. Quinque Cardinales nominauit. *Rudolphus* Comes de Habsburg Imperator eligitur. Papa hanc electionem confirmauit. Lugduni generale concilium, in quo plura in ſubſidium terrae S. pro electione ſummi Pontificis, et pro vniuerſali eccleſiae ſtatu fuerunt conſtituta. Graeci ad eccleſiae vnionem redire promiſere. Tartarorum nuntii baptizabantur. S. *Thomas* de *Aquino* ad concilium vocatus, in itinere in monaſterio foſſae nouae ad coeleſtem patriam migratuit anno 1273. Papa *Alphonſum* Caſtellae Regem, vt iuri, quod ſibi in imperium competebat, renuntiaret, permouit. Germaniae Rex iuramentum ſolitum praeſtitit. Iſte et Franciae Rex Papae hortatu ad S. expeditionem ſe accingebant. Papa in Italiam rediens, obiit miraculis clarus.

Innocentius V. natione Burgundus, ordinis Praedicatorum Alumnus, Archiepiſcopus Lugdunenſis, dein Cardinalis Epiſcopus Oſtienſis, anno 1275. Papa ſalutatus eſt. Multa facere propoſuit, morte autem praematura praeuentus, adimplere haud potuit; quinque enim menſibus tantum ſedit.

Adrianus V. natione Ianuenſis vno menſe, et nouem diebus ſedit. A Papa in Angliam Legatus, pacem Regem inter et nobiles reſtituturus, miſſus fuit. Viterbii extremum diem clauſit.

Joannes XXI. natione Hiſpanus Viterbii anno 1276. electus, octo menſibus et tot diebus elapſis, ibidem mortuus eſt, in eccleſia cathedrali ſepultus. In fine huius legitur:

Huc

Huc uſque cronica fratris Martini poloni penitentiari domini pape de romanis pontificibus protenditur et finitur.

Nicolaus III. Romanus ex familia Vrſinorum duos annos, et ſeptem menſes in pontificatu vixit. Plures Cardinales nominauit. S. M. *Magdalenae* corpus in villa S. *Maximini* inuentum eſt. Cum eodem ſequens chartula eſt reperta: *Anno natiuitatis dominice. Septingenteſimo decimo. Sexto die menſis Decembris. in nocte ſecretiſſime. regnante Odoyno piiſſimo rege francorum. tempore infeſtacionis gentis perfide ſaracenorum. translatum fuit corpus hoc Kariſſime ac venerande beate m. Magdalene. de ſepulcro ſuo alabauſtro. in hoc marmoreo. timore dicte gentis perfide. et quia ſecretius eſt hic amoto. corpore Sedonii.* Autor huius ſanctae translationem apud Verceliacum factam negat. *Albertus* Magnus ordinis Praedicatorum Alumnus Coloniae anno 1280. obiit.

Martinus IV. natione Gallus, Presbyter Cardinalis tit. S. *Coeciliae*, in Francia Legatus, anno 1280. electus eſt. Cardinales quinque creauit. *Petrus* Aragoniae Rex Siciliam ſibi vendicat. A Papa anathemate ob id notatur, Aragoniaeque regno priuatur.

Honorius IV. Romanus anno 1285. Peruſii quinta a *Martini* obitu die electus, et Romae coronatus eſt. Aduerſus *Petrum* Aragoniae Regem S. expeditio paratur.

Nicolaus IV. natione Lombardus anno 1287. cathedram apoſtolicam aſcendit, eamque annis quatuor tenuit. Fuit ordinis fratrum Minorum alumnus. Plures Cardinales creauit. Tripolis et Achon ciuitates a Saracenis capiuntur, chriſtianis ibidem trucidatis. Diſcordiae inter Reges Franciae et Angliae oriuntur. *Rudolphus* Imperator anno 1291. obiit, Spirae ſepultus.

Coeleſtinus V. Anachoreta miro modo electus, in Aquilia vrbe fuit coronatus. Dimidium tantum anni in pontificatu conſumſit. Cardinales plures creauit. Pontificatum in Cardinalium conſeſſu reſignauit, et ad eremum rediit, auſteram vitam ducens, in ea extremam clauſit vitam. *Clemens* V. eumdem Sanctorum catalogo adſcripſit.

Bonifacius VIII. Campanus, *Coeleſtino* reſignante, Neapoli electus fuit, ſeditque octo annis, nouemque menſibus. Suam potentiam, et papalem magnificentiam extendere didicit. Feſta SS. Apoſtolorum Euangeliſtarum, ac quatuor Doctorum *Ambroſii*, *Auguſtini*, *Gregorii*, *Hieronymi* ſub ritu duplici celebrari voluit. *Adolphus* Imperator Vicarium ſuum in Tuſcia conſtituit, Papa annuente. Iſte anno 1296. villam Appamenſem in ciuitatem erexit, et Abbatiam S. *Antonii* in Epiſcopatum euexit. Diſcordiae Papam inter et Columnenſes oriuntur. Iſti anathemate notantur, cardinalitioque honore, ac omni beneficio eccleſiaſtico priuantur. *Ludouicus* Franciae Rex anno 1297. Sanctorum albo inſeritur. Statuit, vt in Eccleſia Cathedrali Albanenſi deinceps eſſent canonici ſeculares. Sextum Decretalium comportari et publicari fecit. Occiſo in praelio Imperatore, *Albertus* Dux Auſtriae Romanum obtinuit imperium: Papa *Alphonſum* Aragoniae Regem ab excommunicatione abſoluit, regnumque reſtituit. Cardinales creauit. Imperatoris electionem confirmare renuit. Iubilaeum inſtituit. Dominus vniuerſi orbis tam in ſpiritualibus quam temporalibus agnoſci voluit. Rex Franciae a Papa maxime offenſus, Pariſiis concilium conuocauit, in quo *Bonifacius* plurimorum criminum accuſatus, tamquam intruſus, et illegitimus fuit reiectus. Papa contra Regem concilium conuocat, eumque anathemate notat. Imperatoris electionem confirmat. Franciaeque regnum eidem ſubiicit. Capitur, Romam ducitur, magnosque inter dolores moritur.

Benedictus XI. natione Lombardus, ordinis Praedicatorum Alumnus, epiſcopus Oſtienſis, anno 1303. in Papam electus eſt. Sedit octo menſibus et ſeptemdecim diebus. Cardinales

dinales plures creauit. In illos, qui *Boniſacium* Papam cuſtodiae tradebant, et ſceleris complices publicae excommunicationis ſeutentiam pronuntiauit. Cardinales de *Columna* iterum abſoluit, ſed cardinalitiam eis non reſtituit dignitatem. Diſcordias Regem Franciae inter et *Boniſacium* compoſuit. Anno 1304. conſtitutionem, quae incipit.: *Quod olim*, edidit. Obiit Peruſii, ſepultus in eccleſia fratrum Praedicatorum. Eius vitae ſanctitatem Deus miraculis declarauit. Supra annum ſedes vacauit.

Clemens V. natione Vaſco, Archiepiſcopus Burdigalenſis nonis Iunii anno 1305. fuit Papa renuntiatus, Lugduni coronatus. Creauit in eodem loco decem Cardinales, fratres de *Columna* Cardinalitia dignitate iterum decorauit. Duas *Boniſacii* conſtitutiones reuocauit. Regem Aragonum in Sardiniae regno confirmauit. Lugduno anno 1306. Burdigalam rediit. Eodem anno Iudaei in Gallia capti, et expulſi ſunt. Inſula Rhodus a Chriſtianis fuit occupata. Papa anno 1307. Burdigala ſe contulit Pictauum, in quo loco Reges Franciae et Angliae reconciliare ſtuduit. Templarii omnes in Gallia capti et cuſtodiae traditi ſunt. *Dulcinus* haereticus cum aſſeclis fuit ab inquiſitoribus captus, et morte multatus. Anno 1308. *Albertus* Rex Alemanniae a nepote ſuo fuit interfectus. Eccl. ſia Lateranenſis flamma fuit deuorata, vnde magnus luctus fuit Romae ortus. Papa ad iſtius reſtaurationem manus adpoſuit adiutricem. Ad Regem Raciae, qui ſe fidei et eccleſiae Romanae ſubiicere promiſit, nuntios miſit, qui voti ſui penitus fruſtrati redierunt. Papa omnes Templarios vbique cuſtodiae tradi per apoſtolicas mandauit literas. Auenionem cum curia ſua ſe contulit, ibique in magno conſeſſu Venetos, qui Ferrariam occupauerunt, anathemate notauit. Anno 1309. *Henrici* Romanorum Regis electionem Papa confirmauit. Anno 1310. Templarii Pariſiis igne trucidati ſunt. Eodem anno Papa quinque cardinales creauit. 1311. Generale concilium Viennenſe, in quo de Templariis, de terrae S. recuperatione, de totius ſtatus eccleſiae reformatione, et libertatis conſeruatione fuit actum, conuocauit. Templariorum ordo fuit extinctus; memeiusdem diuerſis fatis ſunt ſubiecti. Anno 1313. Reges Franciae, Angliae et Nauarrae S. expeditionem parant. Papa conſtitutiones, quae *Clementinae* adpellantur, in conſiſtorio habito publicauit. Eodem anno obiit, in patria ſua ſepultus. Sedes, *Clemente* defuncto, duobus annis vacauit, diſcordiis inter Cardinales exortis. Rex Franciae moritur. Eius Succeſſor.

Joannes XXII. Anno 1316. Lugduni in conuentu fratrum ordinis Praedicatorum fuit electus. Auenionem ſe contulit, octoque Cardinales ibidem creauit. Anno 1317. *Hugo Geraldi* Epiſcopali dignitate fuit priuatus et perpetuo carceri adiudicatus; denique ſeculari poteſtati traditus, combuſtus eſt. Papa Toloſanam eccleſiam epiſcopalem archiepiſcopatus honore decorauit, ſexque ſuffraganeos archiepiſcopo ſubiecit. Sex quoque villas in ciuitates euexit, in vnaquaque ſedem epiſcopalem erexit. In Archiepiſcopatu Narbonenſi duos quoque epiſcopatus inſtituit. In aliis quoque prouinciis nouos ordinauit Epiſcopatus. Canonicorum ſecularium collegia plura in diuerſis locis inſtituit. Plures edidit conſtitutiones, quarum initium: *Sedes apoſtolica: Suſcepti regiminis execrabilis quorumdam. Clementis* Papae conſtitutiones publicari et ad generalia ſtudia transmitti fecit. Ordinem Grandimontenſem reformari curauit. Anno 1318. Archiepiſcopatum Caeſarauguſtanum inſtituit. Ordinem militum, qui de militia *Jeſu Chriſti* dicebatur, fundauit, bonaque templariorum eidem conceſſit. Anno 1319. Abbatiam Montis Caſſini in epiſcopatum euexit. Anno 1320. *Thomam* epiſcopum Herfordienſem, vitae ſanctitate et eruditione percelebrem Sanctorum numero adſociauit. Pax et concordia Regem Franciae inter

inter et Comitem, atque Communitates Flandriae fuit reſtituta. Paſtorellorum ſectae origo, progreſſus, et interitus. Anno 1320. XIV. Cal. Ian. cardinales Papa creauit. 1321. *Leproſorum* nequitia in Francia fuit detecta, diuerſisque poenis multata. S. *Thomas de Aquino* ſanctorum albo anno 1323. fuit inſertus. Cuius ſanctitas et eruditio commendatur. Papa quorumdam doctrinam in conſiſtorio habito condemnauit. Anno 1327. Cardinalitio honore quosdam exornauit. Plures Conſtitutiones edidit. *Ludouicus IV.* Imperator *Ioanni* Romae *Petrum* Corbarienſem oppoſuit.

Autor hic Catologo ſuo ſequentibus finem impoſuit: *nondum venit finis malorum ipſorum in preſenti lacius ſcribere diſtulimus longiorem narracionis ſeriem ſuo poſt tempore ſcribendorum.*

Haec itaque ſunt huius catalogi de ſummis Pontificibus contenta, iis, quae ad profanam, praecipue Romani imperii, & Regum francorum hiſtoriam ſpectant, breuitatis gratia aut omiſſis, aut paucis adnotatis. Fontes, ex quibus Autor ſuas enarrationes hauſit, fideliter ob oculos ponit, ex iisque veritatis claritatem vnacum fabularum luto aſſumſit, atque illam infecit, inſipidamque hincinde reddidit. Chronologiam eorum ſequebatur, qui anni initium ab Annutiatione Domini ſumunt; iſtam vero, quae a natiuitate Domini inchoat, minime neglexit.

II. Breuis ſummorum Pontificum catalogus. Iſti haec prologi loco praemittuntur. *Hic eſt Cathalogus breuis per modum Cronicorum de romanis pontificibus a beato petro Apoſtolo vſque ad dominum iohannem papam XXII pontificatus ſui anno XVI. decurrente.* In margine ſequens praefatio minuſculis literis ſcripta habetur.

„In fine vero prioris tam propter meipſum quam propter eos quorum animus prolixitate refugit quam faſtidit ipſorum romanorum pontificum ac imperatorum et regum „Francorum nomina ac Tempora quibus preſuerunt et regnauerunt immo et comitum tholoſe „qui in quodam manuali libello ſeparati ſub compendio et epylogo coartaui. In cujus fine „ſubiicere libuit tractatum breuem de tempore celebracionis generalium & particularium „conciliorum. Item de officio miſſe a quibus quando extitit ordinatum. Item nomina A„poſtolorum & diſcipulorum domini Ieſu Chriſti que potui reperire. Tocius vero preſen„tis operis finem feci in eo a quo ſumpſi exordium qui eſt principium et finis omnium „D. Ihesus Chriſtus colligendo ſub quodam breui compendio quaſi epylogo plurium ſcriptu„rarum X. precepta diuine legis et articulos fidei & ſacramenta eccleſie dotes quoque ſeq„tem glorie beatorum cum domino Ihesu Chriſto."

Catalogus incipit a S. *Petro* Apoſtolo his verbis: *Primus omnium Pontificum romanorum Symon Petrus filius Iohannis prouincie galilee vico bethſayda.* In iſto maxima ex parte nil niſi electionis annus, mortis genus, ſepulturae locus, quot annis quilibet Pontificum eccleſiae praefuerit, adnotantur. Hinc inde quaedam eorum facta reperiuntur adſignata, praeſertim de *Clemente V.* et *Ioanne XXII.* fuſe admodum Autor diſſeruit. Praeſens Catalogus ex ſuperiori excerptus videtur; chronologia enim omnino concordat. *Ioannis XXII.* hiſtoria ab anonimo vsque ad eius mortem fuit deducta.

III. *Catalogus Imperatorum.* Autor eidem ſequentem praemiſit praefationem, in qua eum ſcribendi animum ſatis declarat.

„Quoniam ſanctorum martirum et confeſſorum ac virginum tempora et anni in qui„bus floruerunt. ex hac vita ad dominum migrauerunt. in geſtis ipſorum ſepius deſig„nantur per tempora et annos imperatorum et pontificum romanorum. Idcirco conueni-

„ens eſtimauimus vt in fine ſpeculi ſanctorialis ſub quadam breui cronica eorum anni
„et tempora quibus iſti regnauerunt aut illi dei eccleſie prefuerunt. ſub compendio col-
„ligantur. Vt quando legentis animus huiusmodi annos ſcire voluerit. ad hoc recur-
„rere & promtius inuenire valeat tempus & annum quod querit. Collegimus autem tam
„ex hyſtoria eccleſiaſtica euſebii ceſarienſis quam ex tripartita, et ex cronicis Ieronimi &
„proſperi et Yſidori. vſque ad tempora ipſorum et inde ex pluribus cronicis aliorum.
„Notandum tamen eſt, quod de numero annorum magna diuerſitas inuenitur tam in hi-
„ſtoriis „ quam in cronicis quod vt opinamur plurimum contingit propter exemplaria vi-
„ciata, et interdum quia tam hyſtoriographi quam cronographi non eandem annorum ſe-
„riem ſeu ordinem ſunt ſecuti. Sed iſti maiorem. illi vero minorem annorum nume-
„rum poſuerant, et precipue autores nouiſſimi cronicorum, propter propria exemplaria vi-
„ciata. Nos autem illum annorum numerum proſecuti ſumus. quem exemplariorum mul-
„titudo in finem traxit."

Merito Autor praeſentem catalogum vocat compendium, cum de Imperatorum geſtis parum admodum memorat, et quae enarrat, eccleſiae, et ſanctorum hiſtoriam potiſſimum reſpiciunt. Incipit a *Iulio Caeſare*, et vsque ad *Ludouicum* Bauarum progreditur.

IV. *Catalogus Regum Francorum.* Initium ſumit absque titulo. Praemittit autor prologum, in quo agit I. *de origine prima gentis ſrancorum et eorum progreſſu.* II. *De deſcriptione Galliarum.* III. De *diſtributione Galliarum.* IV. De *initio regni francorum et progreſſu eiusdem.* Originem a Troiana gente deriuat. Primus Francorum Ducem *Priamum* conſtituit. Praefationis initium ita ſonat: *Franci origine fuere troiani pagano ritui dediti; poſt famoſum autem et cunctis ſeculis & gentibus notum troiane ciuitatis excidium victoribus grecis cedentes reliqua troianorum pars eorum cum enea ad fundandum ramanum imperium in italiam perrexit; Pars vero alia quaſi XII. millia duce Anthenore in finitimas pannonie partes ſecus meotidas paludes peruenit; Ibique ciuitatem edificauerunt; In qua multis annis habitauerunt, et in magnam coaluerunt gentem; et crebris incurſibus romanum ſolum incurſantes. uſque ad Gallias ferocitatis ſue veſtigia dilatarunt; hos romanis infeſtos conſtans Ceſar filius magni Conſtantini imperatoris bello oppreſſit & tandem romano imperio ſubiectos aliquantulum a ſua feritate manſueſieri coegit etc.*

Duo Francorum duces, *Priamus* videlicet et *Marchomirus*, ex quibus reges ſuum habent ortum, memorantur. Regum Catalogo haec, quae tamen praefationem ad Genealogiam catalogo ſubiectam conſtituunt, praemittuntur:

„*Marchomiro* vero et *Suimone Athenoris* filio francorum ducibus defunctis anno im-
„perii Honorii IX. ſub anno domini cccc. XII. vel XX. franci in commune deliberant vt
„et ipſi ſicut & alie gentes regem habeant et *Pharamundum Marchomiri* ducis filium or-
„dinant & conſtituunt ſibi regem; a quo Pharamundo ſequens regum francorum Catha-
logus exordium ſuum ſumit.

„Eſt autem in principio prenotandum, quod in francorum regibus qui in preſenti ca-
„thalogo conſcribuntur quidam ex ipſis fuerunt ſiquidem reges non tamen per eos fuit
„continuata regalis proſapie ſucceſſio in poſteros deſcendendo, aut quia in liberis maſ-
„culis ſunt defuncti. aut aliis de cauſis ſicut et infra de ſingulis talibus eſt notatum;
„et iſti tales in arbore regalis genealogie deſcribuntur. non quidem intus in recta linea
„arboris, ſed extrinſecus et ad latus. et ob hoc etiam in iſtis non eſt infimus quotacio-
„nis numerus annotatus. Alii vero fuerunt reges per quos extitit regalis ſucceſſio in poſte-
„ros

„ros propagata. qui vſque hodie quo hec ſcripſi *Philippo* huius nominis ſexto regnante „XXXVI. reges tantummodo computantur, et cuilibet iſtorum ſingillatim in principio eſt in „ſequentibus quotacionis numerus ſupputatus. Eſt etiam hic ſciendum quod in francorum „regibus. Tres vſque hodie genealogie ſeu genealogiarum ſeries ex francorum geſtis et „ex pluribus cronicis ſub tali ordine colliguntur. Prima quidem genealogia incepit a „*Pharamundo* pro rege francorum & durauit annis ccc. XXX. videlicet vſque ad *Childericum* huius nominis tercium, qui eciam alias ſcribitur *Hyldericus* in quo terminata fuit „& defecit progenies *Pharamundi* ac in *Clodouei*. qui *Clodoueus* inter reges francorum „Vtus primus extitit Chriſtianus videlicet vſque ad annum domini DCCL. Secunda autem genealogia incepit a *Pipino* qui repulſo a regno *Childerico* prefato rege inutili et „remiſſo regnum ſibi et ſuis optinuit vt iterum liquebit & durauit annis cc. XXXVIII. „videlicet vſque ad *Ludouicum* huius nominis quintum qui fuit filius *Lotharii*. et qui in „iſta genealogia fuit vltimus rex francorum in quo terminata fuit et defecit progenies „*Pipini* Karlenſium ſub anno domini nongenteſimo octogeſimo octauo. Tercia vero qui „nunc regnat incepit ab *Hugone Chapet* qui fuit Pariſienſium Comes duxque francorum „& durauit annis CC. XXXV. videlicet vſque ad *Philippum* huius nominis tertium incluſiue qui duxit vxorem *Helyſabet* de ſtirpe ſeu progenie Karlenſium deſcendentem ex qua „genuit *Ludouicum* huius nominis VIII. et ex tunc in antea. Iſte due tribus videlicet Karlenſium et comitum Pariſienſium mixti regnant. Sicut hec infra in locis ſuis liquidius „apperebunt."

„Sequitur de regibus francorum qui a principio primum in Germania regnare ceperunt Imperii *Honorii* anno IX. ſub anno domini CCCCXIX. vel XX. et dehinc tranſito „flumine reno in Galliis regnauerunt. vſque ad annum domini M.CCC.XX. quo hec „ſcripſi prout ex hyſtoriis et geſtis francorum et cronicis in preſenti cathalogo ſeu tractatu. ſub Compendio recolligitur et habetur. Quorum regnum benedictum a domino „conſeruet rex regum per quem reges regnant. dominus Iheſus Chriſtus."

Iſtis finitis, Catalogus incipit, in quo regiminis anni, Regum geſta breui adnotantur ſtilo.

Primus omnium Rex erat *Pharamundus* qui vndecim annis regnauit. Franci vt comam nutrirent, conſtituit. Ei ſucceſſit anno 431. *Clodius*, qui fere, 20. annis imperauit. Iſte Galliam togatus petit. Iſto defuncto regnare coepit *Meroueus* pater Merouingorum, ſub quo *Attila* Hunnorum Rex occidentale imperium depopulatus eſt. Anno ſui regni duodecimo obiit, et filio ſuo *Childerico* regnum reliquit. Regnauit an. 23.

Iſtius filius *Clodoueus*, de Alemannis victor rediens, ad Chriſti caſtra ſe conuertit, a S. *Remigio* S. Baptiſmatis fonte ablutus. Maxima francorum pars regis exemplum eſt ſecuta. Aquitania, Gothis deuictis, *Clodoueo* ſe ſubiecit. Obiit Rex anno regni ſui trigeſimo. Filii eius patris regnum inter ſe diuiſerunt.

Theodericus natu maior Metenſem prouinciam cum Germania: *Clodomirus* Aurelianum: *Childebertus* Pariſienſem obtinuit regionem, adiectis Senomannia, Pictauia, & Normannia: *Chlotharius* denique Sueſſionem, Picardiam, et Flandriam eſt ſortitus. Fratribus nepotibusque varia ſorte defunctis. totum patris ſui regnum impetrauit. Sueſſione monaſterium S. *Medardi* conſtruxit. Regnauit an. 51. Filii eius iterum regnum inter ſe diuiſerunt.

Har-

Haribertus Pariſiis, *Guntramnus* Aureliani: *Sigebertus* in Auſtraſia: *Chilpercius* Sueſſione ſedem fixit. Honorum geſta, & variae fortunae enarrantur.

Childebertus Sigeberti filius, patre occiſo, ſeptem annis Auſtraſiam rexit, cui eius filius *Theodebertus* ſucceſſit. *Theodericus* eius frater in Burgundia regnauit. *Clotharium* Francorum Regem armis inuaſit. *Brunichildis* omnium malorum, ac bellorum, ac caedium cauſa dignas ſcelerum poenas dedit.

Clotharius II. Chilperici filius annis 43 regni habenas tenuit. Succeſſit ei

Dagobertus eius filius: qui 46 annis Francos rexit. Succeſſorem habuit *Sigebertum II.* Hic duodecim monaſteria conſtruxit.

Clodoueus II. Dagoberti I. filius anno 646 patri ſuo ſucceſſit. In vxorem duxit *Batildem*, quae defuncto Rege, monaſticam profeſſa eſt vitam, et duo monaſteria fundauit. *Clotarius Clodouei* filius, patre defuncto tribus tantum annis regnauit. Huic ſucceſſit eius Frater *Childericus*. A *Bodilone* vnacum regina praegnante peremtus eſt.

Theodericus III. Fratre occiſo, e monaſterio euocatus, rex ſalutatus eſt. *Ebroinus* ſceleſtiſſimus hominum viros ſanctiſſimos, quos aduerſarios ſciebat, perſecutus eſt. Rex anno regiminis ſui 19. aeternitatem adiit in eccleſia S. *Vedaſti*, quam aedificauerat, ſepultus. Filium ſuum *Clodoueum III.* ſucceſſorem habuit, qui patrem quatuor tantum annos ſuperuixit.

Iſto defuncto anno 698 frater eius *Childebertus* regimen adeptus eſt. Regnauit 17. annis. *Dagobertus* eius filius ei ſubſtitutus eſt, qui quinque annis Francos rexerat. *Theodorico* filio adhuc infantulo relicto, *Chilpericus*, *Daniel* dictus, regnum ſibi vendicare ſtuduit. Aſt a *Carolo Martello* Maiore domus victus, *Clotario* iſtud cedere coactus eſt. Iſto vero defuncto, *Carolus Chilpericum*, ſibi reconciliatum, Regem conſtituit. Poſt iſtius mortem *Theodericus* in regno patris ſui per *Carolum Martellum* ſubrogatus eſt anno 727. regnauitque quindecim annis. *Carolus* ſub hoc rege Saxones, Alemannos, Sueuos, Bauaros, et Saracenos deuicit, Aquitaniam, Burgundiamque ſubegit. Obiit iſte anno 741. cui eius filii *Carolomannus*, qui poſtea Monachus factus, et *Pipinus* in maioris domus dignitate ſucceſſerunt.

Theoderico eius frater *Childericus* ſuccedebat, annisque nouem regnabat. Iſtius morte progenies Merouingica extincta eſt.

Pipinus Caroli Martelli filius, qui *Breuis* dictus, expulſo, in monaſteriumque detruſo *Childerico*, Papa adprobante, a Francis anno 750. Rex ſalutatus, et a S. *Bonifacio* Papa in regem vnctus eſt. Regno annis octodecim praefuit. Papam a Longobardorum inuaſionibus repetita vice liberat, ab eo cum filiis ſuis in regem Romae vnctus eſt. Saxones vicit, Aquitaniam Normannis expulſis, ſubiugauit. S. *Ioannis* Baptiſtae capite in Aquitaniam delato in eius honorem eccleſiam aedificauit. Bauarorum dux *Thaſſilo* homagium iſti praeſtitit. Anno 768 obiit, duos filios *Carolomannum*, et *Carolum* relinquens. Ille biennio elapſo, extremum clauſit diem.

Carolus, *Magnus* dictus, totam adeptus eſt Monarchiam. Aquitania obtenta, in ea Epiſcopos et Abbates, atque comites ex Francorum gente conſtituit. Saxones armis adgreditur eosque ſubegit. Longobardos regiones Papae vi ablatas reſtituere armis coegit, eorumque regnum ſibi ſubiecit. Romam SS. Apoſtolorum limina veneraturus petit, plures ditiones eccleſiae concedit. Synodum cum Papa celebrauit, in qua is *Carolo* eligendi pontificem poteſtatem tribuit, patritia dignitate honorauit, Cantum Romanum in Galliae ecle-

eccleſiis introduci fecit Rex. Saxones ſubiugantur. In Hiſpania de duobus Saracenorum regibus victoriam obtinuit. Eius filii Romae in reges vnguntur. Sclauonia *Carolo* ſe ſubdidit. Rex eccleſiae diſciplinam corrigi curauit. Chriſtianos paupertate preſſos vbique eleemoſinis ſubleuabat. Pipinus eius filius ob ſeditionem in monaſterio includitur. Scholas aperuit, omnes ſcientiarum diſciplinas doceri iuſſit. Anno 799 iniuriam Papae Leoni illatam vlturus Romam cum exercitu ſuo venit, iſtum in ſedem reſtituit, reosque ſceleris damnat. Dein anno 801 Imperator Romanorum ſalutatur, et a Papa coronatur. Eius pietas, religio, et ſanctitas laudatur: Viuendi mos enarratur. Eius conſtitutiones tam in eccleſiaſticis quam politicis. Terram S. e Saracenorum manibus eripuiſſe dicitur. SS. Corpora, aliasque S. Reliquias vndique impetrauit. Eccleſias reparauit, monaſteria fundauit, Epiſcopatus inſtituit. Imperii coronam filio ſuo *Ludouico* tradidit. Regna inter filios diuiſit. Obiit anno 814 Imperii et regni ſui 46, aetatis vero 72. Aquisgrani ſepultus.

Ludouicus Pius, Aquitaniae Rex a patre renuntiatus, imperii coronam quoque obtinuit. Imperauit annis 27. Ingreſſus imperii fuit ſecundus, ſed multis tribulationibus finis repletus: nam a Nepote ſuo, et liberis ſaepius fuit impugnatus, coronam quoque deponere coactus eſt. Aquisgrani conuentum Epiſcoporum et principum conuocauit, multasque conſtitutiones in eccleſiae commodum edidit. Saraceni Italiam deuaſtant. Imperator plures maieſtatis reos diuerſimode multauit. Inter filios regna ſua diſtribuit. Anno 842 a regno terreno ad coeleſtia tranſiit, in Metenſi eccleſia ſepultus. *Pipinus II. Ludouici* filius Aquitaniam regendam obtinuit. Obiit patre ſuo adhuc viuente. *Ludouicus* Germaniam impetrauit. Regnauit annis 23. tres filios reliquit. *Lotharius I.* patre mortuo imperii corona decoratus eſt. Fratres ob regni partitionem inter ſe diſſidias excitarunt, et gens contra gentem acriter pugnauit. Noua partitione adornata, diſſidiae compoſitae fuere. Normanni Galliam deuaſtant.

Lotharius, partito inter filios ſuos regno, ſeculo regnoque renuntians, monaſticam amplexus eſt vitam. Obiit anno 856.

Carolus, cognomento *Caluus*, *Ludouici* filius facta diuiſione Franciam et Aquitaniam obtinuit. Anno 877 Imperator renuntiatus eſt. Germaniam armis inuadit, ſed a nepote ſuo *Ludouico* fugere coactus. Graecorum mores & conſuetudines imitatus eſt. Eccleſias aut conſtruxit, aut reparauit. Flandriae Comitatus originem ſumſit. Ex Italia *Carolus* rediens Mantuae obiit. In franciae regno filium ſuum *Ludouicum Balbum* ſucceſſorem habuit, qui duobus tantum annis regnauit. Iſto defuncto, filii eius *Ludouicus*, et *Carolomannus* Franciam rexerunt. Normanni cum Danis Franciam et Lotharingiam depopulati ſunt. Franci *Caroli* Imperatoris auxilium contra Normannos implorantes, eidem Franciae regnum ſubiiciunt. Quaedam regni iſtius pars, quae Normannia dicitur, iſtis conceſſa eſt. *Carolo* Imperatori ſucceſſit *Arnulphus*. *Odo* e Saxonum gente quinque annis Francis praefuit.

Carolus Ludouici Balbi legitimus filius *Odoni* duodennis ſucceſſit. Regnauit annis 27. Normanni Galliam et Lotharingiam inundarunt. *Arnulphus* Imperator valido exercitu maximam eis fecerat ſtragem. Normannorum Ducum origo. *Arnulpho* ſucceſſit *Ludouicus III.* iſti vero eius filius *Conradus*, huic *Henricus Ottonis* Saxoniae Ducis filius. Rege Francorum *Carolo* occiſo *Rudolphus* Burgundiae Dux a Francis in regem electus eſt, Italiaequae regnum, expulſo *Berengario*, ſibi ſubiecit. Obiit anno 938.

Ludouicus IV. Caroli Simplicis filius *Rudolpho* defuncto, patris regnum impetrauit. Proceres regni contra illum rebellarunt. A Normannis captus, cuſtodiae traditus eſt.

Ottonis Imperatoris armato auxilio libertatem obtinuit. Obiit anno 955. Rhemis ſepultus.

Lotharius IV. filius *Ludouici* ab anno 956 vſque ad an. 986. regnat. *Hugo* Magnus Comes Pariſienſis ducis dignitate decoratus eſt. Inter Imperatorem et Regem belli flamma fuit excitata, pluribus regionibus deuaſtatis tandem extincta eſt. Rex Lotharingiae renuntiauit, *Lothario* ſucceſſit

Ludouicus V. eius filius, vltimus ex ſtirpe Carolingica. Iſto defuncto tam *Hugo* qui dictus *Chapet*, quam *Carolus* Lotharingiae Dux *Ludouici* Patruus Franciae regnum ſibi vendicare armis quoque conati ſunt. *Carolus* dolo captus, cuſtodiae traditur, regnoque priuatur.

Hugo itaque *Chapet* anno 988. a Francis Rex ſalutatur. SS. *Richarii* et *Galerici* corpora in Flandriam translata fuere. *Hugoni* ſucceſſit eius Filius

Robertus, qui *piiſſimus* adpellatur. Cantus Eccleſiaſticos plures compoſuit. Eccleſias et monaſteria reſtaurauit et aedificauit. Obiit apud Melendinum anno 1031. in eccleſia S. *Dionyſii* ſepultus. *Hugo* eius filius in Regem vnctus, patre adhuc viuente mortuus erat. *Roberto* itaque ſucceſſit

Henricus I. eius filius. Regnauit an. 28. vel 29 filium ſuum *Philippum* octennem vngi in Regem fecit; regnare vero iſte cœpit anno 1058. Poſt patris mortem an. 48. Monarchiam rexit.

Ludouicus VI. cognomento Groſſus *Philippo* patri ſuo anno 1107. vel 1109. ſucceſſit, annisque 28. vel. 29. regno praefuit. In eius locum ſubrogatus eſt eius filius Philippus II. qui duobus poſt diebus ab equo praecipitatus, miſere obiit.

Ludouicus VII. *Ludouici Groſſi* filius annis 43. regni habenas tenuit. Fuit ſimplex, benignus, iuſtus, ac manſuetus. Terram S. infidelium manibus erepturus, S. expeditionem cum aliis Europae principibus parauit. A Graecis capitur, ſed fuga ſibi conſuluit. Obiit anno 1181. Succeſſorem ſibi conſtituit filium ſuum

Philippum III. Timens Deum nil magis quam iuramenta abhorrebat. Hoſtes eccleſiae et perſonarum eccleſiaſticarum vi opprimere ſtuduit: regni etiam inimicos compeſcere ſciuit. Iudaeos e toto regno effugauit, ſynagogas in eccleſias conſecrari curauit. *Cotarelli* homines immaniſſimi interfecti ſunt. Prouinciam Viromandiam Flandriae Comes Regi reſtituere armis coactus eſt. Inter iſtum et Angliae Regem exortae ſunt diſſenſiones. Pace reſtituta, ambo contra infideles crucem et arma ſumſerunt. *Richardus* Comes Pictauienſis aduerſus Regem bellum parat. Angliae Rex, Franciae regnum iterum adgreſſus, vincitur. Rex S. expeditionem ingrediens, vltimam ſuam voluntatem declarauit. Reuerſo Rege, belli flamma inter Angliae Regem, Flandriae Comitem et Francos excitata, plures prouincias deuorauit. Rex *Philippus*, totum Franciae regnum a concilio Diuionenſi interdicto fuiſſe ſubiectum audiens, furore excitatus clerum fugauit, eccleſiarum bona ſibi vendicauit. Anno 1200. pax rediit. Diſſenſiones inter Angliae Regem, Flandriae Comitem et *Philippum* iterum reſuſcitatae ſunt. Iſte, prouinciis ab hoſtibus ereptis, iisque oppreſſis victor rediit. Obiit anno 1223. Pariſiis in S. *Dionyſii* eccleſia ſepultus.

Ludouicus VIII. Anno 1223. cum regina *Blancha* coronatus eſt. Regnauit annis tribus. Contra Pictauienſes mouit exercitum. Aquitaniae principes Regi ſe ſubiiciunt.

Anno

Anno 1225. cum eccleſiae Epiſcopis, magnatibus contra Albigenſes crucis ſignum adſumſit. Morte in hac expeditione oppreſſus, in Franciam reuerſus obiit.

Ludouicus IX. anno 1226. Rhemis, patre defuncto, Regni corona decoratus eſt. Feliciſſimum omnino regiminis initium fuit; belli enim flammas ſub patris ſui imperio vndique excitatas penitus extinxit, rebellesque plurium Comitum animos ſedare ſaepius ſciuit. Pace in ſuo regno reſtituta, S. expeditionem aduerſus infideles cum pluribus regni ſui principibus parat, regni cura matri ſuae *Blanchae* commiſſa. Anno 1254. in patriam reuerſus laudabiles conſtitutiones edidit. Anno 1265. ſecundo terram S. e hoſtium manibus erepturus crucem adſumſit. Anno 1270. praeteritis laboribus haud perterritus, tertia vice mare cum ſuis transfretauit. In hac expeditione Rex religioſiſſimus apud Tunicium in caſtris eodem anno obiit, delatus in Franciam in monaſterio S. *Dionyſii* tumulatus eſt. *Bonifacius* VIII. eum ſanctorum faſtis adſcripſit.

Philippus IV. cum patris ſui corpore in Franciam reuerſus anno 1271. in Regem vnctus eſt. *Alphonſo* Toloſano Comite ſine liberis defuncto, Toloſanus comitatus ad Franciae Regem deuolutus eſt. Ditiones Comitis *Fuxi*, iſto capto, occupauit. Contra *Petrum* Aragoniae Regem crucem, conceſſa a Papa omnibus aduerſus illum militantibus plenaria indulgentia, adſumſit. Peſte in reditu infectus Perpiniani obiit. Pariſios delatus, in eccleſia fratrum Praedicatorum ſepultus eſt. Anno 1285. ei ſucceſſit eius filius

Philippus V. qui an. 29. regni habenas tenuit. Anno 1289. diſſenſiones inter iſtum et Angliae Regem ortae ſunt. Iſtis vix ſopitis nouae excitatae fuere. Papam inter et *Philippum* maximae diſcordiae exortae fuerunt. In conuentu Pariſiis a Rege conuocato *Bonifacius* Papa illegitimus, intruſus, immo et haereticus declaratus fuit. Iſte, Romae concilio habito, contra Regem queſtus, eum tandem anathemate notauit, regnumque Franciae Imperatori ſubiecit. Anno 1304. *Benedictus Bonifacii* ſucceſſor lites compoſuit. Anno 1306. in toto regno omnes Iudaei, bonis eorum fiſco addictis, capti et expulſi ſunt. Anno 1307. Templarii in Francia vbique capti, cuſtodiae traditi, diuerſisque modis multati ſunt. Anno 1311. Auenione *Clemens* V. in publico conſiſtorio Regem contra *Bofacium* Papam defendit. Cancellarium Regis ab excommunicatione abſoluit. Anno 1313. *Philippus* obiit apud S. *Dionyſium* ſepultus.

Ludouicus X. Nauarae Rex, patre defuncto, anno 1314. Franciae regni ſolium aſcendit. Flandriae Comitem armis inuadit. Iudaei in Franciam redeunt. Poſtquam dimidium ſupra annum vixerat, Pariſiis obiit, praegnantem relinquens reginam, quae Filium, qui ſeptimo a natiuitate die mortuus erat, peperit. Succeſſit itaque *Ludouico*

Philippus VI. Frater eiusdem, qui vſque ad ſui nepotis mortem Regentis nomine, vtrumque regnum gubernauit; iſto vero defuncto in Regem ſe vngi fecit. 1320. pax et concordia *Philippum* inter et *Robertum* Flandriae Comitem reſtaurata et firmata eſt. Iſte et omnes Flandriae communitates Regi homagium, et fidelitatis iuramentum praeſtitere. Obiit Rex anno 1321. nullum regni haeredem relinquens.

Carolus IV. *Philippi* frater, iſto defuncto regnorum Franciae et Nauarrae haeres factus, Rhemis in regem vnctus eſt. Septem annis regnauit; obiit anno 13 7. nullo maſculo haerede relicto.

Philippus VII. Comes de *Valeſio*, ex fratre *Philippi* V. *Carolo* progenitus, Rex renuntiatus et coronatus eſt anno 1328. Frandriae gentem in Comitem rebellem armis inuaſit, facta magna ſtrage, ſibi totum comitatum ſubiecit. Anno 1329. conuentu habito,

mone-

monetae valorem determinauit. Anno 1330. regina perperit filium *Ludouicum* nomine, qui vero primo menſe obiit. Hucusque Regum Francorum catalogus. Sequitur

IV. Eorumdem Regum genealogia, figuris, et imaginibus exornata, cui prologus, in quo de prima Francorum origine, fabellis referta agitur, praemiſſus eſt. Eius initium ita ſonat: *Franci ex ſua prima origine fuere Troiani. ſicut ex geſtis francorum et ex cronicis antiquis colligitur euidenter* etc. In fronte rubris ſcriptum legitur: *Turchotus ſiue Torgotus. et Francio fuerunt duces in prima fundatione ciuitatis Sicambrie.* Genealogiae ſequens arboris explanatio praemittitur:

„Hec eſt arbor Genealogie Regum Francorum. In qua generacio et ſucceſſio eorumdem in regno Francie deſcribitur ſeriatim. A *Pharamundo* inchoans in recta linea deſcendendo; alii vero qui de eadem proſapia deſcendunt ac Regine. et ſancti aliqui contemporanei. et quidam Reges Burgundie. et Ytalie. et Anglie de eadem progenie deſcendentes lateraliter infra ſuos circulos depinguntur. ſola capita habentes. dignitatem autem ſuam declarando per dyademata. ſi ſancti fuerunt Reges aut Regine. Si vero nullam dignitatem habuerunt nuda capita depinguntur. et ſingulorum nomina literis rubeis deſcribuntur. prout infra liquebit."

Incipit itaque a *Marchomiro*, et vſque ad *Philippum* VII. ex Comitum *Valeſiorum* familia ortum progreditur.

V. *Genealogia Comitum Toloſanorum* quorum nomina et geſta ex Chronico magiſtri *Guillelmi* de *Podio Laurentii* et ex geſtis, nobilis viri Comitis *Montis Fortis* & quibusdam aliis collegit. Incipit absque Titulo a Praefatione his verbis: *Legitur in Geſtis francorum et in Cronicis antiquis, quod Karolus huius nominis primus qui pro felicitatis magnitudine cognominatus eſt magnus filius Pipini regis francorum, defuncto patre ſuo Pipino, ſucceſſit in regno cum Karlomanno Fratre ſuo quo poſt biennium defuncto. Karolus magnus tocius regni francorum adeptus eſt monarchiam* etc. Nomina Comitum ſunt ſequentes: *Yſauretus*: *Betrandus*: *Guillermus*: *Raymundus* de S. Aegidio: *Guillermus*: *Tarhaferri*: *Poncius*, *Aymericus*: *Raymundus* II. *Bertrandus*: *Guillermus* de *Toloſa*: *Alphonſus*: *qui Hildephonſus*: *Raymundus* III. *Raymundus* IV. *Symon* Comes Montis Fortis: *Raymundus* V. *Alphonſus* Comes Pictauiae, quocum Comitum Toloſanorum familia fuit extincta, ac Comitatus in Regum Francorum poteſtatem deuolutus eſt.

VI Tractatus de conciliis generalibus *et particularibus*. Tituli loco haec leguntur: *Incipit tractatus breuis de temporibus et annis generalium & particularium Conciliorum.* Haec excipit praefatio, quae ſequentis eſt tenoris:

„De ſacroſanctis ſynodis ſeu conciliis generalibus ſeu vniuerſalibus Tractatus Gracianus in decretis d. XV. et XVI. per totum Auctoritatibus ſanctorum atque doctorum ſatis euidenter oſtendit. Sub quibus romanis pontificibus & imperatoribus extiterint celebrata: De annis autem ab incarnacione domini Iheſu Chriſti nullam facit idem aliter mencionem. In nonnullis vero cronicis atque geſtis anni in quibus peracta ſunt. Varie ab aliquibus ſubputantur, quod plerumque contingit ex vicio ſcriptorum. Interdum autem ex varietate ipſorum ſcribentium tractatorum. Quo circa perſcrutatione ſollicita annos ipſos in quibus facta ſunt quantum potui ſtudui inuenire et in locis ſibi competentibus conſcribere necnon quedam alia notabilia de actis in ipſis conſiliis breuiter ac ſub compendio in preſenti opere perſtringendo. Libet autem premittere quod ex multis ſanctorum autoritatibus edocetur. Quod inter cetera concilia quatuor venerabiles ſy-

„no-

„modi precipue numerantur, que totam principaliter fidem quaſi quatuor Euangelia et „quatuor paradiſi flumina complectuntur. Hec autem quatuor concilia interdum ſeptem „ab aliquibus et octo ſepius nominantur. Sicut p. d. XVI. Cap. quod ſic accipiendum eſ„ſe docetur, quia quatuor quidem fuerunt et nominantur ex eo quod in quatuor locis prin„cipaliter celebrata ſunt. A quibus locis denominacionem acceperunt puta concilium Ni„cenum. Conſtantinopolitanum. Epheſinum & calcedonenſe. Octo vero eadem ſepius „ideo nominantur. Quia in prefatis locis ſucceſſiuis temporibus fuerunt octo vicibus cele„brata. Sciendum eſt autem quod aput ſapientes Grecorum prout in libro qui nomo„chano intitulatur inuenitur quinque tantum ex ipſis generalia Concilia nominantur. Et „hoc ideo contigiſſe tradunt quia non interceſſit in aliis romani pontificis auctoritas et e„piſcopi non fuerunt vniuerſaliter conuocati vel ideo quia non ediderunt canones doctri„nam fidei continentes. Sed illa tantum modo que ad honeſtatem et mores eccleſie per„tinebant. Verum ſiue Generalia ſiue particularia nominentur. Cuncta tam que in ipſis „a fidelibus patribus decreta ſunt & a romano pontifice confirmata. Communiter ab vni„uerſali eccleſia ſunt recepta, & eorum autoritas tam in negociis fidei quam in aliis, pa„rem optinent firmitatem. Ceperunt autem huiusmodi generalia concilia celebrari a tem„poribus Conſtantini magni & beatiſſimi pape Silueſtri ſicut ait Yſidorus. ethi. libro VI. „Caplo XVIII. In precedentibus itaque annis perſecutione feruente, docendarum plebium „facultas minime dabatur. Et inde Chriſtianitas in diuerſas hereſes ſciſſa eſt. Quia non „erat epiſcopis licentia conueniendi in vnum. Sicut hec leguntur. d. XV. C. canones ge„neralium. Poſt hec autem de particularibus conciliis habitis in partibus orientis, ac e„ciam occidentis, quibus annis & temporibus & ſub quibus & a quibus romanis pontifi„cibus fuerunt celebrata. ſubnectere libuit. Memorabilia quedam quantum potui repe„rire ex pluribus geſtis et cronicis colligendo que autem deſunt ſuppleri poterunt occaſio„ne ſumpta ex iſtis. Ab illis qui nouerint et inuenerint plenius veritatem, necnon libere „emendari & corrigi. Si qua in ſequentibus reperta fuerint corrigenda.“

Praefatione abſoluta, ipſe tractatus de octo primis Generalibus Conciliis initium ſumit, quem mox iſte de particularibus, quae tam in oriente quam occidente celebrata fuere, ſequitur. Autor ea, quae in iſtis tractata fuerunt, breui admodum ſermone abſoluit.

VII. *Tractatus de Ordinatione Miſſae, & Caſus, qui in eiusdem celebratione poſſunt contingere.* Operi ſequentia tituli loco praemiſſa ſunt: *De ordinacione Officii Miſſe facta a domino Iheſu Chriſto & ſanctis eius apoſtolis, ac demum per ſummos romanos pontifices ſucceſſiue.* Ex his patet, in praeſenti Tractatu ſolum ea referri, quae tum ipſe Chriſtus ſummus ſacerdos, tunc Apoſtoli et ſummi Pontifices circa miſſae ſacrificium ordinauerunt. Tractatus ita incipit: *Primus et ſummus pontifex et ſacerdos in eternum ſecundum ordinem melchiſedech non quidem leuiticus ſed euangelicus non veteris ſed noue legis in nocte cene pridie quam pateretur in Cruce inſtituit et tradidit Apoſtolis formam et verba conſecracionis ſui corporis et ſanguinis in heucariſtie ſacramento etc.*

Secunda pars huius tractatus ita inchoat: *Inter cetera vero que ſcire oportet ſacerdotem dum accedit ad altaris ſacrificium ſunt tria. Oportet enim quod ſciat et intelligat impedimenta que celebracioni frequenter obuiant.*

In fine in duabus paginis arborum conſanguinitatis, et adfinitatis figurae perpulchre depictae reperiuntur.

Haec ſunt huius codicis excellentiſſimi contenta, de quibus *Genealogia* ſeu *Chronicon comitum Toloſanorum* inter vetera monumenta hiſtoriae Comitum Toloſae Gallica lingua ſcriptae ſubiuncta edidit *Guillelmus Catellus* Toloſae 1623. deinde *Caſus*, *qui in celebratione Miſſae accidere poſſunt*, circa initia Typographiae ſine anno et loco iteratis vicibus typis expreſſi exiſtunt. *Baluzius* in *Papis*, qui Auenione fixerunt ſedem, vitam duplicem *Clementis* V. & *Ioannis* XXII. ex Catalogo fuſiori et breuiori Pontificum vulgauit. *) Reliqua adhuc inedita exiſtunt.

Bernardus Guido, qui falſo de Caſtro S. *Vicentii* adpellatur, ex vico Roerio oriundus, ordinis Praedicatorum Alumnus, haereticae prauitatis inquiſitor, primum Tudenſis deinde Lodouenſis Epiſcopus, vir ſua aetate de republica literaria eccleſiaſtica bene meritus, praeter opera recenſita, plura alia ingenii ſui monumenta, quae *Quaetif* cum aliis refert, orbi literario reliquit.

*) Conf. *Quetif*. d. l. ſcript. Ord. Praedic. p. 575. *Fabricium* in Bibl. med. et infim. *Latinit.* L. 2. p. 220.

II.

Hiſtoria Caeſarum, in fol. Codex pergamenus Sec. XVI.

Praeſentem codicem Cl. *Georgius Guilielmus Zapf* Electori & Archiepiſcopo Moguntino a Conſiliis intimis RR. ac Perilluſtri Abbati noſtro Domino Wicterpo dignitatem nouiter adeptam gratulaturus, anno 1790. cum epiſtola dedicatoria, Vlmae eodem anno impreſſa, in veteris amicitiae, et obſeruantiae monumentum obtulit. In iſta Cl. *Zapfius* tam externam codicis illius faciem, quam res in eo comprehenſas tam luculento ſermone ob oculos ſiſtit, vt abſque errandi timore eum ſequi valeam.

Codex octoginta foliis ſcriptis conſtat: priora ſexaginta octo numeris notata, nouemdecim poſteriora numeris omnino carent. Characteres maiuſculi ſunt, et perelegantes. Tituli et inſcriptiones textui inſertae rubro colore ſunt exaratae. In marginibus adnotationes aut emendationes a *Conrado Peutingero* adpoſitae reperiuntur. Praeter punctum nullum aliud diſtinctionis ſignum obſeruatur. In margine Caeſaris nomen maioribus literis occurrit adpoſitum. *Peutingerus* plura de textu litura notauit, eaque aut in margine, aut in pagellis papyraceis inſertis emendare conatus eſt. Plura quoque a *Bildio* noſtro *emendata et* aucta ſaepius occurrunt, vti eiuſdem characteres clare demonſtrant.

Caeſarum vitas Auctor ſuccincto delineauit ſtilo; memorat quoque eorum coniugum & liberorum nomina et memoriae digna facta. Lapidales inſcriptiones, quae de iis mentionem faciunt, & eorum geſta illuſtrant, necnon numiſmata in eorum memoriam cuſa, recenſet. Scriptores, e quibus ſuas enarrationes hauſit, diligenter indicat. Numiſmatum inſcriptiones multa ſolertia collegit, & pro adhuc exquirendis vacua reliquit ſpatia.

Opus abſque titulo incipit a C. *Iulio Caeſare* hac inſcriptione: C. *Iulius Caeſar Dictator*, de quo ita legitur: *L. Caeſaris & Aureliae fil. poſt exactos Reges Xviris eiectis ſyllanis: Marianisque factionibus adhuc gliſcentibus cum R. R. P. ſub Caeſare aegre penderet imperium in ſe primus tranſtulit popularis maxime et dominandi expertiſſimus Imp. praenomen et P. P. quod cognomentum M. T. C. primus meruit appellari paſſus eſt Cn. Pompeium, et*

Ex-

Exteros vicit, Triumphos egit, Gallicum Alexandrinum Ponticum Africanum et Hiſpanienſem Imperio ſolus praefuit Ann. IIII. Mens. VII. Anno vero aetatis ſuae. LVI. a Cimbro Metello Caſca C. Caſſio D. Bruto et aliis: vulneribus XXIII. Confoſſus eſt: percuſſorum fere nullus triennio ſupervixit. Haec excipiunt ſequentia: *De vxoribus et filiis eius C. Suet. Tranquillo & Plutarcho referentibus. Lex marmori inciſa Rubiconi admota, quod flumen Caeſar cum exercitu pertranſiuit: Inſcriptiones lapidum* Romae ad *S. Baſilium*, et in loco ſubterraneo Capitolii. *Numiſmata* argentea et aerea.

Caeſarem ſequitur *Marcus Lepidus*; iſtum M. *Antonius*, cuius vxorum et filiorum mentio fit. Numiſmatum argenteorum inſcriptiones.

C. Octauius Caeſar Auguſtus, de quo haec auctor habet: *Octauii et Actiae fil. a Caes. auunculo ſuo adoptatus, quo occiſo primum cum* M. *Antonio et M. Lepido triumuiris deinde XII. fere annos cum* M. *Antonio nouiſſime ſolus annis XLIII. R. Pub. praefuit eam in melius redigens Imperium ampliauit multos domuit atque cohercuit Triumphos egit Dalmaticum Acciacum et Alexandrinum cum a primo Conſulatu annos LVII. Rem. P. tenuiſſet aetatis ſuae LXXVI. minus diebus XXXV. princeps bonus morte ſenili atque praeoptata Nolae obiit Senatorum humeris delatus eſt in campum Marcium.*

Sequuntur de *vxoribus et filiis* eius ex *Suet. Tranq*: *Edictum Caeſaris Auguſti* ex eodem: *Acclamatio Valerii Meſſalae ad Caes. Auguſt. cunctis demandantibus; Lapidum inſcriptiones* Romae in platea pontis *S. Mariae* in domo *Zambolini*: ſupra portam S. *Laurentii* in porta maiori: Menteſae: Gebennis prope aedem S. M. *Magdalenae*: in ponte *Arimini*: in agro Illicitano: Opitergii: Cordubae: Antiquariae ad S. *Iſidorum*: Peruſii ſupra arcum penes eccleſiam S. *Herculani*: Romae trans Tiberim in domo *Iacobi*: in Griſalco firmano: Auguſtae Vindelicorum apud me *Conradum Peutinger*: Viennae in ducatu Auſtriae in Collegio Scholaſticorum: in ciuitate Iaderitana ad S. *Chryſogonum*: in Hiſpania: Treuiris: Phani in arcu triumphali in inſula Liburni Vlaſichi: Veronae in Templo S. *Fioriani* verſus vallem Pulicellae: Aquileiae: Ticini ad S. *Ioannem* in Burgo: Romae in aedibus Vrſinorum: apud carcerem Tulianum: extra portam latinam: Tarraconae in Hiſpania: Nepeſinae: Brixiae in turri eccleſiae cathedralis: Veronae ad S. *Ioannem* in valle, et in eccleſia S. *Caeciliae*: apud villam nouam in agro Veronenſi: Veronae ad S. *Martinum*, et iuxta diuerſorium Pallei: Romae in aedibus *Ioan.* de *Amiſciatis*: ad S. Io. ante portam latinam: Lügüdüni: Romae ultra S. *Sebaſtianum*, ad S. *Marcellum* ad S. *Euſtachium*, in eccleſia S. *Mariae* ad Portugallos, in eccleſia S. *Nicolai*: in domo *gentilis Baſſi*, in monaſterio S. *Annae*: ad S. *Bibianam*, in monte Auentino: ad S. *Ioan.* ſub Capitolio, in domo *Iulii Poncii*, in eccleſia S. *Mariae*, ad S. *Siluestrum* in montibus, ad S. *Mariam* trans Tiberim, prope S. *Laurentium*, in monte Vimiuali, in S. *Laurentio* extra muros, ad S. *Marianam nouam*, in eccleſia S. *Stephani* in Triello, ad Campum Florae in domo *Zambolini*: Auguſtae Vindel. in eccleſia S. *Vdalrici* nuper effoſſa: Auximi: in noua ciuitate Dalmatiae: Tergeſti: Rauenae ad S. Spiritum: in lapide quadrato: in ara gemina. Poſt haec numiſmatum aurei, argenteorum et aereorum inſcriptiones.

Marcus Agrippa, eius vxores et filii ex *Suetonio*: inſcriptiones lapidum et numiſmata.

Nero Druſus, qui ob inſignes de Germanis relatas victorias *Germanicus* dictus eſt. Eius vxores: inſcriptiones lapidum Romae extantes: numiſma.

Ti-

Tiberius Caeſar, de quo haec habet Autor: *Tiberius Tib. Neronis & Liuiae Druſillae fil. Caeſ. Aug. preuignus a quo eciam adoptatus atque relictus heres. Druſi Frater. Patre Victrico Caes. defuncto quaſi coactus principatum ſumpſit, Appellacionem Imp. tardius admittens de Illyricis Triumphum egit nec bonis nec malis Principibus adnumeratur. Fuit tamen incontinens libidinoſus vini quoque appetentiſſimus, et in propinquos et alios ſatis crudelis annum agens LXXVIII. Imperii vero XIII. genere incerti morbi Campaniae in villa Luccullana obiit.*

De illius vxoribus et filiis. Inſcriptiones Lapidum in ſequentibus locis: Tarraconae in Arragonia: Interamnis: Beneuenti: Romae in vaticano ad S. *Petrum*: Calcidiae in Euboia: Arimini ad pontem: Romae circa monaſterium S. *Andreae*, in monte Tarpeio: Patauii ad S. *Iuſtinam*: in ciuitate noua Dalmatiae, in Agulia: Romae inter portam Appiam et Latinam: Sagunti. *Numismata* aurea, argentea et aerea. De *atrocitate Tiberii ex Suetonio*.

Germanicus Caeſar *Druſi* et *Antoniae* filius: anno aetatis ſuae 24. non ſine veneni ſuſpicione diuturno morbo vexatus in Antiochia Syriae obiit. *Eius uxores et filii. Inſcriptio* Romae in pede Capitolii. *Numismata* tantum *aerea*.

Caius Caeſar, *Caligula* dictus ob caligam militarem a loco Caſtrenſi tractam, homo omnium ſcelerum accumulatiſſimus, anno aetatis ſuae 28 imperio 3. occiſus eſt. *Eius vxores et filii. Lapidum inſcriptiones* Romae ad duodecim Apoſtolos: Morae in Templo S. *Iacobi*: apud Gades: Deinae. *Numismata* tantum aerea.

Claudius Caeſar, pleraque bona egit, ſed crudelitatis et ſaeuitiae accuſatur. Anno imperii 14. veneno extinctus dicitur. De *ſponſis et vxoribus eius. Lapidum inſcriptiones* Rauennae ad portam auream: Romae in hortis haeredum *Lanutii Palumbi*, in porta maiore vrbis, ad S. *Georgium* ad velus aureum: Corae: Romae ad pontem Lucanum, in Vaticano: Beneuenti: Romae ad S. *Mariam* Monticellis: Beneuenti. *Numismata* aurea argentea et aerea.

Germanicus, ſeu *Britannicus* a *Nerone* veneno enecatus eſt.

Claudius Nero decimo ſeptimo aetatis anno Imperator ſalutatus, leuis, rapax, prodigus, libidinoſus, effuſus, ſaeuus, parricida, immo ad omne dedecus natus, anno imperii 14. mens 17. d. 28. e vita migrauit. *Eius vxores. Lapidum inſcriptiones.* Romae in Turre de campis, in pede Capitolii, inter portam Appiam et latinam: Interamnis. *Dicteria in Neronem* a *Suetonio* relata. *Numismata* aurea, argentea et aerea.

Virgineus Ruffus germanici exercitus in Gallia dux, annum 83. excedens obiit publicis exequiis a C. Tacito ornatus.

Sergius Galba caelebs, procurante *Othone* inſidiis circumuentus aetatis ſuae anno 73. imperii vero menſe 7. iugulatus eſt. *Inſcriptio lapidis* Romae ad *Alexandrum* de *Sciatis*. *Numismata* argentea et aurea.

Piſo frugi Licinianus extimatione recti ſeuerus, ad omnem virtutem adcomodatus, *Othone* petente trucidatus eſt.

Silüius Otho a praetorianis Imperator renuntiatus eſt: homo mollis, et obrutus voluptatibus, a Vitellianis die imperii 95. trucidatus eſt. *Eius vxores. Numismata argentea.*

Aulus Vitellius a militibus Germanicianis imperator renuntiatus, a Flauianis captus, et trucidatus in Tiberim proiectus eſt, anno imperii menſe octauo. *Numismata* argentea et aerea.

Fla-

Flauius Veſpaſianus Auguſtus ex gente Flauia, a Maeſiaco exercitu imperator electus, rempublicam optime reſtituit, de Iudaeis triumphauit. Anno aetatis 69. menſ. 1. d. VII. imperii vero 9. menſ. 11. d. 22. vſu aquae frigidae vitiatis inteſtinis, ſtans efflauit ſpiritum. *Eius vxores et filii. Inſcriptiones* Romae in tabula aenea in eccleſia Lateranenſi: Viterbii in aula epiſcopali: Romae in porta maiori apud S. Crucem, in capitolio prope manum aeneam, in Celio monte ad hoſpitale S. Angeli, in domo Maximorum, ad arcum *Neruae*. *Numiſmata* quam plurima aurea, argentea, aerea.

Titus Veſpaſianus Auguſtus, Veſpaſiani Caeſaris filius, natura licet modeſtus, beneuolentiſſimus eſſet, crudelitatem tamen non abhorruit. Omnium luctu febre correptus anno aetatis 42. imperii 2. m. 2. d. 20. obiit. *Eius vxores. Inſcriptiones* Romae in arcu triumphali ad S. *Mariam* nouam, in porta maiori vel porta S. *Laurentii*, in porta maiori ad S. Crucem: inter Baias et Auerſam: iuxta pontem Lucenſem in agro Tiburtino: in via Oſtienſi apud S. *Paulum* extra vrbem ad pontem dictum de Barca: Tarraconae in Arragonia. *Numiſmata* aurea, argentea, aerea.

Domitianus Frater *Titi* primis annis moderatior, mox inſolens, crudelis, in flagitia proruptus, duplicem triumphum egit. Anno aetatis ſuae 38. iuxta alios 45. imperii 15. occiſus eſt. *De eius uxoribus. Inſcriptiones lapidum* Romae iuxta portam Appiam, in coemeterio S. *Agnetis*. *Numiſmata* quam plurima aurea, argentea, aerea. Haec ſequuntur monoſticha de ordine, aetate, et obitu Imperatorum ex *Auſonio* excerpta.

Nerua Cocceius in oppido Narniae natus, modeſtus, iam ſextum et ſexageſimum annum agens, curantibus duobus *Petroniis*, *Domitiano* ſucceſſit, iſtius decreta abrogauit, exules reuocauit. Obiit anno aetatis ſuae 67. imperii 1. menſ. 3. d. 11. in hortis Saluſtianis ſepultus. *Inſcriptiones* Romae ad campum Florae, ad arcam *Noe*. *Numiſmata* aurea, argentea et aerea. *Auſonius* de *Nerua* Caeſare:

Proximus extincto moderatur ſceptra tyranno
Nerua ſenex: Princeps nomine mente parens
Nulla viro ſoboles imitatur adoptio prolem
Quam legiſſe iuuet: quam genuiſſe velit.

M. Vulpius Nerua Traianus Hiſpanus proſapiae antiquae, abſens a *Nerua* adoptatus Caeſar declaratur, eius nomen et imperium accepit, vir iuſtitia, fortitudine, dexteritate vitae, diſciplina literaria, et militari, modeſtia, atque vrbanitate clarus. Daciam, Arabiam, Armeniam, Parthos &c. Romanis ſubiecit. Imperauit an. 19. menſ. 6. d. 15. *Tertullianus* de *Traiano*. *De eius vxore et ſorore. Plutarchi* Epiſtola ad Imperatorem. *Inſcriptiones* Anconae in portu: Brixiae: in Hiſpania in turri pontis vulgo Alcanter: ibidem in aedicula: Romae in fundamentis pontis *Sixti*, ad Circum Max. in foro Traiani ad eccleſiam S. *Nicolai*, in capitolio: Beneuenti in arcu triumphali: in monte Athenarum: Romae: ibidem apud *Gentilem Rufum*: Tergeſti. *Prouerbium Traiani*: *Talem principem eſſe oportet, quales priuati in ſe ſint, ipſe cupiat et optet*. *Numiſmata* aurea, argentea et aerea. *Martialis* ad Rhenum. *Auſonius* de *Traiano*.

Aelius Hadrianus a *Traiano* adoptatus, eidem ſucceſſit Erat natura crudelis, in amicos pleroſque ſaeuus; ſed ea ſuppreſſa, clemens, patiens, liberalis, multarum diſciplinarum et ciuilis et militaris ſcientiſſimus, Eruditorum amator. Obiit anno imperii 22. apud Baias Puteolis in villa Ciceroniana ſepultus. *De vxoribus*, et *eius actis*. *Inſcriptiones* Romae in capitolio prope caput, in ponte *Neronis*: Athenis ad domum *Hadriani*, ad marmoreum arcum *Hadriani*: Menteſae in Hiſpania Boetica: Tergeſti: Antiquariae: Tarraconae

conae in Hiſpania: Vincenciae: Auximi: Brixiae: Romae ad Thermas *Diocletiani* et alibi. *Numiſmata* aurea, argentea et aerea. *Auſonius* de *Hadriano* Caeſare. *Florus* in *Hadrianum.*

L. Aelius Verus natione Etruſcus, forma decorus, voluptatum ſectator, ab *Hadriano* adoptatus, nihil memoria dignum geſſit. *Inſcriptiones* de eodem Romae in caſtello S. *Angeli* reperitur.

Antoninus Auguſtus Pius origine Nemauſenſis, ob inſignem pietatem dictus *Pius*: plures gentes aut vicit aut compreſſit. De iure multa ſanciuit. Obiit anno aetatis ſuae 70, imperii 12. *De vxore et filiis eius. Inſcriptiones* Romae in domo *Philippi* de *valle*: extra vrbem in aquae ductu: Piſis iuxta eccleſiam maiorem: apud Interamnem: Peruſii: Romae in caſtello S. *Angeli,* verſus flumen, circa eccleſiam S. *Laurentii*: Tiburci ante fores aedis S. *Pauli*: Tarraconae in Arragonia: Romae in columna latericia in campo Martio circa domum *Iacobi Alberici. Exemplum dati libelli*: Ex Tabula marmorea in Vibem ab Oſtia translata. *Numiſmata* aurea, argentea, aerea.

M. Aurelius Antonius Caeſar Philoſophus, Parthorum et Armenorum victor, ſanctimonia omnes excellens, clemens, tranquillus, conſtans atque patiens. Gentes verſus ſeptemtrionem cohibuit. Anno imperii 18. ex hac vita migrauit. Semper Platonicum hoc in ore habuit:

Beatiſſimam eſſe ciuitatem in qua aut philoſophi imperent aut Imperatores philoſophentur.

Auſonius de M. *Aurelio. Caeſaris vxor. Inſcriptiones* Achaiae ad ſacram Delphorum vrbem: Romae fragmentum ad S. *Agatham*: Auximi: in alpibus Rhaeticis circa monaſterium Bilten: in monaſterio Lambacenſi ſupra Drauum: Karanthaniae in eccleſia Solienſi: Romae in domo Franciſci Albertini: Tarraconae in Arragonia. *Numiſmata* aurea, argentea, aerea.

L. Aurelius Verus Ceionius Aelius Comodus cum *Marco* fratre ſuo vndecim annos imperauit. Britanni hoc tempore cum Rege ſuo *Lucio* baptiſmi ſacramento inſigniti ſunt. De *Imperatoris vxore.* Inſcriptiones Auximi: apud Amaſtrou: Hiſpali in eccleſia maiori: Laibaci in domo D. Cruciferi: Romae. *Numiſmata* aurea, argentea, aerea.

M. Comodus Antoninus Aug. qui pius *Hercules*, et Germanicus adpellari voluit, homo foediſſimus, vecors, impudens, ebrius, ac crudelis. Anno imperii 18. ſtrangulatus periit. *Eius vxor. Auſonius* de *Comodo* Caeſare. *Inſcriptiones* Romae in arce S. Angeli: Nepeſinae: alibi: Romae in eccleſia S. *Martini,* ad S. *Marcum. Numiſmata* argentea et aerea.

P. Heluius Pertinax natione Italus, domi et belli rebus geſtis clarus, menſibus duobus et diebus viginti et ſeptem imperauit. De *matre ſua, vxore et filio. Numiſma* argenteum.

M. Didius Iulianus poſt *Pertinacem* imperium et *Comodi* nomen adeptus eſt. Ob ſcelera ſua omnibus exoſus, imperio priuatus, imperii menſe ſecundo occiſus fuit. *Eius vxor. Numiſma* argenteum.

L. Septimus Seuerus Pertinax natione Afer Pannonici exercitus Dux apud Cornutum Imperator ſalutatus eſt. Nemo vltra eum contra ciuiles hoſtes et aduerſus exteros tot victorias obtinuit. Mortuus eſt octogenarius Eboraci in Britannia anno imperii ſui 18. Verba, quae moriens dixit, ſunt haec:

Turbatam Rem Pub. vbique accepi. pacatam exceptis Britannicis relinquo. ſenex et pedibus aeger firmum Antoninis meis relinquens ſi boni erunt. imbecillem ſi mali.

De

De uxore et filiabus. *Inſcriptiones* Nepeſinae: in Malaca vrbe Boetica: in Kaufbeuren oppido Auguſtenſis dioeceſis: Romae ad templum Pantheon, in foro Boario, in formis Coelii montis ante hoſpitale S. Angeli ante Lateranum: Macerati prouinciae Picenae: Vicimae in Archiducatu Auſtriae: Salisburgi ad S. *Rupertum*: Romae in arcu triumphali retro capitolium; in alpibus Rhaeticis in villa vocata media ſilua; in eisdem non longe Inpontio: Romae in arcu triumphali retro capitolium, in foro piſcium ante eccleſiam S. Angeli: Carrariae in agro Limenſi: Romae in domo *Franciſci Procarii*: Romae: Oſtiae. *Numismata* argentea et aerea.

Peſcennius Niger Seuero oppoſitus eſt, ab iſto autem victus, capite truncatus eſt. *Aelius Spartianus* de illo: *Numisma* argenteum.

Clodius Seuerus Albinus Seuero etiam oppoſitus, ab eodem trucidatus eſt. *Numisma* argenteum.

Baſſianus Caracalla Seueri Pertinacis filius, a patre ſuo imperatoris honoribus inſignitus, cognominatus eſt *M. Aurelius Antoninus Pius*, Caeſar poſtea declaratus. Cum fratre ſuo diuiſit imperium, Europam ſibi vendicauit. Fratrem, nobiliſſimosque viros, ciues Alexandrinos et Parthos praeter fidem trucidari iuſſit. Apud Carras Meſopotamiae inſidiis circumuentus, occiſus eſt anno imperii 6. De *eius vxore.* *Inſcriptiones* in marchionatu Badenſi, et alibi. *Nnmismata* aurea, argentea et aerea.

L. Septimus Geta, Septimi Seueri filius, *Antoninus* a patre vocatus, decorus, eruditus, lenis, ac popularis, ex diuiſione obtinuit Aſiam. A fratre totius imperii cupiditate abrepto occiſus eſt. Eius *numismata* argentea.

M. Opellius Seuerus Macrinus, occiſo *Baſſiano* Imperator abſens conclamatus eſt. Lente, tarde, et delicioſe dies agitans, hiſtrionibus et ſaltatoribus intentus, regiminis negotium penitus neglexit. Militi exoſus menſe decimo quarto imperii trucidatus eſt. *De eius vxore.* *Epigramma* in ipſum. *Numismata* argentea et aerea.

M. Opel. Diadumenus Antoninus Macrini filius forma decorus et gratia venuſtatis ſuae a plurimis amatus, in pleroſque tamen ſaeuus, nil memoriae dignum fecit. *Numisma* argenteum.

Baſſianus Varius Heliogabalus, a militibus *Antoninus* dictus, ab iisque Imperator conſalutatus, Romanis id aegre ferentibus, eoquod impudentiſſimus, et obſcoeniſſimus eſſet. Confoſſus. in Tiberim abiectus eſt. *Eius vxor.* *Numismata* argentea.

M. Aurel. Seuer. Alexander Arcenae in Syria natus, *Heliogabali* conſobrinus, a militibus Imperator renuntiatus eſt. Adoleſcens adhuc a ſenatu Pater Patriae dictus, modeſtus, et literatus, doctos amabat, reip. vtilitatem maxime curabat, religionique chriſtianae haud parum adfectus erat. De Perſis triumphum agebat; tandem cura belli neglecta, anno imperii 13. militibus exoſus factus, gladio percuſſus eſt. *De eius vxore.* *Inſcriptiones* Corinthi ad templum *Iunonis.* *Numismata* argentea et aerea.

C. Iulius Verus Maximinus Pius Auguſtus Trax a germanici exercitus militibus praeter ſenatus autoritatem Imperator ſalutatus eſt. Imperium ſaeuitia conſtabilire ſciuit. Ob ſuam crudelitatem et voracitatem omnibus exoſus, a ſenatu hoſtis iudicatus, apud Aquileiam occiſus eſt. *Numismata* argentea et aerea.

Maximinus iunior, ſuperioris filius, a patre Caeſar et conſors imperii vocatus anno aetatis 18 cum patre trucidatus eſt.

Titus Maximini Dux, inuitus a ſuis militibus Imperator declaratus, menſe ſexto imperii occiſus eſt.

Anton. Gordianus a populo Carthaginenſi cum filio ſuo Imperator et Africanus vocatus, et a Romanis Auguſtus declaratus, anno primo imperii menſe ſexto Carthagine obiit.

Gordianus literis et moribus inſignis, forma elegans, memoria tenax, ob liberorum ex concubinis ſuſceptorum copiam *Priamus* dictus, apud Carthaginem peremtus eſt.

D. Caelius Balbinus, *Gordianis* mortuis, cum *Pupieno Maximo* Imperator et Auguſtus a ſenatu declaratus; ſed inexhauſta amborum regnandi cupiditas ambos etiam perdidit. Horum *numismata* argentea et aerea.

M. Ant. Gordianus, Gordiani filius, prioribus occiſis, annum decimum tertium agens, in ſenatum delatus Imperator declaratus eſt. Perſas, et Gothos vicit. Omnibus gratus, ſed *Philippo* exoſus, eius iuſſu anno aetatis 22. imperii 6. trucidatus eſt. *Eius uxor. Titulus eius ſepulchro additus.* Inſcriptio Romae in S. *Maria* in monte Auentino. *Numismata* argentea et aerea.

Marcus vir grauis, prudentia ſingulari praeditus, a ſenatu Imperator vix declaratus, iam ſubita morte oppreſſus deceſſit.

C. Valens Hoſtilianus Imperator ſalutatus, ſed medicis venam eius male ſoluentibus paulō poſt occubuit. Inſcriptio Valentiae in Hiſpania.

Miſitheus, vir modeſtus, eloquens, commodi reipublicae ſtudioſiſſimus, tutor reip. et parens principum vocatus, Imperator renuntiatus eſt. Profluuio ventris laborans, non diu imperii onus ſuſtinuit.

M. Iulius Philippus Arabs, parentibus obſcuris ortus, a militibus Imperator ſalutatus et a ſenatu Auguſtus declaratus, anno imperii VII. Veronae a militibus occiſus eſt. Hic cum coniuge ſua et filio baptiſmo inſignitus fuiſſe dicitur. *Numismata* argentea et aerea.

Philippus prioris filius, in imperii conſortem electus, a militibus, cum pater Veronae, Romae occiſus eſt. Sub iſtis ludi ſeculares celebrati ſunt.

Marinus in ſeditione Imperator proclamatus, poſt eam trucidatus fuit.

Decius vocatus *M. Q. Traianus Decius* in Pannonia natus, vir ciuilis atque militaris, ab Illyricianis Imperator, a ſenatu Auguſtus adpellatus, erga Chriſtianos ſaeuus, anno imperii primo in pugna cecidit. *Inſcriptiones* Valentiae in Hiſpania. *Numismata* aurea, et argentea.

C. Vib. Trebonianus Gallus ex familia patricia ortus, ab exercitu Imperator et a ſenatu Auguſtus conclamatus, Scythis tributum reddidit. Vnacum filio occiſus eſt. *Numismata* argentea et aerea.

Aimilianus Lybicus in Aegypto ab exercitu adpellatus, imperauit tribus tantum menſibus. *Numisma* argenteum.

P. Cor. Licinius Valerianus, vita ac moribus ad ſenium vsque incorruptus, honoribus et magiſtratibus maximis functus, in alpibus Rhaeticis Imperator factus, a Sapore Perſarum Rege captus in Perſiam deductus eſt. Imperauit nouem annis. *Numismata* argentea.

P. Licinius Gallienus filius *Valeriani* adoleſcens Auguſtus declaratus, contra Scythas feliciter pugnauit. Dein illecebris Romanis immerſus, imperium a Tyrannis dilacerari et occupari permiſit. Tandem ab ipſis prope interemtus eſt anno imperii 9. iuxta alios 15. *Eius uxor. Inſcriptiones* apud Secuſanos in Gallia Lugdunenſi: Veronae in exteriore aſpectu portae Burſariorum. Romae in arcu ſancti Viti. *Numismata* aurea, argentea, et aerea.

Vale-

Valerianus iunior, *Gallieni* frater, forma conſpicuus, verecundus, eruditus, patre et fratre abſentibus Caeſar renuntiatus eſt. Cum *Gallieno* prope Mediolanum occiſus eſt. *Numisma* argenteum.

Gallienus iunior interfectus eſt. Sub *Gallieno*, cura reipublicae penitus abiecta, triginta Tyranni eam occuparunt. Iſtorum nomina ſunt: *Macrianus*: *Macrinus*: *Quietus*: *Piſo*: *Valens*: *Baliſta*: *Odenatus Palmirenus*: *Herodes*: *Zenobia Odenati* vxor: *Herennianus*: *Timolaus*: *Meonius*: *Aemilianus*: *Trebellianus*: *Ingenuus*: *Regillianus*: *Celſus*: *Cyriades*: *A. Poſthumus*, de quo numismata argentea et aerea reperiuntur: *Poſthumus* iunior: *Lollianus*: *Victorinus*, de quo numismata aerea extant: *Victorinus* iunior: *Marcius* ſiue *Marius*: *Victorina*: *Tetricus*, de quo numisma: *Tetricus* iunior, eius numisma: *Saturninus*: *Aureolus*: *Cenſorinus*. Iſtius inſcriptio apud Boniam:

Felix ad omnia, infelicisſimus Imperator.

M. Aurelius Claudius natione Dalmata, morum grauitate, et caſtimonia inſignis, ſtatura procerus et fortis, defuncto *Gallieno*, militum fauore, et S. P. Q. R. annuente imperium ſuscepit. Ob victorias de pluribus populis partas duae ſtatuae in eius honorem erectae ſunt. Obiit Sirmii anno imperii 1. menſ. 9. *Inſcriptio* Sagunti. *Numismata* aerea.

Aur. Cl. Quintillus Claudii frater, eidem virtutum genere haud inferior, iſto mortuo, Imperator et Auguſtus proclamatus eſt. Aſt iam die decimo ſeptimo priuatus fuit vita et imperio. Numismata aureum et aerea.

Aurelianus Sirmii vel in Dacia Ripenſi vel in Moeſia ortus, vir ſeuerus et truculentus, *Quintillo* e medio ſublato, imperii habenas accepit. Victis tyrannis, ſubiectis pluribus populis, finibus imperii auctis, cum contra Perſas expeditionem pararet, paucorum conſpiratione anno imperii 6. interfectus eſt. *Aurelianus* ad Tribunum militum. *Numismata* aurea et aerea.

Firmus Seleuciae oriundus vorax et robuſtus, imperio vix obtento, occiſus eſt.

Annius Cl. Tacitus vir eruditus Imperator et Auguſtus conſalutatus menſe ſexto imperii iam e vita migrauit. Verba eius in ſenatu prolata. *Numismata* aureum et aerea.

M. Ann. Florianus Taciti frater, menſe ſecundo imperii a militibus Tarſi in Cilicia trucidatus eſt.

M. Aurel. Probus in ſolo Sirmienſi natus, tota vita ſua clarus et probus, ab Orientis exercitu Imperator, a ſenatu Pater Patriae et Pontifex M. declaratus, plures gentes vicit, pacem imperio reſtituit, cum Perſas iterum peteret, anno imperii 6. menſ. 4. occiſus eſt. Genus ſpectaculi, quod *Probus* Romae exhibuit. *Numismata* aurea et aerea.

Saturninus natione Gallus, inuitus, *Probo* adhuc viuente, ab Aegyptiis Auguſtus adclamatus, ab illius militibus miſere iugulatus interiit. *Verba eius de imperatorum periculis.*

Proculus vxore cogente, et Lugdunenſibus hortantibus imperii habenas arripuit. Libidini impudentiſſimae deditus, a *Probo* victus, Agrippinae percuſſus occubuit.

Bonoſus origine Britannus, timore victus, imperium accepit. A *Probo* ſuperatus vitam laqueo finiuit.

M. Aurelius Carus, *Probo* occiſo, Imperator ſalutatus eſt. Sarmatis profligatis, in Syriam et Perſiam profectus, Perſarum regnum penitus ſubuertit. Anno imperii ſecundo obiit. *Inſcriptio* Tarraconae in Arragonia.

M. Aur. Numerianus Cari filius, orator, miles ſimul et poeta, ab *Arrio Apro* imperii cupiditate occiſus eſt. *Numismata* aurea et aerea.

M. Aur. Carinus Cari filius, libidinoſiſſimus ac crudelis a *Diocletiano* ad Margum in Dalmatia victus occubuit. *Inſcriptiones* Tarraconae, et Sagunti. *Numiſmata* duo aerea.

Dioclecianus Solonis Dalmatiae obſcuris parentibus natus, callidus, prudens, in militia peritus, *Carino* caeſo, Imperator et Auguſtus adpellatus, primus Rom. Principum adorari voluit. Sarmatis et Baſtarnis victis, imperio pacem dedit. Annis viginti in imperio transactis, purpuram depoſuit, et annos decem priuatam egit vitam. In Chriſtianos valde crudelis erat. *Inſcriptiones* in agro fori Semproníenſis: Viennae Allobrogum: apud Patratum. *Numiſmata* aurea, argentea et aerea.

M. Aur. Val. Maximinianus in Pannonia parentibus agricolis natus, vir aſper, immitis, a *Diocletiano* in imperii conſortem electus, in Gallia et Africa res proſpere geſſit: magnam Chriſtianorum copiam trucidauit. Purpura depoſita, priuatam vitam egerat. Cum pro imperio cum filio *Maxentio* disceptaſſet, generi ſui iuſſu Maſſiliae ſtrangulatus interiit. *Inſcriptiones* Romae apud Thermas *Diocleciani*: Tarraconae: Mitilenis. *Numiſmata* aurea et aerea.

Fl. Val. Conſtantius Clorus inſignis prudentiae, ciuilitatis, et comitatis, a *Diocleciano* et *Maximiniano* Caeſar et Auguſtus declaratus, cum *Gal. Maximiano* imperium diuiſit. Hoſtium furorem ſuppreſſit. Anno 13 imperii Eboraci in Britannia obiit. *De eius vxoribus et filiis. Inſcriptiones* Conſtantiae ad lacum magnum: Seuerini: Tarraconae: Colignolae. *Numiſmata* aurea et aerea.

Galerius Val. Maximianus Illyrico, Graeciae et Orienti imperauit. Perſis victis imperii fines longiores produxit. In Africa Gencianos pacauit, Aſſyriam expugnauit. Saeuus in Chriſtianos. Anno 16. imperii miſere periit. *Eius vxores. Inſcriptiones* Romae: Fani in columna. *Numiſmata* aurea et aerea.

Fl. Val. Seuerus a *Val. Maximiano* adoptatus, a *Licinio* oppreſſus, ne viuus caperetur, ſe ſtrangulauit. Chriſtianos crudeliter eſt perſecutus. *Inſcriptio* Romae apud Thermas *Diocleciani*. *Numiſma* aereum.

Maxentius Maximiani Herculii filius, crudelis Tyrannus, libidine maxime deditus, multis praeliis victus, et diuinae crucis virtute profligatus, miſere periit. *Inſcriptio* Condignolae in agro Veronenſi. *Numiſmata* argentea et aerea.

M. Iul. Licinius in Dacia agricolis parentibus natus, muſarum, doctrinae, et chriſtianae religionis inimicus, a *Galerio* in Illyrico Caeſar proclamatus, a *Conſtantino* victus, a militibus occiſus eſt anno imperii ſui 14. *Eius vxor. Numiſmata* aurea, argentea et aerea.

M. Fl. Val. Conſtantinus Max. P. F. Aug. Conſtantii Clori filius, a patre Caeſar factus, Chriſtianam profeſſus eſt religionem. Reſtituit Drepanam Bythiniae, quam matris nomine Helenopolim dixit: Conſtantinopolim inſtaurauit. Romae Baſilicas extruxit: imperii Tyrannos oppreſſit: Mauritaniae populos et Gothos expugnauit: leges condidit: Arianam haereſin, concilio conuocato, condemnauit. Anno imperii 31. Nicomediae obiit, Conſtantinopoli ſepultus. *De vxoribus eius. Inſcriptiones* Romae in arcu prope Coliſeum, in ianiculo ad S. *Chryſogonum*, in latere eiusdem, in S. *Pudenciana*, ad Caballos: Fani: Parmae ad S *Alexandrum*: in arce Seccau: Tarraconae. *Numiſmata* aurea, argentea et aerea. *Edictum de Chriſtianis.* Imperatoris conſtitutio, per quam, quod Deus in eo operatus ſit, notum fecit. Reperta fuit Auguſtae in codice vetuſto Bibliothecae maioris eccleſiae.

Criſpus Conſtantini filius, a *Lactantio Firmiano* educatus, a patre Caeſar declaratus, Polae in Iſtria occiſus fuit. *Numiſmata* argentea et aerea.

Lici-

Licinius iunior, ſenioris *Licinii* filius, a *Conſtantino* Caeſar declaratus, non multo poſt occiſus eſt. *Numismata* aerea.

Dalmacius a *Conſtantino* cum tribus ſuis filiis Caeſaris honore decoratus eſt.

Series reliquorum Imperatorum vsque ad *Carolum* M. eſt interrupta, ad quam tamen vlterius texendam ſpatium quatuor foliorum vacuum fuit relictum.

Carolus M. Patre et fratre defunctis, iure haereditario Francorum regno potitus, plures Europae prouincias et populos ſibi ſubiecit. Ventis et menſibus germanica indidit nomina: iura dedit ſubditis: Saxoniam decem Epiſcopatibus inſigniuit. Terram S. Chriſtianis reſtituit. Aquisgranenſem baſilicam ſacris reliquiis, ex orientis partibus acceptis, ditauit, columnis marmoreis, iisque pretioſiſſimis exornauit. Synodos plures conuocauit, leges ſaluberrimas condidit: eccleſias erexit, atque ditauit: earum ritum emendauit: Friſonibus et Saxonibus euangelium praedicari fecit: monaſteria fundauit: donationem a *Pipino* Romanae eccleſiae factam confirmauit, eamque adauxit: gymnaſia et ſcholas erexit: Romanam eccleſiam a Tyrannide liberauit, eique pacem attulit. A *Leone* Papa anno ſalutis 801. Patriciatus honore decoratus, et Imperator declaratus et coronatus eſt. Obtinuit quoque poteſtatem eligendi Papam, et ordinandi ac inueſtiendi Archiepiſcopos, et Epiſcopos. *Ludouicum* filium ſuum Auguſtum et imperii conſortem, et *Bernardum* nepotem ſuum Italiae regem declarauit. Obiit anno 814. imperii 14. menſ. 1. d. 4. Aquisgrani ſepultus.

Friderici II. Imperatoris diploma, quo illud *Friderici* I. ſuper inuentione, et translatione corporis *Caroli* M. et eius in Sanctorum faſtis relatione, atque ipſius *Caroli* priuilegium eccleſiae Aquisgranenſi datum, confirmatur. Monumentum iſtud Aquisgrani adſeruari Autor teſtatur.

De *Caroli M. vxoribus, Concubinis et filiis.* De Sepultura D. *Hildegardis*, eiusque epitaphiis. Epitaphium *Drogonis* Archiepiſcopi Metenſis. *Hadriani* Papae decretum. Quaedam ex Capitularibus. Populi Rom. adclamatio, cum Auguſtus coronaretur. *Caroli* M. vltimae voluntatis diſpoſitio.

Nicephorus Orientis Imperator, qui cum *Carolo* pacem fecit. A Bulgarorum rege in ſuperiori Myſia victus occubuit.

Staturacion patri ſuo ſucceſſit; aſt iam tertio imperii ſui menſe a *Michaele* imperio priuatus, monaſticam profiteri vitam coactus eſt.

Michael Nicephori gener, *Carolo* imperium Occidentis cedere coactus eſt. A Bulgaris victus anno imperii ſecundo cum populi conſenſu imperii coronam *Leoni* impoſuit, et priuatam vitam in monaſterio ad mortem vsque duxit.

Leo Pardi Patricii filius a *Michaele* Imperator proclamatus, victis Bulgaris, imperio pacem reddidit. Anno imperii octauo, curante *Michaele*, a praetorianis occiſus eſt.

Ludouicus Pius Caroli M. filius Aureliani a *Stephano* Papa IV. coronatus, *Lotharium* filium ſuum primogenitum imperii conſortem declarauit: *Pipinum* Aquitaniae, *Ludouicum* Bauariae praefuit. *Bernardum* eius nepotem Italiae regem laeſae maieſtatis reum primum oculis, deinde vita priuari permiſit. Conſpirationis reos multauit. Aquisgrani, ſynodis conuocatis, adſentiente Papa multa ſanciuit: regulam canonicam inſtituit. Vrbis Romae donationem confirmauit. Plures populi rebelles compeſcuit: Saracenos eccleſiae dominium depopulantes attriuit. Danorum regem cum vxore et filiis eius e ſacro fonte leuauit. Filios in ſe rebelles armis oppreſſit, et diuerſis modis multauit, et in gratiam iterum recepit. Senio confectus anno ſalutis 841. aetatis ſuae 74. imperii 22. obiit,

Metis,

Metis, iuxta alios Campiduni ſepultus. Epitaphium in eccleſia Metenſi repertum. De vxoribus et filiis eius. Quaedam ex capitularibus.

Michael, *Leone* occiſo, militum et praetorianorum fauore Conſtantinopoli imperium armis arripuit. A *Ludouico*, cui *Dionyſii* Areopagitae libros miſit, pacem impetrauit. Saracenos vicit. Imperii anno nono in fata conceſſit.

Teophilus Michaeli ſucceſſit, qui quindecim annis imperio praefuiſſe ſcribitur.

Lotharius I. Imperator, *Ludouici* filius, et imperii conſors, Romanis magiſtratum dedit. *Carolum Caluum* cum reliquis fratribus armis inuaſit. Regnorum diuiſio Verduni facta refertur. Saraceni et Normanni plures regiones deuaſtarunt, et occuparunt. *Leo* Papa leges et conſtitutiones Caeſaris et praedeceſſorum ſuorum obſeruare promiſit. Imperator filium ſuum *Ludouicum* imperii conſortem adſciuit, et a *Sergio* Papa coronari fecit. Diuiſo in filios regno, imperio ſe abdicans, monaſterium ingreſſus eſt. Obiit Prumiae anno ſalutis 858. Eius vxor. Quaedam ex capitularibus.

Michael Theophili filius vndecim annis cum matre et tredecim ſolus imperauit. Eccleſiam Romanam veneratus, ad *Nicolaum* Papam I. legatos miſit, muneribusque decorauit. *Baſilio* imperii conſorte creato, ab ipſo occiſus eſt.

Ludouicus I. Ludouici Pii filius Baiariorum Rex Bohemis, Danis, Suecis et Bulgaris euangelium praedicari fecit. Epiſcopatus Rigenſem et Sleſuicenſem erexit. *Carolum Caluum* armis inuaſit: Franciam deuaſtauit. Regna ſua inter filios diuiſit. Moguntiae et Francofordiae ſynodos coegit. Anno 866. Francofordiae obiit ad S. *Nazarium* Lauricenſem tumulatus. Eius vxor.

Ludouicus II. *Lotharii* filius, proſperitate elatus Italiam deuaſtauit, mitior factus a *Sergio* II Caeſar Auguſtus coronatus eſt. Beneuentanos bellantes compeſcuit: Vandalos vicit. Corbeienſe monaſterium ditauit. Coloniae ſynodum celebrauit. Rebelles principes multauit. Papae *Nicolai* I. edictum, quo Imperator a conciliis Clericorum excluderetur, haud infregit. In Italia e ſolario cadens obiit anno 877. Mediolani ſepultus. Eius vxor.

Baſilius Macedo Orientis Imperator, acer in Bello, Venetorum ducem ob victoriam de Saracenis reportatam Protoſpatarium declarauit: ab eo duodecim campanas, apud Graecos inſolitas dono accepit. Conſtantinopoli ſynodus habita eſt. Bulgaros eccleſiae Romanae adiudicatos eſſe voluit.

Lotharius II. primi filius cum *Carolo Caluo* bellum geſſit, quo ſedato, *Hucberto* Arduennae duci inter Iuram et Iouis montem ducatum conceſſit.

Hucusque igitur Caeſarum hiſtoria in praeſenti recenſita, progreditur. Mihi videtur, Autorem non tam hiſtoriam de Caeſaribus ſcribere, quam eorum inſcriptiones et numismata colligere, iisque breuem et ſuccinctam de illis, et eorum geſtis notitiam praemittere voluiſſe.

Conradum Peutingerum recenſita multa ſollertia congeſſiſſe, ſequentia verba inſcriptioni *Auguſti* in domo Peutingeriana Auguſtae repertae tituli loco praemiſſa: *Auguſtae Vindelicorum apud me Conradum Peutinger* teſtantur, et ex aliis rationibus a Cl. *Zapfio* in epiſtola ſupra memorata adductis magis confirmatur.

III.

III.

. Maximiliani Epiſcopi et Martyris vita et paſſio. in Fol. Codex membran. Sec. XVI.

Praeſens codex charactere gothico, eoque maiuſculo pereleganti ſcriptus eſt. Pergamenum t nitidiſſimum. Initiales literae vel rubro vel coeruleo colore expreſſae ſunt. Sequens :ulus eſt praemiſſus: *Incipit legenda Sc̄ti Maximiliani martiris et pontificis.* Eius initium ı ſonat: *In Celegya ciuitate fuit quidam vir generis nobilitate ſpectabilis. opibus locuples. orum honeſtate preſulgens. fide catholicus. religioſitate cunctos precellens. merencium conſola-r. iniuſte oppreſſorum pius conſolator. viduis et orphanis multa beneficia impendens. et quaſi itrem pauperum ſe reputans. vniuerſa opera miſericordie hilariter patrans. Qui omnibus ho-r vberrimas lachrimas et ſuſpiria proſundens. domino ſupplicabatur. vt eum nunquam a ſua ıeret gracia ſeparari. Habuit etiam conſortem thori ſeminam pudicam. nobilem ſenſatam briam taciturnam virtutibus ornatam modeſtia preeminentem. et in nullo prorſus a ſuis mo-bus diſcrepantem. Ex qua vnicum tantummodo genuit filium quem Maximilianum ſpiritu pro-etico nuncupauit. Maximilianus nanque quaſi maxima libans dicitur.* Sequentibus finis lem imponitur: *Paſſus eſt autem beatus Maximilianus laureacenſis Archiepiſcopus pro fide riſti apud Celeyam extra muros. Anno incarnacionis ducenteſimo octogeſimo nono quarto us Octobris. Beato Gayo papa. et poſtmodum ſub diocletiano paſſo Romane eccleſie preſidente. ıro Carino et Numeriano ſimul imperium Romanum tenentibus ſub Eulaſio iudice ſeu tyranno.*

S. *Rupertus* Iuuauienſis eccleſiae Epiſcopus plures eccleſias in S. *Maximiliani* hono-m dedicaſſe dicitur. Enarrantur quaedam miracula. Quaedam obiectiones de Archiepi-ɔporum Laureacenſium numero, de catalogo ſuffraganeorum, Ducum Auſtriae, Stiriae, ırinthiae, Regum et Ducum Bauariae: de patrimonio ducrum principum *Philipporum* Au-ıſtorum, et S. *Quirini*: de ſede Laureacenſi, et eccleſiis ſuffraganeis ſoluuntur.

Vitam memoratam *Hieronymus Pezius* Monachus Mellicenſis in ſcriptoribus rerum ıſtriacarum T. I. edidit. Autor ei videtur fuiſſe Canonicus Patauienſis, qui altero ſe-li decimi tertii dimidio vixit.

Iſti ſubiectum habetur de eodem Sancto diuinum officium et miſſa. In fine illius ;itur rubro colore ſcriptum: *Ad laudem et gloriam cunctipotentis. Intemerateque virginis, omnium ſanctorum. Precipue beatiſſimi Maximiliani martyris atque pontificis, necnon Con-ıplationem Inuictiſſimi domini domini Maximiliani Romani regis ſemper Auguſti Ludouicus ıcker preſbiter ciuitatis Herbipolenſis ſupraſcriptam hiſtoriam ex legenda collegit Notaſque olicuit cuius laboris in celis expectat mercedem. Anno Milleſimo quingenteſimo Indicione cia XXIIII. Menſis Maij in ciuitate Auguſta Vindelicorum. L. W.* i. e. *Leonardus Wag-*, qui nimirum praeſentem codicem in noſtro Aſceterio Monachus degens ſcripſit.

IV.

Vitae S. Maximiliani: S. Placidi Mart. et S. Onuphrii. in 4to. Codex Chart. Sec. XVI.

S. *Maximiliani* et S. *Onuphrii* vitae ab eadem manu eleganter ſcriptae ſunt. Illa eſt plane eadem, quae numero praecedente recenſita reperitur. Iſta incipit a prologo his verbis: *Onoferus vel Onofrius dicitur ab On quod eſt deus et offero. On tantum dicitur totum vel omne. hinc deus dictus eſt on quia ſuper omnia et in omnibus eſt &c.* Prologum excipiunt capitulorum, quorum triginta ſunt, ſummaria. Deinde: *Incipit legenda de vita et actibus ſancti patris noſtri Onofrii abbatis atque heremite excellentiſſimi.* Initium vitae: *Natiuitas beati Onofrii heremite atque abbatis hec modo fuiſſe narratur.* In fine legitur rubro colore ſcriptum: *Explicit vita Scti Onoferi heremite per fratrem Iohannem Grieſhern de dillingen preſbiterum et Conuentualem monaſterii ſanctorum Vdalrici et Affre eiuſdem ciuitatis. Ipſo die Hylarie regine ſociarum eius anno Incarnacionis dominice. M.CCCCC.XVI.*

Vitae S. *Placidi* ſequens titulus eſt praefixus: *Incipit legenda ſancti Placidi Abbatis et martiris diſcipuli ſanctiſſimi patris noſtri Benedicti.* Initium ita ſonat: *Tempore quo Theodoricus Auguſtus in ſeniori Roma in noua vero Iuſtinus ſenior et Iuſtinianus Romani imperii ſceptra retinebant* &c. In fine: 1521.

V.

Petri Wagner Ord. S. Ben. Congeſtum Monachorum illuſtrium. in 4to. Codex Carth. Sec. XV.

Codex iſte 122 foliis conſtans, ab ipſo Autore charactere haud eleganti ſcriptus eſt. Praemittitur prologus prolixus admodum, in quo nimis diuagatur Autor. Incipit absque titulo his verbis: *In huius calamitoſe letalis vite erroris nebulas atque miſeriarum anime corporisque (heu) mille angores a congenite innocencie felicitatisque gemine ſtatu atque voluptuoſe et iocunde habitacionis loco ob inobediencie ingratitudinisque reatum quo conceſſis immemor, ingratus inconceſſa captare fruſtra anhelabat homo pulſus* &c. Tandem poſt nouem paginarum longam orationem de ſui inſtituti ratione ita differit:

„Igitur cum propoſiti mei ſit in Benedictum vniuerſalem monachorum patrem eiuſ„demque regulae profeſſores monachos viros illuſtres — etſi impares nimium — laudes „conferre quamquam ceteris ordinibus limatae eius regulae inſtitutiones emineant, quae „quomodo in lucem breuibus efferre. Primum haud ab re, quot vel qui ordines quiue „eorumdem inſtitutiones et quando ceperint, variatiue fuerint. De diuerſitate quoque ha„bituum conſuetudinumque eorum — nam quamuis vni humilitatis ſcilicet paupertatiſ„que ac crucifixionis carnis ad imitationem Ieſu Chriſti fundamento initantur, atque ad „vnum ſolum vnicumque finem tendant, diuerſo tamen modo viuendi atque illo tramite „perueniendi elaborant — paulatiue a tempore naſcentis eccleſiae vsque ad ſancti Bene„dicti atque poſt vsque in praeſens tempus. Dicto dein, quantum ſancti Benedicti ordo

„vltra

ltra alios omnifaria ceruices erexerit, quotque ſolemniſſimos, illuſtriſſimosque equidem
eros eccleſiae dei conſtructores ac fidei eius inuictiſſimos propugnatores viros ad no-
ſtram vsque aetatem per annos circiter 960 genuerit atque ex eodem ordine velut ex-
lberanti fertiliſſimaque arbore ordines vel rami prodierint enarrandum viſum eſt.

„Verum ante haec imprimis hic optime te lector exoratum cupio facilem te in con-
equentibus nominum locorum, dignitatum perſonarumque atque numerorum temporum
eu annorum ſubitumue ne fieri calumniatorem tanta enim, heu, tum inter veteres tum
t inter modernos hiſtoriographos de annorum numero, deque nominibus tum locorum
um dignitatum, perſonarumque diſſona eſt varietas et inſtabilis collatio, vt limata ex his
tque quae neutrae parti diſſideat allegatio explicari haud facile poſſit. Porro inter
aec viam mediam dubius nihilominus plerumque eligens, eorum, quos ratio magis
mitabiles ſuggeſſit, veſtigia inſecutus ſum. Quod obinde hic dicere volui, vt qui, dum
liorum laborum calumniando reprehendunt, ſcioli exinde exiſtimari volunt. Otio ni-
nirum inerti marceſcentes, de alieno ſudore haud facile iudicare debere abſque operis
xperientia, reſponſum habeant. Quod ſi ita viſum ſit, irrideas, laceres, reprehendas,
nea porro interea erit, imperitorum, ne dicam reprehenſionem, ſed furiam ridere."

Finito prologo agit Autor de omnibus ordinibus tam ante, quam poſt S. *Benedictum*
ortis, incipiens a primis Anachoretis *Paulo*, *Antonio* &c. De his ad ordinem S. *Benedicti*,
isque propagines, quae diligenter enumerantur, tranſit. His praemiſſis, ipſum opus, in
idecim capitula ſeu titulos diſpertitum, a praefatione ſat iterum prolixa, in ordinis
Benedicti encomium ſcripta, initium ſumit. Ad finem eiusdem ita legitur:

„Ob eiusdem igitur nunc beatiſſimi patris Benedicti, ordinisque eiusdem praeconium
auciſſimos equidem ex multis et pene innumeris, qui in ipſo ordine ſcientia, ſancti-
ate doctrinaque aut in aliis rebus quare laudem meruerint, velut inter tenebras mundi
ffulſere, conſequenter ponam viros illuſtres, pauciſſimos inquam reſpectiue hic ponam,
ec in eorum quorumlibet, vt placeret, geſtarum virtutum, miraculorumque pro dignitate
arrando euagabor laudes; quippe cum nonnullorum eorum vnius librum integrum ſola
onfecerint geſta, nec omnium nuda, abſolutaque vocabulorum nomina huius latiſſime
aptura foret ſuperficies tabulae, ſed modeſtius atque admodum reſtricte procedens, ple-
orumque abſoluta non niſi nomina ponens, tibi duntaxat lector perpauca haec reliquo-
um omnium memoriam ingerere ſtudebo, quod et hic infra te commonitum volo, cuicun-
ue in ſequentibus terminum hunc *Sanctus* appoſuero, quoniam in ſanctos relatos, atque me
c in codicibus reperiſſe fidem accomodabis, quod obinde hic dixerim, quomodo diſcretos
os, qui ſanctitate, quique aliis in rebus illuſtrium virorum titulum meruerint, ab inui-
em habeas. Plures enim hic interſerui non quidem bonitate ſed, vt ſi dicatur latro
ſignis, vel quidpiam tale. - - - His igitur hactenus paucis ad conſequentium acceſſum
iſpoſitis, nunc quinam illi praecipui Benedicti diſcipuli ſint, enarrabo, inter quos et
ec erit diſcretio, vt primum ſummi pontifices, deinde martyres ac conſequenter reli-
ii pro ſtatuum dignitate in ordinem titulorum ſeriatim redigantur."

Caput primum Summos Pontifices, qui in S. *Benedicti* regulam iurarunt, comprehen-
, et triginta tres eorum numerantur. Primus eſt *Gregorius* Magnus, eum ſequuntur *Bo-
acius* IV. *Adeodatus*. *Agatho*. *Conſtantinus* I. *Conſtantinus* II. *Stephanus* III. *Paſcalis* I.
o IV. *Stephanus* VI. *Leo* V. *Chriſtophorus*: *Silueſter* II. *Ioannes* XX. *Stephanus* IX. *Bene-
tus* X. *Gregorius* VII. *Victor* III. *Vrbanus* II. *Paſchalis* II. *Silueſter* IV. *Gelaſius* II. *Grego-
r* VIII. *Anacletus* II. *Eugenius* III. *Anaſtaſius* IV. *Adrianus* IV. *Coeleſtinus* V. *Benedi-*

ctus XII. *Clemens* VI. *Innocentius* VI. *Vrbanus* V. *Felix* IV. De his Autor praecipua eorum geſta enarrat.

Capite ſecundo agitur de *Monachis ordinis ſancti Benedicti, qui pro fide Chriſti morientes martyrii coronam meruerunt.* In hoc capite, vti in ſequentibus autor alphabeticum obſeruat ordinem. Huius in fine legitur: „Vides nunc hic optime lector quantum color „auri illius, de quo in principio dixi, optimus in ſancti huius Benedicti ordinis profeſſo„ribus reſplenduerit, qui non ſolum fortunae bona ad imitationem paupertatis Chriſti re„liquerunt, immo et animas ſuas vltro gaudenterque expenderunt."

Caput tertium *de Monachis ordinis ſancti Benedicti, qui ad patriarchatus et archiepiſcopatus aſſumpti ſunt.*

Caput quartum *de Monachis ſancti Benedicti, qui ad Cardinalatum aſſumpti ſunt, pauci e multis.*

Caput quintum *de Monachis ordinis ſancti Benedicti, qui legati ſeu apoſtolici nuntii atque praedicatores propter conuerſionem infidelium ſeu aliquam aliam eccleſiae vtilitatem a deo vel a ſummis pontificibus ad exteras nationes miſſi ſunt.*

Caput ſextum *de Monachis, qui ad diuerſos epiſcopatus aſſumpti ſunt.*

Caput ſeptimum *de Monachis ordinis ſancti Benedicti, viris literatis, qui in diuinis et humanis ſcientiis velut ſydera in firmamento fulgentes varios libros ſcripſerunt.* Vitae circumſtantias virorum eruditorum autor paucis memorat, et opera ab ipſis ſcripta recenſere aut penitus intermittit, aut non omnium meminit.

Caput octauum de *Monachis, qui de ſublimitatibus ad ordinem ipſum venerunt*, et *primo de imperatoribus, deinde de regibus, ducibus, Comitibus.*

Caput nonum *de Abbatibus ſanctis, ſeu qui alias illuſtres fuerunt in ordine S. Benedicti.*

Titulus decimus *de Monachis ſanctis, ſeu qui aliis quibusque rebus excelluerunt in ordine ſancti Benedicti.*

Titulus vndecimus: *Abbatiſſae et monachae illuſtres ex ordine ſancti Benedicti, quarum aliquae imperatrices, reginae aliae &c. fuere.*

Operi ſubnectitur Autoris epiſtola dedicatoria ad *Ioannem* de *Giltlingen* Abbatem S. *Vdalrici*, quam integram hic adponere iuuat.

„Congeſſi, ecce digniſſime Abba *Ioannes*, tuis nimirum, ego minimus fratrum tuorum, „actus praeceptis virorum illuſtrium ordinis diui patris *Benedicti.* Vnde — tuo ſtat iudi„dicio — et hoc qualecunque opus congeſtum monachorum illuſtrium ordinis ſancti *Bene„dicti* praetitulabitur immenſum numerum, eoſque, vt notior ſit ſingulorum conditio, per ti„tulos velut aceruos diſcreui. Feci porro, vt potui, tametſi non eousque volui. Res gran„dis atque vſu ipſo vehementer grandeſcens, proindeque nec vllo mortalium prorſus per„ficienda. Siquis enim aſtrorum omnium et nomina et numerum reddere, et eos quos „ordo hic inclitus per latiſſimas mundi plagas ab inſtitutionis ſuae primordio vsque haec „noſtra tempora viros illuſtres dedit, ratione artare poterit. adde praeterea et quotidianos, „potens eſt enim deus et de nobis vermiculis ſuſcitare filios Abrahae, veros ſcilicet pa„tris Benedicti ſectatores. Quis enim in SS. ordinis huius monaſteriis, quae nimirum in „concilio Conſtantienſi annumerata ſunt, viros et literarum ſcientia et vitae ſanctimonia in„ſignes reperiri negabit? quamuis heu proh nunc hac aetate nunc mundo ſeneſcente „vernans illa olim religionis facies in rugas contracta foedum in plerisque exhibeat aſpe„ctum, languet heu prior monaſtici rigoris vigor, vitaleque idolum ab auri pretio in te„ſteam vilitatem deſcendit, obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus, et vt qui-

„dem

ꝛm vergit in exitium, quidquid ſanxere patres. Tepidos enim nunc inſipidos cupidos ıertes et quod heu heu omnem monaſticam perfectionem exiliat, ambitioſos videre mo-achos! Verum ne veritas odium pariat in principio, ab iis cohibendus eſt ſtilus. Age pa-ɔr peruigil. inſta, annitere, tui ne inane nomen, habitumque perferentes ſuis degene-ꝛnt animabus. Quid enim proauorum praeclara facinora iactare, niſi moribus geſtia-ıus, iuuat? nec enim alieno nos ſaluabimur merito. Tua ſurgunt induſtria edes ſacrae, ɔenobiique noſtri murales parietes, creſcuntque res plurimae: age quoque, atque ſatage ıa vt prouidentia domus quoque intellectuales conſtruantur. „Comportaui, vt dicere ꝫperam, viros illuſtres: plures ſemper fui peruagatus libros atque huic tabulae, quam ɔerto loco exhiberi voluſti, commenſurando ſuccinctam aptaui. Porro ſi otium cupitum ıtum fuerit, arctata hic in libri latitudinem, de ſingulis vberius ſcribendo deducam. ua, interim oro, haec tueatur autoritas, tergatque calumniata; tanta enim numerorum, corum, nominumque ambigua varietas, atque varia inter geſtorum conſcriptores poſi-o reperitur, vt ex iis certum quid, atque librorum a calumnia et quod neutram partem ſendat, poni nequeat. Semper vale itaque optime Abba Ioannes, mihique tuorum mi-ımo fratri Petro — vt ſoles — pium, paternumque affectum annue. anno 1493.

Huius viri et operis meminere *Caſ. Oudinus* in Comment. de ſcript. eccleſ. T. III. 1720. *Petrus Lambecius* in *Comment. Bernardus Pezius* in diſſert. iſagog. ad T. I. Anec-:orum, et T. II. Hiſtoria literaria Ord. S. *Benedicti* T. I. et IV. *Fabricius* in Bibl med. ıntim. latinit. *Veithius* in Biblioth. Auguſt. Alphabeto III. p. 228.

Petrus Wagner Auguſtae Vindeliciae ortus in SS. *Vdal.* et *Afrae* monaſterio ad S. *Be-licti* regulam iurauit. Bibliothecarii, Prioris et Subprioris functus officiis, anno 1501. ınn. *Hartliebio* Abbate Thierhauptano munus ſuum abdicante, poſtulatus Abbas, haud ı pacate eidem monaſterio praefuit. Anno 1504. per belli Bauarici tumultus iſto flam-ı conſumto, amiſſis bonis, Auguſtam fugiens, vix non integrum biennium in fratris ſui ıno transegit. Illis ſedatis, ſuo monaſterio reſtitutus, iſtud inſtaurare coepit, et inſtau-ıit. Anno 1511 aeternitatem adiit. Praeter opus laudatum, *Petrus* omnes ſanctos d. S. *Benedicti* in apotheoſin relatos collegit; quos *Leonardus Wagner* in pergameno ro et iconibus decorato elegantiſſime conſcripſit.

VI.

eonardi Wagner Monachi San-Vlricani liber centum diuerſarum ſcripturarum. in 4to oblongo. Codex membranaceus Sec. XVI.

Codex hic longe celebratiſſimus ſequentem titulum ſibi habet praefixum: *Proba cen-n ſcripturarum diuerſarum vna manu exaratarum Fratris Leonhardi W.* Alter haec ad-lit: *Obiit idem deuotus et religioſus pater Leonhardus Wagner ſcriptor huius libri. Anno do-ni Milleſimo quingenteſimo viceſimo ſecundo. Kalendas Ianuarii.* Infra haec: *Hundert ſchrif-ı von ainer hand. der Kaine iſt wie die ander.* Dicatus eſt iſte *Maximiliano* Imperatori ſe-enti inſcriptione: ROMANORUM. IMPERATORI. INVICTISSIMO. CAESARI. AVGVSTISSIMO. ORIOSISSIMO. SERENISSIMOQVE. CHRISTIANAE. REIPVBLICE. TVTORI. FAVSTISSIMO. ıXIMILIANO. DIVAE. BEATISSIMI. PRAESVLIS. VDALRICI. PROPAGINIS. GAERMINI

NOBI-

NOBILISSIMO. SORTE. INFIMVS. FRATER. LEONARDVS. WIRSTLIN. PRAENOMINATI. ANTISTITIS. MONASTERII. AVGVSTAE. MANCIPIVM. SCRIPTVRARVM. CAENTVM. MANV. VNA. EXARATORVM. CONTINENTIAM. EMENDANDAM. CORRIGENDAMQVE. HVMILLIME OFFERT.

Caeſaris inuicti ſaedes accedere cura.
Atque thronum ſuperis nunc liber ipſe ſacrum.
Det veniam rogites cunctis erroribus atquae
Laſſatis manibus parcat amore Dei.

In auerſa pagina legitur titulus triumphalis: *Ieſus Nazarenus Rex Iudaeorum*, hebraea, graeca, et latina lingua ſcriptus. Sequuntur ſcripturae mira elegantia, varietateque exaratae, quae vix non omnium ſeculorum ſcripturas imitari, et quaelibet ſcriptori propria fuiſſe videtur. Omnes, qui easdem perluſtrant, *Leonardi* ſcribendi dexteritatem iure mirantur. Cuilibet earum proprium, eruditumque nomen addidit. Materias diuerſas elegit. Prima prologum ſequentem comprehendit:

„Rotunda omnium ſcripturarum eſt nobiliſſima. Vocatur etiam mater et regina alia„rum. Quia ratione, autoritate, et excellentia omnes ſcripturas excellit: Ratione, quia „legibilior: autoritate, quia nobilior: excellentia, quia praeſtantior et antiquior. Et ideo „tanquam nobiliſſima regina omnibus ſcriptoribus eſt veneranda. Et ego Frater Leonar„dus Wirſtlin. alias Wagner de Schwabmenchingen. preſbiter et Conuentualis Monaſterii „Sanctorum Vdalrici et Affre in Auguſta vindelicorum. Incepi hanc probam. et ſcripſi manu „propria cum ſequentibus ſcripturis. numero centum. Anno domini Milleſimo quingenteſi„mo ſeptimo."

Nomina centum ſcripturarum ſunt ſequentia a *Wagnero* noſtro adpoſita.

Rotunda	Notula ſemifracta
Rotundalis alta media	Dilatana media
Poetica vera	Rotalis curſiua
Antiqua maior	Mediana ſerrata
Imperatoricalis	Notula poeticalis media
Antiqua craſſana	Altana
Textus italicus	Rotalis globata
Euerſalicana	Palliata tenſa
Antiqua priſca	Notula ſemis formata
Rotalis minor	Literalis curſalica
Globata rotalis	Antiqua formata media
Compoſtorialis maior	Antiqua ſimpliciana
Papalicana	Antiqua polita
Alta poeticalis	Cardinalicana
Media rotalis	Textus italicalis altus
Notula formata	Vagalicana extenſiua
Curſiua rotundalis	Euerſalica minor
Tenuiſſana	Antiqua ſerrata
Poeticalis mediana	Extenſiua inaequata
Clipalicana maior	Mediana vtralis
Regia pullicalis	Antiqua curualis
Gippalicana	Notula codicalis
Literalis ſimplex	Abſciſa poſtericalis

Alta-

Altana ſemis minor
Clippalicana galeata
Auerſalicana media
Italicana formata
Fractura germanica
Priſca caudalis lata
Notula curtana
Neutralicana
Antiqua curtana breuis
Saltana poſtericalis
Abſciſſa
Bullicalis minor
Notula formata ſimplex
Antiqua durana
Ceſſpalicana
Rotalis globata
Inaequalicalis variana media
Macrana alta
Biſaricalis
Groſſana
Literalis italicana
Rotulana curualica
Antiqua formata media
Codicalis ſimpla
Inaequalicana
Pictoricalis maior
Pillicana
Compoſtericalis minor
Flacana antiqua
Neutralicalis
Priſca pilicalis
Poeticana ſerrata
Semifractura
Curualica ſimplex
Notula ſubmiſſa
Curtana praeuiſſalica
Polita media
Poeticalis curſiua
Italicana notalis
Curuana inaequalis
Curſiua italicana
Antiqua formoſalicana
Altana minor
Spiſſalica poſtericalis
Pictoricalis minor
Poſtericalis ſerrata
Textus italicanus biſfractus
Extenſiua inaequalis
Notula codicalis polita
Antiqua realicana
Curſiua literalis
Curtana flacca
Notula poeticalis preſſa
Rotundalis inaequata.

imam paginam labyrinthus ſecundum *Iſidorum* explet.

ius excellentiſſimi codicis plures omni laudis encomio meminerunt; ſcripturarum ıominationes ante me *Khammius* *) *Bernard. Pezius* **) *Du Fresne D. du Cange* ***) ınt.

VII.

ılogium Aſceterii SS. Vdal. et Afrae. II. S. Benedicti Regula. fol. Codex pergamenus Sec. XVI.

:rologium iſtud nomina et obitus diem fundatorum, benefactorum, Epiſcoporum lam, Abbatum et Monachorum noſtri Aſceterii, perſonarum vtriusque ſexus ſpi- ›edere nobiscum iunctarum exhibet. Deplorandum haud parum, obitus annum indi-

*) ſierarch. Auguſt. P. II. Colleg. p. 293.
**) Diſſert. Iſagog. in I. T. Theſaur. Anecd. p. XXXV.
***) Gloſſar. ad ſcript. med. et infim. Latinit. Tom. III. p. 142.

indicari neglectum fuiſſe, vnde tanta lux hiſtoriae adfulgere potuiſſet. Epiſcopos itaque, et Abbates in iſto adnotatos in eruditorum, et eruditionis emolumentum excerptos hic ſiſtam.

Secunda Ianuarii: *Vdalricus, Sybaldus* Abbates, in quibus monaſteriis, non eſt adnotatum.

3tia. *Henricus* Abbas in Werdea.

4ta. *Pangratius* Abbas in Meten. *Conradus Ezel* in Werdea.

5ta. *Catharina Schellerinn* Abbatiſſa in Kühbach. *Matthaeus* Abbas in Blankſtetten. *Caſparus* Abbas in Ottenbeurn anno 1584.

6ta. *Franciſcus* Abbas Seonenſis. *Dominicus* Abbas Caeſareae. *Chriſtophorus* Abbas in Fultenbach 1610.

8ua. *Ambroſius* Abbas in Blaubeurn. *Dauid Gregorius Comerus* Abbas Gottwicenſis.

13tia. *Lucia* Abbatiſſa in Nuiburg.

14ta. *Wolfarthus* Epiſcopus. *Ioannes* Abbas in Weihenſtephan. *Sebaſtianus* Praepoſitus in Vnderſtorff. *Hieronymus Viti* Praepoſitus in Dieſſen.

15ta. *Ioan. Chriſtophorus Gutknecht* Abbas in Metten.

16ta. *Embrico* Abbas ſ L. indicio. *Antonius* Abbas in Admind.

17ta. *Caſparus* Abbas in Tegernſee.

18ua. *Dieto*, et *Ioannes* de *Viſchach* Abbates noſtri monaſterii. *Andreas Luz* Abbas in Fultenbach 1547. *Iodocus* Abbas in Mondſee.

20ma. *Ioannes* Abbas in Wilzburg.

21ma. *Hezilo* Abbas noſtrae congregationis.

22da. *Ioachimus Fend* Abbas in Thierhaupten 1553. *Ioachim Rieder* Abbas in Ebersberg.

24ta. *Conradus* Abbas in Tegernſee.

25ta. *Ioannes* Abbas in Faucibus. *Paulus* Abbas in Elchingen. *Vrbanus Haſner* Abbas in Wiblingen. *Georgius Vebelhör* Abbas Weſſofontanus.

26ta. *Nicolaus* Praepoſitus ad S. Georgium.

27ma. *Erchinboldus* Abbas noſtri aſceterii. *Paulus* Abbas Schyrenſis. *Carolus Stengelius* Abbas Anhuſanus.

28ua. *Ioannes* de *Giltlingen* Abbas noſtrae congregationis.

29na. *Ambroſius* Abbas Ratisbonae ad S. Emerammum. *Caſpar Zwink* Abbas Benedictoburanus.

30ma. *Melchior Stamhain* Abbas noſtrae congregationis 1474.

31ma. *Georgius Seiz* Abbas montis S. Georgii. *Barbara Sternin* Abbatiſſa in Küebach.

Februarius.

2da. *Conradus Moerlin* Abbas noſtrae congregationis 1510.

3tia. *Waltherus* Epiſcopus.

5ta. *Oswaldus* Abbas in Meten. *Gintherus* Praepoſitus in Dieſſen.

7ma. *Marquardus* Epiſcopus Aſcanienſis. *Vdalricus* Praepoſitus in Vnderſtorf.

8ua. *Iacobus Koepplin* Abbas noſtrae congregationis.

9na. *Ioannes* Abbas in Wilzburg.

10ma. *Ioannes* Abbas in Werdea. *Georgius Fuetterknecht* Abbas Caeſareenſis.

13tia. *Georgius Nunnebeck* Abbas in Fultenbach. *Caſparus Leis* Praepoſitus in Pollingen.

16ta.

16ta. *Ioannes Beck* Abbas Caeſareae 1627.
17ma. *Wolfgangus Kolb* Abbas Weſſofontanus. *Iacobus Iaeger* Abbas in Werdea.
18ua. *Othmarus* Abbas in Wiblingen. *Chriſtophorus* Abbas in Monſee.
20ma. *Henricus* Abbas n. congr. *Paulus* Abbas Weſſofontanus. *Narciſſus* Abbas Bedictoburanus. *Georgius* Abbas in Kaiſhaim. *Gregorius* Abbas Weſſofont. 1589.
23tia. *Ioannes* Comes de Werdenberg Epiſcopus Aug.
24ta. *Catharina Vogelhüterinn* Abbatiſſa in Hohenwart. *Paulus Necker* Abbas Vrſin.
26ta. *Ioannes Koenlin* Abbas n. congr. *Dauid Aicheler* Abbas Andecenſis.
27ma. *Henricus Heutter* Abbas noſtri aſceterii.
28ua. *Martinus* Abbas Seonenſis.

Martius.

1ma. *Fridericus* Comes de *Zollern* Epiſcopus Auguſtanus.
2da. *Alexander Sautter* Abbas Andecenſis. *Caſparus Hoffmann* Mellic. *Georgius* Caeeenſis.
4ta. *Vlricus* Abbas San-Vlricanus. *Petrus* Abbas in Fürſtenfeld. *Anna Melchtildis andlacherin* Abbatiſſa in Hohenwart 1613. *Leonardus Hoerman* Abbas in Werdea 1621. *uguſtinus Gerelſtetter* Metenſis.
6ta. *Ioannes* Abbas de Reichenbach.
10ma. *Vdalſcalcus* Abbas noſtri Aſceterii.
11ma. *Bernardus Fabri* Abbas Fultenbacenſis.
12ma. *Vdalricus Schirm* Praepoſitus in Vnderſtorff. *Petrus Oſtermayr* Praepoſitus ad Georgium. *Paulus* Abbas in Mallersdorf.
13tia. *Erhardus* Praepoſitus in Pollingen.
14ta. *Fridericus* Epiſcopus. *Bernardus Freimayr* Praepoſitus in Dieſſen.
15ta. *Henricus* Abbas Seonenſis.
16ta. *Dieto* Abbas noſtri aſceterii. *Eberhardus* primus Abbas montis S. *Andreas Vogt*, *egorius Reubin* Abbates Ottenburani. *Philippus Nagl* Abbas Lambacenſis.
17ma. *Gebhardus* Epiſcopus. *Ioannes Aigele* Praepoſitus in Vnderſtorff.
18ua. *Conradus* Abbas in monte S. Georgii. *Ioannes Widemann* Abbas in monte S. *nnes Thieiweit* Abbas Schyrenſis.
19na. *Hermannus* Epiſcopus. *Vlricus* Abbas. *Georgius Wackler*: *Ioachim Ainzenber*-: *Chriſtophorus Schroetel* Abbates in Roth.
20ma. *Benedictus* Abbas Benedictoburanus.
21ma. *Ioannes Lauginger* Abbas n. congr. *Petrus Laymer* Abbas in monte S. Georgii.
22da. *Dietpirga* mater S. *Vdalrici* in Witislingen. *Frideboldus* Abbas n. c. *Henricus* ſſofontanus.
23tia. *Ioannes Fuchs* Praepoſitus ad S. Crucem. *Auguſtinus Strobelius* Abbas in Niderich.
24ta. *Benedictus* Abbas in Weihenſtephan. *Mathias* Abbas in Fultenbach 1592.
26ta. *Sebaldus* Abbas Norimbergae. *Antonius* Abbas in Weihenſtephan.
28ua. *Ioannes Schrott* Abbas noſtri monaſterii. *Scholaſtica* Pappenbergerin Abbatiſſa in henwart.
29na. *Benedictus Klocker* Abbas in Werdea.
31ma. *Martinus* Praepoſitus ad S. Georgium.

Aprilis.

1ma. *Benedictus Furtenbach* Abbas Faucenſis.

2da. *Caſpar* Abbas in monte S. Georgii. *Otto Truchſeſius* Cardinalis et Epiſcopus Auguſtanus 1573.

3tia. *Iacobus Brenz* et *Ioannes Stephani* Abbates Peterhuſani.

4ta. *Adalgarius* Abbas in Monſee. *Chriſtophorus* Abbas in Weihenſtephan. *Carolus* Praepoſitus ad S. Georgium.

8ua. *Eberhardus* Abbas in Weihenſtephan. *Henricus* Abbas Seonenſis. *Placidus* Abbas in Weltenburg 1588.

12ma. *Petrus* de *Schaumberg* Cardinalis et Epiſcopus Auguſtanus. *Vdalricus* Abbas noſtri aſceterii. *Henricus* de *Lichtenau*. *Caſparus* Abbas in Weihenſtephan. *Wolfgangus Merneiſen* Abbas in Seon.

13tia. *Dietpertus* Epiſcopus. *Ioannes* Abbas in Seon.

16ta. *Rudolfus* Praepoſitus ad S. *Georgium*. *Vitus* Abbas Ebersbergenſis.

17ma. *Hermannus* Abbas. *Stephanus* Abbas Ettalenſis.

19na. *Ludouicus* Abbas Schyrenſis.

20ma. *Ioan. Hoepfl* Abbas Metenſis.

22da. *Ioannes* Praepoſitus S. *Georgii*. *Benedictus Schwarz* Abbas Weſſofontanus.

23tia. *Iacobus Pfeffer* Abbas Anhuſanus.

24ta. *Bruno* Epiſcopus Auguſtanus. *Gregorius* Abbas Weſſofontanus.

25ta. *Ioannes Mann* Abbas Anhuſanus. *Ioannes* Abbas Ebersbergenſis. *Ioannes Gering* Praepoſitus in Beyharting. *Sebaſtianus* Abbas Caeſareae.

27ma. *Maurus* Abbas in Monſee. *Sebaſtianus* Abbas ad Scotos Viennae.

30ma. *Henricus* Praepoſitus in Beyharting.

Maius.

2da. *Sigismundus* Abbas Ebersbergenſis an. 1584.

3tia. *Hartmannus* Epiſcopus Auguſtenſis. *Conradus* Praepoſitus Dieſſenſis.

4ta. *Sifridus* Epiſcopus. *Menigoſus* Abbas.

5ta. *Simon Goll* Abbas n. m. 1548.

6ta. *Sebaſtianus Caſtner* Abbas Mettenſis.

7ma. *Martinus* Abbas in Monſee.

8ua. *Dego* ſecundus n. m. Abbas. *Eraſmus* Abbas ad S. *Emerammum*. *Paulus* Abbas in Nideraltaich an. 1585.

9na. *Henricus* Abbas n. m. an. 1482.

10ma. *Dietricus* Abbas.

11ma. *Henricus* Abbas n. monaſterii. *Michael* Abbas in Fürſtenfeld. *Cordula Burkhartin* Abbatiſſa in Hohenwart. *Georgius Eiſcepf* Abbas in Malersdorf an. 1630. *Sigismundus* Praepoſitus in Pollingen. *Maurus* Abbas Andecenſis.

12ma. *Manegoldus* Abbas n. m. *Michael* Abbas in Mallersdorf.

14ta. *Vitus* Praepoſitus ad S. Crucem. *Iacobus* Abbas in Biburg. *Chriſtophorus Berurg* Abbas in Werdea. *Hieronymus Weiſs* Abbas ad S. *Emerammum* an. 1609. *Benedictus* Abbas in Seon an. eodem.

15ta. *Scholaſtica Stamlerin* Abbatiſſa in Kühbach. *Bartholomaeus Kapfer* Abbas Fultenbac. an. 1582.

16ta.

16$^{ta.}$ *Ioan.* Abbas Andec. *Wilhelmus* Abbas Peterhuſanus.
18$^{ua.}$ *Petrus* Praepoſitus Rorenſis. *Georgius Spechter* Praepoſitus in Beyharting an. 90.
19$^{na.}$ *Iodocus Bruder* olim Abbas Ochſenhuſanus. *Conradus* Abbas Reichenbac. *Alexander* a Lacu Abbas Cremiſan.
20$^{ma.}$ *Sebaſtianus* Abbas in Ebersberg.
25$^{ta.}$ *Ioan. Bleibenhaus* Abbas Thierhaupt. *Iacobus* Abbas Blankſtettenſis.
26$^{ta.}$ *Eberhardus* Epiſcopus Auguſtanus, qui monaſterio noſtro Lici pontem donauit. *Georgius Neupeck* Abbas Schyrenſis. *Erneſtus* Abbas in Wiblingen.
28$^{ua.}$ *Michael* Abbas in Admont.
29$^{na.}$ *Mathias Gutterman* Abbas Neresheimenſis.
30$^{ma.}$ *Erhardus* Praepoſitus in Vndersdorf. *Corbinianus Cherle* Abbas Thierhauptanus.

Iunius.

1$^{ma.}$ *Vdalſcalcus* Epiſcopus.
2$^{da.}$ *Martinus* Abbas in Echenbrunnen.
3$^{tia.}$ *Vlricus Burggraf* Decanus eccleſiae Auguſtenſis.
5$^{ta.}$ *Siſridus* Abbas. *Ioannes* Abbas Ettalenſis.
6$^{ta.}$ *Leonardus* Abbas Cremiſanenſis. *Benedictus Gaugenrieder* Abbas Thierhauptanus.
8$^{ua.}$ *Wilhelmus Kunberger* Abbas Schyrenſis. *Ioannes Keſler* Abbas in faucibus.
9$^{na.}$ *Manegoldus* Epiſcopus et monachus n. m. *Iodocus* Abbas in Fürſtenfeld. *Quirinus* Abbas in Niederaltaich. *Thomas Hofmann* Abbas Vrſinenſis.
11$^{ma.}$ *Michael* Praepoſitus ad S. *Georgium.* *Vdalricus* Abbas in Blankſtetten.
15$^{ta.}$ *Nic. Streitl* Abbas Ettalenſis. *Ioan. Spindler, Chriſtophorus Held* Abbates.
17$^{ma.}$ *Sigehardus* Abbas noſtri aſceterii.
18$^{ua.}$ *Henricus* : *Ioan. Kiſſinger* Abbates noſtri aſceterii.
19$^{na.}$ *Benedictus Rorer* Abbas Nerisheimenſis an. 1647.
21$^{ma.}$ *Ioan. Reſch* Abbas Montis S. *Georgii.*
29$^{na.}$ *Maria Rehlingerin* Abbatiſſa in Kühbach. *Sebaſtianus* Abbas Formbac. *Henricus a Stuben* Abbas Vallis Gregoriani in Alſatia. *Ioan. Schall* Praepoſitus ad S. Crucem an. 1640.

Iulius.

6$^{ta.}$ *Ioan. Vinſternau* Abbas Neresheimenſis.
7$^{ma.}$ *Balthaſar* Abbas Seonenſis. *Gregorius Timinger* Abbas Steingadenſis. *Ioan. Chryſoſtomus* Abbas Andec. an 1610. *Melchior Haenlin* Abbas Neresheim. an. 1616.
8$^{ua.}$ *Sigehardus* Abbas noſtri aſceterii. *Quirinus* Abbas in Tegernſee.
9$^{na.}$ *Nic. Seld* Abbas Glunicenſis. *Albertus Steinbacher* Abbas in Scheffſtlarn.
10$^{ma.}$ *Gewinus* Abbas noſtri monaſterii.
12$^{ma.}$ *Conradus* Abbas Wiblingenſis. *Gregorius* Abbas montis S. *Georgii.*
13$^{tia.}$ *Henricus* Epiſcopus Auguſtanus. *Maurus Leyrer* Abbas Tegernſeenſis.
14$^{ta.}$ Venerandus pater et D. *Egino* Abbas noſtri monaſterii Piſis defunctus. *Martinus* Abbas Seonenſis.
17$^{ma.}$ *Ioan. Schlegel* Abbas Wiblinganus. *Ioan. Caſſianus Speiſer* mon. n. c. et Abbas Schwarzach.
18$^{ua.}$ *Iodocus* Abbas Wiblinganus an. 1589.

19na. *Blaſius Paumgartner* Abbas S. *Emerammi.* *Quirinus Reſt* Abbas in Tegernſee. *Vitus Schoeffel* Abbas Deggingenſis.

21ma. *Ioan. Merk* Abbas n. c. an. 1632.

22ma. *Fridericus* de *Gummeringen* Abbas n. c.

24ta. *Conradus* Abbas S. *Emmerami.*

26ta. *Ioan. Streler* Abbas S. Crucis Werdeae. *Michael Graff* Abbas in Scheſftlarn. *Benedictus Agricola* Abbas in Faucibus.

27ma. *Leonardus* Abbas Andecenſis. *Adamus Piringer* Abbas Seittenſtadii.

29na. *Georgius* Abbas Reichenbac. *Iacobus* Abbas Ebersbergenſis.

30ma. *Embrico* Epiſcopus. *Leonardus* Abbas Ebersbergenſis. *Georgius Gerſtmayr* Abbas Neresheimenſis an. 1587. *Godefridus Munding* Abbas Wiblingenſis.

31ma. *Conradus Claus* Abbas Wiblingenſis. *Gothardus* Abbas Lambac.

Auguſtus.

3tia. *Adalbero* Abbas noſtri monaſt. *Reginbertus* Epiſc. et monach. n. m.

4ta. *Georgius* Abbas Hirsaugiae.

5ta. *Ioan. Freund* Abbas Mellicenſis.

8ua. *Michael* Abbas in Wilzburg. *Ioan. Scheikhofer* Abbas Neresheimenſis. *Vitus Haeſer* Abbas in Oberaltaich. *Vitalis* Praepoſitus S. Crucis an. 1668.

9na. *Leonardus Gregg* Abbas Thierhauptanus et mon. n. c.

10ma. *Henricus* Abbas noſtrae congregationis.

16ta. *Columbanus* Abbas Seonenſis.

17ma. *Mathias Schober* Abbas in Faucibus.

19na. *Ioan. Chryſoſtomus* Abbas Schyrenſis. *Burchardus Furtenbach* mon. n. c. et Abbas Lambacenſis an. 1599.

21ma. *Reginbaldus* beatae memoriae primus Abbas noſtri monaſterii. *Chriſtophorus Obinger* Abbas montis S. *Georgii* an. 1627.

22da. *Ioan.* Abbas in Fürſtenfeld. *Ioan.* Abbas in Monſee.

24ta. *Hieronymus* Abbas Seonenſis. *Michael* Abbas Andec.

26ta. *Balthaſar* Abbas Benedictoburanus.

27ma. *Vlricus* Epiſcopus. *Wolfgangus* Abbas in Weihenſtephan.

Septembris.

3tia. *Henricus* Epiſcopus.

4ta. *Henricus* Abbas. *Ambroſius* Abbas S. *Emmerami.* *Chriſtophorus Weiler* m. n. c. et Abbas Neresheimenſis.

8ua. *Andreas* Abbas Andecenſis.

9na. *Chriſtophorus* Abbas in Weihenſtephan. *Amandus* Abbas S. Petri Salisburgi.

10ma. *Onuphrius Schaduz* mon. n. c. et Abbas Anhuſanus an. 1558. *Henricus* Abbas Fultenbac. an. 1646.

11ma. *Petrus* Abbas Reichenbac.

12ma. *Andreas Dierlin* Abbas Elchinganus.

14ta. *Iac. Behem* Abbas Fultenbacenſis.

15ta. *Petrus Fend* Abbas Vrſinenſis.

16ta. *Henricus* Abbas noſtri monaſterii. *Virgilius* Abbas Weſſofont.

17ma.

17ma. *Ioan. Hiebner* Abbas Blankſtadii an. 1586.
18ua. *Maurus* Abbas Fultenbacenſis an. 1655.
19na. *Burchardus* Praepoſitus Rorenſis. *Georgius Danner* Abbas in Weihenſtephan.
21ma. *Georgius Helfer* mon. n. c. et Abbas Fultenbacenſis. *Benedictus Prommer* Ab-
s Schyrenſis.
22da. *Chriſtophorus Spieſs* Abbas Ochſenhuſanus an. 1610.
23tia. *Leonardus* Abbas in Fürſtenfeld. *Romanus Edſtadler* Abbas Malersdorfenſis.
anciſcus Abbas Peterhuſanus.
25ta. *Conradus* Abbas S. Crucis Werdeae. *Leonardus* Abbas in Weihenſtephan.
27ma. *Nidgarius* beatae memoriae Epiſcopus Auguſtanus. *Michael* Abbas S. *Emme-
ni.* *Gallus* Abbas Ottenburanus. *Benedictus Pfeiffer* Abbas Peterhuſanus.
29na. *Georgius Faigele* Praepoſitus S. Crucis. *Simon Woerlin* Praepoſitus Dieſſenſis.
alentinus Abbas Mellicenſis.
30ma. *Conradus Winkler* Abbas noſtri monaſterii. *Gotfridus Harſcher* Decanus maio-
ecclesiae.

Octobris.

1ma. *Ioan. Tegernbeck* Abbas S. *Emerammi.*
2da. *Ioannes* Abbas Norimbergenſis. *Auguſtinus* Abbas in Tegernſee.
3tia. *Andreas* Abbas Ochſenhuſanus. *Marcus Heſſing* Abbas Fultenbac.
4ta. *Gregorius Roeſch* Abbas Blauburanus. *Ioan. Dimpter* Abbas Steingadenſis. *Gre-
rius Gerhech* Abbas Faucenſis.
6ta. *Ioan. Battenecker* Abbas Norimbergenſis.
8ua. *Wolſgangus* Abbas Mellicenſis.
9na. *Bartholomaeus* Abbas S. Crucis Werdeae. *Martinus Stoer* Abbas Wiblinganus.
ſparus Bſchorn Abbas Thierhauptanus.
11ma. *Dionyſius Raderus* mon. n. c et Abbas Thierhauptanus an. 1677.
12ma. *Wolfgangus* Abbas in Monſee. *Romanus Rauſcher* Abbas Garſtenſis.
16ta. *Leonardus* Abbas Weſſofontanus. *Paulus* Abbas Seonenſis.
18ua. *Ioannes* Abbas Andecenſis. *Sigismundus* Abbas Mellicenſis. *Sigismundus* Abbas
onenſis.
21ma. *Vrbanus Braun* Praepoſitus S. *Georgii.* *Meinradus* Abbas Neresheimenſis.
22da. *Paulus Widmann* Abbas in Tegernſee.
23tia. *Thomas Clauſius* Abbas Elchinganus. *Iacobus Schwarz* Praepoſitus Pollinganus.
atius de *Traun* Abbas S. *Emerammi.*
24ta. *Ioannes* Abbas Wiblinganus. *Chriſtophorus* Abbas Weihenſtephan.
26ta. *Maurus Nuzinger* Abbas Ettalenſis.
27ma. *Placidus Iudmann* Abbas S. *Emmerami.* *Gregorius Miller* Abbas Mellicenſis.
28ua. *Ioannes* Abbas Admontenſis. *Stephanus Reitberger* Abbas Schyrenſis.
30ma. *Ioan. Dietmar* Praepoſitus Dieſſenſis.

Nouember.

2da. *Vdalricus Grieſsbeytel* Abbas Steingadenſis.
5ta. *Ioannes* Abbas Anhuſanus. *Wilhelmus Schwaiger* mon. Wibling. et Abbas Oſia-
nſis.

7ma. *Barbara* Abbatiſſa in Hohenwart an. 1590.

8ua. *Georgius* Abbas in Wiblingen. *Godefridus* Abbas Admontenſis. *Ioſephus* Abbas Thierhauptanus.

9na. *Ioannes* Praepoſitus Vndersdorfenſis. *Ioan. Hohenſteiner* Abbas noſtri monaſterii an. 1478. *Ioachimus* Abbas Steingadenſis an. 1580. *Hieronymus* Abbas S. *Emmerami.*

10ma. *Henricus* de *Gabelbach* Abbas n. c. *Petrus* Abbas Tegernſeenſis, mon. Weſſofont. *Ludouicus* Abbas Benedictoburanus.

11ma. *Gebehardus* Epiſcopus.

12ma. *Laurentius Wanner* Abbas S. Crucis Werdeae. *Antonius Spindler* Abbas Garſtenſis.

13tia. *Benedictus* Abbas Ettalenſis. *Othmarus* Abbas Vrſinenſis.

15ta. *Ioannes* mon. Weiheſtephanenſis et Suffraganeus Friſingenſis. *Chriſtophorus* Abbas montis S. *Georgii.*

19na. *Ludouicus Ezel* Abbas Deggingenſis.

20ma. *Bernardus Rieger* Abbas montis S. *Georgii. Ioan. Ernſt* Abbas Ochſenhuſanus.

21ma. *Wolfgangus Miller* Praepoſitus S. *Georgii.*

22da. *Henricus* Abbas. *Mathias* Abbas Ottenburanus.

23tia. *Nicolaus* Abbas Ottenburanus.

27ma. *Gernot* Abbas. *Hildebrandus* Abbas n. congreg. *Ludouicus Fergerhans* Praepoſitus Stuttgardiae.

29na. *Wilhelmus Dieperskircher* Abbas Benedictoburanus. *Ioan. Wendinger* Praepoſitus S. *Georgii. Petrus Wagner* mon. n. c. et Abbas Thierhauptanus. *Auguſtinus Agricola* Abbas Steingadenſis.

December.

1ma. *Dietmarus* Abbas noſtrae congregationis.

2da. *Guntherus* Abbas n. congr. *Petrus* Abbas Fürſtenfeldenſis. *Paulus Steiger* Abbas Vrſinenſis. *Bartholomaeus* Abbas Ochſenhuſanus an. 1632.

3tia. *Leonardus* Abbas Ebersbergenſis. *Margaritha Catharina* a *Neuneck* Abbatiſſa im Holz. *Maurus* Abbas Ottenburanus an. 1615.

4ta. *Vitus* Abbas Steingadenſis.

7ma. *Georgius* Abbas Schyrenſis. *Sebaſtianus* Lorchenſis.

8ua. *Henricus* Abbas n. congr. *Ioan. Fiſcher* Praepoſitus Rorenſis. *Martinus* Praepoſitus Vndersdorfenſis.

9na. *Ioannes* Abbas Cremiſanenſis.

10ma. *Henricus* Abbas in Faucibus. *Ioan. Lang* Abbas Ochſenhuſamus an. 1618.

11ma. *Hieronymus* et *Simpertus* Abbates in Faucibus. *Georgius Hieronymus* Abbas in Monſee.

14ta. *Placidus Schoenkind* Abbas Fultenbacenſis.

18ua. *Andreas Gayſhouer* Abbas Schyrenſis.

19na. *Marquardus* Abbas.

20ma. *Gotisgenus* tertius Abbas noſtrae congregationis. *Ioan. Küechlin* Abbas Elchinganus. *Chryſoſtomus Molitor* Abbas Deggingae.

21ma. *Thomas Roemer* Abbas S. Crucis Werdeae.

22da. *Chriſtophorus Rietter* Abbas Andecenſis. *Wolfgangus Carl* Praepoſitus Vndersdorfenſis.

23tia.

23tia. *Hermannus* Epiſcopus. *Ioan.* Abbas Weſſofontanus. *Caſparus Schlaich* Praepo-
us Vndersdorfenſis.

24ta. *Iacobus* Abbas in Monſee.

26ta. *Laurentius* Abbas Gottwicenſis.

27ma. *Auguſtinus* Praepoſitus Vndersdorfenſis.

In fine rubro colore ſcriptum legitur: *Finit Mortilogium per fratrem Leonardum Wirſl-
alias Wagner de Schwabmenchingen preſbyterum et Conuentualem Monaſterii Sanctorum
alrici et Affre In Auguſta vindelicorum. Anno domini Milleſimo quingenteſimo quarto de-
10. Ipſo die Sancti Damaſi pape.*

II. Regula S. *Benedicti* maioribus, quae miſſalibus aequiparari poſſunt, literis eſt ſcri-
a. Capitulorum tituli rubro colore, initiales vero literae aut caeruleo aut rubro ſunt
preſſae. In primi folii margine inſignia Aui, et auiae, patris et matris, Nurſiaeque
miliae, ex qua S. *Benedictus* originem ſumſit, depicta, diuerſisque coloribus diſtincta con-
ciuntur. In eiusdem fronte legitur: *Incipit prologus in Regulam ſanctiſſimi patris noſtri
enedicti Abbatis.* Vltimo regulae capitulo aliud regulae Cellae *Mariae* habetur adnexum,
uod ita ſonat:

„Modicum tempus relictum eſt nobis, et paruum interuallum poſitum eſt nobis ad
erficiendum que in hoc volumine conſcripta ſunt. Nobis relicta eſt hora vndecima, id
ſt, hora vndecima finis ſeculi eſſe intelligitur. Ad laborandum poſiti ſumus in vineam
Chriſti, id eſt, in eccleſiam. Certemus et laboremus, vt primi denarium a procuratore
inee recipere mereamur, id eſt, a domino noſtro Ieſu Chriſto perpetuam mercedem in
itam eternam. Iam ſeculum dereliquimus, in monaſterium introiuimus, regulam ſancti
Benedicti ad conſeruandam et ad complendam ſponte non inuiti promiſimus, quam hic
bene conſcriptam et exemplatam habetis per ipſam, quam ipſe conſcripſit beatiſſimus
Benedictus manibus ſuis."

His legitur rubro colore ſubnexum: *Finiunt martirilogium* — mortilogium — *et Re-
ula ſanctiſſimi patris noſtri Benedicti per fratrem Leonardum Wirſlin alias Wagner de Schwab-
enchingen preſbiterum et Conuentualem huius monaſterii Anno domini* 1514. *Ipſo die ſancti
Franciſci Confeſſoris.*

VIII.

Leonardi Wagner Aduerſaria. in 4to. Codex Cartheac. Sec. XVI.

In hoc volumine nimis ſpiſſo omnis generis materiae collectae reperiuntur: hiſtori-
ae nimirum, poeticae, theologicae, iuridicae, ſcripturiſticae, aſceticae, philoſophicae &c.
nter quas plures etiam, quae ad res Auguſtanas et monaſterii noſtri ſpectant, exhibentur.

Primum, quod occurrit, ſunt inſcriptiones lapidum in noua noſtrae eccleſiae extructio-
ne, anno 1500 facta poſitorum. Dein quaedam de vrbe Auguſta. Praecipua vero me-
moriae digna ſunt ſequentia: Sermo de S. *Afra*: *Trithemius* de laude ſcriptorum: Car-
men in vulgari lingua de S. *Vdalrici* miraculis: de campana maiore ab Abbate *Ioan. Schrot*
anno 1523 comparata: hiſtoria de *Rudolpho* Comite de Habsburg: anni et dies geſtorum
D. N. Ieſu Chriſti ſecundum d. *Auguſtinum*, *Remigium*, *Gerardum*, et ſecundum regiſtrum
Euan-

Euangeliſtarum: de B. V. *Mariae* aetate: de Sibillis: carmina de S. *Afra* et S. *Vdalrico*: Parochiae, in quibus monaſterium noſtrum patronatus iure gaudebat. Sunt ſequentes: parochia in vrbe: Goeggingae: Hauſtadii: Inningae: Haedern: Auſhuſae in Rhaetia: Finningae: Oberdorſii: Gundelshemii: Bonſtetten: Weicht: Aerkhuſii: Aychainii: Haidelſtadii: Tettenhuſae: Todenwiſii: Hauswiſii: Schoenbaci: Maurbaci: Oberzellae: Arnisried: Bizenhoſae: Modelshuſii: beneficia Auguſtae ad S. *Vrſulam*, ad S. *Seruatium* et S. *Leonardum*.

Scriptura in fundamento turris reperta. Quorumdam monaſteriorum et eccleſiarum origo. Epitaphium *Ioannis* de *Giltlingen* Abbatis, quod tamen nullibi reperitur inſculptum. Huius tenor ſequens eſt:

Ad domini laudem miſſas ſanctorumque honorem
Balthaſar ex Giltlingen fuit huic pater Annaque mater
Mille quadringenti decies octo quoque bini.
Anni dum voluuntur idibus ipſis
Sub May ternis vice eligitur pius Abbas
In Rhecie Auguſta domino ſit gloria cuncta
Non longe poſt confirmatur conſecraturque
At penthecoſtes miſſas canit inſuquelatus
Vt ſolitum eſt fieri primas preſentibus vrbis
Gnaris huius conſulibus ciuiumque magiſtris
Vrbis pontificatum Romane tenuit dum
Sixtus quartus nominis huius ſed Fridericus
Tercius imperii ſceptrum rotat ac reuerendus
Antiſtes fuit Auguſte comes ipſe Ioannes
Rerum ſumme deus ſic intrat progrediturque
Egreſſusque fui ſolus ſcis tempus et horam
Tu interea rector ei ſis ſiſque protector
Iuſte viuere daque pie huic nunc mortis in hora
Eius vt a te ſuscipiatur ſpiritus amen.
Hec quecunque legit metra dicat mente quieta.
Hisce metris clauſo parce benigne Ieſu

Deſignatio ſcriptorum *Leonardi Wagner*, quae infra exhibetur. Hiſtoria de Templariis. Ex S. *Galli* Monaſterii geſtis quaedam notanda et quidem 1. de S. *Wiborada*: 2. S. *Notkeri* quaedam ſcripta: 3. *Tutilonis* Monachi Sangallenſis Tropi: 4. de viris praeclaris et doctiſſimis ibidem: 5. S. *Notkeri* legenda &c.

Ioannis Presbyteri epiſtola ab India ad Imperatorem Conſtantinopolitanum. S. *Apollinaris* Mart. paſſio.

Catalogus Epiſcoporum Auguſtenſium ſuccincte conſcriptus. Huius initium ita ſonat: *Succincte perſtringendo nomina epiſcoporum Auguſtenſium ſecundum verum ordinem vnacum annotationibus annorum ſcilicet quanto tempore quilibet rexerit ſedem quam conſtat primo apud eccleſiam ſancte Afre fuiſſe.* Incipit a *Dionyſio*, et progreditur vsque ad *Fridericum* Comitem de *Zolern*. in cuius fine legitur: *Et ſic ſuccincte annotauimus omnes epiſcopos Auguſtenſes iuxta verum ordinem ex diuerſis ſcriptis et locis in vnum cumulatis Nec reperies alibi ita annotatos et correctos propter exactum laborem. Ideo pius lector diligenter ruminet, nec ſtatim corriget, neque moueat eum, ſi interdum alibi contrarium inueniet. Nam pro certo*

to comperi quod ab annis fere ducentis non fuerunt ab aliquo debite et recte collecti iuxta ordinem et annotaciones, tanta enim fuit negligentia atque laſciuia anteceſſorum noſtrorum et adhuc eſt, vt nullibi reperiuntur debito modo et ordine conſcripti. Laus deo.

Finit Kathalogus epiſcoporum Auguſtenſium verus anno 1502.

Catalogus Abbatum SS. *Vdalrici* et *Afrae* a *Reginbaldo* vsque ad *Ioannem Schrott*. *Hippocratis* epiſtola ad *Antiochum* regem. Hymni de S. *Vdalrico* cum cantu. Dimenſio vniuerſi orbis a *Iulio Caeſare*, *Marco* et *Antonio* conſulibus facta. Quaedam de SS. *Vdalrico, Afra*, et *Hilaria*. De ducibus Sueuorum in monaſterio Lorchenſi ſepultis.

Hic *Leonardus Wagner*, alio nomine *Wirſtlin* Schwabmenchingae, oppido non longe Auguſta diſſito, anno 1454 ortus, monachum in noſtro aſceterio indutus, ſub quatuor Abbatibus *Henrico Fries*, *Ioanne* a *Giltlingen*, *Conrado Moerlin*, et *Ioanne Schrot* floruit. Anno 1500 Vrſinum vocatus, Subprioris munere ibidem viginti hebdomadibus ſupra annum functus eſt. Domum dein reuerſus, idem munus ei demandatum, quatuor annis in eo conſumtis, cellariae praefectus eſt. Vir Calligraphiae arte ſua aetate admodum pollens, vbique ob eam celebratus, anno 1508 ad monaſterium Zwifaltenſe euocatus, in eadem arte plures fratrum inſtruxit, eamque nouem moniales in parthenone, *Berg* dicto, docuit. In idem opus ab Abbate Salemitano inuitatus, ibi quoque ſcripturas nobiliores exarandi methodum tradidit. Anno 1509 ad monaſterium Sangallenſe ſe contulit, et vsque ad annum 1511. ibidem permanſit. Plura tum pro noſtro aſceterio, tum pro viris nobiliſſimis mira venuſtate ſcripſit. Vitae ſuae annis in aſſiduo labore transactis, diem ſupremam anno 1522 Cal. Ianuarii oppetiit, immortalem ſuis operibus memoriam ſerae poſteritati relinquens. Iſtius meminerunt domeſtici noſtri ſcriptores: *Gaſſarus* in ſuis Annalibus: *Bruſchius* in monaſteriol. *Bezius* Theſ. Anecdot. in diſſert. iſagog. *Paulus* a *Stetten* in Erläuterungen: *Koenig* in Bibl. Hiſtor. Liter. Ord. S. Ben. *Ioecher* im Gelehrten Lexicon: *Fabricius* in der Hiſtorie der Gelehrtheit: *Veithius* in Bibl. Auguſt. Alphab. III. p. 127.

In opere mox recenſito, ſequens librorum ab iſto ſcriptorum catalogus legitur, cum hac inſcriptione:

Ego Fr Leonhardus Wirſtlin ſcripſi ſequentia volumina omnia manu propria: Miſſale pro choro in fractura: Miſſale in rotunda: Breuiarium pro mea perſona: Diurnale: Nocturnale domino Henrico *Abbati: Tabulam ſiue congeſtum ſuper ſcolam: Pſalterium pretioſum pro choro: duas regulas: duo ſpecialia in notis pro feſtiuitatibus S. Vdal. et S. Afre: Graduale pretioſum pro choro in noct. Speciale in notis pro capella S. Afre: Communia in noct. pro choro: quatuor Saalbücher vnum in pergameno: libellum metricum ſuper totum corpus biblie Schlitbachers: duos libellos curſuum b. Virg. Speciale cum aliquibus miſſis pro d. Decano in ſummo: Speciale, ſc. canonem cum prefationibus benedictionibus &c. pro domino Auguſtenſi: Libellum pro viſitatoribus: Homiliam S. Bernardi pro libraria: Pſalterium cum aliqua parte libri horarum pro d Abbate: Libellum in notis ad B. Virginem in ſummo de aliquibus feſtiuitatibus: Legendam et hiſtoriam in not de S. Simperto ad corpus eius in ſepulchro: Iterum Legendam et hiſtoriam in not. de S. Simperto Regi Romanorum Maxim. Hiſtoriam S. Vdalrici in not ad dioeceſin Spirenſem: Miſſale in rotunda valde pretioſum pro domino D[illegible]no in ſummo pro quo ipſe fieri fecit plenariam pro ſudario S. Vdalrici: Tabulam fraternitatis [illegible] Tabulas et figuras plurimas: Canones plurimos et prefaciones et ſequentias et alias [illegible]alibus: vnum libellum Ioan. Hemerlin in vulgari. Omnia priuilegia monaſte[illegible] in curia: Partem Caſſiodori ſuper Pſalterium: Epitaphia Abbatum in ca[illegible] apud S. Gallum: vnum orationale pretioſum 34 quatern.*

tern. in rotunda Comiti de Mansfeld dedit mihi X fl. ad vnum calicem: Libellum in vulgari pro d. de Seratin dedit mihi III fl. ad calicem: Item anno domini 1514. in die Damaſi Pape compleui librum pretioſum ſc. mortilogium et regulam: Item vnum librum pro prepoſito ad S. Laurentium in Nurnberga: dedit mihi III. fl. ad calicem 1515. Item imperatori Maximiliano in vulgari pro filia filii ſui ſc. regine Vngarie dedit mihi Imperator XII. flor. et cum iſtis perſolui calicem totaliter 1516. Item domine Fillingerin libellum in vulgari dedit VI. flor. 1516. Item nouem quaternos Comiti de manſſeld dedit III. flor. Deinde pro choro vnum graduale totum et optimum. Item vnum commune pro choro pulchrum: Libellum vulgare pro appotekario: Libellum Comiti de Mansfeld III. flor. Item Cronicon Auguſtenſium et Indicem monaſterii ſimul valde pretioſum ad librariam noſtram: Legendam et hiſtoriam in not. et officium horarum et miſſe dom. de Sibenberg de S. Maximiliano Ep. et mart. Vnum pontificale pro dno Abbate in Haidenhaim pro aliquibus ab eo impetratis &c.

Plura memoratorum adhuc noſtram exornant bibliothecam, eaque ab eruditis ea conſiderantibus debitis laudibus honorantur.

IX.

Concilium Baſileenſe, in 4to. Codex Cartheac. Sec. XV.

Integrum hoc opus ſexdecim conſtat faſciculis. Rubricae et initiales literae rubro colore ſunt expreſſae. Duplex character occurrit. Abbreuiationum frequentia legendi difficultatem creat.

In fronte legitur: *Publicata Baſilee in concilio generali in prima ſeſſione Preſidente Reuerendiſſimo domino Iuliano Cardinale ſancti Angeli que fuit celebrata XIIII. die menſis decembris anno domini M.CCCC.XXXI.*

Ad omnipotentis dei gloriam fidei catholice exaltacionem chriſtianorumque religionis profectum iaciens fundamentum &c. In hoc volumine plura decreta primae ſeſſioni ſunt inſerta, quae in poſterioribus ſunt facta. E. g. *Profeſſio fidei a Papa facienda*, quae in ſeſſ. 37. reperitur: dein decreta, quae in ſeſſione viceſima prima fuere promulgata. In fine primae ſeſſionis occurrit decretum contra perturbatores concilii.

In ſeſſione quarta saluus conductus Bohemorum eſt omiſſus.

Septimae ſeſſioni ſequens prooemium, in collectione Manſiana omiſſum, legitur praemiſſum: *Anno domini M.CCCC.XXXII. die Iouis ſexto menſis Nouembris. In maiori eccleſia Baſilienſi celebrata miſſa ſolemni de Spiritu ſancto per Reuerendum in chriſto patrem et dominum dominum Nicolaum epiſcopum nouarienſem. Eaque finita feliciter celebrata eſt ſeſſio publica et ſeptima in ordine huius ſacri Baſilienſis concilii In quo habitis ceremoniis et lectis collectis letaniis Introitu Exaudi nos domine &c. Euangelio Ioh. In illo tempore dixit ihesus turbis iudeorum Amen Amen dico vobis quia venit hora et nunc eſt quando mortui audient vocem filii dei &c. atque ympno veni creator ſpiritus. Reuerendus in chriſto dominus dominus Canaricenſis de mandato et commiſſione ſpeciali huius ſacri concilii tum ibidem in copioſa multitudine prelatorum in pontificalibus more ſolito et aliorum patrum ac dominorum aſſiſtentium in ſpiritu S. legitime congregatorum alta et intelligibili voce infra ſcripti tenoris decretum legitur ac ſollemniter publicatur: Dudum hec S. Synodus &c.*

Decre-

Decretum ſeſſionis viceſimae primae de *Spectaculis* in praeſenti volumine deſideratur.

In ſeſſione 23tia *Saluo conductui Graecorum* ſequentia adhuc ſunt adiecta: *Item promittimus quod dicta ſancta Synodus Baſilienſis habebit et accipiet ſaluos conductus ſimiliter per galeas deſtinandas prefatis ſereniſſimo imperatori et Reuerendiſſimo patriarche ad'ina ciuitatis et eciam patrie in quibus futura vniuerſalis et ycomenica ſynodus. deo duce celebrabitur.*

Decretis ſeſſionis viceſimae quartae adnexa habentur *auiſamenta pro facto Graecorum: Expenſae* pro tempore, quo manebunt Graeci in concilio: *expenſae* pro reditu Imperatoris. Sequuntur ea, *quae facere poſſunt ad plenam concordiam* inter ſacrum concilium et papam. Haec in collectione Manſiana T. XXX. a pag. 1034 — 1044. reperiuntur. *Petitiones* Ambaſſiatorum S. Concilii Conſtantinopoli factae, *Graecorum reſponſiones.* Reperiri poterunt in memorata collectione T. XXIX. in adpend. I. p. 452. *Monitio* ad Reges contra *Eugenium* Papam. T. XXX. p. 1044. *Reſponſio ſynodalis* ad fundamenta et rationes primae et ſecundae ſeſſionum conuenticuli Ferrarienſis. T. XXIX. p. 305. et ſeq. *Aeneae Siluii* narratio de diſſenſione in concilio Baſileenſi ob electionem loci pro oecumenico concilio celebrando orta, anno 1437 ex Baſilea ad *Petrum* ſuum ſcripta. Cum iſta in collectione Manſiana haud reperitur, in adpendice N. I. eam exhibebo. *Iuliani* Cardinalis S. *Angeli* in concilio praeſidentis Schedula per eum in generali congregatione die veneris 20 Dec. anno 1437 lecta. Quia et ipſa fruſtra in collectione Manſiana requiritur, in adpend. N. II. exſcribam. Reſponſio ad memoratam Schedulam a S. concilio per Reuerend. Patrem ac D. *Nicolaum* Archiepiſcopum Panormitanum 24 Dec. 1437 facta. Reperitur T. XXX. Collect. Concil. pag. 1123 et ſeqq. *Ioan.* de *Raguſio* relatio ad Concilium Baſileenſe de legatione Conſtantinopolitana facta. In collectione Manſiana deſideratur, itaque in adpend. N. III. referam.

Haec ſequitur ſeſſio viceſima ſecunda, reliquae ſuo ordine. Seſſioni triceſimae ſecundae adiungitur *declaratio Concilii Baſileenſis contra in concilio Ferrarienſi exiſtentes,* VI. idus Auguſti anno 1438 facta. In adpendice N. IV.

Seſſionem triceſimam ſeptimam excipit Sermo coram Synodi Patribus in feſto Conceptionis B. V. *Mariae* ſub miſſa quam *Felix* Papa V. ſolemniter celebrabat per Abbatem Boni-Montis SS. Theologiae Doctorem anno 1440 dictus. Iſtum ſequitur inuectiua *Eugenii* Papae IV. exautorati publicata in conuentu Florentino anno 1439. cuius initium: *Moyſes vir dei populi ſibi commiſſi ſalutem zelans* &c.

Seſſioni quadrageſimae ſecundae, quae operi praeſenti finem imponit, ſequens adnotatio legitur ſubnexa:

Notandum quod Sacroſanctum Baſilienſe concilium per decretum predicte 42 ſeſſionis volens ſatiſfacere decreto ſeſſionis 12 eiusdem III idus Iulii anno domini 1433 celebrate ſtatuit et decretauit propter plures eiuſdem et rationabiles cauſas in eodem decreto expreſſas. Quod quandocunque ſiue in curia ſiue extra aliquem canonicatum prebendam dignitatem perſonatum adminiſtracionem vel quamcunque porcionem ſeu beneficium eccleſiaſticum vacare contigerit ſiue per obitum ſiue per reſignacionem per mutacionem vel alio quocunque modo dempta duntaxat priuacione cauſa reformacionis et ſimplici reſignatione in foro conſciencie et optione prebendarum in eccleſiis vbi fieri conſueuerit. Quod huiuſmodi Canonicatus prebende dignitates &c. et poſſeſſiones eorum ſiue adminiſtraciones quocunque nomine cenſeantur obligati ſint et ſoluere teneantur domino Felici pape quinto quintum denarium veri valoris annui ſecundum communem eſtimacionem quorumcunque fructuum reddituum et prouentuum primi anni ſui et hoc ſi tales canonicatus &c. vacauerint infra quinquennium computandum a die date huius decreti deci-

 mum

mum vero denarium ſi infra aliud quinquennium poſt illud immediate computandum vacauerint oneribus tamen neceſſariis illis pro tempore incumbentibus deductis et cottidianis diſtribucionibus. Excipiuntur hoſpitalia pauperum vbi hoſpitalitas actu tenetur et leproſonia et alia que non conſueuerunt concedi in titulum beneficii deputat ſacrum concilium pro ſolucione huius debiti duos terminos vt videlicet ſolucio pro vna medietate fiat infra ſex menſes primi anni alia infra alios ſex menſes eiusdem. Et eſt illud decretum generale tam ad exemptos quam non exemptos Decreuit eciam contra non ſoluentes penas hoc modo Si capitula collegia conuentus et perſone ſupradicte infra vnum menſem a die quo collectiones vel ſubcollectiones in eccleſia cathedrali ſe quintum vel decimum huiuſmodi ab illius debitoribus recipere paratos obtulerint et publicauerint quemlibet terminorum predictorum ſequentem in ſolucione defecerint negligentes ſeu remiſſi fuerint ſingulares perſone excommunicacionis capitula vero conuentus et collegia huiuſmodi ſuſpenſionis a diuinis ſentencias eo ipſo incurrant Reſeruatur abſolucio concilio vel domino Felici vel cui commiſerit. Ordinat commune concilium quod dominus Felix concedat facultatem collectoribus et ſubcollectoribus vel aliis prout expediens fuerit abſoluendi a cenſuris interdictum relaxandi cum debitores concordauerint vel ſoluerint et obligat concilium ad ita faciendum ipſos collectores &c. Ordinans conſequenter quod abſoluciones huiuſmodi gratis et ſine difficultate faciant Et pro literis talis abſolucionis vel relaxacionis ſi deſiderentur eciam ſi per notarium ſubſcribantur et de ſigillis appenſis non audeant recipere vltra ſextam partem vnius floreni de camera ſecus facientes excommunicantur ipſo facto. Nacio Germanica propter grauamina in hac poſicione quinti vel decimi denarii liberatur ſic quod beneficia prelature &c. que deductis neceſſariis oneribus in valore annuo non excedunt quinque marcas argenti non teneantur ad talem impenſam. Iniungit eciam collectoribus vt non cogant debitores tantum vt compellantur inpignorare vel alienare calices libros iocalia &c. ornamenta eccleſiaſtica. Ordinat in fine vt hec prouiſio poſt decennium omnino expiret et proceſſus contrarium facientes irritat illud decennium computat concilium a die ſeſſionis 42. que fuit pridie nonas Auguſti 1440.

Praeſens codex ipſius concilii Baſileenſis tempore ſcriptus mihi videtur, ea potiſſimum ratione, eoquod non vltra quadrageſimam ſecundam ſeſſionem progreditur.

X.

Collectio quorumdam documentorum ad concilium Baſileenſe ſpectantium. in 4to. Codex cartheac. Sec. XV.

Praeſens codex elegantibus, lucidisque literis eſt ſcriptus. Initiales literae et rubricae rubro colore ſunt exaratae. Praemittitur cuiusdam anonymi ſermo, in quo exulatum et oppreſſiones fidelium deplorat. Eius initium ita ſonat: *Ieſum Chriſtum et hunc crucifixum pro ſalute. Caritas chriſti ymmo caterua chriſti fidelium et exulatus me compulit tibi ſacre ſcripture veritatem pro munuſculo offerre* &c. Regis Romanorum literae ad *Eugenium* Papam IV. quibus ſummopere generalis concilii celebrationem ad tollendum ſchisma deſiderat. Datum Viennae die XXV. Iunii anno domini MCCCCXLIII. Sequitur *Eugenii* Papae ad *Fridericum* Regem reſponſio, qua tum eccleſiae tum imperio pacem reddendi omnem impendere conatum promittit. Datum Senis VIII. Cal. Sept. anno

1443. Literae Cardinalium Senis congregatorum ad eumdem Regem. Tres iſtae li-
:ae in Adpendice N. V. VI. VII. reperiuntur. *Eugenii* Papae Bulla translationis con-
ii ad Lateranenſem eccleſiam pridie idus Octobris anno 1443 data. *Sigismundi* Regis li-
·ae cum auiſamentis ad Summum Pontificem anno 1431. Reperiuntur in collect. Man-
n. T. XXIX. p. 585. et ſeqq. Eiusdem Regis literae ad concilium Baſileenſe anno 1431
ectae. In collectione Manſianae deſiderantur; itaque in adpendice N. VIII. illas referam.

Has excipiunt decreta ſeſſionis ſecundae: iſta concilii literae ad vniuerſos Chriſti fide-
anno 1432 directae, quarum initium: *Zelus domus dei que eſt eccleſia extra quam non*
ſalus nos incitat atque caritate impellit &c. In adpendice N. IX.

Eugenii Papae Bulla ad vniuerſitatem Pariſinam XII. Cal. Maii anno 1441. data.
us initium ita ſonat: *Etſi non dubitemus que ſcripturi ſumus iam dudum ad veſtram no-*
iam perueniſſe &c. In adpendice N. X.

Iuliani Cardinalis et Legati literae ad *Eugenium* Papam pro Bohemorum reconcilia-
ne e concilio Baſileenſi quinta Iunii anno 1432. transmiſſa. Eius initium: *Iam nunc*
iuerſus cognoſcat orbis &c. In adpendice N. XI.

Citatio Huſſitarum ad concilium Baſileenſe 26 Nouemb. anno 1431 facta, cui tracta-
Pragae factus ſubiectus eſt.

Capitula intelligentiae oratorum Regis Romanorum et Principum electorum &c. in
cordia ſacri Baſileenſis concilii et Papae *Eugenii* an. 1439. Eisdem haec praenotatio
aefixa eſt: *Anno domini MCCCCXXXIX. conuenerunt in Maguncia de menſe marcii pro*
landis diſcordiis inter S. Baſilienſe concilium et papam exortis oratores regis Romanorum
Electorum Imperii ac aliorum Regum quod in capitula infra ſcripta conuenerant. Que
am ſacro concilio Baſilienſi de menſe Maii proponebant requirendo concilium vt infra ſcripta
pitula adimpleret. Poſt nomina Principum et eorum oratorum ita incipiunt: *Quod li-*
ad tollendum ſubortum diſſidium inter ſanctiſſimum dominum papam Eugenium &c.

Concilii ad eadem reſponſio: cuius initium: *Rem grauiſſimam quam ab hac ſancta*
iodo queritis venerabiles et circumſpecti oratores &c. Eamdem ſequitur oratorum pro-
tatio, quae ſic inchoat: *Reuerendiſſimi patres Audiuimus ſcripturam in precedenti con-*
gacione lectam que reſponſionem ſacri concilii continet ad ea que per nos ac nonnullos alios
tores qui tunc aderant &c.

Iſta in Faſc. altero documentorum ad Concordata Germaniae Lipſiae et Francofurti
. 1776. edito p. 32. et ſeqq. reperiuntur.

Declaratio vniuerſitatis Viennenſis ſuper materiam concilii ſuper conſultationem Dom.
in. Archiepiſcopi Salisburgenſis, quae ſic incipit: *circa materiam vnionis quam inierunt*
uerendiſſimi patres et illuſtriſſimi principes &c. In adpendice N. XII.

Decretum Seſſionis XXXVI. de *Conceptione* B. V. *Mariae*.

Decretum Seſſionis XXX. *contra errorem Huſſitarum de communione ſub vtraque ſpecie.*

Decretum Concilii *contra errores Mendicantium* anno 1443 editum, cuius initium:
ter alias quas ad eliminacionem errorum et hereſum inſtantias impendimus &c. Aliud con-
concubinarios, de non *vitandis excommunicatis nondum denuntiatis*: de *interdicto ponen-*
&c.

Aeneae Siluii epiſtola de *electione loci pro futuro concilio oecumenico* anno 1437 ad *Pe-*
um directa. In adpend. N. I.

Decreta Seſſionis viceſimae quintae. Decretum minoris partis publicatum in ſeſſio-
per Epiſcopum Portugallenſem, cuius forma non erat lecta in generali congregatione.

Matthaei de *Cracouia* oratio contra Schismata edita.

Decretum Seſſionis XXXIV. Epiſtola Concilii ad vniuerſos Chriſti Fideles, cuius initium: *Grande periculum et deſolationem inauditam que iam eccleſie dei et vobisipſis imminet* &c.

Sermo *Marci Boniſilii* in Baſileenſi concilio pro ingreſſu electorum ad conclaue ad eligendum ſummum Pontificem die veneris 30 Octobris anno 1439 dictus.

Concluſio in dieta Francofordienſi anno 1442 facta. In Adpend. N. XIII. Reſponſio concilii ad petitionem oratorum Regis Rom. et Principum. Ibid. N. XV. Altera eisdem Florentiae in feſto Conceptionis B. V. Mariae anno 1442 data. Ibid. XVI. Iſtam ſequuntur concluſiones, quae tanquam erroneae ex eadem reſponſione *Eugenii* Papae oratoribus Romani imperii data eliciuntur per D. *Panormitanum*. In adpend. N. XVII.

Tenor cedulae *Eugenio* Papae per Ambaſiatores Regis Romanorum et Principum electorum Florentiae XIII. Nou. anno 1442 porrectae. Huius initium: *Dignetur S. V. votum ſuum ad id conferre vt modis congruis ad generalis et ab omnibus indubitati concilii congregationem* &c. In Adpendice N. XVIII.

Epiſtola reſponſalis cuiusdam Carthuſiani ad Epiſcopum Bononienſem et Cardinalem Tit. S. Crucis de eodem ordine.

Concluſio Concilii prouincialis per Archiepiſcopum Moguntinum cum ſuis Suffraganeis Aſchaffenburgi circa feſtum Pentecoſtes anni 1443 celebrati. In adpend. N. XIX.

Eugenii IV. Bulla contra eiusdem iuſtam praeuaricationem anno 1439 data, cuius initium: *Moyſes vir dei populi ſibi commiſſi ſalutem zelans* &c.

Concluſio dietae Bituricenſis per Regem Franciae et regni Praelatos, ac doctores et magiſtros vniuerſitatum anno 1440. celebratae.

Bulla *Eugenii* Papae pro concilio Ferrarienſi contra concilium Baſileenſe XV. Cal. Marcii 1437 data, cuius initium: *Expoſcit debite paſtoralis officii cui diuina fauente clementia licet inſufficientibus meritis praeſidemus* &c.

Nationis germanicae Reſponſio contra ſuſpenſiones deliberationum. Einsdem cedula de prouiſionibus. In adpendice N. XX.

Auiſamentum ad inſtantiam Ambaſiatorum nouorum Regis Franciae ſacris deputationibus per Legatum transmiſſum.

Conuocatio ſuper adhaeſionem Papae, quae incipit: *Venerabiles Amici certum eſt vobis et omnibus habitantibus in eccleſia dei vt euidens rerum experientia* &c.

Literae vidimatae Concilii Piſani ad Archiepiſcopum Moguntinum, totamque prouinciam, quibus electio *Alexandri* Papae Piſis anno 1409 facta ſignificatur. In fine huius voluminis Scriptoris nomen his literis eſt indicatum: *per Fr. I. G.*

XI.

XI.

Ioan. de Raguſio Ord. Praedic. oratio de communione ſub vtraque ſpecie. II. Aegidii Carlerii oratió de punitione peccatorum: de veneratione imaginum: de indulgentiis &c. III. Henrici Kalteiſen Ord. Praedic. oratio de libera praedicatione Verbi Dei. IV. Ioan. de Polemar oratio de ciuili dominio Clericorum. in Fol. Codex Cartheac. Sec. XV.

Praeſens Codex maiuſculis literis ſcriptus absque Titulo ab oratione *Ioannis* de *Raguſio* generalis Ordinis Praedicatorum Procuratoris his verbis incipit: *Reuerendiſſimi Reuerendique patres* &c. *Poſt valde vtilem et perneceſſariam exhortationem Reuerendi in chriſto patris et domini mei ſingulariſſimi domini Ciſtercienſis* &c. In fine haec habetur notitia: *Et finis eſt poſicionis et reſponſionis magiſtri Io. de Arroguſio ſacre Theologe profeſſoris ordinis fratrum predicatorum ſactae in ſacro generali Baſilienſi Concilio ad dicta magiſtri Io. de Rochſando Bohemi in articulo communionis ſub vtraque ſpecie anno domini M.CCCCXXXVIII.*
Iſta oratione *Ioan.* de *Raguſio* reſpondit per octo dies in concilio Baſileenſi ad primum Bohemorum articulum de communione ſub vtraque ſpecie propoſitum a M. *Io. Rogkyzana.*

II. *Aegidii Carlerii* Decani Cameracenſis de corrigendis peccatis publicis ita inchoat: *Audiſtis Reuerendiſſimi patres illuſtriſſimi principes celeberrimi incliti et doctiſſimi viri venerabilesque oratores famoſi regni bohemie profundam et precelſam et veram poſicionem de communione diuiniſſime Eukariſtie* &c. In fine huius legitur: *Explicit reſponſio articuli ſecundi videlicet de punicione peccatorum publicorum mortalium facta in generali concilio Baſilienſi.*
Hac oratione *Carlerius* ſeſe per quatuor dies *Nicolao Taboritae* oppoſuit.
Eiusdem ſecunda oratio de veneratione imaginum: de indulgentiis: de peregrinationibus: de literis confraternitatum &c. Eius initium ita ſonat: *Cum excreſcit ignis in immenſum patres reuerendiſſimi et viri ſpectabiles humana ſolet induſtria aquam igni ſuperfundere* &c. In fine haec habentur: *Explicit poſicio cum replicis de punicione peccatorum cum inſercione multarum animarum mortuorum ſcilicet de honoracione ymaginum de indulgenciis de peregrinacionibus de literis confraternitatum cum aliis materiis quam poſuit venerabilis dominus magiſter Egidius Carlerii ſacre theologie doctor decanus eccleſie Cameracenſis contra magiſtrum Nicolaum de praga hereticum in preſencia ſacri concilii Baſilienſis anno a natiuitate domini Milleſimo quadringenteſimo triceſimo tercio per totam quadrageſimam Amen.*

III. *Henrici Kalteiſen* Ord. Praedic. S. Theologiae profeſſoris in Vniuerſitate Colonienſi et haereticae prauitatis inquiſitoris oratio de libera praedicatione verbi Dei absque inſcriptione ita incipit: *Patres et Domini Reuerendiſſimi Doctores prudentiſſimi incliti Bohemie regni oratores egregii ceterique confratres mei preclariſſimi in medio tam magnatorum tamque auditorii diuiſſimi locuturus renuit conſolari anima mea* &c. In fine ita legitur: *Et quemadmodum in principio ita nunc in fine hec ſcripta huius ſacroſancte ſynodi offero correctioni quemadmodum extra locum concilii indeſinenter me ſubieci alme matris mee vniuerſitatis colonienſis determinacioni et deciſioni et tantum de illo articulo.*

Hac

Hac oratione *Henricus* de *Kalteiſen* in concilio Baſileenſi anno 1433 per tres dies tertium articulum Bohemorum de *libera praedicatione verbi dei,* quem propoſuit per biduum *Vdalricus* presbyter orphanorum, impugnauit.

IV. *Ioan.* de *Polemar* Archidiaconus Barcinonenſis apoſtolici palatii cauſarum auditoris oratio de *ciuili clericorum dominio,* qua in concilio Baſileenſi anno 1433 per tres dies refutauit quartum articulum Bohemorum, quem propoſuit per triduum *Petrus Rayne* Anglus. Eius initium ita ſonat: *Deus in adiutorium meum intende domine ad adiuuandum me feſtina Excelſus ille propheta dauid de quo ſcriptum nouimus deum dixiſſe quod inuenerit hominem ſecundum cor ſuum* &c. Sequentibus verbis finis eidem imponitur: *Repeto igitur admonicionem illam ex verbis ſapientis Eccleſ. XXVIII. dicens cuilibet Chriſtiano ſepi aures tuas ſpinis et noli audire linguam nequam et ori tuo facito hoſtium et ſeras auribus tuis &c. Deo gracias.*

Orationes iſtae memoratae impreſſae reperiuntur in *Caniſii* Lectionibus antiquis T. IV. in collectione conciliorum tum a *Harduino* tum a *Dom. Manſi* inſtructa. Oratio vero *Aegidii Carlerii de veneratione imaginum, indulgentiis,* et peregrinationibus, nullibi occurrit. Itaque ſi praeſens volumen locum ei concedat, in adpendice integram exſcriptam exhibebo.

XII.

Sermones in Concilio Conſtantienſi habiti. II. Diuerſi Tractatus. in 4to. Codex cartheac. Sec. XV.

Primus ſermo ab *Andrea Laſcari* Epiſcopo Poſnanienſi in concilio generali Conſtantienſi in eccleſia Cathedrali coram patribus, abbatibus, doctoribus &c. ſolemniter die praecedenti ad hoc conuocatis cum ſolemni praeſentatione dominorum Ambaſiatorum ſeu nuntiorum ſereniſſimorum Principum *Vladislai* Regis Poloniae et *Vitoldi* magni ducis Lituaniae et Samagitarum et Ruſſiae nobilium militum transmiſſorum anno domini MCCCCXV. die Mercurii quarta menſis Decemb. Iſte haud reperitur in collect. Concil. Manſ.

II. *Iacobi* Epiſcopi Laudenſis ſermo in exequiis Cardinalis Barenſis Conſtantiae defuncti dictus. Alius in collectione Manſiana, ſed praeſens haud reperitur.

III. Collatio per eumdem in condemnatione *Ioan. Huſs* coram Rege Romanorum et Concilii Patribus XI. Iulii anno 1415 facta.

IV. Collatio facta per R. P. D. . . . Anglicum ſedis apoſtolicae Protonotarium.

V. Collatio Synodalis facta per *Theodoricum* de *monaſterio* ad generale concilium Conſtantienſe ac ſolemnis recomme datio quorumdam Principum, cuius initium ita ſonat: *Qui ſequitur me non ambulat in tenebris Io. III. verba ſunt illius qui eſt lux vera illuminans omnem hominem* &c.

VI. Sermo ad generalem Synodum die 15. Sept. an. 1415 dictus. Huius initium: *Obſecro vos in charitate radicati* &c.

VII. Sermo in eadem die penultima Martii per Epiſcopum Garcocienſem de Francia habitus. Huius initium: *Diſſipa cogitationes impietatis ſolue faſciculos deprimentes dimitte eos qui confracti ſunt liberos et omne onus disrumpe* &c.

VIII. Sermo in Conuentu D. *Dominici de Bruſſio* de Taruiſio anno 1400. habitus.

IX. *Ioannis* de Alciatis magiſtri Pariſienſis coram Papa ſermo.

X. *Andreae* electi Epiſcopi Poſnanienſis coram Papa Conſtantiae ſermo. Legitur T. XXVIII. Collect. Manſianae p. 524.

XI. Eiusdem ſermo coram Rege Romanorum. Legitur ibidem p. 519.

XII. Sermo coram Papa factus, cuius initium: *Tranſeamus vsque Bethlehem et videamus hoc* &c.

XIII. Sermo coram Rege Romanorum, cuius initium: *Docet efficax magiſtra rerum experientia inſinuatque* &c. : Dictus eſt a *Manfredo de la Cruce*. Legitur ibidem p. 531.

XIV. Collatio per R. P. D. *Manfredum de la Cruce* decretorum doctorem et Abbatem S. *Ambroſii* Mediolani vnum ex oratoribus illuſtr. D. Ducis Mediolan. facta Conſtantiae in praeſentia D. *Sigismundi* Romanorum Regis.

XV. Sermo coram Rege Romanorum dictus.

XVI. Sermo coram concilio habitus, cuius initium: *Gratia vobis et pax hoc thema eſt valde autenticum quod ſcribitur in ſalutationibus XIII. Epiſtolarum Pauli* &c. Praedicatus per Fr. Io. *Zachariae*. Ord. Eremit. S. *Auguſtini*.

XVII. Sermo, cuius initium: *Obſecro vos tanquam aduenas et peregrinos* &c. Habitus eſt a *Ioan. Gerſone* anno 1415. Legitur ibidem p. 540.

XVIII. Sermo, cuius initium: *Sufficientia noſtra ex Deo eſt.*

XIX. Sermo *Michaelis* Doctoris Pariſienſis Ord. S. *Benedicti*.

XX. Sermo in ſepultura Cardinalis *Neapoleonis* habitus.

XXI. Collatio facta per D. *Clementem* Papam VI. pontificatus ſui anno quarto die VII. menſis Aprilis in depoſitione *Henrici* Archiepiſcopi Moguntini.

XXII. Duae collationes in Coena Domini contra Bauariae Ducem factae.

XXIII. Collatio in reditu Cardinalis *Bernardi* Ruthenenſis de Arragonia.

XXIV. Sermo de S. *Nicolao* Epiſcopo, cuius initium: *Talis decebat vt eſſet nobis pontifex* &c.

XXV. Sermo. 27. Iunii 1417 a *Bernardo Baptizati* Ord. S. *Benedicti* in concilio habitus.

XXVI. Sermo in promotione dictus, cuius initium: *Te faciam principem ſuper gentem magnam* &c.

XXVII. Collatio facta per *Iacobum* Laudenſem Epiſcopum ſexta Iulii contra *Ioan. Huſs*. Legitur ibidem p. 546.

Hi ſunt ſermones et collationes a diuerſis Conſtantiae concilii tempore habiti, et in praeſenti codice contenti, quorum plurimi adhuc inediti ſunt. Quae inſuper adhuc reperiuntur, ſunt ſequentia: *Fabula Vdonis*: Tractatus de *Conceptione B. V. M.* De S. *Iodoco* Confeſſore: *Bernoldi* Ord. Ciſtercienſis Caeſareae Alumni *Theologia veritatis*.

XIII.

Epiſtolae Cardinalis Viſconti ad S. Carolum Borromaeum Archiepiſcopum Mediolanenſem ex Concilio Tridentino. in fol. Codex charteac. Sec. XVII. in lingua Itala.

Codex hic excellentiſſimus in lingua Itala, Italaque manu eleganter ſcriptus, perplures complectitur epiſtolas, quibus D. *Viſconti* Cardinalem *Carolum Borromaeum* de omnibus,

Sermones capitulares numerantur quatuordecim.

Plures epiſtolae ad Abbatem Burenſem in cauſa *Ioachimi* monaſterii noſtri monachi inquieti et Apoſtatae ſcriptae. Iſtas excipit *Sebaſtiani Doner* epiſtola ad *Gallum Knoeringer* in Faucenſi monaſterio profeſſum ob virorum illuſtrium epigrammatum et epitaphiorum collectionem anno 1531 ſcripta.

Iulianae Peutingerae nondum nactae annos quatuor ad Caeſarem *Maximilianum* acclamatio, et eſt ſequentis tenoris:

„Vrbs Auguſta Vindelicorum ſacratiſſime Caeſar vnde mihi origo eſt diuo Auguſto „olim dedicata, atque ab eius priuigno decimo Druſo Tiberio Neronis et Liuiae Druſſile „filio reſtituta a te nunc optimo ſacri Romani Imperii moderatore mirum in modum aucta „atque amplificata eſt. Bonum fauſtumque Maieſtati domuique tue, ſic enim nos perpe„tuam felicitatem et leta huic reipublice precari aeſtimamus. Senatus ergo Maieſtatem „tuam conſenciens cum populo Auguſtenſi conſalutat patrem patrie."

Breuis *Ioannis Schrott* Abbatis noſtri monaſterii biographia.

Sebaſtiani Doner epiſtola ad *Gallum Knoeringer*, et huius quinque ad illum, ex quibus patet, *Knoeringerum* Epitaphia virorum illuſtrium Auguſtae ſepultorum collegiſſe.

Alberti Romanorum Regis diploma, quo bona a monaſteriis, vel eccleſiis ſiue teſtamento ſiue alio modo obtenta ciuibus intra anni ſpatium vendi mandat. *Datum in Vlma* 16 *Kl. Aprilis Indictione* 4*ta* *Anno MCCCCXXXVI. Regni vero anno octauo.*

Ioachimi monachi San-Vlricani Michaelburae commorantis epiſtola ad *Sebaſt. Donner*, qua ſequentes libros mitti poſtulat: Biblia latina poetice depicta vnacum concordantiis: Epiſtolas M. L. euangelia cum epiſtolis: annotationes *Philippi Melanctonis* ſuper euangelia &c.

Doneri literae ad *Conradum Thuman* eccleſiae cathedralis Ratisbonenſis concionatorem.

Pelagii Sprtel ad *Donerum*. *Thomae Roemer* monachi Werdenſis ad eumdem.

Epiſtola ad *Ioan. Baptiſtam* Canonicum Regularem S. Crucis.

Wilhelmi Liſtenmann Prioris monaſterii fontis Raynhardi in Saxonia ſiti ad *Laurentium* S. R. E. Cardinalem et in comitiis Auguſtanis Legatum Pontificium literae, quibus monaſterii eiusque bonorum reſtitutionem enixe poſtulat.

Diuiſiones decem nationum totius Chriſtianitatis. Metra ſecundum alphabetum in bibliotheca ſuper arcas.

Duae epiſtolae ad *Sebaſt. Doner* a quodam anonymo, ex quibus, illum eruditione praeditum fuiſſe, clareſcit.

Reperiuntur in iſto volumine et alia diuerſa, quae recenſeri haud merentur.

XV.

Ioan. Friderici Ducis Wirttenbergenſis diarium. 2 Vol. in 12mo oblong. in lingua vernacula.

Ioan. *Fridericus* Wirttenbergiae Dux in his duobus voluminibus omnia, quae in ſua aula ſiue in politicis, ſiue in domeſticis ab anno 1621 vsque ad annum 1624 quotidie contigere, ſumma induſtria, ſed breui admodum ſtilo adnotauit. Quam plurima in iisdem reperiun-

iuntur, quae haud parum ad elucidandam illius aeui hiſtoriam praecipue vero dome- am conducunt. Tituli loco haec in primo leguntur volumine: *Calendarium Domeſti- ı vſ das Ihar Ein tauſent Sechs hundert vndt Einen zwantzig.* Sequitur:

Ianuarius

Den Erſten January hat die Statt Eſslingen durch Deputirte daſs gewonliche Schirmgeldt rlifferdt vndt hab Ich meiner Gehmalin meines Bruder Gehmalin meinen Kindern meiner liebten Schweſter daſs Newe Ihar Auſsgetheiltt vndt meinem Bruder Iulius Friderich zum ıem Ihar ein türkiſch. Roſs verehrtt Der Generall deſs Königs in Engellandt reſolution lt der Statthalter waſs die legation wegen deſs Bawes zu Vdenheimb bey dem Biſchoff Speyr mit ſich gebracht communiciert auch der altt Dachsberger gar beſchwörlich krankh rden.

XVI.

aſparis Bruſchii Monaſteriorum Germaniae Centuria ſecunda. in fol. Codex Sec. XVI.

Praeſens codex inſigni charactere ſcriptus ſequentem praeſefert inſcriptionem: *Chro- on de variis Monaſteriis ac Epiſcopatibus collectum in peregrinatione Pannonica Anno Do- ıi 1551. et 1552. a Gaſpare Bruſckio Poeta Laureato ac comite Palatino.* Incipit absque ıefatione a hiſtoria monaſterii *Cellae* B. Virginis in Schofflocenſi nemore. Iſtud haec uuntur: *Altachium ſuperius*: *Winburgum*, latine *Sclauorum mons*: *Metania* ſeu *Meten*: *tachium inferius*: *Rinchna* praepoſitura iſti ſubiecta: *Oſterhoffium*: *Alderſpachium*: *Prin- um Cella*: *S. Nicolai* canonia: *Formbachium*: *S. Crucis* Monalium coenobium *Niderabur- ıſe*: *Hilaria* nunc corrupta voce *Wilheringum*: *Garſtenſe* monaſterium: *Lambacum*: *Tru- ɪphanum* vulgo *Traunkirchen*: *Lunaelacum* ſeu *Mondſee*: *Cremiſanum*: *Pomerii hortus* ſeu ıumgartenberg: *Waldhuſium*: *S. Hypoliti* canonia: *Herzoburgum*: *SS. Trinitatis* monaſte- m ante nouae apud Auſtrios ciuitatis moenia: Monaſteria nouae ciuitati vicina: *Kazel- ·phum*: *Glockenizium.* Catalogus Epiſcoporum nouae ciuitatis. Genealogia Comitum ·chbergenſium: *Abenspergenſium*: *Werdenbergenſium.* Coenobium S. Crucis in Auſtria: ɔtorum Viennae. Viennenſis Epiſcopatus. Patauienſium Epiſcoporum catalogus. Salis- rgenſium Epiſcoporum et Archiepiſcoporum ſeries.

Cum praeſens opus iam *Daniel* de *Neſſel* Bibliothecarius Caeſareus Viennae anno 92, et D. Michael Praepoſitus ad inſulas Wengenſes Vlmae in collectione Scriptor. r. hiſtorico-monaſtico-eccleſiaſtic. typis euulgarunt, fuſius de iſto ſcribere, ſuperſe- re merito poſſum.

XVII.

Elucidarium. II. Expoſitio orationis Dominicae et euangelicae ſalutationis. III. S. Onuphrii vita. IV. Hiſtoria de Comitibus de Kyburg. V. Forma Anniuerſarii Caroli Craſſi. VI. Deciſiones iuris pro monaſterio Augienſi. VII. Sermo de S. Catharina. VIII. De bonis moribus magnatum. in 4to. Codex chartheac. Sec. XVI.

Praeſens codex luculento ſcriptus eſt charactere. Initiales literae et rubricae rubro colore ſunt expreſſae. Elucidario capitulorum ſummaria ſunt praemiſſa. Tunc: *Incipit prologus elucidarii*, et quidem ſic: *Sepius rogatus a diſcipulis quaſdam queſtiunculas enodare importunitate illorum non fuit facultas obuiare* &c. Opus iſtud in tres diuiſum eſt libros, et impreſſum legitur in Bibliotheca Patrum. In fine haec habetur notitia: *Expliciunt elucidarii tres libri anno* 1513. *Augiae quarto Kl. Iunii.*

II. Expoſitio orationis dominicae a SS. PP. *Cypriano, Auguſtino*, et *Hieronymo*, aliisque anonymis facta habetur. Explanatio quoque ſalutationis angelicae et antiphonae *Salue Regina* a diuerſis facta fuit.

III. Vita S. *Onuphrii* Eremitae ita inchoat: *Onoferus vel onoſrius dicitur ab on quod eſt deus et offero. On tamen dicitur totum vel omne.* Prologum excipit capitum, quae triginta numerantur, index. In operis fronte legitur: *Incipit legenda de vita et actibus ſancti patris noſtri Onoſrii abbatis atque heremite excellentiſſimi. Cap. prim. Natiuitas Bti Onoſrii heremite atque abbatis hoc modo fuiſſe narratur* &c.

IV. Hiſtoria de Comitibus *Kyburgenſibus* ex diuerſis autoribus excerpta, haec prologi loco exhibet: *Comites itaque de Kyburg originem antiquitus duxerunt ex Alſatia que olim vocabatur Heluetia ac vulgo eos prius vocitabat Lantgrauios vt patebit in ſequentibus. fueruntque ex ſanguine Karoli magni Nam circa annos domini* 845 *tempore Lotharii regis Comes Wollo Comitis de Kyburg filius ad ſanctum Gallum nutriebatur matrem habens ſororem beati notberthi monachi ad ſanctum Gallum tunc temporis qui nepos Karoli magni erat cuius auia ſoror erat Karoli magni ſicut legenda ipſius beati notberthi teſtatur* &c. Agitur dein de ditionibus Comitum Kyburgenſium. Poſt haec texitur catalogus Comitum ab auo S. *Vdalrici* vsque ad *Albertum* tertium, quo ſtirps illa nobiliſſima extincta fuit. Initio haec habentur: *Auus dicti Vdalrici epiſcopi Auguſtenſis fuit comes Hartmannus de Kyburg hic habuit filium nomine Hupaldum circa annos domini* 865. *Alter auus Sancti ex parte matris fuit Burkhardus dux ſueuie et comes de Veringen et Nellenburg hic habuit vxorem filiam regis Burgundie Ex qua genuit filiam nomine Diepurgis circa annos domini* 870. *quam poſtea iunxerunt in matrimonium Comiti Hupaldo de Kyburg atque ſic effecta eſt mater d. Vdalrici.*

Hac de ſtirpe ſequentes nominantur: *Hupaldus*, S. *Vdalricus*, *Diepoldus*, *Albertus*, *Manegoldus*, *Luitgardis*, *Richwinus*, *Manegoldus*, *Manegoldus* prioris filius *Hupaldus*, *Hartmannus*, *Albertus*, *Hupaldus*, *Hartmannus*, *Vdalricus* Epiſcopus Conſtantienſis, *Hartmannus*,

nus, *Albertus*, *Albertus* iſtius filius, *Hartmannus*, *Albertus*, *Hartmannus*, iſtius filii. *Vdalricus* et *Albertus*, *Hartmannus*, huius filii *Ludouicus*, *Hartmannus* Epiſcopus Auguſtanus. et *Albertus* vltimus huius ſtirpis ſurculus. In fine legitur: *Et ſic defecere comites de Kyburg prout nos omnes tanquam aqua dilabimur et in terram vnde facti ſumus reuertimur.*

V. Forma anniuerſarii *Caroli Craſſi* Imperatoris in monaſterio Augienſi ſepulti circa ſummum altare. Singuli presbyteri tenentur miſſam cum oblationibus cantare, ceteri triginta pſalmos recitare. Fratres vero in commune coniuncti in refectorio plena charitate fruantur.

VI. Deciſiones iuris ſuper receptione monachorum ad *Fridericum* de *Warttenberg* Augienſis monaſterii Abbatem. Concluditur, *quod abbas ſolus conſilio requiſito conuentus non tamen ſecuto poſſit recipere monachos vndecunque veniant.* In fine ſequens habetur notitia: *Supradicte concordantie iuris cum regula S. Benedicti ſcripte per Hermannum Haſlach familiarem ſupradicti Abbatis et canonicum in cella ratholfi ſub anno domini 1429. indictione ſeptima die martis prima menſis pontificatus ſanctiſſimi in chriſto patris et domini noſtri domini martini digna dei prouidentia pape quarti anno duodecimo.*

VII. Documentum fundationis Canoniae in inſula Wengenſi Vlmae, et eſt ſequentis tenoris:

In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis. Cum ex verbis ipſius domini diſcamus date elemoſinam et omnia munda ſunt vobis. Notum ſit omnibus tam preſentibus quam futuris quod nobilis quidam Wittegowe de Albegge pro ſalute et remedio anime ſue et omnium parentum ſuorum a quodam miniſteriali Augienſis eccleſie pretio interueniente obtinuit vt montem ſancti Michaelis apud Vlmam ſitum cum omnibus appendiciis ſuis quem vſque ad hec tempora iure proprietatis poſſedit in vſum Augienſis eccleſie conferret et omne ius et proprietatem et poſſeſſionem in eccleſiam transferret Ex conſilio religioſorum illius temporis virorum inſtituit vt predictus locus domus hoſpitalis pauperum et refocillatio et aſilum peregrinorum in eternum permaneat, eidem domui prepoſitum cum aliis canonicis ſub d. Auguſtini regula deuote degentibus perficiendum ordinat. Vt autem peregrinantes in eodem loco quia propter ipſos precipue eſt fundatus honeſtam conſolacionem de communi alimonia fratrum aſſidue inueniant prepoſitus eiuſdem loci perſonas ad ſeruiendum deo congreget &c.

Hoc documentum in collectione ſcript. rer. hiſtorico-monaſtico-eccleſiaſt. ſupra laudata impreſſum reperitur.

Iſtud ſequitur haec notitia: *Anno domini Mill. CCCXXVIII. feria ſecunda ante feſtum ſancti Michaelis Dieth. dei gracia Abbas monaſterii Augie confirmat fratrem Bertholdum de Auguſta Canonicum regularem in prepoſitum monaſterii in inſulis prope vlmam in monaſterio augie maioris predicto Preſentibus honorabilibus dominis Conrado de Griſſenſtein decano Rutolfo de Krenchkingen ſcolaſtico Alberto de Vrſlingen Nicolao de Geſſikan Conrado de ... Nicolao de Guttenberg eberhardo de brandis conuentualibus monaſterii Augienſi prefati.*

VIII. Sermo de paſſione S. *Catharinae* Virg. et Mart. ſic incipit: *Gaudeamus fratres gaudeamus ſpiritali ac communi iocunditate letemur in hoc feſto martiris chriſti Katherine* &c.

IX. Tractatus de bonis moribus magnatum ita inchoat: *Synodius in epiſtola l. v. Multa in re genera virtutum ſuperno munere congeſta gaudemus* &c.

Haec, quae in praeſenti codice continentur, *Sigismundus Lang* monachus San-Vlricanus in monaſterio Augienſi commorans ex codicibus antiquiſſimis, qui ibidem adhuc reperiuntur, collegit.

XVIII.

XVIII.

Epiſtolae ad Corbinianum Khammium datae.

Epiſtolae omnesque autographae a S. R. I. Electoribus, Principibus, Epiſcopis, Abbatibus, Praepoſitis, Magnatibus, viriſque eruditis ad *Corbinianum Khammium* Monachum San-Vlricanum ſcriptae trecentae viginti et quatuor in praeſenti codice congeſtae numerantur. Ex iis, quantum huius viri doctiſſimi nominis eruditionisque fama vbique innotuerit, quantamque apud viros tam nobilitate, dignitate quam eruditione praeclaros ſibi promeruerit, clare patet. Merentur vtique omnes publici iuris fieri; aſt cum materiae ad Concilii Baſileenſis hiſtoriam illuſtrandam aptae, et hucusque ineditae omne huius voluminis ſpatium ſibi vendicant, vnam aut alteram earum hic exſcribere tantum conceditur. Verumtamen damnum hoc eruditum amicus meus *Antonius Veithius* in ſuo vltimo Alphabeto Bibliothecae Auguſtanae plures earum edendo reſarcire ſataget.

Prima eſt ab Electore Palatino ad *Khammium* ſcripta, et eſt ſequentis tenoris:

„Vir admodum Reuerende. Praeclare de orbe litterato ac inprimis de patria tua me„ritus es vir Reuerende, quando Auguſtanae Dioeceſeos, eiusque Praeſulum hiſtoriam „longa temporum caligine inuolutam non poenitendo in lucem retraxiſti; Nobis autem „perquam acceptum fuit, huius tuae operae ſpecimen, ſimulque obſeruantiae erga nos „tuae ſingulare teſtimonium coram intueri. Vti vero laudem et nomen perpetuum pro „egregio iſto ſtudio tibi Patria et Litterarum amantes debent, ita electoralem noſtram „gratiam et beneuolentiam tibi tuoque Monaſterio conſtantiſſime accreuiſſe ſcito, et vale „Duſſeldorfii XXIII. Iunii MDCCIX.

Beneuolus
Ioan. Wilhelmus Elector.

Secunda *Franc. Ludouici* Comitis Palatini et eccleſiae Eluacenſis Praepoſiti. Huius tenor:

„Reuerende in Chriſto Pater. Litteras Reu. veſtrae de dato Auguſtae 12 proxime „elapſi menſis Ianuarii ad me exaratas recte traditas accepi, atque ex earumdem non „minus, quam accluſi exemplaris tenore libenter intellexi, qua ratione mota ſit, vt ſe„cundam partem Hierarchiae Auguſtanae nomini meo inſcriptam voluerit et dedicatam: „Ego quemadmodum hoc Reu. veſtrae officium, velut deuoti in me animi ſui argumen„tum, tanto gratius habeo, quanto amplius opuſculum iſthoc eccleſiae et Capituli mei „Eluacenſis iuribus induſtrioſo conatu collectis magna ex parte illuſtratum eſſe inuenio; „Ita etiam pro aliquali impenſi laboris recognitione et gratitudinis meae teſſera Reu. „veſtrae Memoriam quamdam Eluacum aſſignaui, cui interea affectum, et gratiam meam „hisce confirmo, et maneo. Vratislauiae 23 Februarii 1715.

Beneuolus
Franc. Ludouicus Comes Palat.

Tres ſequentes a Nuntio Apoſtolico Lucernae reſidente, de quibus duae priores lectu dignae videntur.

Archi-

Archiepiſcopus Epheſinus D. P. Corbiniano Khamm S. P.

„Remitto tibi Stengelii librorum notulam, quot inuenies rubro ſigno dele-„ctos eos vellem mihi compares, et deferri cures quam minimo tuo incommodo. Im-„penſas, quas ſubire cogeris mea cauſſa integras, cui, et vbi mandaueris, repraeſentabo, „nolo enim tibi oneri eſſe, ſed vbi ſe praebeat occaſio, fulcimini potius et adiumento. „Fauſta demum, quae a Deo Opt. Max. mihi precaris, omine haud impari ſincere tibi „euenire aueo. Vale vir doctiſſime meque ama. Lucernae Idibus Ianuarii 1723.

Archiepiſcopus Epheſinus Religioſiſſimo Viro P. Corbiniano Khamm S. P. D.

„Libros quos de Hierarchia Auguſtana conſcripſiſti atque ad me deferri curaſti, li-„bentiſſime recepi, et perluſtraui, deque his plurimas tibi et ex animo refero grates. „Quod ſcribis, vereri te, ne tuam cenſoriam defenſionem Romae cum ceteris proſcriba-„tur, ideoque implorare in hac cauſa officia mea quanta ea ſint paratiſſime tibi ſponde-„rem, ſi vel praeſens eſſem vel ſaltem minus abſens. Nunc quod vnum ſupereſt ad ali-„quem ex familiaribus meis dabo literas, vt me de re iſta accurate commonefaciant, „nec deero poſtulationibus tuis praeſertim iuſtis, ni vt vellem ſane quo poſſum.

„Opera Caroli Stengelii plurimi facio et diligentiſſime conquiro: optarem in hoc te „plane adiutorem induſtriae meae: accipies igitur cum his literis eorum catalogum, et „ſi quae forte ſunt apud vos, vel aliunde habere poterunt, mihi emas velim, pretiumque „tibi, vel cui iuſſeris, repraeſentabo. Prae ceteris mihi cordi ſunt eius Monaſteriologiae „pars ſecunda Auguſtae impreſſa cum figuris anno 1638. et Rerum Auguſt. Vindelic. com-„mentarius in 4to Ingolſtadii 1647. cum eius Mantiſſa ibidem 1650. Quare nihil ad tui „beneuolentiam accedere poterit apud me. Si operam omnem, et ſtudium in iſtorum „requiſitione conſumes, quod plane te factur um confido. Vale. Lucernae Nonis Octo-„bris 1722.

6ta a Nuntii apoſtolici Auditore. 7. 8. a Vicecancellario Caeſareo de *Schoenborn*. 9. a *Ioan. Franc.* Epiſcopo Conſtantienſi. 10—16. a *Io. Franciſco* Epiſcopo Friſingenſi, quarum prima ſequentis eſt tenoris:

„Admodum Reuerende in Chriſto Pater. Vt dedicata nobis pharmacopaea ſe Theo-„logum et Canoniſtam: ſic communicata Hierarchia Auguſtana ſe verſatiſſimum probat „Chroniſtam. Vtriusque doni grates habemus, occaſionem ad manus exoptantes, qua „et aeſtimationem tantis talentis et gratum animum ſuae erga nos propenſionis debitum „opere teſtari poſſimus. Si quae parti ſecundae Hierarchiae ſuae inſerenda in noſtris „inuenientur documentis, extrahi et tranſmitti curabimus, dum interea ſuam adm. Reu. „Paternitatem ſecuram deſideramus, quod ſimus &c."

17—36. a *Ioan. Antonio* Epiſcopo Euſtettenſi, cui *Khammius* acceptiſſimus, praeci-puaque eius familiaritate fruitus fuit. Teſtis ſit prima eiusdem epiſtola.

„Ioan. Anton. Dei et apoſtolicae ſedis gratia Epiſcopus Eyſtettenſis S. R. I. Prin-„ceps. Praemiſſa fauorabili ſalute noſtra Reuerende in Chriſto Pater, „nobis perdilecte!

„Tractatum a R. V. praelo publico nouiter ſubmiſſum a ſuffraganeo noſtro eo maiori „beneplacito obtinuimus, quo maiorem praeſtantis operis huius ex erudita vtili imo in-

„continuationem hiſtoriae Hierarchicae Auguſtanae neceſſaria doctrina fructum vberiorem „praeuidere licet, cuius propoſiti etiamnum Auguſtani noſtri incolatus bene memores, „effectumque R. V. apprime honorificum fore, plenius perſuaſi ſumus, obſeruamus ibidem „et ex noſtris equeſtris proſapiae propinquis, quos et virtute praecellentes, fidelesque ec„cleſiae ſeruos futuros reputamus, ſed quod maiori conſolatione ac pari debito erga R.V. „nos afficit, illud eſt, quod parte ſecunda impoſterum typis mandanda de talento, opere, „ac fideli adminiſterio noſtro, eccleſiae ac principatus Eyſtettenſis, effatu dignum exiſti„mauit, quod omne quidem, prout ad plurium gratiarum largitoris Dei gloriam a R. V. „dictum eſſe comprobo, ſic, quia veritati non abſonum, ſiue ad exemplum, et aedificatio„nem aliorum ſeruiens, adhucdum etiam edere per nos licebit. Agimus interim bene„uolas gratias pro communicato exemplari, ac R. V. affectu beneuolo grati et ſemper „complexuri permanemus. Eyſtadii 5 Iunii 1709."

Hic Epiſcopus quoddam opus, haud nominatum, *Khammio* noſtro ad corrigendum transmiſit, et Euſtadii typis euulgare curauit. Idem noſtram Bibliothecam horto Euſtadienſi tunc aeri inciſo, opere pretioſiſſimo ditauit.

Epiſtolae 37 — 60 a *Ruperto* Abbate Campidunenſi, a quo *Khammius* permagni habebatur, in diuerſis cauſis datae ſunt.

61 — 76. *Ioan. Adamus Nieberlein* Epiſcopus Dioclenſis et Suffraganeus, ac Vicarius Generalis Euſtadii ad *Khammium* ſcripſit. Quam magni iſtum habuerit, prima mox epiſtola nos docet.

„Pl. Rde, Religioſ. et chariſſ. Pater, in Chriſto Venerande!

„Ad deſiderium, et vota Pl. R. P. V. transmitto ſupplementum defunctorum Epiſco„porum Eyſtettenſium, vnacum rudi quodam conceptu moderni celſſ. cuius praeclara geſta „ſunt adiecta, et futura poſteritati tradenda *) P. V. velit materiam datam pro ſuo genio „et prudentia ad arbitrium concipere proprium cum noſtrum non ſit proprias dare lau„des, et verus Dei ſeruus lumen potius ponat ſub modio, quam ſuper candelabrum, cum „ſcriptum ſit, omnia cum feceritis, dicite, ſerui inutiles ſumus. Vbi aliter, et in aliis „ſeruire potero, P. R. P. V. me habebit promptiſſimum, vt qui amicitiam cum anteceſſo„re meo habitam non abrumpere, ſed continuare cupio, eaque de cauſa in vicariatu ti„tulari, prout Epiſcopus indignus ego ſum eccleſiae Dioclenſis, eandem confirmo, et do„minum deum rogo velit mentes infidelium meorum ſubditorum illuminare, omnesque „ad verum ouile reducere, non vt illis dominari, ſed potius cum illis laetari et verum „paſtorem adorare valeam. Pergratum habeo deſcriptionem eccleſiae Dioclenſis, eamque „vna mecum precibus et SS. Miſſae Sacrificiis P. V. impenſiſſime commendo. Dabam „Euſtadii 11 Iunii 1708."

Ex epiſtola iſta patet, *Khammium* noſtrum a *Ioan. Adamo Nieberlein* Epiſcopo Dioclenſi Generalis Vicarii titulo, quo illum ſaepius in literis honorabat, decoratum fuiſſe.

Iſtis copiae literarum a quibusdam Italis Roma ad *Khammium*, et *Romanum Kiſtler* ſcriptarum ſubiunguntur.

79. *Antonii* Abbatis Admontenſis. 80 — 82. *Auguſtini* Abbatis S. *Blaſii*, in quarum vltima haec in laudem *Khammii* ſcribit:

„Huma-

*) De Ioannis Antonii Epiſcopi Euſtettenſis praeclaris meritis confer P. Colleg. p. 217.

„Humaniſſimas Adm. R. P. V. vnacum liberali adeo dono, praeclari ingenii foetu, „Hierarchia ſcilicet Auguſtana, eo quo par eſt mentis affectu recepi. Munus hoc haud „leuiter me adm. R. P. V. ab antiquo deuincit, bisque mihi gratum, dum profectum a tam „amica manu quam docto calamo. Sane hocce eruditum monumentum inueniet non le„ctores tantum ſed et admiratores. Ego auide illud legam et perlegam."

83 et 84. *Magni* Abbatis Benedictoburani. 85—87. *Mauri* Abbatis Andecenſis. 88—91. *Antonii* Abbatis ad montes, qui *Khammio* theſium impreſſionis curam commiſit. 92. *Auguſtini* Abbatis S. *Blaſii*. 93 et 94. *Placidi* Abbatis Cellae B. V. in cuius prima haec lectu digna habentur:

„Nono fluentis menſis accepi, quo deſideraui, nempe inſignem partum praeclari inge„nii P. V. Video et gaudeo, antiquum apud S. Vdalricum vigere ſpiritum Benedictinum, „ac inde pro Dei gloria, ſacri ordinis noſtri honore, et bono publico vberes fructus ger„minare. Sed prima pars ſecundam inuocat, eamque ipſe deſidero, quam primum erit „iuris publici facta."

95—111. *Coeleſtini* Abbatis Elchingenſis. 112. *Placidi* Abbatis Ettalenſis. 113—119. *Ioan. Baptiſt.* Abbatis S. *Emmerami* Ratisbonae amici et conuictoris. 120. *Wolfgangi* eiusdem Succeſſoris. 121—31. *Magni* Abbatis Fultenbacenſis, qui *Khammio* quam plurima de eiusdem monaſterio communicauit. Vti ex literis patet, vir erat eruditione et ſana criſi praeclarus, qui opiniones circa S. *Wicterpum* Episcopum Auguſtanum docte euellere ſciuit.

132—137. *Michaelis Schiele* Monachi et denique Abbatis Fultenbacenſis, qui haud contentum fuiſſe de catalogo Abbatum Fultenbacenſium ſequentibus patet.

„Placent omnia, ſi pauca ſucceſſionem Abbatum noſtrorum concernentia excipiam, „quae accluſa pagella ſuggeret, ſicque ſentire ac a ſapientiſſimo P. V. iudicio hac in parte „recedere, nos docent nouiter inuentae confirmationum, vt vocant, literae."

138 et 39. *Dominici* Abbatis Faucenſis, qui in prima earum haec notatu digna ſcripſit:

„Monaſterii noſtri epitomen legi, et indolui, quod P. S. concors aliorum chronologo„rum ſententia necdum eo permouere potuerit, vt antiquiſſimam traditionem S. Wicter„pum d. Magno circa annum 638 conuixiſſe in ſua ſaltem probabilitate relinqueret, prae„ſertim cum et propria eoque antiquiſſima conteſtentur San-Vlricana monumenta; haec „ſiquidem iam ad annum 788 S. Wicterpum Eptaci rediſſe, mortuumque fuiſſe pro exem„plo antiquiſſimae conſuetudinis Episcopos olim ſedes ſuas extra dioeceſis colonias ha„buiſſe adducunt, eumque iam ſancti titulo honorant: haec autem quomodo de aliquo „Wicterpo Eluacenſi ſiue iuniore ſiue ſeniore intelligi queant, non video; non de iunio„re, vtpote qui ante 30 primum deceſſerat annos, adeoque nec pro exemplo antiquiſſi„mae conſuetudinis adduci, nec ſancti titulo iam honorari potuit. Conſultius itaque mea „opinione foret, ſi vtraque opinio tanquam probabilis deferretur."

140—142. *Anſelmi* Abbatis Garſtenſis, ex quibus patet, iſtum triumphum S. *Benedicti* aeri incidi curaſſe. 143. *Wolfgangi* Abbatis Michlfeldenſis, in qua haec in noſtri laudem dicta ſunt:

„Gratulor ad nobiliſſimum partum, quem plane erudito, doctiſſimoque calamo edi„dit, ſimulque Auguſtam auguſtiorem reddidit cl. P. V. Venerabitur hos eximios labores

 „omnis

„omnis poſteritas, illa praeſertim, quae Illuſtriſſima facinora Maiorum ſuorum leget, et „illa per hos libros glorioſae et aeternae famae ſacra videbit."

144. *Simperti:* 145 et 46. *Magni:* 147—151. *Amandi* Abbatum Neresheimenſium. 152. *Bedae* Abbatis Ochſenhuſani. 153—55. *Ruperti* Abbatis Ottenburani. 156. *Hieronymi* Abbatis Ochſenhuſani. 157. *Placidi* Abbatis Peterhuſani. 158—160. *Placidi* Abbatis S. *Iacobi* Ratisbonae, in quarum ſecunda haec notatu digna leguntur:

„Doleo huius aetatis homines adeo amore proprio laborare, vt neque veritati locum „dare velint: hinc non miremur Eluacenſes eorumque amicos omne id execrari, quo „deperditi veterum mores redarguuntur, aut aprico ſiſtuntur, miror potius Auguſtanos „Pontificios, quod ius praetendant in exemptionem a tot retro ſeculis firmatam: ſed hoc „epiſcoporum fere omnium eſt. Conſilium autem quod S. V. P. iniuit, viam expeditio„rem eſſe, atque ad finem aptiſſimam comprobat experientia. Sincera interim mente la„bores veneror, quos S. V. P. in hisce operibus compilandis aſſumit: ſed illam praeprimis „ſolertiam, qua cuncta aptiſſime disponit: ſane in reconciliandis veterum de Pipinis, Wicter„pis &c. opinionibus, molimen fateor poſteritati vtiliſſimum, ſicut eſt lectu iucundiſſimum, „neque dubito S. V. P. praeter libros impreſſos, multa ad manus vetera numerare docu„menta eaque authentica, quibus noua haec ſtudia ſuo modo firmari et corroborari poſ„ſent. De ſancto *Bonifacio* multa egregie narrat R. S. P. optandum tamen eſſet, vt Ger„mani, quibus penus et ſupellex, tanquam optimi filii, non ſolum Apoſtolo ſuo laudes „et encomia, ſed afflictiſſimae eius Patriae auxiliatrices manus praebere velint, vt fides „catholica, quae vbertim per Britannos in Germaniam fluxit, ſtillatim ſaltem ex Germa„nia in Britanniam refluat: ſed de hoc alias. Gaudeo animitus, aliquos in Germania vi„ros ex ordine noſtro eſſe Patrum Gallorum ſtrenuos aemulatores, qui praeter ſtudia „ſcholaſtica, liberalioribus disciplinis, quae vſui eſſe ſolent, adeo indefeſſam collocant ope„ram. Pergat igitur V. S. P. neque eſt, quod canes oblatrantes curet, raro mordere ſo„lent, meque beet futuris ſuis laboribus, quibus inſignem in noſtra bibliotheca curabo „locum."

161. *Bernardi* Baillie Scoti ord. S. Ben. Phil. Profeſſoris Erfurti. 162—65. *Placidi* Abbatis S. Petri Salisburgi, in quarum vna ſui monaſterii defenſionem contra maleuolorum calumniam in ſe ſuſcipere velit, rogat. Ad quod librum antiquitatum Salisburgenſium, et refutationem a ſe conceptam transmiſit. 166—172. *Benedicti* Abbatis Schyrenſis. In illarum tertia haec reperiuntur:

„Epiſtola Reuerendiſſ. D. Praeſidis contra praemotionem phyſicam denotans non mo„ueat ſtomachum S. Cl. P. Vana eſt ſine viribus ira, quam in capitulo quoque generali „fruſtra oſtendit: quin immo ſupplex eiusdem libellus pro libertate docendi ſcientiam „mediam capitulo porrectus et praelectus per vnanimum votorum calculum repulſam tu„lit. Hiſtoriam de auxiliis diuinis authore Dominicano Schyrae in viſitatione exhibui, „ſed reſponſum, eſſe librum prohibitum et damnatum. Verum ni fallor, liber iſte inter „libros prohibitos necdum comparuit."

173. *Benedicti* Abbatis Schwarzacenſis. 174. *Benedicti* Abbatis Seittenſtettenſis, qui ita de prodromo Autoris ſcribit:

„Inſignia opera laborioſa ſunt, et plena eruditionis; plurimumque commendant Au„torem, et praeſertim Prodromus ordinis noſtri vindex conſeruatorque pacis Benedictinos

„inter

„inter et Canonicos Regulares. Certe vir ille melius haberet, ſi manibus laboraret, quam „quod pedibus, ne ſcilicet mendacem ſuum calamum amplius mouere poſſet ad inquie„tandum S. ordines.“ *)

175 — 77. *Quirini* Abbatis Tegernſeenſis. Iſtae eruditione refertae literatorum gratia integrae exſcribi merentur. 178. *Petri* Abbatis eiusdem Monaſterii, in qua haec repeRiuntur:

„Tegernſeenſium nomine depono obſequioſiſſimas grates, quod mei Monaſterii et de„ductae exin ad ſuum Imperiale Aſceterium coloniae, triumque ſuccedentium ex noſtris „Abbatum, decentiſſimam memoriam celebrare, ac aeternitati transmittere placuerit. „Certe ex illuſtriſſimis radiis, quos inclytum coenobium Vdalricanum in Hierarchia Augu„ſtana diffundit, non exiguus ſplendor in noſtrum monaſterium, velut antiquam matrem „redundat. Ego noua itendidem gloriae incrementa ſub ter fauſtiſſimo RR. D. Wilibaldi „Regimine auguror, et perennes eiusdem, totiusque S. Vdalrici gratioſos fauores mihi et „obſtrictiſſimo Tegernſee efflagito.“

179 — 181. *Ioſephi* Abbatis Thierhauptani. 182. *Mauri* eiusdem monaſterii Abbatis. 183 — 91. *Wilibaldi* Abbatis Vrſinenſis. 192 — 98. *Ildephonſi* Abbatis Weihenſtephanenſis, in quarum vna haec notitia habetur:

„Offero Celſiſſimo Principi Campidunenſi iamdiu expetitum Nouitiorum magiſtrum „R. P. Bernardum Benedictoburanum, virum, vt nuper ſcripſeram, in hac palaeſtra verſa„tum et emeritum. Plurimam, quam V. P. in hanc rem contulit operam, alma congre„gatio noſtra velut acceptiſſimam habuit, ita grata ſemper memoria proſequetur.“

199 — 202. *Sebaſtiani* Abbatis Weingartenſis, in quarum vna ita in laudem *Khammii* ſcribit:

„Patet ex praeclaris operibus P. V. laudatiſſimus conatus et indefeſſa ſtudia, quibus „egregiam famam, atque Encomium non tam ſibi quam et ſuo celeberrimo et imperiali „monaſterio, imo toti noſtro S. ordini ſuo iure promeretur. Arridet inter alia, etiam ma„teria, qua DD. Canonicorum Regularium et praeſertim noti illius D. Erath petulantem „et ſuperbientem ſtylum iure perſtringit: erit iſta materia etiam nobis hic loci fortaſſis „vſui.“

203 — 205. *Ioannis Gualberti* Abbatis Weiſſenohenſis. 206. *Thaſſilonis* Abbatis Weſſofontani. 207 — 209. *Modeſti* Abbatis Wiblingenſis. 210. *Auguſtini* Abbatis S. *Blaſii*, qui ita in noſtri ſolatium ſcribit:

„Hierarchia Auguſtana, quo fortius ab aemulis impugnata, eo glorioſius triumphat: „habet hoc innatum quidquid ab eminentiori virtute procedit, aemulos ciere, et parere „inuidiam. Eruditiſſimus partus a foecundo iuxta ac facundo ſene Iubilaeo procreatus, „immortalem SS. ordinis noſtri laudem, vti cedro inſcribit, ſic ſeniculi Patris nomen in „memoria poſterorum aeternum floreſcere faciet, atque perennare.“

211. *Auguſtini* Praepoſiti ad S. Crucem Auguſtae. 212. *Liebhardi* Abbatis in Campo principum. 213 — 215. *Sigismundi* Magiſtri Hoſpitalis Memmingae, qui noſtrum de ordinis S. Spiritus ortu et progreſſu optime inſtruere conatus fuit. 217. *Hugonis* Abbatis Roggenburgenſis, in cuius poſtſcripto haec habentur: „Si tertiae huius partis regularis „editionem reſciuiſſem, complura de Roggenburgo communicare potuiſſem, et inter ea

 „quidem

*) Erat ille *Auguſtinus Erath* Canonicus Regularis, Canoniae Wettenhuſanae.

„quidem memorabile miraculum circa Ven. Altaris ſacramentum, quod contigit in Ingſtet-„ten in domo quadam, vbi hodiedum ſtat capella S. Vrſulae.“

218. *Adalberti* Abbatis Roggenburgenſis. 219. *Georgii* Praepoſiti Vnterſtorſenſis. 220 et 21. *Bartholomaei* Praepoſiti Wettenhuſani. 222 — 255. *Ioſephi* Abbatis Vrsbergenſis, qui *Khammio* ſingulari amicitiae foedere iunctus, cum illum modo *animae meae conglutinatum Ionathan*: modo *amicorum archetypum*, nunc amicorum intimum &c. nominat. Plura iſti tum de Vrsbergenſi monaſterio, tum de Edelſtettenſi Canoniſſarum collegio communicare ſtuduit. 256. *Gregorii* Abbatis Wilthinenſis. 257 — 275. *Ignatii* a *Peutinger* Eluacenſis literae eruditiſſimae, in quarum vna haec ad noſtrum ſcribit:

„Gratulor P. V. ob humaniſſimam Sereniſſimi mei Principis epiſtolam reſponſoriam „quam in monumentum eiusdem benigniſſimi animi aſſeruandum remitto. Optarem, vt „etiam honorarium aſſignatum tale eſſet, quod expectationi P. V. omnimode reſpondiſſet, „quae tamen liberalis nimium fuit in tot exemplaribus in perſonas non neceſſarias, nec „gratas, immo etiam ingratas, et pro gratia odium et auerſionem reponentes diſpergen-„dis, ſeu potius diſſipandis. Contentus ſum nihilominus et libenter intellexi, quod ſaltem „impenſa typi frontiſpicii et chartae fuerint compenſatae, at compatior pro damno per „ſuam nimiam liberalitatem ſibimet illato per quam implere voluit Apoſtoli: *ſicut egentes* „*multos autem locupletantes*, non ſolum ſpiritualiter ſed etiam materialiter: nec etiam neceſ-„ſarium fuiſſet, tot Eluacenſibus partim Conſiliariis, Prouiſoribus, aliisque forſan inurbanis „exemplaria totidem compacta impertiri.“

276 — 280. Ex Blumenthal. 281 — 84. *Halden* tum Ratisbonae tum Salisburgi commorantis. 285. *Annae Barbarae* Abbatiſſae ad S. *Walburgam* Euſtadii. 286. *M. Hildegardis* Abbatiſſae. 287 — 290. *Mariae Agnetis Babthorpe* virginum Anglicarum inſtituti Superioſſae Monachii. 291 et 92. *Conſtantis* Monacenſis, in quarum prima haec leguntur:

„Remitto tandem communicatam mihi relationem de virginum Anglicarum inſtituto, „illiusque ſusceptam defenſionem, pro quibus praefatum inſtitutum maximas tenetur gra-„tias reddere, nam praeter alia illi profutura, et proficua, ad illius propagationem pluri-„mum conferre mihi perſuaſum eſt.“

„Praeſumſi cum P. V. admodum Rdae licentia, in aliquibus punctis mentem meam ex-„primere, nihil tamen praeſcribo, certiorem nihilominus reddere debeo, me cum D. Supe-„riorissa ſuprema conferre voluiſſe, circa editionem regularum Inſtituti, quas in hoc ſuo „tractatu omittendas exiſtimat, et pro alia gratia impetranda ſtat, nempe vt libeat vitam „et virtutes fundatricis D. Mariae Wart in lingua Germanica conſcribere, digniſſimae enim „cenſentur, vt mundo chriſtiano in ardenti candelabro praeluceant. Refero me ad factas „annotationes.“

293 — 95. *Ignatii Ant.* L. B. *ab Otten*, in quarum ſecunda haec leguntur memoratu digna:

„Quod Reuerendiſſimi Capituli Auguſtani ſtrepitum contra dictum opuſculum — Hierar-„chiam Auguſtanam de eccleſia Eluacenſi — ac approbatione eiusdem a Metropolitano ob-„tentam attinet, putem et ſperem fore, vt breui hoc mare deferueſcat, quo ſecurius haec „Hierarchia per tot fluctus Eccleſiaſticae antiquitatis memoriam ſecum vehens, nunc hac „quoque charybdi altior in optato portu tandem conquieſcat. Ego ſi quid hic locorum

„tam

„tam pro defenſione, quam commendatione literati operis potero, ſpondeo fauorem re„migem."

296 — 301. *Chriſtophori Berberich* Moguntini, qui Moguntiae pro autoris partis primae Hierarchiae Auguſtanae tum cenſuram procurare, et pro eiusdem impreſſione curam gerere haud grauatus eſt. 302. *Sigismundi Dietz* Prioris Carthuſiani Ratisbonae. 303. *Henrici* L. B. *ab Heud* Viennae commorantis, in qua haec habentur:

„Continuat, vt video ex traditis mihi hodie duobus libris ſuauiſſimisque literis de „13 Ianuarii laudatiſſimum in perſcrutandis hiſtoriis ſacris, iisque curioſis, laborem. Fa„xit Deus, vt vires in tanto ſenio vlteriores ſuppetant plurimum R. P. V. pro tam docta „occupatione, omnis autem lis ſeu inuidioſa ſeu alias ingrata inter commentatores auferatur, „in quam pro ſuarum partium ſtudio ſine commodo, et alia laude, quam a curioſioribus „nunc vni nunc alteri parti adſcribitur, plerumque abripi conſueuerunt. Ego dominum, „qui in regulas S. Auguſtini commentatus eſt, ex perſona noui."

304. Franc. Alberti Comitis ab Oettingen. 305. *Dietrici* L. B. *a Freyberg* Summi Decani. 306. *Ioan. Caroli* L. B. de *Weſternach.* 307. *Renati Aerodii* Diuionenſis nimis erudita. 308—311. *Stephani* de *Clodh* Fuldenſis. 312. *Guilielmi Eberhardi Rees* Decani Dillingae valde erudita. 313. *Ios. Ignatii Weis* Parochi ibidem. 314 — 15. *Adalberti* L. B. de *Falkenſtein.* 316 — 320. *Thomae Paſſauer* Friſingenſis Decani, qui in prima haec notatu digna ſcribit:

„Ingens gaudium attulerunt mihi literae vnacum relatione de Inſtituti Anglicarum „virginum origine a R. P. V. ad me datae. Quam relationem etſi excepta Bulla Clemen„tina et copiis variarum litterarum, propemodum ſtudioſe euoluerim, nihilque in ea, prae„terquam vnam, alteramque a quolibet lectore beneuolo facile emendandam mendam, „eoque vix monitione dignam, aduerterim. Morem tamen gerens et inſtructioni SS. Con„cil. Trid. et ſtylo huius almae dioeceſis peramice conſulo, RR. et Ill. D. Mariam Agne„tem Babthorpe ſupremam huius celeberrimi Inſtituti Superioriſſam benigne inſtrui. Qua„tenus eandem manuſcriptam relationem hic approbatam remittat, et pro collatione cum „illa, quae typis iamiam mandata eſt; necnon licentia imprimendi Monachii, ſucceſſiue „publicandi et diſtrahendi eiusdem exemplaria paucis lineolis apud RR. et Celſ. meum „Principem inſtet. A quo haud dubie via ordinaria ad manus meas, et ex iisdem ad „R. P. V. vel cuius libuerit, quamprimum remeabunt."

Et reliquae huius viri doctiſſimi epiſtolae eruditione refertae typis euulgari mererentur; aſt quod praeſens volumen agere haud concedit, alia occaſione eruditis communicare haud grauabor.

De *Corbiniano Khammio* noſtri monaſterii Monacho eruditiſſimo, eiusque operibus philoſophicis, theologicis, et hiſtoricis plura hic dicere ſuperſedere ideo valeo, eoquod Cl. *Veithius* in Bibliothecae Auguſtanae Alphabeto VII. virum ſatis ſuperque laudare, eiusque opera recenſere ſtuduit. Plura adhuc huius viri ingenii monumenta in manuſcriptis hic inde diſperſis ſuperſunt, quae eruditi iamdiu in lucem proferri optarunt. Forſan ea in vnum colligendi, typisque euulgandi quondam ſeſe offeret occaſio.

XIX.

Carmen de Mahomete. II. Petri Alphonſi Tractatus de diſciplina clericali. in 8vo. Codex membr. Sec. XII.

Praeſens codex antiquiſſimus pergameno nimis denſo inſcriptus eſt. Characteres nitidi ſunt. Iota nec punctum nec virgulam ſibi impoſitam habet. Praeter punctum nullum aliud diſtinctionis ſignum occurrit. Abbreuiationes verborum frequentes ſunt. Ex omnibus iſtis colligere mihi videtur, iſtum ad ſeculi duodecimi finem fuiſſe ſcriptum.

Carmen de *Mahomete* verſibus, qui leonini dicuntur, ſcriptum 27 foliis conſtat. Dolendum admodum, cuiusdam inſcitia, ac ſtultitia quatuor priorum folia expuncta fuiſſe. Iam manus ſeculi XVI. in margine iſtius fatuitatem his verbis exprobrat: *Fatuus ille deleuit vitam Machmet.* Ne vero lectores hoc antiquitatis monimento penitus priuentur, quamdam iſtius partem exſcriptam hic ſiſtam, folio 5to ſic incipit:

Et ſurgens nocte. ſubtraxit lumina docte.
Vt facerent tenebre. tale nefas celebre.
Et quaſi defunctos. ſomno ligat ordine cunctos.
Quo facto propius. crimini fit ſocius.
Et ſic exertis. humeratenus ipſe lacertis.
Infirmum manibus. conterit et genibus.
Huius et absque mora cum naribus obſtruit ora.
Que tunc ſpiramen. vix mouet ipſe. tamen.
Guttur ei fregit. mortemque ſubire coegit.
Reddens pro donis. talia dona bonis.
Ergo redit gaudens et dicit in hoc ſibi plaudens.
Hoc facto ſcelere me puto proficere.
At poſtquam luxit phebus mundoque reduxit.
Luminis officium. conſulis excicium.
Seruis detegitur. ſed vi multis aperitur.
Fugit ab ore calor. inſolitusque dolor.
Omnis confundit. hinc flens ſua pectora tundit.
Hic crines lacerat. quemque dolor macerat.
Hic gemit. hic plangit. omnis vnus color angit.
Tunc quoque patroni. mors miſeranda boni.
Non ſolum flentes. fertur mouiſſe clientes.
Flebant aſſidue. ſed ſimul hoc vidue.
Et luctu plenum. ſuper omnia vulgus egenum.
Merebantque pie quelibet eccleſie.
Omnis ſanctorum. cum clero grex monachorum.
Princeps plebs humilis. tunc fuit in lacrimis.
His quoque prefatus. acceſſit homo ſceleratus.
Qui lacrimando madens. inque dolendo cadens.
Exemplum flendi. factus fuit atque dolendi.

Quare

Quare nullus eum. credidit eſſe reum.
Sed vir honoratus. poſtquam fuerat tumulatus.
Et dolor ut ſedit. mens ſua cuique redit.
Tunc magus inceptis. magis inſiſtebat ineptis.
Taliter afficiens. arteque incipiens.
Conſulis uxorem. quouis pateretur amorem.
Ni ſeruum proprium. nomine mamucium.
Quamuis inuitum. feſtinet habere maritum.
De quo preſagum. conſulit illa magum.
Cui quaſi prudenter. magis contulit hoc reuerenter.
Iſtud ſi faceres. tu tibi conſuleres.
Sed bene cepiſti. ſi feceris ut voluiſti.
Hec auctore deo. auxilioque meo.
Illa redit gaudens. etiam quamuis ſcelus audens.
Dummodo mamucium. poſſit habere ſuum.
Inpaciens more. mox libertatis honore.
Donans mamucium. detrahit officium.
Illi ſeruile. pro quo ſibi reddit herile.
Atque ſuum dominum. conſtituit famulum.
Nempe maritali. theda rituque iugali.
Huic ſe ſuppoſuit. heu quia depuduit.
Quod quamuis dicam. fateor tamen eſſe pudicam.
Hanc et matronam. rite fuiſſe bonam.
Sed dolis antiquis. magus hanc decepit iniquis.
Cui nec erat dirum. mortificaſſe virum.
Sic vir priuatus. iam fulſit honore beatus.
Conſul mamucius. diues et eximius.
Ad ſe dampnatum. vocat ille ſuum ſceleratum.
Quem ſic alloquitur. ecce tuus petitur.
Mamucius per te. promiſſis rebus aperte.
Conſul dicor ego. me tamen eſſe nego.
Hunc domini more. noſtro fungeris honore.
Noſter honor tuus eſt. quippe tuus meus eſt.
Tu predicabis. pater et facienda notabis.
Preceptoque tuo. pareo continuo.
Per me maiorem. magus inquit habebis honorem.
Si tibi que iubeo feceris ut iubeo.
Haud ablactatum. ſed nunc de matre creatum.
Sume tibi vitulum. res lateat populum.
Sumptum claudemus. et nutriri faciemus.
Vt nulli pateat. qua vitulus lateat.
Res tamen ut vere poſſit ſine teſte latere.
Eſt opus arte mea. fiet enim cauea.
Omnibus ignota. ſic et de luce remota.
Vt quid ibi fiat. ſol neque luna ſciat.

Illic ponatur vitulus. ſed ne videatur.
Solus ibi lateat. non niſi nos videat.
Neue repentina. ſed prodat vox vitulina.
Ne poſſit prodi. debet in ima fodi.
Curaque ſit prima. quod ſic fodiatur in ima.
Aures ne populi. vox feriat populi.
Hos duo paſcemus. illum ſolique ſciemus.
Hec res proficiet. ſi vaga turba ſciet.

Carmen iſtud ſequentibus finitur:

Conſtruxit fanum. fanum non immo profanum.
Cuius pro foribus. ſculptile marmoribus.
Carmen dictabat. quod tale fuiſſe probabat.
Hic bene quod petitur. per mahumet dabitur.
Hac in ſtructura. nichil extabat ſine cura.
Tota domus precio. fulſit et ingenio.
Marmore candebat. pario quacunque patebat.
Sed marmor parium. vicit opus varium.
Nam ſi vixiſſet. opus atque loqui potuiſſet.
Materiam vici. diceret artifici.
Taliter ornatum. fanum fuit atque paratum.
Sed ſi quis querit. quanta domus fuerit.
Cum procul hinc ſtatur. mons aureus eſſe putatur.
In tantum precii. continet et ſpacii.
Plus mirareris. ſi forſan ingredereris.
Fulgor enim lapidum. te faceret ſtupidum.
Qui ſic ornabant. opus auri quod variabant.
Sicut noctornum. lucida ſtella polum.
Hinc opus elatum. ſolo magnete paratum.
In medio ſteterat. et velud arcus erat.
Sub que portatur. machumet tumuloque placatur.
Qui ſi quis querat. magna ſibi contrahit era.
In qua rex iacuit. tumba leuata fuit.
Et ſic pendebat. quod vis lapidum faciebat.
Ergo rudes populi. prodigium tumuli.
Poſtquam viderunt. rem pro ligno tenuerunt.
Credentes miſeri. per machumet fieri.
Pondere res plena. quod pendeat abſque catena.
Ne ſit pendiculum. quod teneat tumulum.
Hoc viri viderunt. ſtulti machumet coluerunt.
Gente quod in lybica. fecerat arſ magica.
Sed nos errorum. quia cauſam diximus horum.
Muſa manum teneat. et machumet pereat.

Huius operis Autor haud exploratus habetur.

II. Pi-

II. *Petri Alphonſi* liber de diſciplina clericali abſque titulo a ſequenti praefatiuncula cipit: *Iſte liber intytulatur. clericalis diſciplina. Reddit enim clericum diſciplinatum. Si quis im hoc opuſculum humano et exteriori oculo percurrerit. et in eo quo humana parum crea- natura viderit. ſubtiliori oculo tantum et tantum relegere iubeo. moneo. et demum ipſis et mibus Katholice fidei perfectis. corrigendum appono. Nichil enim in humanis actionibus per- tum putat philoſophus.*

Opus dialogica methodo eſt ſcriptum, cuius initium ſic ſonat: *Enoch philoſophus qui gua arabica cognominatur edric. dixit filio ſuo. Timor domini ſit negotiatio tua et veniet i lucrum ſine labore. Dixit philoſophus. Qui timet dominum. omnia timent eum. Qui vero et deum. timet omnia. Dixit alius philoſophus. Qui timet deum. diligit eum. Qui dili- deum. obedit deo. Dixit arabs in verſu ſuo. Inobediens es deo. ſimulas te tanta amare. incredibile eſt. Si enim vere amares. obedires ei. Nam qui amat. obedit* &c. Sequentia em huic opuſculo imponunt: *Ob hoc igitur immenſam clementiam dei omnipotentis ſup- ces exoramus. quatenus noſtris operibus bonis precedentibus poſt diſtricti iudicii diem a dex- s filii eius collocari. et eterna requie cum ſuis fidelibus perfrui mereamur in aula celeſti. ſtante domino noſtro iheſu chriſto. cui eſt honor et gloria. cum patre et ſpiritu ſancto. infinita ſeculorum ſecula. Amen. Explicit liber Petri Anſonſi.*

Iſti opuſculo carmen, cuius magna pars iterum a ſtulto quodam deleta eſt, ſubiun- m habetur. Huius initium eſt:

En venit hora veni, mea tu venias ego, veni.
Dicitur arbor acer. vir fortis et improbus acer.
Potrum nutrit ara. gentilis eum necat ara.
Forma ſenilis anus. pars quedam corporis anus.
Vnam ſemper amo. cuius non ſoluar ab hamo.
Terram nullus aret. in qua ſpes ſeminis aret.
Ad quid pignus alis. o dedale iam cadit alis.

Petrus Alphonſus, Moyſes antea dictus, a Iudaica religione ad Chriſtianam transgreſ- ſeculo duodecimo in Hiſpania floruit. Opus iſtud typis euulgatum fuiſſe nullibi in- ire potui. Scripſit praeter recenſitum etiam dialogum aduerſus Iudaeos et dialecti- n. Conf. *Oudin. Caue* &c.

XX.

acer de virtutibus herbarum. in 8vo. Codex membr. Sec. XIII.

Hic codex ſermone pedeſtri, et minuſculis literis eſt ſcriptus. In margine herbarum tutes ſunt adnotatae. Initiales literae et rubricae rubro colore ſunt expreſſae. Iota gulam, ſed raro admodum ſibi impoſitam habet. Characteres et lineae, ſeculo decimo tio illum ſcriptum fuiſſe, nos clare docent. In fronte rubro colore ſcriptum legitur: *icer de virtutibus herbarum.* In margine: *Artimeſia*, de qua ſic incipit:

Herbarum quaſdam dicturus carmine vires.
Herbarum — — dedit artimeſia nomen.

cundo: de *Abrotano*: tertio de *Abſinthio*, de cuius virtute ita ſcribit Autor:

 In

In primo calor eſſe gradum. viſ ſicca ſecundo.
Dicitur abſinthii. ſtomachum corroborat herba
Illius quocunque modo quiſ ſumpſerit illam
Sed melius pluuie ſic ſit decocta liquore
Et ſic ſub diuo priuſ infrigidata bibatur
Sic potitur variiſ eius ſuccurrere morbiſ
Hocque modo pellit lumbricoſ. mollit et aluum
Vrinam potu producit. menſtrua ſoluit
Eius et immodicum ſedat ſic ſumpta dolorem
Illi ſi nardum quam profert Gallia iungaſ
Et coniuncta teraſ et mulſa circa reſoluaſ
Precipue tali purgabiſ menſtrua potu.
Hec quoque preſtabit cum lana ſubdita molli
Siſibre et nardus et acetum iungitur illi
Noxia deterge potu faſtidia tali
Gramina ſi rute huic iungaſ ſalque piperque
Cum mero tundens hec deſ decoctaue potum
Noxiuſ et cruduſ ſtomachi purgabitur humor
Tri coniuncta pectus mire iuuat hauſta
Acri cum uino circa ſe quilibet ungenſ
Non metuet culices muſceque fugantur odore
Ictericis crudam dabis hanc apio ſociatam
Obſtat letiſere cum vino ſumpta cicute
Et claroſ reddit oculoſ cum melle perunctoſ
Curat epar ſed ſi iungatur gallica narduſ
Splenque ſibi iuncto potata iuuabit aceto
Sic quoque fungorum depellit ſumpta uenenum
Sique uenenatiſ occurrit morſibus hauſta
Hocque modo ſugillatiſ ſuperaddita prodeſt
Decocteque uapor obſtruſaſ liberat aureſ
Si manant ſanie cum melle terenſ ſuperadde
Subuenit anguine nitoque iugata
Vulneribuſ prodeſt contrita recentibuſ illa
Si ſuperaddatur capitiſ ſic uulnera curat
Prurituſque iuuat eiuſ decoctio fotu
Nauſea non poterit quemquam uexare marina
Antea commixtam uino qui ſumpſerit illam
In lino panno ſi circumcincta feratur
Inguiniſ immodicum fertur cohibere tumorem
Olfatu ſomnum capiti vel ſubdita preſtat
Hanc ſibi ſupponi ſi non preſenſerit egre
Denigat crineſciniſ eiuſ ſi bene mixtuſ
Cerato fuerit et ea ſint ſepe peruncti
A tineiſ tutam reddiſ qua conditur archam
Sub lingua factum curat cum melle tumorem

Liuoremque nigrum qui circa luminiſ orbem
Apparare ſolet purgabit idem medicamen
Auriſ depellit ſonitum cum felle bovino
Duriciam ſplenis eiuſ cataplaſma reſoluit
Coniuncto ſibi melle ſtere ſi ſubditur herba
Deſiccabit eam manare menſtrua cogit
Ex oleo fuerit uiridiſ ſi cocta iuuabit
Non modice ſtomachum quod erit hoc unguine focum
Incauſto uino quod ſit macerata ſolute
Si ſcribiſ cartam muſ non ceret ampliuſ illam.

Herbarum genera ſeptuaginta et octo occurrunt, quarum vltima *Aloe* deſcripta habetur.

Hoc opus tanti aeſtimabatur, vt a typographiae origine vsque ad annum 1588. plus quam ſexdecim editiones de iſto paratae fuerint. Confer *Seguierium* in Biblioth. Botanic. p. 274. et ſeq. *Keſtner* Biblioth. medic. p. 564.

Huius operis Autor *Macer*, ſed, vt *Keſtnerus* loco cit. animaduertit, falſo dicitur. Si *Gaudentio Merulae* credendum, verum Autoris nomen eſt *Odobonus*, ſiue *Ode* quidam Medicus, vt *Fabricius* adnotauit. Ante nos hoc opuſculum *Conradus Celtes* Poeta Laureatus poſſedit.

XXI.

Liber precatorius. in 12mo. Codex pergam. Sec. XIII.

Praeſens codex continet officium B. V. M. et pſalmos poenitentiales. Primum eſt longe diuerſum ab eo, quod noſtris temporibus eſt vſitatum: diuerſi ſunt hymni, diuerſi pſalmi et lectiones. E. g. Hymnus in Matutinis ſic ſonat:

> *O quam glorioſa luce coruſcans ſtirpis dauidice regia proleſ ſublimis reſidenſ virgo Maria ſupra celigenas etheris omnes.*
> *Tu cum virgineo mater honore angelorum domino pectoriſ aulam ſacriſ viſceribus caſta paraſti natuſ hinc deuſ eſt corpore criſtus.*
> *Quem cunctuſ veneranſ orbiſ adorat cui nunc rite genu flectitur omne a quo noſ petimuſ te veniente abiectis tenebriſ gaudia lucis.*
> *Hoc largire pater luminiſ omnis natum per proprium flamine ſancto qui tecum nitida uiuit in ethera regnanſ hac moderanſ ſecli cuncta. Amen.*

In cuiuslibet horae fine orationi B. V. praemittitur oratio de S. Spiritu. Prima cuiuslibet hymni ſtropha eſt etiam de iſto, ſecunda de illa.

Lytaniae de omnibus Sanctis, pſalmis poenitentialibus ſubnexae ſunt admodum breues; Sanctorum enim inuocationem mox excipit oratio dominica cum duabus orationibus, quarum prima pro remiſſione peccatorum, altera pro defunctis. In fine legitur: *Anno domini M.CC.II. opus illud conſumatum eſt.*

Hoc opuſculum omnem externam exhibet venuſtatem. Character, qui maiuſculus eſt, elegantiſſimus: initiales literae deauratae diuerſisque figuris decoratae: in inferiori margine,

gine, et ad verſuum, aut lectionum aut orationum finem figurae diuerſae conſpiciuntur. Lineae deauratae, et coeruleo colore expreſſae per integrum opuſculum ſibi inuicem ſuccedunt.

XXII.

Sermones quadrageſimales. II. Tractatus de virtutum connexione. III. Sermones de corpore Chriſti. IV. Tractatus de ſeptem vitiis principalioribus. V. Sermones de diuerſis feſtiuitatibus. VI. Alberti M. expoſitio orationis dominicae. in 8vo. Codex pergam. Sec. XIV.

Diuerſa haec opuſcula diuerſis quoque, ſed elegantibus ſcripta ſunt characteribus. Initiales literae rubro colore expreſſae ſunt. Lineae perpendiculares quam horizontales atramento ductae conſpiciuntur.

Sermones abſque titulo ſic incipiunt: *Cum intraſſet iheſus ieruſalem commota eſt uniuerſa ciuitas etc. in ewangelio agitur de quadam proceſſione quam iudei fecerunt chriſto que quidem deſcribitur quantum ad quatuor. Et primum eſt excellentia regis ibid. Quis eſt hic. Secundum eſt diligencia legis. ibi. Intrauit Iheſus in templum et eiecit ementes et vendentes. Tercium eſt reſonancia laudis. ibi. quia pueri clamabant oſanna. Quarum eſt inuidentia mentis. ibi. phariſei autem indignati ſunt.*

II. Tractatum de *connexione virtutum* capitulorum, quorum 129 numerantur, ſummaria praecedunt. Tractatus ita inchoat: Affectus *boni animi — — ſemper ad pietatem. Vnde et in ioſeph virtutum poſſimus conſiderare copiam. Caſtus erat. iuſtus erat. ſapiens erat. Connexe ergo ſunt virtutes. nam qui vnam habet habet omnes.* Iſti ſubnexa habentur S. *Bernardi* dicta de terrore ſalutis.

III. Sermones de corpore Chriſti viginti et octo numerantur, quorum primus, qui de tribus inſtitutionis cauſis agit, ſic incipit: *Venite comedite panem meum et bibite vinum quod miſcui vobis. prou. IX. Hiis verbis dominus inuitat ad ſalutare conuiuium in quo preparauit pretioſum cibum et potum. corpus et ſanguinem ſuum.*

IV. Tractatus de ſeptem vitiis principalioribus, minuſculo charactere ſcriptus ſic incipit: *Vidi beſtiam aſcendentem de mari habentem capita 7 et cornua X. Ioh. in apocal. Beſtia hec diabolus eſt.* Iſtum mox alter de *confeſſione* excipit.

V. Sermones de Sanctis initium ſumunt a S. *Andrea.*

VI. *Alberti* M. Expoſitioni orationis dominicae ſequens titulus eſt praefixus: *Incipit expoſitio pater noſter per magiſtrum Albertum de ordine predicatorum edita.*

XXIII.

XXIII.

.eneae Siluii liber de miſeria Curialium. II. Bernardi Geſtenſis Palpaniſta. in 8vo.

Primo operi, minuſculo charactere ſcripto, haec tituli loco praemiſſa ſunt: *De miſe-a Curialium incipit feliciter.* Sequitur *Aeneae Siluii* epiſtola ad *Ioan.* de *Ach* Iurisconſul-um, cuius initium: *Stultos eſſe arbitror qui regibus ſeruiunt, vitamque tum inſo..icem tum-ue miſerrimam ducere curiales.* In fine haec habetur notitia: *Conradus Knauer calamo :arauit anno etc. LXXI.*

Huius operis Autor *Aeneas Siluius*, poſtea Papa *Pius* II. dictus, laudatur.

II. *Bernardi* Geſtenſis Palpaniſta ſermone pedeſtri ſcriptus ſic incipit:

Rure ſub urbano ſub vere ſub aere ſano
Si volo ſub diuo, vel ſi volo ſub lare priuo
Viuo priuate me iudice viuo beate
Namque mihi viuo totus meus ymmo reuiuo.
Poſtque tuum fletum vaga curia me gero letum.

Autor in hoc opere aularum peſtes, adulatores, miſeriasque Principum et Curialium :pingere voluit. Si priores quatuor paginae excipiuntur, totum opus pergameno inſcri-:um eſt, et quidem ſeculo XIV. Operis finis ſic ſonat:

Ergo vide quid honor, quid inanis gloria proſit
Quam magnum ſit onus quam magna ſuperſtitio ſit
Sed dextre pauſare mee libet ergo valete
Bernardique librum geſtenſis queſo fauete
Simplicibusque ſimpliciter mea carmina ſcripſi
Iure mee lector ignoſcere debet eclipſi
Finito libro ſit paſtus iure Magiſtro.
Explicit curia Bernardi Geſtenſis.

Hoc opus Coloniae an. 1501 et Gygneae an. 1660 typis excuſum prodiit. Conf. *Fa-ricius* in Bibl. med. et infim. latinit. L. II. p. 230.

XXIV.

. Benedicti Regula cum aliis. in 12mo. Cod. pergam. Sec. XV.

Pereleganter hoc opuſculum ſcriptum eſt. Compactura eburnea valde antiqua ex vna arte repraeſentat Ieſum a tribus magis adoratum, ex altera in cruce pendentem. Re-ulae praemittitur Calendarium, quod capitulorum regiſtrum excipit. In prima regulae agina S. *Benedictus* in Specu Sublacenſi degens, in auerſa in initiali litera genuflexus et onſiderans conſpicitur. In fine legitur: *Explicit Regula ſancti Benedicti Abbatis anno ſa-:tis milleſimo quadringenteſimo nonogeſimo quinto ſecundo Idus Maii.* Regulae adnexum abetur *Innocentii* tertii decretum de *ſtatu monachorum* cum aliis. Sequitur vita S. *Be-nedicti*

nedicti metrice compoſita, iſtam S. *Bernardi formula honeſtae vitae*: excerpta ex libro de imitatione Chriſti, et benedictiones.

XXV.

S. Benedicti Regula &c. in 8vo. Codex charteac. Sec. XV.

Regulae praemittuntur *Diſpoſitio clauſtri ſpiritualis*, modus viuendi in hac miſeria. Iſtam vero excipiunt: officium B. V. Orationes, aliaque diuerſa ad deuotionem inflammandam.

XXVI.

Stephani Pariſienſis Expoſitio Regulae S. Benedicti. in fol. Codex membr. Sec. XV.

Praeſentem codicem tum pergameni excellentia, tum characterum elegantia, quam initialium literarum; quae diuerſis coloribus depictae ſunt, et vitam S. *Benedicti* repraeſentant, venuſtas, et marginum amplitudo maximopere commendant. In fronte legitur:

Bis bini iuſti narrant vitam benedicti
Scribit gregorius ſcrutatur ſingula petrus.

Poſt haec: *In nomine ſancte Trinitatis Indiuiduequе vnitatis Incipit prefacio magiſtri Steffani pariſienſis venerabilis valde viri In expoſicionem Regule Sanctiſſimi legiſlatoris noſtri Benedicti abbatis Incipit feliciter. Venerabili Patri et domino venerando Roſredo Inſulano diuina prouidentia ſanctorum Marcellini et Petri Cardinali Preſpitero. et Sancti cenobii caſſinenſis Abbati Seraphymato Adenulſo decano viro liberali atque diſcreto totique eius cenobii conuentui glorioſo Stephanus paryſienſis omnium clericorum ultimus. ad illius beatitudinis ſublimitatem pertingere. quam ipſe clementiſſimus deus promittere dignatus eſt diligentibus ſe. Glorioſum dulce ac iocundum eſt in his que dei ſunt cor figere et delectari, tunc enim delectantis veraciter et ſalubriter clareſcit et dulceſcit animus. cum non in terrenorum fallaciſſima iocunditate ſed incomparabilibus bonorum celeſtium deliciis ceperit irretrogradabiliter deliciari. Harum deliciarum ſuſpirans ego ex non meis meritis. ſed veſtris incitatus dulcedine quadam eciam nouitatis gracia ſerenatus dulci cepi ac quieti animo cogitare, quid vobis tanquam patribus et benefactoribus meis ſpecialiſſimis a quibus multa ſpiritualia ac temporalia bona neceſſitatum ac tribulacionum mearum tempore ſuſceperam et aſſidua compaſſione de gazophylacio meo poſſem conuenienter offerre* &c. Ad finem legitur: *Deprecans benignitatem, vt non detrahant ipſi operi niſi totam regule expoſicionem perlegant. qua perlecta prout vnicuique ſederit tamen non ſine iuſto iudicio iudicent, nam inciuile eſt utique inperfecta lege aliquid iudicare, Et ne hec expoſicio quam multis ſanctorum patrum corroboraui auctoritatibus, quot lectores tot inueniat correctores ad ſedem appello apoſtolicam. ne quis eam preſumat corrigere, niſi de iudicio ſancte romane eccleſie, et de ſentencia doctrine apoſtolice. cuius magiſterio tota debet chriſtianitas ſubiacere. Poteſt enim fieri quod non omni abbatii dicto neque*

omni monacho, que hic ſcripta ſunt poſſint complacere; Confido autem in domino. quod omnibus qui filii dei ſunt ſatis debeant conuenire. Vnde et conuenienter dictum eſt.

Auſculta o fili precepta magiſtri et inclina aurem cordis tui et ammonicionem pii patris libenter excipe. Beatiſſimus pater noſter gracia Benedictus et nomine loquitur filio qui non ex ſanguinibus &c.

Prologi expoſitionem excipiunt capitulorum ſummaria, et poſt haec: *Incipit regula Sanctiſſimi patris noſtri benedicti vnacum ſubtili enucliatione venerandi viri magiſtri ſtephani. Paryſienſis litterarum ſacrarum peritiſſimi ymo et eiuſdem regule monachi per expreſſum profeſſi.* Expoſitioni primi capitis hi verſus praemittuntur, qui ad figuras initialium alludunt:

Hic ablactatus puer eſt addonia aduocatus
Vt ſibi vita pia creſcat morumque ſophia
Hic ſtudio ſpreto mundum fugit pede leto
Exulat hunc ſequitur que fida nutrix reperitur.

In fine haec habentur: *Explicit expoſicio Stephani Pariſienſis ſuper regulam benedictiſſimi benedicti; Deſideratuſque finis huic perquam eleganti opuſculo iam fauſte imponitur per fratrem thomam Rieger Auguſtenſem tunc temporis Subpriorem patrum venerabilium monaſterii ſanctorum Vdalrici et Affre; anno virginei partus mileſimo quadringenteſimo nonageſimo quinto hora quaſi tercia peracto prandio ferie tertie poſt dominicam Iudica.* Sequuntur 65 figurae, vitam S. *Benedicti* repraeſentantes, quibus verſus ſuperpoſiti leguntur. Figurae centeſimae decimae quintae haec notitia ſuperimpoſita habetur:

Suſcipe depicte vite forma Benedicte
Dogmata queque ſana deſcribit Gregoriana
In Schuttern Hermannus Abbas pater hoc tibi munus
Offert quem merita tua ditent perpete vite.

Verbis iſtis patet, figurarum iſtarum et verſuum Autorem eſſe *Hermannum* Abbatem Schutterenſem. Poſt haec adhuc quinque figurae occurrunt.

XXVII.

Bernardi Caſſinenſis Monachi expoſitio Regulae S. Benedicti. in fol. Codex carth. Sec. XV.

Praeſens codex 164 foliis conſtat. Characteres maiuſculi, et elegantes ſunt. Rubricae et initiales literae rubro colore ſunt exaratae.

In operis fronte legitur: *Incipit prologus domini Bernhardi Venerabilis Caſſinenſis Abbatis in expoſitione beati Benedicti. Legitur in prouerbiis doctrina prudentum facilis Ideoque qui ſapientiam docere ſtudent non ſubtilitates ſed profectus diſcipulorum et vtilitates querere debent exemplo domini* &c. In fine legitur: *Explicit expoſicio regule beati Benedicti ſecundum Bernhardum venerabilem abbatem monaſterii Caſſinenſem Scripta per me fratrem Thomam Gertzner tunc temporis nouicium monaſterii Vdalrici et afre Sanctorum Auguſt. anno M.CCCCXXXIIII. II. ydus Iunii.*

XXVIII.

Poggii Guccii Epiſtolae II. M. T. Ciceronis Epiſtolae. in 4to. Codex charteac. Sec. XV.

Poggii viri eruditiſſimi epiſtolae minuſculo charactere ſcriptae octoginta et duae in hoc codice numerantur. Incipiunt absque titulo. In operis fronte legitur: *Poggius pl. ſal. d. Reuerendo patri meo Loiſio Archiepiſcopo Florentino. Poggius* cum ſui ipſius humiliatione de beneuolentia gratias agit, opus eidem cum excluſione arrogantiae commendando.

2da ad *Antonium Luſcum.* Inueſtigat libertatem de ſtatu proprio, communem vitam hominum, quae omnia ſtudia ad honores, voluptates laſciuas vel diuitias conſueuit vertere, deteſtatur. Exemplis curialium et militarium vilitatem oſtendit.

3tia ad *Petrum Donatum* Epiſcopum Caſtellanum, qua ſe excuſat.

4. Ad *Antonium* Siculum, cuius amicitiam poſtulat.

5. Ad *Petrum Donatum* Archiepiſcopum Cretenſem, qui propter peſtilentiam fugam capeſſerat.

6. Ad *Franciſcum* Epiſcopum Aquenſem, qua ſe excuſat, quod non fuſius ſcribat, offerens ſe latius ſcripturum: petit, ſua ſcripta beneuole accipi.

7. Ad *Ioannem* Reatinum, quem ob ſcribendi tarditatem corripit.

8. Ad *Guarinum* Veronenſem, apud quem aliquem accuſat.

9. Ad *Simonem* de *Teramo.* 10. Ad *Leonardum* Aretinum, a quo literas poſtulat, et diſſenſiones exortas tolli optat.

11. Ad *Richardum* Secretarium Epiſcopi Witonienſis, in qua beneficiorum pluralitatem reprobat.

12. Ad *Leonardum* Aretinum. 13. Ad *Richardum* Secretarium, in qua quemdam Italiam et Romanam curiam impugnantem corripit.

14. Ad *Franciſcum* Epiſc. Aquenſem, in qua ſolitariam commendat vitam, et contra ſcientiis abutentes inuehit.

15. Ad *Antonium Luſcum,* detractores et delatores deteſtando. 16. Ad *Guarinum.* 17. Ad *Leonardum* Aretinum. 18. Ad *Antonium* Panormit. 19. Ad eumdem, quae criſin operum quorumdam complectuntur. 20. Ad *Leonardum* Aretinum. 21. Ad eumdem. 22. Ad *Ioan. Lamol.* 23. Ad *Ioannem* de *Prato*, in qua corripit nimium ſe laudantem. 24. Ad *Leonardum* Aretinum. 25. Ad Eumdem. 26. Ad Eumdem, in qua ad concordiam hortatur.

27. Ad *Franciſcum Barbarum.* 28. Ad *Marcanum Soſinum.* 29. Ad *Ioan.* Pratenſem. 30. Ad *Leonardum* Aretinum. 31. Ad *Ioan.* Pratenſem. 32. Ad *Franciſcum Barbarum,* in qua iniuſtam beneficii ſequeſtrationem corripit. 33. Ad *Leonardum* Aretinum. 34. Ad *Ambroſium.* 35. Ad *Franc. Barbarum.* 36. Ad eumdem. 37. Ad *Philippum.* 38. Ad fratrem *Albertum.* 39. Ad *Ioan.* Pratenſem, in qua illum ad iuſtitiam procurandam adhortatur.

40. Ad *Franciſcum Barbarum.* 41. et 42. Ad Eumdem. 43. Ad *Franc.* de *Piſtorio,* a quo ſculpturas marmoreas petit. 44. Ad *Andreolum* Tuſcinianum. 45. Ad *Bartholomaeum* Archiepiſcopum Mediolanenſem, cui dialogum ſuum contra auaritiam commendat.

46. Ad

46. Ad *Galleotum de Ricaſolis.* 47. Ad *Nicolaum* ſuum. 48. Ad Cardinalem S. Angeli, cui de nouo Pontifice, et bello contra eccleſiam ſcribit. 49. Ad *Galleotum* de *Ricaſolis* de dubia pace et bello. 50. Ad *Angelatum* Cardinalem S. *Marcelli*, qua illum hortatur et nouum Cardinalem ad optimum regimen informat.

51. Ad *Iulianum* Cardinalem S. Angeli. 52. Ad *Dalmatium* Archiepiſcopum Caeſaraugustanum. 53. Ad *Brutum* Cancellarium Senenſem, cui pauperes captiuos commendat. 54. Ad *Suffretum* Rhodi commorantem. 55. Ad *Iulianum* Cardinalem S. Angeli. 56. Ad eumdem, in qua Papam contra Concilii Baſileenſis autoritatem extollit. 57. Ad *Leonardum* Aretinum, de *Hieronymo* Pragenſi. 58. Ad *Franciſcum Philelphum.* 59. Ad eumdem.

60. Ad *Leonellum* Eſtenſem Equitem, in qua laudat opera Titi Liuii, commendat literarum ſtudia, et ad ea hortatur.

61. Ad *Franciſcum* Mareſcalcum Ferrarienſem, cui ſtudium commendat. 62. Ad *Coſmum* de *Medicis*, in qua cuiusdam adoleſcentis peccatum excuſat.

63. Ad *Gaſparem* Veronenſem contra detrectatores. 66. Ad *Leonellum* Eſtenſem, cui principis amicitiam gratulatur, et ſtudia commendat. 67. Ad *Antonium Cremoris.* 68. Ad *Nicolaum Bildeſtonium* Archidiaconum Wintonienſem de ſuo matrimonio. 69. Ad *Guarinum* Veronenſ. de interpretatione literarum.

70. Ad *Iulianum* Cardinalem S. Angeli de ſuo matrimonio. 71. Ad *Franciſcum Mareſcalcum* Ferrarienſem, cui epiſtolas in librum collectas commendat. 72. Ad *Nicolaum* ſuum. 73. Ad *Leonellum* Eſtenſem, quem ad literarum ſtudia, quae hominem immortalem reddunt, hortatur.

74. Ad *Scipionem* Epiſcopum Mutienſem, cui de adepta dignitate gratulatur. 75. Ad *Valaſcum* Purtigallienſem. 76. Ad *Ferrandum Didacum.* 77. Ad *Franc.* Mareſcalcum Ferrarienſem. 78. Ad *Lypum* ſuum. 79. Ad eumdem.

80. Ad *Benedictum* Aretinum, cui doctum in iure commendat. 81. Ad *Carolum* Aretinum de morte optimi viri, et quod is non ſit reprehendendus, quod nullum opus a ſe ſcriptum reliquerit. 82. Ad *Valaſcum* contra fraudatorem. In fine legitur graeco charactere ſcriptum: *Ego Nicolaus Dominici ſcripſi manu feſtina Anno domini M.CCCC.XXXXVII. Die vltima Menſis Februarii:*

Poggii Epiſtolae iteratis prelis euulgatae fuere. An vero nulla in praeſenti recenſita adhuc ſit inedita, confirmare non audeo. De reliquis huius viri erudititiſſimi ſcriptis, et eiusdem vita conferri poterit *Fabricii* Bibl. med. et infim. Latinit. L. XV. p. 304. et ſeq.

II. M. T. *Ciceronis* Epiſtolae viginti et nouem folia complectuntur. Iſtis ſubnexae habentur *Demoſthenis* ad *Alexandrum*, *Aeſchinis* in ſenatu Athenienſium, *Deamadis* in eodem orationes habitae.

In aſſere primo legitur: *Liber magiſtri Nicolai Tauchan de Niſſa Rome comparatus per eundem.* In primae paginae inferiori margine inſignia poſſeſſoris depicta conſpiciuntur.

XXIX.

Henrici Lür Tractatus de paſſione Domini. II. Eiusdem ſermo, et epiſtolae. in 4to. Codex charteac. Sec. XV.

Praeſens codex eleganti charactere eſt ſcriptus. Primum, quod occurrit in eo, eſt tractatus de Paſſione Domini a *Henrico Lür* Plebano Dillingae pro ſacerdotibus ibidem commorantibus compoſitus, qui ſine titulo ab Autoris praefatione ſic incipit: *Sicut inportuna in ewangelio mulier tandem meruit audiri ſic o vos deuoti Dillingenſes ſacerdotes cogitis me inportunis precibus ymo dei amor me compellit extendere anſeris calamum et ſcribere per atramentum paſſionem domini noſtri iheſu chriſti cum naturis figuris ſcripturis et allegationibus ſicut eandem predicaui inibi retroactis annis* &c. Concluſio operis ita ſonat: *Quam paſſionem vobis quemadmodum deſideraſtis deſcripſi Et ſi quid inſuper dictis ſeu ſcriptis reperietis dignum laude diuine gratie Si vero indignum inſufficiencie humane et mee ignorancie aſcribatis Hanc tamen mercedem laboris apud vos expecto vt pro me apud iudicem equiſſimum preces fundatis humiles et deuotas Ex Dillingen ipſa die Iouis que fuit decima octaua menſis Aprilis Anno domini MCCCCLXV.*

II. Eiusdem Sermo ſuper textum ad Epheſ. c. 4. *Induite nouum hominem qui ſecundum deum creatus eſt.* In fine habetur H. 1465. L.

III. Eiusdem epiſtola ad *Leonardum Geſſel* Eccleſiae Auguſtenſis Decanum, qua illum ad morum conuerſionem, et ad myſticae theologiae ſtudium grauibus verbis excitare ſtudet. Initio eiusdem vitae ſuae transactae circumſtantias ita delineauit: „Iuuentutis et „adoleſcentiae meae florem in vanitatibus ſeculi expendi, in vniuerſitatibus terſi dentes „vanis fabulis cum b. Hieronymo librum Ciceronis legi, figmentis paganorum diligenter „adhaeſi, magiſterium et cathedram ſuper alios vſurpaui --- theologiam ſcholaſticam „vnico oculo inſpexi, ſancta et myſtica deſpexi. Deinde cernens, quod Iuriſtae et homi- „nes mundani fuerunt cum potentibus et principibus primi, transtuli me ad canones et „imperiales leges, vt inibi diſcerem iura peruertere, lites ſuſcitare, transactiones reſcin- „dere, veritatem ſupprimere, et aequitatem vendere. Poſt haec veni ad curiam ſpiritua- „lis principis, et ad Baſileenſe concilium, reperi in eisdem et in Romana curia homines „diuinos, et viros tullianae eloquentiae et vulpinae aſtutiae, inter quos comparui, vti ve- „ſpertilio inter aues rapaces --- In eisdem locis bibi de hydria cupiditatis Samaritanae, „et oſculata eſt me domina ambitionis, et factus ſum in Beneficiis pluralis, tandem tan- „quam Aaron ex promotione tamen cuiusdam famoſiſſimi viri fui vocatus ad eccleſiam „parochialem in Dillingen --- inibi per multorum annorum ſpatia habui multa iucunda- „que ſolatia &c.“ In fine legitur: *Vale et ſtudioſe incipe in ſcolis dicte miſtice theologie diſputare et harum latorem vacuum tuis literis non ſinas ad me redire. Ex Dilingen ipſo die dominico Eſto mihi anno MCCCCLXV.*

Iſtam *Leonardi Geſſel* Canonici et Decani eccleſiae cathedralis Auguſtenſis reſponſio.

Hermanni Schedel Phiſici Auguſtenſis ad *Henricum Lür* epiſtola, in qua quasdam adnotationes ſuper literas ad *Geſſelium* datas fecerat.

Henrici Lür epiſtola de morte *Leonardi Geſſel* Iuris Licentiati, Decani et Canonici eccleſiae cathedralis Auguſtenſis.

Her

Hermanni Schedel ad iſtum ſuper praefata epiſtola reſponſio. In fine: *Ex Auguſta in craſtino diui Bartholomei* 1465.

III. *Henrici* de Haſſia tractatus de diſtinctione horarum pro canonicis orationibus correſpondentibus ad paſſionem Chriſti.

XXX.

Hiſtoria Troiana. II. Hiſtoria Auguſtana in lingua vulgari. in fol. Codex charteac. Sec. XV.

Praeſens codex elegantibus characteribus ſcriptus eſt. Initiales literae rubro colore ſunt exaratae. Opus in triginta et ſeptem libros, ſeu potius capita diſpertitum eſt. Pro figuris hiſtoriae accommodatis depingendis folia vacua relicta occurrunt. Incipit absque titulo aut inſcriptione ab Autoris praefatione ſequenti modo: *Licet cottidie vetera recentibus obruant nonnulla tamen iam dudum vetera preceſſerunt que ſunt ſui magnitudine viuaci digna memoria, vt nec ea cecis moribus vetuſtas abolere preualeat, nec exacti temporis antiqua curricula ſoſpita taciturnitate concludant.* In medio de praeſenti opere, Autoris inſtituto ita legitur: *Sed vt fidelium ipſius hiſtorie vera ſcribentium ſcripta apud occidentales omni tempore futuro vigeant ſucceſſiue vtilitatem eorum precipue qui grammaticam legunt, vt ſeparare ſciant verum a falſo de hiis que de dicta hyſtoria in libris grammaticalibus ſunt deſcripta, ea que per Dytem — Dyctiem — grecum et frigium Darentem — Daretem — qui in tempore Troyani belli continue in eorum exercitibus fuere preſentes et horum que viderunt fideliſſimi relatores in preſentem libellum per me Iudicem Guidonem de Columpna Meſſana tranſſumptam legentur prout in duobus libellis eorum inſcriptis quaſi vna vocis conſonancia inuentum eſt Athenis. Quamquam autem hos libellos quid Romanus Cornilius nomine Salucii magni nepos in latinam linguam transferre curauerit tamen dum laboraret eſſe breuis particularia hyſtorie que magis poſſent elicere animos auditorum propter nimiam breuitatem indecenter omiſit. In hac igitur ſerie libelli totum inuenitur inſcriptum quid de tota hyſtoria vniuerſaliter et particulariter geſtum fuit que fuerit origo inimiciciarum ſcandali que aduerſus Phrigios Greciam concitauit* &c.

Primum librum ſic inchoat: *In regno Theſalie predicte ſcilicet pertinenciis Romane cuius Incole Mirundones dicti ſunt quos nos hodie vulgari denominacione Saloni appellamus* &c.

Operis concluſionem ob eius eruditionem integram exſcriptam hic ſiſto.

„Ego autem Guido de columpna predictum Ditem grecum in omnibus ſum ſecutus „pro eo quod ipſe Ditis perfectum et completum fecit in omnibus opus ſuum vt lecto„res ſolacium et meram noticiam habeant preſentis hyſtorie et vt magis delectentur in „ipſam et hyſtoriam ipſam, ornaui dictamine pulchriori per ampliores methoras et colo„res et per transgreſſiones occurrentes que ipſius dictaminis ſunt picture. Sed territus „ex magnitudine operis nedum occaſione magis ornati dictaminis opus ipſum longa nar„racione proteram. in cuius temporis longitudine aliqua mihi ſuperueniſſent incommoda „prout eſt fragilitatis humanae vel mutacio voluntatis, propter quod, ceſſaſſem ab opere „et opus ipſum ſuum non perueniſſet ad finem, vtpote ſui carens beneficio complemen„ti, in tantum inſtiti ſpiritus ſancti gratia miniſtrante quod infra tres menſes a XV. die

 „vide-

„videlicet menſis ſeptembris prime indictionis vſque ad XXV. menſis Nouembris proxime „ſubſequentis opus in totum per me perfectum extitit et completum, licet longe ante, „ad inſtanciam domini Mathei de Porta Venerabilis Salernitani Archiepiſcopi magne ſci„encie viri de preſenti opere tantum et non plus compoſuerim primum librum, nam „ipſo poſtmodum ſublato de medio, qui condendi a me preſens opus erat ſtimulus et in„ſtructor ab ipſius perſecucione ceſſaui, cum non eſſet, cui placere de hoc merito po„tuiſſem, conſideraui tamen defectum magnorum actorum Virgilii, Ouidii et Omeri, qui „in exprimenda veritate Troyani caſus nimium defecerunt, quamuis eorum opera conte„xerint, ſiue tractauerint ſecundum fabulas antiquorum ſiue ſecundum Apologos in ſtilo „nimium glorioſo et ſpecialiter ille ſummus Poetarum Virgilius quem nichil latuit ne eius „veritas incognita remaneret ad preſentis operis perfectionem efficaciter laboraui. factum „eſt autem preſens opus anno dominice Incarnacionis M.CCCCXXXI. eiuſdem prime In„dictionis feliciter. Sit Laus Deo omnipotenti."

Poſt haec legitur: *Finitus eſt liber iſte proxima die poſt Brittii Epiſcopi per me Bartholomeum Wuſt tunc temporis Cappellanum fraternitatis in Dillingen Anno domini MCCCCLXI.*

Opus iſtud typis exſcriptum prodiit Argentinae 1486. et 1489. Translatum etiam eſt in linguam Germanicam, Hiſpanicam et Italicam.

II. Hiſtoriam Auguſtanam in lingua Germanica pedeſtri ſermone inſtante *Petro* ab *Egen* vrbis eiusdem Conſule quidam *Kuechlin* nomine compoſuit. Integrum opuſculum octo conſtat capitibus, et ſex foliis comprehenditur. Praemittitur praefatio, quae ſic incipit:

Ein gewaltig Man in der ſtat
Zu Augſpurg mich gar ernſtlich bat
Durch einen maler der was klug
Ein klaines büchlin der maler trug. &c.

Operis concluſio ſic ſonat:

Der gewaltig man dem das geticht
Iſt gemacht ſol ſein verſchwigen nicht
Peter Egen der iung iſt er genant
Burgermaiſter zu der zeit erkant
Der Tichter haiſſt der Küchlin
Vnd hat es genommen von latein.
Vnd in teutſch alſo verkert
Etwa gemindret etwa gemert
Nach tichter Kunſt vnd orden
Das nichtz gefelſcht iſt worden
Maiſter Iörg haiſſt der Mauler klug,
Der Im das büchlin zutrug
Vnd tett es auch nit vmb ſunſt.
Im ſtund darzu ſein eigen luſt
Das er daraus wolt figurieren:
Vnd mit gemelde gar ſchön zieren
Dem gewaltigen man ſein hauſs vnd wend:
Damit ſol haben die red ein end.

Das nyemant ſey die weil zrlangh
Gott dem vatter ſag ich dank &c.

1461.

XXXI.

aluſtii hiſtoria. Ciceronis epiſtolarum familiarium liber I. &c. n fol. Codex charteac. Sec. XV.

odex praeſens charactere quidem luculento, ſed minus eleganti ſcriptus eſt. Hi- *Saluſtii*, vti et opera diuerſa ſubiuncta adnotationibus tam interlinearibus quam ıalibus illuſtrata ſunt. Hiſtoriam ſequitur *Ciceronis* epiſtolarum familiarium liber ı: iſtum carmen in S. hoſtiam a Iudaeis Patauienſibus ſubductam: dein tractatus *'utibus moralibus*, de *quidditatibus* &c.

ı prima pagina legitur, quis praeſentem codicem noſtro monaſterio obtulerit, his : *Hunc librum obtulit Sctis Vdalrico et Aphre Fr. Iohannes Koeſsinger anno domini*

XXXII.

r de rerum naturis in lingua vulgari. in fol. Codex charteac. ec. XIV.

harta et characteres, qui luculenti ſunt, ſeculo decimo quarto omnino proprii ſunt. s literae et rubricae rubro colore ſunt expreſſae. Operi praemittitur capitulorum ım. In primae paginae fronte legitur: *Incipit liber de naturis rerum anno domini* In regiſtri fine haec habetur notitia: *Das iſt daz puech von den Natürlichen din- daeutſch pracht von maiſter Chunraden von Magenberch.* Prologus ita incipit: *Ein werbes chron. in welchem chlaid man die anſicht ſo ſint ir tugentleiche werch an chai- d verhandelt.* In iſtius fine autor nomen manifeſtatur: *Alſo trag ich ain puch von in die deutſchen wort. daz hat Albertus maiſterlich geſammet von den alden. Ge'uſt s daz ſuech.* Primi capituli initium ſic ſonat: *Got beſchuff den menſchen an dem tag nach andern creaturn* &c. In operis fine ſic legitur: *An dem puch ze 'atein maiſter gearbaitt fünfzehen iar. als vil vnd er ſein gemacht hat. vnd hat ez ge ampt r geſchrift der hohen maiſter die haiſent* &c. Translatoris concluſio ita ſonat:

Jaz iſt daz puch der ding ze deutſch von Magenwerch. Wer daz ain Rys vnd nicht ein . Vnd wer ez aller ſelden vol. dez gund ich meinen freunden wol. Werleich an allen daz iſt Dez iſt mein zeug der heylig Chriſt. Vnd auch Maria muter mait. ach die be- ns vnſer lait. Vnd für vns in daz ewig leben. Da haz nicht iſt noch widerſtreben. ch chain leiden vnd chein pein. Ach ſprich Maria daz ſchol ſein. Amen.

XXXII.

XXXII.

Idem opus in lingua vulgari. in fol. Codex chart. Sec. XV.

Cum immediate praecedenti praeſens codex penitus conuenit. Praemittitur quoque operis regiſtrum. Initium et finis omnino conſonant. Eidem ſubnexa eſt S. *Catharinae* Virg. et Martyris vita germanice ſcripta. Librum hunc *Catharina* a *Stetten* antehac poſſidebat.

Opus iſtud primis typographiae annis ſaepius prelo ſubmittebatur. In noſtra bibliotheca duae editiones, quas in Notitia de libris ab anno 1480 — 1500. impreſſis recenſui, et de Autore egi, reperiuntur. Plurium editionum Cl. *Panzer* in Annal. Literat. Teuton. meminit.

XXXIII.

Pii Papae II. epiſtola ad Mahometem Turcarum Principem. II. Nic. de Cuſa liber de viſione Dei. in 4to. Codex chart. Sec. XV.

Pius II. in hac epiſtola nimis prolixa ad *Mahometem* de fide Chriſtianorum, et de vanitate ſectae Mahometicae ſcripſit.

II. *Nicolai* de *Cuſa* Cardinalis librum de Viſione Dei ad Priorem et monachos Tegernſeenſes ſcripſit. Impreſſus inter eius opera iam ſaepius prodiit.

XXXIV.

Aluicii Mocenigo itinerarium in lingua vulgari. in 4to. Codex charteac. Sec. XV.

Praeſens itinerarium perpulchre germanico charactere ab *Emanuele Oertl* ciue Auguſtano, qui *Aluicio Mocenigo* a ſeruitio erat, et Conſtantinopolim, ad quem locum iſte a Senatu Veneto legatus miſſus, comitatus, ſcriptum eſt. Opus ita incipit: *Nachdem der Hertzog vnd ain Rath der Stat Venedig ainen gebrauch habenn Das Sie alle drey Iar etlich Ambaſſadores welche Sie auch Baylo nennen an allerlay ort verordnen vnnd auſſenden deren yeder drey Iarlanng anainander an dem ort dahin Er geſanndt wurdt pleybenn vnnd verharrenn muß. Als nun Ich Emanuel Oertl von Augſpurg bey ainem Edelman zu Venedig Aluigio Mocenigo genannt gedient hab hat ſich Inn zeyt ſolcher meiner diennſt zugetragen Das gedachter mein Herr Mocenigo von dem Herzogen vnd Senat zu Venedig zu ainem Baylo gen Conſtantinopel zu dem Türckiſchen Kayſer Sultan Suliman erwelt vnnd verordent worden* &c.

XXXV.

XXXV.

Diuerſa Scripta. in 4to. Codex chart. Sec. XVI.

A diuerſis, quae in hoc codice occurrunt, ſcripta ſunt. Reperiuntur vero ſequentia:

Sebaſtiani Brant deſcriptio monſtroſi partus apud Wormatiam editi, eiusque interpretatio.

Ioan. Stamler Auguſtani dialogus charitatis et inuidiae in religionis et iuris detractores.

Iacobi Canter Oratoris dialogus de Solitudine.

Laurentii Vallenſis elegantiarum compendioſa collectio.

Varia literarum formularia.

Carmen, quo beneficia *Maximiliano* I. a Deo collata celebrantur. Carmina de vrbibus: Vlma: Bamberga: Venetia: Roma: Norimberga: Salisburgo.

Imperatoris exequiae germanice deſcriptae &c.

XXXVI.

Diuerſa Scripta. in 4to. Codex charteac. Sec. XV.

Quae in hoc codice continentur, ſi primum excipiatur, a *Simone Weinhart* Monacho San-Vlricano ſcripta ſunt.

Primum, quod occurrit, eſt *Hier.* de *Werdea* Pſalterium a *Georgio Gutmann* Monacho Solenhofenſi anno 1446. ſcriptum.

Proſperi Epiſc. Rhegienſis Epigrammata de vitiis et virtutibus.

Hubaldi Eluonenſis Monachi carmen de laude Caluorum ad *Carolum Caluum*.

Iac. Canter Saphicorum endecaſyllaborum primitiae B. V. *Mariae* ex voto dicatae.

Carmina de eadem beatiſſima virgine.

Sebaſtiani Brant diuerſa carmina &c.

XXXVII.

Ant. Rampigolli Biblia aurea. II. Additiones ſuper Poſtillam Nic. de Lyra. in Fol. M. Codex chart. Sec. XV.

Biblia aurea ab *Antonio Rampigollo* ordinis Eremitarum S. *Auguſtini* alumno compoſita, et ordine alphabetico digeſta cum indice primum huius codicis locum occupant. In fine eiusdem legitur: *Finitum per me Iohannem Kathedralem in Auguſta Anno domini* 1461 *et* 17 *Kal. Octobris.* Huius operis editio omnino prima et absque dubio in monaſterio noſtro typis euulgata in primo Notit. de lib. impreſſ. volumine p. 47. recenſita reperitur.

II. Additiones ſuper diuerſa S. Scripturae loca a *Petro Aureolo* compoſitae ſunt.

XXXVIII.

S. Biblia. Tom. II. in Fol. Codex chart. Sec. XV.

Biblia haec luculento charactere ſcripta tantummodo vetus complectuntur teſtamentum.

XXXIX.

S. Biblia. Tom. II. in Fol. Codex chart. Sec. XVI.

Biblia iſta mainſculo et eleganti charactere ſcripta, anno 1516 incepta anno 1521 abſoluta fuere. In fine Apocalypſis legitur: *Explicit liber apocalipſis beati iohannis apoſtoli anno* 1521. *in die Barbare.*

XL.

Hiſtoriae veteris et noui teſtamenti, in 12mo oblong. Codex chart. Sec. XV.

Hiſtoriae iſtae heroico carmine ſcriptae ſunt. Praemittuntur vtrique teſtamento prologi. Autor iſtius *Theodericus* Abbas S. *Trudonis* dicitur.

XLI.

Pſalmi cum paraphraſi. in 4to oblong. Codex chart. Sec. XVI.

Praeſens codex elegantiſſimo charactere ſcriptus eſt. Pſalmis praemittuntur eorum argumenta. Pſalmi triplici verſione occurrunt: Prima eſt *Santis Pagnini*, ſecunda S. *Hieronymi*, tertia ex ſeptuaginta interpretibus. Infra paraphraſis iuxta textum chaldaicum legitur.

XLII.

Synopſis pſalmorum. in 12mo oblong. Codex chart. Sec. XVII.

Hic codex, qui perpulchre ſcriptus, ſequentem titulum ſibi habet praefixum: *Synopſis Pſalmorum ad quotidianum precandi vſum comparata. Ex triplici translatione: vulgata quae LXX. verſioni reſpondet: Pagni Montana quae cum Haebraico textu conuenit dicitur: Latina ex Iohannis Campenſis verſione deſumpta.*

XLIII.

Pſalmi. II. S. I. Chryſoſtomi Lib. IV. de praedicatione. in 12mo oblong. Codex Sec. XVII.

Pſalmi, qui hic inueniuntur, iidem plane ſunt, qui in laudibus dici contingunt. Triplex etiam verſio occurrit.

II. S. *Ioan. Chryſoſtomi* de precatione libri quatuor ab *Eraſmo* Roterodamo ex graeco in latinum idioma translati ſunt. Praemittitur eiusdem epiſtola dedicatoria ad *Maximilianum* a Burgundia Abbatem Mittelburgenſem.

XLIV.

Pſalmorum libri quartus et quintus. in fol. Codex Sec. XVI.

Praeſens codex venuſtiſſimis characteribus ſcriptus eſt. Continet pſalmos a 89—150. In iſto textus, concordantiae, diſcordantiae, additiones, et omiſſiones adnotatae ſunt. In fine legitur: *Finis omnium Pſalmorum Dauidis: et quinti libri, ſecundum Aret: Felin: et A. Montani: in translatione metrica diſtinctionem. Laus. Deo. Semper. Auguſt. Vindel. Ionis 4. Octob. A. 90.*

XLV.

Pſalterium in 4to. Codex Sec. XVI.

Hic codex, qui tribus in verſionibus pſalmos repraeſentat, eleganter eſt exaratus. Inſcriptio eiusdem ita ſonat: *Emendatum. Pſalterium. Secundum. LXX. Interpretes. Iuxta. Theodocionis. Aedicionem. Et. A Beato. Hieronimo. Quod. Maius. Minus. Ve. Poſuerint. Quam. Ipſa. Haebraica. Veritas. Contineat. E Graeco. Haebraeo. Quae. Translatum. In latinum. Eſt. Verſum. Eloquium.* Praecedit S. *Hieronymi* epiſtola ad *Sunniam* et *Fretelam de Pſalterio.* Pſalmis Cantica adnexa habentur.

XXVI.

Pſalterium latino-germanicum. II. Sermones. in fol. Codex chart. Sec. XV.

Pſalterium iſtud maiuſculis literis ſcriptum eſt. Verſus latinus mox germanicam verſionem ſibi habet ſubnexam: Verſio primi verſus ita ſonat: *Seliger man der nicht iſt*

hingegangen im rat der vngütigen vnd im weg der ſinder nicht iſt geſtanden vnd im ſeſſel des ſchelmigen todes nicht iſt geſeſſen. In fine legitur: *Finitus eſt iſte liber feria ſecunda poſt letare Anno domini MCCCCXXXIIII, per fratrem Thomam Gertzner tunc temporis Nouicium cenobii Vdalrici et Afre ſanctorum In Auguſta.*

II. Sermones etiam in latino et germanico idiomate ſunt concepti.

XLVII.

Pſalterium cum gloſſa. in fol. Codex Sec. XVI.

Pſalmi maiuſculo, minuſculo vero charactere gloſſa ſcripta eſt. Initiales literae tam verſuum quam pſalmorum rubro colore ſunt expreſſae.

XLVIII.

Pſalterium cum gloſſa. in fol. Codex Sec. XVI.

Codex perbene ſcriptus non ſolum pſalmos, ſed et Cantica continet. Praemittitur operi prologus, quem mox pſalmi cum eorum interpretatione ſequuntur.

XLIX.

Pſalterium cum gloſſa. in fol. Codex chart. Sec. XV.

Et hic codex eleganter exaratus eſt. Praemittitur prologus, qui minuſculo charactere, vti gloſſa, ſcriptus. Pſalmis Cantica ſubnexa habentur.

L.

Pſalterium cum gloſſa. in fol. Codex chart. Sec. XV.

Huius pſalterii, quod a praefatione incipit, explanatio eſt diuerſa a prioribus. Pſalmos, Cantica, hymnus S. *Ambroſii*, Symbolum S. *Athanaſii* dictum, et Lytaniae de omnibus ſanctis ſequuntur.

LI.

ălterium cum gloſſa. in 4to. Codex chart. Sec. XIV.

Praeſens codex, vti characteres teſtantur, a *Narciſſo Pfiſter* Monacho San-Vlricano iptus videtur. Prologus opus praecedit. In fine haec rubro colore adiecta occurrunt: *uitus eſt iſte liber ſub anno domini* 1384. *in honorem ſanctis et indiuidue trinitatis Amen.*

LII.

xpoſitio Pſalmorum. in 4to. Codex chart. Sec. XVI.

Expoſitio haec doctiſſima et ſaluberrima elegantibus literis eſt exarata. Incipit abs e praefatione. Continentur tantum quadraginta et vnus pſalmus. In fine habetur: *nis lib. I. pſalm. in dominica prima poſt Pentecoſtes anno &c.* 96.

LIII.

xpoſitio Pſalmi CXVIII. in 8vo. Sec. XVII.

Pſalmi verſus maiuſculo charactere ſcripti in margine leguntur. Expoſitio minuſculiteris exarata eſt. Iſtam ſequitur *Pſalterium Turcicum*, id eſt, preces ex pſalmis dentae, et Turcici belli tempore recitari ſolitae.

LIV.

Iammotrectus. in fol. Codex chart. Sec. XV.

Praeſens codex maiuſculis literis eſt exaratus. Cuilibet faſciculo pagina membranaa eſt inſerta. Operi alphabeticus index eſt praemiſſus. Tunc *Incipit prologus in Mamotrectum fratris Marchiſini. Impaciens proprie impericie ac ruditati* &c. In fine legitur: *xplicit Mammotrectus fratris marchiſini continens expoſicionem vocabulorum ſimplicibus cleis magis ignotorum in Biblia et alias in leccionibus et cantu diuinorum contentorum ſimier et accentus eorundem. Deo gracias.* Opus iſtud iam anno 1470 typis euulgatum in otit. Libr. impreſſ. vol. I, p. 131. recenſui, vbi etiam de eiusdem Autore egi.

LV.

Ioannis Abbatis Innicell. memoriale decreti. II. Vocabularium iuris. III. Repertorium decreti &c. in fol. Codex charteac. Sec. XV.

Diuerſa in hoc codice contenta diuerſo charactere ſunt ſcripta. In primi operis fronte haec tituli et prologi loco leguntur: *Incipit memoriale decreti editum a fratre Iohanne Abbate Innicellenſi doctore decretorum quinque continens in effectu* &c.

II. Vocabularium iuris ab *Hermanni* de Fulda ord. Eremit. S. *Auguſtini* ad *Erhardum* Comitem de *Martha* epiſtola dedicatoria incipit.

III. Repertorio decretorum praemittitur Autoris *Pauli* de *Liazariis* praefatio. Istud repetitiones quorumdam capitulorum ex iure canonico ſequuntur.

LVI.

Exempla S. Scripturae &c. in fol. Codex Sec. XV.

Operi iſti perbene ſcripto praemittitur prologus, cuius initium ita ſonat: *Tanta pollet excellentia predicationis officium* &c. Hunc excipit *Tractatus de exemplis authenticis in ſermonibus vtendis*. Deinde in fine *Tabula in S. Thomae Summam* reperitur.

LVII.

Aſtexani Ord. Min. Summa. in fol. Codex Sec. XV.

Praeſens magnae molis codex in duabus columnis eleganti charactere ſcriptus eſt. Praecedunt operi duae epiſtolae: nimirum *Aſtexani* ad *Ioan. Cajetanum* Cardinalem, et huius ad illum. Sequitur prooemium et tunc ipſum opus, cui in fine alphabeticus rerum index ſubiectus eſt.

Hoc opus in primis typographiae annis ſaepius prelo ſubiectum eſt.

LVIII.

Gulielmi Durandi Epiſc. Minatenſis Rationale diuinorum officiorum, in fol. Codex chart. Sec. XV.

Opus pulchre ſcriptum rerum index alphabeticus praecedit. In eius fronte legitur: *Incipit liber rationalis diuinorum officiorum durandi Minatenſis Epiſcopi*. In fine haec habentur: *Explicit liber racionalis de diuinorum officiis collectus et compilatus per venerabilem*

patrem

patrem et dominum Guilhelmum durandum Archiepiſcopum Minatenſem per manus domini Reynhardi de Hoyreck fratris ordinis teutonicorum ſcriptus et hilariter completus Anno domini Milleſimo quadringenteſimo viceſimo ſeptimo ipſo die fratrum et martirum hora poſt meridiem quaſi quinta.

LIX.

Gul. Durandi Rationale diuinorum officiorum. in fol. Codex chart. Sec. XV.

Eumdem et hic codex, quem praecedens, obſeruat ordinem.

Opus iſtud plus quam triginta numerat editiones, inter quas illa Moguntiae anno 1459 impreſſa principem tenet locum.

LX.

Archa Theſauri continens praecipua fidei documenta. in fol. Codex Sec. XVI.

Operi iſti a *Sigismundo Lang* Monacho San-Vlricano ſcripto ſequens notitia capitalibus literis exarata praemittitur: *Codex iſtae cunctis tam diuinarum quam humanarum rerum libris non inmerito condignis praeſerendus praeconiis tum quia in eo de ipſa ſanctiſſima necnon altiſſima diuinitate in conciliis cooperante Spiritus ſancti gratia decreta tum quia in eo probatiſſimorum ac grauiſſimorum virorum de eadem ſancta diuinitate ex vetuſtiſſimis in vnum collecta libris ſcripta continentur, per quae ipſa ſancta Mater aecclesia fideſquae noſtra ſolidatur, roboratur, necnon ſupra firmam petram tutiſſimam conſtituitur, qua inſuper racione inductus librum iſtum archam thezauri appellari placuit nec inmerito. Nam omnis in eo ſacroſanctae Romanae aecclesie verus theſaurus quaſi in quodam munitiſſimo cipo ac recluſorio vti ſtudioſo lectori manifeſtae patebit cuſtoditur et conſeruatur vbi aeſuriens paſcua ſiciens potum infirmus vnguenta mortuus vitam videlicet animae ſi acceſſerit ac dignae deuotae quae tractauerit largiſſimae reperiet foelici quoquae tandem fine perfruetur. Amen.* Sequitur dein Autoritatum in hoc codice contentarum index, et tandem ipſum opus, quod a ſymbolo et fide catholico iuxta prophetas et apoſtolos incipit.

LXI.

Ars bene moriendi. II. Eugenii Papae IV. inſtructio ad Armenos de Sacramentis. III. Nic. de Dinkelſpiel ſermones. IV. Reformation des geiſtlichen vnd weltlichen Staates. in fol. Codex charteac. Sec. XV.

Praeſens codex eleganti charactere ſcriptus, et initialibus literis deauratis exornatus eſt. Primus tractatus ita incipit: *Cum de preſentis exilii miſeria mortis tranſitus* &c. In fine haec habetur notitia: *Explicit Tractatus de arte moriendi finitus per me Andream Riblinger de weyſſenburg ſub anno incarnacionis domini M.CCCC XLVII. proximo Sabbato poſt feſtum Exaltacionis ſancte crucis.*

Sermones *Nic. de Dinkelſpiel* agunt de praeceptis decalogi.

IV. *Sigismundi* Imperatoris Reformatio in vulgari idiomate eſt conſcripta; eius prologus ita incipit: *Allmächtiger Gott Schöpffer Hymels vnd des ertrichs gibe kraſt vnd tu gnad Gib weyſshait zu volbringen nach der allerſäligeſten ſtünd vnd ain ordnung zu haben Gaiſtliches vnd weltliches ſtättes* &c. In medio eiusdem ita loquitur Autor: *Aller gepreſt ligt gröſslich antzwain Stücken an den Gaiſtlichen ligt groſſe ſymoni - - - an den weltlichen ligt der Geytz der alle fruntſſhafft zertrännt* &c. Huic Tractatui ſubiecta eſt *Friderici* III. Reformatio anno 1442. Francofordiae promulgata.

LXII.

Auguſtini de Ancona catena Patrum ſuper Apocalypſin. II. Vita Chriſti. in fol. Codex charteac. Sec. XV.

Auguſtini de *Ancona* ord. Eremit. S. *Auguſtini* Catena Patrum ſuper Apocalypſin absque titulo ita incipit: *Beati Iohannis euuangeliſte doctrine ſinceritatem vtilitatem ac claritatem inſinuat ſpiritus S.* &c.

II. Vita Chriſti Saluatoris noſtri absque titulo a praefatione ſic inchoat: *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere ait apoſtolus preter quod eſt poſitum quod eſt chriſtus Iheſus.* In cuiuslibet capituli fine oratio ad Deum ſubnexa reperitur.

LXIII.

Ottonis Paſſauienſis Ord. Min. Thronus aureus. Germanice. in fol. Codex charteac. Sec. XV.

Praeſens opus in vulgari idiomate ſcriptum adpellatur, *Goldene Thron:* ſeu die 24 *Alte*, per quos Autor ſuos lectores erudire cupit. Cuilibet capitulo eſt figura patrem loquen-

loquentem repraeſentans praefixa. Iſtud anno 1480. *Antonius Sorg* Auguſtae typis euulgauit. Editio iſta in noſtra reperitur Bibliotheca.

LXIV.

Computus eccleſiaſticus cum comment. II. Flos coeleſtis doctrinae. in 4to. Codex carth. Sec. XV.

Computus eccleſiaſticus cum commentariis ſic ab Autoris praefatione incipit: *Licet modo in fine temporum plures conſtat habere codices qui de arte calculatoria videantur poſſe ſufficere* &c. In fine legitur: *Explicit commentum ſuper computo eccleſiaſtico anno domini centeſimo viceſimo quarto* &c.

II. In fronte ſecundi legitur: *Incipit flos celeſtis doctrine liber originalis.* Huius Autor *Ioannes* Monachus Benedictinus laudatur.

LXV.

Regula S. Benedicti cum aliis in lingua vulgari. in 8vo. Sec. XV.

Regulam perbene ſcriptam excipiunt: hiſtoria de origine et familia S. *Benedicti*: *Petri*, Cameracenſis doctrina aſcetica.

LXVI.

Laurentii Bonincontrii Miniatenſis faſtorum libri IV. in 4to. Cod. Sec. XV.

In operis fronte legitur: *Laurentii Bonincontrii Miniatenſis Dierum ſolennium Chriſtiane Religionis ad R. in Chriſto patrem et dominum Iulianum Epiſcopum Hoſtienſem et Cardinalem tituli ſancti Petri ad vincula.* Voluit id opus *Sixti* IV. nomini inſcribere; aſt iſto, ante illius perfectionem, mortuo, *Iuliano* dedicare ſtatuit. Integrum opus de Sanctorum geſtis pedeſtri ſermone eſt ſcriptum. In fine habetur: *Laurentii Bonincontrii Miniatenſis faſtorum liber quartus et vltimus. finis. Abſolutum eſt opus hoc die Bricii diui pontificis per fr. Symonem Weinhart de faucibus Alpium anno ſalutis noſtre.* 1493.

LXVII.

B. Eliſabethae reuelationes cum aliis. in 4to. Cod. chart. Sec. XV.

Primum, quod in hoc codice occurrit, ſunt reuelationes B. *Eliſabethae* anno 1156. factae. II. Tractatus de arte moriendi. III. Ceremoniae et ſtatuta ad monaſticam diſcipli-

ciplinam conſeruandam. IV. Varii ſermones. V. Concordia et vnitas Graecorum cum latinis. VI. *Nicolai* Papae V. Bulla pro anno Iubilaei. VII. Indulgentiae Benedictinis prouinciae Moguntinae a Cardinale et Legato conceſſae. VIII. Bulla Commiſſionis Viſitatorum. IX. *Nicolai* V. Conſtitutiones.

LXVIII.

Tabulae directionum. II. Tractatus de conſtellationibus. III. Tractatus medicinae &c. cum fig. in 4to. Codex chart. Sec. XV.

Praeſens codex eleganter exaratus, figurisque exornatus, ad ſeculi decimi quinti finem a noſtris conſcriptus eſt.

LXIX.

M. Gallenſis Ord. Praedic. multiloquium, ſeu Summa Collectionum. in fol. Codex Sec. XV.

Opus iſtud luculento charactere ſcriptum ita incipit: *Cum collectionis huius que poteſt dici ſumma collectionum ſint ſeptem partes* &c. In fine alphabeticus rerum index reperitur. Iam anno 1475. per *Antonium Sorg* Auguſtae ſumma memorata in lucem prodiit. V. Notit. Libr. impreſſ. p. 179.

LXX.

S. Henrici Imperatoris vita. II. Iordani Sermo &c. in fol. Codex chart. Sec. XV.

S. *Henrici* vitae initium ita ſonat: *Anno ab incarnacione domini Milleſimo primo ab vrbe autem condita Milleſimo Septingenteſimo ſecundo Ottone puero defuncto* &c. Reperiuntur in iſta diuerſa documenta, quibus hiſtoria iſtius aeui illuſtratur.

II. *Iordani* Sermo eſt de paſſione domini, qui ita inchoat: *Inſpice et fac ſecundum exemplar*. In fine: 1451. in aduentu.

Iſtum ſequuntur ſermones quadrageſimales, in quorum fine legitur: *Finitum eſt per manus fratris Iohannis Kleſatel anno dom.* 1452.

LXXI.

Deſponſatio Chriſti cum fideli anima in lingua vulgari. in fol. Codex Sec. XV.

Hoc opus aſceticum, latino idiomate ſcriptum, et a quodam anonymo in germanicum translatum eſt. In fine legitur: *Das buch ward geendet da man zalt von chriſti geburd MCCCC vnd LIIII. iar an ſant Stephans Tag des erſten martrers Amen.*

LXXII.

Plenarium. in fol. Codex charteac. Sec. XV.

Autor *Plenarium* adpellat complendam epiſtolarum, et prophetiarum et euangeliorum, quae in diuino officio legi ſolent. Adiecit quoque gloſſam.

LXXIII.

Summula Raymundi cum gloſſa &c. in 4to. Codex Sec. XIV.

Summulam ſequuntur Tractatus de Sacramentis, et de confeſſione. Opus ad finem Seculi XIV. ſcriptum eſt.

LXXIV.

Meditationes de medicinis ſimplicibus et compoſitis. II. Ioan. de S. Paulo Breuiarium. in 4to. Codex Sec. XIV.

Vtrumque opus eodem charactere ſcriptum et regiſtris illuſtratum Fr. *Petrus Berhayr* noſtro monaſterio dono dedit.

LXXV.

Martyrologium. in 4to. Codex Sec. XV.

Martyrologium praecedit calendarium. Iſtud a ſeptimo Cal. Ianuarii ſcilicet feſto *Stephani* initium ſumit.

LXXVI.

Libri de imitatione Chriſti &c. in 8vo. Codex Sec. XV.

Tantummodo tres libri in hoc codice reperiuntur, in quorum fine haec notitia legitur: *Explicit liber tertius - - - - per dominum prepoſitum in Rotze cuius nomen ſit in libro vite Amen. Anno domini M.CCCC.L.* Iſtos plures tractatus aſcetici excipiunt.

LXXVII.

Matthaei de Cracouia Tractatus de corpore Chriſti &c. in 4to. Codex Sec. XV.

In fronte operis ita legitur: *Tratatus racionis et conſciencie de corporis chriſti ſumptione.* Iſtum ſequuntur *Thomae* de *Haſelbach* tractatus de *poenis inferni*: *Ars bene moriendi*: *S. Vincentii Ferreri* ſermo de *contingentibus* ante mundi finem: *Stella Clericorum* et alia.

LXXVIII.

Roberti Holcoth ord. Praedic. quaeſtiones ſuper IV. libros Sententiarum. in 4to. Codex Sec. XIV.

Praeſens codex minuſculo charactere eſt ſcriptus. Incipit absque titulo et inſcriptione. Tituli quaeſtionum ab aliena manu ſunt adiecta.

LXXIX.

Tractatus de arte medicinae. in 4to. Codex Sec. XV.

Primus eſt *Aegidii* de vrinis et pulſibus. II. *Hippocratis* in prognoſtica, aphoriſmi, et de regimine acutorum. III. *Galienus* de vſu corporum. IV. De peſte in vulgari idiomate.

LXXX.

Raymundi Summula cum commentariis &c. in fol. Codex Sec. XV.

Raymundi Summula absque titulo ſic incipit: *Omnem ſcientiam et doctrinam S. Scriptura tranſcendit* &c. In fine haec habetur notitia: *Explicit commentum ſuper Summam Raymundi per reuerendum doctorem Bononie. finitus eſt liber iſte per Leonhardum Chnäbel*

in

vigilia Valentini anno viceſimo — 1420. Iſtam excipiunt: *Directorium Confeſſorum*: *ie.* de *Dinkelſpiel* Tractatus de *defectibus circa altaris ſacramentum*: *Guil.* Pariſien. Tracta-s de 10 *praeceptis* &c. *Ioan. Iaſon* Tractatus de *celebratione miſſae*: *Heinrici* de *Haſſia ex-ſitio canonis miſſae*: Tractatus de *dedicatione eccleſiae*.

LXXXI.

aymundi Summula cum commentariis. in 4to. Codex Sec. XVI.

Primum occurrit Summula, quam commentarius valde fuſus ſequitur. In fine legi-r: *Explicit ſummula Raymundi deo gracias per me Heinricum Piſtorem de Dunſdorff tunc nporis ſtudens Hagnoie.*

LXXXII.

udolphi Paſtorale nouellum cum comment. in fol. Codex Sec. XIV.

Opus praecedit materiarum index. Paſtorale ita incipit:

Sanctorum ſacra verba patrum decretaque Rome
Pontificum variis diffuſe tradita libris
In quibus eterne reperitur cauſa ſalutis.

imum caput agit de ſacramentis. In fine legitur: *Explicit paſtorale nouellum Magiſtri uodolfi de Liebegg Canonici eccleſie maioris prepoſiti Eppilis Celle. et erat completum ſub no domini MCCC.LXXI. Kalendis Marcii indictione nona.*

LXXXIII.

udolphi de Lubeck Paſtorale nouellum. in 4to. Codex Sec. XIV.

Praeſens codex cum immediate praecedenti, ſi commentarium excipias, plane con-nit. In fine haec habetur notitia: *Explicit paſtorale nouum magiſtri Rudolfi de Liebuegg nonici Conſtantienſis.*

Qui me ſcribebat Iohannes de Gunzburg ſub anno domini MCCC.LXXXI. proxima ia tercia poſt oculi.

LXXXIV.

udolphi Paſtorale nouellum. in 4to. Codex Sec. XIV.

Et in hoc codice gloſſae marginales occurrunt. Opus incipit abſque titulo. In fine ec tantum habentur: *Explicit paſtorale nouellum magiſtri Rudolfi de Liebeck deo gracias.*

LXXXV.

Libri III. Sententiarum. in fol. Codex Sec. XV.

Praeſens codex eleganter ſcriptus eſt. Cuilibet libro praemittitur materiarum index. In fine legitur: *Finitus eſt iſte liber ſcilicet tercius ſententiarum in craſtino S. Galli anno domini* 1468.

LXXXVI.

Diuerſa poemata. in 4to. Codex chart. Sec. XIV.

Opus hoc tam initio quam in fine pluribus foliis eſt orbatum. In fine primi poematis legitur: *Explicit facetus. Incipit Berenhardus.* Poſt iſtum: *Incipit Pylatus.* Dein *Contemtus mundi*: liber *quinque clauium*: *nouus Kato*: *vetus teſtamentum*: *Gregorius*: *de B. Virgine Maria* &c.

LXXXVII.

Diuerſa opuſcula in vulgari lingua. in 4to. Codex Sec. XIV.

Quaedam in hoc codice contenta pedeſtri, quaedam proſaico ſtilo ſunt ſcripta. *Paſſio* Domini horis canonicis adcommodata: *Cato* in lingua vulgari: diuerſaeque preces in iſto occurrunt.

LXXXVIII.

Paſſio Domini in lingua vulgari. in 4to. Codex Sec. XV.

Paſſio Domini pedeſtri ſermone germanice ſcripta in tragoedia iuxta ſeculi illius genium propoſita eſt. Iſtam excipit Patrum ex inferno redemtio.

LXXXIX.

Orthographia. II. Verba compoſita. in 4to. Codex Sec. XV.

Primum opuſculum ita incipit: *Circa ſpeciem grammatice que vocatur orthographia* &c. In fine ſecundi ita legitur: *Finita ſunt verba compoſita in die elizabeth per me iohannem Piſtorem de Schrobenhauſen ſub anno domini Milleſimo CCCC.XXVIII.*

XC.

XC.

S. Pauli Epiſtolae cum gloſſa. in 4to. Codex Sec. XIV.

Epiſtolae incipiunt absque titulo. Gloſſa eſt interlinearis et marginalis, ac minuſculo charactere ſcripta. In fine haec habetur notitia: *Finitus eſt iſte ſub anno domini* 1385, *in vigilia Thome Apoſtoli. - - Reportatus eſt liber preſens anno quo ſupra a venerab. domino Iohanne dicto Härtzel pro tunc rectore ſcolarium.*

XCI.

Alberti Canon. Reg. Speculum Clericorum. in fol. Codex Sec. XV.

Hoc opus absque titulo ab Autoris praefatione ſic incipit: *Legimus in exodo quod moyſes fecit labrum eneum.* In fine eiusdem Autor ſe ita manifeſtat: *Ego Albertus canonicus regularis in Dieſſen licet minimus preſens opuſculum quamuis compendioſum ex multorum ſentenciis patrum collegi et ſpeculum clericorum intitulaui.* In fine haec habentur: *Et ſic eſt finis huius materie anno domini* 1447. 5to *Klas nouembris.*

Iſtud excipiunt *Ioan. Nider* Tractatus de *mercatorum contractibus: Ioan. Münzinger* oratio: Tractatus de *contemtu mundi:* Tractatus de *corpore Chriſti.*

XCII.

Pauli a S. Maria Additiones ad Poſtillam Nic. de Lyra. in fol. Codex Sec. XV.

Initio operis haec legitur notitia: *Incipiunt addiciones ad poſtillam magiſtri Nicolay de Lyra ſuper biblia edite a reuerendo patre domino Paulo de S. Maria magiſtro in theologia Epiſcopo Burgenſi. Archicancellario Sereniſſimi principis domini Iohannis Regis Caſtelle et Legionis* &c.

XCIII.

Quodlibetum Statuum humanorum. II. Stella Clericorum &c. in fol. Codex Sec. XV.

Haec duo opuſcula eodem charactere ſunt exarata. Illa ſequuntur *Innocentii* III. expoſitio Miſſae: admonitio ad ſacerdotes et Tractatus de Sacramentis ſuper 4 Sententiarum.

XCIV.

Formularia in proceſſibus vſitata &c. in fol. Codex Sec. XV.

Operi iſti praemittitur index formularium in proceſſibus, in reſignationibus, in collationibus beneficiorum, in permutationibus, &c. vſitatorum. Iſtum ipſum opus ſequitur.

XCV.

Idem opus. in fol. Codex Sec. XV.

Praeſens codex regiſtro caret, et mox ita tituli loco incipit: *Clauſule infra ſcripte ponende ſunt in diuerſis proceſſibus poſt literarum apoſtolicarum tenorem ſecundum eorum proceſſuum diuerſitates.*

XCVI.

Formularia pro Notariis et Conſiſtorialibus. in fol. Codex Sec. XV.

Praeſens codex formularium loco multa documenta ad hiſtoriam eccleſiaſticam Auguſtanam illuſtrandam continet.

XCVII.

V. Bedae liber de digitorum loquela. II. Formularia pro Notariis et Conſiſtorialibus. in fol. Codex Sec. XV.

Initio primi opuſculi legitur: *Incipit Beda de digitorum loquela. De Temporum Racione domino adiuuante neceſſarium duximus* &c.

In ſecundo plura documenta ad hiſtoriam eccleſiaſticam Auguſtenſem Seculi XIV. finem attingentem illuſtrandam occurrunt.

XCVIII.

Sisgorei Georg. Sibernicenſis carmina. in 4to. Codex Sec. XV.

Carmina ſua *Sisgoreus Petri Tobolei* filii nomini inſcripſit. Primum eorum eſt de muſae luctibus. Ex *Sixti* Papae IV. Bulla de indulgentiis ſequitur.

XCIX.

ſignia omnium regnorum, Imperatorum, Regum, Principum, Comitum &c. in fol.

Inſignia memorata diuerſis coloribus diſtincta ſunt. Plurima eorum plane inter menta relici merentur. Subiungitur germanice pedeſtri ſermone origo heroum cum ſignibus, fabulis referta.

C.

ractatus de poenitentia. II. Aeſopi fabulae. III. Ouidii Metamorphoſis. in 4to.

Tractatus de poenitentia ligato ſermone ſcriptus, eodem ſermone germanice reddi eſt. Eidem ſubiungitur liber *Floretus* dictus.

II. *Aeſopi* fabulae latino et germanico ſermone ſcriptae, figuris exornatae ſunt. Iſtas cipit *Phiſiologus*.

III. De *Ouidii* Metamorphoſi tantum fragmentum ſeculi XII. partus ſupereſt. Iſtam ſequitur liber, qui *Hypocriſus* dicitur, pergameno ſeculo XIV. inſcriptus.

IV. Catonis Ethica cum aliis, quae omnia ſeculo XIV. ſcripta fuere.

CI.

ommentarius in Cantica Canticorum. II. Libri aliquot Prophetarum. in 8vo. Codex pergam. Sec. XIV.

Commentarium, qui minuſculo charactere ſcriptus, praecedit materiarum index.

II. Prophetarum libri elegantibus literis ſunt exarati. Dolendum admodum, quod ra folia deſiderentur.

CII.

chardi itinerarius mentis in Deum. II. Diuerſa opuſcula deuota. in 8vo. Codex Sec. XV.

M. *Richardi* itinerarius mentis in Deum in pergameno elegantiſſime ſcriptus eſt. Opuſcula illa chartae inſcripta ſunt ſequentia: Tractatus de *triplici ſtatu*: Contemplaes de *beneficiis Dei*, et vita et *paſſione Ieſu Chriſti*: Verba *promiſſionis* de remiſſione catorum ex nouo teſtamento: diuerſae meditationes.

CIII.

Officium B. V. M. Pſalmi poenitentiales, et officium defunctor in 8vo. Codex membran. Sec. XIV.

Quae in hoc codice reperiuntur, miſſalibus literis ſcripta ſunt. Officium B. V illo, quod noſtris temporibus in vſu eſt, longe differt. Preces pſalmis poenitenti ſubnexae diuerſae quoque ſunt.

CIV.

Catonis Ethica cum commento. in 8vo. Codex membr. Sec. X

Opus iſtud luculento charactere eſt ſcriptum. Illud plura alia chartae inſcript quuntur.

CV.

Aluari Pelagii de Planctu eccleſiae libri duo. in fol. M. Codex XV.

Opus iſtud eleganti charactere ſcriptum abſque titulo ab Autoris praefatione in In primo libro agitur de ſummi Pontificis iurisdictione, potentia, et ſanctitate: in ſ do plangitur dirum ſchiſma in eccleſia exortum. In fine legitur: *Scriptum per Mich Gartner de Perching anno domini Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſexto in di lentini martiris.*

Hoc opus anno 1474 impreſſum in Notit. Libb. impreſſ. &c. vol. I. p. 161. recen inuenitur.

CVI.

Ioann. de noua ciuitate Summula. II. Summa Piſani. in fol. dex Sec. XV.

In fronte primi operis legitur: *Incipit ſummula fratris iohannis de noua ciuita ctoris quondam Magdeburg. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcienciam* &c.

II. Summa *Piſani*, opus toties typis recuſum, abſque titulo incipit. In fine habetur: *Explicit anno domini 1433. ſequenti die poſt natiuitatis Marie.*

C

CVII.

piegel Kaiſerlicher vnd gemeiner Lándrecht, oder Schwabenſpiegel. II. Guldene Bulle. in fol. Codex Sec. XV.

Praeſens codex eleganti charactere ſcriptus, venuſtisque initialibus lit ris exornatus t. Praemittitur materiarum index. In fronte operis rubro colore ſcriptum legitur: *er Almächtige Got von Hymelreich vns ſölliche ſyn vnd witze verleich zerichten nach diſem ayſerlichen buch damit wir lon vnd nit den fluch verdienen vnd ewige ſälikajt. Des helff s ſein götlich weyſhayt Amen.* Operis initium ita ſonat: *Herre hymeliſcher Vatter durch in millte güte erſchuffſt du den menſchen mit driualtiger wirdikayte die erſt iſt* &c. In fine legitur: *Anno domini MCCCC.XXVIIII. feria* 5ta *ante paſca ſc. hebdomada paſſionis eiuſdem mini noſtri iheſu chriſti finitus eſt liber iſte.*

Huius operis plures editiones iam primis typographiae annis ypis euulgatas cl. *Panr* in den *Annalen der ältern deutſchen Litteratur* memorat.

II. Bulla aurea in lingua vernacula ſcripta iſti ſubiuncta habetur.

CVIII.

igismundi Imperat. Reformatio. II. S. Birgittae reuelationes &c. in 4to. Codex Sec. XV.

Sigismundi reformatio in vulgari lingua ſcripta ita incipit: *Almächtiger ſchöpffer Hyels vnd des ertrichs gib Kraft vnd two gnad gib weizhait zu vollbringen nach der allerſäoſten ſtant* &c. In fine: *Explicit per me Willhelme von Altingen feria ſecunda ante feſtum ethey Anno &c. MCCCCXLVII.* Iſtam excipit *Friderici* III. reformatio. Alium huius eris codicem ſupra N. LXI. recenſui.

Cl. *Panzer* l. c. plures huius operis editiones recenſet.

II. S. *Birgittae* reuelationes in eodem idiomate eodemque charactere ſcriptae ſunt.

CIX.

oan. de Giltlingen Abbatis San-Vlricani ſermones capitulares. in 4to. Codex Sec. XV.

Praeter iſtos ſermones *Ioannis* de *Giltlingen*, qui ad finem Sec. XV. noſtro monaſterio praefuit, quaeſtiones etiam theologicae, et *Rudolphi* ſermones in praeſenti codice repeiuntur.

CX.

Viſitandi monaſteria ordo, et modus. in 4to. Codex Sec. XV.

Ordo et modus viſitandi monaſteria Benedictinorum in prouincia Moguntina a *Simone Weinhart* eſt ſcriptus. Iſtum ſequitur monaſteriorum in iſta prouincia exiſtentium catalogus. Hunc Tractatus de *electionibus* excipit.

CXI.

Deſcriptio proceſſionis in feſto Corporis Chriſti Monachii inſtitutae. in 4to. Codex Sec. XVI.

Proceſſio iſta celeberrima *Wilhelmus* Bauariae Dux anno 1582. Monachii inſtituit. Quaelibet tribuum ſuas habuit figuras, quae pedeſtri ſermone germanice explicantur.

CXII.

Proclamatio SS. Reliquiarum feſto dedicationis eccleſiae cathedralis Auguſtae anno 1608 facta. in 4to. Codex Sec. XVII.

Opus praeſens germanico idiomate ſcriptum eſt. Reliquiae in ſeptem choros ſunt diuiſae. Primum chorum exhibuit D. *Balthaſar* Decanus S. Crucis: ſecundum D. *Albertus Faber* Scholaſticus: tertium D. *Zacharias Furtenbach* Vicarius generalis: quartum *Chriſtophorus* de *Au* Cuſtos: quintum *Philippus* de *Adelzhauſen* Decanus Euſtettenſis: ſextum *Lazarus Schmid* Decanus S. *Mauricii*: ſeptimum *Ioan. Schall* Praepoſitus S. Crucis, *Ioan. Merck* Abbas San-Vlricanus et *Sebaſtianus Breüning* Suffraganeus. Proclamatio per P. *Salerum* S. I. Concionatorem facta eſt.

CXII.

Deſcriptio Reliquiarum, quae in eccleſia noſtra adſeruantur. in 4to. Codex Sec. XVI.

Deſcriptio iſta in vulgari lingua facta, et figuris exornata eſt.

CXIV.

enouatio fraternitatis SS. Roſarii cum aliis, in 4to. Codex Sec. XVI.

Tituli loco ſequentia leguntur: *Hic habes omnia de renouatione confraternitatis beate glorioſe dei genitricis virginis Marie ſuper ipſius Roſarium ſeu pſalterium que data ſunt ſummis pontificibus ſucceſſiue ab anno Incarnacionis domini Milleſimo quadringenteſimo ſeuageſimo quinto vſque ad annum octogeſimum ſextum.* Sequuntur modus orandi Roſaum: *Georgii Polſter* carmina de paſſione Domini: *Bartholomaei* Friſonis epiſtola de ortu reuelatione Antichriſti: *Gamaleonis* prophetia: Sermo de S. *Magno*: *Thomae* de *Haſelch* ſermones de Confeſſione: Epiſtolae commendatitiae et mortuales.

CXV.

egula, vita et translatio S. Benedicti &c. in 4to. Codex Sec. XV.

Regula S. *Benedicti* cum expoſitione literali: Vita, miracula, et inuentio eiusdem. ındatio monaſterii Caſſinenſis: *Vrbani* Papae II. *Benedicti, Clementis* SS. Pontificum Bul- anathematis contra eos, qui translationem S. *Benedicti* celebrant. *Alexandri* II. Bul- de inuentione SS. *Benedicti* et *Scholaſticae*: *Eugenii* IV. Bullae ordini S. Ioan. Rhodis tae, aliaeque plures Bullae. *Smaragdi* diadema. Conſtitutiones ſuper regulam S. *Benedicti.* Deſignatio ſcriptorum ab huius codicis ſcriptore — qui *Georgius Sommeruelt* Monaſterii noſtri Monachus erat, et circa ſeculi XV. medium florebat — collectorum, aliaque opuſcula in praeſenti codice reperiuntur.

CXVI.

peculum humanae Saluationis. II. Ars bene moriendi. III. Speculum peccatoris &c. in 4to. Codex Sec. XV.

Speculum *humanae ſaluationis* rithmice ſcriptum eſt. In fine legitur: *Finitus eſt liber ſub anno domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo quarto in craſtino Beatiſſime virginis therine.* Iſtud ſequuntur *Ars bene moriendi*: *Speculum peccatoris*: *Bernardi* contemplade *paſſione Domini* &c.

CXVII.

Ioann. Trithemii Polygraphiae Libb. VI. in fol. Codex charteac. Sec. XVI.

Hoc opus maxime elegantiſſimis characteribus ſcriptum, eruditionem viri omni doctrina clariſſimi maxime commendat. Iſtud *Maximiliani* Imperatoris nomini inſcripſit. *Trithemius* hoc ingenii partu nobiliſſimo infinitos ſcribendi, animique noſtri arcana quavis fere lingua caute enunciandi modos miranda ſubtilitate accurate explicat. Prodiit vnacum claue ſuo anno 1518. et Coloniae 1571.

ADPENDIX
QVA
ANECDOTA
EX
PRAEFATIS CODICIBVS
EXCERPTA
COMPREHENDVNTVR

I. Aeneae Siluii de electione loci pro futuro concilio oecumenico Epiſtola.

II. Iuliani Card. et Legati cedula in generali congregatione lecta.

III. Ioan. de Raguſio Legati Concilii Baſil. ad Graecorum Imperatorem relatio.

IV. Declaratio Concilii Baſil. contra exiſtentes in conciliabulo Ferrarienſi.

V. Friderici Rom. Regis ad Eugenium P. IV. literae.

VI. Eugenii IV. reſponſio.

VII. Cardinalium Senis congregatorum ad Rom. Regem literae.

VIII. Sigismundi Rom. Regis literae ad Concilium Baſileenſe.

IX. Concilii Baſil. literae ad vniuerſos Chriſti Fideles.

X. Eugenii IV. Bulla contra decretum Conſtantienſe ad Vniuerſitatem Pariſinam.

XI. Iuliani Card. et Legati literae ad Eugenium pro Bohemorum reconciliatione &c.

XII. Declaratio Vniuerſitatis Viennenſis ſuper materia Concilii ſuper conſultatione Archiepiſcopi Saliſburgenſis.

XIII. Concluſio in dieta Francofordienſi.

XIV. Petitio Oratorum Rom. Regis concilio Baſil. porrecta.

XV. Concilii Baſil. reſponſio.

XVI. Reſponſio Ambaſiatoribus Rom. Regis Florentiae data.

XVII. Concluſiones erroneae ex iſta reſponſione excerptae.

XVIII. Cedula Eugenio Papae ab oratoribus Rom. Regis porrecta.

XIX. Concluſio Concilii Moguntini Achaffenburgi celebrati.

XX. Reſponſio nationis Germanicae ad cedulam, quae incipit: vt S. deliberationes &c.

I.

Aeneae Siluii de electione loci pro futuro concilio oecumenico ad Petrum ſuum epiſtola.

Eneas Siluius Petro ſuo ſalutem. Scio me tacitum increpas. quod tunc maxime ſcribendi conſuetudinem interrupi. cum eſſet precipue neceſſaria. Cumque ſcitu digniora ſic aprime grauia in concilio gererentur. Fateor enim anno hoc ex toto pene orbe ad concilium defluxiſſe nouitates. Nunc eaſdem ex concilio in vniuerſum decurrere. Sic eſt vt ayunt omnium rerum viciſſitudo. Sed feci vt pleriſque mos eſt qui menſtruas debentes pecunias conuertunt in animas. ſic quod diuiſim debuerunt ſummatim exſoluunt. Neque enim vt non ſcriberem tacui. ſed vt totum ſcriberem quia ſemper pendebat aliquid nocione digniſſimum. Nunc vero quod res eſt non vt puto extincta. ſed in dies aliquos ſopita Habebis ex me rerum ſeriem et moleſtias omnium patrum cognoſces De rebus namque conciliaribus non minus libenter ſcribo quam tu legis. Vellem tamen quociens forent et magis ex voto qualeſcunque tamen noſcende ſunt. Et quia non lete ac magne ſunt. eaſque malo ex me tibi notas fieri quam ex alio qui vel non totum vel non verum ſcriberet. ego rem omnem aperiam. et ne te verbis teneam. iam incipio.

Cum transferendum eſſet grecorum cauſa concilium aliumque oporteret locum eligere Auinio hoc modo obtinuit vt ſi rogati Greci renuerent ad Auinionem inuitarentur. Rurſus ſi ibi non poſſet eſſe concilium in Sabaudiam ducerentur Fuit et adiecta condicio. ſi tiremes paraſſent quatuor. ſi trecentos conduxiſſent artitenentes. Siue vt ayunt baliſtarios. ſi LXX aureorum millia infra menſem mutuo conceſſiſſent. Aut Auinionenſes aut eorum loco quicunque forent. ſed neque infra menſem ſolucio facta eſt vlla neque preparacio. Dixere igitur plurimi electionem expiraſſe eſſeque iterum eligendum. quod neque obtineri potuit neque ad deputaciones deduci. Quoniam tam gallici quam alii plures in ſentencia perſeuerabant. Neque diuelli ab Auinione poterant vexantes in dies et nunciis et literis Auinionenſes vt ſoluerent. Quibus omnino duris aut certe ad ſolucionem tardis. Vtile viſum eſt oratores mitti. qui ſopitos animos excitarent. et ad ſoluendum inducerent. Erant electi ad Greciam quatuor epiſcopi ex nacionibus quatuor. Lubicenſis orator imperatoris. Viſenſis regius Parmenſis Lauſanenſiſque ſolum conciliatores. Hos mittendos Auinionem. dicebant vt ibi pecuniam reciperent. Et ingreſſi mare ad grecos nauigarent. Orta eſt ſubito inter patres de inſtructionibus diſcordia. Tum maxime ſuper decreto quod galli publicare volebant de facta electione. de impoſita clero decima. deque portu ad quem applicari greci deberent. Vidiſſes duas in concilio partes. hinc Gallicos cum paucis Germanis, Hiſpaniſque inde alios omnes. Interim Iohannes diſſipatus his conſul grecorum orator venit cuius oracio maiorem adiecit ſcrupulum. Repudiauit enim expreſſe Auinionem quod neque in decreto cum grecis edito contineretur. neque pape placeret. neque ad Sabaudiam grecos teneri dicebat. quia citra montes. Sed que ultra alpes eſt in Ytalia. quod territorium ducis Sabaudie in Ytalia ſitum dici. Sabau-

diam crediderunt. cum in decreto conſenſere. Hunc ſc. iohannem diſſipatum apud venecias dicebant Gallici. quod verum creditur. quod de re ignota non potuiſſet inſtructiones habere Ante enim ex conſtantinopoli conſtabat illum receſſiſſe quam Auinio eſſet electa. Ideoque nichil a propoſito partes declinauerunt. Sed iſti celerius mittendos. illi diligencius renitendos oratores putabant. agebantur dietim diſcordie. Fuiſſetque tunc aperta diuiſio. niſi medios ſeſe Yſpani. et nonnulli alii ad concordiam obtuliſſent. Quorum cura in hoc denique conuentum eſt. vt irent oratores Auinionem Et ſi infra dies XXX. pecunias haberent intimarentque legitime infra XII ſacro concilio. a die receſſus eorum ex Baſilea. tum ſubito decretum fieri deberet. ſuper electione loci. ſuper decimis. ſuperque facultate nominandi portum oratoribus data. continuarentque oratores ad Greciam iter. Si minus liberum eſſet ſacrum concilium. tenereturque alterius loci electionem facere. hocque auctoritate deputacionum. et nullo vnquam diſſenciente. approbatum eſt. Miſſi igitur extemplo ſubito oratores. quos licet ex fide geſſiſſe non dubitem. mandatum tamen preteriſſe non negauerim. ſed inordinate multitudini facile eſt illudere. apud quam ridiculum eſt quod in bonis ciuitatibus Capitale cenſetur. In egreſſu ciuitatis huius grecum oratorem vt ſecum irent ſunt hortati. Quo negante Auinionem celeri curſu petiuerunt. Conſumptio tamen apud Sabaudiam principem nonnullis diebus gratus fuit Auinionibus eorum acceſſus. Difficile tamen erat aurum inuenire et qui daturi erant ſecuritatem de reſtitucione volebant. Maximumque rei momentum eſt creditum. ſi decimarum exactionem per totam Galliam Rex Francie permitteret. Itum eſt ergo ad eum in monte Peſulano tunc exiſtentem. tantumque impetratum eſt quantum petitum. Interea et apoſtolici nuncii Auinionem applicant. ne pecunia tradatum precipiunt. quod neque greci neque papa in Auinionem conſenciant Monent ne vnius cardinalis quodam ſuaſu male perculſi modo alterius ſuggeſtionibus deſolentur Nec defuerunt qui primum illum cardinalem ſancti Euſtachii ſecundum eſſe Arelatenſem interpretarentur. ingens vt accepi inter ciues diſcordia fuit quod parere aliqui ſummo pontifici volebant Aliis ſubueniendum eſſe concilio videbatur. Deliberant Auinionenſes mutuum facere ſed quod plerumque aſſolet maior pars minorem vicit. fierique omnino mutuum deliberatum eſt. Erat interim omnium fere opinio ſc. in Baſilea. Auinionenſes eſſe ſatisfacturos iterumque eligendum arbitrabantur. parabantque diuerſe partes. diuiſa vndique auxilia. Galeacius Mantuanus ad electores vſque imperii deſcendit. vt mitterent qui pape in concilio fauerent. Alii ad alios principes. Dux quoque Mediolanenſis magnum huc clericorum numerum feſtinabat mittere. ſed tardiuſcule aduenerunt. Venit et alius grecus orator. primo illi diſſipato per omnia conſenciens. Cumque iam finis inſtaret termini Tarentinus Archiepiſcopus affluit et ipſe a domino noſtro propter loci electionem. homo vt eloquencie non vulgaris. ſic animi conſtantis et intrepidi.

Auenionenſes autem lapſo iam termino cum oratoribus concilii certo modo conuenerunt eoſque in hac fere ſentencia iuſſerunt ad concilium ſcribere Securos ſe fore pecuniam ſibi dare a ciuibus quam primo per concilium mitteretur decretum electionis et decimarum Erat terminus certificandi concilium XII. dierum poſt XXX. qui ad ſolucionem dati erant. Venerunt igitur oratorum litere XI. Aprilis que dies vltima erat terminorum. Sequentique luce in generali congregacione ſunt lecte et fremere igitur tota congregatione et tanquam integra eſſet facta ſolucio geſtiere. fiendumque decretum acclamare quaſi omnes legati contra nichil amplius Auinionenſibus concedendum. qui tanto temporis ſpacio nichil egiſſent litteris oratorum non ſolucionem ſed oſtentacionem pecuniarum

niarum Auinionenſibus factam ſignificari. monere igitur ad nouam electionem patres venirent. Habuit oracionem Cardinalis ſancte Sabine non ex ſua conſuetudine pacatam ſed torrentem feſtinantemque interrupcionem. nam continuo quam neque potuit effugere. Nam cum aliqua verba nomine ſedis apoſtolice vellet exprimere acclamante multitudine prepeditus eſt. Dubitatumque a multis eſt ne diſſolucionis concilii mencio fieret. Varie hac die inter patres diſſenſiones fuere. Archiepiſcopus Lugdunenſis in collegam ſuum epiſcopum Dignenſem amare infeſtus eſt. Et quamuis manus vterque continuit. nullum tamen genus obprobrii eſt obmiſſum. Inter oratores quoque Arragonenſes contencio fuit in vnam partem Archiepiſcopo Panormitano In aliam Ludowico prothonotario declinante Nolo per ſingulos diſcurrere, ſed tanta inter minores vociferacio erat. vt modeſtiores in taberna vinaria cernas bibulos. In ſequentibus vero deputacionibus multa tumultuoſe geſta ſunt. Auiſamenta XII. ambigua erant ponebant enim in deliberacione an fiendum decretum eſſet. an iterum eligendum. Deputacio pacis quam plurimum ibi Galli poſſunt iendum decretum iam cenſuerant alie inter deliberandum erant. Tum et legati quaſdam edulas huius fere tenoris in ſingulis deputacionibus aperiri legique iuſſerunt. Quod quia Auinionenſes in tempore non ſatis fecerunt. noua omnino fienda eſſet electio. Eligebantque Florenciam vel Vtinum aut aliam quamcunque terram in decreto comprehenſam ape et grecis accomodam vt earum illa eſſet electa que prior mutuum feciſſet et nauigia paraſſet. Portum vero nominabant Venecias Rauennam aut Anchonam vel eorum ui gratior eſſet grecis. Quinquaginta fere in hac ſentencia cum legatis conuenerunt auci dubii nulli parcium adheſere. Reliqui omnes decretum fieri malebant. forte fortua euenit. vt preſidentes trium deputacionum cum legatis ſentirent.

Preſidebat in fide Iohannes Polamar Regis Aragonum orator homo ſciencia et prudencia memorabilis. qui rogatus de more ſecundum maiorem partem concluderet ſecundum cedulam Legatorum concluſit. dixitque maiorem eſſe partem que cum legatis conueniſſet. Nam qui non elegiſſent. non haberent illa die vocem. Idem fecit Abbas de Maulbrunn *) qui preſidebat in deputacione communi. Boſanus vero epiſcopus in reformatorio preſes erat. neque pro aliqua parte concludere voluit. Sed Tarentinus ibi pro egatis concluſit. Pro aliis Albinganenſis in fide Cardinalis Arelatenſis pro decreto. De ommunibus dominus Patriarcha Aquilegenſis concluſere. Moxque priuati ſunt preſidenes et alii loco eorum ſuffecti. Illis tamen neque loco cedentibus. nec ſe poſſe priuari ſſeuerantibus. ſicque ſeptem preſidebant in pace vnus tantum. In ſingulis aliis deputaionibus bini. Viſa eſt ſtatim facies ſchiſmatis. Et niſi melior concordia fiat. illud inicium iuiſionis dicetur. Grauior in Theutonibus viſa diſcordia eſt. Agendique de pace opinati unt. nedum vnire grecos concilio eſſe ſtudent latini ipſi diuiderentur. Obtulerunt igitur e concordie medios. de qua pluribus diebus incaſſum agentes. rem tandem infectam diiſerunt. Rurſus ergo ad deputaciones venitur. Ibi Galli cum adherentibus formam decreti approbant. generalem congregacionem in craſtinum edicunt. Et ſequenti luce ſeſſionem. Idem legati cum ſuis ſtatuunt aliud ipſi promulgaturi decretum. Tumultuoſa omnis deputacio eſt. Hinc Galli legatos increpant. conciliorum infringentes ritum. Hinc leati querunt frangere gallos. fidem Maxima in deputacione fidei contencio erat. Quan- o enim doctiores ibi ſunt viri. tanto diſſenſiones acriores. Sed precipua inter Cardinas ſancti Petri et ſancte Cecilie altercacio fuit. Verum ut eſt Cardinalis S. Petri ratioe ducibilis et amator pacis. compromiſſurum ſe in duos Treſue religioſos viros obtulit.

*) In alio codice legitur Mulbrunn.

ſtaturumque ſe de tota lite ipſorum iudicio. Quod eſt omnino ab aduerſa parte repudiatum. ſine timore fraudis. ſine fiducia iurium. Solutis deputacionibus poſt meridiem partes ſeorſum congregate ſunt. habitaque hincinde conſilia ſeparata.

Congregacio quoque generalis tum precipue faſtidioſa fuit. Eratque triſte ſpectaculum duaſque videre concluſiones fieri ſibi inuicem repugnantes. Erat Cardinali ſancte Sabine precluſa oracio. ſed vt eſt homo inter ſapientes tunc temporis prudentiſſimus. dicendi locum callide occupauit multaque raptim et furtiue quodammodo de ſuo iure diſſeruit. Tanta eſt humanarum mutacio rerum vanus ipſe multitudinis fauor. Non aliter olim ſua oracione moderare hoc concilium ſolebat quam Cycero quondam ſenatum. nec minus iſti ſuam eloquenciam. quam Athenienſes Demoſthenis mirabantur oracionem. Nunc loquenti omnes perſtrepunt. contempnuntque tacentem. Sed non idcirco minor virtus. nam et honorificentiſſime ab iis receptus eſt chriſtus qui mox eum necandum conclamarunt. Taceo de proteſtacionibus ea die aduerſus decimam factis.

Soluta congregacione particularia conſilia ſunt habita de modo ſeſſionis. vtraque parte deliberante. vtile pro ſuo iure cuique videbatur. Altare et ſe teneri. miſſamque a ſuis celebrari. quaſi eius partis ſeſſio diceretur. cuius fuiſſet altare. Galli pro maturando negocio tenendas ſummo mane deputaciones arbitrabantur. adituras decreto. Vt ſi infra certos dies Auinionenſes non ſoluerent. ex tunc Parma aut Wyenna eſſet electa. que prior ſatis feciſſet. Et nichilominus dicendam miſſam Cardinali Arelatenſi mandarunt. Parabatur vtrinque horribile monſtrum facinuſque. neque viſum ante neque auditum vnquam. promulgacio duorum decretorum inter ſe penitus diuerſorum. Quid de decretis ploro. Accingebantur vnum ad altare duo ſacerdotes celebraturi. cathedramque ſibi vterque parat. Venit infanda dies verius dicam ſancta. neque enim ſcelus admitti ſuſtinuit. Petunt. Galli ſtatim deputaciones ad ſeſſionem. e veſtigio redituri. occupare interim legati locum. Iamque Tarentinus miſſe accinctus erat. Tempus admonet. vt principes parcium tibi deſcribam. ne quo ſe iudice quiſque tueatur ignores. Cardinalis S. Petri omnium quos vnquam noui rectiſſimus primus in parte legatorum habetur. Poſt Cardinalis ſancte Sabine quem vulgo ſancti Angeli appellant vir non minus induſtrius. quam conſtans. Huic ſuccedit Tarentinus poſt Dignenſis plus animi habens quam eloquencie. Mox Portugalenſis regis ſui orator. Ludwicus quoque Romanus prothonotarius. iuris conſultorum memoroſiſſimus. cum eiſdem ſentit. huc et Tiburtinus epiſcopus et Boſanus. Et neſcio qui Theotones accedunt. precipue tamen induſtrie inter Alamannos Nicolaus de Cuza cenſetur. homo in omni genere litterarum tritus. Ambaſiatores eciam electorum imperii eadem ſapiunt. Colonienſis tamen nullarum parcium. Theutonici quoque Abbates in parte ſunt legatorum. In alia parte princeps eſt Arelatenſis Cardinalis. homo et famis et laboris pacientiſſimus. et illa preſertim laude commendandus quod nemo minus eo iniurias ſenciat. Hinc duo patriarche Antiochenus alter Aquilegenſis extremo ſenio vterque confectus Archiepiſcopus deinde Lugdunenſis ſequitur. qui vt parum videt. ſic multum intelligit. Mox Archiepiſcopus panormitanus. iam non modicus ſed partis ſue facile princeps. et quem potiſſime Galli ſecuti ſunt. Namque vt eſt vtriſque iuris ſciencia preditus. ſic et conſilio plurimum creditus eſt callere. Inde Albiganenſis epiſcopus. multarum rerum exercitacione prudentiſſimus. Sed quid tibi omnes enumerem. illud tibi perſuaſum volo Longe plus hinc prelatorum eſſe probitatis. vero vnde ſic plurimum. Alia racio eſt. Theologorum maior pars ad Legatos defecit. Non tamen ideo plus illic crediderim eſſe fidei. Sunt enim plerumque mendicantes. vellentque aliqui manducantes

fieri.

eri. Ac ſi meam petis ſententiam. pauciſſimos ex vtraque parte numerarem. quos cre-
am ſola moueri iuſticia. Multum tamen non apud me ſolum. ſed apud totum concilium
actoritatis habet Iohannes de Segobia. qui quamuis adheret legatis nullam tamen ex to-
› probat opinionem. Oratores regis Caſtelle et ipſi quoque viri conſultiſſimi nullarum
arcium ſunt habiti enixeque pro concordia ſemper laborauere. Archiepiſcopum medio-
lanenſem dum iſta geruntur valitudo retraxit. quod et parti ſue non parum nocuit. Nam-
ue vt eſt oculatus. et vigilantiſſimus pater. ſic ſuis et re et conſilio profuiſſet. Papien-
em quoque ideo dicunt nulli obſuiſſe. quod hinc metus. hinc vrgeret conſciencia. Sed
t pretereamus plebem hiis fere adiumentis. vtraque pars in prelium deſcendebat. Iam-
ue legati ſacram ſedem tenebant. Gallici in deputacionibus confluxerant. quibus vt re-
itum eſt Tarentinum ad miſſam parari ſolute ſunt deputaciones factusque eſt ad tempo-
a concurſus. clamores ad celum elati. ſermonesque iam non prelatorum ſed viliſſime
lebis vociferaciones audiebantur preſſusque erat viro vir et quia manus preſſura impe-
iebat pectoribus. ſeſeque vrgebant maledictis vndique certamen erat. neque digitum ori
io quiſquam impoſuit. obiciebatur vtrumque ſciſſure crimen vultuſque ille horrendi
elli videbatur. Neque tranſacta ſine ſanguine res fuiſſet. niſi ciues in medium defluxiſ-
ent parteſque comminacionibus retraxiſſent. Ridiculum prorſus vt qui daturi orbi pacem
onuenerant. hiis ea opus ſit Et qui dare concordiam laycis. ſeſe iactant a laycis. illam
xpectant. Ducti ergo primores parcium in domum Concenſis epiſcopi. eſt enim edi ma-
ime valde propinqua. Stabat Tarentinus ſua in ſede non intrepidus modo ſed immobi-
s tanquam non virorum ſed puerorum illum eſſe tumultum exiſtimaret. ſiue quod ma-
no eſſet et admirando animo fretus ſiue quod iure ſuo maxime confideret obiurganteſ-
ue et minas quodammodo inferentes. paciencia magis vicit quam contencione. Sed hor-
antibus ciuibus et legatis ſuadentibus. ipſe quoque ceſſit. et cum aliis apud Concenſem
iit. Ibi multa ex iracundia dicta. vt in abſentem quoque papam nonnulli inuecti ſunt
t indigna relatu expuerint. Neque locus ibi erat pacis ſed augende magis diſcordie. Sa-
ius igitur viſum eſt quam paucos ex ambabus partibus eligi. qui apud predicatores tam
yſpanos quam theutones audirent. Si quid haberent ad pacem inuenti. Creditum eſt
pud predicatores facilius inueniri concordiam ſiue quod ab inicio concilii generalis con-
regacio quieta fuerit ſiue quod nondum tangencia naciones tractata ſunt negocia ſiue
uod ignotum aliquod ibi inhabitauit numen pacis et concordie cuſtos. Cum igitur apud
iinores ſe antea et fruſtra de pace actum eſſet. domicilium modo predicancium patres
epetebant. Si exulantem forſitan ibidem reperirent pacem Sed neque plus a beato Do-
iinico quam a diuo Franciſco eſt impetratum Sed namque diebus queſita ibi pax eſt in-
enta nunquam opinioni ſue vtriſque nimirum forſitan inherentibus.

Durum fortaſſe tibi videtur ſolos legatos cum paucis aduerſus reliquam partem con-
lilii congredi. Sed audi breuiter qua ſe quiſque racione tuetur. Dicunt legati partes duas
a concilio fuiſſe diſſidentes. conueniſſeque ambas vt non Auinionenſes ſoluiſſent. noua
ſſet prout ſupra tetigimus omnino fienda electio non ſoluiſſe Auinionenſes requiſitas par-
es eligere ſe iuxta conuencionem elegiſſe. noluiſſe alios remanſiſſe in eis. quamuis pau-
is ius eligendi. quod ſine conſenſu ſuo conuencio cum eis facta diſſolui non potuit. nec
e partem minorem videri volunt. tametſi pauciores fuerint. minoritatem enim ac maio-
itatem non ex numero perſonarum cenſeri ſed ex meritis et dignitate Contendunt ſe-
um eſſe Cardinales. oratoreſque principum et quod magis eſt papam. quorum voces ne-
uaquam fas ſit. cum priuati cuiuſque hominis ſuffragio ex equo penſari. Nam et papam

ab eo ſecunda ipſum poſt medium noctis iſſe cubatum. aſſurrexiſſe tercia. Nec michi eſt veriſimile in tanta rerum agitacione ſompnum fuiſſe ſuum. ſed quandam ſompnii nebulam. quo magis magiſque miror tanta fuiſſe eum paciencia vt hominis non minus octo onuſtam gemmis. atque auro mitram recta ceruice geſtare potuerit vt inter viros heroicos. hoc precipue facto ſit numerandus. Sed verum eſt quod vulgo dicitur. nichil eſſe amanti difficile. Cupiebant enim fieri decretum. Aderant igitur ambe partes nec inter celebrandum de pace omiſſum eſt. Sed vbi vani tractatus viſi ſunt. vtraque pars mitras et alia ornamenta tamquam ſeſſionem facturam ſuſcepit. Quaſi videns duos exercitus inuicem pugnaturos arma induere. Quibus inſtructis nichil dubites. prelium eſſe futurum. Neque defuerunt qui ex vtraque parte amare flerent michique non videtur chriſtiano cenſendus nomine qui ea die non indoluit. Multus tamen in ore ſingulorum pallor apparuit quod tantum inuiti omnes ſpectabant ſcelus. Ideoque placitum eſt aliquantulum de pace repetere ſi qua res animos immutaſſet. Vocatiſque primoribus poſt altare ſicuti erant ornamentis induti vſque ad horam poſt meridiem primam. de concordia cogitatum eſt. expectante ieiuna multitudine. interdum ſperante pacem interdum prelium expaueſcente. Iamque in vnam ſentenciam conſonatum erat. vt publicaretur pro Auinione decretum ſi quo tamen caſu noua eſſet opus electione. Ex tunc Bononia electa in manu duorum ponenda quorum alterum papam alterum concilium nominaret. Quando autem noua opus electione intelligendum eſſet duorum declaracioni commiſſum erat pro parte legatorum Cardinali S. Petri pro alia parte Cardinali Arelatenſi nec reſtabat niſi publicacio. Cumque ſubito alius iniectus eſt ſcrupulus. Neque enim duobus hiis Cardinalibus voluere Galli acquieſcere. ſed loco Cardinalis S. Petri decanum Lubicenſem loco Arelatenſis Archidyaconum Metenſem nominabant. Que res omnem concordiam vertit. vicinamque quaſi paci nec plus duobus tribusue remotam digitis omnino excluſit. Rurſusque ad conſeſſum patres rediere. Expalluit tota concio. nec tamen facinus letis quiſque oculis intuebatur. fluebant ſponte lacrime et a ſuſpiriis abſtinuit nemo. Mira profecto res. vt inuitis auctoribus tantum malum perpetratum ſit. Duo illa die michi monſtri ſimilia viſa ſunt. Vidi eſſe armatam multitudinem in qua nemo fuit qui commaculare ſacerdotali ſanguine manus non cuperet. Sed quod voluerunt ſinguli non placuit vniuerſis. Inter prelatos rurſus nemo erat qui contrarias approbaret decertaciones quod tamen diplicuit ſingulis. fecerunt vniuerſi. Quis non hoc monſtrum dicat vt volentes illi non faciant iſti vero nolentes faciant. Cum eſſet vtriſque voluntati non aduerſa poteſtas. implorauerunt ergo vtrinque ſpiritum ſanctum maioribus fletibus quam cantibus. De cuius aduentu eſt a pluribus dubitatum. qui diuinam illam mentem excellentiſſimamque maieſtatem ſola eſtimant concordia gaudere. Finitis vero de more oracionibus ad decretorum ventum eſt promulgacionem. Inde Albiganenſis in loco alto atque eminenti et legentibus deſtinato decretum ſuum inchoauit. Hinc Portugalenſis ſuum. impediebat alter alterum. nec vllus erat concurrencium inter ſe vocum intellectus. prius tamen Portugalenſis finiuit. qui longe breuius decretum habuit quod et ſui approbarunt. Sic enim ympnum ex conſuetudine cecinerunt. Paulo poſt et Albiganenſis peregit. cuius eciam approbata eſt lectio et cantibus excepta. ympnusque ille Te deum laudamus per ora omnium inſonabat tanquam ſacrificium deo aliquod acceptiſſimum conſummaſſent. Verum illud pre ceteris mea ſentencia admiratu videtur dignum. Vidi enim alios plures de malo ſuo ignorantes ridere et alacres. fama eſt in morte concinnere ſed vberius cantare aliquid lacrimis michi antehac penitus erat inuiſum; quod iſta ſeſſio nunc oſtendit. Hic enim cantus aſpexi eorum lacrimis

mis et ſingultibus mixtos qui ſciſſuram eccleſie tenerrime deplorabant. Sed quid opus eſt in aduerſum niti humanorum actuum. magna eſt in ſyderibus vis. Neque ſapientes agnoſco. quibus famulari aſtra debeant. ymmo et ſapientes ipſi cum inſaniant. omne genus ſuperant fatuorum ſicut ex mero optimo fit acetum perfectum. Data ſunt hec deſuper et occulta vis influit ſyderis. Illudque quis non miretur. bis in die virginis inchoatam ſeſſionem. bis conatus cecidiſſe. Quis non glorioſe illi ac ſanctiſſime virgini hoc attribuat. Quis non illi referat gracias quod inconſutilem nati tunicam in dicatis ſibi diebus nequaquam diuidi tulerit. at ferus ille diſcordiarumque pater grandeuus libenter in ſua die admiſit ſcelus concordiamque omnem dirupit. quod tamen non tantum ab eo diſcordie cauſa factum puto. quantum vt Florencie prodeſſet ſue quam ſub tutela martis a veteribus fuiſſe conditam non eſt obſcurum.

Ne igitur tractatus pacis Florenciam excluderet amplexa eſt a marte diſcordia. Nonis enim May. martiſque die acta ſunt hec. Adde quod omnia in ſciſſuram aſtra conſenciunt. Namque ſi verum eſt quod aſtrologorum quidam aſſeuerant hiis modo planeta regnat ſub quo illud exordium habuit ſciſma quod Conſtantienſe concilium extirpauit. Sub quo etiam Machmeti ſecta incepit Ioue ſc. in cauda ſcorpionis agente. Que vtinam fabule ſi eſſent et ſompnia pocius quam veri alicuius vatis preſagia. Nobis tamen negare non licet. Duo eſſe in vna ſeſſione publicata decreta. quorum alterum ab altero irridetur. Neque in hoc extinctus furor. Nam et maior circa plumbum exorta concertacio eſt. contumelioſiores habite ſunt deputaciones quibus temptatum eſt. preſidentes pape deponere. Collacionem beneficiorum ad ordinarios redigere. ſedecim ex quatuor deputacionibus prelatos ſuper libertate et auctoritate concilii conſeruanda cum plena poteſtate deligere. Super primis ſolum auiſatum. ſuper vltimo eciam concluſum. Nec legati in tanta redormiebant. ſed ſuas et ipſi concluſiones moliebantur. Cum tamen generalis congregacio eſt habita. plus eſt inuentum concordie quam ſperatum. Electi ſunt enim Cardinalis S. Petri Archiepiſcopus Panormitanus Epiſcopuſque Burgenſis quibus omnis de plumbo commiſſa eſt controuerſia. ſine preiudicio rei principalis. Hiis viſa eſt decretum Gallorum cum plumbo Archidiacono Mettenſi. et auditori Camere Auinionenſibus portandum committere. qui ciuibus illis infra certos dies pecunias dantibus. decretum libere dimittant. ſi minus ſtatim reportentur. Illi XIII. Kl. Iunii aggreſſi ſunt iter nos in expectacione remanſimus non pacem. ſed belli obſeruantes inducias. Quod licet modicum videatur non nichil tamen eſt egrotanti continue febris horam detraxiſſe. ſicque iam ſatis nec plura ex me nunc require quamquam ne ſint nimis. Deinceps nimis ſuperos rogate vt gracior detur ſcribendi materia. Vale ex Baſilea XII. Kl. Iulii. Anno do. M.CCCC.XXXVII.

II.

Iuliani Cardinalis S. Sabinae Praeſidentis in concilio Schedula per eum in generali congregatione 20 Dec. an. 1437. lecta.

Diu ac ſepe Reuerendiſſimi patres et ſcriptis et verbis Reuerendiſſimus Cardinalis S. Petri ad vincula et ego maxima cum humilitate ego eciam ipſo abſente non nunquam veſtras paternitates ſupplices deprecati ſumus vt eciam ea que pacis ſunt et concordie vos

vos deflectentes cogitaretis in pace et vnitate ea ſancta opera conſumere. Ob que hoc in loco conueniſſe toti mundo profeſſi eſtis. Multa quidem honeſta ac racionabilia concordie media obtulimus que ſi accepta extitiſſent. cum magna gloria et honore veſtro. cum ſumma denique tocius populi chriſtiani leticia eſſemus conſumacioni ipſorum ſanctorum operum viciniores. Sed vſque nunc permiſit dominus maiores in dies oriri agitaciones vt forſitan intuentes ac proxime noſtre ruine periculum. ad ipſam pacem neceſſitate nos inſtruente tandem libencius flectemur. Decreui ego cum tocies apud vos incaſſum de concordia verbum fecerim mihi ipſi ſilencium indicerem ne forte vel inprudencia vel peccatis obſiſtentibus dum perſuadere ac proficere loquendo enitor. diſſuaderem ac officerem magis. Sed profecto ardens ad fidem Chriſti et eccleſie pacem caritas non patitur in me diuturnum ſilencium. vim tamen quandam infert vt inportunus fiam. Et iterum atque iterum preces ac moniciones repetam nichilque in tanto diſcrimine relinquam intenptatum hoc preſertim tempore cum talis ſe occaſio prebeat. Quam ſi bene conſideremus caritatis chriſti memores facile ad pacem ipſam inclinabimur.

Ecce proxime ex Conſtantinopoli nunciatum eſt dominos Imperatorem Grecorum et Patriarcham Conſtantinopolitanum ad nauigium ſe attingerent et infra paucos dies deſcenderent. ad venetorum portum veniunt vt fide digni referunt optimum ad vnionem habentes animum. Et ita diſpoſiti vt admodum veriſimile ſit ſine vnione cum eccleſia noſtra in patria non reuerſuros. Opus iſtud quam ſanctum ſit ac deo gratum et eccleſie vtile vos ipſos interrogo qui veſtris indulgenciarum literis totum orbem excitantes hiis verbis vtimini. Nos animaduertentes quantus dei honor et profectus eccleſie quanta exaltacio fidei orthodoxe quantum incrementum nomini chriſtiano quot millium animarum ſalus quantaque vtilitas et innumerabilia populo chriſtiano hinc forent profutura. non ſolum impenſas ſed et perſonas proprias fore exponendas dignum iudicamus.

Quid item in decreto primo cum grecis conuento ex viſceribus pietatis locuti ſitis audire non pigeat. non aliena ſed veſtra duntaxat verba in quibus tunc omnes gloriabamur. Repeto. hec illa ſunt. Quid enim eccleſie catholice glorioſius contingere vnquam poſſet. quam quod orientales populi qui numero hominum ab hiis qui noſtre fidei ſunt non multum diſtare videntur in eadem nobiſcum fidei vnitate coniungantur. Quid vtilius ac quid fructuoſius ab exordio naſcentis eccleſie populus chriſtianus vidit ac audiuit quam quod tam diuturnum pernicioſumque ſciſma penitus extirpetur. Vnde et aliam reipublice chriſtiane deo propicio vtilitatem accreſcere confidimus. ex hac enim vnione cum facta fuerit plurimos ex nephanda machometi ſecta ad fidem catholicam conuerti ſperandum eſt. Quid igitur pro tam piis et ſalutaribus rebus per chriſti fideles temptandum faciendumque non eſſet. Quis catholicus pro tanto nominis chriſtiani et orthodoxe fidei incremento non modo caducam huius mundi ſubſtanciam ſed et corpus et animam exponere non deberet. Hec verba veſtra ſunt cum tanto caritatis igne eo tempore promulgata. Hiis ergo veſtris verbis vos ipſos reconuenio patres ac fratres ſi ex corde illa dicebatis ſi in veritate et propter chriſtum non autem ad humanam gloriam talia loquamini. Ecce nunc cum eodem feruore illa ipſa magnifica et glorioſa verba exequamini. et per rei euidenciam oſtendite illa ex animo proceſſiſſe rem ipſam quam ſermonibus commendaſtis implete. ymmo quam miro fauore piiſſimus deus vſque fere ad hoſtium execuciones conduxit. Non reiciatis illum ardorem ac vehemenciam ſpiritus quibus hec incepiſtis. Nunc execucionem depoſco illam exultacionem. illas graciarum actiones. ac leticie Canticum. Te deum laudamus. illum campanarum amenum ſonitum. Cum dominus

hain-

hainricus Menger orator veſter de Conſtantinopoli reuertetur. Illam denique menſtruam proceſſionem pro felici huius rei exitu indictam. Hec omnia tunc in execucionis tempore patres commemoro et ciuibus veſtris inculco. Si audiuit dominus preces veſtras iam greci ſunt in portu vel appropinquant. Iam in manibus veſtris eſt orientalis eccleſie. tam diu deſiderata vnio. Quid differtis quid occaſionem neſcio quam aliqui querunt. Cur quoſdam ex vobis iam video triſtes. Memineritis queſo ſuauium verborum illorum que in prohemio decreti indulgenciarum pro tanta pronunciaſtis caritate videlicet Vox illa iocunditatis et leticie olym de celo lapſa nunc per os huius ſancte ſynodi auribus populi chriſtiani inſonat dicens: Conſolamini conſolamini popule meus. Ecce popule dei adeſt tibi annus iubileus annus generalis vnionis eccleſie. Conſolacionem et iubileum que aliis prenunciabitis nunc in vobis ipſis ſuſcipite. et ita agite vt conſumacioni que nunc eſt in foribus non impedimento. ſed adiumento ſitis agricole. Et ſi per integrum annum in excolendo predio inortus recondat. quid multa opus eſt me defatigem exhortacione. verba illa veſtra tanto ardore flagrant caritatis tantamque deſiderii flammam preſeferunt. et uſque adeo ignita ſunt vt non corda nobis in lapides mutata ſint qui letargum paciamur. excitemur. et ad ipſam execucionem ſine mora accingamur neceſſe eſt.

Scriptum eſt Reuerendiſſimi patres. Seruus ſciens voluntatem domini ſui et non faciens. illum vapulabit multis plagis. Voluntas domini hec eſt. vt bonus paſtor ponat animam ſuam pro ouibus ſuis: et ſicut ipſe pro nobis animam ſuam poſuit. ita et nos pro fratribus noſtris ponere debemus. ymmo et voluntatem domini hanc eſſe ipſe dominus inſinuat vt nonaginta nouem oues propter vnam ſolam relinquat paſtor et illam vbique perquirat vſque repertam ad ouile ſuper humeros reducat. Quod ſi pro vnius ouicule ſalute tanta bono paſtori cura eſt quodſi ex centum ouibus quadraginta ac quinquaginta querende eſſent quanto tunc diligencius relictis ceteris illa inueſtigaret. Quante vero regiones et prouincie non dicam vrbes ac homines orientalium parcium diu ab eccleſia noſtra diuiſe manſerunt vos ipſi teſtimonium ſupra perhibuiſtis dum inter vos et eos paruam numeri aſſeritis differenciam. Ecce clementiſſimus deus quod votis et oracionibus poſtulauimus iam ad noſtrum conduxit donum. Nam ipſi greci et maiores ipſorum mare noſtrum nauigantes. nobis appropinquant. Procedamus igitur alacriter ipſis obuiam ſicut quondam pater ille dum filium ſuum inopem redeuntem a longe aſpexiſſet. non ſpectauit vt vſque ad ſe pergeret ſed occurrit. et cadens ſupra collum eius et oſculatus eſt eum. Et nos pro tanta fratrum noſtrorum multitudine ad nos venientium Et ſi aliter fieri non poteſt eciam hinc ſurgamus et occurramus illis. eos iocundis oſculis et amplexibus ſuſcipientes. et ſicut pater quem hic memoriam vere piiſſimi chriſti noſtri figuram gerens. propter rancorem maioris fratris recepcionem filii non dimiſit. Ita et nos ſi forte cum aliqua perſona quacunque ex cauſa diſcordiam habeamus. hoc ad ſuſcepcionem fratrum noſtrorum nullum nobis afferat impedimentum. ymmo et quemadmodum ille minorem filium ſuſcepit maioremque pacauit. Ita et nos vno eodemque tempore propter chriſtum et eccleſiam grate occurramus grecis tam procul venientibus et alios noſtros pacificemus. Concordemus vt omnes ſimul in eadem eccleſie domo vitulum faginatum epulemur conſolemur cum ſymphonia et leticia. Quodſi propter noſtras domeſticas diſcordias Reuerendiſſimi patres tantum bonum quod fere maius cogitari nequit. diſſipari quod deus auertat contigerit qualis luctus erit tocius eccleſie quanta deſolacio chriſtianitatis quanta exultacio turcorum et infidelium qualis infamia aput homines. et que aput deum nos manebit condempnacio. Si ſcandalizauit vnum de puſillis eccleſie comminatur dominus ex-

 pedire

pedire vt mola aſinaria ſuſpendatur ad collum ſuum et mergatur in profundum. Quod putandum eſt fiet nobis ſi tot millia ſcandalizemus fratrum nobiſcum vniri conueniencium. Quare ſi vniuerſum ſcandalizemus populum chriſtianum quem paulo ante predicacionibus. ſermonibus. indulgenciis ad cooperandum huic ſancte vnioni inuitabamus et ad leticiam prouocabamus dicentes Conſolamini conſolamini popule meus. Si dicet aliquis veniant Baſileam Auinionem vel Sabaudiam alioquin inpediamus pocius quam alibi fieret reductio.

O perditum et deſperatum hominem qui talia non modo dixerit ſed vel leuiter cogitauerit. Poteſtne in mentem cuiuspiam chriſtiani cadere execrabile verbum hoc. Anne bonum ſe arbitrabitur chriſtianum qui tot gencium et populorum vnionem fieri nolit niſi in certo fiat loco. Nunquid paſtor ille euangelicus qui nonaginta nouem reliquit oues dixit. volo ouem illam centeſimam nec in hoc loco vel in illo loco perquirere. Et niſi eam ibi non reperero alibi non queram. Num mulier que dragmam perdidit querere ipſa contenta fuit tantum in vno domus angulo. nonne accendit lucernam et totam euerrit domum. Sed tu quicunque es dices ad verba illa memorata decreti. primo conuenti cum grecis videlicet deputati ſacri concilii cognoſcentes ſanctam et perfectam ipſius celi intencionem. Que eſt vt pro honore dei et profectu fidei catholice. Nullis parcatur laboribus et expenſis. iudicarunt non expedire. vt propter locum duntaxat tantum bonum negligeretur. Fiat concedo omnis diligencia. vt veniant quecunque optatis. ſed ſi obtineri nequeant. queramus eos in fines mundi. ſi neceſſe ſit in quo enim loco et in qua re ſanctius et vtilius laborare ac peregrinari poſſimus. neque apoſtoli Indiam ethiopiam ac extrema expauerunt loca penetrare occidentis et orientis vt animas chriſto lucrifacerent. Qui et ipſe de celo deſcendit peregrinatus eſt in terris et formam ſerui accipiens vſque ad mortem crucis progreſſus eſt vt nos ſaluos faceret. Et quamquam ad hoc quod de loco dicitur multa tam per grecos quam per alios dici poſſent. que ſepe numero hec audita ſunt. In quibus interdum publica diſputacio oblata eſt. et nunc ſi expediret offerretur nichilominus. quia verbores contenciones animos plerumque irritant id conſulcius pretereuntes. ſolum de pace et concordia fraterne colloquamur.

Obiciet forte alter aduerſus eos tranſibimus. cum in noſtras non aſcenderunt galeas. Quid queſo vocabula iſta noſtrum ac veſtrum in medium afferuntur. Nonne galee ſummi pontificis galee eccleſie ſunt. ſi eccleſie cur non noſtre. Preterea quis hominum filium ſuum aput hoſtes captiuum. ſi ad eum redimendum pecunias atque equum mittat. et ille alienis pecuniis redimatur. alienoque equo reuertatur ad patrem. num deſideratum ac diu queſitum filium bona repudiabit pater. quia alienis pecuniis alienoque equo poſtremo reductum videt.

Intellexiſtis patres quod bona et promouere et impedire facile poteſtis. Caueamus ne ſuper memorate ſentencie diuine rei ſimus dicentes Seruus ſciens voluntatem domini ſui et non faciens illam vapulabit multis plagis. ſed quantum datur intelligi ex hoc grecorum vnio. Ex diſſidio inter ſummum pontificem et vos ſuſcitato inpediri poteſt. Cogitemus eciam et quomodo hoc ſedare valeamus. vt ſimul conſeruemus vnitatem eccleſie noſtre et vnionem perficiamus eccleſie orientalis. Eſt vt ſcitis voluntas dei maxima et precipua vt ſuper omnia caritatem pacemque et vnitatem homines inter ſe cuſtodiant. ita quidem vt nec oraciones nec elemoſine deo grate ſint. ſicut illorum qui aduerſus fratres aliquid rancoris habent et eis non reconciliantur. Poſſum ſi volo geſta. dicta ac litteras veſtras vbique diffuſas ad huiusmodi pacis perſuaſionem adducere. Vos profeſſi eſtis

pro

pro pace populi chriſtiani huc conueniſſe et cum aliquos principes inter ſe audiſtis diſſidentes. aut epiſtolis aut nunciis monuiſtis ad pacem vtentes verbo domini. quecunque dixit de pace et vnitate ſuadentes racionibus et exemplis. Quot bona ex pace quot ne ex diſcordia proueniunt mala. Hoc ergo ipſum ſentite in vobis quod in aliis ne vobis dicatur. medice cura teipſum. Et illud. Qui vides in fratris oculo feſtucam in tuo cur non vides trabem. Neque enim gentes exiſtimabunt recto animo quoniam magis ad inanem gloriam captandos. que hominum fauores queſiſſent inter extraneos pacem cum quidem que eſt inter nos atque inter caput et membra diſcordiam non exſtinguimus. neque extinguere laboramus ac cogitamus.

Seminauit ille antiquus doloſus ſathan inter ſummum pontificem et vos quedam incentiua diſſidii que vſque adeo proceſſerunt vt vos quedam contra ipſum ipſe nonnulla aduerſus vos fecerit ac feceritis. Hec ſi grauia ſint quia tamen recencius facile cum honore veſtro adhuc occurri poteſt. Quodſi amplius differatur fruſtra prouidebitur. Sed ſi ad perniciem tocius eccleſie ac ruinam cleri cum perpetuo omnium qui hic fuerunt dedecore reuertetur. Illa proinde ob que concilium conuocatum eſt tria ſancta opera infecta omnino dimittentur. Vtinam in hoc ſiſteret infelicitatis noſtre finis. vt illa tantum infecta remanerent et alia multa deteriora non ſuccederent. Nam multo optabilius foret non inchoaſſe concilium pro extirpandis erroribus diſcordiis ac difformitatibus. ſi hec eadem longe maiora ac periculoſiora in dies ex diſſidio noſtro euenire tam veriſimiliter quam veraciter ante oculos videamus. Quot gentes ſpe ſua defraudabuntur ſi quod ad ſalutem eccleſie incertum eſt in perniciem videatur conſumari. et vnde iocunditatem expectabant ſuſcipiant triſticiam et luctum. ſi diſſidium hoc inter vos et papam diucius perſeueret et hinc inde bellum ſicut inicia demonſtrant indici oporteat. putatis grecorum errores aboleri poſſe. Quot inter noſtros Catholicos ſciſmata et errores pullulant. ſatis verendum eſt ne tanta poſtea ſuccreſcat diſſenſio vt alter alterum viciſſim appellat hereticum. quod lugubre et lacrimabile eſt iſta cogitare. Si ad illud calamitoſum perueniamus tempus. in quo vnus hic dicat eſſe eccleſiam alter illic. Non meretur hoc a nobis eccleſia que nos educauit et magnificauit. vt eam quam infideles ad angulum redegerunt terre nos fideles coartemus ad punctum. et quam in pace et vnitate reperimus diuiſam diſcordamque relinquamus.

Per hoc quoque eccleſiaſticum diſſidium pacem ſi qua modo eſt in populo chriſtiano violare neceſſe erit. Bella enim inter multos principes non ſolum dimittemus in extincta. ſed eos qui in pace iam ſunt ad diſſidia commouebimus. Inito enim in eccleſia infelici ſciſmate continuo inter laicos vehemens orietur diſcordia ciuilis domeſtica et inteſtina. Et ſi ſoli eccleſiaſtici inter ſe bellum gererent reliquis fidelibus in pace quieſcentibus tollerabilius quidem videri poſſet. Sed proh dolor vix erit prouincia aut ciuitas in qua ipſi ſcolares diuerſimode propter noſtras diſſenſiones diſſidentes mutuis blaſphemiis ac maledictis inter ſe inuicem non dilanient. Et cum nos hinc inde tueri quilibet partem ſuam voluerimus alter in alterum laycalem conuocabit brachium preſidiumque. vnde metuendum eſt. vt ne clerici a clericis viciſſim in direpcionem tradantur. Et predam ipſique belli auctores primi bellorum primicias. Et qui aliquando per concilium cogitauimus de recuperanda eccleſiaſtica libertate in pharaonicam a nobis ipſis dabimur ſeruitutem. hoc quod deus auertat ſi experiamur qui in conciliis gloriamur a nomine poſtea horrebimus. concilii cum dolore et penitencia. Quod tandem de tercio profeſſionis noſtre articulo de reformacionis loquor ac bonis moribus reintegrandis ſperandum eſt. quomodo

 enim

enim bello corrupti mores emendari valent qui in pace corriguntur. vix ac difficiliter ymmo virtutes omnes quas genuerat pax diſcordia ipſa corrumpit. Diuiſa enim republica perire penitus ac collabi inſpicimus omnem legum reuerenciam morumque diſciplinam. Cernere enim tunc omnia ſceleſta deformia obſcena ac viciorum monſtra que vſque nunc latuerunt prorumpere audacter in publicum. Audebunt ſine cenſore et correctore facinora patrantes omnia. Quis audebit flagicioſum aliquem corrigere quem metuerit ad partem aliam fieri tranſfugam. ambicioſi et ſedicioſi. tunc omnia poſſidebunt. Nam ſi qui pauci tunc reperientur boni. a tot malis abhorrentes fugientes et liteſcerent et ſolis inprobis aula patebit. Quid ex hiis omnibus dicet mundus. Heccine inquiet eſt illud Conſolamini conſolamini popule meus. quod annunciabas nobis. O Baſilienſe concilium iſtane eſt illa duplex leticia et ille annus iubileus et ille annus generalis vnionis eccleſie. Omnia hec in contrarium vertet et dicet ymmo contriſtari et iterum contriſtari oportet. Nam duplicem habemus merorem pro vnione grecorum perdita et vnitate noſtra dirupta. Iſte non iubileus ſed luctuoſus eſt annus. modo non generalis vnionis ſed diuiſionis. Et Inuitabas me dicet eccleſia vt depoſitis lugubribus. ſumerem indumenta leticie. ymmo pro hiis innumeris que video malis multo quam prius lugubriora accipere oportebat. Ecce quales ex hoc diſſidio carpemus fructus. pauca dixi. et quia de auditu de futuro leuia videntur et multis forte non credibilia. Ait dicemus ſi quod deus auertat experiri contingat. Vtinam ſim falſus vates. audio ſapientes idipſum dicere et timere ſi ſciſma fiat quod deus pro ſua pietate auertat reliquis ſciſmatibus que hactenus paſſa eſt eccleſia hoc longe futurum videtur pernicioſius. Nemo dicat nunquam talia permittat deus inquit Ego cogito cogitaciones pacis et non afflictionis. Si proſperari volumus eadem que deus et nos cogitemus. Nam qui noluerit benedictionem elongabitur ab eo ſed dicunt faciamus debitum noſtrum deus non derelinquet nos. Quod putas bonum facere. Sed debitum eſt reconciliari prius fratri ſuo alioquin non eſt acceptum deo niſi quoque conſulte et mature preuiſa fuerint omnia que accidere poſſunt et ſolent. Temptare eſt deum magis quam confidere.

Sed dicet ſi fiat ſciſma et alius Pontifex. conuocabitur aliud concilium et ibi remedium dabitur iuxta decretum Frequens. bono circumſpono percutimur et vulneremur inuicem et poſtea ibimus ad medicum. Quodſi pereat vulneratus antequam veniat medicus. qui ſi poſteaquam venerit plaga facta fuerit incurabilis. quomodo conſulte ex ea re ſperatum remedium ex qua facta eſt leſio. Cur non nunc idipſum dicimus ac facimus. quod in illud differimus tempus. Dicunt quidem per nos non remanet pax. ſi ſic agamus. Ergo vt inquit apoſtolus. pacem cum omnibus quantum in nobis eſt habentes. Niſi vero omnia pacis media per vos aut alios oblata qui ſpeciem habent honeſtatis experimur. videri non poſſumus. quantum in nobis eſt facere.

Sed et alius obicit paciemurne violari decreta noſtra. contempni auctoritatem concilii. non ſeruari pollicitaciones in adheſione ſummi pontificis factas per multa huiuſmodi. Sed reuerendiſſimi patres per hos qui incepti ſunt proceſſus hiis omnibus prouideretur eſſet forſitan tolerandum. Sed quemadmodum ſupra dictum eſt. ſed hec omnia per diſſidium emendantur. ſed deteriora fiant. Exigit prouidencia vt aliud adhibeamus remedium. per hoc ſi hec que cupimus aſſequi in pace valeamus. Quid nos pugnare et aliis dare pugne cauſam. quid nos et totam eccleſiam tantis ſubicere periculis opus eſt.

Sed dicet alter. Ergo nunquam fiet reformacio nunquam fiet iuſticia. ſemper enim ſimilis obicietur ſciſmatis motus. Sed dico diſtinguenda eſſe tempora et omnia cum prouiden-

uidencia et moderamine facienda. Nequod ſit ad tollendum malum aliud inducat maius Canonum ac doctorum vna eſt ſentencia et racio naturalis id ſuadet. Vbi timor eſt ſciſmatis vbi maiora timentur ſcandala a correpcione et execucione iuſticie abſtinendum. Quid autem ad hec dicat ſummus pontifex.

Sepe audiſtis qualiter pro pace et caritate nobiſcum habenda deſtinauerit hinc duos reuerendiſſimos dominos Cardinales legatos S. Crucis et S. petri quante integritatis et ſanctimonie hii ſint orbis noſcit totus. per quos ait obtuliſſe obſeruanciam decretorum de electionibus et annatis de quibus tunc agebatur potiſſime petebat. vt que pro neceſſaria ſedis apoſtolice aliarumque ſedium ſuſtentacione. Synodus pollicita fuerat et equitati conſentanea erant per vos implerentur alia eciam omnia per eoſdem obtuliſſe Dicit que huiuſmodi vtilitati que huius concilii ac ſuppoſitorum eius conducerent et preſertim omnem ſuſtantiam et facultatem eccleſie Romane exponere. vt negocium grecorum iuxta promiſſionem veſtram feliciter conſumari poſſet. Hiis adicit quod ad reformacionem per ſuas litteras nos aliquando exhortatus fuerit. primumque ſe eſſe qui in quibus neceſſarium eſt reformari cupiat omnes. que aufferri abuſus. ſaluis rectis et licitis vſibus a ſanctis patribus traditis et obſeruatis ſalua eciam ſedis apoſtolice auctoritate quam dolet nimium contempni. Conqueritur enim quod que ſummi pontifices ſoli exercere ſolebant. ymmo que defunctis pontificibus concilia non tangebant ſed reſeruabant ſucceſſoribus hinc paſſim et ſine delectu tanquam auctoritas papalis in eccleſia non eſſet expediuntur. Et quantum ad obſeruanciam decretorum noſtrorum attinet. aſſerit nuſquam minus quam hic vbi facta ſunt ipſa decreta ſeruari. nec in aliquo loco ita ſepe violari. ſicut in propria officina. Quod ait nos dicimus de ſentenciis noſtris id idem dicit ipſe et amplius de ſentenciis in curia legitima latis que hic paſſim in dubium reuocantur. idipſum quod de violacione promiſſionis in adheſione facte conquerimus. conqueritur ipſe de non ſeruatis quibuſdam promiſſionibus ſynodalibus ſibi factis. Quid multa et nos de ipſo et ipſe de nobis viciſſim graues agimus querelas. Et quidquid nos in eo culpamus ac redarguimus. idem in nos ipſe retorquet. Et ſi hec per epiſtolas tractatus libellos allegaciones diſceptanda ſunt. et nobis et ſibi non deerit. aduocatorum. oratorum. declamatorum copia qui pro facilitate ingenii poſſint ſe inuicem confutare et audientibus multa ſuadere. Quid enim aliud agimus niſi dum quilibet partem ſuam iuſtificare contendit. alia turpiter denigrat. dehoneſtat decolorat. Et ſic hincinde verenda noſtra falſa res an vera deus ſcit. in deriſum et ſubſannacionem noſtram detegimus et nos toti mundo facimus contemptibiles. Et iam iſtis concertacionibus ad hoc ventum eſt quod gladium e vagina vtraque pars eduxit. non ſupereſt niſi vibretur et infligatur vulnus. quod vt videre eſt non pedes non manus ſed primo ictu ipſum tranſſiget cor. ve nobis. ve ſibi. ſi ad tantum prolabimur demencie. ve clero. ve eccleſie. ſi gladium mox in vaginam iuxta ſentenciam ſaluatoris non reponimus. Cur ergo ante illam vulnera. O magiſtri et preceptores eccleſie. O perſuaſores pacis in populo criſtiano de pace non cogitamus. quando quidem hiis penalibus et diffamatoribus proceſſibus. non ad intentum reformacionis non ad conſeruacionem autoritatis ſeu decretorum concilii. Sed palam ad excidium deuenitur eccleſie.

Vſque nunc feruore caritatis accenſus veſtre reuerencie paternitates ad pacem cum ſummo pontifice exhortatus ſum. ex qua ſalus pendet eccleſie. Hec eadem erga ipſum ſummum pontificem dicta eſſe intelligo. Vtrique enim incumbit pacem cogitare ac querere. Et tam ipſe quam nos apud deum et homines cum verba vtriuſque diximus. rei eritis ſi pacem recuſetis. Video ſi vultis dei munere viam facilimam iam fore apertam.

quia

quia inuicem pacem habere grecos venire reliqua tria perficere ſancta opera et totum demum chriſtianitatem conſolari poteritis.

Pridem Sereniſſimus imperator Romanorum ſuis nunciauit oratoribus. ſummum pontificem cauſam controuerſiarum cum veſtris paternitatibus hunc velle ſuam imperialem maieſtatem iudicem et arbitrum facere. ſi paternitati veſtre id ipſum agere decreuerint ſicut certe tenentur. Pax dici poteſt iam facta. Quod ſi ſummus pontifex hoc egit vos multo magis facere debere exiſtimat vnus quiſque. Si probacio amoris exhibicio operis. procul dubio plurima dedit ipſe dominus inpar ſue affectionis in vos teſtimonia. Scimus omnes quanta fecerit quodque ſe ſubmiſerit laboribus ac periculis. vt vos protegeret et conſilium fundaret. ſtabiliret et augeret. Nemo mortalium eſt cui eque vt ſibi honor ac profectus veſter ſit cordi. Et cum hec omnia propter reformacionem facere dicatis nullus eſt qui tam preſens quam abſens litteris ac nunciis magis quam ipſe ſollicitauerit ad reformacionem. Quid autem non quaſi homo. ſi velut angelus domini egerit pro extinguendo illo inueterato ſciſmate. quod tandem opera potiſſime ſua Conſtancie deletum eſt. Plerique noſtrum eo tempore viderunt. et totus mundus cum ſumma leticia. et eius laude admirans commemorat. Cum ergo iam nobis affectum propiciumque ac fauorabilem ſe dederit dictus princeps. ſine longiori deliberacione vno ore vnoque animo ipſum in arbitrum et deriſorem harum peſtiferarum litium acclamemus. quod niſi fecerimus per nos neglecta eſſe ecclesie pax iudicabitur et nobis tota adſcribetur culpa. Agite inquit o patres ne omittatis amplecti cum graciarum accione munus hoc quod diuina miſeracio in hac rerum turbulencia largiri dignatus eſt. Et quanquam expedicior via iſta ſit nichilominus more periti medici qui vni morbo plures preuidet medicinas. aperiatur et alia. Multi enim fortaſſe audire cuperent prius pacis condiciones. Monitorium veſtrum grauat papam. pape tranſlacio turbat vos. tranſlacionem dicit ipſe feciſſe propter monitorium. vos autem monitorium propter non obſeruanciam decretorum. Tollantur pariter monitorium et tranſlacio. et ſummus pontifex certificet vos modis conuenientibus de obſeruandis decretis que talia fiant vt et ſimul reformacioni et honori ſedis apoſtolice prouideant. Ecce cum pace et honore veſtro habetis quod optatis quod quidem per contencionem conſequi poteſtis nunquam. Et cum per hunc modum noſtro deſiderio ſatiſfieri videamus. Cur nos et eccleſiam tanto ſubicimus diſcrimini. Et quoniam iam greci ſunt in foribus. ne tam diuinum periclitetur opus mox pergant ad portum aliqui preſtanciores ex vobis. qui ipſis grecis omni conatu ſuadeant vt huc vel Auinionem aut Sabaudiam proficiſcantur. Fiat hoc exacta et extrema diligencia. Si non obtineri poteſt in nomine domini contentemur omnes et illuc accedamus. Si vero adhibita omni cura fieri nequeat cum eis de alio loco diſponatur. Nobis bene tuto et accomodo grecis ac ſummo pontifici. Sine grecis enim ipſorum vnio fieri non poteſt. ipſi autem preſenciam pape in concilio illo omnino expoſcunt. Que quidem multis ex cauſis oportuna valde eſt et quodammodo neceſſaria. Et ex tunc. ſed et in chriſto preſertim concilio ycumenico omnium preteritarum diſſencionum obliti. Cum caritate et vnitate pro vnione orientalis eccleſie et morum reformacione totis intendamus viribus. Interim vero dum iſta peragantur quieſcant hincinde proceſſus et agitaciones. Expenſe autem hactenus facte pro negociis grecorum in omnem euentum hiis qui eas fecerint reſtituant omnes.

Ecce Reuerendiſſimi patres cum ſumma gloria veſtra vnitatem eccleſie noſtre conſeruare et vnionem orientalium populorum. opus quoque ſancte reformacionis quod vſque deſiderare dicimus perficere in manu veſtra eſt. Pro deo ergo cum intentum noſtrum

plene

plene ac pacifice aſſequi poſſumus. eccleſie ſimul ac nobis pacem demus ipſamque pariter et nos conſolemus ſicuti polliciti ſumus vbique predicantes. Conſolamini conſolamini popule meus. Totus vero populus chriſtianus qui ex iſta ſola diſſidii ſuſpicione contriſtatur et meret, ex hac noſtra concordia conſolabitur et exultabit. Et vos tanquam patres et angelos dei venerabitur et dignis laudum extollat preconiis. Obſecro igitur cum quanta poſſum humilitate. Obteſtorque omnium veſtrum quemlibet per illud terribile chriſti tribunal et illum horribilem iudicii diem quo volumus nolumus omnium cogitacionum et accionum noſtrarum racionem reddemus. Per que ipſum redemptorem noſtrum dominum ihesum chriſtum ſupplex exoro. Qui veniens in mundum pacem annunciauit. conuerſus in mundum reſurgens a mundo. pax vobis dicebat diſcipulis. Cuiuſque omnis accio et doctrina pacem et caritatem redolet. Per ipſum inquam mediatorem dei et hominum chriſtum. qui ſanguine ſuo precioſo mundum diuine iuſticie reconcilians pacem fecit inter deum et hominem. Cum intimis lacrimis ſupplico. vt media hec pacis honeſta quidem et racionabilia et veſtris ſatiſſaciencia deſideriis amplecti dignemini. Quodſi egeritis maximum in celo et in terra facietis gaudium. Deus nobis in omnibus propicium reddetis. hominum corda ad veſtram trahetis obedienciam et deuocionem. memoria quoque vobis veſtra in perpetua benedictione erit. Secus vero ſi feceritis quod deus auertat innumerabilium ſcandalorum. que ex hoc ſequuntur diſſidio. tota nobis inculpabitur culpa. Et licet mundus vos ſponte et data opera poſuiſſet in eccleſia pacifica bellum ſub ſpemque reformacionis. proprias voluiſſe ambiciones ac paſſiones explere. Demum pro huius execucione concordie et ad faciendum debito noſtro verſus ipſos grecos in nomine domini proficiſci intendens offero reuerendiſſimis paternitatibus veſtris hanc meam exiguam perſonam et quidquid in me eſt virium ad laborandum. cooperandum. et cuncta agendum. que pro pace eccleſie noſtre et vnione grecorum atque honore veſtro mihi iubere dignate fuerint.

III.

Ioannis de Raguſio Legati Concilii Baſileenſis de ſua ad Graecorum Imperatorem Legatione relatio.

Reuerendiſſimi Reuerendique in chriſto patres et domini preſtantiſſimi. Licet veſtre ſancte congregacionis deuocio ac religionis profeſſioniſque mearum facultas exigerent vt ab aliquo diuinarum ſcripturarum themate preſentis mee narracionis ſumere deberem inicium. nichilominus ipſa longitudo temporis cuius ſeriem proſecutus ſum. et rerum quas narraturus ſum numeroſitas non ſolum ſuperflua ſed eciam que decent dici poſſent accomode reſecare me cogunt pro preſenti et obmittere. Etenim quanta ſit temporis longitudo ſi forte memoriis veſtris domorum quo ab hac vrbe diſceſſimus excidit. Ipſe primus mee faciei grecus et horridus aſpectus deberet commouere mentes veſtras. Iuuenem enim et imberbem me miſiſtis. Et ecce ſenem et albatum me canicie atque grece barbatum ſuſcipitis. Hiis certis et talibus ditatum muneribus. quibus ab antiquo grecia noſtros conſueuit locupletare latinos. Tanti igitur temporis geſta proſecuturus vt mea narracio certis comprehendatur et concludatur limitibus. Tres principales partes contine-

 bit.

bit. Et prima quidem quid per tres. ſecunda quid per duos et tercia et quid per me ſolum iuxta ſucceſſionem temporis in vrbe regia ſeu Conſtantinopoli geſtum ſit reflorebit. Quia neceſſario predictorum. vt predictum eſt. narracio longa eſt et prolixa et impulſio relacionis facienda vehemens propter receſſum quorundam dominorum recedere debencium cupienciumque meam ante ipſorum receſſum audire relacionem. Vt et ipſorum deſiderio ſatisfacerem. et meis aliqualiter infirmitatibus parcerem et laboribus quibus in rei veritate quaſi confractus et conſumptus ſum. Temporique quo hec ſancta ſynodus maxime indigeret pro preſenti indulgerem. Et vt narrandorum ſecurior reportacio atque firmior fides. et ordo habeantur. diſpoſui in ſcriptis proferre et legere que concepta et geſta ſunt. Legam igitur nunc tantum quantum dominaciones veſtre permiſerint et vbi finem facere iuſſeritis. ibi dimittam.

Iubente igitur hec ſancta ſynodus Venerabiles domini et magiſtri videlicet Dominus Hainricus menger bone memorie Magiſter Symon Feron *) et ego cum eis M.CCCC.XXXV. in die ſancti Iohannis baptiſte hora veſperarum ab vrbe Baſilienſi diſceſſimus iter arripientes verſus Venecias. et concinnato itinere tandem deo fauente licet cum magnis laboribus et periculis que terra marique pertulimus die XXIIII. Menſis ſeptembris immediate ſequentis die ſabbati de mane ingreſſi fuimus Conſtantinopolim vbi iuxta conſuetudinem patrie ad domum nobis per imperatorem ordinatam ſatis cum magno honore per quoſdam nobiles fuimus deducti. Poſt ingreſſum vero noſtrum ſtatim eadem die miſimus pro mercatoribus ad quos littere concilii nouem millium florenorum de camera dari dirigebantur. Quibus tanquam ſecuri. quod non deficerent oſtenſis litteris diximus vt pararent pecunias. Qui reſpicientes ſe mutuo magne admiracionis ſigna inter ſe oſtenderunt. Et habito aliquali inter ſe mutuo colloquio ante omnia dixerunt ſe valde admirari de illis dominis de medicis cum quibus nichil haberent agere. verumtamen propter litteras cuiusdam baltaſaris de Vmalde de Ianua voluerunt habere tempus trium dierum ad deliberandum. Et habita deliberacione dixerunt ſe velle dare finale reſponſum. quod et fecerunt negatiue. De qua negociacione proſternati et triſtes fuerimus deus ſcit Et cum nullum ſciremus aut poſſemus excogitare remedium deliberauimus accedere ad poteſtatem et conſilium pere. et ita fecimus preſentantes eiſdem ſacri concilii literas et illuſtriſſimi principis domini Ducis Mediolanenſis qui affectuoſiſſime illi ciuitati pro concilio et nobis ſcripſerat. exponenteſque cauſam noſtri aduentus et dictum defectum qui nobis acciderat pecuniarum. ſupplicantes vt nobis in predictis maximeque in dicto defectu vellent aſſiſtere conſiliis et auxiliis oportunis. Qui habito aliquali inter ſe concilio nobis valde graacioſe reſponderunt. offerentes ſe contemplacione dictarum litterarum. tam concilii quam domini ducis ad omnia ſacri concilii beneplacita et noſtra. Et vere ſicut dixerunt ita et per amplius fecerunt. In tantum quod ante acceſſum noſtrum. primum ad Imperatorem firmam et certam ſpem habuimus. quod in pecuniis non eſſet defectus. Et ita factum eſt modis et viis. quos et quas venerandus Magiſter Hainricus in regreſſu ſuo latiſſime dominacionibus veſtris declarauit. Et nos qui remanſimus poſtea literis ſimiliter. Vnde autem defectus dicti concilii acciderit multi multa dicebant. Et precipue propter verba domini Criſtofori Garratani qui palam eciam nobis tribus in domo noſtra aſſeruerit. quod antequam Florenciam recederet ſciebat quod ita de iſtis pecuniis debebat euenire. Ex quibus multi multa cogitabant. et forte vere. Conpertum eſt tamen finaliter quod non ex parte illorum de medicis. ſed ex parte illius Baltaſaris de Vmaldis de Ianua

*) In collectione Manſiana legitur *Ieron*.

nua omnis defectus acciderit. Vnde in facto remedii eciam duo precipue concurrerunt. primo auiditas et ſeruiendi ſacro concilio. ſecundo ſecuritas illorum de medicis. quia poſtquam fuerunt viſe. examinate. et recognite. propter illorum famam et opinionem mercatores lucrari cupientes faciles ſe exhibuerunt in omnibus.

Poſt aduentum itaque noſtrum et ingreſſum ad Conſtantinopolim die nona videlicet die dominica que erat ſecunda octobris de mane ad preſenciam Imperatoris iuxta ſuam ordinacionem venimus. Quem reuerenter ex parte huius ſancte ſynodi ſalutantes et omnipotentis dei benedictionem offerentes litteras fidei ſeu credenciales eidem dedimus. et in effectu prout locus et tempus paciebantur. breuiter et ſuccincte cauſam noſtri aduentus explicauimus. narrantes ea que in facto vnionis eccleſiarum per ſuos cum ſancta ſynodo concluſa fuerant. qualiterque miſſi eramus pro eorundem concluſorum inchoanda execucione. Quibus diligenter et attente auditis. grate nos vidit et ſuſcepit. Et quoad facta per ſuos dixit. quod vellet diligenter examinare concluſa. et poſtmodum conferre nobiſcum. Nos vero informati de condicionibus. ſollicitauimus ne tempus in longum protraheretur. et pro breuiori expedicione deputati fuerunt de maioribus vtriuſque ſtatus. vſque ad ſedecim numero. cum quibus conferre haberemus de pertinentibus ad noſtram materiam.

Placuit tunc eciam Imperiali maieſtati vt poſt viſitacionem ſuam eciam ſereniſſimas Imperatrices matrem ſcilicet et vxorem ſuam que pro tunc in eodem palacio erant videremus. et ita fecimus eiſdem debitam reuerenciam exhibentes et recommendantes eiſdem deſideratiſſimam eccleſiarum vnionem que ad omnia gratiſſime reſponderunt.

In craſtino ſc. tercio octobris eodem modo per omnia mutatis mutandis viſitauimus Patriarcham in ſancta Sophya et cum ipſo concluſimus de eiſdem dandis deputatis ſicut cum Imperatore. Poſt hoc cum litteris credencialibus huius S. ſynodi viſitauimus dominos deputatos germanos Imperatoris Conſtantinum ſc. et Demetrium qui tunc preſentes erant in vrbe regia. vnum quemque per ſe in domo ſua. Venetos quoque Cathalanos et Anchonitanos. alios quoque eccleſie noſtre mercatores. qui erant in Conſtantinopoli inſimul in quadam eccleſia venetorum congregatis. exponendo eis cauſas aduentus noſtri et requirendo eos. vt nobis auxiliis et conſiliis aſſiſterent oportunis.

Hiis peractis et ſollicitatura aſſignata eccleſia dominice reſurrectionis ſit intitulata pro loco in quo cum ſupradictis Imperatoris et Patriarche deputatis conuenire debemus in prima congregacione. Interrogati ſi vellemus aliqua proponere vel dicere illico protulimus in ſcriptis quatuor articulos. In primo petebamus ratificacionem eorum que per ſuos hec concluſa fuerant et iurata. In ſecundo vt conueniremus de tempore ydoneo et ſufficienti in quo vtraque pars poſſet commode ſua adimplere iurata et promiſſa. In tercio cum magna inſtancia ſupplicabamus vt ciuitatem Baſilienſem pro loco ycumenici concilii celebrandi acceptarent. In quarto offerebamus nos nomine concilii ad inchoandam execucionem eorum que concluſa fuerant prout in decreto continebatur. dando eiſdem decretum in publica forma et bullatum Et circumquemque articulorum predictorum dicebamus ea que nobis neceſſaria videbantur et oportuna cum magna inſtancia. Et precipue circa hanc ciuitatem. Quintus ab eiſdem acceptaretur. Que omnia et ſingula hic replicare longum eſſet valde et tedioſum.

Et quia alias tam per magiſtrum Hainricum quam per noſtras litteras fuerunt explicata. quibus articulis lectis et aperte dictis noſtris perſuaſionibus per interpretem grecis declaratis. habitoque inter ſe conſilio dixerunt quod vellent videre articulos et ſupra

dictis noſtris mature deliberare. ac ſic in ſequenti nobis congregacione reſpondere. quod et fecerunt. Cedulam nobis in effectu quinque puncta continentem offerentes. In primo petebant vt prohemium decreti quod eis dederamus aut totaliter tolleretur aut ſaltem corrigeretur. taliter vt in eo poſſint contenti remanere. In ſecundo vt cum eiſdem honoribus diſpoſicionibus et fauoribus quibus acceſſuri erant ad eccleſiam noſtram reducerentur ad propria. dato etiam caſu quo vnio non ſequeretur. quod precipue intelligebant de expenſis. In tercio petebant primum articulum in decreto contentum aliqualiter moderari videlicet ſi contingeret aliquos dominos reges. et principes. tali ſynodo non adeſſe. nec vere nec repreſentatiue propter aliquas cauſas quod non propter hoc intelligantur facere promiſſa. In quarto petebant ſecuritatem in eundo. ſtando. et redeundo a regionibus et ciuitatibus. per quas tranſire aut in quibus ſtare eos contigerit. In quinto quod iuſticia et punicio ſuorum delinquencium ad ipſos pertineret et non ad noſtros.

Quoad primum articulum interrogauimus primo cur vellent illud prohemium tolli aut in quibus vellent ipſum corrigi. Reſponderunt quia nacioni et eccleſie noſtre valde iniurioſum. Diximus in quo vel in quibus. Reſponderunt in tribus precipue. Primo in eo quod ſynodus veſtra videtur ſe appellare matrem omnium chriſti fidelium et per conſequens quia non eſt filius niſi per obedienciam et acceptacionem ſuorum dogmatum. non eſt chriſti fidelis. Secundo in eo quod eodem contextu ſermonis fit mencio de nobis et de bohemis. Tercio in eo quod contingit nos cum bohemis in racione diſſidii. Circa predicta tria verba multa diximus. per que clare oſtendimus nullam iniuriam in predictis contineri. verumtamen ipſis in ſua opinione perſiſtentibus et omnino ad rupturam omnium tractatuum. niſi vt petebant faceremus tendentibus. Ad vltimum fecimus et promiſimus. prout hec ſancta ſynodus poſtmodum approbauit et confirmauit. Ad ſecundum articulum videlicet de expenſis in redeundo. eciamſi vnio non ſequatur. Et ad quartum de ſecuritate in eundo. ſtando. et redeundo. Et ad quintum ſimiliter de punicione ſuorum delinquencium per ſaluum conductum plene prouidimus poſtmodum per hanc ſanctam ſynodum conceſſum. Ad tercium autem articulum diximus quod de principibus Regibus et dominis et eccleſie prelatis nos nullo modo poſſe conſentire quin ſaltem interſint repreſentatiue vt patet ex primo capitulo et ex declaracione quid eſt ſynodus ycumenica et vniuerſalis. Poſt hec concordauimus de tempore et forma criſoboli in quo concordando eciam multum temporis expoſuimus. Quoad ciuitatem vero Baſilienſem obtinendam licet plus quam in omnibus aliis inſudauimus nichilominus in fine nichil obtinere potuimus. Quod autem ab hac ciuitate retraxit nunquam ſcire aut percipere ad liquidum potui. niſi forte coniecturas aliquas quas approbare non audeo nec referre. Ne forte ab aliquibus non vt coniecture ſed vt vere cauſe accipiantur. Dum forte non eſſent preter difficultates predictas. Addebant nobis et alias duas. videlicet de loco et preſencia pape in concilio. et quod ſicut de tempore ita de loco ydoneo ad quem papa et ipſi commode poſſent accedere concordaremus et concluderemus ibidem de eiſdem et hoc totum faciebant ad inſtanciam et promocionem domini Criſtoferi nunc Turonenſis epiſcopi qui illuc ex parte domini noſtri cum galeis Venetorum cum quibus et nos aduenerat. Hic vt publica fama laborabat et eciam opera demonſtrabant ad nichil aliud venerat niſi vt impediret. directe vel indirecte. Hec concordata et concluſa. Perſuadebat enim Imperatori et Patriarche et aliis quod non acceptarent decreta concilii. primo propter inpoſſibilitatem exequendi ea que promiſſa ſunt. Allegabat enim quod concilium nullas pecunias haberet nec erat in poteſtate habendi. Et ſic quaſi per annum ſteterat ad congregan-

gregandum cum maximis laboribus et extorſionibus a perſonis particularibus octo millia florenorum. quid faciet aut quando poterit aut vnde trecenta millia in hac noſtra neceſſitate colligere. Allegabat ſecundo parcialitatem concilii aſſerendo quod hoc non faceret propter amorem et caritatem vnionis aut cum intencione promiſſa exequendi ſed ſolum propter prolongacionem concilii. vt videlicet ſub fama et fauore aduentus grecorum cum aliam legitimam cauſam perſiſtendi non haberent diucius perduraret. Et he due perſuaſiones erant quaſi duo iacula mirabiliter tranſſigencia cor Imperatoris et Patriarche et aliorum. Et precipue quia Criſtoferus habebat duos ex hiis qui hic fuerant grecos. dictorum ſuorum confirmatores. videlicet illum abbatem Yſydorem et Emanuelem diſſipatum. qui Criſtofero adherentes. fuerunt nobis pro tunc in omnibus aduerſantes. Vnde et cum factum fuit. primo quod mercatores ad quos littere concilii dirigebantur nolebant nobis de cambo reſpondere. In tantum preualuerunt verba Criſtoferi. quod eciam Demetrius Paleologus et Iohannes diſſipatus qui partem noſtram tunc fortiſſime fouebant titubare viſi ſunt. Vnde et nos venientes conſulebant. vt eciam nos viſis imperatore et patriarcha recederemus. Quia dicebant iam bene percepit imperator quod Criſtoferus verum dixit. Et quod ſynodus non preter promiſſa adimplere et quod non veneramus niſi ad tempus redimendum. et ad prolongandum concilium Baſilienſe. quodque de iſto cambio nouem millia florenorum non erat niſi quedam fictio. Et multa alia. que abſque dubio et oculos lacrimis et cor noſtrum multa amaritudine repleuerant.

Verum cum in facto dicti cambii fuiſſet bonum appoſitum remedium et per nos eſſet ſufficienter ſatisfactum. ad verba Criſtoferi imperatori et patriarche et aliis oſtendendo modos habendi pecunias. Et per opera preterita que ipſum ſacrum concilium inennarrabili cum feruore erga pacem chriſtianorum in diuerſis partibus peregerat. Amorem et caritatem quem habet ſacrum concilium erga eccleſiarum Chriſti vnionem. Tandem predictas duas difficultates in medium ipſe Chriſtoferus poſuit. vt videlicet inſtarent pro preſencia pape et pro loco aliquo ydoneo. Et tantum in his duobus fixi eſſe videbantur. vt niſi voluntati eorum conſentiremus omnem vellent omnino rumpere tractatum. vt enim vidit Criſtoferus ſe non poſſe ex toto noſtra impedire negocia. vertit ſe ad perſuadendum grecis. preſenciam pape in concilio tanquam omnino neceſſariam et quod ſine papa nichil poſſet fieri aut concludi. Et vlterius dicebat quod papa nullo modo poſſet exire Ytaliam tum propter ſuas infirmitates tum propter indiſpoſicionem concurrencium temporum. Et ita per medium preſencie pape querebat habere locum in ytalia. quibus tandem poſt multa reſpondimus quod omnino impoſſibilia a nobis peterent. quia non erat in poteſtate noſtra obligare papam. vt ſit vel non ſit preſens. et iam in preteritum multos pro hac preſencia labores impenderat. Et ita certi ſumus quod faciet in futurum. Vos eciam domini eritis in concilio celebrando in quo ſi non aderit dominus noſter. poteritis cum aliis dominis de concilio procurare. vt preſens ſit vel nos ad ipſum accedendo vel ipſe ad nos. Verumtamen attenta optima ſue ſanctitatis diſpoſicione. de ceteris omnino credere et firmam ſpem habere. quodſi ycumenicum concilium eciam in Anglia vel in Hybernia celebraretur legitimo et manifeſto ceſſante impedimento ſanctitas ſua tante congregacioni non deerit.

Similiter de loco diximus. quod nullam poteſtatem habeamus niſi de Baſilea. pro qua iterum atque iterum inſtitimus viis et mediis nobis poſſibilibus. Et cum nec ipſi a nobis nec nos ab ipſis preter ſupradicta poſſent vel poſſemus obtinere vix et magnis laboribus in diſpoſicione decreti remanſimus.

Verum in receſſu magiſtri Hainrici tam imperator quam patriarcha permaxime inſtiterunt. Vt prefatus magiſter Hainricus ſacro concilio exponeret deſiderium ipſorum quod habent tam circa loci habilitatem quam preſenciam pape. Et quod ſupra hoc ipſorum ſupplicatorias litteras cum omni reuerencia preſentaret. Acceptauit magiſter Hainricus et vt credo ita fecit. Licet prefatus Criſtoferus. qui anno reuoluto Conſtantinopoli rediit. ſeminauerit oppoſitum dicendo imperatori et patriarche quod magiſter Hainricus nichil dixerat. Et quoad litteras ipſorum dixerat vel dicebat. Quod dominus legatus et alii qui currum concilii conducebant et receperant et occultauerant. Nec ea ad noticiam publicam concilii venire permiſerant. de quo illi domini ſatis perturbabantur. Cum autem eſſemus inter deputatos ad concludendum omnia. et ad inponendum finem tractatibus viſum fuit bonum mediatoribus. et aliis deputatis grecorum vt dominus Criſtoferus aduocaretur. ſi forte vellet aliquid dicere Placuit nobis. Affuit Et cum ex quadam cauſa noſtrum decretum legeretur. peruentumque fuiſſet ad illam clauſulam. Vt preterito enim ſereniſſimus imperator grecorum. et patriarcha Conſtantinopolitanus. per noſtros requiſiti ſunt oratores. Mox tres inſignes viros &c. Statim dixit quod decretum non dicebat verum. in eo quod dicebat Mox. quia non ſtatim aut mox. ſed bene poſt decem menſes Imperator et patriarcha miſerunt ambaſiatores. Diximus vt modeſte loqueretur. quia hec non fuerunt verba noſtra. ſed ſacri concilii. Replicauit quodſi eciam eſſent verba X. conciliorum. quod propter hoc nichilominus non erant vera. De quibus iniuriis et temeritate viri multum ſcandalizati fuimus. nos et omnes audientes.

Verumtamen retentis animis noſtris primo declarauimus Quod. Mox. ſtatim. Continuo. et alia ſi qua ſunt in quandam diſtanciam temporis ſignificancia. In ſcripturis diuinis et eciam legibus. non ſemper ad execucionem rei quibus adiunguntur. ſed ad promptitudinem animi exequentis referuntur. Et quod eciam parua diſtancia in rebus arduis pro nichilo computatur. Poſt hec diximus. ne forte ad vlteriores veniremus diſſenſiones. Quod cum domino Criſtofero nichil tractare haberemus. quia non eramus miſſi ad ipſum nec cum propoſito. verum ſi ipſe vellet nobis aliquid dicere vel aliqua proponere vel vos ipſi vel nos ambabus partibus. quod hoc fiat in preſencia notariorum. vt conſtare poſſit. tam concilio quam pape. Quid et qualiter quiſque noſtrum loquitur. aut quid vult aut procurat. quia non credimus quod ſit miſſus. ad corrigendum hec decreta Concilii aut ad iniuriandum eidem. ſicut nec nos ad iniuriandum domino noſtro pape. Prout nec nos cum quibus nos negocia tractare habuimus. Nec aliquis alius vſque in preſentem diem poteſt nos arguere ſiniſtre aut inhoneſte dixiſſe aliquid contra dominum noſtrum. quod nec in futurum facere intendimus gracia dei.

Et reuera Reuerendiſſimi patres quod ita fecimus et quoad perſonam meam ſum contentus vt fiat inquiſicio diligens tam apud imperatorem et patriarcham quam apud omnes ceteros quia deo teſte apud illas gentes. ita ſtudui ſeruare et promouere honorem ſanctiſſimi domini noſtri ſicut et ſacri concilii. Saluus ſemper auctoritatibus vtriusque quod tamen Criſtoferus non fecit. Quia et tunc anno reuoluto. dum Conſtantinopolim rediit. talia de hoc ſacro concilio. et de ipſius ſuppoſitis. maximeque de Reuerendiſſimo domino meo legato Cardinali ſancti Angeli referebat. Eciam aliquando michi quod vix poſſem talia cogitare in conſciencia mea et multo minus enarrare. Predictis igitur ſic et taliter concordatis in die S. Andree ad maiorem concluſorum firmitatem. congregata magna multitudine tam latinorum quam grecorum. inſuper dicta eccleſia reſurrectionis dominice coram notariis. et teſtibus expoſitis. tam in latino. quam in greco.

Con-

Concluſis et concordatis inter nos duo mediatores. qui perſonam imperatoris repreſentant. nomine imperatoris nobis exhibuerunt criſobolum cum bulla aurea. Similiter et metropolite quidam et ſacerdotes ſeculares nomine patriarche litteras parochiales Econuerſo nos eiſdem obtulimus. decretum et ſaluum conductum ſigillis noſtris ſigillatum et firmatum. prout conueneramus cum eiſdem. Quibus peractis et completis. de conſenſu et bona voluntate. omnium trium noſtrum venerandus magiſter Hainricus menger ſe ad iter preparauit. Et ita cum galeis redeuntibus venecias cauſa redeundi ad hanc ſynodum iter ſuum in nomine domini arripuit. Cuius reditum non ſolum vtilem. ſed omnino neceſſarium omnes ſimul iudicauimus. tum propter recambium pecuniarum. quod in pera feceramus. tum propter relacionem geſtorum et confirmacionem promiſſorum per nos ibi factarum vt premittitur. Que omnia vt poſtmodum patuit per effectum glorioſe et feliciter adimpleuit.

Poſt receſſum vero magiſtri Hainrici qui fuit vel ſecunda decembris. VI. vel VIII. die duo qui mediatores dicuntur. qui omnia nomine imperatoris tractant et gubernant. venerunt prope domum habitacionis noſtre ad monaſterium S. Theodoſie et fuerunt nobiſcum locuti ſuper Ambaſiatis hinc inde mittendis pro congregacione eccleſie orientalis ad Conſtantinopolim. Et in effectu inſtanter rogauimus quatenus in exequendis rebus nulla committeretur negligencia aut mora. Offerentes nos promptos et paratos ad omnem neceſſariam inpenſam iuxta concordata faciendam. Inprimis igitur et ante omnia ſoluimus eis octingentos ducatos. qui reſtabant eis ad ſoluendum iuxta promiſſa et obligacionem priorum ambaſiatorum. deinde miſimus circa principium Marcii duos nuncios grecos ad hoc ſacrum Concilium, cum litteris continentibus plenam informacionem de omnibus per nos geſtis ob maiorem ſecuritatem. ne forte aliquid accidiſſet conſocio noſtro magiſtro Hainrico. Qui tamen nuncii vt poſtmodum percepimus. male ſe habuerunt in acceleracione greſſus ipſorum ad ſanctam ſynodum. Quia vero imperator in vltimo ſuo criſobolo ſeu littera aurea. quam magiſter Hainricus menger ad hanc ſanctam ſynodum detulit. Voluit vt inſtantiſſime a nobis petebatur ſe referre ad complendum prout in decreto continebantur. Diximus ſuper modo exponendi pecunias et ſecuritatem ipſarum. Quod ex quo imperator non ſe retulerit ad decretum. quod oportebat dare nobis caucionem et ſecuritatem ſuper exponendis pecuniis. caſu quo ipſe non perficeret promiſſa et concordata. Quam peticionem noſtram ipſe imperator et ſui multum egre tulerunt in tantum quod nec verbum ſuper dicta ſecuritate audire volebant. Nos vero quanto magis videbamus eos et rogare tanto magis inſtabamus proteſtantes. quod per nos non ſtabat. quando pecunie tempore debito iuxta exigenciam rerum parate eſſent. Stetimus autem in hac contencione a principio menſis decembris quaſi vſque ad medium Marcii. Et finaliter aliam non volentes obtinere ſecuritatem contenti fuimus de vna littera quam proſtrigma vocant ſubſcripta manu imperatoris. de cuius eciam ſubſcripcionis recognicionem. voluimus habere fidem notarii cum teſtibus. Cuius littere ſeu cedule et eciam fidei notarii tenores ſunt penes me.

Poſt dictam difficultatem. cum parati eſſemus tradere pecunias pro ambaſiatoribus miſerunt nobis predicti mercatores cedulam taxe. quatenus videlicet cuilibet ambaſiate tradere deberemus. Qua viſa et examinata ſatis mature et cum conſilio mercatorum peritorum reperimus taxam excedere vltra medietatem debitam. De quo non modicum admirati. diximus imperatori quod taxa non eſſet debita neque congrua. quare non tenemur niſi ad neceſſarias inpenſas. non poteramus vltra facere. quam exigat debitum. Re-

ſpondit

ſpondit quod taxa non erat tantum pro expenſis Ambaſiatis ſed eciam et maior pars erat pro muneribus dandis principibus et dominis ad quos mittebantur. Diximus quod non eſſet de intencione concilii attrahere principes et dominos maxime eccleſiaſticos eccleſie orientalis muneribus. ſed tantummodo de neceſſariis prouidere ambaſiatoribus laborantibus pro Congregacione in Conſtantinopoli fienda. Reſpondit quod oportebat eum ſeruare conſuetudinem orientalium qui nunquam mittebant ambaſiatores ſine muneribus. et quod ſuorum ambaſiatorum qui ſupererogare per ambaſiatas ad procurandum predicta ſupererogaret de ſuo. valde turbatus fuit in tantum quod michi dicebat quod eſſet cauſa deſtructionis tocius negocii. Cum autem hec diſceptacio fieret per plures dies et ſeptimanas non poſſem ad voluntatem ipſorum inclinari.

Circa feſtum S. Martini ſuperuenit Criſtoferus iam ſepe nominatus more ſolito impoſſibilitatem concilii. quo ad execucionem promiſſorum et multa alia que ob reuerenciam huius ſancte ſynodi et Reuerendiſſimi domini mei legati hec pro nunc ſubticeo enarrare. Perſuadebat eciam viis omnibus vt ad papam mitterentur de maioribus et nobilioribus vtriuſque ſtatus. et cum ſanctitate ſua quia potens erat adimplere omnia componerent. Promittebat eciam hiis qui mitterentur inpenſas largiſſimas et tanto vberius quantum perſenſerat me denegare inpenſas iam ſupra nominatas. Ego igitur conſiderans diſpoſicionem negociorum et condicionem rerum. et precipue ne alius iohannis diſſipati loco mitteretur. quem maxime prefatus dominus Criſtoferus refutabat annui et ſolui pecuniam quam petebant cum condicione et promiſſione quod nichil quam concordata in decreto concilii attemptarent. quodque haberent poteſtatem tempus prorogandi ſi opus eſſet per totum menſem ſeptembris. Receſſerunt itaque cum galeis venetorum et venerunt ad dominum noſtrum. et fecerunt omnia que r. p. p. nouerunt.

Scripſi pro tunc pleniſſime ſacro concilio de occurrentibus per dictum iohannem et modum veniendi ipſorum et ad quid. Poſt hec de menſe februarii circa carniſpriuium venit iterato nuncius de Duracio. qui primo veniens offerens huius S. ſynodi litteras ſalui conductus et decretum prout conueneramus. et alia que primo receperam. Attulit eciam et multas litteras dominorum particularium huius ſacri concilii. quarum aliqua michi aliqua bone memorie domini Symeonis. Aliqua communiter vtrique dirigebantur. Ex quibus plene fui informatus de hiis que hic pro tunc agerentur. tam circa eleccionem loci quam circa habendas neceſſarias inpenſas.

Et quia ſepe imperator et patriarcha loquebantur michi ſuper facto loci. ex informacionibus eciam dictis ſupradictarum litterarum cepi loqui ipſis temptatiue de ciuitate Auinionenſi. declarando habilitatem et condiciones illius ciuitatis. At illi ſtatim dixerunt non eſſe cogitandum de loco illo cum non ſit in decreto conprehenſus. Et cum dicerem prout occurrebat. quod ymmo comprehenſus erat per illam clauſulam. loca nominata ſunt Calabria Anchona vel alia terra maritima. Reſpondebant quod alia terra maritima intelligitur in ytalia. Dicebam quod illa clauſula vel alia terra maritima ſtat abſolute et non determinatur per ytaliam Preterea hoc patet ex ipſo ordine nacionis locorum. Quia primo fit mentio de locis maritimis. ſecundo de locis in ytalia. Tercio de locis extra ytaliam. cuius ordinis particule diſtingui debent. Loca nomina ſunt Calabria. Anchona vel alia terra maritima. Et hec eſt prima particula. Deinde Bononia. Mediolanum vel alia ciuitas in ytalia. Et iſta eſt ſecunda particula. Deinde extra ytaliam Buda in Vngaria Wyenna in auſtria et ad vltimum Sabaudia. non excludit aliquam ciuitatem ytalie. Ita ſimiliter illa clauſula. vel alia terra maritima. non excludit aliquam terram

circa

rca mare. Dicebant ad hec quod in contractibus amicabilibus et pacis attendenda ſit ıcius intencio quam verba. Semper autem intencionis noſtre fuit minus elongari a pa- ia noſtra quantum eſſet poſſibile. propter hoſtes quos habemus. vſque ad portas ciuita- ;. Et cum Martino nunquam condeſcendimus vltra Anchonam. Et hec intencio noſtra iam exprimitur ex vltima clauſula vbi dicitur ad vltimum Sabaudia. Quia nullo modo ıſtre intencionis erat trahi longius quam Sabaudia ſit. Item ſi illa clauſula ſic indeter- inate intelligitur. poſſet me trahere concilium adhuc longius ad Yſpaniam. ymmo ad ıgliam. et Daciam et Yberniam. Et vt dicamus vſque ad fines terre que nullo modo dunt in concepcione ſapientis. Concludebant igitur non eſſe cogitandum de loco illo m non ſit comprehenſus ſecundum intencionem decreti. Recolo me hanc diſceptacio- m de Auinione. pro tunc diffuſe ſcripſiſſe Reuerendiſſimo domino legato. prout recen- ıs tunc quam nunc occurrebant memorie per ſupradictum nuncium. qui receſſit a me ia quarta in capite ieiunii et eciam per quandam nauem ibat. que ibat venecias.

Scripſi ſacro concilio de omnibus occurrentibus pro tunc ſpecialiter de litteris in- lgenciarum quas idem nuncius michi attulerat. quomodo non poterit ipſas exequi ſiue nunciare. tum quia ſolus tum non habebam in partibus illis aliquos idoneos quibus po- committere predicacionem ipſarum. tum quia valde fuiſſent ſcandaliſati greci. tam ex is indulgenciis quam eciam ex aliquibus verbis in litteris indulgenciarum poſitis. ſicut de prohemio decreti fecerant. Poſt hec in quadrageſima ſc. prima die Marcii reuer- ; eſt ambaſiator. qui ad tres patriarchas orientales miſſus fuerat. Referens eoſdem pa- ırchas non poſſe concilio ycumenico adeſſe perſonaliter propter euidens et manifeſtum iculum vite. non ſolum ipſorum patriarcharum ſed eciam omnium qui ſunt in orien- ſub obediencia ipſorum conſtituti. Attulit nichilominus procuratoria in quibus quilibet riarcharum conſtituebat loco ſui duas ſollempnes perſonas. Que procuratoria cum vi- em. iudicaui ea eſſe inſufficiencia. quia non dabant procuratoribus plenam et liberam eſtatem concurrendi cum ycumenico concilio. Et acceptandi ea que in eo conclude- tur. ſed referunt eos ad diuinas ſcripturas ad ycumenicas precedentes ſynodos. ad diciones apoſtolorum et ſuorum ſanctorum patrum. Quod ideo fecerunt. quod in diui- ſcripturis non reperitur verbum proceſſionis vocaliter attribui ſpiritui ſancto reſpectu . nec in precedentibus conciliis ycumenicis reperiri putant articulatim et concluſiona- ter declaratum ſpiritum ſanctum a filio procedere. Sanctos eciam apoſtolos non tradi- e clarum eſtimant. Quod autem ſe referunt ad determinacionem ſuorum ſanctorum rum. hoc faciunt ad excludendum Auguſtinum et alios ſanctos doctores et patres la- ıs. et vt inhereant verbis non ſentencie Iohannis Damaſceni qui apud eos magne toritatis habetur et ſanctitatis. Vnde referre procuratores ipſorum ad predicta iuxta rum intencionem nichil aliud eſt quam dicere quod ſtent in ea opinione ſeu credu- e quam ſit iniurioſa quidem reputaui. Quia aſſerunt eccleſiam Romanam feciſſe ad- onem in ſimbolo. et ſic receſſiſſe ab eccleſia et feciſſe diuiſionem ipſis in profeſſione ere et illeſe fidei remanentibus.

Quibus ſic perceptis ſtatim acceſſi ad imperatorem et patriarcham declarans eiſdem licta. et ſupplicans vt apponant remedium cicius quam fieri poſſet. Imperator autem tum inſtitit pro defenſione predictorum. precipue excuſans predictos patriarchas racio- ruditatis et inexperiencie in rebus agibilibus. Sunt enim in partibus valde indoctis. uibus non conſueuerunt fieri huiuſmodi actus. nec inſtitui huiuſmodi procuratores. quod hoc non ſufficiebat. quia maieſtas ſua ſciebat ruditatem ipſorum. Et per con-

ſequens prouidere debebat quod res eo modo venirent quo promiſſe ſunt et conpactata. Promiſſum eſt enim et compactatum quod prefati patriarche debent venire perſonaliter. Et ex quo non poſſunt. vt refertur. ſaltem debent mittere eo modo quo alii videlicet cum plena poteſtate et mandato. valato in iuramento et aliis clauſulis oportunis. Et in effectu circa hoc fuerunt multa dicta hincinde. Et finaliter cum ſupplicacionem pro bona expedicione negociorum. vt predicta procuratoria emendarentur. Offerremque expenſas pro nuncio vel nunciis. Dixit imperator. quod ſi nuncii deficerent in termino aduenientibus galeis. ibimusne nos non expectatis nunciis. cum iſtis litteris. vel expectabunt galee. quouſque reuertantur. Reſpondi. Quoad expectacionem galearum nullam commiſſionem habeo. nec poſſum aliquid promittere. An autem debeatis ire ſine reparatore litterarum iſtarum conſulere non valeo. Iam dixi quid michi apparet de eis. Si venturi domini Ambaſiatores cum galeis iudicauerint ipſas ſufficientes bene quidem. ſi autem non. tunc maieſtas veſtra faciet prout ſibi viſum fuerit. Conſulo tamen. vt interim diligencia fiat pro ipſarum reparacione. Supplicaui: eciam quod maieſtas ſua taliter expediret negocia ſua. quod galee. poſtquam veniſſent. non haberent occaſionem longam moram protrahendi in Conſtantinopoli propter multiplicacionem magnarum expenſarum euitandam. Stetit et nichil pro tunc concluſit in facto dictarum litterarum. Sed dixit quod vellet cogitare et poſt meam ſollicitacionem ſteti quaſi per menſem. et de hoc nichil michi dixit nec mandauit.

Verum tercia die Aprilis miſi pro me et dixit. quod de conſilio et voluntate mea diſpoſuerat mittere ad patriarchas pro ipſarum litterarum reparacione. Quare detis expenſas pro duobus nunciis. quorum vnus ibit per terram alter per mare. Reſpondi quod tempus ſit breue nec poſſibile ſit dictos hic adeſſe in termino. Nichilominus dabo expenſas. tamen tali condicione videlicet ſi galee concilij venient et erunt hic in termino et deficientibus dictis nunciis. domini ambaſiatores non eſſent contenti de litteris quas habetis. nec vellent maieſtatem veſtram vltra terminum expectare. quod ex tali conſilio meo voluntate et dacione expenſarum. nullum ſacro concilio vel michi preiudicium generetur. quin ymmo quelibet parcium remaneat in terminis ſuis. Que condicio cum ſibi non placuiſſet nec eam voluiſſet acceptare. Incidi in ſuſpicionem ne forte me vellent aliquo modo implicare aut inuoluere. et deficientibus in terminis excuſare ſe ſupreme grauando partem noſtram. Et ſic ſteti ſuper me dicens, quod abſque tali condicione nullo modo vellem dare impenſas. quia non intendebam pecunias eccleſie emere grauamen eccleſie dampnum et verecundiam meam. Et hoc modo pro tunc finem fecimus. nec vlterius fecit michi mencionem ſuper dictis nunciis mittendis. Fui tamen informatus certitudinaliter quod ipſos expediuerat et miſerat.

Poſt hec appropinquante termino et iam tranſacta medietate menſis May Mediatores nomine imperatoris petiuerunt a me pecunias. pro quibuſdam prelatis congregandis. Denegaui eis dicens. quod iam terminus inſtabat ad X. dies. infra quos principalia capita ſc. patriarchas impoſſibile erat perſonaliter vel interpretatiue iuxta promiſſa adeſſe. Quare ſuperfluum michi videbatur alios propinquiores conuocare exponere pecunias in vanum. Et ex tunc deſtiti eis dare pecunias. quantumcunque peterent vſque ad aduentum primarum galearum. et eorum qui huius ſacri concilii ambaſiatores aſſerebant. Dixeram tamen eis et promiſeram. quodſi negocia ex vtraque parte proſecucionem haberent. quod in fine reſtituerem eis quidquid expoſuiſſent interim. Adueniente autem termino ſc. fine menſis May cum nulla noua ab aliqua parte haberentur neque a concilio neque ab ambaſia-

baſia-

baſiatoribus ſc. Iohanne Diſſipato. et ſocio ſuo. vltra quam dici poteſt admirabantur omnes. Et iam reuera ego palam vel in publicum pre verecundia ambulare non audebam. omnes enim greci pariter et latini ſubſannabant me. et digito oſtendebant quocunque me verterem. Durante igitur hac triſticia mea. et cogitante quid agere deberem. ſtare vel recedere. Ecce circa feſtum Iohannis baptiſte quidam Ianuenſis veniens de Ianua. Conſul ſc. de maſtri. aſſerebat pro vero quod viderat in Ianua quaſdam galeas. parari et armari. nomine ſacri concilii. et quod in breui Conſtantinopolim applicarent. Que noua multa conſolata ſunt non ſolum me ſed et Imperatorem et patriarcham. ad quos ipſum perduxeram. et omnes et totam ciuitatem. iſta noua ſucceſſiue fuerunt confirmata per multas litteras mercatorum de Ianua.

Durantibus autem iſtis nouis et ſpem nobis quaſi firmam prebentibus de bona negociorum execucione circa finem Iulii vel principium Auguſti ſi bene recolo ſuperuenit de curia domini noſtri pape quidam mercator grecus Trapezundes. aſſerens litteras Iohannis diſſipati ad Imperatorem. et ad me directis effectualiter continebatur. quod ciuitas Florencia erat de vnanimi conſenſu ſacri concilii et pape pro ycumenico Concilio celebrando electa. et quod indubitanter omnes in ea concurrerent. quodque multi Cardinales et prelati curie iam illuc ſuas res tranſmiſerant. De quibus in veritate nouis non ſolum conſolati vt ex primis ſed conſolatiſſimi remanſerunt omnes. non tantum propter electiſſimam ciuitatem quam omnes optabant quam propter vnionem et concordiam electionis ex qua bona videbantur procedere.

Et vlterius cum nec noua ad quam ciuitatem ille galee pro firmo tendere deberent. nec ſecunda quibus galeis Florenciam perduci deberemus declararent. Sperabamus ſecunda noua confirmare prima. Et illas galeas Ianue preparatas ordinatas fore ad conducendum nos ad portum Pyſanum. Confirmabant quedam hoc particulares littere michi ſcripte de Bononia. que aſſerebant iam ambaſiatores ſacri concilii tranſiſſe Florenciam. ad intrandum in portu Pyſano galeas pro huiuſmodi Paſſagio faciendo preparatas. De preterita itaque triſticia noſtra et de leticia conſequenter ex predictis nouis ſubſecuta. Recolo binas ad hanc ſanctam ſynodum litteras deſtinaſſe. que an preſentate fuerint penitus ignoro. Receptis autem predictis litteris Iohannis diſſipati. quaſi totaliter Imperator et patriarcha certificati de execucione rerum ceperunt ſe ad iter diligentiſſime preparare. Quibus ſic ſe habentibus dum quadam die circa medium Auguſti eſſem cum Reuerendiſſimo domino patriarcha hora veſperorum ſuperuenit vnus dominus baiulus venetorum. Certe venerabilis vir aſſerens quaſdam litteras quas illico receperat. in quibus continebatur. Et quod certiſſime ycumenicum Concilium non Florencie ſed Padue vel in Vtino celebrare deberet de vnanimi conſenſu concilii et pape. et quod galee domini noſtri pape preparate Veneciis. in breui et illico eſſent venture. De quibus nouis ſatis admirati fuerunt omnes. non propter loca ſed propter variam nouorum continuam ſucceſſionem.

Cum itaque magna cum auiditate expectaremus euentum rerum. ecce inſperate tercia die Septembris apparuit quedam galea dicta baſcarda in qua remanebant domini epiſcopi Coronenſis Dignenſis et Portugalenſis. Et cum publica fama haberet eos tam ex parte ſacri concilii quam domini noſtri pape venire concorditer. Letus exiui eis obuiam ad galeam. Qui vt me viderunt gratiſſime et vt conambaſiatorem illi qui pro concilio ſe venire aſſerebant ſuſceperunt. Cum autem in domibus habitacionis ipſorum exhibuiſſent michi litteras Reuerendiſſimorum preſidencium credenciales nomine ſacri concilii ſcriptas a quibus et me aſſerebant coambaſiatorem predictorum admiratus de ſcribendi nouitate

 immo

immo dixi quare non ſcribuntur bulle ſub nomine ſacri concilii prout conſuetum eſt. Reſponderunt pro tunc in prima facie quia videlicet ſacrum concilium ipſis preſidentibus commiſerat celerem expedicionem ambaſiatorum. Vnde et propter feſtinum receſſum eorum. littere neque ſcribi neque bullari modo conſueto potuerunt. Interrogaui ſi littere que ad Imperatorem et patriarcham dirigebantur erant ſimilis bullacionis et ſigillacionis. Reſponderunt quod ſic. De quo fui peramplius admiratus. timens ne aliquid lateret prout poſtmodum apparuit.

Vna alia vice interrogaui prefatos dominos Dignenſem et Portugalenſem de Auinione et de galeis inde venturis. prout ſepe per Ianuenſes habueramus noua. licet non aſſertiua neque firma Reſponderunt quod Auinionenſes obligauerunt ſe ad preparandum certe neceſſaria pro negociis iſtis grecorum. quibus non completis infra certum tempus concilium tenebatur et debebat ad alterius loci electionem procedere. Et ita ipſis Auinionenſibus non complentibus premiſſa fore factum. Item propter Iohannis diſſipati proteſtaciones qui ſepius proteſtebatur de Auinione tanquam de loco non comprehenſo in decreto. et quod nullo modo Imperator et patriarcha illuc accederent. quique expenſe ſi que fierent pro illo loco eſſent omnino perdite. Ne igitur propter locum tantum bonum obmitteretur ſacrum concilium coactum fuit. ad alterius loci electionem procedere. et quia iam terminus inſtabat neceſſe fuit vt eo modo eligeretur quo electus eſt videlicet ſub diſiunccione Florencia vel Vtinum que videbantur prompte. vel alia quecunque ciuitas in decreto comprehenſa. que primo vellet occurrentes expenſas inpendere. Interrogaui ſi huiuſmodi diſiunctiua electio. Florencie vel Vtini facta fuiſſet concorditer per totum concilium. Reſponderunt quod non ſed per ſaniorem partem. Dixi ſi iſta ſanior pars erat maior vel minor pars concilii. Dixerunt quod in illo actu illa pars ſanior non accipiatur vt pars maior vel minor ſed vt totum concilium. quia termino ſtatuto adueniente in aliqua electione illa pars habet ius tocius que obſeruat terminos iuris. Et ſuper hoc demirauerunt michi poſicionem et determinacionem domini auditoris Polomar. Dicebant eciam quod non ſemper attendenda ſit multitudo ſed ſanior pars. clarum eſt autem illam eſſe ſaniorem partem in qua declinant maiores et ſapienciores multitudinis. Sicut eciam in hoc actu accidit. In quo preſidentes domini noſtri et alii maiores concurrerunt. et tanto ſanior eſt ab omnibus eſtimanda in quantum ſedes apoſtolica ipſe ſanctiſſimus dominus noſter papa et omnes cardinales tanquam ipſius curiam ipſam approbant et acceptant. Concurrenteſque cum ea execucione promiſſorum. Quam impoſſibile erat ſacro concilio aliter facere niſi. ſc. per medium ſanctiſſimi domini noſtri. et eo modo quo per iam dictam ſaniorem partem concilii concluſum eſt et firmatum.

Et cum dicerem quid de galeis de quibus ſuperius feci mencionem et de capitaneo ipſarum ambaſiatoribus cum eiſdem venturis certitudinaliter affirmabant quod nullo modo venirent et quod omnino illa pars deficeret in promiſſis. Interrogaui ſi adhuc illa pars multitudinis contradiceret minori. Reſponderunt quod multi iam et maiores de illa parte reuerſi ſunt ad noſtram et cottidie reuertuntur. Et vltimum cum videbunt ſe non poſſe adimplere promiſſa omnes in vnum concurrent. et nulla dei gracia erit varietas et contradiccio. Tantis igitur et talibus ymmo maioribus et pluribus quam hec exprimere poſſim auditis. precipue quod aliter execucio fieri non poterat. nec informatus aliter a ſancta ſynodo tantis patribus credidi. Et confirmabatur credulitas ex hiis Reuerendiſſimorum dominorum preſidencium. et aliorum qui michi particulariter ſcribebant. Quare de felici execucione rerum et vt aliquid particulariter dicam. quod labores venerandorum

ſocio-

ſociorum meorum in quibus alter ſiniuit. et mei non euaneſcerent in totum. immenſas deo retuli graciarum acciones. eiſdemque toto corde adheſi. et vnacum eis. atque particulariter laboraui. vt imperator et patriarcha cum galeis ſanctiſſimi domini noſtri omnino venirent. Et cum per antea ex cauſis ſuperius expreſſis. per multos menſes reſtrinxeram manum in dando pecunias imperatori. poſt aduentum ipſorum et de concilio eorundem dedi quod in preſatum reticueram. et ſucceſſiue cepi ſoluere ſecundum quod oportunum et neceſſarium videbatur.

Poſt predictos venit Archiepiſcopus Tarantaſienſis legatus domini noſtri cum galeis et magiſter Nicolaus de Cuſa cum eo. Et licet prefatus dominus Archiepiſcopus legatus prima vice qua eum viſitaui ſatis dure me recepit. et multa tam in genere quam in ſpecie dixerat in preſencia prefati magiſtri Nicolai et domini capitanei galearum domini noſtri. Nichilominus pacienter me habui. nec volui ad ſingula reſpondere niſi ad ea tantum que ad honorem ſacri concilii et eciam Reuerendiſſimi domini mei legati contingere videbantur. Et ſicut prioribus ambaſiatoribus in omnibus adheſi. Sollicitando imperatorem et patriarcham. vt nullo modo deſicerent quando venirent. Illico autem in aduentu dictarum galearum et prefati domini Archiepiſcopi inſonuit fama quod quidam heraldus veniebat in dictis galeis ad imperatorem cum multis litteris. Sed poſtquam cognitus fuit. ablatis omnibus litteris ab eo. fuit captus crudelique tortura et tormentis affectus. et tandem ſubmerſus. De qua re cum interrogaſſem quadam vice dominum Archiepiſcopum. reſpondit. verum eſt quod quidam malus homo inuentus fuit in galeis qui portabat multas litteras contra ſtatum dompninii Veneciarum. et contra ſtatum domini noſtri pape. ymmo et quod plus eſt. volebat incendere galeas. Dixi quid ergo factum eſt de ipſo. Reſpondit. quod nec viderat ipſum. nec ſciebat quod factum eſt de ipſo. Sed credit quod capitaneus et patroni galearum miſerint ipſum cum litteris quas habebat venecias vt ibi fieret iudicium de eo. quibus auditis. vlterius non interrogaui de hac re quaſi non pertinente ad me. Percepi tamen quod imperator fecit magnam diligenciam ad habendum ipſum. verumtamen in fine non profecit quia nec ipſum habuit nec vlterius ſcire potui. an viuus ſit vel mortuus.

Licet tamen ſic concurrerem cum predictis in procuracione aduentus grecorum ad Florenciam. nunquam tamen honorem ſacri concilii poſtpoſui. quin immo ipſum vbique defendi pro viribus pro quo eciam tunc laborare me credebam. Vnde et quadam die cum multa prefatus Archiepiſcopus Tarantaſienſis de concilio diceret in domo ſua et extolleret auctoritatem pape ſupra auctoritatem concilii et eccleſie coram magna multitudine reſtiti ei iuxta poſſe meum in faciem. Et cum tandem ex racionibus cogeretur confiteri eccleſiam eſſe ſponſam Chriſti et dominam eciam pape. Cepit querere vbi eſſet eccleſia illa que eſt ſine macula et ſine ruga. Et ſic ſucceſſiue incidit in articulum condempnatum. dicendo. quod eccleſia eſſet tantummodo predeſtinatorum et in gracia exiſtencium. Cui cum dicerem. quod aſſerit articulum contempnatum et quod ſi talium eſt tantummodo eccleſia. cum caput debet conforme aliis membris. talis eſt papa eciam. et cum talium eccleſia incognita ſit ſeculo. Similiter et papa erit incognitus quia nemo ſcit an amore vel odio dignus ſit. Et ita dominus noſter Eugenius incognitus erit mundo quantum ad ſuum papatum. et erit dubium apud omnes. an ipſe ſit papa eccleſie catholice. ſicut incognitum eſt et dubium. an ipſe ſit predeſtinatus ſiue in gracia conſtitutus. Re vera humiliter deſtitit et vertimus verba in aliam materiam.

 Simi-

Similiter quia ſupradicti domini Dignenſis et Portugalenſis, atque Nicolaus de Cuſa qui ſe pro ambaſiatoribus ſacri concilii gerebant in omnibus, proponebant dominum Criſtoferum epiſcopum Turonenſem Ambaſiatorem domini noſtri quod michi ſatis graue videbatur. Quadam vice nobis quatuor in vnum congregatis in Portugalenſ. dixi. nunquid non iuraſtis domini ſeruare honorem ſacri concilii. vbicunque fueritis. quomodo igitur proponitis vobis in omnibus dominum epiſcopum Turonenſem. qui eciam minor vobis in promocione et vltimus. Et narraui eis, quomodo alias nullo modo permiſeramus dictum dominum Criſtoferum nos in aliquo precedere. Et quomodo multi grecorum de hoc valde admirabantur. Reſpondit dominus Dignenſis, quod faciebant propter bonum pacis et propter caritatem que non emulatur. Et qui honorat caput honorat et membra. et multa talia Quibus dixi. ex quo vobis ita videtur, et vultis ita fiat. Ego autem ea que dixi. pro ſerenitate conſciencie mee et iuramento quo adſtringor ipſi ſacro concilio dixi.

Cum itaque omni ſollicitudine procuraretur expedicio grecorum. Ecce quodam mane inopinata fama impleuit ciuitatem. Iam ſacri concilii adeſſe in Conſtantinopoli galeas. Curro ad ſupradictos legatum et ambaſiatores dicunt michi ita eſſe. Illico percutitur cor meum inexplicabili triſticia. non propter aduentum ipſarum ſed propter diuiſionem concilii quam ſtatim percepi. et propter ſcandalum quod intuebar inde ſecuturum. ignominiamque eccleſie noſtre in illis partibus in quibus pene omnis nacio aduerſa eccleſie catholice que ſub celo eſt reperitur. Ibi enim preter latinos noſtros et grecos Turci Tartari Saraceni. Armeni Iacobite Georgiani Iohannite Neſtoriani. et alie innumere ſecte reperiuntur. que ibi habitant. aut ſaltim inceſſanter tranſeunt. Itaque quodammodo ibidem fit fama dignum quin illico ad predictarum gencium noticiam deducatur. Cogito itaque anxius quid agendum et certe iam nulli parcium cordi inſidet. ſed zelus domus dei que eſt eccleſia catholica omnia vincit. Et quia diuiſionem in concilio et inter concilium et papam. quem omnes ſupradicte naciones publice et deriſorie proclamabant, occultare aut palliare fas non erat ne ſaltem ipſa caritas veniencium ex parte eccleſie noſtre in ipſa diuiſione excisa videretur. Quod maximum nephas apud ſupradictas naciones reputatur. Rogaui et perſuaſi quantum potui ſupradictos legatum et primo venientes.° vt in ipſo primo aduentu ipſorum aliquos ex ſe vel ſaltim ex familiaribus cauſa viſitandi ad galeas mitterent. Et ita fecerunt Quia et ad galeas aliquos, et exitu de galeis vnuſquiſque ſuam familiam eis miſit obuiam. et vſque ad domum habitacionis deduxit cum oblacionibus ſolitis et conſuetis in talibus viſitacionibus fieri. De quo actu revera multum edificati fuerunt plurimi.

Statim autem audito aduentu dictarum galearum concilii. Capitaneus galearum pape cepit armare claſſem ſuam. et ad inuadendum galeas concilii. vt communis rumor et clamor populi inſonabat. Quod cum Imperator percepiſſet. ſtatim miſit ad capitaneum predictum mandando vt exiret galeas et quod nullam faceret nouitatem. Qui tamen nec exire galeas, nec deſiſtere ab armatura voluit. ſed preparauit totaliter quaſi vellet aggredi noſtros. Hortabatur eciam patronum galee Florentinorum. vt et ipſe pararet ſe. cum eſſent de eadem liga. ſed ille noluit dicens. quod non eſſent in liga contra eccleſiam. ſed tantummodo contra Ducem Mediolanum. Et cum ille diceret iſte galee ſunt Ducis Mediolani. Reſpondit non apparet in vexillis quod ſunt Ducis Mediolani ſed ſacri concilii Baſilienſis. Et recedens cum galea ſua a Conſtantinopoli. ſeceſſit in partem pere. Similiter et capitaneus noſter audiens preparacionem aliorum. multum honorifice et ſtrenue ſe parauit. ita vt iudicio omnium non debuiſſet timere partem aduerſam eciamſi in

duplo

duplo fuiſſet maior. Stantibus itaque partibus ſic armatis. Imperator mandauit ne aliquis inciperet aliquam nouitatem. Et tantum laboraui et laboraui quod tandem vtraque parcium iuramentum preſtitit. ne ſe inuaderent mutuo. aut in aliquo offenderent. Et ita ſecuritate reddita protenſis in altum vexillis eccleſie. cum maximo ordine et honore. concrepantibus tubis et machinis. aliiſque generibus muſicorum galeis ex parte ciuitatis Perenſis cum magna leticia vtriuſque ciuitatis populis. Claſſis noſtra portum Conſtantinopolitanum intrauit. et abſque dubio cum talibus ordine et apparatu vt eciam ipſi emuli et mirari et laudare cogerentur.

Poſt ingreſſum igitur claſſis noſtre in portum et deductionem dominorum in domus ipſis imperiali ordinacione preparatas. Illico ad Imperatorem curro. et patriarcham rogans et perſuadens. vt ad iſtarum parcium vnionem. et pacem intendant. Spondent ſe omnia quantum erit eis poſſibile facturos. Replicantur multi modi pacis. et cum nullus conueniens reperiretur. attentis fixis propoſitis parcium. introduxi apud Imperatorem et patriarcham materiam de loco Baſilienſi et perſuaſi omni modo michi poſſibili. et certe forcius quam vnquam ante feceram. precipue propter bonum pacis eccleſie noſtre. Sic enim dicebam. Venientes Baſileam omnis de eccleſia noſtra turbacio ſubmouebitur. omnia pacifice tractabuntur. et vt in domino ſperamus. omnia bono et deſiderato fine concludentur. Nullus eſt qui huic loco contradicat. ymmo et vtriuſque ambaſiatores hic iam exiſtentes ex parte ſacri concilii habent in mandatis. vt inſtent quantum poſſibile eſt apud maieſtatem veſtram pro Baſilea. Quid enim deo carius aut mundo placabilius et vtrique eccleſie pro preſenti vtilius et accepcius facere poteſt maieſtas veſtra. quam vnius loci acceptacione et noſtre pacem conſeruare et veſtre abſque dubio adipiſci. Cogitet maieſtas veſtra. quanto deſiderio quantoque feruore eccleſia noſtra pacem et vnionem eccleſiarum queſiuerit et indeſinenter querat. Rependat nunc vicem vicibus. conſeruet pacem eccleſie noſtre. vt ſuam quam tantopere querit adipiſcatur. Ecce conſenſus vnius loci pax toti chriſtianitati et vtrique eccleſie redditur. Sine cuius accepcione et noſtra vt vidimus rumpitur et veſtra abſque dubio non adipiſcetur. Quid plura. Tot dixi et tanta in preſencia ſui germani Conſtantini. et firmiſſime putabam me in vltimo obtinuiſſe. quod per duos antea annos et vltra non valueram obtinere.

Sed ſefellit me opinio mea quia vt hactenus renuit. et vnico modo reſpondit. ſe hoc nullo modo velle vel poſſe facere. Addiditque quod ſibi de hoc verbum non facerem vlterius. quia iam ſatis fuerat byennio ſuper hoc per me fatigatus. Quo reſponſo audito tacui. et tamquam deſperatus de quocunque medio pacis. deſolatus remanſi. Verumtamen in exitu a preſentia maieſtatis ſue continere me non valui. ſed dixi. eſtne hoc gratitudo maieſtatis veſtre erga eccleſiam noſtram. modo pecuniis et perſonis. modo pecuniis ne ab infidelibus vt reſiduum grecie caperetur conſeruauit. Quid dicet mundus cum audierit tantas pro vno loco factas propoſiciones. ex cuius accepcione tanta ſecutura ſunt bona. et mala ex ipſius reſutacione. nec attendiſſe maieſtatem veſtram. Nonne dicent omnes maieſtatem veſtram non ſolum curaſſe vnionem eccleſie veſtre cum noſtra ſed et noſtre procuraſſe aut ſaltem deſideraſſe diuiſionem. Sicut enim qui fame pereuntem cum poteſt non paſcit. occidit. et ſicut qui domui vicini accenſe non poteſt non ſuccurrit. accendit. Sic qui diſcordantes ad pacem. et concordiam cum poteſt non reducit. diuiſor eſt. ymmo tanto amplius maieſtas veſtra debet et tenetur conſeruare pacem et vnionem eccleſie. in quantum videt eam ſcindendam. quod deus auertat propter vnionem procurandam eccleſie veſtre cum noſtra. Reſpondit magiſter iohannes quod ſcripſi ſcripſi. nec vl-

tra

tra pro preſenti dico. tantummodo cogita de aliis mediis pacis. quia hoc non poteſt habere locum pro preſenti. Vt autem cum imperatore et patriarcha pro pace laborabam. ita eciam de vna parte noſtrorum curabam ei aliam. et non parcebam familie neque beſtiis. deus ſcit. diebus neque noctibus.

Quia vero hii domini mei in produccione aliarum bullarum coram imperatore et patriarcha. Eciam quandam bullam declaratoriam illos primos non eſſe nec fuiſſe ſacri concilii Ambaſiatores produxerunt. Illi audientes et maxime turbati querebant audienciam publicam pro iuſtificacione partis eorum. et ad grauiora procedendum ad promulgandum ſc. cenſuras et ſentencias pape in eos quos dominus Tarantaſienſis ſecum attulerat. quod ſi illi ita feciſſent. certe et illi ſimiliter feciſſent. qui non minores ſecum ſacri concilii habebant ſentencias. que res abſque dubio fuiſſet perpetui ſcandali. et tanta irriſio fidei noſtre et eccleſie apud ſupradictas naciones. quod reuera lingua humana non poſſet exprimi. Laboraui igitur et perſuaſi vni parti et alteri quantum potui. et eciam apud imperatorem et patriarcham ne conſentirent huiuſmodi publicis audienciis. Et ita gracia dei et bonitate atque prudenciis duarum predictarum parcium factum eſt. qui incomparabiliter longe me altius intelligebant quantum ſcandalum fidei noſtre. ſi vna pars papam altera concilium. vna caput altera corpus quot contumeliis ſine quibus tales actus fieri non potuiſſent. maculaſſet.

Tractarunt itaque ſupradicte partes res ipſis commiſſas quoad publicam iudicio meo quantum fieri potuit honeſtiſſime et quoad concordiam. Credo quod fuiſſet medium honeſtum repertum niſi limitate et reſtricte commiſſiones dominorum. a quibus miſſi fuerant obſtitiſſent. In concluſione igitur poſt multos tractatus et dies inſtante vtraque parte pro ſua expedicione. Tandem imperator et patriarcha concluſerunt velle ire cum illis qui primo venerant. et hoc propter conuenciones et pacta. que nouiter iohannes diſſipatus et Emmanuel miloti ſocius eius cum domino noſtro in Bononia concluſerant. et ita ſuam voluntatem et concluſionem partibus declarauit. Qualiter autem reſponderunt Imperator et patriarcha ad priores obligaciones. quibus ſacro huic concilio tenebantur. licet ad Reuerendiſſimorum dominorum noſtrorum hic preſencium pertineat relacionem. Nichilominus quid et ego ſenſerim referre debeo.

Ante igitur ipſorum mentis et intencionis publicam declaracionem alter predictorum dominorum vocauit me et dixit. Magiſter iohannes ſcis iam a duobus annis quibus nobiſcum conuerſatus es. quanto deſiderio et quanta affectione expectauimus concluſorum felicem execucionem. Scis eciam quod ſemper voluntatis noſtre et mentis fuit hanc rem peragere cum concordia concilii et pape. Et quod in omnibus que fierent circa hanc rem interuenirent conſenſus pape expreſſus. Scis inſuper quanta inſtancia laborauimus a principio vobiſcum pro preſencia pape in concilio et pro loco ydoneo. et quomodo litteras concilio per magiſtrum Hainricum ſuper premiſſis miſimus. et eidem iniuximus vt caput ſacrum concilium hanc noſtram intencionem quantum poſſet promoueret. Poſtea ſcis quomodo Iohannem Diſſipatum ad concilium et Emanuelem Miloti ad papam miſimus. vt primo viderent diſpoſicionem rerum. et nobis nunciarent vt et nos poſſemus parari in tempore quod concordiam procurarent inter concilium et papam. Si forte in aliquo in hiis noſtris rebus exequendis diſſentirent. et tandem vt ſollicitarent expedicionem. vt res fierent in tempore. Iuerunt predicti ambaſiatores et non ſolum inter papam et concilium ſed in ipſo concilio circa loci electionem maximam repererunt diſcordiam et diſſenſionem. Repererunt per vnam partem electum locum non ſolum non ydoneum nobis

obis et pape. ſed pene impoſſibilem. et omnino non contentum in decreto. Laboraue-
ınt quantum poterunt. nec poterunt in aliquo proficere. Poſt hec diuiſo concilio. ſanior
ars et maior meritis ymmo non pars ſed que de iure veſtro totum in illo actu con-
ilium faciebat. Elegit locum vel loca nobis et pape. iuxta inſtantiſſimam peticionem et
eſiderium noſtrum. omnino habilia. Poſt modum prefati ambaſiatores noſtri diligenter
onſiderauerunt vtramque parcium intencionem ac facultatem et poteſtatem promiſſa ex-
quendi. et quoad intencionem perceperunt. Quod illi qui pro Auinione laborauerunt.
on intencione vniendi eccleſias. et illuc transferendi concilium. vt poſtmodum mortuo
el depoſito papa ibidem romanam curiam ſtabilirent perpetuo et firmarent. Quo vero
d facultatem palam et manifeſtiſſime perceperunt. Quod impoſſibile erat illis exequi pro-
iiſſa. attentis difficultatibus habitis in Auinione pro expedicione illarum galearum. nec
iunde occurrente aut apparente ſubſidio. Hiis igitur ita ſe habentibus. quod ambaſia-
ores noſtri facere aut eligere debebant. Debebantne recedere re infecta. et perdere om-
es labores vtriuſque partis preteritos. Debebant tantarum animarum deſideria et ſuſpi-
a relinquere inania. Debebantne receſſu ipſorum iam omnem ſpem vnionis a cordibus
delium euellere. Abſit. Elegerunt itaque partem que eis tucior viſa eſt. videlicet ſanio-
em et in iure veſtro probabiliorem. recciorem in intencione. et ſine comparacione. in
cecucione potenciorem. Et que vltra hoc exhibet nobis locum habilem et ydoneum
oncordiam pape et preſenciam ipſius in concilio iuxta petita et deſideria cordis noſtri.
am igitur partem quam noſtri Ambaſiatores ſagaciter et prudenter elegerunt oportet
nos ſequi.

Volens ad predicta ego aliqualiter reſpondere incepi ab vltimo in quo dicebat. quod
hibet eis illa pars petita et deſiderata &c. Quia clarum eſt et patet ex decreto quod
ter omnia deſiderabilia veſtra. ymmo et inter omnia neceſſaria vt dicitis maximum ne-
ſſarium et ſine quo nichil poteſt fieri vel concludi eſt ycumenicum concilium. Quod
ınte Baſilienſi concilio papa vobis dare non poterit. Duo enim ycumenica concilia in
cleſia catholica ſimul et ſemel celebrari nequeunt. Quia ſicut vna eſt eccleſia catholi-
. ſic neceſſe eſt quod et vnum ſit. eam ycumenicum concilium repreſentans. Dixit
pa ſicut promiſit ita et exhibebit. Et ego. quomodo reſpondit. Datus eſt ordo quod il-
d concilium Baſilienſe ante aduentum noſtrum diſſoluatur. Nam dominus legatus. domi-
ıs ſancti Petri. et aliis dictis dominis adherentibus. promiſerunt. auditu aduentu noſtro.
portu ſtatim a Baſilea recedere. Et ſuper hoc iohannes diſſipatus quamdam cedulam
bſcripcionis. omnibus videre volentibus oſtendebat. quam tamen ego non vidi nec vo-
ı recedere. Quo vero ad reliquos datus eſt ordo. quod imperator et alii reges et prin-
es ſuos reuocent ambaſiatores. Quibus recedentibus quis remanebit. Dixi tamen non
pareret de rege Francie et duce Sabaudie qui huc cum galeis concilii. ſuos tranſmi-
unt ambaſiatores. inſtantes pro parte concilii Reſpondit quod nec ex litteris ex am-
ſiatis potuit. perpendi nimium affectus vel magna voluntas dictorum principum erga
ncilium. Dixi. ſi ita ſit. fiat voluntas dei quoad concordiam et conſenſum domini no-
i dixi. Quod iam dominus noſter plenum conſenſum prebuerat decreto noſtro. et om-
ous in eodem contentis. Reſpondit. quod nos realem et non verbalem queſiueramus
nſenſum. Nunc in execucione premiſſorum non ſunt concordes. vt patet in materia
loco. Dixi non ponitur in decreto talis diſtinctio verbalis et realis conſenſus. quia
pa prebendo per verba conſenſum. prebuit eciam realem conſenſum cum verba ſigna
note rerum. prout concipiuntur ab anima et per verba exprimuntur. Vnde a prin-

 cipio

cipio papa fuit concors cum concilio in facto loci. dummodo concilium eligeret aliquem in decreto nominatum. quemadmodum fecit eligendo Baſileam vel Auinionem vel ſaltem Sabaudiam que eſt in decreto nominata. Reſpondit quod illa eleccio facta fuit non ſimpliciter ſed ſub condicione. infra certum terminum. qua non completa. concilium debebat et tenebatur ad alterius procedere electionem. Quod et fecerunt illi qui voluerunt in termino. et ad quos ius eleccionis fuit totaliter deuolutum. Dixi. ſcio quod vniuerſalia concilia non ſubiciuntur quibuſcunque humanis legibus aut iuribus. ymmo ſunt ſuper omnia talia iura. tam in ſtatuendo quam in ammouendo. corrigendo. limitando. interpretando. &c. De condicione eciam informatus ſum. Quia verum eſt. quod ciuitas Auinionenſis quedam promiſit in termino. ſi tamen concilium infra idem terminum quedam ſibi alia promiſſa peregiſſet. Sed deficiente concilio infra terminum neceſſe fuit et ciuitatem in promiſſis deficere. que adimplere non poterat. non adimpletis promiſſis per concilium. Quare cum ciuitas non defecerat in termino defectu propoſito ſed concilii. concilium non debebat defectum proprium in dampnum alterius retorquere. Quomodo ergo ad illos pauciores ius electionis totaliter deuenerit non intelligo. quomodo eciam minor pars quinquaginta vel ſexaginta perſonarum diuiſa contra trecentos vel quadringentos ſit et vocetur ſanior. precipue in conciliis generalibus et materia poſitiua vel voluntaria. ſicut eſt in electione vnius loci. Secus eſſet in materia fidei. ſimiliter non intelligo ſi ita eſſet quaſi nunquam in conciliis generalibus aliquid concluderetur. quia ſemper minor pars impediret maiorem. vel ad ſe traheret quod raro accideret. puta. Licet decreta de Auinione et Sabaudia ex vna parte Et Florencia et Vtino ex alia fuerunt facta in diſcordia. tamen bullacio et execucio vnius ſc. de Auinione vel Sabaudia et retencio. atque impedimentum alterius fuit facta de concordia parcium. Et ſuper hoc demonſtrabam inſtrumentum Petri Bruneti.

Reſpondit. Et tamen poſt illam concordiam ſcribunt et nobis et tibi domini preſidentes concilii. ſuper execucione decreti de Florencia. Dixi quod ita eſt. Et quod non intelligo iſtam concordiam ſuper facto preſencie pape in concilio et ydoneitate loci. Licet ſacrum concilium non teneatur ad iſta cum non conteneantur in decreto. Verumtamen quoad preſenciam inſtetiſſet et feciſſet vna nobiſcum quantum potuiſſet. vt ſua ſanctitas fuiſſet preſens. quoad ydoneitatem loci fecit quantum potuit. quia exceptis communitatibus duabus et dominiis ipſarum quas ambaſiatores veſtri excludebant. Et eciam in litteris que per magiſtrum Hainricum mittebantur. Similiter attentis aliis circumſtanciis temporum. non fuit locus conuencior nec habilior reputatus nec magis ydoneus iuxta deſcripcionem veſtram quam ciuitas Auinionenſis que ſi non placet. Ecce Sabaudia locus in decreto comprehenſus. Et declaraui ſibi aliquas particulares circumſtancias ciuitatum. de quibus replicabat. Finaliter reſpondebat. quod Auinio non erat comprehenſa in decreto. et quod non erat eis habilis nec placebat. de Sabaudia autem dicebat. quod ambaſiatores non intellexerant de Sabaudia moncium ſed de Sabaudia que eſt in pedemoncium in ytalia. Ad hoc ſubridens dixi. quod dicant ambaſiatores ipſorum quidquid volunt. Quia ſacrum concilium et nos omnes intelleximus de vera Sabaudia. et ita ipſi intellexerunt. et eis fuit declaratum.

Vlterius de bona intencione vel mala parcium quomodo veſtri Ambaſiatores poterunt eſſe cognitores vel iudices. Videbant enim per effectum et per experienciam. quod ſacrum concilium toto poſſe inſiſtebant. tam ad procurandum pecunias. tam ad armandum galeas. et alia neceſſaria faciendum. prout fieri poterat. Quod eciam ipſi iudicarent con-

concilium velle tranſferre curiam ad Auinionem hoc ad eos non pertinebat neque inueſtigare. neque ita palam iudicare talia et aſſerere multum preſumptuoſum et ſcandaloſum fuit et eſt. Et ſe probauerunt non eſſe ambaſiatores. ſed exploratores. et in fine falſificatores. dubia et falſa. tanquam vera et probata aſſerentes. reuera declararunt ſe non fuiſſe miſſos ad ſollicitandum ſed ad perturbandum negocia omnia. prout fecerunt. Et quod peius eſt. pecuniis eccleſie et concilii quoad poſſibilitatem autem perficiendi promiſſa. et neceſſaria omnia. et eſt paratum per graciam dei. ad exequendum omnia que ſequuntur. Qui ſubridens ait: Magiſter iohannes portantur omnia neceſſaria. Ita inquam. At ille vbi ſunt trecenti balliſtarii. vbi ſunt expenſe eorum vbi expenſe duarum galearum. hec pro cuſtodia ciuitatis remanere debencium. vbi decem millia ducatorum caſu quo abſencia noſtra. gwerra huic domui noſtre moueretur a Turcis. vbi denique quindecim millia ducatorum pro expenſis noſtris vſque ad portum. que denique diſpoſicio vlterior dum eſſemus in partibus illis pro inpenſis noſtris.

Dixi prout fueram informatus. Et primo de baliſtariis. quomodo vna nauis ſtatim ventura erat cum ducentis et vltra baliſtariis. Et quod tot erant in galeis quinque qui venerant ſuperflui. quod in fine bonorum et nobilium virorum in arte illa numerum debitum promiſſum et vltra. Quoad inpenſas vero que pro preſenti iuxta formam decreti. hec neceſſarie ſunt. credo. et firmiter teneo. quod ad manum ſunt et in promptu. Reſpondit. quod eram deceptus. et quod ipſe pro vero erat aliter informatus videlicet. quod nec nauis veniebat. nec pecunie neceſſarie erant in promptu. Et quod non venerant iſti niſi ad quandam oſtentacionem. Dixi. probetis et de ſingulis iſtis interrogate eos qui venerunt. Et ſi ſatis fecerint iuxta promiſſa. Si autem defecerint. manifeſtum ſit omnibus. quod per eos et non per vos negocia deficiunt. Reſpondit. quod ſatis debet eſſe eis. quod eorum defectus agnoſcatur. abſque hoc quod ponatur in medium multitudinis. Scio non tantum ab aduerſariis. ſed eciam a domeſticis ipſorum. quod non deſiderant niſi honeſtam licenciam. Addidit quoque. dato eciam quod apportaſſent omnia neceſſaria et eſſent diſpoſita omnia neceſſaria et eſſent diſpoſita omnia et preparata. quia tamen non venerunt in tempore. nos non tenemur ire cum eis. Dixi. eſtne hec totalis cauſa. et finalis. propter quam mittitis ire cum galeis concilii. Cum tamen nec vos parati fuiſti in tempore. nec adhuc eſtis. Nam tria Capita principalia deficiunt. ſcilicet. patriarche orientales. qui nec perſonaliter ſunt hic. nec ſufficienter repreſentatiue. vt alias ad plenum extitit declaratum.

Preterea ſepe dictum. quod tempus eſſet propter nos et non nos propter tempus. Quare propter tempus res talis. et tanta non eſt obmittenda. quam ob cauſam eciam ambaſiatoribus iohanni. ſcilicet. diſſipato. et emanueli fuit commiſſum. vt ſi res maiori tempore indigeret. quod poſſent tempus prorogare per totum menſem ſeptembrem vel eciam ad medium octobris. Precipue cum talis prorogacio temporis iuxta dicta veſtra cadebat in maximum commodum veſtrum. tum propter frugum et vinorum collectionem. tum quia ciuitas liberior remaneret et ſecurior ab obſidione Turcorum. tempore yemis. quo propter paludes pluuias et frigora. aduerſarii non poſſent eam poſſidere. nec poſt receſſum noſtrum ſtatim in eam irruere.

Preterea omnia que concluſa ſunt. debent intelligi pro vtraque parte ſemper legitimo et manifeſto impedimento ceſſante. Clarum eſt autem quod ſacrum concilium. tempore debito cepit facere ſuam execucionem quia ordinauit. quod prima die Marcii galee ſuum iter et expedicionem inciperent. Quod tempus vſque ad finem May congruum et

ſufficiens omnibus viſum fuerit. Quod igitur in tempore non venerunt. patet de legitimis et manifeſtis impedimentis. que illata. nedum occulte ſed manifeſte fuere cauſa. tam in Auinione. quam alibi. Non igitur ſufficiens cauſa. defectus temporis. vt a promiſſis et compactatio. pars veſtra deficiat. Reſpondit quod non conſtabit eis de huiuſmodi legitimis impedimentis. Et quod noſtri ambaſiatores non prorogauerint tempus. Ideo fuit quia non fuerunt requiſiti. et eciam ſi fuiſſent requiſiti. merito denegare potuiſſent. Ex quo quod videbant impoſſibilitatem. ex parte illorum. qui pro Auinione laborabant promiſſa exequendi. Dixi. quid ergo facietis. Reſpondit. ibimus cum primis galeis pape et dum venerimus in portu in quo habebimus deſcendere. Si reperiamus papam adhuc et concilium in facto loci diſcordare. Laborabimus per aliquod tempus ſtatuendum de concordia ipſorum. Et ſi quidem ſequetur concordi bene quidem. ſin autem ad vnam partem nec ad aliam declinantes. redibimus ad propria per viam quam venimus.

Et hic fuit finis noſtre diſputacionis facte modicum ante declaracionem mentis et voluntatis ipſorum in publicum. Poſt cuius declaracionem receptis pecuniis iuxta formam decreti ab illa parte ſtatim ad iter ſeparare ceperunt. An autem veniant. licet habeam raciones fortes ad vtramque partem. Credo tamen firmiter quod omnino venirent et non deficerent aliquo modo. Sed poſtquam venerint. an illam diligenciam pro concordia faciant. Et an caſu concordia non habita non declinando ad vnam partem vel aliam. vt michi dictum eſt redeant ad propria. non audeo iudicare. Et hec de grecis. et ipſorum aduentu dicta pro preſenti ſufficiant.

IV.

Declaratio S. Concilii Baſileenſis contra exiſtentes in conciliabulo Ferrarienſi.

Sacroſancta ſynodus &c. Ad futuram rei memoriam. Quoniam pridem in decreto noſtro octaue ſeſſionis. quod dominus Eugenius papa quartus in ſua ſolempni adheſione approbaſſe dinoſcitur. Inter cetera decreuimus quod ſi aliqua perſona eccleſiaſtica eciam ſi ſancte romane eccleſie Cardinales aut alia quecunque cuiuſuis ſtatus. gradus aut conditionis exiſtat. Bononiam vel ad alium locum ſub nomine generalis concilii. iſto durante preſumeret accedere vel ibi manere. ſentenciam excommunicacionis. et priuacionis omnium dignitatum. beneficiorum. officiorum. et inhabilitacionis ad ipſa incurreret ipſo facto. Et de dignitatibus. beneficiis et officiis talium per omnes. ad quos iure ſpectat. eciam ſi cardinales aut metropolitane eccleſie forent. libere diſponentur. Et conſequenter in alio decreto noſtro XXIX. ſeſſionis. precepit hec ſancta ſynodus. ſub eiſdem penis et cenſuris. quas contrafacientes incurrerent ipſo facto. Vniuerſis ſancte Romane eccleſie Cardinalibus. patriarchis. archiepiſcopis. epiſcopis et aliis quibuſcunque in curia dicti Eugenii pape quarti exiſtentibus. vt in caſu quo ipſe dominus Eugenius in ciuitate Ferrarienſi. ſicuti preparare videbatur. vel alibi concilium iſto durante erigere incepiſſet. vel inciperet in futurum. ab eadem curia recederent. Et qui ſynodis generalibus de iure vel conſuetudine intereſſe tenebantur. et hoc ſacrum concilium Baſilienſe. ceteri vero ad loca beneficiorum. vel alibi extra curiam ipſam ſe transferrent. Deinde vero illo conuenticulo Ferra-

Ferrarie erecto et declarata ſuſpenſione prefati domini Eugenii. ab omni adminiſtracione papatus. in virtute ſancte obediencie et ſub pena priuacionis. quam ipſo facto ſimiliter incurrerent omnium ſuorum beneficiorum. dignitatum. officiorum. commendarum. penſionum. et graciarum quarumcunque eciam expectatiuarum per decretum XXXI. ſeſſionis. mandauit eadem ſancta ſynodus omnibus et ſingulis perſonis eccleſiaſticis vt ſupra qualificatis eciam apoſtolice ſedis et curie Romane officialibus. quatenus infra XL. dies extunc immediate ſecuturos. poſt diem datum eiuſdem noſtre ſeſſionis ab illa curia. quam dictus dominus Eugenius defacto tenebat. et tenet recederet. et ad ſacrum concilium. vel ad alia loca ſe transferrent. prout in predicta XXIX. ſeſſione commoniti.

Deinceps quoque per aliud decretum noſtrum XXXII. ſeſſionis omnes et ſingulos in eodem conuenticulo Ferrarienſi aut dicta domini Eugenii curia exiſtentes. ac eciam in memoratis decretis noſtris comprehenſos. qui eorundem decretorum monicionibus non paruiſſent citauit. vt triceſima die extunc immediate ſequentes in congregacione noſtra generali. ſi tunc eam celebrare contingeret alioquin in proxima ſequenti comparerent coram eodem ſynodo viſuri ſe in penas predictas incidiſſe declarari. aut cauſas iuſtas ſi quas haberent allegaturi. Quo quidem termino adueniente quamquam nonnulli per ſe alii vero per procuratores coram nobis aut deputatis noſtris comparuerint. Licet tamen ipſis peremptorie et vna vice pro omnibus duxiſſet. ipſa ſancta ſynodus aſſignandum. et aſſignaſſet. Decernens vlterius contra non parentes ipſos procedendum et declarandum fore prout iuris et racionis eſſet. ſola nichilominus per obſeruacionem huius termini contumacia. non ſatiſfaciencium accuſata. Ipſiſque contumacibus reputatis nonnullos preſentes patres deputauimus ad audiendum et examinandum quaſcunque cauſas et excuſacionem pro parte predictorum citatorum qui ſe reputabant adduci et allegari contingeret. Et in longanimi manſuetudine pacienter expectauimus vt vinceremus in bono malum. Et illi veritatem agnoſcerent ſeque conuerterent in viam ſalutis.

Ne vero huiuſmodi vulneri grauiſſimo tanquam vetuſto aut neglecto callus obducatur. et eo inſanabile quo inſenſibili fiat. ſicque facilitate peſtifere venie predictorum non parencium indurentur corda. et peramplius firmetur. perículoſiſſimum huiuſmodi ſciſma in conculcacionem fidei noſtre catholice. auctoritatis vniuerſalis eccleſie manifeſtam leſionem et euerſionem tocius eccleſiaſtice diſcipline. necnon fomentum abuſiuum et perdicionem animarum declarat prefata ſancta ſynodus. omnes et ſingulas perſonas eccleſiaſticas. de quibus ſupra fit mencio. cuiuſuis ſtatus. gradus. aut condicionis exiſtant. que Ferrariam ſub nomine generalis concilii accedere vel ibi manere preſumpſerint. aut illuc. aut ad aliquem alium locum ſimili pretextu iſto durante preſumpſerint in futurum. Et qui poſt decretorum noſtrorum promulgacionem. infra terminos ſucceſſiue ſibi. vt premittitur aſſignatos. a dicta pretenſa curia. prefati domini Eugenii non receſſerunt. nec ad hoc ſacrum concilium. vel alia loca. prout eis precipiebat hec ſancta ſynodus ſe tranſtulerunt. quaſque citatas et predictorum noſtrorum decretorum monicionibus non parentes. contumaces reputauimus. vt prefertur. Et pro quibus cauſe iuſte et racionabiles non extiterunt. legitime coram deputatis noſtris in penas predictas incidiſſe. Et ſi forſan contrafecerint. incidere. vt de dignitatibus beneficiis. et officiis eorundem. Per eos ad quos de iure ſpectat. eciam ſi Metropolitane aut alie cathedrales eccleſie fuerint. poſſint de cetero libere diſponi. ipſoſque et eorum quemlibet. vt tales denunciet. ac haberi. teneri et denunciari. Necnon ab vniuerſis chriſti fidelibus euitari. vult et mandat. quorum omnium nomina et cognomina habet et haberi vult preſentibus pro ſufficienter expreſſis.

Decernit autem hec ſancta ſynodus affixionem preſencium in valuis eccleſie maioris Baſilienſis. vim habere denunciacionis et deinde per euitacionem et alia premiſſa arctari et arctatos intelligi vniuerſos. acſi eodem preſentes ad perſonas ſingulorum executiue et particulariter inſinuate fuiſſent.

Pollicetur tamen eadem ſacra ſynodus. que ſolite manſuetudinis ſancte matris eccleſie quam repreſentat quam obliuiſci nunquam poteſt. indempnitati ſtatus illorum ex predictis qui infra XL. dies a datis preſencium inmediate conputandos. predictum conuenticulum abiurauerint et ad hoc ſacrum concilium. ſe ſine fraude contulerint. gracioſe conſulere et benigne prouidere., decernens ex nunc quod de dignitatibus beneficiis vel officiis. talium interim non deerat per quempiam diſponi. Datum in generali congregacione noſtra in eccleſia maiori Baſilienſi. publice celebrata. VI. Idus Auguſti Anno a natiuitate domini M.CCCC.XXXVIII.

V.

Friderici Romanorum Regis ad Eugenium Papam IV. literae.

Beatiſſime pater et domine deſiderauimus hactenus magnopere et adhuc ſincero cordis et compaſſionis affectu deſideramus vt pro pace et vnione eccleſie que proch dolor nimis tamen abſ demeritis vt ſperamus hiis diebus conquaſſatur generale concilium ab omnibus indubitatum in loco tuto et rebus gerendis accomodo quantocius fieri poſſet celebrare. Ad quam rem vt veſtra Beatitudo conſenſum preberet tam nos quam illuſtres principes ſacri imperii Electores oratores noſtros ad eam miſuri ſimus licet in nullo ſicut ſpes erat votiua reſponſa ſucceſſerint cum iudicio veſtro minime aptum medium ad quietem eccleſie viſum ſit. quod nos et dicti oratores aperuimus. Et quippe reſponſionem nobis factam clarius intuentes conſultius fuiſſe pro communi vtilitate putauiſſemus quidem B. V. aliquas clauſulas micius et clemencius poſuiſſet. pro meliori tamen omnia et ſingula interpretantes virorum tymoratorum et tam diuini quam humani iuris pericia habencium freti conſiliis intelligere non valemus que apcior tucior aut alia expedicior via tollendi ſciſmatis eſſe poſſet quam generale agi concilium. Nam id ſwadet et maiorum noſtrorum hoc praxis edocuit. vt in omni eccleſie turbine concilium pro remedio adhiberetur. Nec noſtra tantum hac prefatorum timoratorum ſentencia eſt. Nam ſi id eſſet predictis non obſtantibus plus multo S. V. quam nobis ipſis crederemus. Sed nedum electores prefati immo et quam plurimi Chriſtianitatis reges et principes id ſenciunt et ſwacent nos per litteras ſuas vt tanquam ad vocacionem et protectionem eccleſie geſtantes ad id operam demus ſummis precibus adhortantes. Et ne amplius ſubſedeamus vrgentes ſtatuimus ergo recipiendum fore quod communis ſic attollit opinio.

Idcoque iuxta plurimorum deſideria iterum conuocacionem prelatorum et principum Germanice nacionis in feſto Sancti Martini proximi apud Nurenbergam indiximus vt finalis illis concluſio ſuper iuſtis et opportunis modis congregandi concilium recipiatur. Et vt omnibus noſtra pateſcat ſinceritas de prefatorum Electorum et aliorum ſacri imperii principum Electorum conſilio ad vniuerſos interim Reges et principes chriſtiane religionis ſcripſimus et vt ipſi preut alias nobis ſignificarunt ad reſtringendum hoc edax incen-

dium

dium quo ſancta affligitur eccleſia velint concurrere. Quapropter etſi preces noſtre ſuperiores incaſſum ierint. Rurſus tamen Beatitudini veſtre ſupplicare decreuimus vt quod antea factum non eſt. nunc velit pro bono communi tocius chriſtiane religionis et pro ſuo debito et honore perficere. Doctosque nautas imitari qui ne pericula ſubeant grauiora tempeſtati ſepius obſecuntur. Sciunt namque in tantum eſſe ceptum curſum cum periculo tenere pocius quam eo comitante communitate tandem peruenire quo placet. Non enim idem aut facere aut docere ſemper tenemur. Sed idem ſemper ſpectare debemus nec laudatam agnouimus in vna ſentencia perpetuam manſionem ſperamus per B. V. ſane intelligi. Ideo finem ſcribendi facientes eandem in viſceribus iheſu chriſti ſicuti prius iterum exhortamur. vt quid dignitas quid debitum quid religio quid denique de veſtra clemencia exſpectacio ſumma omnium flagitatur prono animo complectatur. nobis ante diem predicte conuencionis de ſua intencione reſcribentes. Nos autem ſi vt arbitramur nunc in hac peticione noſtra veſtram Beatitudinem inclinatam declinatam et affectam videremus vt veritatis et iuſticie defenſores tam ab vniuerſis recognoſcamus. officioſe venerabimur. Datum Wienne die XXV. Iuny anno domini &c. XLIII. Regni vero noſtri anno IIII.

Ad mandatum domini Regis dominus Caſpar
Cancellarius Referente Enea Siluy.

VI.

Eugenii Papae IV. ad Romanorum Regem reſponſio.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Cariſſimo in chriſto Filio Friderico in Romanorum regem electo Salutem et apoſtolicam benedictionem.

Litteris quas ex Wienna XXV. Iuny ad nos ſcripſiſti. Reſpondemus. pacis et vnionis eccleſie deſiderium tuum non modo vt continuo dudum fecimus collaudamus. ſed quemadmodum ſepe numero hactenus et nunciis et litteris noſtris. vt quandoque operibus eniteſceret exquiſiuimus. Ita et nunc ardentiſſime efflagitamus quoniam ſi prout continuo hactenus inſtetimus. quorundam hominum impietas odio et ambicione laborancium repreſſa extitiſſet neque labefactare imperii ſanctuarium domini. neque in templum eius ydolum erigere potuiſſent neque tua ſerenitate compati nunc eccleſie conquaſſate oporteret. Nam etſi clare memorie Sigiſmundi Romanorum Imperatoris tempore ſcelus illud imperii pluries intentaſſent. piiſſimo tamen illo principe et pluribus preſulibus Regibus principibus aliiſque timoratis viris renitentibus perficere nequierunt. Nos vero poſteaquam exigentibus Baſilee diſſidium ortum eſt. non modo tuas ſed predeceſſorum tuorum et electorum imperii preces atque ſuaſiones tanti ſemper momenti fecimus. vt facilitate nimia multi graues viri ſingulari doctrina et ſanctimonia prediti nos arguerint.

Sed vt ceteras pene innumerabiles legaciones noſtras tum ad Baſileam tum ad dietas quamplures omittamus. Nemo eſt profecto Fili cariſſime qui legacionem illius celebris memorie Cardinalis ſancte crucis. anno domini Milleſimo quadringenteſimo 38. in dieta Nurnbergenſi expoſitam illius contemptum intelligat qui non facile diiudicet nos omnia que ad pacem congruebant effeciſſe nichilque intemptatum reliquiſſe. Eos vero qui

pro

pro pace concilium petere videbantur aliud quam pacem et eccleſie vnitatem queſiſſe. Itaque pro eccleſie pace procuranda et vnitate nil ex nobis vllo vnquam tempore defuit. Quod vero tue peticioni et electorum ſuper celebracione alterius concilii generalis in nullo ſicuti ſpes erat votiua reſponſa noſtra ſucceſſerint. quonam queſiuimus. modo dici poteſt. quando nobis ycumenicum concilium Florencie celebrantibus in quo tota chriſti repreſentabatur eccleſia. et quod ſancte ſedis apoſtolice concurrente tocius orbis patriarcharum conſenſu firmauit auctoritas et omnipotens deus mirabilium operum gloria ſublimauit. tranſlaturos nos illud eſſe ad almam vrbem prout fecimus. polliciti ſumus. In eoque quidquid circa pacem et eccleſie reformacionem atque vnitatem agendum videretur abſoluturos. Indeque prelatos ex omni nacione conuocaturos. cum eisque an aliud numeroſius concilium indicere expediret deliberaturos. aliaque plura cum eis tractaturos et diſcuſſuros. quorum profecto neglectu atque peruerſo vſu et errores atque ſciſmata et alia mira. ilia ſcandala in dei eccleſia exorta ſunt.

Decuit nos profecto Fili cariſſime in tanto negocio prout fecimus mature procedere. et eorum conſultaciones potiſſimum exquirere et expectare quorum auctoritas in eccleſia et in ſacris ſemper conciliis veneranda fuit Quique in parte ſunt noſtre ſollicitudinis aſſumpti. quod ſi tua ſerenitas animaduertiſſet cognouiſſet pro certo. quod apoſtolice ſedis dignitate ſeruata aliter reſpondere minime potuiſſemus. Quod autem aliquas reſponſionis noſtre clauſulas pro communi vtilitate mitiores eſſe potuiſſe tua Serenitas putauiſſet. ſi bene conſideras nichil a nobis reſponſum eſt quod ſit a caritate diſiunctum. que et ſi non querat que ſua ſunt ea tamen que iheſu chriſti poſtulat gemitibus inenerrabilibus. et ſi non irritetur. non tamen agit perperam. non conſentit malo. non poteramus profecto cariſſime fili vlterius ſine dei offenſa de neutralitate ſilere. quam obſeruantes animorum ſuſpenſionem vocant. quam eciam chriſti fides ignorat quidquid in deteſtacionem eius diximus minus eſt. multo quam quod et noſtra et tua ac aliorum ſalus exigere videbatur. Crede nobis fili cariſſime ſalutis neceſſitas id expoſcit vt quemadmodum vnam ſanctam catholicam atque apoſtolicam eccleſiam confiteri chriſtiana veritate que chriſti nomine cenſentur neceſſitantur. ſic vnum eciam in eccleſia principem vnum gregis dominici paſtorem colere et venerari compelluntur. Non ſolum verbo ſed operibus et effectu. ne de illis iuxta Yſaiam dici poſſit. populus iſte labiis me honorat. ſed cor eius longe eſt a me qui quidem paſtor. vt leo ſanctiſſimus inquit et vniuerſarum gencium vocacionem et omnibus apoſtolis cunctiſque patribus preponatur. Vt quamuis in populo dei multi ſacerdotes ſint multique paſtores. omnes propere regat Petrus quos pariter regit et chriſtus.

Et cum ſola paucorum hominum impietas cui ſe omnium regum et principum oratores non modo oppoſuerunt ſed publice reclamauerunt et proteſtati fuerunt. quod tante temeritati nullatenus conſentirent. Infelix illud idolum erexerit. hec animorum ſuſpenſio in tam notoria impietate locum ſibi vendicare non poteſt. Preterea hec diuiſio longe diſpar eſt atque diſſimilis ei fili cariſſime pro qua clare memorie Sigiſmundus tunc Romanorum rex laborauit. de hac id dicere poſſumus quod pro iure Cornelii illibato ſeruando Beatiſſimus Ciprianus aſſeuerabat. Factus eſt inquit Cornelius epiſcopus de dei et chriſti eius iudicio de clericorum pene omnium teſtimonio. de plebis que tunc affuit ſuffragio. de ſacerdotum antiquorum et bonorum virorum conſenſu. cum nemo ante ſe factus eſſet cum Fabiani locus. id eſt. cum locus petri et gradus cathedre ſacerdotalis vacaret. quo occupato et de dei voluntate atque omnium noſtrorum conſenſione confirmato.

mato. Quisquis iam epiſcopus fieri voluerit foris fiat neceſſe eſt. nec habeat eccleſiaſticam ordinacionem qui eccleſie non tenet vnitatem quiſquis iſte fuerit licet de ſe multum iactans et plurimum ſibi vendicans prophanus eſt. alienus eſt. foris eſt. Et cum poſt primum eſſe non poſſit quiſquis poſt vnum qui ſolus eſſe debet factus eſt. iam non ſecundus ille. ſed nullus eſt. Et alio quodam loco idem vir ſanctiſſimus inquit. neque aliunde hereſes oborte ſunt aut nata ſunt ſciſmata quam quando ſacerdoti dei non obtemperatur. nec vnus in eccleſia ad tempus ſacerdos et ad tempus iudex vite chriſti cogitant. cui ſi ſecundum magiſteria diuina obtemperaret fraternitas vniuerſa. nemo aduerſum ſacerdotum collegium quidquam moueret. nemo poſt diuinum iudicium. poſt populi ſuffragium. poſt coepiſcoporum conſenſum iudicem ſe non iam epiſcopum ſc. deo faceret. Nemo diſſidio vnitatis chriſti eccleſiam ſcinderet. nemo ſibi placens et tumens ſeorſum foris hereſim nouam tonderet.

Fuit certe fili cariſſime precipuus diuiſionum fomes ipſa neutralitas fuit ſciſſure fomentum. Hec ydolum ſuſtinet iam erectum. hanc ſi depoſuerunt qui in almannia ydolum nutriunt corruet ydolum quod in ſolo ſuo laycali diuino obedienciam et illam quidem violent habet et qui ab eccleſia ſciſſi Baſilee remanſerunt ad cor reuertentur et paſtorem animarum ſuarum. propter hos igitur tam ſalutares tamque vberes fructus veritatem locutum eſt os noſtrum et labia noſtra deteſtata ſunt neutralitatis impietatem. ad quod agendum fili cariſſime plurimorum ſanctorum pontificum geſta nos adhortantur. vt vno contenti ſimus.

Audi quod ad Theodoſium Imperatorem ſcribens Leo papa ſanctiſſimus dicat. quia diabolica nequitia fallit incautos et ita quorundam imprudenciam per ſimilitudinem pietatis illudit. vt pro ſalubribus nocitura perſuadeant. Remouete a veſtre pietatis conſciencia periculum religionis et fidei. quodque in ſecularibus negociis legum veſtrarum equitate conceditur in rerum diuinarum protractione preſtate. vt ipſi euangelio vim non inferat humana preſumptio nec alieno facto paciamini vos grauari. quia quod neceſſe eſt nos dicere veremur. ne cuius religio diſſipiatur indignacio prouocetur. Itaque merito cariſſime fili omnia que in deteſtacionem neutralitatis diximus in bonam partem. vt facis. interpretari potes et debes. cum bona ſint et ſaluti hominum plurimum neceſſaria et que a nobis ſine numero et multarum animarum periculo. vlterius omitti non poterant.

Fatemur denique cariſſime fili. ſepe in eccleſia ad repellendos morbos qui alias incurabiles videbantur congregata eſſe concilia. Eaque frequenter ſalutaria remedia inueniſſe. nonnunquam tamen eciam auxiſſe morbos. Ariminenſis enim concilii Epheſini ſecundi metenſis alterius Baſilienſis vt huius moderni impietatem pre cunctis aliis deteſtanda pretereamus. geſta teſtantur. In vtramque igitur partem praxis verſata eſſe videtur et vtrique quidem opinioni racio conſentit. Verum quoniam dum leuioribus remediis morbis occurrere poſſemus. a forcioribus. ne morbos augere velle videamur abſtinendum eſt. Serenitatem tuam hortamur. vt per neutralitatis depoſicionem in hoc tam impium tam notorium et vlla racione. nulloue colore erectum ydolum inſufflare velis quod totum facile cum voles efficies. Neutralitatem enim hanc tue ſerenitati ſemper multis vero prelatis et omnibus ferme principibus et populis Almannie prout et res ipſa merebatur et racio expoſcebat ac dignitas moleſtiſſimam iam effectum eſſe intelleximus. quod cum feceris cariſſime fili intelliges paci et vnitati eccleſie ſatisfactum eſſe. At ſi quod tue ſerenitati reſiduum eſſe videretur. cuncta ad conſumpcionem eius. totalemque extinctionem exorte turbacionis in ſacro ycomenico concilio. quod in alma vrbe auctore domino in

breui reſumemus aut - - - ſi prelatis et aliis conuocandis videbitur pro viribus facturos nos eſſe pollicemur. In quo loco quod nobiſcum non concurras plurimum admiramur. Ad locum enim vbertate ſoli et maritima deductione fertiliſſimum et a deo tum ſpiritualibus tum temporalibus dignitatibus honoribus prerogatiuis pre cunctis inſignitum ad communem omnium patriam et ſancta ſanctorum et vnde omnia concilia habuere principia te inuitamus. Ad locum quidem ex cuius tytulo plurimum ſublimatus es. in quo et nomen imperii fundamentum accepit et dignitatis corona confertur. Equum eſſe nobis profecto videtur cariſſime fili vt tuum in hac parte deſiderium deſiderio noſtro conformetur. Cum ad nos tantum ſpectat et congregare et auctoritatem prebere conciliis. neque vllum ratum eſſe poteſt aut vnquam erit concilium autem in canonibus diffinitum eſt. quod ſedis apoſtolice non fuerit auctoritate fulcitum.

Verum quoniam in litteris tuis de aduocacione et protectione eccleſie mencio habebatur. voluiſſemus vt tanquam illius bonus aduocatus antequam has nouas litteras tuas nobis et aliis deſtinaſſes. audiuiſſes nuncios noſtros quod ad tuam Serenitatem pro huiuſmodi cauſa iamdiu accedere iuſſeramus. ſperantes quod ſerenitatem in vno cum electoribus Almannie loco reperiat. et communicato cum eis ac nobiſcum conſilio id ſequi poteras quod eccleſie vtilitas requirere videbatur. Si enim eos audiuiſſes ſperauiſſemus quod a multis que iam in lucem prodiere abſtinuiſſes. Cumque ab electoribus ad te propere profecturi ſint. ſperamus te ſentenciam mutaturum. neque ſuaſiones rebellium eccleſie vlterius auditurum. quemadmodum decet officium boni et katholici principis qualem te eſſe optamus pariter et ſperamus. Videndum eſt enim vt protegere te credis eccleſiam oppugnes et dum ſanare eius languores cupis maiori vulnere et infirmitate afficias. Recta enim via et a ſanctis patribus et a canonibus tradita ſalus eccleſie procuranda eſt. Hoc eſt vt veris ſemper pontificibus obſequaris. ydolis obſiſtas. quod pie memorie Carolus magnus et plurimi orthodoxi Imperatores fecerunt quibus ſemper diuinus fauor illuxit. Sciſmaticorum autem fautores cum daton et abiron terra deglutiuit. Hoc eſt. protectionis officium fili cariſſime in hoc pietas deſiderii tui relucere poterit.

Datus eſt enim catholicis principibus ſecularibus gladius ad vindictam malorum laudem vero bonorum. De ſpiritualibus autem preſertim vniuerſalem eccleſiam concernentibus diſponere ad eos chriſtiane religionis lege prohibente non pertinet. quos obſequendi tenet neceſſitas non imperandi auctoritas. Quod vero regibus principibus atque populis chriſtianis hoc tuum deſiderium hanc opinionem patefeceris a deo factum eſſe putamus. Multi etenim reges et principes orthodoxi et qui ſine paſſione de hiis rebus iudicant: ſancti et docti viri horum temporum malignitates ambiciones cupiditates inſolencias conſpiraciones tumultus odia ſimultates et nouas et inſanas doctrinas conſiderantes continuo nobis ſuadent ne in concilium aliquod conſenciamus quod a noſtra fuerit preſencia ſeparatum veriti ne durante hac animorum ſciſſura. omnis congregacio que ſine nobis fieret in perniciem vergat eccleſie et mala malis accumulet quam experiencia eciam dum non extarent tot ſimultatum occaſiones Baſilienſis congregacio docuit.

Horum te iudicia ſequi decet fili cariſſime ſi te in dieta Nurenbergenſi eſſe contingat vt cuncta que ibi diſponas noſtre et apoſtolice ſedis vt te decet iudicio et approbacioni ſubmittas. noſtro conſenſu et pace proſequaris pro dei honore pro debito iuſticie pro eccleſie pace. pro imperii tranquillitate. pro tua gloria ſempiterna. Quod autem ſuades vt doctos nautas imitari velimus qui grauiora pericula ſubeant tempeſtatibus ſepius obſequuntur. Prudenciam tuam admiramur. nam ſcire te volumus quod nauis tui licet

imme-

immeriti diuina tamen dignacione preſidemus fluctuare poteſt. mergi non poteſt. Itaque non eſt in illa vt in ceteris tempeſtatibus obſequendum ſed pocius admirandum quam pariter obuiandum. Chriſtus regit qui ventis imperat et tranquillum facit qui petrum apoſtolorum principem et primum eccleſie paſtorem fluctus maris ſiccis pedibus calcare precepit. Qui vt idem ſanctiſſimus atque doctiſſimus Leo inquit in accepta fortitudine perſeuerans eccleſie gubernacula nunquam reliquit. Obſequeremur autem cum prophano ydolo ſi cum ſciſmaticis et hereticis Baſilienſibus quaſi vnam eccleſiam conſtituentem mergeremur. ymmo nauem ipſam in turbilenciores fluctus ſenioreſque procellas impelleremus quod profecto fili cariſſime nimis pernicioſum et abhominabile exemplum eſſet. per quos ſciſmaticorum et hereticorum impietatem ambicionem tyrannidem probare et multos quorum dominia longa ampliora quam Sabaudia ſunt ad illius ydoli impietatem impellere videremur.

Neque nobis ignominia eſt vt Ciprianus inquit. pati a fratribus. quod paſſus eſt chriſtus. nec illis gloria eſt facere quod fecit Iudas. Ignominia foret et periculum eccleſie ſupremum huiuſmodi perſecucionibus cedere. Et vt ſuades huius temporis obſecundare fluctibus. Audi fili cariſſime ſanctiſſimum preſulem Ciprianum ad Cornelium papam loquentem quod ſi ita res eſt. vt nequiſſimorum timeatur audacia et quod mali iure atque equitate non poſſunt temeritate et deſperacione perficiant. actum eſt de epiſcopatus vigore. et eccleſie gubernande ſublimi ac diuina poteſtate. Nec chriſtiani vltra aut durare aut eſſe iam poſſumus. Si ad hoc ventum eſt vt perditorum minas atque inſidias pertimeſcamus. Nam et gentiles et iudei minantur heretici atque omnes quorum pectora et mentes dyabolus obſedit venenatam rabiem ſuam cottidie furioſam voce teſtantur. non tamen idcirco cedendum eſt. quia minantur aut inde aduerſarius aut inimicus maior eſt Chriſto quia tantum ſibi vendicat et aſſumit in ſeculo manere apud nos debent fidei robur inmobile et ſtabilis atque inconcuſſa virtus. contra omnes incurſus atque impetus oblatrancium fluctuum velut petre obiacentis fortitudine et mole debet obſiſtere. Neque intereſt vnde Epiſcopo aut terror aut periculum veniat qui terroribus et periculis viuit obnoxius. et tantum ſit de ipſis terroribus et periculis glorioſius.

Ad vltimam vero partem littere tue qua laudatum non iudicas in vna ſentencia perpetuam manſionem. Reſpondemus quod vbi nos ewangelica lege artamur et chriſti actio aut doctrina noſtra eſt inſtructio mutare ſentenciam non debemus. Ego ſum inquit in euangelio ſaluator. paſtor bonus. bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Mercenarius autem et qui non eſt paſtor cuius non ſunt oues prope videt lupum venientem. dimittit oues et fugit et lupus rapit et diſpergit oues. Mercenarius autem fugit quia mercenarius eſt et non pertinet ad eum de ouibus. Hac itaque lege. Ne ex paſtore mercenarius efficiamur ad ſalutarem ouium oberrancium reductionem ad ſancte ſedis apoſtolice auctoritatis defenſionem. iuriumque tuicionem id ſemper ſapere idem dicere atque operari debemus. Hoc boni paſtoris officium eſt cariſſime fili hoc opus Vicarii iheſu chriſti in quo nobiſcum ſi conſenſeris depoſita neutralitate et almam vrbem ad quam nos in itinere poſiti properamus in qua et concilium icomenicum auctore domino reſumpturi ſumus. Oratores tuos miſeris. ſecum de pace chriſtianitatis et de reformacione eccleſie et tranquillitate imperii deliberanda ab inmanitate Teutrorum europa de recuperacione terre ſancte et rebus aliis plurimis ad officium et gloriam tuam pertinentibus tractatum habebimus. et auctore domino cuncta bene diſponemus. ibi eciam ſi numeroſius concilium prelatis et aliis vocandis conuocandum videbitur condeſcendemus.

In hiis rebus noſtra et tua dignitas exercenda eſt cariſſime fili. hec chriſtiana religio expoſcit hec eſt et eſſe debet ſumma omnium orthodoxorum Regum principum atque populorum expectacio. Ad ea igitur vt intendere velis te iterum atque iterum exhortamur. Ita non modo vt veritatis et iuſticie defenſor tam ab equis tam iniquis dignoſceris. ſed laudabitur et extolletur nomen tuum in celis et ideo rem gratam et toti chriſtianitati perutilem atque neceſſariam efficies. Cetera et quidem plura que commode litteris committi non poſſunt tue ſerenitati deferent nuncii noſtri quibus iniunximus vt vbicunque per Almanniam fuerit inde propere ad tuam proficiſcentur preſenciam. Hortamur igitur ſerenitatem tuam cariſſime fili. vt cuncta grauiter ponderare velis et tanta moderacione ſuſcipere vt inter nos et ſerenitatem tuam caritas illibata ſeruetur. vt ſic eccleſie et imperii ac tocius chriſtianitatis calamitatibus diuino ſemper munimine preuie pacem boni concordi iudicio ac dei cuncta cernentis timorem ante oculos ſemper habentes occurrere poſſimus. Datum Senis. Anno Incarnacionis dominice M.CCCCXLIII. VIII. Kl. Septembris pontificatus noſtri anno XIII.

Iohannes de Seteccatis.

VII.

Cardinalium Senis congregatorum ad Romanorum Regem litterae.

Sereniſſime &c. Reddite ſunt nobis littere Serenitatis veſtre et quoniam plurimum ſunt conformes litetis quas ad Sereniſſimum dominum noſtrum veſtra Serenitas dedit et beatitudo ſua de conſilio et vnanimi conſenſu noſtro. veſtre Serenitati reſcribat non opus eſt nobis multa reſpondere hanc et eandem reſponſionem eciam noſtram et a nobis factam putate. Verum hoc vnum omittere volumus. quod quando Serenitas veſtra iuſticiam et innocenciam Sanctitatis ſue tueri velit et vna cum ſanctitate ſua vt tenetur ad ſuccurrendum calamitatibus eccleſie intendere. Inueniet nos obſequentiſſimos deſiderio ſuo. Alias veriti ne ſub tractatu pacis noua diffidia et quidem peiora prioribus oboriantur. Sue ſanctitati vt tenemur pro viribus aſſiſtemus et ſancte ſedis apoſtolice auctoritatem iurisdictionem atque libertatem omni ſtudio atque diligencia defendemus. Rogamus igitur maieſtatem veſtram vt ſanctiſſimi domini noſtri reſponſionem maturare ponderare velit et ſue Sanctitatis pariter et noſtris piis deſideriis que prout eſſe debent communia ſunt conformare. Qua in re deo et eccleſie ſue ſancte et nobis preſtabit obſequium ſingulare. Datum Senis anno Incarnacionis dominice MCCCC.XLIII. VIII. Kl. Septembris.

VIII.

Sigismundi Regis literae ad concilium Baſileenſe anno 1431.

Reuerendiſſime ac reuerendi in chriſto patres amici noſtri cariſſimi et ſincere et grate nobis dilecti. Hodie recepimus bullam domini noſtri pape notificante nobis diſſolucionem ſacri Baſilienſis concilii quam ſua ſanctitas hincinde fecit per bullas ſuas publicari

cari cuius copias hic interclusas habetis de qua re vltra modum ſtupenda tanto amarius turbati ſumus quanto ex huiuſmodi diſſolucione, nedum innumera mala et pericula quin ymmo totalis ſubuerſio catholice fidei et alia diſcrimina ſunt indubie ſucceſſura et non poſſemus continere dolorem et lacrimas ſi ipſi ſacra ſynodus que omni imminencium diſcriminum eſt partus ſalutis et multarum rerum fructuoſa incepcio ſic vane et ſine racione ſuo effectu ſicque periculoſe deberet fruſtrari Et ſuper eo vt in tempore prouideatur miſimus feſtinantiſſime ad S. domini noſtri litteras et inductiones oportunas. vt S. ſua protinus remediare velit et ea que facta ſunt illico reuocare quemadmodum copia legacionis noſtre ad S. ſuam miſſa.

Hic incluſa vos clarius edocebit et ſperamus quod eadem S. penſatis ſcandalis ex huiuſmodi diſſolucione prouenientibus. que vtique ignorauit et minus fructibus qui parantur mentem ſuam mutabit et continuantem felici ipſius concilii preter nos miniſtrabit fauores prout eandem S. dum ſecum conſtituemur. vt in breui ſperamus clarius informabimus viua voce adhortamur. ergo. p. veſtras in domino iheſu chriſto cuius res agitur vt nulla ſuggeſtione aut alio quouiſmodo diſſolui velitis ſed incepta feliciter proſequi et finire firmam habentes fiduciam quod Sanctitas domini noſtri auiſata clarius de condicionibus ipſarum rerum, ſi ſaltem non voluerit deſtructionem chriſtianitatis et notam indelebilem incurrere illico aliter et ſalubriter prouidebit. Abſit enim. et iterum abſit vt rem tanti ponderis. et fidem tam inteſtine tangentis debeat ſeu poſſit tam facilis irritare promocio. quoniam in breui aliud ſentietis. Confortemini ergo et eſtote robuſti quoniam ad continuacionem ipſius ſacri concilii vobiſcum conſtanter et fideliter vſque ad mortem perſeuerare volumus quia ſic nos fides inſtruit conſciencia noſtra admonet et imminencia mala perurget. Et quidquid ſuper illo decreueritis nobis quantocius intimate. Quoniam ſi tale concilium ſicut et precedencia tam breuiter ſine fructu et racione deberet diſſolui in extinctionem tocius chriſtianiſmi tederet nos amodo viuere in filios et reuera mors precioſior in tantis deformitatibus vita eſſet. Prouidete ergo celeriter et cuſtodite chriſtianitatis ſalutem vt ſcitis. Datum placencie die X. Ianuarii Regnorum noſtrorum anno Hungarie &c. XLV. Roman. XXII. Bohemie XII.

Ad mandatum domini Regis
Caſpar Slik &c.

IX.

Concilii Baſileenſis literae ad vniuerſos Chriſti fideles.

Sacroſancta generalis Baſilienſis Sinodus in ſpiritu ſancto legitime congregata generale concilium faciens et vniuerſalem eccleſiam repreſentans vniuerſis chriſti fidelibus ad quos preſentes litere peruenerint ſalutem et omnipotentis dei benedictionem.

Zelus domus dei que eſt eccleſia extra quam non eſt ſalus nos incitat atque caritatem compellit aduerſus hereſes vaſtatrices tunice inconſutilis chriſti que fides eſt orthodoxa viriliter inſurgere et non minus peruerſis moribus quibus proch dolor omnis ſtatus infectus eſt. et indies amplius inficitur ſalubriter obuiare. necnon bellicis cladibus pene vbique terrarum fidelem populum deſtruentibus et quaſi ad nullitatem miſerabiliter

producentibus quantum vires noſtre gracia diuina adiutrice valuerint conantes finem ac remedia oportuna adhibere pro quibus cauſis euidenter neceſſariis et maxime arduis hic in ſpiritu ſancto conueniamus tam generalium conciliorum Conſtancienſis et Genen. quam apoſtolica auctoritatibus. Verum antiquus humani generis hoſtis inſidias more ſuo parare volens tot tantiſque bonis que ex hoc ſacro concilio prouenire ſperantur famam vt audiuimus per diuerſa loca diffundere conatur quod hec ſacroſancta ſinodus chriſtiane religioni tam vtilis et neceſſaria auctoritate apoſtolica diſſolui aut prorogari vel in alium locum transferri debeat ex quo cum veriſimiliter timeamus nonnullos huiusmodi rumoribus a ſancto eorum propoſito huc veniendi forſitan retrahendos Ideo tenore preſencium ſignificamus. Nos omnino decreuiſſe in hoc ſancto concilio firmiter permanere et accedente gracia ſpiritus ſancti diligentiſſime laborare ad predicta ſancta opera que inchoauimus perficienda. Nec vlla ex cauſa vel occaſione hinc recedere antequam aliquid efficax remedium circa predicta adhibitum fuerit. Cum euidenter omnibus conſtare poſſit ex diſſolucione huius ſacri concilii ſecutura fidei catholice ſtatus eccleſiaſtici et tocius chriſtiane religionis ruinam et deſolacionem ſperamus et pro certo tenemus attenta fama integritatis et ſanctitatis vite ſanctiſſimi domini noſtri domini Eugenii pape moderni. ipſum omnem fauorem et auxilium daturum ad conſeruandum hoc ſacrum concilium. Nec quiſquam aliquo modo credat quibuſcunque perſonis aut litteris aliud aſſerentibus et ob hanc rem ad mentem noſtram plenius explicandam vt ſanctitas dicti domini noſtri male informata melius informetur ad reuocandum facta ſi qua ſint huiuſmodi.

Iam noſtros ſolempnes deſtinauimus ad ſuam ſanctitatem ambaſiatores. Ex ipſius enim ſacri concilii diſſolucionem certitudinaliter ſequeretur hereſum deformitatum guerrarum et odiorum induracio ac eciam multiplicacio que a finibus chriſtianorum non poſſent deleri poſtmodum et extirpari. Noſtre quippe profeſſionis eſt nos exponere muris pro domo dei et eam defenſare aduerſus tam inminencia pericula potiſſime nunc temporis quo ad dictam noſtram ſanctam Sinodum ſperamus Bohemos aduenire in katholice fidei vnionem nobiſcum reduci. Nam noſtras litteras quibus ad itidem eoſdem mouebamus ſalubriter et caritatiue honeſte et reuerenter receptas intelleximus.

Ceterum pax et concordia regum et principum ac comitatum quibus ſuper hiis noſtras litteras direximus per hec preſens concilium efficienda ſperatur. Propter que ſaluberrima opera ſpiritus ſancti qui huius ſacri concilii cuſtos eſt et protector adiutrice gracia perficienda. Hic de omni regione conuenimus atque in publica ſeſſione noſtra XIII. decembris primo in maiori huius ciuitatis eccleſia celebrata per noſtra decreta in hoc ſacro concilio permanere ſtatuimus. quouſque prefati nuncii vtique ac plurimum fructuoſi effectus votiuos fines ſorciantur quantum ex alto conceſſum fuerit. Et demum ad corroborandum mentes chriſti fidelium pro firmitate et ſtabilimento dicti ſacri concilii Baſilienſis et obuiandum calumpniis ſedicionibus et diuerſis periculis que eminent et obuenire poſſent in futurum.

Hec ſacroſancta Sinodus veſtigiis ſupradicti ſacri concilii conſtancienſis ſalubriter inherendo die veneris XV. Febr. nonnulla decreta et conſtituciones eiuſdem ſacri concilii Conſtancienſis aliis huius ſacre ſinodi decretis inſerendo ex illis ſtatuit et diffiniuit que eidem citra premiſſa oportuna videbantur. Ea propter vos vniuerſos et ſingulos chriſti fideles in domino obſecramus pro huius noſtre ſacre ſinodi ſalubri directione et felici ſucceſſu diuinam clemenciam deuocius exorare. necnon et ſique littere cedule ſcripta mandata quocunque nomine cenſeantur a quibuſcunque perſonis inueneritis aut receperitis

ſtis noſtre huic ſancte intencioni obuiamus. aut ſaluberrimos effectus prefatos quoquo modo impediencia nobis indilate tranſmittere curetis nec eiſdem adherere aut a ſinceritate quam noſtre congregacioni geritis vllatenus recedere velitis quocunque colore. Reuerendos autem patres dominos prelatos ceteros qui de iure vel conſuetudine ad ſacram generalem ſinodum venire tenentur. Admonemus et eis mandamus ſub penis iuris ac ſub debito iuramenti quatenus celerrime ad noſtram congregacionem accedant in propria perſona aut ſi corporali impedimento fuerint detenti venerabiles et doctos viros de ſuis eccleſiis bene inſtructos deſtinare non obmittant. Sic autem facientes chriſto cuius cauſam gerimus maxime placebitis. Eccleſie ſue ſancte ymmo et toti chriſtianitati dignum famulatum prebebitis. Vos eciam vere fideles dei honorem et eccleſie ſue melioracionem volentes et affectantes monſtrabitis atque graciam in preſenti et gloriam in futuro poſſidebitis quam vobis conferre dignetur ſpiritus ſanctus. Amen &c. Datum Baſilee die lune XVIII. menſis Februarii. Anno domini Mill.CCCC.XXXII. ſub ſigillo Reuerendi in chriſto patris domini Philiperti Epiſcopi Rothomagenſis prouincie preſentibus appreſſo &c.

X.

Eugenii Papae bulla contra decretum Conſtantienſe pro ſubuerſione autoritatis conciliorum ad Pariſienſem aliasque vniuerſitates miſſa.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum dei dilectis filiis Rectori et vniuerſitati ſtudii Pariſienſis ſalutem et apoſtolicam benedictionem.

Etſi non dubitemus que ſcripturi ſumus iam dudum ad veſtram noticiam perueniſſe quoniam Baſilienſis Sinagoge iniquitas celum et terras quaſi zodoma ſuo clamore compleuit. Tamen cum eiusdem venena eciam fidei fundamenta conentur euertere tacere aut diſſimulare non poſſumus. verum et prouidere compellimur quo ſaluti religionis et fidei conſulamus ſcientes inſtituendi ſummi pontificii in euangelica lege cauſam eam potiſſimum extitiſſe vt fidei ledatur integritas. Vos ad tante impietati occurrendum excitare compellimur vt zelo iuſticie et veritatis induti ſacrilegis Baſilienſis auſibus ſicut et profeſſionis veſtre racio exigit viriliter reſiſtatis. ne adinuencionibus ſuis euangelii veritate corrumpere molientes contra ſtabilite et ab inicio predicate fidei fundamenta pleroſque indoctos ſimpliceſque ſeducant. Preuidebat apoſtolus paulus qui ſpiritum dei ſe habere ſenciebat. talia hominum futura portenta quibus in periculum traheretur eccleſia. Propterea ad Timotheum ſcribens preſentes futuroſque monebat dicens. Hoc autem ſcio quod in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa. et erunt homines ſeipſos amantes. cupidi. elati ſuperbi blaſphemi parentibus inobedientes. ingrati ſceleſti. ſine affeccione. ſine pace. criminatores. incontinentes. inmites ſine benignitate. proditores. proterui. tumidi. ceci. voluptatum amatores magis quam dei. habentes quidem ſpeciem pietatis virtutem autem eius abnegantes. et hos deuita et ne ob tantam maliciam eſſet de domini miſericordia deſperandum quod veritati falſitas et pietati preualet et impietas. Conſolabatur fideles. dicens. Quemadmodum autem iannes et mambres reſtiterunt Moyſi. ita et

et hii reſiſtunt veritati. homines corrupti mente. reprobi circa fidem. ſed vltima non proficient inſipiencia enim illorum manifeſta erit omnibus ſicut et eorum fuit.

Hos nouiſſimos dies dilectiſſimi inpreſenciarum adeſſe ſentimus tempora periculoſiſſima inminere cernentes quibus filio perdicionis et mortis preparetur ingreſſus, niſi opportune ipſis nouis adinuencionibus occurratur. Quando enim periculoſiora tempora inſtare potuerunt quam cum vno impetu tocius fidei fundamenta quaciuntur. quod fieri neceſſe eſt cum ſedes apoſtolica impetitur que katholice fidei et religionis eſt cuſtos. Quis enim chriſti Baptiſmate conſecratus poſſit ignorare vel debeat ad fidei pertinere ſubſtanciam et inter credibilia quodamodo origine primarium vt vnam ſanctam et katholicam et apoſtolicam confiteamur eccleſiam. Quis porro non intelligat hanc eccleſie vnitatem Baſilienſium impietate violari cum aut duas ſupremas introducunt in dei eccleſia poteſtates. aut ſi vnam tantum contendant auctoritatis ſummum apicem a ſede apoſtolica euacuare conantur quod et euangelio et fidei hactenus obſeruate ac omnium ſanctorum doctrine et veſtre racioni penitus contradicit.

Quis enim euangelii vel ſurdus auditor ignoret beatiſſimo Petro omnium apoſtolorum principi tocius gregis dominici curam fuiſſe mandatam et ipſum in vniuerſali eccleſia et ſuper vniuerſalem eccleſiam diſperſam per orbem terrarum vel concilialiter congregatam fuiſſe ſupremum pontificem conſtitutum. vt iheſu chriſti domini noſtri vice cum ſuis ſucceſſoribus fungeretur omnium auctoritate et poteſtate munitus que vſque in finem ſeculi eccleſie neceſſaria videretur. Hoc non tantum katholica credit eccleſia. verum eciam hy qui nondum colla chriſti vice fungatur et plenariam obtineat poteſtatem. hanc non potuerunt inpiorum machinamenta conuellere. quamuis ad tempus impugnare ſinantur. quoniam quod dei filius in aſſumpta humanitate fundauit ordinauit erexit celum et terra omniſque creatura inmutare non poterunt. Legant iſti ceci et in clariſſimo lumine non videntes euangelicas litteras concilia in occidentali et orientali eccleſia celebrata. percurrant ſanctiſſimos doctores quos apoſtolice ſedis et quinte Sinodi apud conſtantinopolim celebrate. probauit auctoritas diligenter. Inquirant ſcrutentur propinquorum temporum magiſtros atque doctores quibus ducibus vobis ſcripturarum archana et ſanctorum doctorum ſentencie claruerunt. Inuenient vniuerſam ad hanc intelligenciam conſeruare.

Longum nimis eſſet pro epiſtolari anguſtia cuncta percurrere vt in conſpectum ſingula hanc rem ſpectancia ponerentur. Verum quoniam vt ait apoſtolus ſcientibus legem loquimur et ſapienciam loquimur inter profectos ſilencio illa tranſimus. In hanc vero impietatem ea racione deciderunt iſti euangelii corruptores. quod intelligenciam ſcripturarum non a katholicis ſanctiſque doctoribus ſed ab hereſiarchis atque ſciſmaticis vendicare voluerunt. Quas enim ſcripturas peruerſe intellectas illi ad robur erroris ſui ſumendas eſſe crediderunt. eiſdem iſti ſe munire contendunt. Fuerunt Nouaciani et donatiſte nephandorum ſciſmatum et hereſum inuentores quibuſdam ſcripturarum locis ſuis erroribus blandientes. Baſilienſes horum genimina viperarum eadem ad robur ſue impietatis aſſiſtunt. Quo enim maiore robore ſe munire conantur quam quod vbi fuerint duo vel tres collecti in nomine meo ibi ſum ego in medio eorum. Hinc ſe habere ſancti ſpiritus preſencia profitentur. hinc ſe dicunt errare non poſſe. hinc ſibi in chriſti eccleſia apicem auctoritatis vſurpant. Et quo alio capite Nouaciani ſuum ſciſma munierunt. Teſtis eſt martir glorioſiſſimus Ciprianus in eo opere in quo de vnitate diſſeruit. cuius quanta fuerit in eccleſia dei auctoritas teſtis eſt contra pelagianos Aurelius Auguſtinus.

Dicit

Dicit ergo vt eius verba ponamus. Ne ſe quidem vana interpretacione decipiant quod dixerit dominus vbicunque fuerunt duo vel tres collecti in nomine meo ego cum eis ſum. corruptores euangelii atque interpretes falſi extrema ponunt vt ſuperiora pretereant partis memores et partem ſubdole comprimentes. Dominus enim cum diſcipulis ſuis vnanimitatem ſuadet et pacem dico inquit vobis. quoniam ſi duo ex vobis conuenerint in terra de omni re quamcunque pecieritis continget vobis a patre meo qui in celis eſt. Vbicunque enim duo vel tres fuerint collecti in nomine meo ego cum eis ſum. Oſtendens non multitudini ſed vnanimitati deprecancium plurimum tribui vt ſi ſecundum quod mandauit et monuit duo aut tres collecti vnanimiter orauerint impetrare poſſint de dei maieſtate quod poſtulant. vbicunque fuerint duo aut tres ego inquit cum eis ſum. cum ſimplicibus ſcilicet atque pacatis cum deum timentibus et dei precepta ſeruantibus cum hiis duobus vel tribus eſſe ſe dixit. quomodo et cum tribus pueris in camino ignis fuit. quomodo cum duobus apoſtolis in cuſtodia clauſis quia ſimplices quia vnanimes erant ipſe affuit ipſis reſolutis carceris clauſtris. vt verbum quod fideliter predicabat multitudini tradentur ad forum rurſus impoſuit. Ante ergo in preceptis ſuis dominus ponit et dicit. vbicunque fuerint duo vel tres ego cum eis ſum. exprobrat diſcordiam perfidis et fidelibus pacem ſua voce commendans. oſtendit magis eſſe ſe cum duobus vel tribus concordibus quam cum diſſidentibus pluribus pluſque impetrari poſſe paucorum concordi prece quam diſcordi oracione multorum. Hec ſcribit martir glorioſiſſimus Ciprianus non tantum Affricanis atque occidentibus verum eciam vt Auguſtinus inquit orientalibus eccleſiis fama predicante et ſcripta eius longe lateque diffundente notiſſimus.

Ex quibus clariſſime datur intelligi quanta omnium ſciſmaticorum extet impietas qui id ad robur ſui erroris inducunt. Cum pateat nullam ex hiis verbis iuriſdiccionis poteſtatem fuiſſe conceſſam. ſed quod vnanimiter orancium expreſſa ſint merita. Eant ergo Baſilienſes ipſi ſeductores atque vaniloqui cum Nouacianis in tenebras ſuas et niſi reſipiſcant pariter eterno igne conſlentur. Donatiſte eciam cum in Affrica ſciſma feciſſent et apud ſe veram chriſti eccleſiam manere dixiſſent eodem ſe corrupte intelligencie capite muniebant. Necnon hereſiarche illi atque ſciſmatici. qui iohanne XXII. preceſſore noſtro in ſede apoſtolica preſidente ſciſma fecerunt. et petrum de Corario in idolum erexerunt iniquitatem ſuam hac eadem radice munierunt. Fuerunt impietatis illius dyabolici fundatores Marſilius de Padua Iohannes de Gendimo Guillelmus Achani aliique nonnulli qui non tantum ſui temporis ſed eciam futuri ſeculi homines venenarunt. Inde procedit omnis corruptela preſencium quod deſertis ſacris doctoribus qui illuminauerunt eccleſiam dei ſe ad hereſiarchas et ſciſmaticos contulerunt. Quam ergo Baſilienſes horum imitatores in ſcripturis diuinis ſacriſque doctoribus poſſent habere intelligenciam niſi quam de magiſtrorum ſuorum venenatis fontibus ebibiſſent.

Fuerunt hereſiarche illi cum doctrinis ſuis per apoſtolicam ſedem anathematis mucrone percuſſi qui terrarum vbique fugitantes in quodam angulo latuerunt et in hereſi contumaciter perſeuerantes ad diem vltimum obierunt partem ſortiti cum Dathan et Abyron quos pro magnitudine ſceleris viuentes infernus obſorbuit. Horum Baſilienſes inherendo veſtigiis par in dei eccleſia ſciſmatis ſcandalum pepererunt et nunc circumlatrare non deſinunt quo commitatores ſui erroris acquirant. Obuiandum ergo fore cenſuimus et omnium diligencia vigilandum. ne iſti prophanorum dogmatum aſſertores in eccleſiam dei virus ſue impietatis effundant. vna eſt enim vera fides et niſi vana eſſe non poteſt. nec in ea quidquam poteſt minui vel augeri dicente apoſtolo. Quoniam vnus eſt deus

vna fides vnum baptiſma. vna eſt eccleſia catholica in omni terrarum orbe diffuſa. vnaque eſt plenitudo eccleſiaſtice poteſtatis in beato petro apoſtolorum principe collocata que eadem nec maior aut minor in ſuis ſucceſſoribus vſque in finem ſeculi perſeuerat. Quod potuit Petrus hoc Sylueſter hoc Leo hoc ceteri potuere pontifices. Et quod illi potuere nos poſſumus. Nec ſi in predeceſſoribus noſtris apoſtolica ſedes conciliis auctoritatem preſtare conſueuit et legitime ſancta firmare perpera vero et iniuſte actitata dampnare temporibus noſtris debent ab hac auctoritate cecidiſſe. Nam et ſi ſumus impares meritis non tamen imparis poteſtatis. Aliud enim inquit beatiſſimus Leo ſunt merita preſulum aliud ſunt iura et priuilegia ſedium. Nicene ſinodo auctoritatem dedit Beatiſſimus Silueſter ſinodum conuocando preſidentes vice ſua ibidem deſtinando geſtis concilialibus firmitatem roburque preſtando. Extant ad ipſum. Nicene ſinodi littere quibus patres cum ſumma humilitate depoſcunt vt ibidem geſta apoſtolice ſedis auctoritate confirmet. Extant ipſius littere quibus in ſinodo Rome celebrata habito diligenti diſcuſſionis examine Nicene ſinodi geſta confirmat. Pariter beate memorie Celeſtinus primam Epheſinam ſinodum apoſtolica auctoritate firmauit nomine ſuo certos ibi ſtatuens preſidere. Cum vero Neſtoriana peſte dampnata Euticiana inſurrexiſſet impietas et ad illam funditus abolendam ſecundo apud Epheſum Theodoſii iunioris tempore ſinodus vocaretur eam Beatiſſimus Leo apoſtolica auctoritate firmat miſſis Iulio Epiſcopo Renato preſbytero. Hillano dyacono qui ſuo nomine preſiderent. Cumque dioſcorus Alexandrinus antiſtes eam ſinodum ad approbacionem Euticiani erroris vi et arte traxiſſet et apoſtolicis preſidentibus vim quo ſubſcriberent inferre voluiſſet ac fugam ſubire coegiſſet. Beatiſſimus Leo dictam ſinodum vniuerſalem atque plenariam et auctoritate ſubmouit et dampnatis factionis impie auctoribus Calcedonenſem Sinodum in correpcionem illius conuocauit in qua eliminata Euticiani erroris inſania Dioſcorus pro ſua temeritate et impietate mulctatus eſt. Ad eam ſinodum miſſi ſunt Paſcaſinus et Lucenſius Epiſcopi. Boniſacius et Baſilius preſbyteri qui ſedis apoſtolice nomine preſiderent. Verum cum terminato concilio acta ſinodalia confirmari auctoritate apoſtolica patres ſinodi humiliter poſtulaſſent. Beatiſſimus Leo ea duntaxat cenſuit confirmanda que ad materiam fidei pertinerent. Quod autem Conſtantinopolitane ſedi in Alexandrine et Antiochene preiudicium fuiſſet indultum quamuis in ea re preſidentes ſuo nomine ſubſcripſiſſent tanquam indignum iniuſtumque reiecit aſſerens eam ſinodum ad extinguendam ſolum hereſim ac confirmacionem fidei katholice congregatam et preſidentes ſuis facultatem in ea ſola re fuiſſe conceſſam. Extant ipſius beatiſſimi Leonis littere que hec omnia ita ſe habere teſtantur. Ex quibus euidenter elucet concilia plenaria ſemper auctoritatem a ſede apoſtolica ſuſcepiſſe. nec ſine illa aliquid virtutis aut roboris habuiſſe et de ipſis iudicandi apud eandem ſemper facultatem iudicium reſediſſe.

Geſta eciam eccleſiaſtica procurrenti clariſſime datur intueri conuocatas ſinodos perſepe magnis ſimultatibus et diſſenſionibus laboraſſe niſique aſſuiſſet apoſtolice ſedis auctoritas eccleſiam magno diſſidii vulnere perituram multis excellentiſſimis et in eccleſia dei preſtantiſſimis patribus iniqua factione pereuntibus. que ita ſe habere Beatiſſimo Gelaſio referente cognoſcimus. Ait enim ad epiſcopos per Dardaniam conſtitutos cuncta per mundum nouit eccleſia. Quoniam quorumlibet ſentenciis ligata pontificum ſedes beati petri Apoſtoli ius habeat reſoluendi vtpote que de omni eccleſia fas habeat iudicandi neque cuiquam de eius liceat iudicio ſiquidem ad illam de qualibet mundi parte canones appellari volunt ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus videlicet nec illa preter-

imus

imus quod apoſtolica ſedes ſine vlla ſinodo precedente ſoluendi quos ſinodus inique dampnauerat et dampnandum nulla extante ſinodo quos oportuit habuerit facultatem. Sancte memorie quippe Athanaſium ſinodus orientalis addixerat quem tamen exceptum ſedes apoſtolica quia dampnacioni grecorum non conſenſit abſoluit. Sancte memorie nichilominus Iohannem Conſtantinopolitane ſinodus eciam katholicorum preſulum certe damnauit quem ſimili modo ſedes apoſtolica eciam ſola quia non conſenſit abſoluit. Itemque ſanctum Flauianum pontificem grecorum congregacione dampnatum pari tenore quoniam ſola ſedes apoſtolica non conſenſit abſoluit. Pociuſque qui illic receptus fuerat Dioſcorum ſecunde ſedis preſulem ſua auctoritate damnauit et impiam ſecundam ſynodum Epheſinam non conſenciendo ſola ſubmouit ac pro veritate vt ſinodus Calcedonenſis fieret ſola decreuit in qua pontificibus innumeris qui latrocinio corruerant Epheſino veniam poſcentibus ſola conceſſit et in ſua perfidia permanentes nichilominus ſua auctoritate proſtrauit quam congregacio que ibi pro veritate reparanda collecta fuerat eſt ſecuta. Quoniam ſicut id quod prima ſedes non probauerat conſtare non potuit ſic quod illa cenſuit iudicandum. eccleſia tota ſuſcepit.

Nonne Beatiſſimus Gelaſius Baſilienſium frontes atque oculos euidentiſſima rerum demonſtracione confodit. Et niſi in clariſſimo ſolis iubare ceci eſſe perſiſtent coguntur aduertere quanto errore teneantur. verum quod Ieronimus ſcribit in illis dubitamus impleri hereticum confundi poſſe emendari non poſſe dicit enim apoſtolus paulus hereticum hominem poſt primam aut ſecundam correcionem deuita. ſciens quia ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt et derelinquetur proprio iudicio quod priuatus.

Ceterum ſi quis generales ſinodos occidentalis eccleſie mente percurrat inueniet apoſtolicam ſedem non modo auctoritatem roburque dediſſe verum in eis ſemper magiſterium iudiciumque tenuiſſe. Celebrauit Alexander III. vnum Lateranenſem Sinodum aliam Innocencius III. Remenſem. Eugenius III. Lugdunenſem vnam. Innocencius III. aliam. Gregorius V. Viennenſem. Clemens V. plures. Preterea ante iſtas diuerſi celebrauere pontifices. Verum in omnibus ex ſola robur habuere. que apoſtolice ſedis ſanxit auctoritas. Cum ſcirent patres in ſinodis congregati geſta ſinodalia firmitate ab apoſtolice ſedis auctoritate ſuſcipere in qua dominus tocius eccleſie poſuit principatum. Denique omnia decreta ſinodica declarandi interpretandi. diſpenſandi a chriſtiane religionis exordio apud apoſtolicam ſedem ſemper manſit. auctoritas nulla per quamcunque ſinodum poteſtate conceſſa ſed ex ſola plenitudine poteſtatis in beato petro domini et ſaluatoris noſtri voce collata vt enim inquit Nicolaus II. ad mediolanenſes Romanam eccleſiam ſolus ipſe fundauit et ſupra petram fidei mox naſcentis erexit. Qui beato Petro eterne vite clauigero terreni ſimul et celeſtis imperii iura commiſit non ergo quemlibet terrena ſentencia. Sed illud verbum quo conſtructum eſt celum et terra per quod denique omnia condita ſunt elementa Romanam fundauit eccleſiam. illius certe priuilegio vtitur. illius auctoritate fulcitur. vnde non dubium. quia quiſquis cuiuſlibet eccleſie ius ſuum detrahit iniuſticiam facit. Qui autem Romane eccleſie priuilegium ab ipſo ſummo omnium eccleſiarum capite traditum auſferre conatur hic procul dubio in hereſim labitur. Et cum ille notetur iniuſtus hic eſt dicendus hereticus. Fidem quippe violat qui aduerſus illam agit que mater eſt fidei. Et ille contumax inuenitur qui eam vniuerſis eccleſiis pretuliſſe cognoſcitur. Et Nycolaus primus ad Michahelem imperatorem grecorum inquit Romane eccleſie priuilegia chriſti ore in beato petro firmata in eccleſia ipſa diſpoſita antiquitus obſeruata et a ſanctis vniuerſalibus ſinodis celebrata atque a cuncta eccleſia iugiter ve-

 nerata

nerata nullatenus poſſunt minui. nullatenus infringi nullatenus commutari quoniam fundamentum quod deus poſuit humanus non valet ammouere conatus. Et quod ſtatuit firmum validumque conſiſtit. illeque plurimum peccat qui dei ordinacionem temptat reſiſtere. priuilegia inquam iſtius ſedis perpetua ſunt diuinitus ſunt radicata atque plantata ſunt. inpingi poſſunt tranſferri non poſſunt. trahi poſſunt euelli non poſſunt. Que ante imperium noſtrum fuerunt et permanent deo gracias haſtenus illibata manebuntque poſt nos. Et quouſque chriſtianum nomen predicatum fuerit non ceſſabunt inmutilata ſubſiſtere.

Videtis dilecti filii quid predeceſſores noſtri veri katholici ſanctique pontifices de ſedis apoſtolice auctoritate tenuerunt. Videtis quid ſacra concilia orientalis et occidentalis eccleſie verbo atque opere docuerunt. Cum ergo vna et eadem a beato petro in ſuis ſucceſſoribus perſeuerat auctoritas. Satis admirari de Baſilienſium impietate non poſſumus. qui apoſtolice ſedis auctoritatem que iam mille et quadringentis annis intemerata permanſit noſtris diebus temerare et mutilare contendunt. Et quod beatiſſimus Leo in ſubmouendo Epheſina ſinodo et Calcedonenſi ſubſtituenda potuit et perfecit. Nos in Baſilienſi concilio ſubmouendo et Ferrarienſi ſubſtituendo non potuiſſe ſubmurmurant. Cum tales et tante cauſe eius tranſlationis extiterint. vt maiores in eccleſia dei eſſe non poſſent ſicut et Baſilienſes ipſi cum concilium ibidem noſtra auctoritate vigeret decreto publice edito ſunt profeſſi. Aiunt enim nichil felicius aut glorioſius eccleſie dei poſſe contingere quam quod tot populi orientalis eccleſie qui numeroſitate ſua fere occidentalis eccleſie populos adequarentur nobiſcum in eiuſdem fidei vnitate iungerentur. nichilque ſalubrius ab exordio naſcentis eccleſie in chriſtiano populo contigiſſe quam quod tam diuturnum ſciſma de medio tolleretur. Nichilque obmittendum eſſe dicebant quo tante rei fine fruerentur et non tantum mundi huius caducam ſubſtanciam ſed animam debere ſimul et corpus impendi. Demonſtrant Baſilienſes hiis verbis quanta cecitate teneantur quantaque ſit ſui ſceleris magnitudo dum rem tanto preconio tamque ſublimi predicacione laudatam impoſterum tam imprudenter tam impie impedire conati ſunt. Nephandum ſciſma quod vt inquit Auguſtinus omnia ſacrilegia excedit in occidentali eccleſia ſuſcitantes. ne ſciſma orientalis eccleſie de medio tolleretur.

O quantum mentita eſt iniquitas ſibi. pollicebantur orbi terrarum magno et inſigni tytulo ſpiritum ſanctum quem congregacionis ſue profitebantur auctorem. ſe ad chriſtiani populi pacem vnitatemque collectos. Verum patris ſui Belial ſemitas incedentes adunata diuidere. collecta diſpergere omni vigilancia ſtuduerunt. Abhominandum deſolacionis ydolum in dei eccleſia ſtatuentes. Ceterum et ante tranſlacionem noſtram ipſa Baſilienſis ſinodus ſeipſam per decretum ſinodale tranſtulerat ſaniori parte concilii ad quam eligendi loci pro grecis auctoritas iure fuerat deuoluta tranſlacionem huiuſmodi faciendo noſtrorum eciam preſidencium et noſtra auctoritate fungencium accedente conſenſu. Huic tranſlacioni oratores grecorum Baſilee per id temporis commorantes preſtiterunt conſenſum clare perſpicientes alia via haberi non poſſe ſancte vnionis effectum idque publice proteſtantes. Propterea nobis Bononie ſupplicarunt vt tranſlacione predicte auctoritatem adicientes rem ipſam que per alium expediri non poſſe videbatur exequi dignaremur·quod tandem cum maximis laboribus et expenſis deo adiuuante perfecimus. Nos ergo conſequenti tempore concilium illud auctoritate apoſtolica tranſtulimus multis racionabilibus et notoriis cauſis plenius continetur. Ex ea congregacione quantus eccleſie dei honor et fructus acceſſerit eciam hoſtes tam ſancti operis credimus non latere. Sublatum eſt eciam illud Armenorum ſciſma diuturnum qui fere mille annis et greci quaſi quingentis a Romane

mane eccleſie obediencia et deuocione diſceſſerant. Cupierunt patrum noſtrorum ſecula iſta proſpicere ſed minime potuerunt. Inſcrutabili prouidencia dei hoc noſtris temporibus reſeruante cui immortales gracias agimus quod impreſenciarum videamus impletum. Aderit vt confidimus miſericordia eius preſtabit vt hys ſanctis operibus ſecuturi hoſtes omnis boni operis erubeſcant ac ſimul confundantur et pereant.

Verum quod ſibi de Conſtancienſis concilii auctoritate blandiuntur optime perſpicimus. Vt eorum in hac parte perfidiam demonſtremus. nemini dubium eſſe confidimus. quin tocius eccleſie vna ſit fides nec poſſit aut potuerit per vlla tempora variari. Si ergo decretum a partibus obediencie Iohannis XXIII. tempore ſciſmatis Conſtancie editum continet veritatem oportet euangelio ſacris doctoribus conciliisque concordet. Debet ergo ex illis intelligenciam ſumere et quaſi firmamento ſtabili coherere. Nam niſi ſanctorum doctorum intelligencie eccleſiaſticis regulis diffinicionibuſque concordet non poteſt veritate muniri. Clamat autem vnanimi conſenſu ſanctorum turba doctorum beatiſſimum petrum a domino ſuper vniuerſam chriſti eccleſiam ſupremum conſtitutum eſſe paſtorem ſibi plenaria poteſtate conceſſa. Hoc Ciprianus hoc Ambroſius hoc Ieronimus hoc Auguſtinus hoc Gregorius hoc Iohannes Criſoſtomus hoc Cirillus hoc Beatiſſimus Leo tenuere et denique omnibus ſacris doctoribus vox iſta communis eſt. Hoc idem orientis occidentiſque concilia docuere et ſupremum apicem poteſtatis in ſede apoſtolica collocatum eximie laudis preconio tradidere. Hoc omnis ſchola theologorum qui proximioribus floruere temporibus. qui ſemper katholice ſancteque vixerunt et eccleſie dei doctrine et fidei fluenta peringencia tradiderunt vnanimi conſenſu et voce profeſſi ſunt. Iſti vt vtamur verbis Auguſtini contra Iulianum ſunt viri docti graues ſancti veritatis acerrimi defenſores aduerſus garrulas fatuitates. in quibus non poſſunt Baſilienſes inuenire quod ſperant. Si epiſcopalis ſinodus ex toto orbe conuocaretur mirum ſi tales poſſent illi facile tot ſedere qui nec iſti vno tempore floruerint ſed fideles et multis excellenciores paucos diſpenſatores ſuos deus per diuerſas etates temporum locorumque diſtancias ſicut ei placuit atque expedite iudicat ipſe diſpenſat. Oportet ergo decretum illud ſanctorum doctrine et fidei conuenire. et quod de ſedis apoſtolice auctoritate ſuper vniuerſam eccleſiam docuerunt vnanimi fide et ſentencia comprobare quoniam quidquid veritati iſti katholice contradicit alienum a fide eſſe neceſſe eſt. Neceſſe eſt ergo talem decreto illi intelligenciam dari vt veritati huic katholice et chriſtiane religionis exordio perſeueranter vſque in hec tempora predicate ſint heſitacione concordet. Quodſi ad diſcrepantem ab hac veritate intelligenciam protrahatur ſicut Baſilienſes pro ſua impietate contendunt. Neceſſe eſt omnem huiuſmodi ſenſum exterminare falſiſſimum et veritati katholice repugnantem. Quis enim tam iniuſtus rerum exterminator inueniri poterit qui non intelligat quoſcunque taliter opinantes. falſe erroneeque ſentire. Cum neceſſe ſit vt tot patrum ſentencie qui ſuperiori tempore in eccleſia floruerunt niſi vere eſſe non poſſint. Quemcunque ergo ſenſum ſanctorum patrum intelligencie repugnantem falſum atque peruerſum eſſe neceſſe eſt. Nec ſibi Baſilienſes de nomine ſui concilii blandiantur. Nam niſi ſcripturis diuinis ſacriſque doctoribus ſinodalia decreta concordent nulla atque irrita cenſeantur oportet.

Nonne beatus Auguſtinus duo Affricana concilia in quibus magnus epiſcoporum numerus legitur affuiſſe et in altero Beatiſſimus Ciprianus magis exiſtimauit ſuper rebaptizandis hereticis a veritate deuiaſſe quam conſuetudinem eccleſie ab apoſtolis vſque in ea tempora conſeruatam. Nec dedignentur de ſuo errore reprehendi. Sed audiant Beatiſſimum

mum Auguſtinum de vnico baptiſmo contra donatiſtas. Ait enim quis autem neſciat ſanctam ſcripturam canonicam tam veteris quam noui teſtamenti certis ſuis terminis contineri eamque omnibus poſterioribus Epiſcoporum litteris ita preponi vt de illa omnino dubitari et diſceptari non poſſit vtrum verum vel rectum ſit quidquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit. Epiſcoporum autem litteras que poſt confirmatum canonem vel ſcripte ſunt vel ſcriberentur et per ſermonem forte ſapienciorem cuiuſlibet in ea re pericioris et per aliorum Epiſcoporum grauiorem auctoritatem doctioremque prudentiam et per concilia licere reprehendi ſi quid in eis forte a veritate deuiatum eſt. Et ipſa concilia que per ſingulas regiones vel prouincias fuerit plenariorum conciliorum auctoritati que fuerit in vniuerſo orbe chriſtiano ſine vllis ambagibus cedere ipſaque plenaria ſepe peiora poſterioribus emendati cum aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat et cognoſcitur quod latebat ſine vllo typo ſacrilege ſuperbie ſine vlla inflata ceruice arrogancie ſine vlla contempcione liuide inuidie cum ſancta humilitate cum pace katholica cum caritate chriſtiana.

Ceterum vt aliquid de decreti illius Conſtancie editi qualitate tangamus. conſtat per id temporis eccleſiam tribus obedienciis fuiſſe diuiſam. Conſtat et ſinodum illam hunc habuiſſe progreſſum vt in ſui principio Iohannis XXIII. obediencia ſola conuenerit. Poſt aliquantum temporis Gregorii. vltimo Benedicti. Non dixit obediencia Gregorii non Benedicti que chriſtianitatis pars non modica erat ante tempus conuencionis ſue plenarie auctoritate ſuſcepit. Itaque oportuit ipſis conuenientibus primo ab obediencia Gregorii deinde ab obediencia Benedicti nouum concilium conuocari tuncque vniuerſa eccleſia concurrentis plenarie ſinodi rem et nomen accepit. Quod ergo ante illum articulum temporis a patribus ibidem conſedentibus actum eſt. vniuerſe eccleſie non debet aſcribi. ſed eis tantum qui ibidem conſedebant et vnius tantum obediencie ſinodum faciebant. Nec tamen hy omnes in eam ſentenciam concurrerunt. Sed nonnulli reclamauere grauiores qui ſtrepenti multitudine ſuperati ſicut hy nouiſſimis temporibus quibus carnales exuberant paſſiones factum eſſe manifeſtum eſt audiri nequiuerunt. Nec propterea Conſtancienſis concilii concluſo reuocatur in dubium qua ſciſmatis diuturni fetore depulſo actum eſt vt eccleſia vno capite et chriſti vicario potiretur. Quoniam decreto illo eciam non edito non minus eliminari ſciſma potuiſſet. Ceterum nec plenaria ſinodus quouis tempore congregata apoſtolice ſedis auctoritatem valuiſſet infringere quoniam ſicut iheſu chriſti domini noſtri fuit eam inſtituere ita ad eum ſolum minuere aut deſtituere pertinebat.

Cum ergo in conciliis eciam legitime congregatis poſſint varie affectiones et diuerſe contingere ſimultates quibus in periculum traheretur eccleſia vt beatiſſimus Leo et plerique predeceſſores noſtri magna experiencia didicerunt. Et nos qui viuimus et reſidui ſumus pedibuſque palpamus. Non potuit aliqua vniuerſalis ſinodi conſtitucione decerni vt in nullum euentum poſſet Romanus pontifex congregatam ſinodum ſubmouere. nec poſſet ſeipſum huius legis vinculo coartare ſine graui ſalutis ſue diſpendio ſine ſedis apoſtolice preiudicio ſine fidei et vniuerſe eccleſie grauiſſimo ineuitabilique periculo. Nec hoc ſtatuit Conſtancienſe concilium ſed generali lege decreuit ſinodum non debere tranſferri neceſſitatis aut euidentis vtilitatis articulum non excludens.

Videtis dilecti filii que inimicus ſalutis humane his nouiſſimis temporibus venena ſeminauerit vt vniuerſam eccleſiam vulneraret et ipſum chriſti corpus quod ſub ipſa paſſione crucifixores ſcindere nequiuerunt crudeliſſime laceraret. Videtis hoc calle patefacto omnibus hereſibus aditum aperiri apoſtolice ſedis auctoritate contempta que omnes ef-

fugare

fugare conſueuit. Occurrendum ergo eſt dilecti filii et omni ſtudio reſiſtendum vt venena iſta depereant. Vos ergo dilecti filii quos non tantum titulus chriſtianitatis. verum eciam profeſſionis adſtringit. Adeſte katholice fidei adeſte illi que noſtre eſt origo dignitatis. Illi rependite vicem illi affectum reddite filialem. milites chriſti eſtis quoniam fidei militatis. Contra has ergo hoſtis inſidias vigilem exhibete miliciam. Adeſte fortiter adeſte conſtanter vt iuxta apoſtolum peregrinis et variis doctrinis abdicatis fundatiſſima fides chriſtiane religionis exordio predicate a ſanctis patribus declarata a ſacris ſinodis obſeruata in ſua integritate permaneat et impiorum adinuenciones garrule et aniles fabule conticeſcant ab eo coronam inmarceſſibilem percepturi cuius eccleſia tam turpiter et impie laceratur. et in cuius ſanctis litteris legitur. Qui autem ad iuſticiam erudiunt alios lucebunt ſicut ſtelle in perpetuas eternitates. Datum Florencie anno incarnacionis d. Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo primo XII. Kls. May. Pontificatus noſtri anno vndecimo &c.

Blondus manus Secretarii pape
Io. de Angeroles manus ſcriptoris.

XI.

Iuliani Cardinalis et Legati literae ad Eugenium Papam pro Bohemorum reconciliatione.

Beatiſſime pater poſt deuota pedum oſcula beatorum. Iam nunc vniuerſus cognoſcat orbis in viſcera patere ne caritatem et zelum domus domini veſtra S. habeat an miſſa ſit ad pacem vel ad diſſidium an ad congregandum vel diſpergendum an bonus ille paſtor ſitis qui animam ſuam pro ouibus ſuis ponat. Ecce iam hoſtium aperiri incipit per quod oues perdite ad proprium ouile regreſſure ſunt. Ecce iam ſpes eſt in ianuis reconciliacionis Bohemorum. Si v. S. hoc diuinum opus prout tenetur adiuuet ac promoueat gloriam in celo et in terra perpetuam conſequetur. Si forſitan quod nullatenus credendum eſt impedire conetur omnes illam arguent impietatis celum et terra aduerſus illam conſpirabunt. Nemo erit qui eam non deſerat. Nam quomodo ille ſequendus eſt cum eccleſie pacem et quietem vnico verbo dare poſſit id facere recuſet. Sed meliorem iam ſpem concipio quodammodo eaſdem S. ſine vlla excuſacione tota mente huic ſacro fauebit et gracias omnipotenti deo quod pro tanto bono iſta congregacio hinc non diſceſſerit. Ecce legati huius ſacri concilii ex Egra cum leticia et exultacione redeuntes referunt quemadmodum per graciam ſpiritus ſancti firmiter concluſerint cum ambaſiatoribus Bohemorum videlicet Pragenſium Orphanorum et. Taboritarum. Inter quos affuerunt ductores exercituum illius gentis preſertim Procopius quod ſolempnis ambaſſiata omnium ſtatuum regni ad concilium Baſilienſe venire debeant. Poſtquam per concilium ſaluuſ conductus in forma conducta ad eos remiſſus fuerit. quod ſine mora fiet miro gaudio leuatiſque ad celum manibus hec ſancta congregacio exhilarata eſt. Necnon iſti noſtri ambaſſiatores aſſerunt cum tanta caritate hoc negocium in Egra tractatum fore et talia apud illos Bohemos vidiſſe et coniecturaſſe quod maximam ſpem reductionis illorum merito concipiant et tandem ſe tenerrime amplectationis cum lacrimis leticie ex Egra receſſiſſe

ceſſiſſe ipſis Bohemis noſtros rogantibus vt hoc negocium quantocius expediretur. Multa eciam referunt in huiuſmodi tractatu interueniſſe que ſi quis audiens non lacrimetur pre gaudio indicare ſe poterit chriſto modicum affici de tribus, autem quatuor articulorum non videntur facere difficultatem de quarto videlicet communionis ſub vtraque ſpecie ſpes eſt quod conſequantur iudicium concilii.

Quis ergo iam audeat conſulere V. S. quod in propoſito diſſolucionis amplius perſeuerat quin ymmo ſi nunquam indictum fuiſſet hoc concilium pro tanta ſpe et caritate in hoc loco indici deberet. quam laudabiliter S. V. ſi dimiſſa Italia et omnibus rebus adhuc perſonaliter ſe conferet eciam ſi neceſſario foret vehiculo deferri. Cuſtodia autem defenſio patrimonii temporalis eccleſie optime per legatos et vicarios poſſet diſponi. Hoc eſt verum patrimonium eccleſie lucrifacere animas. Non enim eccleſia eſt congeries lapidum et murorum. Non cuſtodem vos fecit chriſtus caſtrorum et menium ſed paſtorem animarum. Proinde quod magis neceſſarium eſt et chriſto carius id in propria perſona agendum eſt cetera per ſubſtitutos. Ita fecerunt apoſtoli qui vt liberius intenderent predicacioni verbi dei ſeptem inſtituerunt qui vacarent menſis et inferiorium rerum adminiſtracioni.

Audio per dei graciam de die in diem melius conualeſcere S. V. et ſi per pedes vt dicitur aliquas eccleſias nunc viſitare forſitan huc per equos poſſet accedere. Ad rem autem vtiliorem et ſuo officio magis congruentem ire non poſſet quam ad locum vnde ſeparantur innumerabilia bona peruenire. Recogitet aliquando S. V. in quibus actibus chriſtus cuius vicarius eſtis et beatus petrus cuius ſucceſſor eſtis. et alii apoſtoli et ſancti pontifices exercuerunt ipſis ſicut officio ſucceditis ita ſuccedatis et moribus. Quodſi forſan eadem S. V. nequeat huc venire conſulo vt pro tanto bono mittatis maiorem partem Reuerendiſſimorum dominorum cardinalium curie Romane et mandet prelatis quibuſcunque vt huc ſe conferant. Non retrahat neque impediat ſicut fama eſt volentes venire quin pocius adhuc veniendum alliciat. Credat S. V. michi quem ſolum caritas ad conſulendum inſtigat. Nolite ſeparari a membris veſtris fouete filios tanquam gallina pullos ſuos ſub alis ſuis. Si forte nec aliquis velit deſtinare ſaltem vnicum verbum hoc dicat. Placet vt fiat Baſilienſe concilium. Hys eciam diebus aliud nunciatum eſt prope S. V. deſiſtere debet ab ipſa diſſolucione. Reuerendus pater dominus Archiepiſcopus Lugdunenſis ſcripſit concilio et michi qualiter prelati Francie conuenerint in Bituricenſi ciuitate. et ibi poſt longam et exactam examinacionem concluſerunt. Concilium eſſe hic legitime congregatum neceſſarium vt hic et nunc celebretur. Et ad id prelatos Francie debere venire. Motiua autem et raciones quibus moti ſunt ita concludere eciam deſtinauit huc quorum copiam puto per alios ad S. V. miſſam. Quod ergo amplius V. S. mora conata eſt quantum potuit neceſſariis veſtris variis modis retrahere prelatos laborat pro viribus vt hoc concilium deſperat nichilominus vt videt in dies magis augetur et quo fit maior prohibicio eo magis quibus in contrarium accenditur. Nonne iam hoc eſt reſiſtere voluntati dei.

Cur iam prouocatis eccleſiam ad indignacionem. cur irritatis populum chriſtianum. Dignemini ita obſecro agere vt amorem fauorem non odium gencium comparetis vehementer vbique gentes talia audientes ſcandalizantur. Non permittat ſe S. V. a quoquam ſeduci incuciente forte timorem vbi timendum non eſt aut perſuadente. Hoc non eſſe legitimum concilium. Scio me offenſurum S V. ſi velim probare contrarium. Sed melius eſt vt paululum offendam verbis et proſim factis. Non medicus infirmo ap[illegible]

cante-

cauterium vrens et ſanat plagam. non poteſt medicina prodeſſe niſi guſtu ſit aſpera. Sub hac confidencia non verebor patefacere veritatem vt ea cognita S. V. ſanius ſibi et eccleſie conſulat.

An hoc concilium legitimum ſit ex concilio Conſtancienſi dependet. Si illud verum fuit et iſtud. Nemo autem dubitare viſus eſt. An illud legitimum fuit. Similiter et quodcunque decretum eſt. Nam ſi quis dixerit decreta illius concilii non eſſe valida fateri neceſſe habet priuacionem olim Iohannis factam vigore illorum decretorum non valuiſſe. Si illa non valuit nec eciam pape Martini tenuit electio facta Illo adhuc ſuperſtite. Si Martinus non fuit papa tunc nec S. V. eſt Que per cardinales ab ipſo factos electa eſt. Nullius ergo magis intereſt defendere decreta illius concilii quam ſanctitatis veſtre. Et ſi quodcunque illius concilii decretum reuocetur in dubium eadem racione poterunt reuocari et reliqua eiuſdem concilii decreta hac eadem racione nec aliorum conciliorum decreta valebunt. Quia qua racione vacillat fides vnius concilii vacillabunt et reliqua omnia iuxta argumentacionem beati Auguſtini vt habetur d. c. ſi ad ſcripturas ergo et fides et omnia concilii ſacramenta titubabunt ſi de robore vnius concilii legitime congregati dubitetur per concilium autem Conſtancienſe fuit factum decretum frequens. In quo ſtatuitur quod primum fiat in quinquennio a fine illius Et aliud in ſeptennium a fine concilii Conſtancienſis quinquennio elapſo celebratum eſt papienſe et Senenſe a cuius fine elapſo ſeptennio ceptum eſt celebrari iſtud. Et quid ergo in bulla diſſolucionis inter alias cauſas exprimitur quod iam ſeptennium eſt elapſum cum neceſſarium labi oporteat antequam poſſit celebrari quia iſta verba in ſeptennium et quinquennium ſignificant ſecundum iura quod omnes partes temporis ſint elapſe. et vt nouiſſima dies expectetur. Vnde oportuit labi ſeptem annos integros et completos antequam Baſilienſe concilium incipere poſſet. Sed diceret quis oportuit prima poſt ſeptennium lapſum celebrari Alioquin expirat concilium. Sed clare reſpondetur hoc non teneri in capitulo frequens quod niſi prima die fiat deſinet poſſe celebrari nec ex verbis nec ex mente hoc poteſt elici. Solum vult quod poſt ſeptennium celebretur. vnde ſiue ſecunda ſiue tercia die ſiue primo ſecundo tercio aut quarto menſe poſt ſeptennium inmediatum celebratum ſatiſfit capitulo frequens Adueniente enim prima die tunc incipit facultas celebrandi ante non poſt vero non eſt prohibitum. Nec obſtat quod in capitulo frequens verbum in quinquennium inmediate ſequens quod eciam in ſeptennium videtur repetitum. quia non intelligitur quod prima die preciſe poſt ſeptennium ſit neceſſarium ſed ideo poſuit inmediate ſequens ne intelligi poſſet de alio ſeptennio vlteriori quamquam illud per ſe intelligebatur. quia loquendo ſimpliciter de ſeptennio intelligitur de proximo ſed fuit poſitum ad maiorem declaracionem. Addo plus quod eciam in capitulo frequens fuiſſent poſita poſt verbum inmediate ſequens alia de hys diccionibus videlicet ſtatim mox incontinenti aut confeſtim ſeu ſimilia verba adhuc deberent intelligi cum quodam temperamento vel aliquo temporis interuallo et quamprimum commode poteſt prout iſta vocabula exponuntur per iura et doctores. Ampliantur enim et reſtringuntur ſecundum ſubiectas materias et varias circumſtancias rerum et negociorum. Non enim veriſimile eſt vllomodo quod fuerit de mente ſtatuencium et propter longitudinem viarum et difficultatem parandi ſe ad huiuſmodi negocia. ac et plurima inpedimenta que contingere poſſunt noluerunt reſtringere preciſe tempus ad primam diem Ita quod ſi ea die non fieret de cetero fieri non poſſet. Nam ſi in verbis poſt ſubtilitates iſtas oporteret &c. quod fieret in primo momento

 et

et in primo inſtanti poſt ſeptennium. Sed cum verba . . . intelligenda ſint huiuſmodi intellectus eſt nimis obſcurus.

Et ſi dicat aliquis ergo poteſt prorogari quod prohibetur in capitulo frequens. Iſte qui ſic arguit ne ſe intelligit nec vim verborum. Non enim prorogatur ſi incipitur ſecundo vel tercio menſe ſed magis fit continuacio vel execucio eius quod eſt in facultate. Nam ſi eſſet prorogacio tunc cum prorogacio ſapit naturam prioris dilacionis aut illud tempus prorogatum inchoari non poſſet. Sed hoc non eſt in caſu noſtro. Nam licet ipſo menſe inchoatum non ſit ſed in ſecundo vel tercio. Non per hoc concluditur quod in primo inchoari non poſſet. Sed ſi fuiſſet facta prorogacio ad ſecundum menſem tunc in primo incipi non potuiſſet. vt verbi gracia. promitto dare centum florenorum poſt paſcha ante paſcha non poſſum exigi et licet non exegero non tamen deſino eſſe obligatus. Et licet exigerer in ſecundo vel tercio menſe non propter hoc intelligitur facta prorogacio. Nec ſequitur quod in primo non potuiſſem exigi quod fieri non poſſet ſi facta eſſet prorogacio. Item de natura prorogacionis eſt quod ante lapſum primi termini. poſt vero non eſt prorogacio ſed noua dilacio. Et ſi dicatur ergo diu differri poterit. Reſpondetur quod in hoc ſtandum eſt iudicio eccleſie que conſideratis diuerſis circumſtanciis arbitrabitur tempus debitum in eius fauorem et vtilitatem huiuſmodi facultas celebrandi concilia inſtituta eſt quod enim ſi in loco celebrandi concilium adueniente termino ſuperueniret peſtis vel obſidio vel aliquid huiuſmodi quod duraret per tres aut per quatuor menſes nec papa interim mutaſſet locum ſecundum formam capituli frequens. Et propter talia inpedimenta prelati non attenderent prima die ad locum. aut ſi aliqui prelati venientes ad concilium caperentur in via qui ſi capti non eſſent fuiſſent in prima die et momento in loco. Nunquam propterea dicendum eſt expiraſſe facultatem concilii et quod ceſſante impedimento prelatis venientibus concilium celebrari non poſſet. Hoc certe eſſet valde abſurdum et nimis preiudiciale eccleſie. In caſu autem noſtro fuit ſatis probabilis cauſa quod prelati diſtulerint venire in principio termini quoniam appropinquante ipſo termino papa martinus in die XX. Februarii defunctus eſt. propter quod prelati merito poterant dubitare de aliquo impedimento concilii. Item expectabant quod aliquis nomine pape illuc accederet. ne ſine preſidente apoſtolico fruſtra ſtarent in loco. Legatus autem qui ordinatus fuerat ad concilium cuius preſenciam homines expectabant antequam ſe vellent ad iter attingere non acceſſit tempore ſtatuto ad concilium ſed ad Norimbergam ad proſequendam extirpacionem Bohemorum ſecundum mandatum pape Martini qui iniunxit quod prius illuc iter quam Baſileam pro concilio celebrando arriperet. Fuit eciam ipſe Legatus pluries requiſitus in Nurenberga per dominum Imperatorem quod iret Baſileam pro concilio celebrando iuxta facultatem ſibi traditam. qui reſpondit ſemper nolle ire ante conſenſum noui pontificis.

Iſta ergo fuit cauſa retardacionis prelatorum que non eſt retorquenda in dampnum vniuerſalis eccleſie. nec forte multum imputandi prelatis qui ſuſpicabantur quod papa Martinus nollet concilium. et timebat ſe ponere in hys nolicionibus et contradictionibus et racionem timendi habebant ex hys que contigerant in concilio Senenſi. Multa eciam tunc dicebantur que ſuſpicione faciebant. Scio michi fuiſſe relatum quod nonnulli dixerunt me veniſſe in almaniam ad diſturbandum concilium. Item hoc fuit de mente pape Martini quod licet in principio Marcii non inchoaretur concilium non tamen expiraret facultas celebrandi concilium ipſe enim appropinquante termino concilii voluit quod prius

irem

irem verſus Bohemiam quam ad concilium de quo eciam in Bulla conſiſtoriali diſſolucionis fit mencio.

Sed quid opus eſt aliunde de hoc probare quam per litteras S. V. ipſa in litteris confectis II Kl. Iunii et ſic longe poſt terminum eciam fuerunt per tres preſentate menſis poſt mandatis michi quam expedito negocio Bohemico cuius finis expectabatur. In breui dirigam greſſus meos ad Baſileam pro concilio celebrando. et ibi importune prouideam iuxta michi iniuncta et ordinata in concilio Conſtancienſi. Hoc eciam repetit in Bulla facultatis diſſolucionis portata michi per dominum Tharentinum cuius verba ſunt hec. Circumſpectioni tue ex quo ingreſſu tuo ad alamanias partes nulli prelati in Baſileā pro celebracione Concilii erant congregati. dedimus in mandatis vt interea certe expedicionem contra Bohemos hereticos eciam tibi commiſſam vacares. Ac deinde ad ciuitatem dicti concilii locum accederes. et iuſſu noſtro et eccleſie nomine preſideres. Quid ergo hoc clarius. quod ſi dubium eſſet ex huiuſmodi tenore litterarum aperte tollitur. Nec dominus Martinus nec dominus Eugenius tales litteras ſcribendo poterat validare concilium quia eſſet prorogacio que prohibita eſt in capitulo frequens.

Reſpondetur. quod non eſt prorogacio ſeu execucio cuius quod erat in facultate ſeu declaracio quod neceſſe non eſt preciſe celebrari in principio. Item non eſt prorogacio quia prorogacio fit ante terminum non poſt. Poſt enim poſitus eſſet noua indicio vnde valeret quaſi nouiter indictum. Et ſi dicatur non potuit de nouo indici. Tunc obicitur quomodo ergo de nouo potuit indici concilium Bononienſe. Et replicetur. Ideo noua indicio concilii Bononienſis quia Baſilienſe fuerat per S. V. diſſolutum. Tunc habeo intentum. Si enim fuerit diſſolutum ergo ante fuit concilium quia priuacio preſuppenit habitum. Sed ſi ante erat concilium tunc infra probabitur diſſolui non poterat non conſenciente concilio. Quid ergo ad hec poteſt reſponderi ad maiorem eciam clarificacionem in ipſa die termini ſtatuti vel ante dominus Vergiliocenſis congregato ad hunc actum capitulo maioris eccleſie et ceteris aliis prelatis et nobilibus viris fecit ſolempnem proteſtacionem qualiter tempus aduenerit concilii celebrandi. Et quod propter hoc ipſe Baſileam venerit inquirendos eos de materiis ad concilium pertinentibus vſquequo alii venient vellent inſimul conferre ac tractare. Et de hoc extat publicum inſtrumentum. Et infra menſem venerunt ambaſiatores vniuerſitatis Pariſienſis et inceperunt tractare de his que ad concilium pertinebant. Scribendo eciam imperatori et aliis dominis alamanie vt mitterent ad concilium quas litteras tunc vidi. Nec obſtat paucitas perſonarum. quia vbi eſt auctoritas numerus magnus non requiritur ſecundum illud chriſti vbi duo vel tres conueniunt in nomine meo ibi ego in medio eorum ſum. in qua auctoritate fundantur concilia.

Iam igitur S V luce clarius videt predictam obiectionem eſſe ſatis friuolam. Item ad quid facta eſt diſſolucio ſi non erat concilium vnde nullatenus eſt ambigendum. quod concilium fuerit legitimum et canonice congregatum. Et forſan vix aut nunquam legitur aliquod concilium tot auctoritatibus innixum ſicut iſtud videlicet per precedencia concilia Conſtancienſe et Senenſe indictum et per duos Romanos Pontifices confirmatum. Audio inter alia Rome aliquos dicere me non potuiſſe vocare prelatos venire ad concilium. quia in bulla domini Martini hec clauſula non erat adiecta vehementer anmiror. hoc obici. Inprimis non ego ſolus illos vocaui. ſed ego et hy qui in concilio conuenerunt. Mira res. papa Martinus dabat michi cum concilio concilii facultatem extirpandi hereſes pacificandi regna reformandi mores cuiuſlibet ſtatus chriſtianitatis et audent dicere

cere quod non poteram citare. Datur michi poteſtas iudicandi et condempnandi. et non habeo poteſtatem citandi inquit iuriſconſultus cui commiſſa eſt iuriſdictio ea omnia commiſſa videntur ſine quibus illa expedire non poteſt. Quomodo autem predicta omnia niſi prelati et alii huc venient fieri poſſunt. Item cur in c. ego enim iureiurando dicitur. Vocatus ad ſynodum veniam. ſi poteſt vocari. a quo ergo ſupponit vocandum niſi a concilio vel eo qui concilio preeſt. Item tota diſtinctio XVIII. non loquitur de aliquo niſi epiſcopi vocati ad concilium non venientes poſſunt excommunicari vel ſuſpendi. Legant iſti librum Conciliorum beati Yſidori et reperient in pluribus conciliis prelatos fuiſſe per ſinodum vocatos.

Nunc reſtat dicere an diſſolucio valuit. Iterum vereor loqui timens irritare S. V. ſed caritas me cogit. Nam forſitan S. V. credit diſſolucionem valere propterea in illa perſeuerat. Ex quo tamen multa ſcandala poſſunt contingere. remordet conſciencia ne taceam. Inprimis c. frequens innuit quod non. Nam ſi prohibet et prorogacionem quod eſt minus multo magis diſſolucionem quod eſt plus. Plus enim auferre quam differre prorogando differtur. diſſoluendo auffertur. Item iſti dicunt. quod facile predicta conſtitucio c. frequens redderetur fruſtratoria. quia vt primum inchoatum eſſet concilium poſſet reincepta diſſolui. Sicut dicunt factum eſſe in Senis et nunc dicunt eſſe S. V. ſiniſtre et ſurreptiue in cauſis diſſolucionis fuiſſe informatam dicunt et iam predictam diſſolucionem euidenter intendere in euerſionem fidei et ruinam eccleſie et perturbacionem populi chriſtiani ergo fieri non poſſe parendum fore. Aſſerunt eciam predictam diſſolucionem fieri non potuiſſe obſtante quodam decreto Conſtancienſi quod in hys que pertinent ad fidem ad extirpacionem hereſum ſeu ſciſmatis et eccleſie reformacionem in capite et in membris quemlibet cuiuſcunque ſtatus eciam papalis teneri obedire ſtatutis ordinacionibus et preceptis cuiuſcunque concilii generalis. Et niſi obedierit puniatur. Ecce poſſe ſtatuere in aliquem poſſe precipere poſſe punire. non obedientem. ſigna ſunt euidencia ſuperioritatis in his quibus ſtatuit precipit aut punit teneri aut obedire. parere et ſubici ſigna ſunt inferioritatis in predictis caſibus. Ergo in hys tribus caſibus cum papa vt dicunt ſit inferior concilio quod eciam facto probatum fuit. Nam propter vnum de tribus caſibus concilium Conſtancienſe priuauit Iohannem et alterum priuauit Benedictum non potuit papa diſſoluere concilium quia inferior in eo qui eſt inferior vt poteſt ſoluere vel ligare ſuperiorem. vt in c. Cum Inferior de ma. et obe. cum ſimilibus iuribus. nec tollere legem ſuperioris. alioquin implicaret contradictionem tenetur obedire et non tenetur. quia poteſt diſſoluere. Quomodo autem obeditur ordinacione vel ſtatuto concilii ſi illam ordinacionem vel ſtatutum poſſet tollere et annichillare. Concilium autem hoc congregatum eſt propter extirpandas hereſes faciendam pacem reformandos mores. Et in prima ſeſſione ordinauit et ſtatuit ad iſta debere intendi procurans impedire hoc concilium diſſoluere aut prorogare vel mutare ſeueriter poſſit puniri et procedi tanquam perturbatorem communis pacis. Si autem diſſolui poteſt conſtat quia non obeditur predicte ordinacioni. Vnde debet hoc neceſſario fateri quodſi diſſolui poſſit quod predictum decretum Conſtancienſis Concilii non valet. Item probatur hoc alia racione. Nemo dubitat ſi contra aliquem ſummum pontificem ageretur de hereſi quod ipſe non poſſet concilium diſſoluere. quia ſi poſſet diſſoluere non poſſet iudicari quod eſſet contra c. ſi papa XL. di. Ergo ſicut in hereſi. ita in aliis duobus caſibus. Iſti enim tres caſus parificati ſunt per concilium Conſtancienſe. Et eodem modo loquitur concilium Conſtancienſe in tribus hys ſicut ſi papa in illo vno. Et vt predixi facto concilium Conſtancienſe hanc appropinquauit ſenten-

tenciam. quia propter ſciſma priuauit Petrum de luna. Et propter deformitatem vite priuauit Iohannem. Et ſi qua iura reperiantur que dicunt prima ſedes non iudicatur a quoquam et primam ſedem nemo iudicat et nemo dicit cur ita facis intelligenda ſunt niſi in hys tribus caſibus. In prima de fide prouiſum fuit per c. Si papa. In aliis duobus per decretum Conſtancienſe. Alioquin ſine vlla exceptione. intelligeretur illud. prima ſedes non iudicatur a quoquam tunc c. Si papa XL. di. Et predictum decretum Conſtancienſe eſſet falſum. Et ſi c. Si papa addidiſſet cauſe hereſis iſtos duos caſus nemo dubitaret de decreto concilii Conſtancienſis quod factum eſt auctoritate pape et repreſentat vniuerſalem eccleſiam. Etſi dicatur in conciliis intelligitur excepta auctoritas pape. Reſpondeo illud verbum quando preſencia pape ſpecialiter non includitur non poteſt excipi quia ſaperet contradictionem.

Hec dixi beatiſſime pater dictus eſt michi teſtis cum diſciplina animi. Sed cogor ita dicere vt S. V. deſinat a predicta diſſolucione, ne contingat infinita mala in eccleſia dei. Si V. S. videret puram mentem et mundam conſcienciam et animum integrum quo talia ſcribo. oſcularemini me ex nimia caritate. Et procul dubio me vt filium diligeretis. Dixi ſepe et iam dico et proteſtor coram deo et hominibus quod cauſa eritis ſciſmatis et infinitorum malorum ſi non nutritis concilium. Omnipotens deus. V. S. in vtriuſque hominis proſperitate conſeruet cuius pedibus me humillime recommendo. Datum Baſilee die quarta Iunii anno domini M.CCCC.XXXII.

XII.

Declaratio Vniuerſitatis Viennenſis ſuper materia concilii ſuper conſultatione Ioannis Archiepiſcopi Salisburgenſis.

Circa materiam vnionis quam inierunt Reuerendiſſimi patres et illuſtriſſimi principes ſacri Romani imperii Electores vt dicitur vnacum aliis principibus et prelatis occaſione cuiuſdam neutralitatis ſeruande pro bono pacis procurande inter ſacrum concilium et dominum olim dictum Eugenium. necnon et de vigore appellacionis eorundem ab vtriſque partibus ad vtramque interpoſita vt ex conſideracione talium diligenti fundacius reſponderi et conſuli poſſit Reuerendiſſimo domino Archiepiſcopo Salzburgenſi qui ſuper hoc pro bono et ſalute ſibi ſubiectorum tanquam vigilans paſtor ſuper gregem domini paſtorali ſue cure commiſſum proinde et ſolerter conſilium alme huius vniuerſitatis requiſiuit. vt aliis vniuerſis eccleſie filiis qui ſuper tali dubio negocio quod omnes tangit homines nacionis germanice poſſit et debeat conſuli et reſponderi.

Ad hoc vt fundacius fiat oportet quatuor materias intueri. ex quibus negocii preſentis occaſio pullulare poſſet. Si minus bene conſiderate fuerint. tollitur vero omnis difficultas ſi bene conſiderentur.

Prima conſideracio eſt de ſtatu ſacri concilii Baſilienſis videlicet quantum ad legitimitatem cuius inicii. continuacionis vſque ad preſens perduracionis et exiſtencie. Secunda conſideracio eſt de poteſtate eiuſdem ſacri concilii ſc. an talem proceſſum contra Eugenium quoad ſuſpenſionem ipſius ab adminiſtracione papatus. Item quoad depoſicionem eiuſdem plenariam a papatu. Inſuper et alterius ad papatus dignitatem electionem

promocionem ſi factum ſit legitima auctoritate et an plenam habuerit faciendi facultatem et poteſtatem. Tercia conſideracio de actitatis in hac re vſque modo in pluribus dietis per Reuerendiſſimos patres et illuſtriſſimos principes ſacri Romani imperii electores quomodo ſcilicet auctoritati iuri aut racioni innitantur ſeu quibus ſolidentur fundamentis. Quarta conſideracio eſt de futuris agendis de quibus conſulta eſt vniuerſitas videlicet quid omnibus actis vt acta ſunt et omnibus ſtantibus vt modo ſtant agendum atque conſulendum ſit ſalubriter ſuper hac re in futurum.

Quantum ad primam conſideracionem. Nemini niſi hoſti fidei orthodoxe dubium eſſe poteſt quin ſacrum concilium Baſilienſe legitimum habuerit inicium et proceſſum cum non ex conuocacione vnius hominis nec tantum auctoritate papali congregatum habetur. Sed ex ordinacione vniuerſalis eccleſie conciliariter congregata inicium cepit et auctoritatem. Nam cum eccleſia in concilio Conſtancienſi ſtatuendo dicat in c. frequens. hoc edicto perpetuo ſancimus decernimus atque ordinamus vt omni modo generalia concilia celebrentur ita quod principium a fine huius concilii ſc. Conſtancienſis in quinquennium inmediate ſequens. quod fuit concilium Senenſe ſecundum vero a fine inmediate ſequentis concilii in ſeptennium et hoc eſt Concilium Baſilienſe quod inchoatum fuit poſt concilium Senenſe lapſo ſeptennio et deinceps de decennio in decennium perpetuo celebrentur. Ecce quod hoc ſacrum concilium Baſilienſe auctoritatem legitimam ſui inicii et proceſſus habet ab eccleſia conciliariter legitime congregata denique non ſolum domino Romani pontifices ſc. Martinus et Eugenius pro tali ipſum habuerunt. Ibi legati ſuos habentes pro ſe preſidentes ſed eciam totus populus chriſtianus illud concilium in ſpiritu ſancto legitime congregatum appellabat et omni veneracione recepit. Quod eciam hodie perſiſtat in ſua auctoritate omnimoda aperte ex eodem decreto frequens conuincitur. Nam cum ibidem dicatur ſicut allegatum eſt quod deinceps concilia ſacra de decennio in decennium perpetuo celebrentur ſubditur in locis que ſummus pontifex per menſem ante finem cuiuſlibet concilii approbante et conſenciente concilio vel in eius defectu ipſum concilium deputare et aſſignare teneatur vt ſic per quandam continuacionem ſemper aut concilium vigeat aut per termini pendenciam expectetur verba iſta ſunt decreti frequens. Sed cum ſacrum concilium adhuc nullum nominauerit locum pro futuro concilio nec in nominatum per papam conſenſerit. patet quod ipſum adhuc manet in ſuo vigore cum ex ordinacione eccleſie non ceſſet eſſe in vigore niſi ante menſem ſue deſicionis conſenſerit in locum futuri concilii. Patet ergo quod iuxta decreta ſolemniter publicata concilium ſacrum Baſilienſe adhuc ſtat in vigore. Item cum prius habitum ſit ab omnibus pro concilio legitime in ſpiritu ſancto congregato et ex decreto pre allegato decernatur habere vigorem tenetur quilibet ſibi vt concilio adherere donec eius deſicio fuerit manifeſtata et publice declarata. nec ſuper hys que ſancta foret vt de compactis non ſeruatis allegacio eciam cuiuſcunque dignitatis exiſteret ſacro concilio contradicente. Nam cum iuxta decreta concilii Baſilienſis ſeſſionis videlicet vndecime nec papa papali auctoritate poſſit ipſum diſſoluere eo nolente quomodo non magne lenitatis eſſet iuxta illud ſapientis. qui cito credit lenis eſt corde credere fame ſuper hys que facta eſſent ſuper diſſolucione concilii concilio in hoc contradicente et conſtanter negante alias conficto mendacio de hys que facta forent poſſet diſſolui concilium ſacrum eo nolente quod papali auctoritate ſolui non poteſt.

Circa ſecundam vero conſideracionem ſc. an ſacrum concilium ad inſtituendum et proſequendum proceſſum contra Eugenium quoad eius ſuſpenſionem et depoſicionem plenariam

nariam et alterius inſtitucionem &c. Reſpondeo. quod ſpiritus ſanctus per organum ſacri concilii Conſtanc. declarauit aperte talem poteſtatem habere eccleſiam et ſacrum concilium repreſentans eccleſiam ſuper omnem hominem eciamſi papalis exiſtat dignitatis. Nam prefata ſancta ſynodus Conſtancienſis in tercia ſua ſeſſione ſuper hoc diffinit ſtatuit decernit et declarat in hunc modum. Quod ſancta ſynodus in ſpiritu ſancto legitime congregata generale concilium faciens eccleſiam catholicam militantem repreſentans, poteſtatem a chriſto inmediate habet cui quilibet cuiuſcunque ſtatus vel dignitatis eciam ſi papalis exiſtat obedire tenetur in hys que ad fidem pertinent et extirpacionem ſciſmatis et generalem reformacionem eccleſie dei in capite et in membris. Ex quo decreto manifeſte habetur papam ſubeſſe concilio in caſibus expreſſis in decreto allegato ſicut aliud decretum eiuſdem ſeſſionis dicit. Quicunque cuiuſcunque ſtatus vel dignitatis eciam ſi papalis exiſtat qui mandatis ſtatutis ſiue ordinacionibus aut preceptis huius ſancte ſynodi aut cuiuſcunque alterius concilii generalis legitime congregati ſuper premiſſis ſeu ad ea pertinentibus factis vel faciendis obedire contumaciter contempſerit niſi reſipuerit condigne penitencie ſubiciatur et debite puniatur eciam ad alia iuris ſubſidia ſi opus fuerit concurrendo. Ex quibus manifeſte patet quod ad penas contra eum procedere poterat eciam depoſicionis pro pace eccleſie temeritate eius id exigente. Nec ſacro concilio obicitur, racionabiliter indiſcrecio nimie precipitacionis in tanto negocio cum poſt tot annorum curricula per quos in hac redſudauit concilium res continue in penis declinauit in magnumque ſcandalum plebium chriſti.

Circa terciam vero conſideracionem ſc. de hys que in hac materia ſc. vnionis acta ſunt per Reuerendiſſimos patres et illuſtriſſimos principes ſacri romani imperii electores &c. Primo ante omnia commendandus eſt optimus eorum huius vnionis zelus. Intendebant enim vt apparet per hanc vnionem litibus metas precludere et paci eccleſie dei per hoc locum preparare et hec intencio tam plane ſancta et bona fuit quam apud omnes certum eſt pacem in rebus non eſſe mediocre bonum eciam tanto amplius ſollicitudo huius pacis procurande ad eos pertinuit quanto ad eos pre ceteris principibus aliarum nacionum pertinet tutela nacionis in qua concilium ſacrum conſiſtit vt in pace et bono ſtatu gubernetur. Vnde ex hac intencione racionabiliter conuenire ad dietas poterant et ſe tanquam tutores germanice nacionis venire ad interponendum inter ſacrum concilium et dictum dominum Eugenium hortando vtraſque partes ad vnionem pacem et concordiam item ad hortandum ſacrum concilium vt rigorem proceſſus manſuetudine mitigaret per aliquam proceſſus dilacionem aut ſuſpenſionem faciendam et eciam ad hoc decuit per eos eciam alios principes ſeculares et ſpirituales inducere et aduocare.

Et hec dixerimus pro honore principum quantum ad ea que poterant recta intencione fieri exhortacio parcium ad concordiam et pacem. verum cum merito commendanda ſit recta intencio principum. Intencio enim ſecundum Ariſtotelem et circa finem electio autem mediorum eſt termini. vnde iterum in aliqualem excuſacionem pretactorum principum electorum eſt. Quod ſepe propter multitudinem irruencium negociorum coguntur inuencionem mediorum ad finem delegare minoribus. Vnde eſt quod vel ex affectione aut minori pericia ad optimum finem queruntur. media minime congrua. vt in materia hac aliquantulum videtur eueniſſe preſertim in appellacione a ſacro concilio et ſubtraccione obediencie eidem. Pro cuius declaracione ſit propoſicio prima talis.

Si duo aut plures contenderunt de papatu licitum eſt et iuſtum ſi de iure eorum dubitatur eis vſque ad futurum concilium obedienciam ſubtrahere ymmo ſi non eſt dubium

blum de iuſticia vnius adhuc ſi alia via non foret pro pace eccleſie et ſedando ſciſmate licet et debitum eſt eis obedienciam ſubtrahere et ad futurum concilium appellare. Iſta propoſicio racionabiliſſime deo inſpirante determinata eſt in ſacro Conſtancienſi concilio in decreto frequens. Si vero vbi dicitur. Si vero quod abſit in futurum ſciſma oriri contingeret ita quod duo vel plures pro ſummis pontificibus ſe gererent. a die quo ipſi duo vel plures inſignia pontificatus publice aſſumerent ſeu miniſtrare inciperent intelligatur ipſo iure terminus concilii tunc forte vltra annum pendens ad annum proximum abbreuiatus. Ex quo patet quod eccleſia vniuerſalis velit adhuc poſt annum de iure ſuo in papatu iudicare et quod liceat interim ab eo ad ſacrum concilium futurum et a quolib r tali appellare. Sic autem fieri non poteſt vbi eſt diſſenſio inter papam et ſacrum concilium vt in caſu preſenti vbi talis neutralitas et obediencie ſubtractio ab vtriſque eſſe non poteſt.

Pro quo ſit propoſicio ſecunda. In hys que fidei ſunt aut ſciſmatum extirpacionem aut morum reformacionem in capite et membris eccleſie reſpiciunt nunquam licet chriſtiano homini a ſacro concilio legitime congregato appellare et pro probacione eſt aduertendum quod de nulla perſona in quacunque dignitate ſiue papali aut imperiali conſtituta fuerit neque de quacunque quantumcunque religioſe obſeruancie communitate certe dici poteſt et ex ſcripturis fundari quod habeat tantam ſancti ſpiritus aſſiſtenciam vt certum ſit quod ſic in certis actibus ſuis ab eo dirigatur ſola ſacra congregacione Concilii generalis vniuerſalem eccleſiam repreſentantis dempta de qua certum eſt quod in hys que fidei ſunt et morum correctionis regitur a ſpiritu ſancto. Hoc expreſſe habetur ex concilio celebrato de quo legitur actuum XV. vbi illud ſacrum concilium diffinicionem ſuam eccleſie Autidorenſis publicando ſcripſit. Viſum eſt enim nobis ſpiritui ſancto. Vnde iſte titulus eſt ſacris conciliis generalibus rite congregatis a primitiua eccleſia vſque in preſens appropriatiue reſeruatus quod ab omnibus dicatur ſacrum concilium in ſpiritu ſancto legitime congregatum. Si autem in ſpiritu ſancto concilia ſacra congregata ſunt conſequens eſt vt in nomine iheſu chriſti congregata ſint. Qui tamen veraciter de ſe promiſit vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo ibi ego ſum in medio eorum. Vnde conueniens eſt ſpiritui ſancto ibi eſſe. ſed non eſt ibi vt ſubditus ſed vt ſupremus preſidens a quo vero fideli licet appellare et quod pro conſequens neque a concilio in hys articulis in quibus certum eſt ipſum concilium ab eo gubernari et illi ſpirituali gracia et illuſtracione preſidere ſcilicet in hys que fidei ſunt et ſciſmatum extirpacionis aut reformacionis morum in capite et in membris. Quo enim non eſt aperte diuine maieſtatis contemptus et quaſi ydololatrie ſcelus vbi in talibus cauſis appellatur a ſacro concilio ad papam quid aliud eſt quam a deo qui noſcitur ſacro concilio in hac re preſidere ad purum hominem appellare et iudiciariam poteſtatem a deo creatore aufferre et in hominem tranſferre. Quid hoc aliud eſt quam hominem deo tanquam iuſtiorem iudicem preferre. Denique quomodo non omni equitati iuris repugnat vt in ſimili materia ab vno concilio ad aliud appelletur. cum in vtriſque legitime congregatis preſideat ſpiritus ſanctus. et equalis in vtriſque ſit ymmo eodem auctore. niſi forte putetur quod in alio concilio per doctiores homines ſpiritus ſanctus melius inſtruendus ſit tanquam prius minus doctus quod aperta eſt blaſphemia ex extrema demencia. Nec debent chriſtianos principes mouere vmquam metus litium et guerrarum et alliceere pax terreſtris ſeu quies polliciarum ſecundum corporis quietem vt pro ea relinquatur pax dei que exuperat omnem ſenſum que non habetur niſi in cuſtodia et obſeruancia

ſancia legis diuine. Lex autem dei docet obedire eccleſie vniuerſali cum dicit. Quis vos audit me audit et qui vos ſpernit me ſpernit. Quod precipue habet locum in vniuerſali eccleſia ſeu concilio eam repreſentante. Cum in aliis ſemper habeatur occaſio ad ſuperiorem iudicem appellandi et hec eſt vera pax et multa quam chriſtiani et chriſti cultores precipue querere tenentur. de hac pace propheta dicit pax multa diligentibus legem tuam domine. Et ſi pro hac pace procuranda oporteat nonnunquam ſtrages hominum fieri. quare mirum cum rex pacis noſtre predixit nobis in mundo preſſuram habebitis in me autem pacem.

Circa quartum ſc. quid modo in negocio hoc pro futuris agendis conſulendum ſit ſtantibus rebus vt modo ſtant ſcilicet poſt electionem factam per concilium Baſilienſe. Reſpondetur. plane nichil aliud cuiquam ſuadendum eſt niſi vt obediat et gratum habeat proceſſum ſacri concilii Laudet et approbet iuxta decreta conciliorum preallegata. Nec ſufficit chriſtiano ita mente credere ſed et oportet ore profiteri in aliorum edificacionem. Corde enim creditur ad iuſticiam ore autem confeſſio fit ad ſalutem. ymmo et opere quantum in eo eſt et exemplo alios ad hanc viam reducere. Vnde ſi premiſſa principum electorum recta fuit intencio et non latuit anguis in herba in vnionem eorum expedit vt ſequantur dandum exemplum vt noſcantur ſic proximis ſuis caritatem impendiſſe vt ſeruent ad deum eciam eius debitam reuerenciam. Nam vt habet 2. Reg. Cum rex dauid pro puero ſuo cum adhuc egrotando viueret iacens in terra ieiunauit et fleuit cum autem mortuum tandem a ſeruis ſuis didiciſſet ſurrexit de terra et lotus vnctusque vnguento fecit parare menſam comedit et bibit. Qui ſuper hoc ſeruis ammirantibus ait propter infantem cum adhuc viueret ieiunaui et fleui dicebam enim quis ſcit ſi forte donet michi eum dominus et viuet infans. Nunc quia mortuus eſt quare ieiuno. Nunquam potero eum reuocare amplius. Ita reuere non faciendum eſt omnibus germanie principibus. Si vniuerunt ſe ſperantes quod propter hoc non fieret vlterior proceſſus. Nunc autem quia factum eſt ad vltimum ſurgant et lauent facies ſuas lete obedientes concillio. ne eciam poſt rem perfectam videantur ſpiritui ſancto repugnare quia nec per huiuſmodi vnionem et neutralitatem pacem eccleſie quam ſe intendiſſe pretendunt procurare deinceps valebunt. Quin pocius perſiſtendo in huiuſmodi vnione ſe exponent periculo maioris ſciſmatis et note peſſime quod fuerint cauſa illius.

Vnde conſtanter ſuadendum eſt domino metropolitano et cuicunque alteri vt ammodo ad talem vnionem ineundam nec metu trahatur quorumcunque hominum. quia magis metuendus eſt deus nec amore principum aut quorumcunque quia lex amicicie peti illicita prohibet et ob amorem talia fieri vetat dicente Tullio de amicicia Hec lex ſancitur amicicia vt neque rogemus res turpes neque faciamus rogati. Turpis enim eſt excuſacio et minime accipienda. Cum incideris in peccatum vt ſi quis contra rempublicam ſe amici cauſa feciſſe fateatur talis autem vnio vt modo ſtat reipublice videtur omnino contrarium.

XIII.

Concluſio in dieta Francofordienſi poſt Pentecoſten anno 1442.

Primo quod auiſamenta alias oblata non videntur hac vice proſequenda. Item pro pacificanda et vnienda eccleſia neceſſarium videtur generale concilium. Item quod pro-

nunc et in hac dieta non ſit facienda per alteram partem contendencium ſuper papatu declaracio. Item quod ad vtramque partem quantocius ex hoc loco mittantur ambaſiatores ad practicandam rem vel videatur apud nuncios et patres hic exiſtentes. Item quod interim maneat animorum ſuſpenſio et induſtria ſaluo tamen ſi quid moderandum vel addendum videatur in litteris deſuper confectis. Item ſi qua parcium in locum aut congregacionem concilii non conſentiret quod dominus noſter Rex Romanorum cum aliis regibus et principibus et preſertim ſuis electoribus vtatur iure aduocacionis ad ipſum congregandum vel iam exiſtens excluſis excludendis reaugendum. Item dummodo celebrandi prefatum concilium generale quantum ad naciones aut deputaciones et de preſidentibus in eodem ordinacioni concilii relinquatur.

XIV.

Petitio oratorum Regis Romanorum et Principum Concilio Baſileenſi porrecta.

Dignemini veſtre Reuerendiſſime paternitates ad exhortacionem et deuotam poſtulacionem Sereniſſimi domini noſtri Romanorum Regis &c. Necnon ſuorum principum electorum ſua vota conferre quantis modis congruis ad generalis concilii ab omnibus indubitati congregacionem infra vnius anni ſpacium perueniatur loco ſue maieſtati et ſuis principibus et electoribus grato et rebus gerendis accomodo.

XV.

S. Concilii Baſileenſis reſponſio Romanorum Regis et Principum electorum Ambaſiatoribus ſexto Octobris anno 1442 data.

Sacroſancta generalis Synodus Baſilienſis in ſpiritu ſancto legitime congregata vniuerſalem repreſentans eccleſiam ad futuram rei memoriam. Peticionem veſtram audiuit hec ſancta ſynodus quam nomine Cariſſimi filii Frid. Regis Romanorum illuſtriſſimorum et venerabilium Archiepiſcoporum et nobilium virorum principum electorum ſacri Romani imperii Vos venerabilis Silueſter Epiſc. Chiemen. &c. et ſinguli alii &c.

Primo hec ſancta Synodus commendat deuotam et ſinceram intencionem quam prefati Sereniſſimus Romanorum Rex &c. Et illuſtres principes ad vnionem et pacificacionem eccleſie ſancte dei habent et pridem per predictos ſolempnes nuncios et oratores cum eorum litteris ad hoc ſacrum concilium deſtinatos in congregacione generali facunde et prudenter explicarunt.

Secundo prefatis oratoribus commemorat quomodo in hac ciuitate Baſilienſi hactenus fuerit et hodie ſit generale concilium vniuerſalem eccleſiam repreſentans quod merito apud omnes chriſticolas multiplici racione debent dici et reputari indubitatum et vnitum. Et quod ſine maximis periculis incommoditatibus laboribus ſumptibus et diffi-

culta-

cultatibus abhinc ad alium locum mutacio huius ſacri concilii fieri non poterit prout res hec ſeipſam cunctis diligenter intuentibus indicat. et hec ipſa ſancta ſynodus ſepius per oratores ſuos in diuerſis ambaſiatis aſt in iſto loco verbo et ſcriptis oratoribus regum et principum ſeculi multipharie luculenter oſtendit. Vnde premiſſis aliisque plurimis attente conſideratis videretur huic ſancte ſynodo quod hec inſignis ciuitas Baſilienſis cuius ydoneitas multiplici experiencia diuturne comprobata extitit eſſet locus aptus et rebus gerendis accomodus ad quem cooperantibus prefatis dominis Sereniſſimo Romanorum Rege et electoribus non ſolum ex inclita nacione Germanica ſed ex omnium fidelium nacione que ſub celo eſt conuenire poſſent. omnes qui generalibus conciliis intereſſe debent et conſueuerunt. vt vna cum patribus qui in hoc concilio conſtanter hactenus perſeuerarunt pax et vnio eccleſie deſiderata dari poſſet. precipue cum hoc ſacrum concilium inter alia ſancta opera ſpecialiter extitit congregatum ad pacem omnium chriſtianorum.

Nichilominus hys non obſtantibus vt predicti Sereniſſimus Rex et principes electores ceterique Reges et principes ac cuncti fideles clare percipiant rectam et puram intencionem quam habet hoc ſacrum concilium ad vnitatem et pacem eccleſie et hactenus ſemper habuit. Quodque patres in ea perſeuerantes parati ſunt reddere racionem omni poſcenti de ea que in ipſis eſt fide. Vtque prefati Sereniſſimus Rex et ſui principes electores euidenter cognoſcant quod ſacrum concilium votis eorundem complacere pro pacificacione vniuerſalis eccleſie diuina fauente clemencia conſequenda. Ipſa ſancta Synodus in hac Baſilienſi ciuitate inclite nacionis Germanice in ſpiritu ſancto congregata et vſque in preſentem diem legitime continuata vniuerſalem eccleſiam repreſentans offert ſe paratam in tempore de quo infra fit mencio ad locum eiuſdem nacionis rebus gerendis accomodum et Regie Celſitudini gratum ſua propria auctoritate modis congruis ſe ipſam transferre ſecuritatibus tamen ante huiuſmodi translacionem decretandis et ſiendis in talibus preſtari ſolitis et aliis neceſſariis datis et preſtitis. Obſecrat autem prefata ſynodus eandem Regiam maigeſtatem quatenus dignetur rem hanc aliis Regibus et principibus intimare eos toto ingenio et niſu inducendo vt illam ipſi complectantur veniantque perſonaliter aut ſuos ſollempnes oratores mittant ac prelatos et alios qui in generalibus conciliis de iure vel conſuetudine intereſſe dicionis eorundem eciam ad veniendum inducant vt pax et vnio eccleſie ſancte dei dari poſſit.

Primo quod Sereniſſimus dominus ipſe Rex preſtet ſuum et ſacri Romani imperii ſaluum conductum ipſi ſacro concilio ad alium locum transferendo pro omnibus accedentibus ad ipſum ſtantibus et recedentibus in plena forma. detque operam vt locus eligendus eciam det pleniſſimam ſecuritatem et ſaluum conductum cum libertatibus certa iuriſdictione ac eciam ſuper habitacionibus victualibus et aliis requiſitis. Similiterque dabit operam quod principes eccleſiaſtici et ſeculares ac loca ipſi concilio vicina dent ſuos ſaluos conductus. Quodque predicti ſalui conductus Sereniſſimi domini regis loci concilii aliorumque dominorum et locorum ſint irreuocabiles durentque continuo vſque ad quatuor menſes poſt finitum concilium. Exhortatur autem ſancta ſynodus Regiam celſitudinem ſi que guerre aut graues diſcordie tunc inter illos aut illa eſſent digne ſe interponere pro treuga aut pace inter illos componenda.

Item petit ſancta ſynodus quod ſereniſſimus ipſe dominus Romanorum Rex ipſi concilio interſit perſonaliter legitimo ceſſante impedimento quo adueniente aliquem potentem et magne auctoritatis principem ſacro concilio gratum in eius protectionem inſtituere habeat

habeat polliceaturque ſub verbo regio per ſuas litteras patentes quod non faciet nec fieri permittet deo auctore quantum in eo fuerit quid ſit vel eſſe poſſit directe vel indirecte contra ipſius concilii auctoritatem et libertatem.

Item ne inanis et fruſtratoria reddatur huiuſmodi ſacri concilii tranſlacio que ſine magnis periculis et difficultatibus fieri non poteſt videtur permaxime neceſſarium cum iuxta declaracionem ſancte et magne Sinodi Conſtancienſis quicunque fidelis teneatur obedire mandatis ſtatutis ordinacionibus aut preceptis cuiuſcunque generalis concilii quod domini Rex et Electores preſati per ſuas litteras patentes hoc ſacrum concilium Baſilienſe ante ipſius tranſlacionem decretandam certificent quod concilium dum in illo loco fuerit recognoſcent pro vero generali et indubitato concilio eique adherebunt cum effectu inconcuſſe quamdiu durabit et continuatum fuerit ſtatutiſque ordinacionibus decretis et mandatis per illud inibi fiendis acquieſcent et obtemperabunt et quantum in eis erit inuiolabiliter facient obſeruari Eciam ſi aduerſarii ad id non venerint Loca vero que predicte tranſlacioni et rebus gerendis videntur accomoda et regie celſitudini grata nominabit ſacrum concilium quando ipſius ſerenitati videbitur expedire quorum alterum pro maiori gratitudine contentatur ſacrum concilium quod ipſe dominus Rex auctoritate huius ſacri concilii eligat et aſſignet.

Poſtquam autem dicte ſecuritates ſacro huic concilio fuerint preſtite cum effectu ac per regiam ſerenitatem vnus ex locis eidem ſpecificandis pro tranſlacione concilii nominatus et de hys aliiſque premiſſis ſacrum concilium per ſuas litteras Regias patentes fuerit certificatum. Hec ſancta ſynodus ſuam tranſlacionem in illum locum publice ac in ſolempni ſeſſione decretabit fiendam ad tempus quod eidem ſynodo ac dicte Regie mayeſtati conſideratis temporis circumſtanciis et neceſſitate eccleſie videbitur expedire.

XVI.

Reſponſio data Ambaſiatoribus Regis Romanorum et Principum Electorum Florentiae per Eugenium Papam in Conſiſtorio ſecreto in die Conceptionis B. V. Mariae anno 1442.

De venerabilium fratrum noſtrorum ſancte Romane eccleſie Cardinalium conſilio reſpondemus vt ſequitur.

Deſiderium Cariſſimi in chriſto filii noſtri Friderici in Regem Romanorum electi illuſtrium et venerabilium fratrum et dilectorum filiorum nobilium Electorum imperii in quantum pacem et vnionem eccleſie ſicut eorum nomine dixiſtis deſiderare videntur in domino commendamus &c. Verum nobis vniuerſale concilium in quo tota repreſentatur eccleſia celebrantibus. Quod ſancte apoſtolice ſedis concurrente patriarcharum tocius orbis conſenſu firmauit auctoritas ac mirabilium dei operum gloriam ſublimauit. illudque cunctis ſeculis celeberrimum reddit in quo eccleſia reliqua ad vnitatem et pacem ac reformacionem eccleſie necnon dubiorum declaracionem ſi qua forent ample et ſalubriter profici poſſent non ſufficimus ammirari. Vos ex preſatorum electi et electorum parte ſupplicaſſe vt votum noſtrum ad alterius generalis indubitati concilii conuocacionem conferre velimus quaſi innuere volueratis hoc ipſum ſacrum concilium et pro diuinis illius

operi-

ɔeribus omni ſeculo venerabile dubium reputari quod nichil aliud eſſet quam ſaluti in-
ımerabilium animarum contraire oppugnare fidem katholicam ac dei ordinacioni reſi-
ere. Optaremus valde vt hy tali errore tenentur recte inſtruerentur quo reiectis ſtultis
perfidis Baſilienſium dogmatibus ipſius ſancte apoſtolice ſedis in qua chriſtiana religio
mper inuiolata permanſit quamque dominus noſter iheſus chriſtus fidei matrem et ma-
ſtram inſtituit que eciam generalia concilia recte ac rite celebrata cum omni venera-
one ſuſcepit ſic et nos ſuſcipimus et amplectimur humiliter ſequerentur ſimulque cog-
oſcerent quam apertos inimicos et hoſtes ſpiritui ſancto ſe facerent qui vt vnitatis et
acis auctor tantarum gencium populos naciones et linguas actiſ retro ſeculis ab ipſa
ncta apoſtolica diſſidentes in vnam fidei veritatem per noſtrum et ipſius vniuerſalis con-
lii miniſterium mirabiliter copulauit. Qua de re ſi quid ad pacem et reformacionem
cleſie ac dubiorum declaracionem ſupereſſe videatur in hoc ipſo vniuerſali concilio recte
comode abſolui poteſt quin eciam et alio conuenciori modo quam per conuocacionem
oui concilii hys rebus bene conſuli poſſe dubium non eſt. Vt tamen electo et electori-
us predictis quantum cum deo valemus morem geramus. Nos cum prefato vniuerſali
oncilio ad almam vrbem Romam in Lateranenſem patriarchinum omnium eccleſiarum
rimum transferre intendimus Indeque prelatos aliquos ex omni nacione conuocare cum
uibus an eciam aliud concilium numeroſius indicere expediat et qui ad id admitti vel
ui repelli debeant ac de modo in eo procedendi deliberabimus quo omni deformitate
ſcandalorum occaſione ſublata veluti ex nouo procedendi modo qui his noſtris tem-
oribus pernicioſe inualuit obuietur.

. Super quibus vobiſcum conferre voluiſſemus ſi ad ea veniſſetis inſtructi quod tamen
ctum non ſit vt et vos requiſiti ſepius dixiſtis. Intendimus oratores noſtros ad prefa-
ım electum et electores mittere qui cum eis de predictis conferre habeant quamquam
ullo modo videre poſſimus quid cum eis vltra dicere valeamus niſi eorum neutralitate
u animorum ſuſpenſione depoſita quam chriſti fidelis ignorat ad priſtinam nobis et huic
ncte apoſtolice ſedi reuerenciam et obedienciam reuertantur vt debent et ex ſalutis ſue
eceſſitate tenentur. Quo vno ſi bene conſiderent abſque alio labore vnitas in dei eccle-
a reintegrari poteſt et maxime cum non videamus quomodo ad ipſum concilium ad-
ıitti et in eo conſedere debeant neutrales. Quod ſi velut fideles et huius ſancte apoſto-
ce ſedis deuoti effecerint vt ſperamus et per viſcera miſericordie domini noſtri iheſu
hriſti requirimus habita poſtmodum ſuper predictis collacione cum eis et prelati vene-
andi ſimul cum aliis hic exiſtentibus aliud eciam numeroſius concilium indicendum ſua-
ſerint id deo auctore facere intendimus ac noſtrum tunc propoſitum reliquis Regibus
t principibus qui conſtanter permanſerunt nobiſcum in temptacionibus noſtris et fideli-
er ſecuti ſunt intimare quatenus ipſis conſultis res ipſa celebrior firmior atque ſtabilior
abeatur. Supereſt vt dictos Electum et Electores hortemur in domino vt ſalubria mo-
ita noſtra ſuſcipientes illos perdicionis filios Baſilee exiſtentes domum dei contempta
ius offenſa noſtraque et huius ſancte ſedis necnon prelatorum Regum principum et alio-
um fidelium iniuria amplius prophanare non ſinant ſed ipſis abiectis atque exterminatis
obiſcum in domum domini ambulent cum conſenſu quo dignos fructus deo reddant et
nimarum ſuarum cum dei benedictione conſequantur.

XVII.

Concluſiones tanquam erroneae ex hac reſponſione per Panormitanum exhibitae.

Ex reſponſione premiſſa hys diebus per quondam dominum Eugenium papam quantum Sereniſſimi Regis Romanorum ſacrique imperii Electorum Ambaſiatoribus et oratoribus data nonnulle concluſiones ſtatum et perſonam prefati domini Regis et dominorum electorum pungentes mordentes et acerbiſſime notantes elici poſſunt.

Prima concluſio prefatus quondam Eugenius in prefata reſponſione videtur dubitare de electione facta de predicto domino Romanorum Rege ſeu de dignitate eius perſone vel de vtriſque. Hec concluſio probatur ex eo quia multiplici ſimpliciter Regem Romanorum Nam ſi non dubitaret de validitate electionis ſue aut de ydoneitate perſone appellaret eum ſimpliciter Regem Romanorum. vt aperte probatur in cle. Ne Romani in v. Nos eodem de iureiurando. Quin ymmo voluit glo. in c. Legimus X.C.III. diſ. et in c. quanto LXIII. di. Quod ſola electio principum electorum facit imperatorem licet quod alia opinio nonnullorum doc. et antiqua conſuetudo habeat vt poſt electionem et coronacionem factam a Romano pontifice vocetur Rex Romanorum et non electus in Regem Romanorum. Hinc eſt quod ex ſola electione habet plenam poteſtatem adminiſtrandi ac ſi eſſet coronatus vt not. per glo. notabilem in dicta cle. Romani.

Secunda concluſio. Quod prefatus Rex Romanorum et electores tamquam dubitantes vniuerſale concilium et indubitatum eſſe apud ipſum olim Eugenium impugnant fidem katholicam. ſaluti innumerabilium animarum contradicunt et dei ordinacioni reſiſtunt ac apertos hoſtes et inimicos ſpiritus ſancti ſe faciunt. Hec concluſio probatur ex verbis dicte reſponſionis ſi bene ponderentur et notant hec verba apertiſſime eoſdem principes qui non ſolum dubitarunt ymmo firmiter tenuerunt vniuerſale concilium minime fuiſſe durante hoc ſacro Baſilienſi concilio in Ferraria vel in Florencia. Conſiderent prefati principes quid hec verba velint quid imputent quantum venenum nutriant in tempore effundendum in eo qui ſe gerit pro Romano Pontifice. Nam quis dubitat Romanorum Regem et electores impugnantes fidem katholicam et dei ordinacioni reſiſtens vt apertos inimicos et hoſtes ſpiritus ſancti ſe faciens depoſicione ab eorum dignitatibus ſuſtinendos. Nec dubitandum quin hec verba venenoſa habeant tantam comminacionem quo in tempore obuiandum eſt. Nam ſero medicina paratur cum mala prolongantur.

Tercia concluſio eſt. Quod prefati Rex Romanorum et Electores niſi olim Eugenio priſti am reuerenciam et obediencicam reſtituant ſunt in ſtatu dampnacionis. Hec concluſio apertiſſime patet ex eo dum in illa reſponſione dicitur quod ad hoc tenentur ex ſalutis ſue neceſſitate et ſic habet eos notorie pro preciſis ab ecclesia cum notorie ipſos conſtat non eſſe reuerſos ad priſtinam obedienciam eius. Quod in quantum hec concluſio ſit falſa nemo eſt qui neſciat cum dampnato ab eccleſia nulli ſit obediendum. Non enim mentitur veritas inquiens qui non obedierit eccleſie ſit tibi ſicut ethnicus et publicanus.

Quarta concluſio. Quod prefati principes et omnes neutrales in preſenciarum ſunt apertiſſime heretici et extra dei eccleſiam. Hec concluſio patet ex eo dum dicitur quod non videat quomodo ad concilium congregandum admitti et in eo conſedere debeant

beant neutrales. Nam hec verba non poſſunt verificari niſi in hereticis manifeſte qui nullo modo debent admitti ad concilium generale cum fidelibus. vt pat. ext. in c. Cum quibus et in c. Quociens. q. VII. iuncta glo. XXIIII. q. III. Et ſic aperte notat acerbiſſime ipſum Regem Romanum et electores. quod durante eorum neutralitate non ſunt digni intereſſe concilio vniuerſali et quod nullus locus in tali concilio eſt eis aſſignandus. Quod quantum periculoſa eſt hec concluſio et vituperoſa nemo ſane mentis ignorare debet ymmo eam iudico aperte. cont. C. Si contra phas. LXXIX. di. et cont. mentem. c. frequens in concilio Conſtancienſi editi.

Quinta concluſio ſapit errorem manifeſte videlicet quod ſedes apoſtolica ſit fidei mater et magiſtra a domino iheſu chriſto inſtituta prout dicitur in illa reſponſione et precipue ſi intelligit vt intelligere videtur per verba prope finem poſita de ſedente in ſede apoſtolica. Nam papa poteſt eſſe hereticus. vt in c. Si papa. XL. diſt. et in c. Anaſtaſius. XIX. di. et in c. Nunc XXI. di. et in c. Achacius. XXIIII. q. 1. Idem ſi intelligatur de papa et Cardinalibus. Nam ſi ſedes apoſtolica eſſet fidei mater et magiſtra profecto errare non poſſet. Attamen quod dicitur quod eccleſia errare non poteſt non debet intelligi de ſede apoſtolica quia illa non eſt eccleſia vniuerſalis ſed de corpore eccleſie vniuerſalis. vt dicit glo. in c. Ecce. LXXXIX. di. Ideo dicit glo. in c. Arctam. XXIIII. q. 1. Quod ipſa congregacio fidelium dicitur eccleſia de. con. di. 1. Eccleſia que errare non poteſt vel deſinet eſſe. Hinc eſt quod nemo negat quod vbi agitur de fide iudicium ſacri concilii vniuerſalis prefertur iudicio pape et ſedis apoſtolice vt not. glo. in preallegato c. Anaſtaſius. Ipſa ergo vniuerſalis eccleſia iam ſynodus ipſam repreſentans eſt fidei mater et magiſtra. Hinc cum quis baptizatur vt dicit Auguſtinus ad neophitos et tranſſumptiue de con. di. in c. 1. igitur &c. Interrogatur an credat in ſanctam eccleſiam quia ſancta eccleſia &c. credit in deum quod non ſic dicitur de papa vel de ſede apoſtolica et idem habetur in ſymbolo apoſtolorum.

Vltimo obmitto multos alios errores qui ex dicta reſponſione elici poſſunt in eo quod appellatur illud conciliabulum vniuerſale concilium &c. et ſe papam contra iudicium et ſentenciam ſancte ſynodi vniuerſalis et predictas concluſiones tanquam periculoſiſſimas quibus ſuccurrendum eſt ſub compendio elicui. Obmitto eciam quod recuſando congregare quantum in eo eſt ſeu venire ad vniuerſale concilium ex vtraque obediencia congregandum. Et ſi nullum habet ius in papatu attamen huiuſmodi ex ſubterfugiis et verſuciis prodit ipſo facto omne ius ſi quid ſibi in papatu competere pretendit et vltra hec ad quaſlibet dignitates actiue et paſſiue ſit inhabilis hoc aperte eſt de mente preallegati c. frequens in v. Si vero quod abſit in concilio Conſtancienſi editi que conſtitutio niſi - - - in ipſo olim Eugenio quoad audienciam preſtandam et alia concernencia ius fauorem ſeruari non deberet cum fuerit ipſe dampnatus in vniuerſali concilio Baſilienſi tunc precipue indubitata et iudicium vniuerſalis ſynodi eſt ſupremum et vltimum. Nullum enim aliud iudicium veritas ipſa euangelica requirit Cum dixit Qui non obedierit Eccleſie ſit tibi ſicut ethnicus et publicanus.

XVIII.

Cedula Eugenio Papae ab Ambaſiatoribus Regis Romanorum et Principum Florentiae XIII. Nouemb. anno 1442. porrecta.

Reuerendiſſime pater et domine clementiſſime. Dignetur S. V. votum ſuum ad id conferre vt modis congruis ad generalis et ab omnibus indubitati concilli congregacionem in loco glorioſiſſimo domino noſtro Romanorum Regi et ſuis principibus Electoribus grato ac rebus gerendis accomodo infra vnius anni ſpacium perueniatur pro dicti domini noſtri Rex glorioſiſſimus et eius principes electores hortantur obſecrant et per viſcera miſericordie heſu chriſti requirendo ſanctitatem veſtram ſuppliciter exorant.

Super qua peticione nobis dati fuerunt per dominum olim Eugenium deputati infra ſcripti Cardinalis ſancte Crucis Cardinalis Grecus. Cardinalis Morinenſis Cardinalis S. Sixti. ſc. Io de Turre cremata. Archiepiſcopus Florentinus. Epiſcopus paduanus. Epiſcopus Arimenſis et Abbas Grecus extra vrbem. Iohannes Carmal auditor et magiſter Thomas dyaconus pape qui mouerunt nobis ſupra dicta cedula dubia infra ſcripta que eis pecierunt declarari. Primo cum verbum votum in materia ſubiecta vario modo intelligi poſſet videlicet auctoritatiue aut per aſſenſum quomodo ipſum intelligant. Item ſuper verbo modis congruis qui ſunt illi modi. Item ſuper verbo indubitati an intelligant de indubitato ſimpliciter an vero reſpectiue ad aliud concilium quod dicatur dubium. Item ſuper verbo loco an intendat alios principes excludere ita videlicet. Quod ſi locus ſit ipſis gratus quamquam aliis non gratus aut accomodus de eo intelligant. Item ſuper verbis rebus gerendis que ſint hec res gerende. Item ſuper verbo requirendo conſueuerunt vti pares apud pares aut ſuperiores apud inferiores quomodo eciam intelligant.

Super quibus dubiis dictis deputatis per prefatos Ambaſiatores date fuerunt declaraciones infra ſcripte. Primo verbo quas maſticarunt bene decem diebus Et cum ſepius pro reſponſo dando tam dominus olim Eugenius papa quam ipſi deputati pulſaſſi fuiſſent tandem videlicet die lune XXVI. menſis nouembris que fuit proxima dies poſt S. Katherine prefati deputati ex parte pape pecierunt dictas declaraciones eis in ſcriptis dari pro celeriori reſponſo nobis dando que eis promiſſe fuerunt ſub condicione infra ſcripta videlicet quod illis datis de cetero non inſiſtere velimus diſputacionibus aliquibus Et quod eciam papa nobis reſponſum det in ſcriptis de quo certificati dare vellemus in ſcriptis declaraciones noſtras.

Die vero martis XXVII. nouembris papa nos certificauit de reſponſo in ſcriptis nobis dando quare deputatis dedimus declaraciones in ſcriptis vt ſequitur.

Et quia V. R. P. dicunt illa verba eſſe aliqualiter nuda et petunt in hys per nos amplius declarari vt clarior et celerior nobis expedicio dari poſſit. Nos oratores volentes veſtris R. P. morem gerere quamuis id opus non eſſet cum pericio clara ſit et non exceptioſa ſed ex pura et ſincera intencione dominorum noſtrorum quam gerunt ad pacem eccleſie procedit. Dicimus quod per votum ſuum conferre dignetur &c. Intelligitur vt per ſanctitatis ſue conuocacionem et indictionem ad generalis concilii congregacionem perueniatur et hoc via modo et forma melioribus quibus hoc fieri poterit et hoc important illa verba modis congruis. Item dicitur poſtea indubitati concilii Et hoc propter opinionem multorum hominum qui habere aſſerunt dubium an Florencie vel Baſilee ſit con-

concilium generale. Et immo cupiunt domini noſtri in alio loco generale concilium celebrari. quod ſperant ab omnibus deo cooperante indubitatum haberi. Sequitur in loco domino Regi et ſuis principibus electoribus grato &c. An domini noſtri gratitudinem domini ſummi pontificis et Regum velint per hoc excludere &c. Reuerendiſſimi patres ymmo domini noſtri deſiderant et cordialiter petunt vt dominus noſter contemplacione regie mageſtatis principumque ſuorum electorum ad gratitudinem ſuam impertiri dignetur. Reges principes eiuſque ſingulos deuotos ſuis perſuaſionibus et motiuis racionabilibus paterno more inducendo quatenus ad locum talem pro vnione eccleſie reintegranda qua nil ſanctius fieri poterit ſe conferant Et nos pro facto ſperamus quod regia mageſtas et ſui principes qui vſque modo in hac re tot labores ſuſtulerunt in antea eciam non deferent operam ſuam in id ipſum conferre. Et domini noſtri minime dubitant quin huiuſmodi gratificacio profutura ſit ad honorem dei pacem eccleſie et ſedis apoſtolice loca autem grata et tantis rebus gerendis plus omnibus locis accomoda propter raciones et motiua per nos pridem oretenus expreſſata ſunt hec Meten. Treuen. in Briſgawe Conſtanc. dioc.

Item ſequitur. rebus gerendis accomodo et hoc pro tanto vt in tali concilio ſuccurratur. calamitatibus eccleſie ſciſma eradicetur et eccleſie pax votiua reddatur. Et ideo non indigne petitur locus tantis rebus accomodus. Vltimo petitur quid intelligatur per verbum requirendo dicimus quod ex quo tanta eſt coniunctio eccleſie et imperii. eccleſiaſtice et temporalis poteſtatis prout ſcriptura ſatis declarat dicens. fecit deus duo luminaria magna &c. tunc reddite Ceſari que ſunt Ceſaris et que dei ſunt deo. Item ecce duo gladii hic &c. Quod ex tunc non ſit mirandum ſi regia mageſtas ſub bona fiducia et pretextu tanti glutini requirat dominum ſummum pontificem qui eciam tanquam aduocatus eccleſie eidem merito ſuccurrere habet in tantis calamitatibus conſtitute vbi eciam minimus chriſtianus fiducialiter requirere poſſet. Requirit eciam ſua mageſtas vnacum ſuis principibus auctoritate ſuperiori hoc eſt per viſcera miſericordie domini noſtri iheſu chriſti tanquam eius miniſtri et hoc faciunt pura et bona intencione et ſperant quod talis requiſicio eis merito reputari debeat ad bonam partem. Preterea nos oratores exoramus. V. R. P. ex parte prefatorum gracioſiſſimorum dominorum noſtrorum quatenus omnia et ſingula verba ſupraſcripta dignentur recipere et intelligere ea bona et ſincera intencione quam pro facto clare cognoſcimus in dominis noſtris qui non capcioſe ſed pure et fiducialiter in re iſta procedunt atque nos nomine eorundem procedimus ad honorem dei et pacem eccleſie ſue ſancte.

XIX.

Concluſio Concilii prouincialis Moguntini Aſchaffenburgi circa feſtum Pentecoſtes anno 1443. celebrati.

Ad Conuentum per Romanum principem veluti Nurmberge auiſatum eſt vel in eius defectum per dominum metropolitanum inſtituendum accedere habebunt domini Suffraganei Metropolis moguntinenſis euidenti neceſſitate prepediti mittere oratores ſuos inſtructos et deliberatos cum pleno mandato. Item perſeuerabunt in ſuſpenſione animorum nec ſe aliquatenus declarabunt vſque ad tempora premiſſarum conuencionum incluſiue. Item in caſu diuerſarum deliberacionum in congregacionibus maiori parti acquieſcatur. Item recentum eſt vt quilibet dominorum ſuffraganeorum de intencione ſua dominum

Metropolitanum ſuper prediſtis et quolibet prediſtorum infra duos menſes certum faciat. Item deliberabunt domini ſuffraganei ſuper oblacione domini olim Eugenii inter cetera per oratores apoſtolicos hic expoſita in qua cauetur Si Almanicum placebit habere concilium Sanſtitas ſua parata ſit mittere legatum ad traſtandum de neceſſitatibus nacionis et ad prouidendum ſuper grauaminibus eiuſdem.

XX.

Reſponſio nationis Germanicae ad cedulam, quae incipit: vt ſacrae deputaciones.

Sacris deputacionibus Germanica nacio cum debita reuerencia et honore humiliter regraciatur vt dignate ſunt deliberaciones ſuas ſuſpendere ad ſui peticionem quouſque valeret et ipſa ſuper propoſitis per venerabiles et eximios chriſtianiſſimi regis Francorum oratores mature deliberare &c.

Piam intencionem cum ſincera deuocione illuſtriſſimi ac chriſtianiſſimi regis Francorum ad ſanſtam ſedem apoſtolicam collaudamus et omnium illorum zelum qui pro neceſſitatibus ſedis apoſtolice prouiſorem obtulerunt noſtramque deliberacionem ſuper propoſitis per diſtos venerabiles oratores operimus rememorantes ſacrum concilium nuper Reuerendiſſimis patribus et dominis ſanſte ſedis apoſtolice ambaſiatoribus ſuper hys articulis reſpondiſſe cuius reſponſionem vt conderet ammiramur.

Vnde de loco ſic reſpondit. Ita concilium negocium hoc mature diſponet quod in eligendo loco nichil committeret negligencie nec incaſſum labi tempus permitteret tempore autem optimo talis loci eleſtio fiet quod a nemine redargui poterit ad quod omnes de eccleſia latina comode poſſint proficiſci. Et aliquibus interpoſitis ſubiungit Reuerſi nos volumus quod ſolempni decreto obligati ſumus vſque ad certum tempus hic permanere vnde ante id ſine nota et periculo rapture traſtatus bohemorum et interrupcione reformacionis in qua laboramus tranſferre non poſſit hoc ſacrum concilium de loco cuius premiſſa verba ſunt in forma. De prouiſione vero facienda ſedi apoſtolice in eadem reſponſione ita continetur. Congruencius ergo fuiſſet decretum ipſum ſcilicet de annatis tam ſalubre accipere et poſtea ab eccleſia prouiſionem poſtulare quam ſecundum indigenciam facere non recuſamus preſertim ſi ſuam ſanſtitatem ad obſeruacionem reformacionis depoſitam efficaciter videamus que quidem prouiſio iam forte faſta eſſet niſi ex parte ſue ſanſtitatis ac ſuorum quidam contigiſſet que hanc prouiſionem diſtuliſſent. Hoc ſacrum concilium de prouiſione reſpondit in forma iam narrata.

Prediſtis addimus quod dudum diſta nacione ad glorioſiſſimum ſuum et romanorum Imperatorem ſuos nuncios deſtinauit poſtremo ſtrenuum militem et egregium vtriuſque iuris doſtorem d. Georgium Viſchel deinde Reuerendiſſimum patrem dominum Ludouicum patriarcham Aquilìgenſem pro nonnullis ex parte diſte nacionis traſtandis ac inter cetera eciam de loco concilii ſacri et optimo modo prouiſione. Miſit eciam ſepe diſta nacio egregium decretorum doſtorem d. Tilemannum prepoſitum ſanſti Florini Confluencie Treuirenſis dioceſis ad ſacri imperii eleſtores ad traſtandum de eiſdem et quia neuter prediſtorum quos tamen quotidie preſtolamur reuenerit neque in agendis huiuſmodi quidquam ſcriptis intimauerit animaduertant dominaciones veſtre qua racione et honeſtate diſta

diſta nacio noſtra ad concluſionem aut traſtatum alicuius permiſſorum videlicet loci et prouiſionis poſſit conuolare iſta via.

Inſuper non modicum mouemur ad has materias ſuſpendendas ex propriis verbis diſtorum venerabilium ambaſiatorum criſtianiſſimi regis Francorum dicencium niſi ſuper materia loci aliquid determinare vanum extimant traſtare de prouiſione dicitur enim in cedula per R. D. Cardinalem legatum ſacris deputacionibus oblata ſit. Addiderunt prediſti Ambaſiatores quod niſi ſacrum concilium aliquid determinet ſuper prima peticione loci non poſſent inire aliquem traſtatum ſuper facto prouiſionis. hoc ipſum autem videtur concludere de prouiſore hac vice nos non poſſe diſponere eoquod nullatenus expediat nec preſentis loci mutacionem nec alterius deputacionem eciam ſi nunc eleſte eſſent per orbem diuulgari tamen propter bohemos qui extra Almanniam nullum locum pro concilio viſitare velle frequencius proteſtati ſunt tamen propter diſtos grecos qui pleniſſima diligencia admouendi ſunt rogandi et inducendi vt in preſentem locum Baſileam velint conſentire in quo manere compellimur quouſque futura diligencia de grecorum in eorum concilio captanda certitudinaliter agnoſcatur. Dicit enim decretum huius ſacri concilii plurimum attendendum. Item quod poſt huiuſmodi ambaſiatores ſacri concilii ituri cum prediſtis galeis ad Conſtantinopolim nominabunt domino Imperatori portum ad quem debebit vltimo applicare et locum vnum de pernominatis in quo debeat eſſe diſta vniuerſalis ſinodus. Laborabunt tamen cum omni inſtancia nec ciuitas ipſa Baſilea elegatur prout ſperandum eſt. Item quod hoc ſacrum concilium interim ſtabit in Baſilea firmiter nec diſſoluetur legitimo impedimento ceſſante - - - quod deus auertat pro contumacione ſui iuxta diſpoſicionem capituli frequens ad aliam ciuitatem transſerri et in caſu quod dominus Imperator non contentaretur de iſto loco tunc infra menſem poſtquam prefatus dominus Imperator applicuerit ad diſtum portum vltimum ſacrum concilium ſe transferret ad vnum de prediſtis locis nominatis per ipſum ſacrum concilium vt ſupra ſcriptum eſt eligendum. Hec de decreto ſacri concilii quod eciam per ſanſtiſſimum dominum noſtrum papam per ſuas potentes litteras approbatum eſt in generali congregacione huius ſacri concilii publicatum.

Ex quibus liquido patet neceſſario certum tenere debetur hunc locum Baſileenſem mutandum cum eius mutacio in dominorum grecorum dependet voluntate quam forte ante menſem decembris vel Ianuarii certitudinaliter percipere non valemus. Quam periculoſum itaque ſic loci mutacionem et alterius deputacionem diuulgari non eſt difficile cognoſcere per premiſſa. Hec itaque modo pertraſtare inutile credimus et natura et impedimentum reformacionis quam ſacrum concilium toti mundo repromiſit.

Supplicat itaque diſta nacio Germanica cum omni humilitate et reuerencia quatenus ſacre deputaciones non moleſte ferant ſed pacienter pro bono vniuerſalis eccleſie dei tollerent non dubitantes quin ymmo certiſſimum habentes quod ſepe diſta nacio fuit eſt et erit parata ad prouidendum quantum ad ipſam pertinet ſanſtam ſedem apoſtolicam reformare in quibuſcunque neceſſitatibus laudem dei vtilitatem et neceſſitatem rei publice concernentibus de quibus et quod per eam non ſtat ſtetit nec ſtabit quo minus omnia et ſingula ſuper quibus hoc ſacrum concilium congregatum extitit ſalubriter perficiantur ſolempniter proteſtatur et deſuper requirere omnes et ſingulos notarios nec ſibi vnum vel plura deſuper inſtrumentum vel inſtrumenta &c.

Vt omnibus pateat luculenter quod prouiſio ſanſtiſſimo pape et Cardinalibus facienda pro nunc preſertim de integra decima eccleſiarum dignitatum et beneficiorum vacancium non conueniat.

Quia

Quia per eandem prouiſionem quam plurima monaſteria notabilia que nunquam Romane curie tributaria fuerunt iam tributaria fierent.

Qui plurima primo maior pars beneficiorum ſimplicium quorum valor quatuor marc. arg. non excedit eciam tributaria curie non fuerunt tamen tributaria fierent.

Omnia beneficia de iur. pa. laicorum que nunquam ſoluiſſent iam ſoluerent in quam ſolucionem nullo modo principes et laici conſentirent.

Quia nacio Germanica et pro vice talem prouiſionem nunquam acceptaret propter cauſas predictas et propter hoc eciam dominum papam non contentaret ipſa prouiſio cum ipſo in poteſtate facultatis dominorum legatorum nouiſſime ad concilium tranſmiſſorum expreſſerit quod prouiſio ſibi facienda primo per naciones et prouincias debeat acceptari.

Que prouiſio talis facienda non videtur niſi ſtatibus et officiis reformatis et aliis grauaminibus ceſſantibus. Nam illum ſolum fieri debet prouiſio vt preſint et exerceant laudabiliter et deifice officia ſua quod eciam expreſſe patet ex decretis concilii Conſtancienſis vbi inter illa diſponitur quod facta in reformacione prouiſio fieri debeat vite dicta et prouiſio ibi ponitur quaſi vltimo loco que decreta dicta nacio hic repetit pro iuſtificacione huiuſmodi narratorium.

Sed conſtat quod nec dominus papa nec domini Cardinales neque curia Romana adhuc a grauaminibus ceſſant et aſſertualiter non ſunt reformati ymmo reformacionibus hic in concilio Baſilienſi factis expreſſe per preſidentem domini pape eſt contradictum que quidem contradictio execucionem habet paratam Quia in curia Romana nulla decreta reformacionis facte obſeruantur contra tamen pollicitacionem in ſua heſione factam et ſolempnes requiſiciones deſuper per oratores ſacri concilii ſibi factas Sed contrauenitur eis expreſſe eciam in ludibrium auctoritatis vniuerſalis eccleſie ſancte dei et magnum nacionis Germanice grauamen. Item quia de graciis exſpectatiuis que ſunt fomenta omnium litium et ſpoliacio nacionis Germanice neque de cauſis que indifferenter in curia omnes ſuſcipiuntur per hoc ſacrum concilium aliquid eſt actum vel prouiſum.

Petit ergo dicta inclita nacio Germanica deliberacionem et concluſionem prouiſionis huiuſmodi differri et ſuſpendi donec conſtat dominum papam Cardinales et curiam Romanam reformacionem ſanctam effectiue ſubiiſſe et faciendam obſeruare et in contrarium attemptata reuocare, et oſtenſa indigencia iuxta reſponſionem datam in congregacione generali et tunc parata erit ipſa nacio facere prouiſionem racionabilem iuxta explicacionem per eos pro ſuo ſtatu et oneribus ſibi incumbentibus faciendam quam eciam ipſa nacio et eciam prouincie et prelati et principes eorum vt ſperamus acceptabunt quoſ quidem prelatos et principes eadem nacio - - - quod effectualis reformacio practicetur deſuper ſollicite conſultabit ad que eciam ſe offert pronam et paratam.

Quodſi ſecus fieret ipſa nacio proteſtatur quod talis prouiſio per eam non acceptabitur nec in eam conſentit ſed ex cauſis predictis reclamat expreſſe et contradicit nec vult quod moribus vtencium approbetur in quantum eam concernat et proteſtatur eciam quod per eam non ſtetit ſtat nec ſtabit quominus bona et effectualis reformacio in eccleſia dei ex vndique huiuſmodi prouiſio fiat cum effectu.

Inſuper timet ipſa nacio quod ingrediendo pro nunc materiam prouiſionis predicte negocium principale fidei ſcilicet reductionis grecorum et indulgenciarum proſecucio ſimpliciter impediretur.

INDEX
OMNIVM OPERVM
IN SEX VOLVMINIBVS RECENSITORVM.

Numerus rom. denotat volumen, arabicus paginam.

A.

echer LL. X. de aegritudinibus. IV. 102.
Acta Sanctorum. V. 107.
eronis Abbat. res geſtae. III. 140.
erti Prioris teſtamentum. III. 145.
e Siluii liber de miſeria curialium. VI. 87.
ſtola de electione loci pro futuro concilio. 121.
i fabulae. VI. 113.
ae hiſtoria. III. 82. 88. 92. 94.
doctrinale. IV. 102. Lexicon. II. 62.
ani paſſio. V. 105.
i M. opus de miſſa. II. 34. Summa naturai. Tractatus de proportione. 32. De veris ...tibus. IV. 104. Expoſitio orationis domin. ...26.
i Dieſſenſ. ſpeculum clericorum. VI. 111.
ndri doctrinale. II. 44. 47. 59.
ali Petr. tractatus de diſciplina clericali. VI.
ſi Regis Arrag. dicta et facta. III. 108.
roſii expoſitio Pſ. Beati immaculati. III. 126.
e Ioan. arbor conſanguinitatis. III. 111. Nove. 112. Summa. IV. 98. Lumen confeſſo... III 131. Regula decimarum. V. 99.
ni monaſterii annales. I. 127. Heldolfingen... cleſiae incorporatio. 141. Confirmatio iſtius. Donatio cuiusdam prebendae. 142. Doe...nſis eccleſiae incorporatio. 143. Guſſeſta- eccleſiae incorporatio. *ibid.* Quitantiae. &c. Priuilegium tempore interdicti. 148. ...rmatio priuilegiorum. 149. 152. Compoſi...m epiſcopo. 149. Onuphrius Abbas Capel- Caeſ. 156. Statuta. 157. Inſtrumentum ...tionis. 158. Statuta diſciplinaria. 159.
...naria. III. 105.
Parmenſis ſermones. V. 110.
...oniae legenda. III. 76.
...eſauri fidei. VI. 103.
Ariſtotelis opera. II. 30-43.
Ars imponendi aurum ſuper pergamenum. VI. 67.
Ars bene moriendi. V. 119. VI. 105. 108.
Ars rethorica, dictandi. II. 53. Memorandi. 55. Generalis vltima. 56.
Aſtexani ſumma. VI. 102.
S. Attalae vita. V. 105.
Augienſis monaſterii iura. VI. 70.
S. Auguſtini lib. Supput. III. 126. Homiliae. 130. V. 107. Regula: manuale. 108. Retractationum LL. 112.
Auguſtini de Ancona catena patrum. VI. 104.
Auguſtanum chronicon. III. 70. 181. IV. 42. 58. 71. Patritiorum catalogus. 71. Codex legum. 72 78. 79. Senatus Iudaeis balneum concedit. 131. Transactio patritios inter et tribus. *ibid.* Iudaeis formam iuramenti praeſcribit. 135. Comeatus ab Elect. Palat. denegatur. 136. Catholici captiui tenentur, eorumque proceſſus. 152. Armatum foedus cum Caeſare. 157. Decretum. *ibid.* Hiſtoria Auguſtana. VI. 93.
Auguſtanorum Epiſcoporum catalogus. III. 70 189. IV. 71. Curiae eccleſiaſticae decretum ad decanum Gamundienſ. 98. Decretum circa matrimonium. 159. Synodus. 161. Cleri literae ad vrbis gubernatorem. V. 132. Forma promiſſionis. *ibid.* Auguſtani Sancti. V. 86.

B.

Baſileenſe concilium. VI. 58. 60. Declaratio contra conc. Ferrarienſe. 156. Literae ad Fideles. 165. Reſponſio ad petitionem oratorum. 186.
Bedae explanatio epiſtol. canonic. IV. 109. Sermo ſuper Cantic. B. V. 114. Martyrologium. V. 107. de digitorum loquela. VI. 112.
S. Benedicti vita metrice. II. 56. Regula. V. 108. VI. 47. 87. 88. 105. 117.

Benedicti XII. conſtitutiones. V. 90. 91.
Berengarii Ep. liber exemplorum. V. 112.
S. Bernardi opuſcula. III. 117. 118. Homilia. 121. de humana miſeria. IV. 114. Lib. V. de conſiderat. &c. 112.
Bernardi Caſſin. expoſitio reg. S. Ben. V. 108. VI. 89.
Bernardi Geſtenſis palpaniſta. VI. 87.
Bernardi Tegernſeen. tractatus de miſſae officio. III. 119. Speculum mortis et ordinarius miſſae. 120. de eſu carnium. VI. 87.
S. Bernardini ſermones de paſſione dom. III. 121. Vita. 102.
Bertrandi ſermones. IV. 123.
Biblia pauperum. IV. 106. Biblia. VI. 98.
Bildii epiſtolae, aliaque opera. IV. 81-94. Epiſtolae ad Conr. Peutinger. 173-181. ad Birkheimerum. 182-192.
S. Birgittae reuelationes. VI. 115.
Birkheimeri ad Bildium epiſtolae. IV. 183-191.
Boethius de conſolat. philoſ. IV. 105.
S. Bonauenturae itinerarium mentis &c. III. 121. diuerſa opuſcula. 122. IV. 105.
S. Bonifacii Ep. vita et paſſio. III. 93.
Bonincontrii Laur. Faſtorum LL. IV. VI. 105.
Bradwardin Th. (de) contra Pelagianos. LL. III. III. 115.
S. Brandani vita. III. 94. IV. 118.
Breuiarium. IV. 81.
Bruſchii Caſp. monaſt. germ. centur. 2da. VI. 69.
Bulla aurea. V. 99.
Burlei Walth logica. II. 36.
Burſfeldenſis Congr. Capit. prouinc. decretum. V. 88. Proceſſus et receſſus. 90. 9. 99.
Butrio Ant. (de) modus confitendi. III. 131.
Bydani Io. quaeſt. ſuper lib. Porphyrii. II. 36.

C.

Caeſarii Arelat. homiliae. IV. 103. Sermones. V. 105.
Caeſarum hiſtoria. VI. 30.
Caietani Conſtant. Abbat Epiſtolae ad Car. Stengelium. II. 151.
Calendarium eccleſiaſticum. II 31.
Capitula regularia. IV. 101.
Cardinalium Senis congregatorum ad Rom. Regem reſponſio. VI 164.
Carlerii Aeg. oratio de punitione peccatorum. VI. 63.
Carmelitarum informatio de iuramento San- Vlrican. ad Abbat. Cremiſanenſem V. 140.
Carmina ſuper ianuas monaſt S. Vdal. &c. II. 56.
Caroli Craſſi anniuerſarius in Monaſt. Augienſ. VI. 79.
Caroli V. edictum contra proteſtantos. IV. 136. 138.
Caroli Reg. Franc. Epiſtola ad Praemonſtratenſes. II. 146.
Carthuſiani ord. Capit. general. decretum. II. 36. 147.
Caſſiodori M. Aur. expoſitio pſalmorum. V. 113.
Catalogus Impp. et Pontiff. IV. 115.
S. Catharinae Seneſ. vita. IV. 103. germ. 104. V. 102.
Catonis ethica. V. 114. VI. 113. 114.
Cerei paſchalis benedictio. II. 141.
Ceremoniae monaſticae. VI. 105.
Chronicon Vrsbergenſe. II. 91. Monachi Weingartenſis. 97. Chronicon. *ibid.*
S. Chryſoſtomi Io. tractatus. IV. 104. Sermones. 114.
Clementis VI orationes. IV. 103.
Clementis VII. electio acceptata et reiecta. II. 53. V. 99.
Collationes Germ. V. 114.
S. Columbani Abb. vita. V. 105.
Columna Guid. (de) hiſtoria Troiana. VI. 93.
Commentarius in Cantic. VI. 113.
Comoedia. II. 45.
Compendium Theolog. veritatis. II. 28.
Computus manualis: eccleſiaſticus. II. 31. 32. VI. 105.
Concluſiones erroneae ex Eug. IV. reſponſ. VI. 190.
Confeſſionis forma. V. 115.
Conflictus Arnobii et Serapionis. II. 4 127. Morientis. IV. 114.
S. Conradi vita. V. 102.
Conſtantienſis ſynodi ſtatuta. IV. 97. 100.
Conſtitutiones Carolinae. IV. 98.
Contemplationes de paſſione D. III. 123.
Corporis Chriſti fraternitas Auguſtae inſtituta. III. 167. 169.
Cracouia Matth. (de) rationale diuinorum operum. III. 118. Dialogus conſcientiae et rationis. 119. de colluctatione conſcient. et rationis. IV. 111. tractatus de corpore Chriſti. VI. 108.
Creſcentiis Petr. (de) LL. XII. commod. rural. V. 115.
Cuſa Nic. (de) ſtatuta pro eremitis. V. 108. Liber de viſione. VI 96.
Cyrilli Ep. Alex. Epiſtola paſtoralis. II. 131.

D.

Dati Auguſt. Libellus de arte dicendi. II. 45. 46.
Dauidis Ord. S. Franc opuſc de reformatione exterioris hominis. V. 88 95.
Decretales. III. 111. Caſus ſummarii. 113. Summarium. 123.
Deſponſatio Chriſti cum fideli anima. germ. VI. 107.

Dicta

Dieta ſalutis. III. 123.
Dinkelsbühl Nic. (de) tractatus de Corpore Chriſti: ſermones: tractatus de paſſione Dom. III 124. tractatus de munditia cordis. 131. de octo beatitudinibus. 134. de praeceptis decalogi. IV. 100. de eſu carnis. V. 108.
Directorium pro diuino officio. V. 98. 99.
Diſputatio contra Iudaeos. IV. 98.
Documenta moralia. German. III. 92.
Donatus de 8. orat. partibus. II. 44. 48. 50. 54. 59.
Donner Sebaſt. ſermones et epiſtolae. VI. 67.
Duranti repertorium aureum. IV. 97. Rationale diuinorum officiorum. VI. 102. 103.

E.

Eberhardi Ver. lib. de erudit. puerilis ling. II. 45. Labyrinthus. 52.
Eberhardi Altach. annales. II. 97.
B. Eginonis Abb. res geſtae. III. 141. Literae ad ſuos Monachos. V. 126. 127.
B. Eliſabethae reuelationes. VI. 105.
Elucidarium. IV. 111. 127.
Epiſtolae virorum erudit. ad Car. Stengelium. II. 64-91. cuiusdam Carthuſ. de ſolutione Concilii Baſileenſis. IV. 111. Euſebii et Auguſtini ad Cyrillum. V. 102. ad Corbin. Khammium. VI. 72.
Eugenii IV. Inſtructio ad Armenos. VI. 104. ad Frider. Imp. reſponſio. VI. 159. Bulla ad Vniuerſitatem Pariſinam. 167. Reſponſio oratoribus Florentiae data. 188.
Euſebii chronicon. II. 108.
S. Euſtachii et Soc. paſſio. III. 88.
Exempla S. Scripturae. VI. 102.
Expoſitio Cantic. V. 113. Pſalmorum: Salue Regina: vocabulorum S. Scripturae. 116. Orationis dom. VI. 70. Decalogi. III. 121. Miſſae. II. 34. III. 183. IV. 110. V. 111. Pſalmorum. VI. 101.
Euckeneſpurg Alb. (de) lectura de coelo et mundo. II. 30.

F.

Fabri Io. Epiſtolae ad Car. Stengelium. II. 172.
Facetus latino-theodiſc. II 50.
Flos coeleſtis doctrinae. VI 105.
Forma profitendi in monaſter. Augienſi. V. 105.
Formularia in proceſſibus. VI. 112.
Francofordienſis dietae concluſio. VI. 185.
Frank Io. Chronicon Auguſtanum. III. 35.
Fraternitatis S. Roſarii renouatio. VI. 117.
Fredegardi Schol. Chronicon. II. 108.
Friderici III. literae ad Auguſt. pro Vitelliorum ſalute. IV. 142. Literae ad Eugenium IV. VI. 158.
Friderici Io. Ducis Wirtenberg. diarium. VI. 68.
Fuggerorum origo. V. 78. Genealogia a Io. Naſſ. 83.
Fultenbacenſis monaſterii reformatio. III. 147. Abbatum catalogus. IV. 192.

G.

Gallenſis ſumma. VI. 106.
Gambiglonibus Ang. (de) tractatus de maleficiis. IV. 97.
Garlandria Io. (de) ſynonima &c. II. 47. 48. 50. 51.
Gaſſari Achil. Pirm. annales Auguſtani. IV. 1.
Gaufridi Angli ars dicendi. IV. 102.
Gebethbüchlein. V. 117.
Gebhardi Card. confirmatio electionis Abbat. Vdalſcalci. V. 128.
Georgii Abbat. Fauceñſis liber de reformatione. V. 91.
Gepzen Berthold. (de) quaeſt. ſuper 12. Metaphyſ. II. 32.
Germanicae nationis ad cedulam reſponſio. VI. 194.
Gerſonis Io. opuſcula quaedam. III. 124. 125. IV. 105. 107. 108.
Giltlingen Io. Abb. (de) ſermones capitulares. VI. 115.
Gloſſa ſuper Matthaeum. II. 5.
Gloſſarium biblicum latino-theod. II. p. 1. excerpta. 117.
Gollii Simonis Abb. vita. III. 180.
S. Gregorii M. dialogi Germ. III. 125. Homiliae 126. eius vita. 127. Expoſitio Cantic. IV. 109. Liber paſtoralis. 112.
Guelforum hiſtoria et Genealogia. II. 96. de iisdem Chronicon. 97.
Guidonis Bern. Catalogus Rom. Pontiff. Impp. Genealogia Regum Francorum: Comitum Toloſanorum: tractatus de tempore celebrationis concil. de ordinatione miſſae. VI. 1.
Guilelmi Gellon. vita. III. 35. 93.
Guilelmi Pariſ. ſumma virtutum et vitiorum: tractatus de ſacramentis. IV. 108.

H.

Hanckoeon Anthorii opuſ. epiſtol. II. 46.
Haymonis expoſitio Apocalypſis. IV. 109.
S. Hedwigis legenda. III. 93.
S. Henrici Imp. vita. VI. 106.
Henrici Angliae Reg. reſponſio Sabaudiae nuntio data II. 36 144.
Henrici Erford. reportata ſuper 8. LL. Phyſic. II 31.
Henrici de Haſſia lectura: expoſitio orat. dom. IV. 110. tractatus de clauibus ligandi et ſoluendi. 124. de 4. Nouiſſimis. 127.
Henrici ord. Min. dicta contra concubinarios. IV. 107.

Her-

Hermanni Contracti chronicon. II. 97.
Hertfelder Bern. triennium Sueco-Auguſt. V. 49. Literae ad ſummum Dec 133. Huius reſponſio. 134 Capucini cuiusdam informatio *ibid.*
S. Hieronymi Epiſtolae. IV. 109. Prologi in S. Script. 110. Liber de eſſentia. 111. Epiſtolae et homiliae. *ibid.*
Hilarionis chronologia. II. 97.
Hildegardis dicta. V. 122.
Hisdenio Io. (de) poſtilla. IV. 112.
Hiſtoria Ioſaphat et Barlaam. II. 51. de deſtructione monaſteriorum. S. Afrae et S. Magni. 181. Trium SS. Regum. IV 120. V 102. Lombardica. 100. 101. Veteris et noui Teſtamenti. VI. 98
Holcoth Rob. quaeſtiones ſuper IV. LL. Sentent. VI. 108.
Homiliae. IV. 126.
Horbork Wilh. deciſiones rotae. V. 118.
Hugonis a S. Victore LL. IV. de clauſtro animae. III. 127. Tractatus de oratione. IV. 106 107. Didaſcalicon 112. Expoſitio Regul. S. Auguſt. *ibid.* de animae clauſtro. V. 112.
Humberti expoſitio regulae S. Auguſtini. IV. 113.

I.

S. Ignatii Ep. et Mart. vita et paſſio. II. 114. 183.
Inſignia omnium regnorum. VI. 113.
Ioannis Abbat Tractatus de eſu carnium. V. 88.
Ioan. Ant Epiſc. Euſtett. ad Khammium epiſtola. VI. 73.
Ioan. Capiſtrani ſermo de paſſione D. IV. 103.
Ioan. de deo margarita decretal. V. 99. Arbor conſanguinitatis 119.
Ioan. de Francofordia tractatus de contractibus. III. 131.
Ioan. Innicell. memoriale decreti. VI 102.
Ioan. de noua ciuitate ſummula VI. 114.
Ioan de S. Paulo Breuiarium. VI. 107.
Ioan. de S. Boſco tractatus de Sphaera. II. 31.
Ioan. de villa quadrageſimale V. 112.
Iordani tractatus de paſſione D. IV. 124. Sermo. VI 106
Iſidori ſententiae IV. 112.
Itinerarium B V. M III. 129.
Iuliani Card. cedula in generali congreg. lecta. VI. 129. Literae ad Eugenium pro reconciliat. Bohem. 1 5.
Iuramenti forma a Suecis clero propoſitum. V. 131. 13
Iuris tractatus diuerſi III. 122.
Iuſſe Io. modus ſignificandi. II. 48.

K.

Kalteiſen Henr. oratio de libera praedicatione verbi dei. VI. 63.
Kauffringer Paul. de templi noſtri ruina Carmen. III. 161.
Kyburgenſium Comit. Genealogia. VI. 70.

L.

Lactantii Firm. diuinae inſtitutiones. V. 118.
Landrecht. V. 100.
Lauacrum conſcientiae. III. 120.
Laurentii de Aquileia vſus dictionis. II 55.
Layniz Petr. (de) poſtilla. III. 130.
Legenda ſanctorum. V 104. 105.
Libellus precatorius VI. 85.
Libelli ſpirituales. V. 117.
Libri de imitatione Chriſti. IV. 104. VI. 108.
Libri ſententiarum VI. 110.
Lignano Io. (de) Lectura ſuper VI. Decret. III. 112.
Lombardi Petr. gloſſa in D. Pauli Epiſt. V. 119.
Lucerna ſimplicium. IV. 120.
Lucidarius. V. 110. VI. 70.
Ludolfi Carthuſ. vita Ieſu Chriſti. V. 119.
Ludouici poſtilla ſuper euang. III. 130.
Ludouici Comit Palat. et Praep. Eluac. ad Khamm epiſtola. VI. 72.
Lur Henr. epiſtola ad Melch. Stamham. pro erectione gymnaſii. V. 160. Tractatus de paſſione D. et epiſtolae ad Geſſelium. VI 92.
Lulli Raym. liber de laudibus B. V. M. III. 131.
Lumen confeſſorum IV. 100.
Lyra Nic. (de) expoſitio paſſionis D. IV. 105. Tractatus contra Iudaeos. 110.

M.

Macer de virtutibus herbarum. VI. 83.
Mahometis hiſtoria carm. VI. 80.
Malogranatum. III 1 2
Mamomtrectus. VI. 101
Mandeuilla Io (de) iter ſanctum. V. 102.
Manipulus curatorum. II. 29. III. 133. Florum. IV. 117.
Marca Harcl (de) quaeſt. ſuper LL. Topic. II. 33.
S. Marci paſſio et translatio. V. 105.
S. Margarethae paſſio. III. 04.
Maronis Franc ſermones IV. 124.
Martyrologium. V. 121 VI 107.
Maximiliani Rom. Reg. literae pro ſubſidio ad nouam eccleſiae S. Vdal ſtructuram praeſtando datae III 178
S. Maximiliani Ep. et Mart. vita et paſſio VI. 41. 42.
Meditationes de paſſione D. III 129. V 120 121.
Melchioris Stamham Abbat. epitaphium III. 160.
Mellibeus III. 108
Mellicenſis monaſterii conſuetudines et ceremoniae. V. 95. 96. 97. 98. 120.

Mey-

lin Sigism. index monaſterii San-Vlric. III.
2. 53. Chronographia Auguſt. 54. 66. in
ıri. 67. 70. 71. in compendio. 74.
IJ. 12. III. 99. 104.
ʒo Aluic. itinerarium. VI. 96.
:r Reginb. Annales Auguſt. V. 1. Catalo-
Archiep Mog. Epiſc. Auguſt. et omnium mo-
r. Auguſt. dioeceſ. 47. Diarium Sueco-
ıſt 49. Genealogia Famil. Auguſt. 68.
ocratia Auguſt. 69. Duumuiri conſules &c.
Stemmata Landgrauiorum Haſſiae et Prin-
Anhald. 70. Notitia epiſcopatus Auguſt.
SS. Pontiff. et Impp. ſeries. 71. Synopſis
ni. 72. Collectio inſignium. *ibid.* Epitome
i. 73. Hodoporicum. 74. Libellus precat.

tini Concilii decreta. II. 36. IV. 97. Con-
ɔ. VI.

N.

iſſi Ep. hiſtoria. III. 76. 93.
uch. VI. 95. 96.
ogium aſcet. SS. Vdal. et Afrae. VI. 47.
g Io. (de) Tractatus Grammat. II. 44.
V. Bulla. III. 110. Ad Petrum Epiſc. Au-
V. 169. pro anno Iubilaeo. VI. 106.
lai monialium reformatio. III. 150. Earum
teſtate Abbatis San-Vlricani exemtio. 152.
ta viſitationis. 191.
Panormitani gloſſae. IV. 97. Tractatus de
monachorum. IV. 117.
oan. Tractatus de diſpenſat. III. 118. Quae-
opera. 134. 135. Tractatus de vigore con-
ıdinis: de lepra morali. IV. 113.
lein Io. ad Khamm epiſtola. VI. 74.
ii Erard. ad Stengelium epiſtolae. II. 177.
ii Iul. Tractatus aſcet. I. 66.
Apoſtol. ad Khamm epiſtolae. VI. 73.

O.

Adolph. carmen in hon. S. Crucis. III. 166.
Guil. logica II. 36.
m B. V. M. IV. 8. 81. VI. 114. Defuncto-
. V. 117.
ıphrii vita. VI. 70.
ıla aſcetica. III. 115. 116. IV. 114. 115. V.
121. Diuerſa germ. VI. 110.
nes. V. 120.
um Rom. Reg. petitio in Concil. Baſil. VI.
Cedula Eugenio IV. porrecta. 192.
ırius in Deum. III. 110.
iudiciorum. III. 114. monaſteria viſitandi.
116.

Origenis Comment. ſuper Cantic. et homiliae. IV 79.
Orthographia. VI. 110.
Ottenburani monaſterij reformatio. III. 149.
Ottonis Paſſauienſis thronus aureus. VI. 104.
Ouidii Metamorphoſis. VI. 113.

P.

Palma Hug. (de) Theologia myſtica. IV. 113.
Paradiſo Iac. (de) Tractatus de tentationibus. IV. 114.
Parentinis Bern. (de) Tractatus de miſſae officio. IV. 114. V. 115.
Pariſienſis Vniuerſitas ad Conc. Baſileenſe. IV. 111.
Paſchalis II. literae ad Canonicos et clerum Auguſtanum. V. 125. ad Archiep. Mogunt. 126.
Paſſio domini. IV 99. germ. VI. 110.
S Pauli epiſtolae. VI. 111.
S. Pauli Eremitae vita. IV 105.
Pauli a S Maria additiones ad poſtillam. VI. 111.
Pelagii Aluari LL. II. de planctu eccleſiae. VI. 114.
Perotti Nic. rudimenta Grammatic. II. 62. IV. 115.
Petri Epiſc. Aug. et Card. literae, quibus Fraternitas SS. Vdalr. et Afrae confirmatur. III. 159. Literae de Canonizatione S. Simperti. 171. ad Clerum propter Conſtitut. Carolinas. 193. Decretum pro inſtituenda proceſſione. 195. ad publicandas Carolinas. IV. 98. Conceſſio indulgentiarum. V. 159. Charta viſitationis pro Monachis San-Vlric. 167.
Petri Alphonſi liber de diſciplina clericali. III. 135. VI. 80.
Petri Bleſenſis Tractatus ſuper Iob. IV. 98. Epiſtolae 116.
Petri Hiſpani ſummula. II. 39. 43.
Petri Rauennatis artificioſa memoria. II. 56.
Petri de Roſenheim memoriale diuinorum eloquiorum. IV. 116. Capitulorum reg. S. Bened. 117.
Pfiſter Narciſſ. diuerſa opera. II. 24 - 29.
Pflaumern Io. Henr. (a) epiſtola ad Stengelium. II. 176.
Philippi de monte Calerio poſtillae. IV. 118.
Pii II. epiſtola ad Turcarum Imp. VI. 96.
S. Pirminii Ep. vita. V. 105.
Piſani Summa. III. 116. 117. VI. 114.
Plank Frid. Annales monaſterii Anhuſani. I. p 48-50. Itinerarium. 137.
Plenarium. VI. 107.
Poemata diuerſi generis. VI. 110.
Poggii epiſtolae. VI. 90.
Polemar Io. (de) Tractatus de eſu carnium. V. 88. 122. Oratio de dominio clericorum. VI. 63.
Polſter Georg. Carmina. III. 174.
Porphyrii Iſagoge. II. 41.
Poſtilla ſuper epiſt. dominic. et quadrageſ. IV. 118.

Prato Hug. (de) ſermones. IV. 119.
Priſciani opera. II. 55.
Proceſſio Monachii inſtituta. VI. 116.
Proceſſus iudiciarius. III. 111.
Proclamatio SS. reliquiarum Auguſtae facta. VI. 116.
Proſperi Tir. chronicon. II. 108.
Proteſtantium principum literae ad Auguſtanos. IV. 140.
Pſalmi VI. 98.
Pſalteria. III. 97. &c. VI. 100. 101.
Publicii Iac. epitome artis orat. II. 52.

Q.

Quadrageſimale. IV. 123. 125.
Quodlibetum ſtatuum humanorum. VI. 111.

R.

Raderi Matth. Bauaria ſancta. V. 86.
Raguſio Io. (de) oratio de communione. VI. 63. Relatio de legatione Conſtantinopolitana. VI. 137.
Rampigolli Ant. biblia aurea. VI.
Raymundi ſumma. II. 32. 36. 42. VI. 107. 108. 109.
Reformatio monialium S. Nic. III. 107. Monaſteriorum. V. 95.
Regimen grammatic. II. 47.
Reginonis chronicon. II. 108.
Regulae morum. V. 110. Patrum. IV. 101. Ordinis Saluatoris. V. 112.
Relatio rerum Auguſtae an 1632. geſtarum. IV. 56.
Reliquiae in eccleſia S. Vdal. VI. 116.
Repetitiones iuris V. 118.
Reſponſorialia. III. 102.
Richardi itinerarius mentis in Deum. VI. 113.
Ridolfi Ord. Praed. ad Hertfelder literae. V. 141.
Ritus monach. Ciſtercienſ. II. 20.
Rudolphi de Lubeck paſtorale nouellum. VI. 109.

S.

Sabaudia Val. (de) Tractatus de V. floribus. III. 119
Saluationis humanae compendium. IV. 106.
Saluſtii hiſtoria VI. 95.
Samuelis Iſraelitae epiſtolae. IV. 124.
Schmidz Herm. (de) ſpeculum ſacerdotum. III. 120. IV 97
Schwatenſpiegl. VI. 115.
Scobaei Andr. lumen confeſſorum. III. 110.
Scripta diuerſa VI. 97.
Senderi Clem. Chronographia. I. 1. Breuiarius decretorum. 47 Armarius animae. *ibid.* Aduerſaria aſtrologica. 48.
Seneca de virtutibus Cardin. II. 52. Prouerbia. III. 122.
Senenſium Cardin. ad Rom. Regem literae. VI.
Sententiae ex SS. Patribus. II. 10. Sententiarum LL. IV. III. 114. 115.
Sermones ſuper Epiſt. dominic. III. 128. de tempore. 129. Diuerſi. IV. 103. De dignitate ſacerdotii. 104. de tempore. 119. de Sanctis. 120. Diuerſi. 120 - 125. De viſitatione monaſteriorum in Auſtria. V. 91. In Concilio Conſtantienſi habiti. VI. 64. Quadrageſimales. VI. 86. De corpore Chriſti. *ibid.* de diuerſis feſtiuitatibus. *ibid.*
Serrae Io ars epiſtolaris. II. 48.
Sigismundi Imp. Reformation. VI. 115. Literae ad Concilium Baſileenſe. VI 164.
S. Simperti Ep. vita: inuentio: translatio: miracula: Genealogia &c. III. 76. 88. 92. Inuentionis inſtrumentum. 170.
Sisgorei Georg. carmina. VI. 112.
Sixti IV. bulla pro exemtione monialium S. Nicolai. III. 152.
Sortilegium. V. 117.
Soltoro Conr. (de) Lectura cap. firmiter. III. 113.
Speculum B. V. IV. 124. Paupertatis: perfectionis. 126. Humanae ſaluationis. VI. 117. Peccatoris. *ibid.*
Spezhart Hug. ſpeculum grammat. II. 60.
Statuta regularia pro monaſt. Murbac. III. 76.
Stella clericorum. III. 120. VI. 108. 111.
Stengelii Car. volumen aduerſariorum. I. 50. Pars II. coronae lucidae. *ibid.* Chriſtologia 59. Dioeceſis Auguſtana. 62. Proprium feſtorum monaſt. Anhuſ. 63. Commentarius rerum Auguſt. 67. Monaſteriologia. 69. Necrologium. 70. Catalogus Abbat. San-Vlric. *ibid.* Abriſs einiger Kloeſter. 73. Origo monaſt. Anhuſani. 74. Promiſſio penſionis pro ſtructura Academiae Diling. 150. 151. Monaſteriologia. V. 86.
Stephani Ord. Capuc. literae ad Bern. Hertfelder. V. 139.
Stephani Pariſienſis expoſitio reg. S. Bened. VI 88.
Steronis Henr. Annales. II. 97.
Steuartii Petr. epiſtolae ad Car. Stengel. II. 175.
Summa de Euchariſtiae ſacramento. II 34. Rudium. III 121. Pauperum. IV. 127. 128.
Suſonis Henr. horologium aeternae ſapientiae. IV. 127. V. 118.
S. Symeonis vita. V. 105.

T.

Tabulae directionum. VI. 106.
Theramo Iac. (de) conſolatio peccatorum. V. 119.
S. Thom. Aq. quaeſtiones ſuper IV. ſentent. IV. 29. II. 29. Summa. IV 125. 126.
Thomae Regentis Erfordiae comment. in Iſagog. Porphyr. II. 35.

Tracta-

Tractatus arithmeticus. II. 31. de Muſica. *ibid.* de Aſtronomia. *ibid.* de entium perfectione. 32. de neutralibus verbis. 48. de verbis compoſitis de deponent. 54. III. 107. de quotidiana miſſae celebratione. 119. de voluptate paradiſi: de 10. praeceptis. 123. de ſpiritualibus aſcenſionibus. 124. de inſtitutione confeſſorum: de poenitentia. 131. de paſſione D. IV. 100. de poenitentia. *ibid.* 114. de miſſae ſacrificio. *ibid.* de 10 praeceptis. 119. 120. de poenitentia. 121. Spirituales. 127. contra vitium proprietatis. V. 88. de profeſſione monach. *ibid.* de amore. 109. 110. de corpore Chriſti. *ibid.* de paupertate. 111. Aſceticus. *ibid.* de paſſione D. 112. de regimine ſanitatis. 113. de confeſſione. 114. 115. de hortorum cultura. 119. de virtutum connexione. VI. 86. de conſtellacionibus: de medicina. 106. 108. de poenitentia. 113.

Trithemii Io. quaedam opera. V. 94. Polygraphia. VI. 118.

Turre-cremata Io. (de) de efficacia aquae benedictae. III. 134. Expoſitio reg. S. Bened. IV. 128.

Tundali viſio. V. 122.

V.

S. Vdalrici vita et miracula. III. 82. 88. 92. 93. 94. Fraternitas. 35. V. 85. Inſtrumentum. 158.

SS. Vdal. et Afrae Abbatum catalogus. III. 82 97. Structura eccleſiae. 35. Monaſterium gaudet priuilegio ſacram. extremae vnctionis adminiſtrandi. 139. Documenta de noua eccleſiae ſtructura. 153. de arte impreſſoria ibidem introducta. 157. Contractus cum architectis. 162. Abbatibus vſus pontificalium conceditur. 164. Confirmatur. 165. Foedus ſpirituale cum Caeſare Maximiliano 173. Literae ad ſenatum Auguſt. IV. 143 ad Suecicum vrbis gubernatorem. 145. Relatio ad Abbat. Ioan 147. Solutae pecuniae. apocha 149. Literae ad gubernatorem. 150. Cancellarii apologia. 151, Literae ad gubernatorem, 151. Iuramentum a Monachis Suecorum Regi praeſtitum. V. 49. 128. 129.

Vdalrici Abbatis concordantia charitatis. IV. 123.

Vdalſcalci Abbat. carmina. III. 142.

Vercellenſis Abbatis Tractatus ſuper Cantic. IV. 128.

Vienna Vlr (de) fallaciae. II. 38.

Viennenſis Vniuerſitatis ſuper conſultat. Archiep. Salisburg declaratio. VI. 181.

Viſconti Card. ad Carol. Borromaeum epiſtolae de Concilio Tridentino. VI 65.

Vitae patrum. IV. 115. 120. Sanctorum. V. 101. Patrum. 107. 111.

Viti Steph. S I. iudicium de vindiciis S. Vdal. II 173.

Vocabularius latino-germ. II. 63. 64. III. 127. 128. Iuris. VI. 102.

Voragine Iac. (de) quadrageſimale. IV. 119.

Vrbani VI electio approbata et reprobata. II. 53.

Vrimaria Henr. (de) Tractatus de inſtinctu boni et mali. IV. 98.

W.

Wagner Leon. liber centum diuerſarum ſcripturarum. VI. 45. Aduerſaria. 55.

Wagner Petri congeſtum Monachorum. VI. 42.

Weſternach Io. carmen german. III. 108.

S Wiboradae vita et paſſio. III. 94.

Wilhelmi Elect. Palat. ad Khamm. epiſtola. VI. 72.

Wilhelmi Hierſaug. vita. III. 35.

Wirttenbergiae ducatus reſtitutionem reſpicientia acta publica de an. 1533. I 79. Praelatorum conuentus Goeppingae habitus 103.

Wittwer Wilh. Catalogus Abbat. San-Vlric. III. 1. Collectanea. 35.

Wolfarthus Ep. Auguſtanis vectigal concedit. IV. 131.

Wolfgangi Ep. vita metrice. II. 56.

Z.

Zeiler Caſp. epiſtolae ad Hertfelder Abbat. S. Vdal. V. 142.